

**T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ŞEYHÜLİSLÂM SUN'ULLAH EFENDİ'NİN HAYATI VE
ESERLERİ
(FETÂVÂ SUN'ULLAH EFENDİ ÇERÇEVESİNDE)**

Yüksek Lisans Tezi

Sümevra BAĞDAT ARSLAN

Çorum 2019

**ŒEHÜLİSLÂM SUN'ULLAH EFENDİ'NİN HAYATI VE
ESERLERİ
(FETÂVÂ SUN'ULLAH EFENDİ ÇERÇEVESİNDE)**

Sümevra BAĞDAT ARSLAN

Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŒMANI

Prof. Dr. Ferhat KOCA

ÇORUM-2019

KABUL VE ONAY

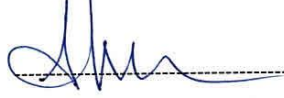
Sümevra BAĞDAT ARSLAN tarafından hazırlanan ŞEYHÜLİSLAM SUN'ULLAH EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ (FETÂVÂ SUN'ULLAH EFENDİ ÇERÇEVESİNDE) başlıklı bu çalışma, 20/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Abdullah ÇOLAK (Başkan)

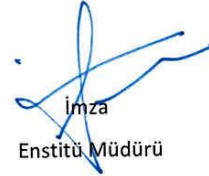

Prof. Dr. Ferhat KOCA (Danışman)

Doç. Dr. Ahmet İNANIR (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

imza
Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN 4.

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim. (20/06/2019)

Sümevra BAĞDAT ARSLAN

ÖZET

BAĞDAT ARSLAN, Sümeyra. *Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi'nin Hayatı ve Eserleri (Fetâvâ Sun'ullah Efendi Çerçevesinde)*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2019.

Bu tez 16. yy Osmanlı Şeyhülislâmlarından olan Sun'ullah Efendi'nin yaşadığı dönemin tarihsel arka planı, Sun'ullah Efendi'nin hayatı, eserleri ve fetvalarının çevrim yazısı konularını kapsamaktadır.

Araştırma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde dönemin tarihsel arka planından bahsedilecektir. Birinci bölümde Sun'ullah Efendi'nin hayatı, eserleri ve fikhî görüşleri incelenecektir. İkinci bölümde Sun'ullah Efendi'nin fetva risalesinin çeviri yazısı neşredilecektir. Sonuç bölümünde ise konu hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kavramlar: Sun'ullah Efendi, Fetâvâ, Osmanlı, Şeyhülislâm, el-Mesele.

ABSTRACT

BAĞDAT ARSLAN, Sümeyra. *Sheikh'ul-Islam Sun'ullah Efendi's Life and Works (In The Frame Of Fetâvâ Sun'ullah Efendi)*, (Master Thesis), Çorum, 2019.

This thesis includes the subjects that the historical background of the era who lived Sun'ullah Efendi as a Sheikh'ul-Islam of Ottoman Empire in 16th century as well as his life, his works and translations of fatwas of Sun'ullah Efendi.

This research consists of an introduction and two chapters. Historical background of the era is included in the introduction section. Sun'ullah Efendi's life, works and fiqh opinions are explained in the first chapter. Transcriptions of his fetwa tractate are included in the second chapter. A general evaluation is covered about the research in the conclusion section.

Keywords: Sun'ullah Efendi, Fatwa, The Ottoman, Sheikh'ul-Islam, The Subject, The Answer.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
KISALTMALAR.....	v
ÖN SÖZ.....	vi
GİRİŞ.....	1
A. SUN'ULLAH EFENDİ'NİN YAŞADIĞI DÖNEME GENEL BİR BAKIŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SUN'ULLAH EFENDİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE FİKHİ GÖRÜŞLERİ

1.1. SUN'ULLAH EFENDİ'NİN HAYATI.....	19
1.1.1. Sun'ullah Efendi'nin Ailesi.....	19
1.1.2. Sun'ullah Efendi'nin Hocaları.....	20
1.1.3. Sun'ullah Efendi'nin Öğrencisi.....	21
1.1.4. Sun'ullah Efendi'nin Görevleri.....	21
1.1.5. Sun'ullah Efendi'nin Şeyhülsîlâmlığı	22
1.1.5.1. Birinci Şeyhülsîlâmlık Dönemi.....	22
1.1.5.2. İkinci Şeyhülsîlâmlık Dönemi.....	26
1.1.5.3. Üçüncü Şeyhülsîlâmlık Dönemi.....	28
1.1.5.4. Dördüncü Şeyhülsîlâmlık Dönemi.....	30
1.1.6. Sun'ullah Efendi'nin Vefatı ve Şahsiyeti.....	31
1.2. SUN'ULLAH EFENDİ'NİN ESERLERİ.....	34
1.2.1. Rumeli Sadâreti Mahkemesi 21 Numaralı Sicil Defteri.....	34
1.2.2. Müderris Sunullah Efendi Risalesi.....	35
1.2.3. Nakl min Haşiyeti'l-Keşşaf.....	35
1.2.4. Ta'lika 'alâ Tefsîri'l-Keşşâf.....	36

1.2.5. Adabü't-Teallüm.....	36
1.2.6. Fetâvâ Sunullah Efendi.....	37
1.2.6.1. Fetâvâ Sunullah Efendi.....	37
1.2.6.2. Fetâvâ Sun'ullah Efendi.....	37
1.2.6.3. Sunullah Efendi Fetvası.....	38
1.2.6.4. Fetâvâ Sunullah Efendi.....	38
1.2.6.5. Fetâvâ-yı Sunullah Efendi.....	39
1.2.6.6. Fetâvâ-yı Sunullah Efendi.....	39
1.3. SUN'ULLAH EFENDİ'NİN FIKHÎ GÖRÜŞLERİ	40

İKİNCİ BÖLÜM

FETÂVÂ SUN'ULLAH EFENDİ'NİN ÇEVİRİM YAZISI.....	51
SONUÇ	235
KAYNAKÇA	237
EKLER.....	241
Ek I: Şâir Cinânî'nin Sun'ullah Efendi Hakkında Söylediği Kasîde.....	241
Ek II: Fetâvâ Sun'ullah Efendi	244

KISALTMALAR

bkz.	:Bakınız
DİA	:Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
haz.	:Hazırlayan
h.	:Hicri
hk.bk.	:Hakkında bak.
ktp.	:Kütüphane
m.	:Miladi
nr.	:Numara
nşr.	:Neşreden
ö.	:Ölümü
s.	:Sayfa
s.a.v.	:Sallahu Aleyhi Vesellem
trc.	:Tercüme
t.y.	:Yayın tarihi yok
vr.	:Varak
y.e.y.	:Yayın evi yok
y.y.	:Yayın yeri belli değil

ÖN SÖZ

Hamd hayatı yaratan ve kurallarını koyan Allah'a, salât ve selâm bütün insanlığa örnek olarak gönderilen Hz. Muhammed Mustafa'ya (s.a.v.), onun izinden giden bütün âl-i ve ashabına olsun.

İlmiye tertibi üzere müderrislik, kadılık ve kazaskerlik yaptıktan sonra şeyhülislâmlık makamına tayin edilen Sun'ullah Efendi dini görevinin yanında siyasi olaylarla yakından ilgilenmiş, Osmanlı Devleti'nin hukuk, ahlâk ve düşünce hayatında etkili olmuştur.

Bu çalışmada Sun'ullah Efendi'nin hayatı ve eserlerini tanıtıp, Fetâvâ Sun'ullah Efendi'de yer alan fetvalarını inceleyerek fikhî görüşlerini açıklayacağız. Aynı zamanda Şeyhülislâmlara sunulan problemler, dönemin toplumsal yapısı ve insanların sosyal hayatları hakkında bilgi edinme fırsatını elde edeceğiz.

İki ana bölümden oluşan çalışmamızın giriş bölümünde Sun'ullah Efendi'nin yaşamış olduğu dönemdeki önemli dini ve siyasi olaylara değinilecektir. Birinci bölümde Sun'ullah Efendi'nin hayatı, eserleri ve fikhî görüşleri incelenecektir. İkinci bölümde Fetâvâ Sun'ullah Efendi'nin çevrim yazısına yer verilecektir. Sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılacaktır. Esas aldığımız nüshanın Osmanlıca metni de ek olarak yer alacaktır.

Çalışmanın eksik ve kusurları tarafıma ait olmakla birlikte, araştırma süresi boyunca tavsiye ve yardımları ile beni yönlendiren tez danışmanım değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ferhat KOCA beyefendiye, yoğun çalışma mesaisine rağmen vakit ayırıp ilminden faydalanmama imkan sağlayan Çorum İl Müftü Yardımcısı Yıldız Üveyik hanımefendiye, her koşulda bana yardımcı olup fedakarlıkta bulunan kıymetli babam Ahmet Bağdat'a, sorularıma cevap vererek çalışmama katkı sağlayan kıymetli dostum Elif Coşkun'a şükranlarımı sunmayı bir borç telakki ederim. Çalışmamın her safhasında maddi ve manevi her türlü desteği ile yanımda olan eşim Cemil Arslan'a ve kardeşi Seda Çakmak'a en kalbi teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

A. SUN'ULLAH EFENDİ'NİN YAŞADIĞI DÖNEME GENEL BİR BAKIŞ

Osmanlı Devleti yirmi üçüncü şeyhülislâmı olan Sun'ullah Efendi, H.960 (1552) yılında doğmuş, H.1021 (1612) yılında vefat etmiştir. Onun yaşadığı bu tarihler arasında Osmanlılarda Kanuni Sultan Süleyman, II.Selim (Sarı Selim), III.Murat, III.Mehmet ve I.Ahmed padişahlık yapmıştır. Sun'ullah Efendi şeyhülislâm olarak vazife yaptığı III.Mehmet ve I.Ahmed dönemlerinde ise dini ve siyasi alanda aktif bir rol oynamıştır.

Şimdi biz bu bölümde Sun'ullah Efendi'nin yaşamış olduğu dönemdeki önemli dini ve siyasi olaylara değineceğiz.

A. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi (1494/1567)

6 Kasım 1494 tarihinde Trabzon'da dünyaya gelen Sultan Süleyman'ın babası Yavuz Sultan Selim, annesi Hafsa Sultan'dır. Çocukluk yılları babasının sancak beyi olarak görev yaptığı Trabzon'da geçmiştir. İlk eğitimini Trabzon sarayında kendisine tahsis edilen hocalardan almıştır ve adı bilinen ilk hocası Hayreddin Efendi'dir.¹

30 Eylül 1520 pazar günü Şehzade Süleyman gemiden Üsküdar'a çıkıp saraya ulaşmıştır. Yeniçeriler mu'tâd olan cülus bahşisini istediler.² Yeni Pâdişâh İstanbul'a ulaşmasının üçüncü günü cülus bahşisi ve maaşlarına yükseltilmesini talep eden askeri hoşnut etmek üzere hazînenin mühürlerini açmıştır.³

Kanuni Sultan Süleyman, Yavuz Sultan Selim tarafından Tebriz ve Kahire'den getirilen altı yüz ümera, sanatkâr ve benzerlerine hürriyetlerini iade etmiş ve yasak sırasında ticarete devam ettikleri için malları müsadere edilen tüccarların zararlarını hazineden karşılamıştır.⁴ Halka eziyet eden idareci ve askerleri cezalandırmış, genel bir teftiş yaptırmıştır.⁵

Kanuni Sultan Süleyman, babası tarafından Kahire'den İstanbul'a getirilen son Abbâsî halifesi Mütevekkil-Alellah'ın Mısır'a dönmesine müsaade etmiştir. Böylece bir bakıma halifeyi önemsizleştirerek yeni bir hilâfet anlayışının kendi şahsında ortaya

¹ Feridun Emecen, "Süleyman I", DİA, c. XXXVIII (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 63.

² Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi* (y.y.: y.e.y., t.y.), V, 12.

³ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, V, 13.

⁴ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi* (İstanbul: Çağ Yayınları, 1989), X, 314.

⁵ Feridun Emecen, "Süleyman I", DİA, c. XXXVIII, 63.

çıkışının ilk adımını atmıştır. Nitekim ileride bütün müslümanların tek sultanı ve halifesi olduğu fikri yaygınlaşacaktır.⁶

Yavuz Sultan Selim tarafından Şam beylerbeyliğine getirilen Mısır Memlûklü emiri Canberdi Gazalî, Yavuz'un vefatı ve yerine Süleyman'ın geçmesi üzerine isyan ederek kendi adına hutbe okutup para bastırmış; Suriye, Filistin ve Mısır'ı zapt edip hilafetini ilan etmeyi amaçlamıştır. 27 Ocak 1521 tarihinde Üçüncü vezir Ferhat Paşa kuvvetleri ve Gazalî'nin ordusu Mastaba mevkiinde çarpışmış ve neticesinde Gazali mağlup olmuştur.⁷

Macarlar, Kanuni'nin cülusunu haber vermek, sulhu yenilemek ve daha önce taahhüt ettikleri haracı istemek üzere kendilerine gönderilen Osmanlı elçisini öldürmüşlerdir. Bu hadise üzerine harp hazırlıklarına başlanmıştır. İran hududunun emniyeti sağlandıktan sonra 18 Mayıs 1521 tarihinde padişahın başında bulunduğu Osmanlı ordusu, Belgrad üzerine hareket etmiştir. Ahmet Paşa 7 Temmuzda büyük bir mücadele ile Böğürdelen'i zapt etmiştir. Bu Kanuni'nin ilk fethidir. Kanuni 1 Ağustos 1521'de Zemin civarında yüksek bir mahallede otağını kurup Belgrad kuşatmasının bir an evvel sonuçlandırılmasını emretmiş ve Belgrad 30 Ağustos'ta ele geçirilmiştir.⁸

1309'dan beri St. Jean şövalyelerinin elinde bulunan Rodos ve civarındaki adalar yeni Osmanlı ülkesi olan Mısır, Suriye ve Doğu Akdeniz sahillerinin emniyeti bakımından önemliydi. Rodos'ta bulunan şövalyeler Osmanlı ticaret ve hac gemilerine saldırmışlar, Canberdi Gazali'ye yardımda bulunmuşlar, Rodos'ta yaşayan Cem Sultan'ın oğlu Murat'ı taht varisi olarak ileri sürmüşlerdir. Kanuni bu siyasi ve stratejik sebeplerle Rodos problemini halletmek istemiş, 5 Haziran 1522'de harekete geçen 300 gemilik Osmanlı kuvvetleri Rodos yakınlarında Gnido adasına varmıştır. 1 Ağustos'ta başlayan kuşatma beş ay kadar devam etmiş, artık dayanamayacaklarını anlayan şövalyeler kaleyi teslim edeceklerini Kanuni'ye bildirmişlerdir. Yapılan müzakereler neticesinde 21 Aralık 1522 tarihinde Rodos'un teslimi antlaşması imzalanmıştır.⁹

Dulkadir Beyi Şeyhsuvar oğlu Ali Bey'i gözden düşürerek idamına sebep olan, ayrıca Anadolu'da halka zulüm eden ve tayin edildiği Semendire'de rahat durmayan Ferhat Paşa Kasım 1524 tarihinde Edirne'de idam edilmiştir.¹⁰

⁶ Feridun Emecen, "Süleyman I", DİA, c. XXXVIII, 63.

⁷ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 314-315.

⁸ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 315-316.

⁹ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 317-318.

¹⁰ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 321.

Üçüncü büyük seferine çıkmak için 23 Nisan 1526 tarihinde İstanbul'dan ayrılan Kanûnî Sultan Süleyman 9 Temmuz'da Belgrad'a ulaşmış, oradan Macar topraklarına geçmiş, yol üzerindeki Petervaradin ve İlok kalelerinin alınmasına şahit olmuştur. 29 Ağustos'ta Mohaç Ovası'nda Macarlar'la yapılan savaş kısa sürmüş, Macar kralının hayatını kaybettiği meydan savaşı Macar Krallığı'nın bir anlamda sonunu getirmiştir. Kanûnî Sultan Süleyman, Budin'e hareket ederek 11 Eylül'de hiçbir mukavemetle karşılaşmadan şehre girmiştir.¹¹ Sonrasında Segedin ve Baç şehri ele geçirilmiştir.¹²

Dönüş yolunda iken Anadolu'da büyük çaplı isyan hareketlerinin vuku bulduğu haberleri ulaşmış, bu isyanlar İbrâhim Paşa'nın Anadolu harekâtıyla bastırılmıştır. Özellikle Safevî yanlısı bir hareketin liderliğini yapan Kalender Şah'ın isyanı büyük güçlüklerle bertaraf edilebilmiştir.¹³

Şehzade Mustafa, çağına göre iyi bir eğitim-öğretim görmüştür. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden başlayarak uygulaya geldiği yöntem uyarınca, devlet yönetimini öğrenmesi için belirli yaşa geldiğinde sancakbeyliğine gönderilmiştir. Şehzade Mustafa için, doğduğu ve babasının da şehzadeliğinde görev yaptığı Saruhan (Manisa) Sancağı seçilmiştir (1533). Manisa, İstanbul'a yakın olması nedeniyle padişahın ölümü halinde orada bulunan taht varisinin süratle ulaşip tahta oturması bakımından şehzade sancakları içerisinde en çok tercih edilen şehirdi. Fatih Sultan Mehmed ve Kanuni Sultan Süleyman oradan gelip padişah olmuşlardır. Şehzade sayısının fazla olduğu dönemlerde Manisa Sancağı'na atanmak kardeşler arasında çekişme ve çatışmalara yol açmıştır. Bunun en çarpıcı örneği II. Bayezit'in son yıllarında görülmüştür. Kanuni Sultan Süleyman'ın sancağa çıkan oğullarının sayısı arttığında da aynı durumla karşılaşmıştır. Padişah, Hürrem Sultan'dan doğan oğlu Mehmed'i Manisa'ya sancakbeyi yapmaya karar verdiğinde orada bulunan Şehzade Mustafa 1541'de Amasya'ya gönderilmiştir. Bu nakil, bir bakıma Mustafa'nın, padişahın gözünden düşmesi demektir.¹⁴ Ordu mensupları arasında, padişahın artık yaşlandığı için tahttan indirilmesi ve yerine Mustafa'nın geçirilmesi hakkında bir söylenti yayılmış ve Mustafa'da ikna edilerek, bu gayenin tahakkukuna tek engel olan Sadrazam Rüstem Paşa'yı, İran Seferi'ne hazırlık için Anadolu'da bulunmasından istifade ederek ortadan

¹¹ Feridun Emecen, "Süleyman I", *DİA*, c. XXXVIII (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 64.

¹² Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 322-323.

¹³ Feridun Emecen, "Süleyman I", *DİA*, c. XXXVIII, 64.

¹⁴ Şerafettin Turan, *Kanuni Süleyman Dönemi Taht Kavgaları* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1997), 22-23.

kaldırmaya karar vermişlerdir. Fakat bunu haber alan Rüstem Paşa, durumu padişaha bildirmiş, bunun üzerine sefere çıkan Kanuni, Mustafa'yı öldürmek suretiyle tehlikeyi bertaraf etmiştir (1553). Şehzadenin akibetinde, esas rolleri Hürrem Sultan ile Rüstem Paşa oynamıştır.¹⁵

1558 Yılında Şehzade II. Selim Manisa sancağını, Şehzade Bayezit de Kütahya sancağını yönetirlerken padişah, sancaklarını değiştirerek Şehzade II. Selim'i Konya'ya ve Şehzade Bayezit'i Amasya'ya göndermiştir. Şehzade II. Selim padişahın buyruğuna kabul etmiştir. Fakat Şehzade Bayezit, İstanbul'a yakın olan Kütahya'dan kaldırılıp uzaktaki bir sancağa atanmasına çok üzölmüş ve birtakım sebepler ileri sürerek Kütahya'da bırakılması için babasına rica mektupları göndermiştir. Padişah, Üçüncü Vezir Mehmet Paşa'yı Şehzade Selim'e ve Dördüncü Vezir Pertev Paşa'yı da Şehzade Bayezit'e yollayarak emre karşı koymamalarını ferman buyurmuştur. Bu kez Şehzade Bayezit direnmeye gücü yetmediğinden Amasya'ya doğru gitmiş, fakat oradan kardeşi Şehzade Selim'e ağır mektuplarla meydan okumuştur. Şehzade Bayezit'in bu gibi yakışksız davranışlarını ve ayaklanma belirtileri olan eylemlerini Kanuni Sultan Süleyman öğrenince, oğlunun padişahlık tahtına layık olmadığına kanaat getirmiştir.¹⁶

Bayezit durumun tamamen kendi aleyhine döndüğünü anlayınca tüfekli asker toplamaya başlamıştır. Şehzade Selim de babasının direktifleri doğrultusunda askerî hazırlıklarını sürdürmüştür. İki kardeşin 30 Mayıs 1559'da Konya ovasında yaptıkları savaş Bayezit'in aleyhine sonuçlanmıştır. Şehzade 23 Temmuz 1562'de oğullarıyla birlikte idam edilmiş, cenazeler Sivas'a getirilip defnedilmiştir.¹⁷

1551 yılının baharında hazırlanan doksan kadırgalık Osmanlı donanması, Sinan Paşa idaresinde Eğriboz'da bulunan Turgut Reis ile birleşerek 14 Temmuz'da Malta önlerine gelmiş ve oradan da Trablusgarp'a hareket etmiştir. 13 Ağustos'ta Trablusgarp şehri teslim olmuştur.¹⁸

Osmanlı Devleti'nin hâkimiyet sahasının Kuzey Afrika'ya ve Batı Akdeniz'e ilerlemesi ile Malta'ya sefer kararı alınmıştır. Osmanlı donanması 29 Mart 1565 tarihinde Malta'ya hareket etmiş ve adaya asker çıkarılıp kuşatma hazırlıklarına

¹⁵ Şerafettin Turan, *Kanuni'nin Oğlu Şehzâde Beyazid Vakası* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1961), 15-16.

¹⁶ Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, nşr. Bekir Sıtkı Baykal (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981), I, 271-272.

¹⁷ Feridun Emecen, "Süleyman I", *DİA*, c. XXXVIII (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 71.

¹⁸ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 356.

başlanmıştır. Çatışma şiddetlenince Osmanlı ordusunda büyük zayıflık olmuş, kalenin alınamayacağı anlaşılınca kuşatmaya son verilmiştir. Kanuni bu başarısızlığı hazmedemeyerek yeni bir sefer açılması için hazırlıklara başlanmasını emretmiş ve Gelibolu'da on sekiz bölümlü bir tersane açılmıştır. Kanuni son seferi olan Zigetvar'a çıkmadan önce donanmaya denize açılma emri vermiş, donanmanın bu hareketi sırasında Sakız Adası tamamı ile Osmanlı hakimiyetine geçmiştir.¹⁹

1 Mayıs 1566 tarihinde son seferi için İstanbul'dan hareket eden Kanuni önce Belgrad'a, oradan da Zemin'e gelmiştir. Osmanlı ordusu Zigetvar üzerine yürümüş ve kale kuşatılarak toplarla dövülmüştür. 7 Eylül 1567 de kale alınmıştır. Ancak kale alınmadan hemen önce Kanuni Sultan Süleyman vefat etmiştir.²⁰

Kırk altı yıl Osmanlı tahtında kalan Kanuni'nin bu uzun saltanatı sırasında Osmanlı Devleti üç kıtada yayılmış bir cihan imparatorluğu olmuştur.²¹

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi şeyhülislâmları ve görev tarihleri: Zenbilli Ali Efendi (ö.1526) Şubat 1503-1526 (vefat); Kemal Paşazâde Şemsüddin Ahmed Çelebi (1468-1534) 1525/1526-16 Nisan 1534 (vefat); Sa'dullah Sa'di Çelebi Efendi (ö.1539) 17 Nisan 1534-21 Şubat 1539 (vefat); Çivizâde Muhyiddin Mehmed Efendi (1476/1477-1547) 21 Şubat 1539-Kasım 1542 (azl); Abdulkadir Hamîdî Çelebî Efendi (ö.1548) 1542-Ocak 1543 (istifa); Fenerîzâde Muhyiddin Efendi (ö.1548) Ocak 1543-Ekim 1545 (istifa); Ebussuud Efendi (1490-1574) Ekim 1545-23 Ağustos 1574 (vefat).²²

B. II. Selim Dönemi (1524-1574)

30 Mayıs 1524'de Topkapı Sarayı'nda dünyaya gelen II. Selim, Kanûnî Sultan Süleyman'ın Hürrem Sultan'dan doğan oğludur. 1542'ye kadar İstanbul'da kalan Şehzade Selim bu tarihte sancak beyi sıfatıyla Konya'ya gönderilmiştir. Şehzade Mehmed'in 1543 yılında Estergon zaferi dolayısıyla yapılan şenlikler sırasında hastalanıp ölmesiyle Hürrem Sultan'ın hayattaki en büyük oğlu olarak anne ve babası nezdinde öne çıkmış ve tahta aday şehzadelere tahsis edilmeye başlanan Saruhan sancak beyliğiyle Manisa'ya nakledilmiştir.

¹⁹ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 360-361.

²⁰ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 379.

²¹ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 381-382.

²² Zuhuri Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (İstanbul: Yeni Matbaa, 1965), VII, 130-132.

Hürrem Sultan'ın 1558 yılında vefat etmesiyle Şehzade Selim ve Şehzade Bayezit arasındaki mücadele şiddetlenmiştir. Kanûnî bunun üzerine sancakları sınırdaş olan iki oğlunu birbirinden uzaklaştırmış, Şehzade Selim'i Konya'ya, Şehzade Bayezit'i Amasya'ya naklettirmiştir.²³

Kanûnî Sultan Süleyman'ın Zigetvar Kalesi önlerinde vefatı haberini Vezîriâzam Sokullu Mehmed Paşa'dan alan Şehzade Selim, yanında hocası Birgivi Atâullah Efendi, lalası Hüseyin Bey ve musâhibi Celâl Bey ile birlikte 30 Eylül 1566 tarihinde İstanbul'a ulaşmıştır.²⁴

Babası Kanuni Sultan Süleyman'ın sağlığında kardeşi Bayezit ile mücadele eden II. Selim, Osmanlı tahtına yegane namzet olmayı başarmıştır. Daha önce idam edilmiş bulunan Şehzade Mustafa ve Bayezit'in dört oğlu da hesap edilirse, Selim'in iki kardeşini ve dört yeğenini bertaraf ederek tahta çıktığı anlaşılır.²⁵

Üç gün İstanbul da kalan Padişah eski bir âdet olduğu için türbeler ziyaretine çıkmıştır. Önce Eyüp Sultan'dan başlamış sonra atalarının türbelerini ziyaret etmiş ve her türbede otuzar bin akçe sadaka dağıtıp, kurbanlar kestirmiştir. İstanbul'da fazla oyalanmak istemeyen Padişahı, üç gün sonra Şeyhülislâm Ebussuud Efendi, İstanbul kadısı Ahmed Efendi, İskender Paşa, âlimler ve İstanbul'un ileri gelenleri merasimle yolcu etmişlerdir. Bu esnada Kanuni'nin ölümü de orduya duyurulmuş, cenaze alayı şehre yaklaşmıştır. Âdetlere göre cenaze namazından önce padişahın cülûsu gerekiyordu.²⁶

İstanbul'a girerken ilk olaylar çıkmaya başlamıştır. Buraya kadar gelen ordu, bahşiş ve terakkiler için Padişah'tan bir açıklama beklemiştir. Ordu İstanbul'a ulaşmış fakat askeri tatmin edecek bir açıklama yapılmamıştır. Yürüyüş düzenine göre askerler önde yürüdüklerinden dar sokaklara ve yokuşlara gelindikçe askerler yürümeyip Padişahın yol almasını engellemişlerdir. Bayezit Hamamı önüne gelindiğinde askerler durmuş, kendilerine nasihat etmek isteyen ağaları Ali Ağa'yı ve diğer vezirleri atlarından düşürüp hırpalamışlardır. Sadrazam ve Vezir Ahmed Paşa ceplerinden paralar çıkarıp saçmışlar ve bu sayede konuşabilmişlerdir. Yeniçeriler bâb-ı hümayûndan içeri girip kapıyı kapatmış padişahı saraya sokmak istememişlerdir. II.

²³ Feridun Emecen, "Selim II", *DİA*, c. XXXVI, (İstanbul; TDV Yayınları, 2009), 414-415.

²⁴ Feridun Emecen, "Süleyman I", *DİA*, c. XXXVIII, 416.

²⁵ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 383.

²⁶ Zeynep Tarım Ertuğ, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Cülûs ve Cenaze Törenleri* (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999), 58-59.

Selim'in "Verilsin cümle bahşış ve terakkileriniz makbulümdür" demesiyle olaylar durulmuştur. Yaşanan bu olay, cülûs töreninin geleneklere uygun bir şekilde yapılmasının, idare edenlerle, edilenler arasındaki önemini ortaya koymaktadır.²⁷

Basra çöllerinde yaşayan Arap şeyhlerinin akrabalarından olan Alyanoğlu Basra ve Bağdat beylerbeylerinin kendisinden istedikleri ağır taahhütlere dayanamayarak başkaldırmış (1567 - 1568) ve çevresine topladığı çöl Arapları ile Osmanlı topraklarının birçok yerlerine zarar vermiştir. Durum padişaha duyurulunca İstanbul'dan iki bin yeniçeri ile birçok topçu ve top arabası, üzerine gönderilmiştir. Bağdat beylerbeyi İskender Paşa, çok yararlı ve tedbir almada başarılı bir adam olduğundan serdarlığa getirilmiştir, Şehrizar ve Basra beylerbeyleri ile Kürt beylerinin seçkinleri adamlarıyla yanına koşulmuştur. Alyanoğlu'nun köy ve bucaklarını yağma ve talan ederek onu boyun eğmeye zorlamıştır.²⁸

II. Selim devrinde patlak veren olaylardan biri Yemen meselesi idi. Kanuni zamanında iki beylerbeylik haline getirilen Yemen'de zayıflayan Osmanlı idaresine karşı Topal Mutahhar isyan etmiş ve San'a ve Ta'iz taraflarına hâkim olan Murad Paşa'yı öldürmüştür. İsyana bastırılınca tek eyalet haline getirilen Yemen uzun süre sonra Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.²⁹

Öte yandan Kıbrıs sahillerine yerleşmiş olan Venedikliler Akdeniz'e gelip geçen ticaret gemilerine saldırıyor, Hind Okyanusu'nda beliren Portekiz tehlikesi de Akdeniz'de bir an önce sükûnetin sağlanmasını zaruri kılıyordu. Ayrıca Kıbrıs halkından pek çoğu Türk idaresini istiyordu. Doğu Akdeniz'de hakimiyet kurmanın lüzumu ortaya çıkınca Kıbrıs'ın fethine karar verilip Venedik'e harp ilan edilmiştir. II. Selim serdarlığa Lala Mustafa Paşa'yı tayin etmiştir. Donanma ise Kaptan-ı derya Müezzinzade Ali Paşa kumandasında Kıbrıs'a asker çıkarmıştır. Adanın merkezi Lefkoşa elli bir gün sonra Eylül 1570 tarihinde fethedilmiştir. Daha sonra Mogasa ve diğer yerleşim yerleri fethedilmiştir.³⁰

Doğu Akdeniz'de hâkimiyetin sağlanmasından sonra yeni ve güçlü bir donanma inşa edilerek Osmanlı Devleti bölgede hâkimiyetini kati olarak kurdu. Ancak bu arada Tunus İspanyollar'ın tehdidi altında bulunuyordu.

²⁷ Zeynep Tarım Ertuğ, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Cülûs ve Cenaze Törenleri*, 68.

²⁸ Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, I, 329.

²⁹ Ahmed Akgündüz-Said Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı* (İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 1999), 162.

³⁰ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 386-387.

II. Selim Tunus işinin bir an evvel halledilmesini emretmiştir. Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa, yanında kara ordusu serdarı Sinan Paşa olduğu halde Tunus'a hareket ederek başta Halkulvad olmak üzere diğer kalelerin fethiyle İspanyollar Tunus'tan uzaklaştırılmıştır.³¹

Mayıs 1574 tarihinde Topkapı Sarayı'ndaki mutfak tamamen yanmış, o sırada Beykoz bahçesinde olan padişah saraya gelerek buranın yeniden tamirini emrederken hastalığı sebebiyle, dedesi Yavuz Sultan Selim'in son demlerinde Edirne Sarayı'ndaki mutfak yangınına atıfla hayatının sonuna geldiğini söylemiştir. Eğlenceden el etek çekerek tövbe etmiş, Gedizli Şeyh Süleyman Efendi'yi isteterek onunla görüşüp vasiyette bulunmuş, birkaç gün sonra da sağlığı bozulunca başhekim Mustafa Efendi'yi getirtmiş ve ona artık hayatının sonuna geldiğini ifade etmiştir. Biraz iyileşir gibi olunca Tersane'ye giderek çalışmalara nezaret etmiş, ancak tekrar rahatsızlanıp saraya dönmüştür. Rahatsızlığına sebep olarak sarayda yeni yaptırdığı hamamda gezerken ayağının kayıp düşmesi, vücudunun bir yanının düşmeden mütevellit kararması, hemen ardından şiddetli bir hummaya tutulması ve mide rahatsızlığı geçirmesi gösterilir.³²

Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'ye büyük bir hürmet gösteren II. Selim 13 Aralık 1574 tarihinde vefat etti.

II. Selim Dönemi şeyhülislâmları ve görev tarihleri: Mehmed Ebussuud Efendi (1490-1574) Ekim 1545-23 Ağustos 1574 (vefat); Konyalı Hâmid Mahmud Efendi (ö.1577) 23 Ağustos 1574³³- 16 Ekim 1577 (vefat).³⁴

C. III. Murad Dönemi (1546-1595)

4 Temmuz 1546 tarihinde, babası II. Selim'in Saruhan sancak beyliğiyle Manisa'da bulunduğu sırada doğan III. Murad, Nurbânû Sultan'ın oğludur. İlk eğitimini Manisa sarayında almış, küçük yaşta iken Aydın sancak beyliğine tayin edilmiştir. Babasının Karaman eyaletine nakli üzerine onunla birlikte gitmiş ve kendisine Akşehir sancak beyliği verilmiştir. Burada iken babası ile amcası Bayezit arasında taht çekişmesi yüzünden Konya ovasında meydana gelen savaş sırasında Konya Kalesi

³¹ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 388-389.

³² Feridun Emecen, "Selim II", *DİA*, XXXVI, 417.

³³ Zuhuri Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, VII, 290.

³⁴ Zuhuri Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, VII, 277.

muhafazasında bulunmuştur. III. Murad 1562 yılında Saruhan sancak beyliğine gönderilmiş, padişah oluncaya kadar burada idarecilik yapmıştır.³⁵

İkinci Selim'in vefatı üzerine büyük oğul olduğu için Sokullu Mehmed Paşa tarafından saltanata davet edilmiştir. Manisa'dan Mudanya iskelesine gelen veliaht şehzade, gönderilen kadırgaya rastlayamadığından fırtınaya rağmen küçük bir gemiyle büyük tehlikeler atlatarak İstanbul'a varmıştır.³⁶ 22 Aralık 1574 tarihinde tahta geçen³⁷ III. Murad bir milyon duka altın culus bahşisi dağıtmıştır.³⁸

Bu dönemde Şeyhülislâm Hoca Sa'deddin'in tavsiyeleri üzerine kurulan İstanbul Rasadhânesi'nin bütün masrafları III. Murad'ın emriyle devlet hazinesinden karşılanmış ve bunun için on bin altın harcanmıştır. Hoca Sa'deddin vefat edince yerine geçen Kâdîzâde Ahmed Şemseddin Efendi padişahın bir çok fermanını şer'i şerife aykırı diyerek reddetmiştir. Şeyhülislâm bazı anlaşmazlıkların da etkisiyle "astronomi ilminin sırlarına vakıf olarak istikbali öğrenmeye çalışmanın devlete uğursuzluk getireceği" gerekçesiyle rasathânenin yıkılması için ilamda bulunmuş, Şeyhülislâmın ilamına uyan padişah da Kılıç Ali Paşa'ya rasathanenin yıkılması için talimat vermiştir.³⁹

III. Murad'ın tahta çıkışı üzerine çeşitli devletler, elçileri vasıtasıyla tebrikte bulunarak eski anlaşmaları yenilediler. Meselâ Venedik elçisi Soranzo, divana 50.000 altın takdim etmiş, Lehistan elçisi Taranowsky de hükümeti adına tebrikte bulunmuş, Ragusa Cumhuriyeti elçisi padişaha 12.000 altın ve gümüşten bir sofrta takımı sunmuştur. Özellikle İran elçilik heyeti hem kalabalık oluşu hem göz alıcı hediyeleriyle ön plana çıkmıştır.

İran elçisi Tokmak Muhammed Han daha İstanbul'da iken, Şah I. Tahmasb, uzun süren bir saltanattan sonra hânedan üyesi ve devlet ricâli arasında iki yıldır devam eden ihtilâflar sonucu zehirlenmiş ve Safevîler büyük bir karışıklık içine sürüklenmiştir. II. İsmâil'in Anadolu'ya yönelik siyasî ve dinî faaliyetlerinin artması, sınırda iki taraf ümerâsı arasında meydana gelen çatışmalar ve ilticalar yapılması düşünülen seferin görünür sebeplerini teşkil etmiştir. Buna II. İsmâil'in ölümüyle daha da karışan İran'ın durumundan istifade etme amacı da eklenince yeni bir savaşa karar verilmiştir. Lala Mustafa Paşa, Gürcistan üzerinden Şirvan'ın fethiyle görevlendirilmiş, III. Murad,

³⁵ Bekir Kütükoğlu, "Murad III", *DİA*, c. XXXI (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 172.

³⁶ H. Ahmet Kırkkılıç, *Sultan III. Murad* (İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988), 4-5.

³⁷ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 393.

³⁸ H. Ahmet Kırkkılıç, *Sultan III. Murad*, 4-5.

³⁹ Ahmed Akgündüz-Said Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı*, 170.

İran'a yönelik bu harekâtı dikkatle takip etmiştir. Osmanlı kuvvetleri Çıldır gölü civarında Safevîler'i yenilgiye uğratarak Gürcistan'a girmiş, ardından Koyungeçidi adlı yerde ikinci defa Safevîler'i dağıtmış ve Şirvan kesimindeki şehirleri teker teker ele geçirmiştir.⁴⁰

Vezîriâzam Osman Paşa, Tebriz'in zaptı ve muhafazasıyla görevlendirilmiş. Tebriz ele geçirilmiş ve 27 Eylül 1585'te padişah adına hutbe okutulmuştur. Ancak şehirde kontrol zor sağlanmış, Osman Paşa bu sırada hastalanarak vefat etmiştir. Tebriz'i on bir ay boyunca kuşatan Safevî kuvvetleri Ferhad Paşa'nın yaklaşmakta olduğunu öğrenince geri çekilmiştir. Ferhad Paşa'nın 1588'de Gence'ye yönelik harekâtı ve şehre girişi, bu arada Safevî tahtına çıkan Şah Abbas'ın zor durumda bulunuşu barışı yeniden gündeme getirmiştir. Şah Abbas, Haydar Mirza'yı kalabalık bir elçilik heyetiyle İstanbul'a göndermiş ve fethedilen ülkelerin Osmanlılar'ın tasarrufunda kalması şartıyla 18 Ocak 1590'da anlaşma yapılmıştır. Bu uzun ve yıpratıcı savaşa son verilmiştir. Savaşın malî etkileri Osmanlı piyasalarını çok sarsmış, züyûf akçe meselesi yüzünden kapıkulu askerleri İstanbul'da ayaklanmış, saraya giderek bunun sorumlularının cezalandırılmasını istemiştir. III. Murad, kapıkulu tarafından öldürülmesi istenen Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa ve Başdefterdar Mahmud Efendi'yi âsilere teslim etmekte tereddüt gösterince tahttan indirilmekle tehdit edilmiştir. Saray erkânının araya girerek istenilenlerin âsilere verilmesinin sağlamasıyla olay yatıştırılmış, III. Murad, beylerbeyi ile başdefterdarın öldürülmesinin hemen ardından Sadrazam Siyavuş Paşa ve Şeyhülislâm Müeyyedzâde Abdülkadir Şeyhî Efendi'nin de içinde bulunduğu yöneticileri toptan azletmiştir.⁴¹

Koca Sinan Paşa'nın ısrarı ile III. Murad Avusturya'ya karşı savaş kararı almıştır. Sinan Paşa idaresindeki Osmanlı ordusu ilk anda bazı başarılar kazandıysa da Avusturya kuvvetlerinin karşı saldırısıyla bir kısım kaleler kaybedilmiştir. Bunun üzerine Sinan Paşa tekrar harekete geçerek sınır boylarında başarılı harekâta bulunmuş ve Yanık Kalesi ve Papa Kalesi alınmış, Komorn kuşatılmıştır. Sinan Paşa sınırda kuvvet bırakarak Belgrad'a döndüğü sırada Erdel, Eflak ve Boğdan voyvodaları Osmanlılar aleyhindeki ittifaka katılmıştır. Eflak ordusu İbrâil Kalesi'ni yakmış, Silistre'ye kadar uzanmıştır. Bu sırada III. Murad vefat etmiştir.

⁴⁰ Bekir Kütükoğlu, "Murad III", *DİA*, c. XXXI, 172-173.

⁴¹ Bekir Kütükoğlu, "Murad III", *DİA*, c. XXXI, 173-174.

17 Ocak 1595 tarihinde vefat eden III. Murad, Ayasofya hazîresine defnedilmiştir.⁴²

III. Murad Dönemi şeyhülislâmları ve görev tarihleri: Konyalı Hâmid Mahmud Efendi (ö.1577) 23 Ağustos 1574⁴³-16 Ekim 1577 (vefat); Kadızâde Ahmed Şemsüddin Efendi (ö.1580) 15 Ekim 1577-25 Mayıs 1580 (vefat); Ma'lulzâde Mehmed Efendi (ö.1585) 25 Mayıs 1580-12 Ocak 1582 (istifa veya azl); Çivizâde Hacı Mehmed Efendi (ö.1587) 21 Ocak 1582-6 Mayıs 1587 (vefat); Müeyyedzâde Abdülkadir Efendi (1514-1594) 6 Mayıs 1787-2 Nisan 1589 (azl); Bostanzâde Mehmed Efendi (1535-1598) 3 Nisan 1589-10 Mayıs 1592 (azl); Bayramzâde Hacı Zekeriya Efendi (ö.1593) 10 Mayıs 1592-11 Temmuz 1593 (vefat); Bostanzâde Mehmed Efendi (1535-1598) 11 Temmuz 1593-1 Nisan 1598 (vefat).⁴⁴

D. III. Mehmed Dönemi (1566-1603)

26 Mayıs 1566 tarihinde Manisa'da doğan III. Mehmed'in babası III. Murad, annesi Safiye Sultan'dır. Adını, büyük dedesi Kanûnî Sultan Süleyman koymuştur. İlk çocukluk yıllarını babasının Saruhan sancak beyliğiyle bulunduğu Manisa'da geçirmiştir. Dedesi II. Selim'in padişahlığı döneminde babasının veliaht olması, daha çocukluk yıllarında üzerindeki gözetimin sıkılaştırılmasına yol açmıştır. Babasının 1574 yılında padişah olup Manisa'dan ayrılışından yaklaşık bir yıl sonra, dokuz yaşlarındayken İstanbul'a getirilmiştir. Manisa'da İbrâhim Efendi'den, ardından Hüseyin Efendi ve Mehmed Azmi Efendi'den eğitim almıştır.

On altı gibi geç sayılabilecek bir yaşta, 1582 yılında sünnet edildikten bir yıl kadar sonra artık bir veliaht sancağı haline gelmiş olan Saruhan sancak beyliğiyle Manisa'ya gönderilmiştir. Sancaktaki ilk icraatı bölgenin asayişini sağlamak olmuştur. Ancak şehzade olarak idaredeki ağırlığı ikinci planda kalmış, önceden belirlenmiş taht vârisi olması dolayısıyla sıkı denetim altına alınmış ve bütün resmî yazışmalar lalası tarafından yürütülmüştür. Yine de taşradaki bu görevi sırasında, babasının saraya kapanıp idarede iyice etkisiz hale gelişine tepkili olan kesimler için ümit kaynağı olabilecek derecede halkla temas ederek onların dertlerini dinleme alışkanlığı kazandığı, padişah olunca sıkça çıktığı cuma selâmlıklarında ve gezilerde bu tavrını fırsat buldukça sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

⁴² Bekir Kütükoğlu, "Murad III", *DİA*, c. XXXI, 174-175.

⁴³ Zuhuri Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, VII, 290.

⁴⁴ Zuhuri Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, VIII, 277-278.

Babasının 15-16 Ocak 1595 gecesi ansızın vefat ettiği haberini alan, Şehzade Mehmed, ağır kış şartları içinde Mudanya İskeleye'ne gelmiş ve oradan bir kadirge ile 27 Ocak Cuma günü İstanbul'a ulaşmıştır. Onun gelişine kadar III. Murad'ın ölümü ustalıklarla gizlenmiştir. O gün cuma hutbesinde babasının öldüğü ve yerine kendisinin geçtiği ilân edilmiş, adına hutbe okutulmuş, cülûs merasimi ve biat töreni yapılmıştır.⁴⁵

Bir yıl önce savaş alanlarında birçok askerın kanının akmasını önleyemeyen⁴⁶, uğradığı talihsizliği kendi lehine çevirmek isteyen Sinan Paşa, Padişahın kendisini de Macaristan'a savaş bölgesine götürmek istemiş ve bu yolda Padişah üzerinde etkili olmaya çalışmıştır. Fakat Padişahın savaşa gitmesini istemeyen Safiye Sultan Sinan Paşa'nın isteklerine aykırı bir davranışlarda bulunmuş, askerlerin Sinan Paşa gibi tecrübeli bir komutanın emrinde savaşabileceklerini belirtmiştir.⁴⁷ Bu sırada Sinan Paşa'nın ölüp yerine İbrâhim Paşa'nın geçmesine ve Safiye Sultan'ın tepkisine rağmen III. Mehmed kararından dönmemiş, 20 Haziran 1596'da İstanbul'dan yola çıkmıştır. Harekâtın başlangıcında ne yöne gidileceği kararlaştırılmamış, sonrasında III. Mehmed Beç (Viyana)'e sefer yapacağını ilan etmiştir.⁴⁸ Haç-Ova Meydan Muharebesi veya Eğri Seferi diye adlandırılan seferde ordu Edirne, Filibe, Sofya ve Niş tarikiyle Belgrad'a vasil olmuştur. Avusturya'nın Macaristan'daki en önemli kalelerinde olan Eğri Kalesi, 12 Ekim 1595 tarihinde fethedilmiştir. Fethin ilk cuma günü geleneklere uyularak şehrin en büyük kilisesi camiye çevrilip Cuma namazı kılınmış ve III. Mehmed adına hutbe okutuldu. 26 Ekim 1596 tarihinde Avusturya ordusunun feci bir hezimete uğratıldığı meydan muharebesi zaferle sonuçlanmıştır.⁴⁹

1596 Yılında Sadrâzam Cerrah Mehmed Paşa'nın oğullarının sünneti ve kızının Sinan Paşazâde ile düğünü sebebiyle umûmî bir şenlik olmuştur. İstanbul ahâlisi bu düğünlerle vakit geçirirken, devletin farklı yerlerinde ortaya çıkan isyanlar, önyak olanların kanlarıyla bastırılmış, Payitaht kahvehanelerinde Mehdî olduğunu ilân eden ihtiyar bir meczûb ve Payitaht civarında Sultân Selîm'in kardeşi şehzade Süleyman olduğunu iddia eden bir kişi de asılarak cezalandırılmıştır. Beylerbeyinin bulunmadığı bir

⁴⁵ Feridun Emecen, "Mehmed III", *DİA*, c. XXVIII (İstanbul: TDV Yayınları, 2003), 408.

⁴⁶ Baron W. Wratislaw, *Baron W. Wratislaw'ın Anıları*, nşr. M.Süreyya Dilmen (İstanbul: Boyut Matbaacılık, 1996), 146.

⁴⁷ Baron W. Wratislaw, *Baron W. Wratislaw'ın Anıları*, 148.

⁴⁸ Feridun Emecen, "Mehmed III", *DİA*, c. XXVIII, 409.

⁴⁹ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 405.

sırada Karaman taraflarını yağmalamak isteyen 3.000 öğrenciden çoğu öldürülmüştür.⁵⁰ Bu sırada Anadolu'da büyük Celâlî hareketlenmeleri baş göstermiş, doğu sınırlarında da asayiş giderek bozulmuştur. Özellikle Karayazıcı Abdülhalim'in isyanı padişahı çok uğraştırmıştır. Karayazıcı'nın Anadolu'da padişahlık davası peşinde koştuğu yolundaki dedikodular İstanbul'da yayılmıştır. Padişah, halkı yatıştırmak ve söylentilerin asılsızlığını ispatlamak için harekete geçilmesini emretmiştir.⁵¹ İhtilalciler gece yarısı deniz kıyısına götürülüp, boğdurulmuş ve her biri denize atıldıkça, kuledeki toplardan biri ateşlenmiştir.⁵² Karayazıcı'nın sözde vezîriâzam tayin ettiği Hüseyin Paşa da öldürülenler arasındadır (7 Şubat 1600). Bu sırada Eminönü'nde inşa edilecek olan Yenicami'nin arsasındaki kilise ve havranın yıkılmasına karşılık yenilerinin başka bir yerde yapılmasına izin verildiği haberinin duyulması ulemâ ve asker arasında sert tepkilere yol açmış, cepheden gelen kötü haberler, Celâlî isyanları yüzünden yaşanan karışıklıklar, bozuk ekonomik şartlar sebebiyle iyice hassaslaşan kesimler, olayı bahane ederek Safiye Sultan'ın en yakın hizmetkârı olan yahudi asıllı Kira Kadın'ı (Esparanzo Malchi) hedef almışlardır.⁵³ Sipâhîler'in İstanbul'daki isyanı vilâyetlerdeki isyanlarından daha mânîdâr olmuştur. Yahûdî Kira'nın sipâhî timâr ve zeametlerinin verilmesine karşarak bu işi ticâret mevzuu yapmış olması bu isyanlara te'sir etmiştir. Sipâhîler bu Yahudi kadının başını istemiş; Halîl Paşa, askerın istediğinin yapılmaması hâlinde kendisinin ve Valide Sultân'ın tehlikeye gireceğinden korkarak, Kira ile çocuklarını aratmıştır. Kira, sadrâzâmın sarayında merdivenlerden çıkarken sipahiler tarafından üç oğluyla birlikte öldürülmüş, dördüncü oğlu Müslüman olarak kurtulmuştur.⁵⁴

Bu olaylar gerçekleşirken İstanbul'da padişahı da içine alan karışıklıklar meydana gelmiştir. Olay, Yemişçi Hasan Paşa'nın Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi ile çekişmeye girerek ulemâ tayinlerine karışması, birçok kimsenin yerini değiştirmesi ve büyük ilmiye makamlarına yeni tayinler yapmasıyla başlamıştır. Sipahilerle yeniçeriler arasında daha eskiye giden husumet çeşitli tahriklerle iyice su yüzüne çıkmıştır. Sipahilerin önde gelenleri kaymakam Saatçi Hasan Paşa'ya karşı tepki göstermiş, Vaktiyle vezîriâzâmın sefere çıkmama isteğine şiddetle muhalefet ettiği için azledilen

⁵⁰ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VII, 240.

⁵¹ Feridun Emecen, "Mehmed III", *DİA*, c. XXVIII, 410.

⁵² Baron W. Wratislaw, *Baron W. Wratislaw'ın Anıları*, 138.

⁵³ Feridun Emecen, "Mehmed III", *DİA*, c. XXVIII, 410.

⁵⁴ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VII, 240.

Şeyhülislâm Sun‘ullah Efendi de sipahilerin hareketini desteklemiştir. Bu grupların hareketlenmesi üzerine padişah önce Saatçi Hasan Paşa’yı görevden almış, ardından Hocazâde Mehmed Efendi’nin yerine yeniden Sun‘ullah Efendi’yi şeyhülislâm yapmıştır (5 Ocak 1603). Sipahi zorbaları bununla yetinmeyip, saraya giderek padişahı ayak divanına davet etmiş; III. Mehmed, tehdit altında olmaktan çok, annesinin tesiri altında olmadığını göstermek ve bizzat olaya müdahale ederek önlemek için bu isteği kabul etmiştir. Vâlide sultanın devlet işlerinden elini çekmesinin ve uzaklaştırılmasının talep edilmesine karşılık, Padişah bundan böyle devlet işlerine sadrazamdan başka kimseyi karıştırmayacağını vaad etmiş, fakat askerler yatışmamış, annesinin uzaklaştırılmasını ve diğerlerinin kendilerine teslim edilmesini istemişler; eğer bu yapılmazsa onu tahttan indirip yerine oğlunu getireceklerini söylemişlerdir. Korkuya kapılan III. Mehmed, Kapıağası Gazanfer Ağa ile Dârüssaâde Ağası Osman Ağa’yı huzuruna getirip büyük bir üzüntüyle boyunlarını vurdurmuş ve askere teslim etmiş, annesinin sürgüne yollanmasını ise önlemiştir (6 Ocak 1603).

Bu olayda asıl hedef olan Yemişçi Hasan Paşa ile ilgili bir karar alınmamıştır. Durumdan haberdar olan ve İstanbul’a gelen Yemişçi Hasan Paşa hakkında Sun‘ullah Efendi idamı için fetva vermiş, haberi alan III. Mehmed ise idama karşı çıkararak vezirlerle kendi arasına hiç kimsenin giremeyeceğini söylemiştir. Yemişçi Hasan Paşa, padişaha haber yollayarak olayların baş müsebbibi olan Sun‘ullah Efendi’nin hilâfet makamına göz diktiğini, sipahileri de bu maksatla ayaklandığını bildirip, Sun‘ullah Efendi’nin ya ortadan kaldırılmasını ya da sürgün edilmesini istemiştir. Sonunda yeniçerilerin desteğini alan Yemişçi Hasan Paşa isteklerini padişaha kabul ettirmiş, en büyük rakibi olan Sun‘ullah Efendi görevden alınmıştır. Sipahi zorba başları teker teker yakalanıp idam edilmiştir. Böylece isyanı bastıran Yemişçi Hasan Paşa’nın padişah nezdinde itibarı artmıştır. Buna güvenerek rakip olabilecek durumdakileri uzaklaştırmaya, bir bölümünü de öldürtmeye başlaması huzursuzluğa yol açmıştır. Ardından Vâlide Sultanı devreden çıkarmaya ve padişahı bütünüyle kendisine bağlamaya çalışmıştır. Yemişçi Hasan Paşa, Safiye Sultan’ı padişaha şikâyet etmiş, III. Mehmed durumu annesine aktarmış, Safiye Sultan da oğluna kendisi tarafından idare edildiğini söylemekle Yemişçi’nin aslında ona hakaret ettiğini, askerleri parayla kendi tarafına çektiğini, bir huzursuzluğa yol açabileceğini anlatmış, böylece Yemişçi’nin

sonunu hazırlamıştır. Sadrazam görevden alınıp (4 Ekim 1603), on iki gün sonra idam edilmiştir.

III. Mehmet 20 Aralık 1603'te vefat etmiştir. Onun şişmanlıktan kaynaklanan mide rahatsızlığından öldüğünü söyleyenler olduğu gibi kalp krizi sonucu öldüğünü düşünenler de vardır.⁵⁵

III. Mehmed Dönemi şeyhülislâmları ve görev tarihleri: Bostanzâde Mehmed Efendi (1535-1598) 11 Temmuz 1593-1 Nisan 1598 (vefat); Hoca Mehmed Sadüddin Efendi (1536/1537-1599) 1 Nisan 1598-2 Ekim 1599 (vefat); Sun'ullah Efendi (1552-1612) 2 Ekim 1599-2 Ağustos 1601 (azl); Mehmed Çelebi Efendi (1568-) 2 Ağustos 1601-4 Ocak 1603 (azl); Sun'ullah Efendi (1552-1612) 4 Ocak 1603-8 Şubat 1603 (azl); Ebu-l-meyâmin Mustafa Efendi (ö.1606) 8 Şubat 1603-8 Haziran 1604 (azl).⁵⁶

E. I. Ahmed Dönemi (1590-1617)

Babası III. Mehmed'in Saruhan valiliği sırasında 28 Nisan 1590'da Manisa'da doğmuştur. Annesi Handan Sultan'dır. Babasının 22 Aralık 1603 tarihinde ölümü üzerine on dört yaşında tahta geçmiştir.⁵⁷ Altı gün sonra Safiyye Sultân bütün cariyeleri ve hademeleriyle birlikte Eski Saray'a nakl olunarak, hayâtının geri kalanını orada geçirmeye mahkûm olmuştur.⁵⁸

23 Ocak'ta⁵⁹ Pâdişâh cuma namazını Süleymaniye Câmii'nde kıldıktan sonra, Saray-ı Amire'ye gidip, sünnet olmuştur.⁶⁰ Bu durum bir padişahın tahtta iken sünnet edilşinin Osmanlı tarihindeki tek örneğidir. Padişah sünnet olduktan sonra, çiçek hastalığına tutularak, bir müddet payitaht ve bütün memleket meselelerinden uzak kalmıştır.⁶¹ Bu sırada İran ve Avusturya ile olan savaş hali devam ederken, Cigalazâde Sinan Paşa şark serdarı tayin edilirken Vezîriâzam Malkoç Yavuz Ali Paşa da Macaristan'a gönderilmiştir. Yine bu sıralarda Şah I. Abbas Revan'ı muhasara sonunda teslim almış, Kars'a girmiş ve ancak Ahıska önlerinde durdurulabilmiştir. Sinan Paşa 15 Haziran 1604'te İstanbul'dan gecikmiş olarak hareket etmiş ve 8 Kasım'da Kars önlerine varmıştır. Durum uygun olduğu halde Şah Abbas'ın üzerine gitmeyip Van'da kışlağa çekilen Sinan Paşa, şahın taarruzu üzerine Erzurum'a geçmiş, böylece serdar,

⁵⁵ Feridun Emecen, "Mehmed III", *DİA*, c. XXVIII, 412.

⁵⁶ Zuhuri Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, VIII, 278-280.

⁵⁷ Mücteba İrgürel, "Ahmed I", *DİA*, c. II (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 30.

⁵⁸ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VIII, 44.

⁵⁹ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VIII, 45.

⁶⁰ Naimâ Mustafa Efendi, *Naimâ Tarihi*, nşr. Zuhuri Danışman (İstanbul: Bahar Matbaası, 1967), I, 394.

⁶¹ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VIII, 45.

ümerâ ve asker arasında huzursuzluk çıkmasına ve bir sefer mevsiminin boşa geçirilmesine sebep olmuştur. 1605 yılının sefer mevsiminde tekrar ordunun başında hareket eden Sinan Paşa Tebriz'i geri almak üzere yürümüştür. Ancak Erzurum Beylerbeyi Köse Sefer Paşa'nın esas ordudan ayrı hareket edip esir düşmesi Sinan Paşa'nın durumunu sarsmış ve ordu Şah Abbas'ın baskını üzerine mağlûp olarak Van'a, sonra da Diyarbakır'a çekilmiştir. Sinan Paşa'nın bu sırada büyük bir kuvvetle yardıma gelen Halep Beylerbeyi Canbulatoğlu Hüseyin Paşa'yı geç kaldığı bahanesiyle idam ettirmesi büyük bir isyanın başlamasına sebep olmuştur. Bu hadiseden kısa süre sonra kendisinin de Diyarbakır'da ölmesi üzerine Şah Abbas Gence, Şirvan ve Şemaha'yı zaptetmiştir. İran cephesinde bu olaylar sürerken 3 Haziran 1604'te İstanbul'dan hareket ederek 26 Temmuz'da Belgrad'a varan Vezîriâzam Malkoç Ali Paşa burada ölünce, sadârete ve garp serdarlığına Lala Mehmed Paşa tayin edilmiştir.⁶²

Protestan Macar halkı üzerinde Katolik Avusturya baskısının artması, Erdel'in istiklâli için mücadele eden ve daha önce Avusturya taraftarı olan Erdel Beyi Etienne Bocskai'nın İstanbul'a elçi göndererek yardım istemesine sebep olmuş, Bocskai'a Erdel krallığı için yardım vaadinde bulunulması üzerine o da kuvvetleriyle sefere katılmıştır. 1605 yazında Estergon üzerine yürüyen Lala Mehmed Paşa, önce Vişegrad ve Tepedelen'i ele geçirmiş, böylece zor durumda kalan Estergon müdafileri 4 Kasım 1605'te kaleyi teslim etmişlerdir. Diğer taraftan Bocskai, Türk kuvvetlerinin yardımı ile Uyvar'ı alırken Tiryaki Hasan Paşa da Veszprem ve Polata'yı fethetmiştir. Elde edilen bu başarılarından sonra Lala Mehmed Paşa tarafından Etienne Bocskai'a Erdel ve Macar tacı giydirilmiştir.⁶³

Yıllardan beri devam eden Osmanlı-Avusturya savaşlarını bir sonuca bağlamakla görevlendirilen Kuyucu Murad Paşa Budin'e gidip temaslarda bulunmuş ve anlaşma zemini hazırlanınca Budin Beylerbeyi Kadızâde Ali Paşa başkanlığındaki Osmanlı sulh heyeti ile Avusturya murahhasları Baron de Mollard ve Comte Althan, Zitvatorok'ta 1606 yılında bir araya gelmişlerdir. Yirmi üç günlük bir müzakereden sonra on yedi maddelik bir ahidnâme imzalanmıştır. Zitvatorok Muahedesi hükümlerine göre, Kanûnî devrinden beri Avusturya'nın vermekte olduğu 30.000 duka altın tutarındaki yıllık haraç kaldırılmış, buna karşılık İmparator II. Rodolphe bir defaya

⁶² Mücteba İrgürel, "Ahmed I", *DİA*, c. II, 30.

⁶³ Mücteba İrgürel, "Ahmed I", *DİA*, c. II, 30.

mahsus olmak üzere 200.000 kara kuruş tazminat ödemeyi kabul etmiştir. Padişah ile imparator eşit sayılmış, her iki tarafın da birbirlerine zarar vermektan kaçınmaları kabul edilmiştir. Bu hükümlerle Osmanlı İmparatorluğu bir adım gerilemiş ve iki hükümdar arasında eşitlik prensibinin kabul edilmesiyle Avrupa devletleri karşısındaki mutlak Türk üstünlüğü ortadan kalkmıştır. Ayrıca Erdel Kralı Bocskai'ın imparatorla Viyana'da yaptığı eski bir antlaşmanın muahede hükümleri arasında zikredilerek benimsenmesi de hatalı olmuş ve Bocskai'ın ölümünden sonra imparator bu maddeye göre Erdel'de hak iddia etmiş, böylece Erdel bir ihtilâf konusu haline gelmiştir.⁶⁴

Osmanlı-Avusturya mücadeleleri sebebiyle Anadolu'da devlete karşı başlayan hoşnutsuzluk, halktan fazla vergi alınmasıyla en yüksek seviyeye çıkmış ve tımarlı sipahilerin zaafa uğraması da isyan hareketlerinin genişleyerek yayılmasına ve böylece Celâli isyanlarının had safhaya ulaşmasına yol açmıştır. Anadolu'da isyanların çoğalması üzerine halkın büyük bir kısmı köylerini terketmiş, çok sayıda köy harap olmuş ve bazı askeri sınıflar, halkı dağılmış olan köyleri "mülk-i mevrûs"ları gibi tasarrufları altına almışlardır. Bu yüzden hazine nüzül ve avârız vergilerinden mahrum kalmış, halkı ehl-i örfün zulmünden kurtarmak için 30 Eylül 1609'da bir adâletnâme çıkararak I. Ahmed, terkedilen köylerin tekrar iskânına çalışmıştır.⁶⁵

Türk mimari tarihinde en büyük yapılar arasında kabul edilen ve mimari özellikleriyle de sanat tarihinde önemli bir yere sahip olan Sultan Ahmed Camii'nin temel kazma çalışmalarına 7 Kasım 1609 tarihinde başlanmıştır.⁶⁶

I. Ahmed döneminde Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletleriyle yaptığı ticaretle büyük bir gelişme olmuş, İngiltere, Fransa ve Venedik ile olan ticari ahidnameler yenilenmiş, 1612 yılında Hollanda'ya ilk ahidname verilmiştir.⁶⁷

1614 yılında asi Kazaklar Sinop Kalesini yakıp, çok sayıda kadın ve çocuğu esir alıp, sayısız adam yakalayıp şehit etmişlerdir. Bu haberin yayılması ile birlikte arka arkaya şikayetçiler gelmeye başlamış; bunun üzerine Padişah, Nasuh Paşa'yı sorguya çekmiştir. Paşa gerçeği olduğu gibi söylemeyince, Padişah şeyhülislâma durumu sormuş

⁶⁴ Mücteba İrgürel, "Ahmed I", *DİA*, c. II, 30-31.

⁶⁵ Mücteba İrgürel, "Ahmed I", *DİA*, c. II, 31.

⁶⁶ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 428.

⁶⁷ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 428.

ve doğru olduğunu öğrenmiştir. Böylece yalanı ortaya çıkan Nasuh Paşa öldürülmüştür.⁶⁸

Osmanlı Devleti'nde ilk defa 1601 yılında İngiliz bir tüccar tarafından şifalı ot olarak getirilen tütünün, keyif verici bir madde olduğu anlaşılınca halk arasında kullanımı yaygınlaşmıştır. Tütüne karşı ilmiye sınıfının muhalefeti görülmüş ve onun aleyhine fetvalar verilmiştir. Fakat gizli gizli içilmeye devam edilmiş, bir müddet sonra tütün ve kahve içilmesinin ilmiye sınıfı arasında da yaygınlaştığı görülmüştür.

I.Ahmed dindar bir padişah olup bütün ülkede içkiyi yasak etmiş ve Emanet-i hamr (İçki Eminliği) adlı müesseseyi ilga etmiştir. Bu yüzden hazine nice yüz yük akçelik gelirden mahrum kalmıştır. Fakat yasağı devam ettirmek mümkün olmadığı için Emanet-i hamr tekrar kurulmuştur.⁶⁹

Sultan Ahmet Han amansız bir hastalığa yakalanmış ve elli gün yattıktan sonra 22 Kasım 1617 tarihinde,⁷⁰ yirmi sekiz yaşında vefat etmiştir.⁷¹ İstanbul'da At Meydanı'nda yaptırdığı Sultan Ahmed Camii yanındaki türbesine defnedilmiştir.⁷²

I. Ahmed Dönemi şeyhülislâmları ve görev tarihleri: Ebu-l-meyâmin Mustafa Efendi (ö.1606) 8 Şubat 1603-8 Haziran 1604 (azl); Sun'ullah Efendi (1552-1612) 8 Haziran 1604-28 Temmuz 1606 (azl); Ebu-l-meyâmin Mustafa Efendi (ö.1606) 28 Temmuz 1606-23 Kasım 1606 (vefat); Sun'ullah Efendi (1552-1612) 23 Kasım 1606-5 Haziran 1608 (azl); Mehmed Çelebi (ö.1615) 5 Haziran 1608-2 Temmuz 1615 (vefat).⁷³

⁶⁸ Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, II, 320.

⁶⁹ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 430.

⁷⁰ Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, II, 323.

⁷¹ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, 430.

⁷² Ahmed Akgündüz- Said Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı*, 179.

⁷³ Zuhuri Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, VIII, 280-281.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. SUN'ULLAH EFENDİ'NİN HAYATI

1.1.1. Sun'ullah Efendi'nin Ailesi

Osmanlı Devleti'nin yirmi üçüncü şeyhülislâmı olan Sun'ullah Efendi, 1552 (H.960) yılında İstanbul'da doğmuştur. Kanûnî Sultan Süleyman zamanı devlet adamlarından, Anadolu Kazaskeri İskipli Cafer Efendi (ö.1570)'nin oğludur.⁷⁴

Cafer Efendi İskilip'te dünyaya gelmiştir. Babası, Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi'nin amcası Nebî Efendi'dir. İlmiyeye mensup bir aileden geldiği için kendisine Çelebi denmiş, ayrıca birçok yerde görev yapmış olması sebebiyle de “Cafer-i Tayyâr” lakabıyla anılmıştır. Fenârîzâde Muhyiddin Efendi⁷⁵ ve Molla Şüca Efendi'den eğitim almış, birkaç medresede ders okuttuktan sonra Şam'a kadı olmuştur. Altı ay sonra Anadolu kazaskerliğine atanıp altı yıl bu görevde kalmıştır. Sonra yüz elli akçelik ulufe ile yetinmiş, gece ve gündüz ibadetle meşgul olmuş, 1570 (H.977) yılında vefat etmiştir.⁷⁶

Sun'ullah Efendi'nin büyük oğlu Mehmed Çelebi, küçük oğlu Derviş Mehmed Efendi'dir.⁷⁷ Sun'ullah Efendi Rumeli kazaskeri olduğu dönemde büyük alimleri, şeyhülislâmı davet edip oğullarını sünnet ettirmiştir.⁷⁸ Şeyhülislâm Sunullah Efendi'nin oğlu Derviş Mehmed Efendi 1612 (H.1021) yılında babasının vefatı üzerine mülâzım olmuş, birkaç ay sonra Eyüp'te Zal Paşa zevcesi Şah Sultan Medresesi'ne müderris olmuştur.⁷⁹ Derviş Mehmet Efendi Mayıs-Haziran 1613 yılında vebadan 22 yaşında vefat etmiş, babasının yanına defnedilmiştir.⁸⁰ Mehmed Çelebi ise müderris olup Ağustos 1617 yılında vefat etmiştir.⁸¹

Sun'ullah Efendi'nin damadı Ganizâde'nin,⁸² doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Atâî ve Kâtib Çelebi gibi müelliflerin kaydettiği 1572 (980) yılı genel kabul görmüştür.⁸³ Abdül'ganî Efendi'nin oğlu Hoca Sâdeddin Efendi'nin

⁷⁴ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1972), 51.

⁷⁵ Kâmil Şahin, “Câfer Çelebi, Molla”, *DİA*, c. VI (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 547-548.

⁷⁶ Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, I, 321.

⁷⁷ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), V, 1522.

⁷⁸ Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999), II, 811.

⁷⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988), 72.

⁸⁰ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, II, 414.

⁸¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, III, 967.

⁸² Zuhuri Danışman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, VIII, 184.

⁸³ Mustafa Uzun, “Ganizâde Mehmed Nâdirî”, *DİA*, c. XIII (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 355.

talebesidir.⁸⁴ Aynı mahlası taşıyan Bağdatlı Nâdirî'den ayırt edilmesi için Ganîzâde Nâdirî olarak anılır.⁸⁵ Ganîzâde Mehmed Nâdirî, müderrislik ve kadılık yaptıktan sonra, Ekim 1612'de Anadolu kazaskeri, Eylül 1619'da Rumeli kazaskeri olmuştur.⁸⁶ 1036 yılında İstanbul'da vefat etmiş, Fatih'de Abid Çelebi Mescidi avlusuna defnedilmiştir.⁸⁷

1.1.2. Sun'ullah Efendi'nin Hocaları

Sun'ullah Efendi önceleri babasından ve Fudayl Çelebi'den,⁸⁸ daha sonra Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'den ders almıştır.⁸⁹

1.1.2.1. Fudayl Çelebi (1514-1583)

1514 Yılında İstanbul'da doğan Fudayl Çelebi, Cemâleddin Aksarâyî'nin torunu ve Zenbilli Ali Efendi'nin oğlu olması sebebiyle Zenbillizâde yanında Cemâlîzâde lakabıyla da anılmıştır. Tahsilini İstanbul'da tamamladıktan sonra Bursa Yıldırım Han, Edirne Halebiyye, Sahn-ı Semân ve Ayasofya medreselerinde müderrislik yapmıştır. Ardından Bağdat (1553), bir yıl sonra da Halep kadılıklarına tayin edilmiştir. Halep kadılığında azledilip, 1555-56 yılında Şehzade Medresesi'nde müderris olarak görevlendirilmiştir. Fudayl Çelebi, 1561-62 yılında getirildiği Mekke kadılığında 1563'de emekliye ayrılmıştır.⁹⁰ 27 Ocak 1583 tarihinde vefat etmiş, Zeyrek'te babasının yanına defnedilmiştir.⁹¹ Kitaplarını Fatih Kütüphanesi'ne vakfetmiştir.⁹² Eserleri: Âdâbü'l-evşiyâ', ed-Damânât fi'l-fürû', Risâletü'l-vezâ'if fi'n-nahv, Avnü'r-râ'id.⁹³

1.1.2.2. Şeyhülislâm Ebussuud Efendi (1490-1574)

Şeyhülislâm Ebussuud Mehmed el-Îmâdî 30 Aralık 1490 tarihinde, İskilip'in İmâd köyü veya İstanbul yakınındaki Müderris köyünde doğmuştur. Babası Bayrâmî şeyhlerinden Muhyiddin Mehmed Yavsî el-İskilibî, annesi matematik ve astronomi alimi Ali Kuşçu'nun kızıdır.⁹⁴ 1516 yılında müderris, 1526 yılında Bursa mollası, 1533 yılında İstanbul kadısı, 1537 yılında Rumeli kazaskeri, 1548 yılında şeyhülislâm

⁸⁴ Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul: Meral Yayınevi, 1972), II, 132.

⁸⁵ Mustafa Uzun, "Ganîzâde Mehmed Nâdirî", *DİA*, c. XIII, 355.

⁸⁶ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, IV, 1220.

⁸⁷ Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, II, 133.

⁸⁸ Mehmet İpşirli, "Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi", *Tarih Enstitüsü Dergisi* (İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1987), sy. 13, 209.

⁸⁹ *İlmiyye Salnâmesi* (İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1334/1916), 422; Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, II, 272-273.

⁹⁰ Ferhat Koca, "Fudayl Çelebi, Zenbillizâde", *DİA*, c. XIII (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 207.

⁹¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, II, 540.

⁹² Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 474.

⁹³ Ferhat Koca, "Fudayl Çelebi, Zenbillizâde", *DİA*, c. XIII, 208.

⁹⁴ M. Ertuğrul Düzdağ, *Kanunî Devri Şeyhülislâm Ebussuud Efendi Fetvaları* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2012), 14.

olmuştur.⁹⁵ Kanunî Sultan Süleyman ve Sultan İkinci Selim zamanında toplam otuz sene şeyhülislâmlık yapmıştır.⁹⁶ 23 Ağustos 1574 tarihinde vefat etmiştir. En meşhur eserleri “Fetvalar”ı ile “İrşâdü’l-Akli’s-Selîm ilâ Mezâyâ’l-Kitâbi’l-Kerîm” adlı tefsiridir.⁹⁷

1.1.3. Sun’ullah Efendi’nin Öğrencisi

Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi (1591-1658)

1591 Yılında İstanbul’da doğan Karaçelebizâde Sun’ullah Efendi’den aldığı eğitimle öğrenimini tamamlayarak genç yaşta müderris olmuştur (1612).⁹⁸ Bir çok medresede görev yaptıktan sonra 1624 yılında Yenişehir kadısı olmuş, iki yıl sonra da Mekke kadısı olmuştur. Buradaki görevini tamamladıktan sonra Edirne kadılılığına, 1634 yılında İstanbul kadılığına, 1648 yılında Rumeli kazaskerliğine, 1651 yılında meşihat makamına getirilmiştir.⁹⁹ 10 Ocak 1658 yılında vefat etmiş, Şeyh Mehmed Sarban Mezarlığı’na defnedilmiştir. Eserlerinden bazıları: Ravzatü’l-Ebrar, Ravzatü’l-Ebrar’a Zeyl, Mir’atü’s-Safâ fî Ahvâli’l-Enbiyâ.¹⁰⁰

1.1.4. Sun’ullah Efendi’nin Görevleri

Sun’ullah Efendi on yedi yaşında mülâzim¹⁰¹ olmuştur.¹⁰²

Sun’ullah Efendi 978 Ramazan/Ocak-Şubat 1571’de kırk akçe ile Beşiktaş’ta Hayreddin Paşa Medresesi’ne, Muharrem 984/Nisan 1576’da Mahmud Paşa Medresesi’ne, Cemadel-ahir 988/Haziran-Temmuz 1580’de Şah Sultan Medresesi’ne, Şaban 988/Eylül-Ekim 1580’de Hankah Medresesi’ne, Şaban 990/Ağustos-Eylül 1582’de Sahn-ı Seman Medresesi’ne, Şevval 993/Ekim 1585’de Şehzade Medresesi’ne, Şaban 996/Temmuz 1588’de Valide-i Sultan Murad Medresesi’ne müderris olmuştur.¹⁰³

998/1590’da Bursa’da çıkan büyük bir yangında bazı Müslümanların üzerine duvar yıkılıp şehit olmaları nedeniyle Bursa kadısı Ebussu’ûdzâde Mevlânâ Mustafa

⁹⁵ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, II, 439.

⁹⁶ Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, I, 306.

⁹⁷ M. Ertuğrul Düzdağ, *Kanunî Devri Şeyhülislâmî Ebussuud Efendi Fetvaları*, 15.

⁹⁸ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, 76.

⁹⁹ Nevzat Kaya, “Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi”, *DİA*, c. XXIV (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 381-382.

¹⁰⁰ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, 78.

¹⁰¹ Mülâzim: Stajyer, bir yere maaşsız olarak gidip gelen. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2012), 841.

¹⁰² *İlmiyye Salnâmesi*, 422.

¹⁰³ Nev’izâde Atâyî, *Hadâ’iku’l-Hakâ’ik Fî Tekmileti’s-Şakâ’ik*, nşr. Suat Donuk (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017), II, 1427.

Çelebi Efendi görevden azl edilerek yerine Sun'ullah Efendi kadı atanmıştır.¹⁰⁴ Sun'ullah Efendi 999/Mart 1591'de Bostânzâde Mevlânâ Muslihiddin Efendi yerine Edirne kadısı¹⁰⁵, 1000/Nisan-Mayıs 1592'de Mevlânâ Muslihiddin yerine İstanbul kadısı¹⁰⁶, 1000/ Temmuz 1592'de Mevlânâ Ahmed Efendi yerine Anadolu kadıaskeri¹⁰⁷, Şevval 1001/ Temmuz 1593'te Rumeli kadıaskeri olmuştur¹⁰⁸.

1.1.5. Sun'ullah Efendi'nin Şeyhülislâmlığı

1.1.5.1. Birinci Şeyhülislâmlık Dönemi

Sun'ullah Efendi ilmiye tertibi üzere müderrislik, kadılık ve kazaskerlik yaptıktan sonra Şeyhülislâm Hoca Sâdeddin Efendi'nin vefatı üzerine¹⁰⁹ 12 Rebiülevvel 1008/2 Ekim 1599 tarihinde şeyhülislâmlık makamına tayin edilmiştir.¹¹⁰

Sun'ullah Efendi toplumun nizam ve intizamı için vakıfların idaresinde israfın önlenmesi, kadınların çarşı ve pazarlarda rastgele gezmelerinin engellenmesi, rüşvetin yasaklanması, saraylı kadın ve hadımların idareye müdahalelerine engel olunması, paranın değerinin korunması, bozulmuş olan ilmiye mesleğine çekidüzen verilmesi konuları üzerinde ısrarla durmuştur.¹¹¹

Gelibolulu Mustafa Efendi, Hoca Sa'deddin'in ölümünden sonra yerine gelen Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi devrinde de, ilmiye arasında kendinden önceki gibi bozulmaya imkan verilmediğini şöyle anlatır:

Şeyhülislâm Hoca Sade'd-din devrinde rüşvet işlemedi. Hatta Hoca Efendi vefat ettikten sonra bu makama da rüşvet sokmaya yeltenildi ise de başarılı olamadılar. Çünkü padişah Sultan III. Mehmet'in hiçbir zaman bağış eteği rüşvetle kirlenmemiştir. Hiç kimse ona rüşvet ithamında bulunmamıştır. Rüşvete rağbet eden kötü niyetli kişilerin sözleri bile onun hakkındaki kanaati değiştirememiştir. Nitekim, Hoca Sa'de'd-din yerine, devrinin en tanınmış ve cömert, dindar, aynı zamanda müfessir Eb'us-Su'ûd'un soyundan ve öğrencisi olan Mevlânâ Sun'ullah'ı Şeyh'u'l-İslamlık makamına

¹⁰⁴ Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, I, 224.

¹⁰⁵ Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, I, 235.

¹⁰⁶ Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, I, 270.

¹⁰⁷ Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, I, 279.

¹⁰⁸ Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, I, 323.

¹⁰⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1982), III, 458.

¹¹⁰ Mehmet İpşirli, "Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 212.

¹¹¹ Mehmet İpşirli, "Sun'ullah Efendi", *DİA*, c. XXXVII (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 530-531.

getirdi. Başkasını teklif edenlere yüz vermedi. Diğer mevkilerde bozulmalar olduğu halde, kadınların tayinleri sağlam kaldı.¹¹²

Ramazan 1008/Nisan 1600'de cerayan eden Yahudi Kira Kadın (Esther Kira) olayında Sun'ullah Efendi'yi görmekteyiz.¹¹³ III. Murâd'ın sarayında kilerci olarak çalışan Yahûdî Kira,¹¹⁴ harem vasıtasıyla hayli şöhrat bulup, harem kadınlarının rüşvet vasıtası olmakla, büyük işlere karışıp nice meşhur adamları rüşvete meylettirerek sarayın iç halkını yoldan çıkarmış, muazzam bir servet sahibi olmuştur. Bir ara İstanbul gümrüğünü iltizama almış ve karşılığında kalp akçe vermiştir. Bu kalp akçeler Sipahiye dağıtılmak istenmiş, bu yüzden Sipahiler isyan ederek,¹¹⁵ topluca Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi'ye gelerek kendilerine değeri düşük akçe verilmesine sebep olan Yahudi Kira Kadın'ın katli için fetva almak istemişlerdir.¹¹⁶ Sun'ullah Efendi “Zimmiyenün katli şer'an ca'iz değildir, amma şehirden sürülsün, turmasun gitsün” demiş, bunun üzerine fitne fesat devam edince Sun'ullah Efendi “Varun bir arzihal yazun getirün, muradınız ne ise ben saadetlü Padişâh hazretlerine göndereyüm, hatt-ı hümâyûnlarıyla cevap buyursunlar” demiştir.¹¹⁷ Sipahiler Yahudi Kira Kadı'nın başını istemişler, Halil Paşa, bu itaat bilmez askerin istediğinin yapılmaması hâlinde kendisinin ve Valide Sultân'ın zarar göreceğinden korkarak, çavuşbaşığı Kira ile çocuklarını aramaya göndermiştir. Kira, sadrâzâmın sarayında dîvân merdivenlerinden çıkarken sipahiler hücum ederek, üç oğluyla beraber kendisini öldürmüşler¹¹⁸ ve Kira'nın rüşvet alan elini kesip, kendisine intisap eden memurların kapısına asmışlardır.¹¹⁹ Kira'nın dördüncü oğlu Müslüman olarak kurtulmuştur.¹²⁰ Bu durumdan çok müteessir olan Valide Safiyye Sultan, olayı önlemediği için damadı Halil Paşa'yı ve Sipahilere cesaret veren Sun'ullah Efendi'yi suçlamış ve bu nevi davranışların devlet için bir leke olduğunu söylemiştir.¹²¹

H. 1009 yılı ortalarında Eflak Voyvodası Mihai (Mihai Viteazul)'in elçisi Dimo, Yanova ve Lipva Kaleleri ahvalini Sadrazam ve Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa ile serhatte görüştüktan sonra Paşa tarafından İstanbul'a gönderilmiştir. O sırada

¹¹² Mehmet Şeker, *Gelibolulu Mustafa Âli Ve Mevâ'idü'n-Nefais Fi-Kavâ'idü'l-Mecâlis* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997), 92.

¹¹³ Mehmet İpşirli, “Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 214.

¹¹⁴ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VII, 240.

¹¹⁵ Naimâ Mustafa Efendi, *Naimâ Tarihi*, I, 237-238.

¹¹⁶ Mehmet İpşirli, “Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 214.

¹¹⁷ Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, II, 855.

¹¹⁸ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi* VII, 240.

¹¹⁹ Naimâ Mustafa Efendi, *Naimâ Tarihi*, I, 238.

¹²⁰ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VII, 240.

¹²¹ Mehmet İpşirli, “Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 214.

İstanbul'da sadaret kaymakamı olan Hâfız Ahmed Paşa, daha önce Mihal ve elçisi Dimo'nun kendisini aldattığı ve birçok Müslümanın ölümüne sebep olduğunu hatırlayarak bunun intikamını almak üzere elçiyi hapsedip, meseleyi Sun'ullah Efendi'den istifta ettiğinde Şeyhülislâm, “Gerek Mihal ve gerek elçisi olan mel'ûn-ı pür mekr ü âlin bir vechile ahd ü emânı şer'an makbul olmayup elbette katl ü tenkil olunmaları vâcibdir.” şeklinde mufassal bir fetvâ vermiş, buna istinaden Hâfız Paşa Dimo'yu çengele vurup katletmiştir.¹²² Bundan başka Hafız Ahmed Paşa, sadrâzam İbrahim Paşa Kaniye altında bulunurken, İstanbul'dan pâdişâh emri ile serhad kalelerinin neferlerini, zahirelerini ve illetlerini yoklamaya bir çavuş göndermiştir. Halbuki, serhad umuru serdârın nezaretine ait idi. Ona itimat etmeyip çavuş göndermesi dahi, Dimo meselesine ilâve edilmiştir.¹²³ Bu iki olaya çok içerleyen Sadrazam İbrahim Paşa, Valide Safiyye Sultan ve Babüssaâde Ağası'na mektup ve arzlar yazıp, Dimo'nun öldürülmesini akla ve şeriate aykırı ve kendisine de ihanet olarak saymıştır. Bu mektup ve arzlar III. Mehmed'e sunulduğunda Şaban 1009/ Şubat-Mart 1601' de Hâfız Ahmed Paşa Sadaret Kaymakamlığı'ndan hemen alınmış,¹²⁴ yerine Yemişçi Hasan Paşa getirilmiştir.¹²⁵

“Kara Yazıcı” unvanıyla meşhur olan segbân bölük-başısı Abdülhalîm, Macaristan ordusundan kaçmış ve birtakım Kürd ve Türkmenler'in başına geçerek Şanlıurfa'yı zabtetmiştir. İsyân hakkında bilgi almak için Pâdişâh tarafından Anadolu'ya gönderilen Hüseyin Paşa'yı da kendi tarafına almaya muvaffak olmuştur. Sinan Paşazâde Mehmed Paşa, asiler üzerine gönderilerek Karayazıcı ile Hüseyin Paşa'nın içine girmiş oldukları Şanlıurfa'yı muhasara etmiştir (Temmuz 1599-Muharrem 1008).

Mahsurların mühimmatı kalmayınca, Karayazıcı, Mehmed Paşa ile müzâkere yapmış, kendisine Amasya hükümeti verilmesi şartıyla teslim olacağını ve Hüseyin'i de teslim edeceğini bildirmiştir. Bu şart kabul edilerek, Hüseyin İstanbul'a gönderilmiş, Mehmed Paşa, Diyarbakır'da kışlayıp, memuriyet merkezi olan Amasya'ya gitmek yerine, Sivas taraflarını talan etmekte olan Karayazıcı üzerine yürümüştür.¹²⁶

¹²² Mehmet İpşirli, “Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 214.

¹²³ Naimâ Mustafa Efendi, *Naimâ Tarihi*, I, 257.

¹²⁴ Mehmet İpşirli, “Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 214.

¹²⁵ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VIII, 9.

¹²⁶ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VII, 241.

Bu sırada, Sun'ullah Efendi'nin yeğeni olan Çorum kadısı Çelebi Kadı, Kara-Yazıcı'dan çok miktarda mal alıp,¹²⁷ Sinan Paşazâde Serdar Mehmed Paşa'nın Kara-yazıcı'dan daha çok halka eziyet ettiği, Kara Yazıcı'nın herhangi bir kötülüğü olmadığı meâlinde amcasına mektup yazmış, Sivas Beylerbeyi'nin de aynı şeyleri söylemesi üzerine Mehmed Paşa azledilmiş, Şeyhüslâm Sun'ullah Efendi'nin etkisiyle Kara-Yazıcı Abdülhalim affedilip Çorum'a sancak beyi olarak tayin olmuştur.. Ancak daha sonra Kara-yazıcı'nın tekrar karışıklıklar çıkarması Sun'ullah Efendi'yi müşkil duruma sokmuştur.

Sun'ullah Efendi, olayların seyrinden oldukça hareketli geçtiği anlaşılan bu ilk meşihatından 2 Safer 1010/2 Ağustos 1601 tarihinde azledilmiş, 19 Safer'de kendisine şeyhüslâm mâzûllerine verilen beş yüz akçe ulûfe tahsis edilmiştir.¹²⁸

Şeyhüslâm, vezir-i azamla anlaşarak tayin edeceği müderrislerin listesini vezir-i azama bildirir ve o da pâdişâha arz ederek hatt-ı hümayunla tasdiklettikten sonra listeyi şeyhüslâma iade ederdi. Fakat bazen ender olarak aralarının iyi olmamasından dolayı vezir-i âzam, şeyhüslâmın inha ettiği tevcihatı yapmazdı. Yemişçi Hasan Paşa, Şeyhüslâm Sunullah Efendi ile aralarının açık olması sebebiyle, şeyhüslâmın tertip ettiği tâyin ve tevcih silsilelerini yerine getirmemiştir¹²⁹.

Sun'ullah Efendi'nin fetvadan azli Yemişçi Hasan Paşa ile olan ihtilafından ileri gelmiştir. Damad İbrahim Paşa'nın cephede vefatı üzerine o sırada Kubbe Veziri ve Sadaret Kaymakamı olan Yemişçi Hasan Paşa 21 Muharrem 1010/22 Temmuz 1601 tarihinde sadarete getirilmiş, ayrıca Damat İbrahim Paşa'dan dul kalan III. Murad'ın kızı Ayşe Sultan kendisine nikâhlanmış ve bu arada Paşa'ya bir hayli menkul ve gayri-menkul hibe ve temlik edilmiştir.

Serdar-ı Ekrem sıfatıyla sefere gitmesi istenilen Hasan Paşa, mevsimin ilerlemiş bulunduğunu, Serdar Lala Mustafa Paşa'nın orduyu idare edip kendisinin hazırlık ve tedarik yaparak baharda hareket etmesinin uygun olacağını Padişah'a arz etmiş ise de Sun'ullah Efendi'nin Sadrazamın derhal gitmesi hususunda III.Mehmed'e ısrarla yaptığı telkinler üzerine Yemişçi'nin hemen hareketi için ferman çıkmıştır.¹³⁰ Bunun üzerine Sun'ullah Efendi ile sadrazamın arası bozulmuş, çok geçmeden Sun'ullah Efendi

¹²⁷ Naimâ Mustafa Efendi, *Naimâ Tarihi*, I, 240.

¹²⁸ Mehmet İpşirli, "Şeyhüslâm Sun'ullah Efendi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 215.

¹²⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*, 181.

¹³⁰ Mehmet İpşirli, "Şeyhüslâm Sun'ullah Efendi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 215-216.

görevden alınmıştır.¹³¹ Hasan Paşa, Şeyhülislâm ile beraber ilmiye ve seyfiye ricalinden bir çok kimseyi de görevinden azlettirmiştir. Hatta bu mansıb değişikliklerinde çok ileri gittiği için bir çok kimseyi de mağdur edip gücendirmiştir.

1.1.5.2. İkinci Şeyhülislâmlık Dönemi

Sun'ullah Efendi'nin bir yıldan fazla süren bu mâzûliyet döneminde de devlet meselelerinden uzak kalmayarak hadiseleri yakından takip ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim Yemişçi Hasan Paşa'nın sefere hareketi esnasında Sadaret Kaymakamı olarak bıraktığı Damad Halil Paşa'nın rüşvet yediğinin Sun'ullah Efendi tarafından Padişah'a arz edilmesi üzerine derhal kaymakam görevden alınmış, yerine Saatçi Hasan Paşa getirilmiştir. Ancak, Saatçi'nin kaymakamlığı sırasında Anadolu'daki karışıklığın büsbütün artması sebebiyle Saatçi de azledilerek Sun'ullah Efendi ile sıkı teması olan Güzelce Mahmud Paşa Sadaret Kaymakamlığı'na tayin edilmiştir.

Bu sırada Yemişçi Hasan Paşa serhadlerde önemli bir başarı kazanamamış, ayrıca İstanbul'da hadiselerin aleyhine geliştiği kendisine duyurulması üzerine alelacele adamlarıyla birlikte İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'a geceleyin giren Paşa, kendisine temlik edilen İbrahim Paşa sarayına gitmiş, burada Sadaret Kaymakamı Mahmud Paşa ile görüşmüş ve Mahmud Paşa'nın zahirî dostluk göstermesine rağmen aslında onun kendi aleyhine olduğunu anlamıştır. Bu arada kadıaskerlerle görüşüp durumu müzâkere ettikten sonra, Sun'ullah Efendi ile bir mülâkat talebinde bulunmuş, fakat bu talebi Şeyhülislâm tarafından kabul edilmemiştir.¹³²

Sipahilerin, sadrazamın Eğri seferinde hatalı tutumu sebebiyle düşmanın galip geldiğini belirterek ayaklanmaları ve şeyhülislâmın huzuruna çıkarak katline fetva istemeleri üzerine, Sun'ullah Efendi, Hasan Paşa'nın katline fetvâ vermiş ve bu fetvâyı iki kazasker de imzalamıştır. İstanbul Kaymakamı Mahmud Paşa'nın bu fetvâ hükmünü yerine getirememesi üzerine sipahiler sadrazamı bizzat öldürmek üzere işbirliği yapmışlardır. Sadrazam Yemişçi Paşa ise Yeniçeri Ocağı subaylarına yirmi düka dağıtmıştır. Birkaç gün sonra İstanbul'a gelen Yemişçi Hasan Paşa At Meydanı'nda karısı Ayşe Sultan'ın oturduğu saraya inmiştir. O sırada sipahiler ise saraya baskın yapmaya hazırlanıyordu. Hasan Paşa, demir kapıları kapatıp karısı Ayşe Sultan'ın odasının yanındaki odaya saklanmıştır. Geceleyin Hasan Paşa kıyafet değiştirerek sarayın arka kapısından dışarı çıkıp Yeniçeri Ocağına sığınmıştır. Burada Yeniçeri

¹³¹ *İlmiyye Salnâmesi*, 422.

¹³² Mehmet İpşirli, "Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 216-218.

Ağası Ferhat Ağa'nın da bulunduğu bir meclis kurulmuş ve bu mecliste şeyhülislâmın azli ile Ebü'l-Meyamin Mustafa Efendi'nin meşihata getirilmesine, Mahmud Paşa'nın katli talebiyle padişaha dilekçe yazılmasına karar vermişlerdir.¹³³ Bundan sonra vezirler, ulemâ, meşayih, cebeci, topçu, tersane halkı ve sanat erbabına “Her kim ki padişaha itaat üzeredir, harp aletleriyle Süleymaniye haremindedir hazır ve emre müntazır bulunalar” diye davet gönderilmiştir.¹³⁴ Söz konusu dilekçe hazırlanarak padişaha gönderilmiş ve sabaha karşı padişahın isteklerine uygun irade gelmiştir. Sabahleyin sipahiler dışındaki askerler toplanınca, Sadrazam onlara Hatt-ı Hümayun'u okumuştur. Topluluk, sipahilerin ileri gelenlerinin öldürülmeleri için, Sipahi Ocağından istenmesine karar vermiştir. Haber sipahilere ulaşınca onlar bu isteği reddetmişlerdir. Yeniçeriler, Anadolu Kazaskeri -ki sadrazamın katline dair fetvayı imzalamıştı- Ebu'l-Meyamin Mustafa Efendi'yi çağırıp şeyhülislâmlığa yükseldiğini tebliğ ve tebrik etmişlerdir. Sadrazam, padişah emrine itaat etmeyen sipahi zorbalarının öldürülmesi için yeni şeyhülislâmdan fetva aldıktan sonra, Sun'ullah Efendi'nin yakalanarak bir gemiyle Rodos'a sürgün gönderilmesi ve Güzelce Mahmud Paşa'nın sarayının mühürlenmesi için emir vermiştir. Ancak gerek Sun'ullah Efendi'nin gerekse Güzelce Mahmud Paşa'nın kaçıp gizlendikleri anlaşılmış, Ferhad Ağa İstanbul'da kol gezerek, sipahilerin kışlası Kurşunlu Hanı basmıştır. Orada ve dışarıda yakalanan sipahiler katledilmiş, sipahi ağası da öldürülmüştür. Böylece Sadrazam Yemişçi Hasan Paşa duruma hâkim olmuştur. Sipahileri ayaklanmaya teşvik eden Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi'nin öldürülmesi şeriata göre imkansız olduğundan¹³⁵ Aralık 1602'de getirildiği görevden,¹³⁶ 8 Şubat 1603'te azledilmiştir. Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi bir yıl kadar saklı yaşamış ve Rodos'a gitmemiştir. Sun'ullah Efendi'nin bu ikinci meşihati bir yıl dört gün sürmüştür.¹³⁷

Sadrazam Yemişçi Hasan Paşa devlet erkanından ve vezirlerden bazılarını hiçbir sebep olmadığı halde idam ettirince ulema ve vezirler ittifak kurup padişah ile görüşüp, Yemişçi'nin Valide Sultan'ı saraydan uzaklaştırıp III. Mehmed'i tamamen etkisi altına almak istediğini anlatmışlardır. Padişah ve Valide Sultan bu durumun doğruluğuna kanaat getirince Yemişçi azledilmiştir. Yeniçeri ocağına dayanan Yemişçi'nin Valide

¹³³ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, 51-52.

¹³⁴ Naimâ Mustafa Efendi, *Naimâ Tarihi*, I, 324.

¹³⁵ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, 52.

¹³⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III, 459.

¹³⁷ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, 53.

Sultan'a tehditkar bir tavır alması ve sadarettten azli üzerine yeniçerilerin ayaklanması sebepleriyle Yemişçi Hasan Paşa idam edilmiştir.¹³⁸

Sun'ullah Efendi'nin Yemişçi Hasan Paşa'nın öldürüleceğine dair bir rüya gördüğü ve rüyasında Hz. Muhammed (sav), Hz. Ali ve diğer sahabeler arasında bulunduğu, o sırada gelen bir fermanla Yemişçi Hasan Paşa'nın öldürülmesinin emredildiği, Hz. Ali'nin ise "Zülfikâr" denilen kılıcını çekerek Yemişçi Hasan Paşa'nın başını uçurduğu belirtilmekte ve Sun'ullah Efendi'nin bu rüya üzerine gizlendiği yerden çıkarak yirmi gün sonra İstanbul'a geleceğini bildirdiği ve gerçekten de yirmi gün sonra Hasan Paşa'nın katledildiği hikâye edilmektedir.¹³⁹

O tarihte Selânik kadısı olan Abdu'l-ganizâde Nâdiri Efendi, Sun'ullah Efendi'nin damadı olduğu için azil ve tahkir olunmuş, vezirin maksadı ve taassubu açık ve Sun'ullah Efendi'nin temizliği meydanda olduğundan Yahya Bey'in Rüstem Paşa'ya yazdığı şiirin üslûbunda şu şiiri söylemiştir:

Hasanun azli hasen katli dahi müstahsen
Düşse târihi n'ola katl-i Yemişçi ahsen¹⁴⁰

1.1.5.3. Üçüncü Şeyhüslâmlık Dönemi

Yemişçi Hasan Paşa'nın 4 Ekim 1603'te idamı ile Sultan III. Mehmed'in 20 Aralık 1603'te ölümü üzerine Sultan I. Ahmed padişah olunca, gizlendiği yerden çıkan Sun'ullah Efendi 8 Haziran 1604 (H. 1013) tarihinde üçüncü defa meşihat makamına atanmıştır.¹⁴¹

Şeyhüslâm Sun'ullah Efendi'nin üçüncü meşihat döneminde, dini görevinin yanında siyasi olaylarla yakından ilgilendiği, özellikle Padişah I. Ahmed tarafından sık sık meşveret meclislerine davet olunduğu, bu toplantılarda açık, net ve zaman zaman hükümdarı dahi sert bir şekilde tenkit ettiği dikkati çekmektedir.¹⁴²

Vezir-i Azam Derviş Paşa'nın İran seferine gitmek üzere Üsküdar'a geçirilen Kapıkulu ocaklarının hareketlerinin tehir edilip edilmemesi hakkında pâdişâhın

¹³⁸ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi* (İstanbul: y.e.y., 1950), III, 225.

¹³⁹ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhüslâmları*, 53.

¹⁴⁰ Nev'izâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik*, II, 1279-1280; Naimâ Mustafa Efendi, *Naimâ Tarihi*, I, 349.

¹⁴¹ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhüslâmları*, 53.

¹⁴² Mehmet İpşirli, "Şeyhüslâm Sun'ullah Efendi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 222.

huzurunda yapılan bir müzakereye Şeyhülislâm Sunullah Efendi de davet olunmuş ve bu görüşme esnasında Şeyhülislâm, pâdişâhla münakaşa etmiştir.¹⁴³

Safer 1015/Haziran 1606 tarihinde Padişahın huzurunda akdedilen meşveret meclisine vezirler, kadıaskerler, şeyhülislâm ve hoca efendiler katılmışlardır¹⁴⁴. Bu mecliste Sultan Ahmed, sefer tedariki geç kaldığı için bu sene mühimmatın temin olunup gelecek yıl sefere gidilmesinin uygun olup olmayacağını sorması üzerine, herkes hayret içinde susmuştur. Üsküdar tarafında bayraklar dikilmiş olduğundan ve bu hâl ise öteden beri o tarafa sefer edileceğini göstermekte bulunduğundan, toplantıda hazır bulunanların hepsinin pâdişâhın bu kararından hayrete düşmeleri tabii idi. Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi divandakilerin hislerine tercüman olarak ordu ve otağ çıkarılmış iken tekrar İstanbul'a dönülmesinin münâsib olmayacağını, hiç olmazsa Serdarın kışı geçirip zahire tedârik etmek için Haleb'e kadar gitmesinin uygun olacağını söylemiştir. Padişah ise, Haleb'e gidilmesinin ne faydası var diye sormuştur.¹⁴⁵ Ancak Sun'ullah Efendi lüzumsuz yere sefere çıkmış olmaktan kurtulunması ve dosta düşmana karşı ordunun itibarının korunması gerektiği kanaatinde idi. Bunun için de Kanunî Sultan Süleyman'ın Nahcivan seferine çıkışında Haleb'de kışlayıp ilkbaharda şarka gidişini misal vererek yine böyle yapılmasının uygun olacağını tekrarlamış, Padişah ordunun Haleb'e gitmesinin faydasını anlamadığını söylemişse de Sun'ullah Efendi düşmana karşı askerinin Üsküdar'dan geri dönmesinin mâkul olmadığını, hiç olmazsa memleket muhafazası için askerinin gönderilmesi hususunda ısrar etmiştir. Şeyhülislâm'ın bu kararlı tutumu neticede Sultan Ahmed'i yumuşatmış ve “muhafaza için Ferhad Paşa bir miktar asker ile gitsin ve orduyu göndermeyip bile götürsün” diye buyurarak Sun'ullah Efendi'nin fikrini kabule adeta mecbur olmuştur.

Ancak Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi bununla yetinmeyip müşaverede zahire satın alınması için askere bir miktar para verilip verilemeyeceğini sorduğunda, Sultan Ahmed'in bunun karşılanamayacağını söylemesi üzerine Sun'ullah Efendi, Mısır hazinesinden ihsan edilmesini istemiştir. Padişah bunu kabule yanaşmayarak Mısır hazinesinin kendi cep harçlığı olduğunu söylemiştir. Sun'ullah Efendi padişahı ikna için Kanunî Sultan Süleyman'ı tekrar misal vererek Zigetvar'a giderken Saray-ı Âmire'de bulunan bütün altın ve gümüş kap-kacağı darphaneye gönderip sikke kestirdiğini

¹⁴³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*, 188.

¹⁴⁴ Mehmet İpşirli, “Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 222.

¹⁴⁵ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VIII, 79.

söyleyip askere Mısır hazinesinden yardımda bulunmasında ısrar etmiştir. Sultan Ahmed bu ısrar karşısında sinirlenerek “Efendi, sen benim sözümü anlamıyorsun! Zaman zamana uymaz. Ol zamanın muktazası öyle imiş, ol vaktin halini niçin îrad edersin.” demesi üzerine Sun’ullah Efendi sözünün tesir etmeyeceğini anlamış ve meşveret sona ermiştir.¹⁴⁶

Derviş Paşa, kendisinin sefere gitmesi hususundaki ısrarından dolayı kızgın olduğu Şeyhülislâm Sun’ullah Efendi’nin değiştirilmesi için çareler düşünmüştür. Onun yerine evvelâ Sa’deddîn Efendi’nin oğullarından birini tâyin etmek istemiş, fakat iki kazaskerin de Sa’deddîn Efendi’nin oğlu olduğunu düşünerek, bunların birleşmeleri dîvânda kendi nüfuzunu zayıflatacağından korkmuş, bundan dolayı gözlerini Ebû’l-Meyâmin Mustafa Efendi’ye çevirmiştir.¹⁴⁷ Sadrazam Derviş Paşa’nın teşvikleriyle, I. Ahmed tarafından 28 Temmuz 1606 (H. 1015) tarihinde Sun’ullah Efendi şeyhülislâmlıktan azledilmiştir. Yerine eski Şeyhülislâm Ebû’l-Meyamin Mustafa Efendi getirilmiştir.

1.1.5.4. Dördüncü Şeyhülislâmlık Dönemi

Şeyhülislâm Ebû’l-Meyamin Mustafa Efendi’nin ölümü üzerine 23 Kasım 1606 (H. 1015) tarihinde dördüncü defa şeyhülislâm olmuştur.¹⁴⁸

Derviş Paşa’nın hizmetinde bulunan bir Yahudi saray inşaatından dolayı sadrâzâmın hesabına külliyetli miktarda para vermiştir. Bir gün Yahudi’nin, alacağıının hesap defterini göstermesi üzerine Derviş Paşa kaşlarını çatarak “Bu ne kadar para” demiştir. Sadrâzâmın hasetliğini, gaddarlığını bilen ve paşanın müthiş kaş çatmasının kendisinin idâm kararı olduğunu kavrayan Yahudi, hemen hesabı yırtarak “Kölelerim ve bütün mülklerim efendinin malıdır; sizden para istemek hiçbir vakit hatırıma gelmeyeceği gibi, eğer siz hesap sormamış olsaydınız bu hesabı takdim etmezdim” demiştir. Sadrâzâmı bu suretle yatıştırdıktan sonra, uğrunda hazine sarfetmiş olduğu bu sarayı, Derviş Paşa’nın mahvına vasıta olmak üzere kullanmayı kararlaştırmıştır. Henüz bitmemiş olan binadan saray-ı hümâyûna doğru yer altından bir yol yaptırmaya başlamış, yol ilerleyince, kapı-ağasına bu işi haber vermiştir. O da bunu pâdişâha bildirmiştir. Sultân Ahmed bu teşebbüsü kendisine karşı bir cinayet addederek

¹⁴⁶ Mehmet İpşirli, “Şeyhülislâm Sun’ullah Efendi”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 222-223.

¹⁴⁷ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VIII, 80.

¹⁴⁸ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, 53.

Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi ile istişare etmiştir.¹⁴⁹ Bu istişareden sonra Derviş Paşa azledilerek idam olunmuş ve sadaret makamına Sun'ullah Efendi'nin tavsiyesiyle Murat Paşa getirilmiştir.¹⁵⁰

Kırım Hânı Gâzî Giray'ın dört oğlundan ikisi babalarının hayâtında kalgay olmuşlar. Bunlardan Gâzî Giray'ın vefatında kalgay bulunan Toktamış, dîvân-ı hümâyûn emrini beklemeksizin, intikal hakkına mâlik olduğu miras addettiği Kırım tahtına geçmiştir.¹⁵¹ Hocasâde Mehmed ve Esad Efendiler Kapudan-ı Derya Karamanî Hafız Ahmed Paşa ile görüş birliğine varmışlar, Kırım Hanı olarak Selâmet Giray'ı Toktamış'a tercih etmişlerdir.

Sun'ullah Efendi ise bu konuda saf-derûn olup defterdar Ekmekcizâde'nin sözüne inanmış ve Toktamış'ın yerine bırakılmasını, Selâmet Giray'ı Kırımlılar'ın kabul etmeyeceğini Padişah'a söylemiştir. Fakat sonunda Selâmet Giray'ın Kırım'a gidip herhangi bir engelle karşılaşmadan hanlığı elde etmesi üzerine Sultan Ahmed, bu durumu Sun'ullah Efendi'nin basiretsizliğine hamlederek kendisini 5 Haziran 1608 tarihinde meşihatden almış ve yerine görüşünde isabet ettiğine inandığı Hocasâde Mehmed Efendi'yi getirmiştir.¹⁵²

1.1.6. Sun'ullah Efendi'nin Vefatı ve Şahsiyeti

Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi hayatının son döneminde hacca gitmiş ve dönüşünde 8 Safer 1021/10 Nisan 1612 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.¹⁵³ Fatih Camii'nde cenaze namazını Hüdaî Mahmud Efendi kıldırılmış,¹⁵⁴ Edirnekapı'da Kırkçeşme civarında Hüsambey Mescidi'ne defnedilmiştir.¹⁵⁵

Sun'ullah Efendi'nin vefatı üzerine Kafzâde Efendi şu şiiri söylemiştir.

Cihandan gitdi Sun'ullah Efendi
Makamı ola nüzhetgah-ı cennet
Didim Ey Fa'izi tarih-i fevtin
İlahi eyle Sun'ullah'a rahmet¹⁵⁶

¹⁴⁹ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VIII, 81.

¹⁵⁰ Mehmet İpşirli, "Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 224.

¹⁵¹ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VIII, 119.

¹⁵² Mehmet İpşirli, "Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 224.

¹⁵³ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, 53.

¹⁵⁴ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, V, 1522.

¹⁵⁵ Abdülkâdir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, 53.

¹⁵⁶ Nev'izâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik*, II, 1429.

Osmanlı devlet geleneğinde şeyhülislâm olan kimseler olgunluk ve fazilet kaynağı olarak kabul edilirdi. Bu sebeple de onlar hakikati çekinmeden söyleyip daima padişah hazretlerine güzel nasihatler verirlerdi; din ve devlet düzeni için çalışır, halkın durumu ile ilgilenirlerdi. Fetva makamı ile şereflenen bir kişi ömür boyu bu görevden azlolunmazdı. Çünkü fetva makamı aziz, şerefli bir makamdır. Her bilgin o makama layık olamazdı. Bu sebeple de söz konusu görevden azil ve tâyin edilemezlerdi. 1003 (M.1594) tarihinden itibaren düzen bozulup, şeyhülislâm olan Sun'ullah Efendi birkaç defa gereksiz yere azlolunup, kazaskerler dahi sık sık görevden alınınca, yerlerine gelenler azil korkusuna düşmüşlerdir. Sun'ullah Efendi birkaç defa azlolunmuş olmasına rağmen korkuya düşmemiş, doğruyu söyleyip din ve devlet işinde yalnızca asla göz yummamıştır.¹⁵⁷

Sun'ullah Efendi dürüst, samimi ve azli bahasına da olsa hak sözü söylemekten çekinmeyen sağlam bir karakteri sahipti.

Hasan Beyzâde muhtemelen Yemişçi Hasan Paşa'ya yakınlığı ve onun maiyetinde bulunmuş olmasından dolayı, Sun'ullah Efendi'nin Hasan Paşa'yı acele sefere gitmeğe zorlamakla hata ettiğini, bu sebeple gerekli hazırlığın yapılamadığını söyleyerek tenkit etmektedir.¹⁵⁸

Na'imâ, Sun'ullah Efendi'nin safderûn olduğunu ve etrafındakilere çabuk inandığını belirtmektedir.¹⁵⁹ Nitekim Kara Yazıcı ve Kırım Hanlığı meselelerinde bu yüzden hata etmiştir.

Devrin ilmiye sınıfına mensup şairlerinden Cinânî, dîvânında Sun'ullah Efendi için yazdığı bir kasidesinde onun meziyetlerini bir şiir üslubu içerisinde anlatmaktadır.¹⁶⁰ Şair Veysî, Sun'ullah Efendi'nin meşihatini tebrik için yazdığı mektubunda onun üstün vasıflarını ve ilmini methetmektedir.

Sun'ullah Efendi vakitlerinin çoğunu ibadetle geçirirdi.¹⁶¹ Peçevi Sun'ullah Efendi'nin dini yasaklara uymakta çok titiz, dinine bağlı ve erdemli bir kişi olduğunu, Şeyhi çevirmeni diye tanınan Büyük Ayasofya vaizi rahmetli Ömer Efendi'nin

¹⁵⁷ Koçi Bey, *Risale*, nşr. Zuhuri Danişman (İstanbul: y.e.y., 1993), 20-21; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*, 248.

¹⁵⁸ Mehmet İpşirli, "Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 225-227.

¹⁵⁹ Naimâ Mustafa Efendi, *Naimâ Tarihi*, II, 557.

¹⁶⁰ Metni için bk. ekler.

¹⁶¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, V, 1522.

“Çağımızda yeryüzünde olan yaratıklar arasında ondan daha ileri gitmiş bir kimse yoktur.” dediğini nakletmiştir.¹⁶²

Sun’ullah Efendi, halktan sultanlara kadar uzanan geniş bir tesir halkası meydana getiren Aziz Mahmud Hüdâyi dergâhının müdavimleri arasındaydı.¹⁶³

Sun’ullah Efendi fetvalarında “Sun’ullah” imzasını kullanmıştır.¹⁶⁴

¹⁶² Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, II, 272-273.

¹⁶³ Hasan Kâmil Yılmaz, “Aziz Mahmud Hüdâyi”, *DİA*, İstanbul 1991, IV, 339.

¹⁶⁴ Mehmet İpşirli, Şeyhülislâm Sun’ullah Efendi, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 228-229.

1.2. SUN'ULLAH EFENDİ'NİN ESERLERİ

1.2.1. Rumeli Sadâreti Mahkemesi 21 Numaralı Sicil Defteri¹⁶⁵

İstanbul Kadı Sicilleri Arşivi Rumeli Sadarat Mahkemesi 21 numaralı sicil Sun'ullah Efendi'nin kazaskerlik dönemine aittir. Bu bilgi evâsıt-ı Receb 1002 (Nisan 1594) tarihiyle beraber defterin dışkapağında belirtilmiştir: “Hâzihî mecelletün li-en yüktebe fihâ suverü's-sicillâti'l-vâkı'a fî zemeni a'lemi'l-ulemâ efdali'l-fuzalâ Sunullah Efendi ibni el-mevlâ el-merhûm Cafer Efendi el-kadı bi asâkiri Rumeli el-ma'mûre, hurrîre fî evâsıtı şehri Recebi'l-mürecceb li sene isneteyn ve elf.”

80 Varaklık bu defterde davalar, 2 Rebûlâhir 1002-28 Rebûlâhir 1003 (26 Aralık 1593 -10 Ocak 1595) tarihleri arasında sıralanmaktadır. Söz konusu zaman dilimi kronolojik olarak Sultan III. Murad'ın (1574-1595) saltanat yıllarının sonlarına, Koca Sinan Paşa'nın (ö. 1004/1596) vezîriâzamlık, Bostanzâde Mehmed Efendi'nin (ö.1006/1598) şeyhülislâmlık senelerine karşılık gelmektedir.

Rumeli Sadareti Mahkemesi 21 Numaralı Defter, seksen varakta 173'ü Arapça 166'sı Türkçe olmak üzere toplam 339 hükmü ihtiva etmektedir.

Rumeli Sadâreti Mahkemesi 21 Numaralı Sicil Defteri, İstanbul Müftülüğü Şer'îyye Sicilleri Arşivi'nde muhafaza edilmektedir.

Orijinal metinde satır sayıları sayfalarda farklılık göstermektedir. Bazı sayfalar üst ve alt taraftan yırtılmış durumdadır.

Sicil defterinin 1a numaralı varağında Topkapı Sarayı'ndaki bir merasim sırasında birden vefat eden Şeyhülislâm Zekeriyya Efendi (ö. 1001/1593) vakfiyesinin sûreti yer almaktadır:

Merhûm ve mağfûrun-leh Şeyhülislâm fî asrihî ve vahîd-i dehrihî Zekeriyya Efendi merhûmun vakfiyesidir. Merhûm Sunullah Efendi imzâsı ile mûmzâ ve hâtemi ile mahtûm olup ve zamânlarında olduğu emr-i meşhûr ve ma'lûm iken mahallinden zây' olmağla izin ve ma'rifetimiz ile bu mahalle tahrîr olunmuştur. Harrerehû el-fakîr ileyhi subhânehû Ahmed b. Yusuf el-kadı bi asâkiri Rumeli el-ma'mûre ufiye anhümâ ve gufire lehümâ.

¹⁶⁵ *İstanbul Kadı Sicilleri Rumeli Sadâreti Mahkemesi 21 Numaralı Sicil (H. 1002-1003/M. 1594-1595)* haz. Rasim Erol - Hüseyin Kılıç, Arapça metin Mehmet Akman, kontrol eden Fikret Sarıcaoğlu , proje yönetmeni M. Âkif Aydın, editör Coşkun Yılmaz, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul 2011.

1.2.2. Müderris Sunullah Efendi Risalesi

Bu eser Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Kasidecizâde Koleksiyonu nr.675'de 108a-118b vr. arasında bulunmaktadır.

Zemahşerî'nin Bakara Suresi tefsirine dair yazdığı risaleyi Şevval 987/Kasım-Aralık 1579'da kaleme almıştır. Bu eser muhtemelen onun, Mahmud Paşa Medresesi'nden sonra Cumadelûlâ 988/Haziran-Temmuz 1580 tarihinde Şah Sultan Medresesi'ne tayin dersi olmalıdır. Çünkü, eserin başında Sun'ullah Efendi'nin bu risaleyi yazarak camide takrir ettiği, kendisine Sultaniye-i Cedide Medresesi tevcih edildiği belirtilmektedir.¹⁶⁶

هذه الرسالة للمخدوم الفاضل مجمع مفاخر الفضائل و الفواضل المحقق العلامة و المدقق الفهامة صنع الله افندى المدرس بمدرسة محمود پاشا كتبها للدرس العام. ثم ان المخدوم الفاضل صاحب هذه الرسالة تولى المدرسة الجديدة السلطانية ايضا. فعقد ايضا مجلسا عاليا في الجامع من اول تفسير سورة البقرة للذمشرى في اواخر شوال سنة.

Sayfalar 21 satırlıdır. Duracaklar kırmızı ile işaretlenmiştir ve bazı cümleler kırmızı ile başlamaktadır.

Vr. 108b şu şekilde başlamaktadır:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي انزل على رسوله الامين. افضل من فضلهم علي العالمين. كتابا معجزا بلسان عربي مبين. حجة بينة للعاقلين. و حسرة علي الكافرين. فقال الذين كفروا ان هذا الاسحر مبين. و املي لهم فكانو امر المنظرين. ثم قضى امرهم و لو بعد حين. صلي عليه و اله و اصحابه الطيبين الكاشفين للاستار عز اسرار التأويل.

Bu sayfanın devamında dönemin sultanı ve annesi¹⁶⁷ övülmekte, onların özellikleri anlatılmaktadır.

1.2.3. Nakl min Haşiyeti'l-Keşşaf

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Köprülü Fazıl Ahmed Paşa Koleksiyonu'nda bulunan bu eserin numarası 1581'dir.

Fatiha Suresi'nin tefsiri için 1581 yılında yazılmıştır.

Başlıklar ve duracaklar kırmızı renktedir. Bazı yerlerin altı kırmızı ile çizilmiştir. Sayfalar 13 satırdan ibarettir.

Eserin 2a numaralı varağında En'am Suresi 141. ayet tefsir edilmiştir.

ما قول شيخ مشايخ الاسلام. نفع الله تعالى بعلوم الانام. في تفسير قوله تعالى. كلوا من ثمره اذا اثمر و آتو حقه يوم حصاده. من ان المراد من الحق المذكور فيها ما هو و من ان الامر مالا يتاء يوم الحصاد. ما معناه و في ان

¹⁶⁶ Mehmet İpşirli, "Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 13, 211.

¹⁶⁷ Tarihler dikkate alındığında III.Murad ve annesi Nurbânû Sultan'dan bahsedildiği anlaşılmaktadır.

استحقاق العطايا السلطانية للغزاة و القضاة و العلماء العامة النفع و غيرهم من الذين يرزقون من بيت المال.

Risalede fikhi meselelere de yer verilmiştir. İmama uyan kişi hakkında şöyle bahsedilmektedir:

المؤتم لا يقرأ حلف الامام بل يستمع و ينصت. و ان قراء الامام آية ترغيب او ترهيب لقوله تعالى اذا قرء القرآن فاستمعوا له و انصتوا فان اكثر النفع علي انه خطاب.

Eserin giriş bölümünde dua ve hamd bölümü bulunmaktadır.

1.2.4. Ta'lika 'alâ Tefsîri'l-Keşşâf

34 Ae Arabi 583/4 arşiv numarasıyla İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu'nda bulunmaktadır. Bu tefsir haşiyesinin 53b ve 55a varaklar arasındaki bölümü mevcuttur sonu eksiktir.

Arap talik hattıyla yazılmış ve sayfalar 19 satırdır.

ان يتعلق بالامر و قيل متعلق باعبدوا فليل الفاء للتسبيب اي تسبب عنه ايجاد هذه الآيات النهي عنه اتحاكمم الا نداد فلا حاجة الي التكليف في جعله نهياً متفرعا علي مضمون الامر و انت خبير بان ذلك ترجيح مرجوح و التعسف ظاهر في الاول.

Kullanılan harfi cerler ile ilgili nahiv bilgilerine yer verilmiştir. İstiare ve tehekküm sanatı hakkında bilgi verilen bölümler vardır.

قال فتهكم بهم يعني بلفظ الند علي ما افصح عنه عبارة الكشف .

1.2.5. Adabü't-Teallüm

002406/7 Numaralı bu eser Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Koleksiyonu'nda bulunmaktadır, 165b-171b vr. arasındadır.

Başlıklar kırmızı renktedir. Duracaklar işaretle belirlenmiştir. Sayfalar 11 satırdan ibarettir.

Risale şöyle başlamaktadır:

Risale-i Sun'ullah Efendi fi Adabü't Teallüm

Bismillahirrahmanirrahim. Hüdaya sena hamdü bi nihaye. Selam olsun habibün Mustafa'ya. İlahi ilmimiz eyle ziyade. Keremler eyle kılıcümle ibade. Kelamın nuri ile kıl münevver. Dil-i viranemiz ey Rabbi ekber. Bizi kurtar cihanın nekbetinden...

Kur'an-ı Kerim'e ve Hz. Muhammed (sav)'e tâzim, ilmin fazileti, kalbi dünyadan tecrit etmek, ilimde niyet gibi konular bulunmaktadır. Eser münacat bölümüyle son bulmuştur.

1.2.6. Fetâvâ Sunullah Efendi

Sun'ullah Efendi'nin fetva risaleleri kütüphane kayıtlarında çeşitli isimlerde yazılmıştır. Elimizde şu nüshalar mevcuttur:

1.2.6.1. Fetâvâ Sunullah Efendi

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Koleksiyonu'nda bulunan 1440 numaralı eserdir. 80 Varaktır.

Konu başlıkları, mesele ve el-cevap kelimeleri kırmızı ile yazılmıştır. Sayfalar 29 satıran ibarettir. Eserin ilk sayfasında fihrist bulunmaktadır.

Son dört varak sayfaların ortasından itibaren yırtılmış durumdadır.

“Mesele Ehl-i cennetin rabbü'l-izzeden celle zikruhu matlûb ve mütemennâsı nedir? el-Cevâb: Selamün kavlen min rabbi'r-rahîm'dir.” Fetva mecmuası bu mesele ile başlamaktır. Bu fetva Sun'ullah Efendi'nin ilk imzaladığı fetvadır.

Bu risalede Kitâbü'l-lâkit ve'l-lukata, Kitâbü'l-hacr ve'l-me'zun, Kitâbü'z-zebâih ve'l-udhiyye bablarında mesele bulunmamaktadır.

1.2.6.2. Fetâvâ Sun'ullah Efendi

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu 502 numarada kayıtlı nüshadır.

Konu başlıkları ve el-cevap kelimeleri kırmızı ile yazılmıştır. Sayfalar 23 satırdan ibarettir. Nüshanın başında klasik tarzda bir fihrist bulunmaktadır.

Yaverizâde Mehmed Efendi'nin Sun'ullah Efendi'nin fetevâ-yı şerifleri hizmetinde iken cem' eyledikleri fetâva-yı şerifenin hattından şeyhü'l-islâm el-Hâcc Ömer Lütfü tarafından nakl olunmuştur. 21 Zilhicce 1308 tarihinde istinsah edilmiştir.

Diğer nüshalardan farklı olarak ilk sayfada Hz. Ali'nin, Hz. Fatma'nın vefatı üzerine söylediği bir şiir ve yüz ağrısı için bir dua bulunmaktadır.

Kitâbü'l-lâkit ve'l-lukata, Kitâbü'z-zebâih ve'l-udhiyye bablarında mesele bulunmamaktadır.

Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu'nda bulunan bu nüshayı diğer nüshalarla karşılaştırdığımızda varak sayısı yönünden Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Koleksiyonu'nda bulunan nüsha ve Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan nüshalarla benzer büyüklükte olduğunu gördük. Bahsettiğimiz nüsha diğer iki nüshaya göre daha düzenli bir yazıyla yazıldığı için tez çalışmamıza bu nüshayı esas aldık.

Fetva risalesinde Arapça sorulan soruları aynı şekilde aktarmak için Arapça ibareler kullandık ve dipnot kısmında tercümelerine yer verdik. Ayrıca meselelerinin başında numaralandırma bulunmamasına rağmen okuyucuya kolaylık sağlaması açısından numaralandırma yapmayı uygun gördük.

1.2.6.3. Sunullah Efendi Fetvası

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yeni Cami Koleksiyonu'nda bulunmaktadır. 678 numaralı eser 196-220 varaklar arasındadır.

Sun'ullah Efendi'nin fetvasının Yaverizâde Mehmed Efendi hattından nakledilmiştir. Nüshanın başında klasik tarzda bir fihrist bulunmaktadır. Fetvalar "Kitabü't-Taharet" konusundan başlamaktadır.

Konu başlıkları, mesele ve el-cevap kelimeleri kırmızı ile yazılmıştır. Sayfalar 27 satıran ibarettir. Toplamda 26 varaktır.

Risalenin ilk meselesi: "Zeyd'in ellerine ve ayaklarına balgam münasebet olub eyyam-ı şitâda belki eyyam-ı sayfda veci' olub daima abdest için ise su tedârikine kudreti olmayub soğuk su ile abdest aldığı takdirce ziyâde olmağa başlayub iştidâd-ı marazı havfından her vakitte teyemmüm ile edâ-yı salât etmek câiz olur mu? el-Cevâb: Merîz olub iştidâd-ı marazdan havfi mukarrer ise vehm ve ta'allül değil ise câizdir. Ketebehu'l- Sun'ullah."

Eserde Kitâbü'z-zebâih ve'l-udhiyye, Kitâbü'l- lâkit ve'l-lukata babı bulunmamaktadır.

1.2.6.4. Fetâvâ Sunullah Efendi

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Serez Koleksiyonu'nda bulunan 001132 numaralı eser 147 varaktır.

Bab başlıkları ve el-cevap kelimeleri kırmızı mürekkebe ile yazılmıştır. Her mesele ayrı bir paragrafta bulunmaktadır. Sayfalar 33 satırdan ibarettir.

Nüshanın başında klasik tarzda bir fihrist bulunmaktadır. Fihristte konu başlıklarının yan tarafına, o konunun geçtiği sayfadaki bazı meseleler yazılmış ve sayfa numaraları verilmiş durumdadır. Örneğin fihristte "Mehr" konusunun yan tarafında "Mehr-i misl ne ile ma'lum olur? 10" yazmaktadır. 10b varakta bu cümle bulunmaktadır. Konuyla ilgili mesele "Hind'in mehr-i misli bilinmek lazım oldukça ne ile ma'lum olur? El-cevâb: Babası canibinden Hind'e mümasile olan nisaya kıyas ile."

1.2.6.5. Fetâvâ-yı Sunullah Efendi

Arşiv numarası 37 Hk 1934 olan eser Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda bulunmaktadır.

Rik'a hattıyla yazılmış, 26 satır, 80 varaktır. Bu nüshanın başında fihrist bulunmamaktadır. Konular bab başlıkları ile belirtilmemiştir.

Mesele ve el-cevap kelimeleri kırmızı ile yazılmıştır. Son sayfada bazı fetvaların üzeri karalanmıştır.

1.2.6.6. Fetâvâ-yı Sunullah Efendi

Arşiv numarası 34 Sü-Na 20/2 olan bu eser İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Süleymaniye Hekimbaşı Musa Nazif Efendi Koleksiyonu içerisinde bulunmaktadır.

İstinsah tarihi 1056 (1645)'dir. İnce talik hattıyla yazılmış bu eser 195-229 varaklar arasındadır.

Eserde Şu'arâ Suresi 164. Ayetten itibaren, Neml, Kasas, Ankebût, Rûm, Lokman, Secde, Ahzâb, Sebe', Fâtır, Yâsin, Sâffât, Sâd, Zümer Sûresi 7. Ayete kadar mukabele kaydı bulunmaktadır.

Secavendler kırmızı ile yazılmıştır. Sayfalar 15 satırdan ibarettir.

1.3. SUN'ULLAH EFENDİ'NİN FIKHÎ GÖRÜŞLERİ

Osmanlı medreselerinde,¹⁶⁸ müderrislerin günlük olarak aldıkları yevmiye medreselerin derecelerini göstermektedir. Müderrisinin 20 veya 25 akçe aldığı medreselere Hâşiye-i Tecrid denildiği gibi Yirmili Medrese de deniyordu. Müderrisinin yevmiyesi 30-35 akçe olan medreselere Miftah veya Otuzlu Medrese deniyordu. Yevmiyesi 40 akçe olanlar Telvih veya Kırklı Medrese'lerdi. Bu medreselerden sonra Ellili Medreseler, Sahn-ı Semân ve Altmışlı Medreseler geliyordu.¹⁶⁹

Sun'ullah Efendi'nin derece olarak yüksek olan Ellili Medrese'lerden Mahmud Paşa Medresesi¹⁷⁰ ve Şah Sultan Medresesi¹⁷¹, Altmışlı Medrese Hankah Medresesi¹⁷², Şehzade Medresesi¹⁷³, Valide-i Sultan Murad Medresesi¹⁷⁴, ve Sahn-ı Seman Medresesi'nde görev yapmış olması ilmi derecesinin büyüklüğünü göstermektedir.

Osmanlı Medreseleri'nde Usûl-u Fıkıh alanında Telvih, Fıkıh'ta Hidaye¹⁷⁵ ve Şerh-i Ferâiz¹⁷⁶ okutuluyordu. Sun'ullah Efendi'nin de medreselerde eğitim verirken bu kaynakları kullanmış olması, onun ne kadar derin bir ilmi bilgiye sahip olduğunu göstermektedir.

1.3.1. Şer'i Deliller İle İlgili Görüşleri

Usulcülerin dilinde istıshab, “geçmişte sabit olan bir durumun değiştiğine dair bir delil bulunmadıkça hâlihazırda varlığını koruduğuna hükmetmek” anlamında kullanılır. Bu kurala göre fakihler, kaybolmuş ve sağ olup olmadığı bilinmeyen “mefkûd” hakkında bazı sonuçlara varmışlardır. Ona ait olduğu bilinen haklar konusunda (öldüğüne dair delil bulunmadıkça) sağlara uygulanan hükümler uygulanır¹⁷⁷. Sun'ullah Efendi'nin şu fetvası bu kaideye dayandırılır.

“Zeyd seferde gâib olup hayat ve mematı nâ-ma'lûm olsa mevti sâbit olmayacak zevcesi Hind zevc-i âhara varmağa ne kadar zaman sabır itmek gerekir?

¹⁶⁸ XIX. Asra kadar medreselerin tarihi gelişimi hk. bkz. Murat Akgündüz, *Osmanlı Medreseleri*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 17-22.

¹⁶⁹ Ziya Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim ve Öğretim*, (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2016), 76-77.

¹⁷⁰ Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri* (İstanbul: M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2005), I, 545.

¹⁷¹ Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, II, 710.

¹⁷² Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, I, 85.

¹⁷³ Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, II, 810.

¹⁷⁴ Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, II, 748.

¹⁷⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*, 19.

¹⁷⁶ Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, I, 126.

¹⁷⁷ İstıshab hk. bk., Zekiyüddin Şâban, *İslâm Hukuk İlminin Esasları (Usûlü'l-Fıkıh)*, trc. İbrahim Kâfi Dönmez (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2018), 289-296.

el-Cevâb: Ol beldede akrânı munkarız olunca dimeği ise olmağla müteahhirîn ihtiyâr etmişlerdir ve lehû ufiye anhû.”¹⁷⁸

Zerâi kelimesinin münferidi olan zerâa “yol, vasıta, vesile” demektir. Sedd ise tıka, kapama manasına gelmektedir. Sedd-i zerâi, haram, yasak ve zararlı olana vasıta olan davranışı menetmek, harama giden yolu tıkamak demektir.¹⁷⁹

“Zeyd maraz-ı mevtinde aklı başında değil iken zevcesi Hind’e Amr’ın telkini ile boş ol dise talâk vaki’ olur mu? el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.”¹⁸⁰

Burada hastalıktan maksat “maradu’l mevt”¹⁸¹ denilen ve ölüm ile sonuçlanan hastalıktır. Böyle bir hastalık halinde eşini boşayan şahıs hakkını kötüye kullanmış ve eşini mirastan mahrum etmek istemiş olabileceği için talak geçersiz sayılmıştır. Bu meselenin dayanağı “sedd-i zerâyi”dir,¹⁸² hakkın kötüye kullanılmasını önleme tedbiridir.

İstihsan, müçtehidin bir meselede, kendi kanaatince o meselenin benzerlerinde verdiği hükümden vazgeçmesini gerektiren nas, icmâ, zaruret, gizli kıyas, örf veya maslahat gibi bir delile dayanarak, o hükmü bırakıp başka bir hüküm vermesidir.¹⁸³

“Bir vilâyetde bi-emrillah ta’ûn vaki’ oldukda ahâlisinden bazı kimesneler âhar vilâyete firâr eyleseler asim olurlar mı? el-Cevâb: Rahmet-i hakka iltica-i iltikâdiyla olmazlar ve lehû ufiye anhû.”¹⁸⁴ Tevbe suresi 51. âyet-i kerimesine göre “Hakk Teâlâ hazretine tevekkül edüb, oturmak” gerektir. Taun hastalığının yaygın olduğu bir bölgeden kaçıp gitmek doğru değildir.” Allah’ın kahrından kaçıp lutfuna iltica ederim diye çıkmak gerektiğine fetva vermiştir.

“Zeyd, Amr’ın getürdiği eti yersem lahm-ı hınzır olsun dise ba’dehu yine Amr’ın getürdiği eti yediği takdirce Zeyd’e ne lazım olur? el-Cevâb: İstihsânen kefâret-i yemîn lazım olur ve lehû ufiye anhû.”¹⁸⁵

Kıyasa göre “her bir helal bana haramdır” ifadesini söyleyince yeminin bozulması gerekir. İstihsana göre bozulmaz. Bu meselede istihsanen yemin kefareti gerekli görülmüştür.

¹⁷⁸ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 5a.

¹⁷⁹ Hayreddin Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008), 104-105.

¹⁸⁰ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 8a.

¹⁸¹ Marazı mevtin şartları hk. bk. Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukûk-i İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, (İstanbul: Bilmen Yayınevi, t.y.), VII, 310.

¹⁸² Seddi Zerâyi hk. bk., Zekiyüddin Şâban, *İslâm Hukuk İlminin Esasları (Usûlü’l-Fıkh)*, 269-276.

¹⁸³ İstihsan hk. bk., Zekiyüddin Şâban, *İslâm Hukuk İlminin Esasları (Usûlü’l-Fıkh)*, 239-257.

¹⁸⁴ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 66b.

¹⁸⁵ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 15a.

Örf, insanların çoğunluğunun benimseyip alışkanlık haline getirdiği işler veya duyulduğu zaman akla başka anlam gelmeyecek derece özel bir anlamda kullanmayı adet edindikleri lafızdır. Hakem rolü oynayacak olan örfün söz konusu hukukî işlemin kuruluşu öncesinde veya söz konusu durumun bulunduğu sırada mevcut olması gerekir. Bir örfün geçerli olabilmesi için şer'î delillere aykırı olmaması ve açık irade beyanı ile çatışmaması gerekir.¹⁸⁶ “Müteâref” ve “ma'ruf” gibi tabirlerle ifade edilen örf konusuna aşağıdaki fetvalar örnektir.

“Zeyd karındâşı Amr'a eğer senin şu kapundan içerü evine girersem avratım üç talâk boş olsun dise ba'dehu Zeyd âhar kapudan mezbûr eve girecek talâk-ı mezkûr vaki' olur mu? el-Cevâb: Adâveti Amr'a olub evine duhûle yemîn idicek olur kapunun husûsu murâd olmaz müteâref üzere ve lehû ufiye anhû.”

“Zeyd, zevcesi Hind'e âhar diyârdan mu'anven ve mersûm mektub irsâl idüb ben senden fâriğ oldum dise lakin talâk zikir itmiş olmasa Zeyd'in bu kelâmıyla Hind'e talâk vaki' olur mu? el-Cevâb: Mektub Zeyd'in idüğü ma'lûm olub talâka niyet itdiyse yahud bu kelâm talâkda ma'rûf ise olur. Kavli muhtârda ve lehû ufiye anhû.”¹⁸⁷

“Zeyd Amr'a filan yerde aklân koyununu falan kasabaya götürmezsen avratın boş olsun mu deyüb Amr dahi olsun didikden sonra Bekir'e dahi Amr'ın şartı senin üzerine olsun mu didikte olsun dise ba'dehu Bekir koyununu kasabaya götürmeyüb âhar yere alub gitse Bekir'in avratı boş olur mu? el-Cevâb: Olur müteâref üzere lehû ufiye anhû.”¹⁸⁸

“Zeyd İstanbul'dan âhar kasabaya gidersem zevcem Hind benden üç talâk boş olsun dise ba'dehu Üsküdar'a ve Hazreti Ebi Eyüb'e ve Galata'ya ve Kasımpaşa'ya varmağla talâk-ı mezkûr vaki' olur mu? el-Cevâb: Olmaz. Müteâref üzere lehû ufiye anhû.”¹⁸⁹

“Zeyd maraz-ı mevtinde abd-ü memlûğım Amr vefâtımdan kırk gün mukaddem azâd olsun deyüb ba'dehu vefât eylese Amr'a itak vaki' olur mu? el-Cevâb: Örfen olur men ba'de kırk gün yaşamaya ta'lîk yoksa üns her kabl-i mevt-i beşer gibi ve lehû ufiye anhû.”¹⁹⁰

¹⁸⁶ Örf hk. bk., Zekiyüddin Şâban, *İslâm Hukuk İlminin Esasları (Usûlü'l-Fıkh)*, 259-268.

¹⁸⁷ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 8b.

¹⁸⁸ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 9a.

¹⁸⁹ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 9b.

¹⁹⁰ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 13b.

1.3.2. Şer'î Hükümler İle İlgili Görüşleri

Ta'zîr "hakkında muayyen bir ukubet, bir hadd-i şer'î mevcut olmayan cürmlerden dolayı tatbik edilecek te'dîb ve cezâ" demektir. Ta'zir cezalarının nevileri on yedi kısımdır. Va'z ve nasihat, habs, ukubetler ve tehdid, velâyetten-memuriyetten azl ta'zirin çeşitlerindedir. Darb (dayak) da bunlardan biridir. Bu suçlunun el veya değnek ile dövülmesidir. Değnek ile dövmenin miktarı İmamı Âzama'ya göre üçden otuz dokuz darbeye kadardır. Sun'ullah Efendi ta'ziri şedid konusunda İmamı Âzam ve Ebu Yusuf'un görüşlerini belirtmiş, sonucu hakimlerin kararına bırakmıştır.¹⁹¹

"Ta'zîr-i şedîd ne mikdâr celdedir? el-Cevâb: Otuz dokuzdur İmâm Ebu Yusuf'dan zâhir-i rivâyetde yetmiş beştir rivâyet-i âharda yetmiş dokuzdur cerâimde tefâvüt vardır hâkim bunlardan ne mikdâr ile inzicarını fehm iderse anı ihtiyâr ider ve lehû ufiye anhû."¹⁹²

İslâm ahlâk ve hukuku zinayı ağır bir suç ve ahlâksızlık olarak kabul ettiği için masum insanların bununla itham edilmelerini, namuslu kadınlara zina isnadını had cezası gerektiren suç saymış ve seksen sopalık bir ceza koyulmuştur. Kazf suçunun teşekkül edebilmesi için isnadın doğrudan veya dolaylı olarak zina ile ilgili olması, iftiraya uğrayanın muhsan olması ve suçunun ispat edilememiş olması gerekir. Kazf suçu işleyen şahitlik ehliyetini kaybetmiş olur yani şahitliği kabul edilmez.¹⁹³ Aşağıdaki meseleler bahsettiğimiz kazf suçu ile ilgilidir.

"Zeyd, Amr'a bire orusbinin yaptığı dise şer'an Zeyd'e ne lazım olur? el-Cevâb: Amr'ın anâsı muhsine ise hadd-i kazf lazım olur havf-i küfür vardır Müslim ise ve lehû ufiye anhû."¹⁹⁴

"Zeyd-i ehl-i arz kendi halinde olup şürb-i hamr ve zinâsı yok iken Amr, Zeyd'in gaybetinde hâkime varub Zeyd şâribü'l-hamr ve zânidir dise Amr'a ne lazım olur? el-Cevâb: Zeyd muhsin ise hadd-i kazf lazım olur kavl-i muhtârda ve lehû ufiye anhû."¹⁹⁵

¹⁹¹ Ta'zir hk. bk. Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukûk-i İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, III, 305-310.

¹⁹² Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 17b.

¹⁹³ Hayreddin Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, 172-173.

¹⁹⁴ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 15b.

¹⁹⁵ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 20a.

“Hind, Zeyd-i ehl-i ilme zâni ve lûti ve kâfir ve Yahûdi dise Hind’e ne lazım olur? el-Cevâb: Zeyd muhsin ise hadd-i kazf urulub habs olunur müslimi kâfir bilürse tecdîd-i imân lazım olur ve lehû ufiye anhû.”¹⁹⁶

İnsan hayatının korunması, İslâm dininin beş temel ilke ve amacından biri olduğu gibi insanın en şerefli varlık olduğu, insanın saygınlığı ve dokunulmazlığı da İslâm’ın üzerinde durduğu ana fikirlerden biridir. Ruh üflendikten sonra çocuk düşürmenin veya aldırmanın haram olduğunda ve bu davranışın cinayet telakki edileceğinde İslâm alimleri görüş birliğindedir. Cenine karşı bir cinayet işlenmesi halinde gurre şeklinde tabir edilen bir tazminat ödenir. Gurre ceninin mirası kabul edilir ve düşmesine sebep olan kimse hariç varisleri arasında paylaştırılır. Aşağıdaki soru da gurre ile ilgilidir.¹⁹⁷

“Zeyd’in zevcesi Hind amden amel ve ilac ile Zeyd’den olan hamlinden müstebîni’l-hilka sakat-ı vaz’ eylese ve bunu üç defa eylese Hind’e ne lazım olur? el-Cevâb: Her biri için gurre lazım olur ki beş yüz dirhem şer’idir ve lehû ufiye anhû.”¹⁹⁸

Talâk konulu şart bağlantılı fetvâlarda üzerinde sıkça durulan ve fetvâlara en çok konu edinilen meselenin üç talâk üzerine yapılan şartlar olduğu görülmektedir. Bu da üç talâkın toplum nezdinde sıkça ve rahatça kullanıldığını, bundan dolayı da büyük ailevi sorunlara sebep olduğunu göstermektedir. Sun’ullah Efendi’nin bu fetvaları konuya örnektir.

“Zeyd, zevcesi Hind’e Amr’ın evine varma eğer varırsan üç talâk boş ol dise Hind, Amr evinden çıkub gitdikden sonra varsa Zeyd’in şartı mücerred Amr’dan ihtiraz olacak Hind’e talâk vaki’ olur mu? el-Cevâb: Olur mülkü yahud süknâsı bâki olacak ve lehû ufiye anhû.”¹⁹⁹

“Zeyd cebinde akçe yok zan idüb dâini deyn taleb itdikde eğer bir akçem var ise avratım üç talâk boş olsun dise sonra cebinde bir akçe buluncak talâk-ı mezbûr vaki’ olur mu? el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.”²⁰⁰

Boşanmada üç hak kullanılırsa tam ayrılık meydana gelir. Artık yeniden evlilik hayatına dönmenin tek yolu hülle yahut tahlil denilen yöntemi kullanmaktır. Helal

¹⁹⁶ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 24b.

¹⁹⁷ *İlmihal* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), II, 137-138.

¹⁹⁸ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 72a.

¹⁹⁹ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 7b

²⁰⁰ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 7b.

kılmak manasına gelen tahlil ve hulleden maksat kocası tarafından üç kere boşanmış bir kadını yine aynı koca ile evlenebilir hale getirmek için başvurulmuş çaredir.²⁰¹ Sun'ullah Efendi aşağıdaki örneklerde olduğu gibi hulle yapılmadan tekrar evlenilmesi durumunda tazir ve tefrik olunmasına fetva vermiştir.

“Zeyd zevcesi Hind’i üç talâk boşadıktan sonra bilâ-hulle yine tezevvüc idüb mücâma’at eylese Zeyd’e ne lazım olur? el-Cevâb: Ta’zîr-i şedîd ve tefrik olunur müstehil ise kâfirdir ve lehû ufiye anhû.”²⁰²

“Zeyd, zevcesi Hind’i üç talâk ile tatlık idüb bi-gayr-ı hülle tekrar tezevvüc idüb izdivaç mu’âmelesi eylese Zeyd’e ne lazım olur? el-Cevâb: Ta’zîr ile tefrik olunur.”²⁰³

“Zeyd, zevcesi Hind-i âyisi talâkat-ı selase ile tatlık itdikden sonra mücerred âyisedir deyü bilâ-hulle nikâhla almak câiz olur mu? el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.”²⁰⁴

Ebû Hanife, İmam Mâlik, İmam Şâfiî gibi müctehidler sarhoşların namaz ile mükellef olduklarını ifade eden âyete (en-Nisâ:4/43) dayanarak, sarhoş olan kişiyi cezalandırmak için boşamasını muteber saymışlardır.²⁰⁵ Sun'ullah Efendi'nin fetvası bu yöndedir.

“Zeyd hamr’dan sekri halinde kat’ân ta’kıl etmezken zevcem üç talâk boş olsun dise talâk mezkûr vaki’ olur mu? el-Cevâb: Olur lehû ufiye anhû.”²⁰⁶

1.3.3. Akaid İle İlgili Bazı Fetvaları

İkrahın lûgat manası korkutmak, zorlamak, baskı yapmaktır. Hukuk terimi olarak ikrahı Mecelle şöyle tarif etmiştir. “Bir kimseyi korkutarak rızası olmaksızın bir işi işlemeye haksız olarak icbar etmektir.(md.948)²⁰⁷ Sun'ullah Efendi İslâm üzere durması şartıyla mukrehin İslâm’ı kabulünü muteber saymıştır.

“Zeyd, Amr-ı zımmiye cebir ve ikrâh iderek İslâm’ı kabul itdirse mukrehin İslâmı mu’teber olur mu? el-Cevâb: Bezr-i İslâm üzere duracak olur ve lehû ufiye anhû.”²⁰⁸

²⁰¹ Hulle veya tahlil hk. bk., Hayreddin Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, 347-348.

²⁰² Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 5b.

²⁰³ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 7b

²⁰⁴ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 9a.

²⁰⁵ Hayreddin Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, 334.

²⁰⁶ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 9a.

²⁰⁷ İkrâh hk. bk., Hayreddin Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, 554-556.

²⁰⁸ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 61a.

Sebb-i nebî (Hz. Muhammed (s.a.v.) başta olmak üzere diğer peygamberlere hakaret, sövme ve aşağılama) itikâdî meselelerdendir. Elfâz-ı küfür konularında yer verilen meseleler esasen dinî mukaddesata saygı ile ilgilidir. Osmanlı döneminde özellikle “sebb (sövme)” konusunun fetvâlara fazlaca yansımış, peygamberlere sebb, ulemâyı hiciv ve fetvâ gibi dinî meselelerin hafife alınmasının bu dönemin önemli problemlerinden olduğu görülmüştür. Zarûrât-ı diniyyeyi, diğer bir ifade ile dinin temel prensiplerini ilgilendiren konularda Sun’ullah Efendi net cevaplar vermekten çekinmemiştir.

“Zeyd edâ-yı salavât mefrûza itmeyüb cemâate varmayub fisk-ı mu’tâd olduğundan mâ’ada haşâ sümme haşâ Hazreti Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem için bir sehârdır dise Zeyd’e ne lazım olur? el-Cevâb: Bilâ-te’hir katl olunur ve lehû ufiye anhû.”²⁰⁹

“Bir mecliste Hazret-i Habib-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme medh olunurken Zeyd yalan söylersin Muhammed dahi gelmemiştir yevm-i tebeddülü’l-arz gayri’l-arzda gelse gerek alameti vardır deyüb ulemâdan Amr, Zeyd’e ya bu okuduğun ayet-i kerîme kime inmiştir dedikte Zeyd bu ayet değildir onun bir kelimesidir deyüb musirr olsa Zeyd’e ne lazım gelir? el-Cevâb: Zındıkdır tövbesi kabul olunmayub katl olunulur ve lehû ufiye anhû.”²¹⁰

“Mü’ezzin minarede ezân okurken “eşhedü enne Muhammeden rasûlullah” didikte Zeyd haşâ yokdur yokdur yokdur deyüb Müslümanlar niçün böyle dirsin didiklerinde benim Muhammed’e adâvetim vardır onun için böyle dirin dise Zeyd’e ne lazım olur? el-Cevâb: Kâfirdir katli helâldir ve lehû ufiye anhû.”²¹¹

“Zeyd ve Amr’ın Hazreti Ömer ve Hazreti Osman radiallahu te’âla anhümâ sebb itdikleri isbât olunucak mezbûrâna ne lazım olur? el-Cevâb: Kâfirlerdir katlleri helâldir vücûb-u katllere dahi fetva virilmiştir ve lehû ufiye anhû.”²¹²

“Zeyd-i zımmi her kim Kudûs-i şerîfe varub Hz İsa’dan gayri enbiyâ ve evliyânın mezârını ziyârete varırsa sakalına boh sürer dise Zeyd’e ne lazım olur? el-Cevâb: Ta’zîr-i şedîd ve habs olunur ve lehû ufiye anhû.”²¹³

²⁰⁹ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 16b.

²¹⁰ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 16b.

²¹¹ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 16b.

²¹² Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 18b.

²¹³ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 23a.

“Hind vefât iden oğlu Zeyd ruhu için tilâvet-i Kur’ân itmek istedikde zevci Amr niçün tilâvet idersin deyü darb idüb kelâm-ı şerîfi ateşe yakmak istedikde Hind mani’ olsa Amr’a ne lazım olur? el-Cevâb: İhâneti vaki’ ise kâfirdir katli helâldir ba’idi kıssadır Hind’in mekri muhtemeldir ve lehû ufiye anhû.”²¹⁴

Kızılbaş meselesi özellikle XVI. yüzyılın en önemli meselelerinden birisidir. Kızılbaşlık bir mezhep olarak kabul edilip, bu mezhebe girenler mürted olarak kabul edilmiştir. Sun’ullah Efendi’nin fetvası bu yöndedir.

“Kızılbaş Vilâyetinden olup İstanbul’da sâkin olan Kızılbaş Amr ile çekiştiklerinde Amr Zeyd’i alet-i câriha ile urub katl eylese Amr’a ne lazım olur? el-Cevâb: Zeyd, Kızılbaş mezhebinde ise mürteddir katli helâldir İslâma gelmiş ise Amr’a kısâs lazımdır ve lehû ufiye anhû.”²¹⁵

Sema, raks ve devran, sûfilerin zikir esnasında yaptıkları düzenli (ritmik) veya düzensiz birtakım hareket ve dönüşlerdir. Bu tür hareketlerin dinen meşru olup olmadığına dair çeşitli tartışmalar İslam düşünce tarihinin erken dönemlerinde başlamış ve bu tartışmalar Osmanlılar devrinde de devam etmiştir. Osmanlı sufileri ve tarikat şeyhlerinin hemen hemen büyük çoğunluğu, zikir esnasında yapılan sema, raks ve devran gibi çeşitli hareketlerin dinen meşru olduğu hususunda ittifak halindedir. Bu konuda sûfiler ve fıkıhçılar arasında tartışmalar olmakla birlikte fıkıhçıların kendi arasında da ihtilaflar meydana gelmiştir. Bazı alimlerin sema, raks ve devran lehinde fetvaları bulunurken, sufilerin halka olup dönerek ve ayaklarını yere vurarak zikir yapmalarının ibadet değil bir "raks" olduğuna, raksın ise haram olduğuna, dolayısıyla onu helal sayanların küfre gireceklerini dair fetva verenlerde vardır.²¹⁶ Kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevaplar Sun’ullah Efendi’nin bu konudaki görüşünü ortaya koymaktadır.

“Bir zâviyede mesnevi nakl olunduktan sonra def ve ney ve nakkâre çalunub Mevlevi nâmına olan dervişler raks ve semâ’ iderlerken bila hâzır olup istimâ’ idenlere ne lazım olur? el-Cevâb: İstiğfâr gerekdir. Hevayı nefsle istimâ’ iden fâsık olur icmâ’an ve lehû ufiye anhû.”²¹⁷

²¹⁴ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 19a.

²¹⁵ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 74b.

²¹⁶ Raks ve Devran tartışmaları hk. bk., Ferhat Koca, "Osmanlı Fakihlerinin Semâ, Raks ve Devran Hakkındaki Tartışmaları", *Tasavvuf İlmî Ve Akademik Araştırma Dergisi* (2014, Y.5, SY. 13), 25-74.

²¹⁷ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 66a.

“Raks ve sema’ ile kelime-i tevhîdi nice nağamât ile ve ilahi nâmına şer’e muhâlif nice kelimât ile zikir itmeği ibâdet ittihâz idüb avam-ı nâsı tahrîs için bid’at-ı mezbûreyi ibâhat idenlere ne lazım olur? el-Cevâb: Tövbe-i sahîha ile tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur ve lehû ufiye anhû.”²¹⁸

Kur’ân-ı Kerîm’in fal bakma amaçlı kullanımına fetvâ verilmemiş ve hafife almak küfür sayılmıştır. Sun’ullah Efendi bunu yapanlara tazir ve hapis cezasını uygun görmüştür.

“Bazı kimesneler mücerred celb-i mal için esvâkda oturub Kur’ân falı iderüz deyü Mushaf-ı şerîfi yer üzerine koyub alet-i saz çalub hengâme-gir ortasında oturub ahkâm-ı Kur’ân-ı Azîm böyledir deyü ekâzîb söyleyüb hâkim olanlar eş-şer’i men ve tenbih itdikden sonra yine mütenebbih olmasalar mezbûrlara şer’ân ne lazım olur? el-Cevâb: Ta’zîr ve habs lazım olur ve lehû ufiye anhû.”²¹⁹

Reml, bir takım nokta ve çizgilerle kayıptan haber verme dolandırıcılığıdır. Remil döken fal açan, kayıptan haber verme iddiasında bulunarak dolandırıcılık eden adama remmal denmektedir.²²⁰ Câhiliye döneminde bu fal şu şekilde uygulanmaktaydı: Fal baktırmak isteyen kişi remilciye ücretini peşin öder ve remil atmasını isterdi. Yanına bir çocuk alarak istek sahibiyle birlikte kumlu bir yere giden remilci kumlar üzerine hızlı hızlı birtakım çizgiler çizer, sonra o çizgileri ikişer ikişer silerken çocuk da tekerleme kabilinden bazı cümleleri tekrarlardı. Geriye çift çizginin kalması niyet edilen şeyin sonucunun iyi ve uğurlu, tek çizginin kalması ise kötü ve uğursuz olacağına işaret sayılırdı. Kur’ân-ı Kerîm’e göre gaybı bilmek Allah’a ve O’nun bildirdiği peygamberlere mahsustur (Âl-i İmrân 3/179; el-Cin 72/26); dolayısıyla kesbî olarak gaybın bilinmesi mümkün değildir.²²¹ Sun’ullah Efendi’ye aşağıdaki soruda bu mesele sorulmuştur.

“Zeyd remmâl-ı reml idüb zamân-ı müstakbelde olacakdan haber virüb falan zamânda falan fevt olur falan ma’zûl olur ve falan mensûb olur dimeği san’at edünüb bu makûle hâli istihlâl üzere musırr olsa Zeyd’e ne lazım olur? el-Cevâb: Gaybe itlâ’-ı

²¹⁸ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 20b.

²¹⁹ Fetâvâ Sun’ullah Efendi, 502, vr. 16a.

²²⁰ Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1035.

²²¹ İlyas Çelebi, “Remil”, *DİA*, c. XXXIV (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 555-556.

da'va iderse tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur min-ba'de hacr ve men' olunur ve lehû ufiye anhû."²²²

"İlm-i remle âlim olan Zeyd reml sebebi ile kâr idüb imâmet ve hitâbet eylese bazı kimesneler sen reml ile mukayyedsin imâmet ve hitâbetin câize değildir deyü Zeyd'i rencîde etmeğe şer'ân kâdir olurlar mı? el-Cevâb: Cihâtı ile kanâ'at iden Müslime virülür Zeyd'den tövbe ve rücu' olmaz ise ve lehû ufiye anhû."²²³

1.3.4. Hanefi Mezhebi Kaynaklarından Yararlanma ve Mezhep İçerisindeki Tercihleri

Kadına kocası nafaka temin etmezse Ebu Hanife'ye göre kadın boşanma davası açamaz. Bu görüşün dayanağı "...eli dar olana Allah, verdiği rızıktan fazla yük yüklemes..." mealindeki ayettir (et-Talak, 65/7). Diğer üç mezhebin imamlarına göre kocanın nafakayı temin etmemesi veya ödememesi kadının boşanma davası açması için bir sebeptir. "...onları (karılarınızı) zarar vererek nikah altında tutmayın ki, haklarına tecavüz etmiş olursunuz..." (el-Bakara, 231) ayeti ve benzerleri bu içtihadın delilleridir.²²⁴ Aşağıdaki meselede Şafiî mezhebine uyarak boşanmanın olup olmayacağı sorulmuştur. Sun'ullah Efendi bu meseleyi Hanefi Mezhebi'ne göre cevaplamıştır.

"Cünd-i sultâniden olan Zeyd sefere gider oldukça zevcesi Hind'e kifâyet mikdârı nafakasını tedârik idüb gitdikden sonra Hind nafakadan acizim vardır deyü kâdiya şafi'ü'l-mezheb nâib nasb itdürüb kendüyü tefrik itdürmeğe kâdire olur mu? el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû."²²⁵

"Şafi'ü'l-mezheb olan Zeyd'in Hânefi olan kavme imâmeti câize olur mu? el-Cevâb: Hilâf vardır müfsid-i salâtı ma'lûm olmayacak câize demişlerdir ehvat iktidâ etmemekdir ve lehû ufiye anhû."²²⁶ demiştir. Bu meseleye vermiş olduğu cevap Sun'ullah Efendi'nin telfik²²⁷ karşıtı olduğunu göstermektedir.

Taklit, deliline bakmadan birinin görüşüne tabi olup amel etme anlamına gelmektedir. Bununla birlikte mukallit müftünün tabi olduğu mezhepteki müçtehit imamlar tarafından tercih edilen görüşleri veya onların koydukları tercih kurallarına

²²²Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 21a.

²²³ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 3a.

²²⁴ Nafaka hk. bk., Hayreddin Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, 343.

²²⁵ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 11b.

²²⁶ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 2b.

²²⁷ Telfik için bkz. Eyyüb Said Kaya, "Telfik", *DİA*, c. XL (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 401-402.

göre kendi tercih ettiği görüşleri nakil yoluyla fetvâ vermesi de caiz görülmüştür.²²⁸ Sun'ullah Efendi'nin bazı meselelerde kendinden önceki alimlerin ve şeyhülislâmların fetvalarından yararlandığını görmekteyiz. Aşağıdaki meseleler buna örnektir.

“Zeyd, abd-i memlûku Amr'a müslimîn mahzarında oğlumdur dise Amr azâd olur mu? el-Cevâb: Oğlu olmağa sinnî müsâ'id ise ittifâken olur değil ise İmâm-ı Azam aleyhi'r-rahmet kavlinde olur ve lehû ufiye anhû.”²²⁹

“Bazı kimesneler hazreti Muaviye'ye la'net idüb ve buna la'net itmeyenlere la'net dise şer'ân ol kimesnelere ne lazım olur? el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd lazım olur ketebuhu'l-fakir Yahya Efendi sellemehu'llah.²³⁰

“Zeyd'in tasarrufunda olan kovanlardan çıkan arının oğlun yabanda Amr bulub kovanına koydunda Zeyd mücerred benim kovanımdan çıkmışdır deyü Amr'ın elinden almağa kâdir olur mu? el-Cevâb: Zeyd'in kovanından çıktuğu sâbit ise olur ketebuhu Ebu Suud ufiye anhu.”²³¹

“Zeydin bir karyede kadîmden olan yel değirmeninin rüzgârından tarafa Amr bir ev binâ itmek istedikde Zeyd, Amr'ı değirmenime zarar idersen deyü binâ itmekden men'a şer'ân kâdir olur mu? el-Cevâb: Tamâm zararı zâhir ise re'y-i hâkim ile olur ketebuhu Ebu Suud ve lehû ufiye anhû.”²³²

“Bir kimesne Müslüman olsa avratı kâfir olsa ve haml iken vefât eylese Müslümanlar mezarlarına mı koyalar yohsa kâfirler arasında mı koyalar? el-Cevâb: Eğer hatun hamile olub içünde olan oğlânın canı var ise Müslümanlar arasına koyalar ama yüzün kıbleden yana koyalar zirâ' oğlânın yüzü vâlidesinin arkası cânibine bakar ol husûs için oğlânın yüzü kibleye gele eğer oğlânın canı yoğsa kâfirler arasına koyalar ketebuhu Mehmed eş-Şehir Ma'lûlzâde.”²³³

²²⁸ Osman Şahin, *Fetvâ Âdâbı* (Samsun: Ceylan Ofset, 2009), 198.

²²⁹ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 13b.

²³⁰ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 76b.

²³¹ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 79a.

²³² Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 76b.

²³³ Fetâvâ Sun'ullah Efendi, 502, vr. 76b.

İKİNCİ BÖLÜM

FETÂVÂ SUN'ULLAH EFENDİ'NİN ÇEVİRİM YAZISI

İÇİNDEKİLER²³⁴

Fihrist.....	55
Kitâbü't-tahâret.....	57
Kitâbü's-salât.....	58
Kitâbü'z-zekat.....	61
Kitâbü's-savm.....	63
Kitâbü'l-hacc.....	63
Kitâbü'n-nikâh.....	63
Kitâbü'r-radâ.....	72
Kitâbü't-talâk.....	72
Kitâbü'l-i'tâk.....	86
Kitâbü'l-eymân.....	89
Kitâbü'l-hudûd.....	91
Kitâbü's-sirkat.....	113
Kitâbü's- siyer.....	115
Kitâbü'l-lakît ve'l-lukata.....	120
Kitâbü'l-âbık.....	120
Kitâbü'l-mefkûd.....	120
Kitâbü'ş-şirket.....	121
Kitâbü'l-vakıf.....	123
Kitâbü'l-büyû'.....	140
Kitâbü'l-kefâle.....	146
Kitâbü'l-havâle.....	149
Kitâbü'l-kazâ.....	149
Kitâbü'ş-şehâde.....	157
Kitâbü'l-vekâle.....	164
Kitâbü'd-da'va.....	168
Kitâbü'l-ikrâr.....	176

²³⁴ Bu "İÇİNDEKİLER" bölümü fetva risalesinde bulunmamaktadır. Fakat biz okuyucuya kolaylık sağlamak amacıyla bu bölümü eklemeyi uygun gördük.

Kitâbü's-sulh.....	180
Kitâbü'l-Müdârabe.....	181
Kitâbü'l-vedfa.....	183
Kitâbü'l-âriye.....	186
Kitâbü'l-hibe.....	186
Kitâbü'l-icâre.....	190
Kitâbü'l-ikrâh.....	195
Kitâbü'l-hacr ve'l-me'zûn	196
Kitâbü'l-gasb.....	196
Kitâbü'ş-şuf'a.....	199
Kitâbü'l-kısme ve'l-ferâiz.....	200
Kitâbü'l-müzâraa.....	204
Kitâbü'z-zebâih ve'l-udhiye.....	204
Kitâbü'l-kerâhiyye ve'l-istihsân.....	204
Kitâbü-ihyâi'l-mevât ve'l-arâzi.....	208
Kitâbü'r-rehin.....	211
Kitâbü'l-cinâyât.....	214
Kitâbü'd-diyât.....	214
Kitâbü'l-vesâya.....	225
Kitâbü'l-ferâiz.....	233

Eslâf-ı kirâmdan merhûm Cafer Efendizâde Şeyhü'l-islâm ve Müftü'l-enâm Sun'ullah Efendi'ye mensûb fetâvâ-yı şerîfidir.

Ve ene'l-fakir ilâ letâfeti'l-kadîr müftü'l-enâm ve şeyhü'l-islâm el-Hâcc Ömer Lütfi

21 şehr-i Zilhicce Sene 1308

زكر المسعودى فى الجزء الاول فى بحث وفات فاطمة بنت رسول الله صلى الله تعالى عليه و سلم ان
عليا زوج فاطمة قال فى ذلك و هو الشعر الأتى

لكل اجتماع من خليلين فرقة

و كل الذي دون الممات قليل

و ان افتقاد فاطما بعد احمد

دليل علي ان لا يدوم خليل²³⁵

Ketebeh'u abdü'n-nahîf el-Hâcc Ömer Lütfi

²³⁵ Rasulullah'ın kızı Fatıma'nın vefatından bahsettiği birinci cüzde, Fatıma'nın eşi Ali'nin bu konu hakkında aşağıdaki şiirde şöyle dediğini zikretti:

Her iki dostun birleştiğinde ayrılık vardır

Ölümden sonraki her şey azdır

Ahmet'ten sonra Fatıma'yı kaybetmem

Dostun baki olmadığına delildir

Yüz ağrısı için duâ

اعوذ بسمله

يا من في السماع عظمته

و يا من في الارض آياته

و يا من في كل شئ دلائله

و يا من في البحار عجائبه

و يا من في الجبال عجائبه

و يا من في الجبال خزائنه

و يا من يبدأ الخلق ثم يعيده

و يا من اليه يرجع الأمر كله

و يا من اظهر في كل شئ لطفه

و يا من احسن كل شئ خلقه

و يا من تصرف في الخلائق قدرته²³⁶

²³⁶ Yüz ağrısı için dua

Ey gökyüzünde azameti

Ve ey yeryüzünde ayetleri olan

Ve ey her bir şeyde delilleri olan

Ve ey denizlerde harikaları olan

Ve ey dağlarda harikaları olan

Ve ey dağlarda hazineleri olan

Ve ey yaratan ve onu tekrar yaratan

Ve ey bütün işlerin kendisine döndüğü Zât

Ve ey her şeyde lütfunu ortaya çıkaran

Ve ey yarattığı her şeyi güzel yapan

Ve ey yarattıklarında kudretini ortaya koyan

FİHRİST

Kitâbü't-tahâret	Kitâbü's-salât	Kitâbü'z-zekat	Kitâbü's-savm	Kitâbü'l-hacc
Kitâbü'n-nikâh	Kitâbü'r-radâ	Kitâbü't-talâk ve nafaka	Kitâbü'l-i'tâk	Kitâbü'l-eymân
Kitâbü'l-hudûd	Kitâbü's-sirkat	Kitâbü's-siyer	Kitâbü'l-lakît	Kitâbü'l-lukata
Kitâbü'l-âbık	Kitâbü'l-mefkûd	Kitâbü'ş-şirket	Kitâbü'l-vakıf	Kitâbü'l-büyû'
Kitâbü'l-kefâle	Kitâbü'l-havâle	Kitâbü'l-kazâ	Kitâbü'ş-şehâde	Kitâbü'l-vekâle
Kitâbü'd-da'va	Kitâbü'l-ikrâr	Kitâbü's-sulh	Kitâbü'l-Müdârabe	Kitâbü'l-vedîa
Kitâbü'l-âriye	Kitâbü'l-hibe	Kitâbü'l-icâre	Kitâbü'l-ikrâh	Kitâbü'l-hacr
Kitâbü'l-me'zûn	Kitâbü'l-gasb	Kitâbü'ş-şuf'a	Kitâbü'l-kısme	Kitâbü'l-ferâiz
Kitâbü'l-müzâraa	Kitâbü'z-zebâih	Kitâbü'l-udhiye	Kitâbü'l-kerâhiyye ve'l-istihsân	Kitâbü-ihyâi'l-mevât
Kitâbü'l-arâzi	Kitâbü'r-rehin	Kitâbü'l-cinâyât	Kitâbü'd-diyât	Kitâbü'l-vesâya

Fî Zilhicceti'ş-şerife li-sene ihda aşer ve mi'e ve elf
Mine'l-hicreti'n-nebeviyye

1A

Der-kenâr: İzzetli ve faziletli Yaverizâde Mehmed Efendi hazretleri mersûm Sun'ullah Hazretlerinin fetevâ-yı şerifleri hizmetinde iken cem' eyledikleri fetâvâ-yı şerifedir. Kendi hatt-ı şeriflerinden nakl olunmuştur.

Fetâvâ-yı Sun'ullah Efendi

İbtidâ imzâ buyurdıkları fetvadır.

1. Ehl-i cennetin Rabbü'l-izzeden celle zikruhu matlûb ve mütemennâsı nedir?

el-Cevâb: “سلام قولا من رب رحيم” dir.²³⁷

Ketebehu el-fakir Sun'ullah ufiye anhu.

2. Hind mülk-i menziline vakf idüb vakfiyesinde

اولا علي نفسها ثم علي زينب ثم علي اولادها ثم علي اولاد اولادها ثم و ثم
الي الانقراض ثم علي عتقائها ثم و ثم الي الانقراض²³⁸

deyü ketebe olunub evlâddan kimesneleri olmayüb Hind-i vâkıfenin ve Zeyneb-i mezbûrenin utekâları olacak menzil-i mezbûr hangisinin utekâsına olur.

el-Cevâb: Vâkıfenin utekâsına virilür delâlet-i hâliye-i mu'ayyinedir ve akraba-i hamle-i mân'ıadır. Ketebehu el-fakir Sun'ullah ufiye anhu.

Kâdı mahkemeye çıkub oturacak okuya ربنا أتنا من لذك رحمة و هيئ لنا من امرنا
kazâya şurû' ede. huüç kere salavât getüre ba'de huba'de²³⁹ رشنا

3. Zeyd filan fiil benden sudûr iderse filan seyyide yirmi bin akçe nezrim olsun deyü şart etdikden sonra ol fiil Zeyd'den sudûr itdikle zikr olunan nezri seyyid-i merkûm taleb idüb Zeyd vermediği takdirce habs idüb almağa şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hâkim öyle re'y itdi ise olur ketebehu'l-fakir Ebussuud ufiye anhu

4. Cennet-mekân Sultân Bâyezîd Hân merhûm Evkâfına mahsûl için mezâri' vech üzere re'âyâyâ vaz' ve tevzî' etdüğü çeltik nâmına tohum ile el-ân ra'iyetden biri fevt olsa evlâdı dahi kel-evvel mutasarrıflar iken hala olan mütevellilere

²³⁷ “Çok merhametli olan Rab'den bir söz olarak (kendilerine) ‘Selam’ (vardır). (Yâsin Sûresi-58). *Kur'an-ı Kerim Meali* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006).

²³⁸ Önce kendine sonra Zeyneb'e sonra Zeyneb'in evladına sonra evladının evladına sonra evladının evladına sonra ve sonra soyu tükenene kadar sonra azatlı kölesine sonra azatlı kölesinin evladına sonra ve sonra soyu tükenene kadar

²³⁹ “Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır” (Kehf Sûresi-10). *Kur'an-ı Kerim Meali* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006).

müteveffânın evlâdına tasarruf itdirmeyüb kendiler için bir mikdar resm almağa tohumu müteveffânın evlâdından alub ecnebiye vermeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar Ketebehu el-fakir Muhammed Sa'deddin ufiye anhu.

5. Zeyd ve Amr ve Bekr ve Beşir' ve Halid müteveffâ üzerinde hakkımız kaldı deyü da'va idüb birbirlerine şehâdet eyleseler şehâdetleri istimâ' olunur mu?

el-Cevâb: İmâm-ı âzam ile İmâm Muhammed kavillerinde olunur Ebussuud ufiye anhu.

1B

KİTÂBÜ'T-TAHÂRET

6. Zeyd'in ellerine ve ayaklarına balgam münasebet olmağla eyyam-ı şitâda belki eyyam-ı sayfda veci' olub daima abdest için ise su tedârikine kudreti olmayub soğuk su ile abdest aldığı takdirce veci' ziyâde olmağa başlayüb iştidâd-ı marazı havfinden her vakitte teyemmüm ile edâ-yı salât etmek câiz olur mu?

el-Cevâb: Merîz olub iştidâd-ı marazdan havfî mukarrer ise vehm ve ta'allül değil ise câizdir ketebehu el-fakir Sun'ullah.

7. Zeyd altmış hulle çukaya kâil mestinin içünden abâdan başlı diz çakşırın giyse tahareti kâmile ile giymiş olucak üzerine mesh itmek câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur abâyı üç barmak kadar hark gerekdir ve lehû gufire lehû.

8. Abdest alındıkda mesela çûka ve abâ ve kîrbâs ve yahud ka'bdan aşağı dizlik mesti giyülüp üzerine iç erek giyilse zikr olunan erekin üzerine mesh câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur abâ ve kîrbâs dahi ka'bdan aşağı değil ise hark-ı kebîri olmak evlâdır ve lehû gufire lehû.

9. Ramazan-ı şerîfde nehâren gusul lazım gelince gargara lazım olur mu yoksa mazmaza kifâyet eder mi?

el-Cevâb: Kifâyet ider ve lehû gufire lehû.

10. Bir hamâma müste'cir olan Zeyd'in izin ve rızâsı yok iken Amr beş vakit namâzda hamâmın suyu ile abdest alsa şer'ân helâl olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû gufire lehû.

11. Bazı çukâ ve keçeyi boyadıklarında boyaya insan sidiği koyup ba'dehu su ile muhkem yusalar zikr olunan esbâb ile yahud üzerinde namâz kılmak câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû gufire lehû.

KİTÂBÜ'S-SALÂT

12. Zeyd-i hatîb cum'a namâzında kırât-ı Fatiha'dan sonra âhar sûre-i Bakâra'da "Amene'r-resûlu" ayeti kerimesini rekât-ı ulâda ve "ileyke'l-masîr'e deĝin okuyub rekât-ı sâniyede "La yükellifullahü" Ayeti kerimesini âhar sûreye deĝin okusa salâtında kerâhet olur mu?

el-Cevâb: Nev'-i kerâhet vardır ve lehû gufire lehû.

13. Sûret-i mezbûrede Zeyd salât-ı cum'ayı veçh-i muharrer üzere kıldıkda Amr-ı vâ'iz bire mubtal bire müfsid salâtı ibtâl ve ifsad eyledin dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Cehli ve dalali sâbit olur tövbe ve istiğfâr etmek gerekdir ve lehû gufire lehû.

2A

14. Zeyd'in vatan-ı ikameti ile vatan-ı asliyesinin mâ-beyni üç konak mesafe olub kâher vatan-ı asliyesine geldikde on beş gün eğlenüb ikamet niyeti olmasa kasr-ı salât lazım olur mu?

el-Cevab: Olur ondan kat'i alâka idüb onda dahi ehli yoksa ve lehû gufire lehû.

15. Harîr²⁴⁰ ve dibâ²⁴¹ giyen kimesnenin bi-gayri kerâhat-i salâtı câize olur mu? Ve imâm ve mü'ezzinlerin salât içinde mücerred tahsin-i savt için tenahnuh itmeleriyle namâzları fâsid olur mu? Ve "*Kad Kâmeti's Salâh*" da tâ ile mi kırât olunur yoksa hâ üzere vakfe mi olunur?

el-Cevâb: Harîr giyenin salâtı câizedir giymesi harâmdır husûsan göre vakti salâtta ehemmdir tenahnuh mücerred savt ise müfsid deĝildir iki harf bulunuyorsa müfsiddir demişlerdir. Tahrîzime esahh ifsad itmemektir ihtiyad evlâdır ve "*Kad Kâmeti's Salâtı*" mütevâris vakıftır ve lehû gufire lehû.

²⁴⁰ Harîr: İpek. Bkz. Ferit Devellioĝlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 382.

²⁴¹ Dibâ: Renkli dokuma motiflerle süslü lüks bir çeşit ipek kumaş, canfes kumaş. Bkz. Ferit Devellioĝlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 208.

16. Zeyd vefât itdikde veresesinden Amr ıskâtı salâtı nâmına fukâraya bir mikdâr akçe verdikten sonra sulehâdan bir kimesneye bir mikdâr akçe virüb Zeyd'in kalmış namâzaların kazâ itdirmek câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû gufire lehû.

17. Zeyd'in sağ eli eşell olup tekbiretü'l-iftitâh da ref'-i yedd ve sücûdda vaz'ı yede kâdir olmayub mazmaza istinşâk ve bi'l-cümle sağ eli ile mesnûn olan ef'âli sol eli ile eylese imâmeti ve hitâbeti câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur kalbi sâlim-i rical fakîr-i sâlih ise ve lehû gufire lehû.

18. ما قول شيخ مشايخ الاسلام حلال مشكلات الانام حفظ الله السلام في رجل امام يلزم ابواب الحكام في الليالي و الايام و يجلس مع الجهال و الفساق و يلعب بهم النرد في الاسواق و يشتم بعض العلماء من غير استحقاق فهل يلزم علي الحاكم ان يعزله عن الامامة و يوجهها الي رجل عالم معروف بالديانة و الاستقامة افتونا مأجورين.

el-Cevâb: ²⁴² نعم عليه ذلك ve lehû gufire lehû.

19. ما قول سادة العلماء الاعلام شيخ الاسلام قدوة الانام في امام لم يعلم باحكام الصلوة صحة و فسادا و لم يحسن القراءة حتي يجعل الساكن متحركا و المتحرك ساكنا و الممدود مقصورا و المقصور ممدودا و يخطئ في اعراب القران خطأ يغير معناه تغيرا فاحشا فهل يجوز امامته

2B

ام لا افيدوا

el-Cevâb: تنالوا الثواب من الله الملك الوهاب

el-Cevâb: لا يجوز ²⁴³ anhû.ve lehû ufiye

20. Ramazan-ı şerîfde yatsı namâzını cemâatle kılan kimesneler terâvihi kıldıkları takdirce salât-ı vitri dahi cemâatle kılmak mı gerekdir yoksa münferide mi?

el-Cevâb: İkişi dahi câizdir cemâat ile evlâdır ve lehû gufire lehû.

21. Bir câmi-i şerîfin cemâatinden olan bazı kimesneler evkât-ı hamsede ezânı işidüb bilâ-özür cemâate hâzır olmasalar mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Âsim olup ta'zire müstehak olurlar ve lehû gufire lehû.

²⁴² Gece gündüz hakimlerin kapısında olan ve cahillerle fasıklarla oturan, çarşılarda tavla oynayan, hak etmesizin bazı alimlere küfreden imam bir kişi hakkında, İslam'ın sorunları etrafında İslam'ın hocalarının hocasının (Allah onu korusun) sözü nedir? Hakime onu imametten azletmesi dindarlığı ve doğruluğuyla ma'ruf alim bir kişiye yönlendirmesi gerekir mi? Bize karşılık olarak fetvasını verin. El-cevab: Evet, buna gerekir.

²⁴³ Namazın sıhhat ve fesad açısından namazın hükümlerini bilmeyen, sakini harekeli, harekeliyi sakini kılan, uzunlu kısa, kısayı uzun yaparak güzel okumayan ve Kur'an'ın i'rabında manasını fahiş derecede değiştirecek bir hata yapan imam hakkında insanların önderi, büyük alimlerin efendisinin sözü nedir? İmâmeti caiz midir yoksa zararsız mıdır? El-cevab: Vehhab sahibi Allah'tan sevaba nail olmuştur. El-cevab: Caiz değildir.

22. Zeyd-i imâm cemâatine Rasûlullah sallallahû aleyhi vesselleme sahâbe gelüb fenâr ile önüne düşüb mescide alub gidüb yine götürürlerdi bana siz ri'âyet itmezsiniz dise imâm-ı mezbûra ne lazım olur?

el-Cevâb: Mecnûn ise damâğına ilaç olunub imâmeti akli başında bir müslime vermek gerekdir ve lehû ufiye anhû.

23. Zeyd-i imâm cemâati salihler iken bana iltifât ve terahhumleri yokdur bunlar kâfirden eşedir dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Âsim olur su'î hulk ise ta'bir iderse tekfir olunmaz ve lehû ufiye anhû.

24. Zeyd, Amr'ın bir kıt'a yerini gasb ve üzerine mescid bina eylese içinde kılınan namâz ve ibâdet mekrûh mudur yoksa kazâsı lazım olur mu?

el-Cevâb: Mekrûhdur kazâsı evlâdır ve lehû ufiye anhû.

25. Bir sefîne içünde cemâat ile namâz kılındıkda mekânda müzâyaka olmağla imâm başka bir mürtefi' yerde kılıvirüb cemâat aşağıda dursa zaruretle olacak zikir olunan namâz da kerâhat olur mu?

el-Cevâb: İhtilâf vardır evla itmemekdir ve lehû ufiye anhû.

26. Zeyd-i misafir terâvihi terk eylediği leyâlîde salât-ı vitri cemâatle kılmak lazım olur mu yoksa münferiden kılmak câiz midir?

el-Cevâb: Câizdir, muhtardır ve lehû ufiye anhû.

27. Zeyd-i imâmın gözü sulanub kan ceryân etse cerâhat olmayub mücerred su akmak ile iktidâ sahîh olur mu?

el-Cevâb: Gâleben mücerred vaki' ise olur eğer hiç münkati' olmazsa olmaz ve lehû ufiye anhû.

28. Şafi'ü'l-mezheb olan Zeyd'in Hânefi olan kavme imâmeti câize olur mu?

el-Cevâb: Hilâf vardır müfsid-i salâtı ma'lûm olmayacak câize demişlerdir ehvat iktidâ etmemekdir ve lehû ufiye anhû.

3A

29. Bir mescidin imâmı ahyânen²⁴⁴ gelmedikçe müezzini ezân okuyub ikâmet idüb imâmet eylese şer'ân kerâhat var mıdır?

el-Cevâb: Câizdir ve lehû ufiye anhû.

²⁴⁴ Ahyânen: Ara sıra, vakit vakit. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 22.

30. Zeyd-i imâm mücerred tahsîn-i savt için bilâ özr tenahnüh itmek âdeti olsa şer'ân salât virir mi?

el-Cevâb: Virir ve lehû ufiye anhû.

31. Bir mescide imâm olan Zeyd âmâ olub cemâati ardında namâz kılmaktan istikrâh itdiklerinde hâkime mürâca'at idüb azle kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Sulehâdan ehl-i kur'ân ise iz'âc itmek evlâdır ve lehû ufiye anhû.

32. İlm-i reml²⁴⁵ âlim olan Zeyd reml sebebi ile kâr idüb imâmet ve hitâbet eylese bazı kimesneler sen reml ile mukayyedsin imâmet ve hitâbetin câize değildir deyü Zeyd'i rencide etmeğe şer'ân kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Cihâtı ile kanâ'at iden Müslime virülür Zeyd'den tövbe ve rücu olmaz ise ve lehû ufiye anhû.

33. Bir câmi'-i şerîfin vakfi harâb olub imâm ve hâtibi olmasa Zeyd berât-ı pâdişahi yok iken hasbeten li'llahî te'âla müslimine cum'a namâzı kılıvirmek câiz olur mu?

el-Cevâb: İzn-i sultâni yoksa olmaz ve lehû ufiye anhû.

34. Salât-ı ıydin tekbirâtında Zeyd ile Amr nizâ' idüb Zeyd sekizdir dise Amr dokuzdur dise hangisinin kavli sahîhdir?

el-Cevâb: İkisinin dahi kavli sahîhdir nizâ'ları sahîh değildir altı zevayedine anda ref-i yed olunur. Defa-i ûlâda tekbirâtü'l-iftitâha ve defa-i sâniyede tekbir rükûa muttasıl olmağın sekiz tekbir dinür. Defa-i ûlâda tekbir rükûa ilhâk olunub dokuz dinür ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ-Z ZEKÂT

35. Zeyd tekâlif-i örfiyeden mu'âf olmak üzere yedimde mu'âf-nâme vardır mutasarrıf olduğum tarlanın öşrünü dahi virmeye deyü mu'âf-namede mukayyedir deyü sahib-i arza öşr virmemeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Öşr şer'iyedir afv olunmaz öşr adına harâç-ı arz ise Zeyd müstehak olacak tecvîz olunmuşdur ve lehû ufiye anhû.

²⁴⁵ Reml: Bir takım nokta ve çizgilerle gayptan haber verme dolandırıcılığı, remil. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1035.

36. Zeyd emvâlinin zekâtını ifrâz idüb bazı ehl-i ‘arz fukâra ve ulemâyâ verdikde zekâtımdır demeye hicâb idüb tasrîh etmese mücerred niyeti ile edâ-yı zekât etmiş olur mu?

el-Cevâb: Olur me’cûr olur.

37. Bir vakfin yerlerinde hâsıl olan hubûbâtıdan sâhib-i arz öşür taleb itdikde mahsûl-i kabz

3B

idenler biz hubûbâtı orağla biçmedik elimiz ile yolduk deyü öşürü virmemeye kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Hubûbâtıdan olmazlar saman ise olurlar ve lehû ufiye anhû.

38. Selâtin-i mâziyeden biri bir vilâyeti kefereden anveten²⁴⁶ feth itdikde ahâli-i vilâyetin tasarruflarında olan yerlerin ve bağların her dönümüne bedel-i öşür sipâhisine dörder akçe ta’yin ellerinde ibkâ eylese bu ana gelince vech-i muharrer üzere mutasarrıflar iken sipâhileri Zeyd kanâ’at itmeyüb öşür almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

39. Zeyd tımârı dâhilinde olan karyenin iki sene a’şârını kabz itmeyüb re’âyânın üzerinde kalsa ba’dehu taleb itdikde re’âyâ karyemizi celâli gâret²⁴⁷ itdi deyü a’şâr-ı mezkûreyi virmemeye kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar cümlesi gâret olundu ise ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Zeyd’in mülkünde medfûn bulunan akçe ve altun

40. Zeyd’in kadîmden mülk-i mevrûsi olan menzilde bulunan medfûn akçe ve altun Zeyd’in mi olur yoksa beytü’l-mâlin mi olur?

el-Cevâb: Alâmet-i İslâmi var ise sâhibi ma’lûm olmaz ise beytü’l-mâla zabt olunub fukâraya sarf olunur alâmet-i küffârı var ise humsunu beytü’l-mâla zabt olunub bâki Zeyd bulduysa Zeyd’in olur denmişdir muhtâr hîn-i fetihden evvel mâlik olanındır ve lehû ufiye anhû.

²⁴⁶ Anveten: Cebren, kahren. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 38.

²⁴⁷ Gâret: Çapul, yağma. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 320.

KİTÂBÜ'S-SAVM

41. Nehâr-ı ramazânda hava bulutlu olmağla Zeyd mü'ezzin akşam oldu zan idüb ezân okudukda bazı sa'imîn iftâr itdiklerinden sonra âdem-ı gurûb zâhir mütehakkık olsa mezbûrlara kazâ ve kefâret lazım olur mu?

el-Cevâb: Kazâ lazımdır mü'ezzine azl ve ta'zîr lazımdır zannı ile ezânda zarûret olmayacak ve lehû ufiye anhû.

42. Bir kasabada hilâl-i Ramazân Cum'a günü görülmeyüb sâbit olduğu meclisde Zeyd ve Amr hâzır olub kasrı mesafe mikdârı olan beldede sâbit olmamağla Cum'a günü ehl-i belde iftâr etseler Zeyd ve Amr Cum'a günü ol kasabada sâbit oldu deyü ihbâr idecek ehl-i beldeye ol günün savm-ı kazâ lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur kaza lâhıkk olacak ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-HACC

43. Ka'be-i Mükerrreme'ye varub dâhil-i beyt-i şerîf olan Hind-i acûze kar u kesb için kefere tâifesinin evlerine varub hata eylese şer'ân bir nesne lazım

4A

olur mu?

el-Cevâb: Kesbe muhtaç ise ma'zûredir ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'N-NİKÂH

44. Zeyd nâ-mahrem olub nikâhı câiz olan Hind'e anâ dise mücerred anâ dimekle mâni'-i nikâh olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufi anhû

45. Zeyd, Hind-i bîkr-i bâligayı tezevvüc itdim deyü meclis-i hâkimde da'va idüb Hind münkire olub Zeyd isbat itdikde Hind dönüb sana beni babam tezevvüc itdikde kabul etmeyüb red itmiş idim deyü da'va eylese şer'ân davası mesmû'a olur mu?

el-Cevâb: Rızâ-yı sarîh isbât itdi ise olmaz sükûtle rızâsını itdi ise olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Vacibe mehri'l-misl sebübü't-tefrîk mine'r-rızâ'

46. Zeyd, Hind'i tezevvüc idüb halvet-i sahîha olduktan sonra rızâan karındâşı idüğü sâbit olub tefrik olunsa Hind, Zeyd'den müsemma olan mehrini almağa şer'ân kâdire olur mu?

el-Cevâb: Mehr-i mislini alur ve lehû ufiye anhû.

47. Hind, abd-i memlûku Amr'a, Bekir'in kızı Zeyneb'i nikâhla alıvermiş olsa Hind'in izni mukarrer olacak Amr'ın nikâhı câiz olur mu?

el-Cevâb: Tecvîz itmişlerdir evla itmemekdir ve lehû ufiye anhû.

48. Kütüb-ü fetâva'da و يجوز للحر ان يتزوج باربع نسوة و العبد يحل له التزوج بامرأتين و لا يحل له اكثر من ذلك و ان اذن له المولي²⁴⁸ deyü mezkûre olan mesele mesele-i şer'iyye midir?

el-Cevâb: Mesele şer'iyyedir bir de olursa abdin tezevvücünde rızâ-yı mevla şart idüğü zuhûruna binâ'en metrûkdur ve lehû ufiye anhû.

49. Zeyd, sagîr oğlu Amr'a Bekir'in sagîre kızını nikâhla alıvirmek istedikde Bekir kızım Hind'i Amr'a Allah'ın emri üzere virdim deyüb Zeyd dahi oğlum Amr için alıvirdim dise böyle dimekle nikâh mün'akid olur mu?

el-Cevâb: Olur mehr-i misil lazım olur ve lehû ufiye anhû.

50. Zeyd, Hind'i tezevvüc itdikde mehr-i mu'accel kalan kadar esvâb alıverecek olub anın üzerine akd olunsa ba'dehu esvâbın bir mikdârını alıvirüb mâ'adâsını alıvermemeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz kadri ve cinsi ma'lûm ise ve lehû ufiye anhû.

51. Hind-i mutâllakanın iddet-i şer'iyyesi tamâm olmadan Zeyd'e nikâh olunsa nikâh-ı mezbûr câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

52. Zeyd, Hind'i bibr olmak üzere tezevvüc idüb ba'dehu cem' oldukda

4B

bibr bulmadım deyü fesh-i nikâha kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Fi luzümi't-ta'zîr ve't-tefrîk fi'n-nikâhi bilâ şuhûd

²⁴⁸ Fetva kitaplarında hürün dört kadınla evlenmesi caizdir ve kölenin ise iki kadınla evlenmesi helaldir, mevlası ona izin verse bile daha fazlasıyla evlenemez diye zikredilen mesele mesele-i şer'iyye midir?

53. Zeyd, Hind'i tezevvüc itdikde şuhûd mahzarında nikâh itmeyüb ba'dehu nikâhın câiz değildir deyü fetâva-yı şerîf ile bildirdikten sonra yine mübâlât etmeyüb tasarruf eylese şer'ân Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zir-i şedîd ve tefrik olunur ve lehû ufiye anhû.

54. Sâlih ve mütedeyyîn ve ehl-i ilm olan Zeyd-i hâtibin kızı Hind'e âmmi ve ümmi ve fâsık olan Amr küfûv olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

55. Sûret-i mezbûrede Zeyd, Hind'i rızâsıyla Amr'a tezevvüc idüb duhûl etse lakin fâsık ve fâcir idüğünü bilmeseyse ba'dehu mutala' oldukda Hind istinkâr ve istinkâf idüb mufarakâta tâlibe olacak Zeyd hâkime tefrik itdürüb mehrini Amr'dan almağa şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Kendi halinde sâlihdur deyü ihbâr olunmağla viridi ise re'y-i hâkim ile olur ve lehû ufiye anhû.

56. Zeyd, kızı Hind-i bâliğayı müddet-i seferden ziyâde ba'id olan vilâyetden Amr'a tezevvüc itdikden sonra Amr, Hind'i kendi vilâyetine alub gitmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Re'y-i hâkime menûtdur²⁴⁹ ve lehû ufiye anhû.

57. Zeyd vefât idüb zevcesi Hind ve oğlu Amr-ı sağîri terk itdikde Amr'ın vasi-i muhtarı olan Bekir ma'rifet-i hâkim ile Hind'e sümün hissesini virmiş olsa ba'dehu Zeyd'in zevce-i uhrâsı Zeyneb zuhûr idicek nısf-u sümün hissesini Hind'den mi alır yoksa Bekir'den mi?

el-Cevâb: Hind'den alır ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Fi'n-nikâh bilâ-ma'rifeti'l-hâkim

58. Zeyd-i imâm ma'rifet-i hâkimsiz Hind'i Amr'a nikâh eylese nikâh sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olur velisiz gayr-ı küfûv değil ise lakin azle müstehak hilâf-ı emr ile ve lehû ufiye anhû.

59. Zeyd, Hind'e namzed oldukda nişân nâmı ile bir çift altun bilezik gönderib ba'dehu akd-i nikâh oldukda birkaç bin akçe dahi gönderse kable'z-zifaf Zeyd vefât idicek sâir verese zikr olunan bilezik ve akçeyi Hind'den alub mirâsa idhâle kâdir olurlar mı?

²⁴⁹ Menût: Bağlı. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 715.

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

60. Zeyd-i gâibin vefâtını zevcesi Hind'e bazı kimesneler ihbâr etmekle Hind, Amr'a

5A

tezevvüc idüb Amr'dan evlâdı olsa ba'dehu Zeyd hayyen gelicek evlâd-ı mezkûre Amr'ın olur mu?

Matlab: El-veled li'z-zevci's-sâni

el-Cevâb: Amr'ın olur inkıza-i iddetden sonra nikâh olacak ve lehû ufiye anhû.

61. Zeyd seferde gâib olub hayat ve mematı nâ-ma'lûm olsa mevti sâbit olmayacak zevcesi Hind zevc-i âhara varmağa ne kadar zaman sabır itmek gerekir?

el-Cevâb: Ol beldede akrâmı munkarız olunca dimeği el-yüsr olmağa müteahhirîn ihtiyâr etmişlerdir ve lehû ufiye anhû.

62. Zeyd, abd-ı memlûkü Amr'a bir mikdâr mihr-i tesmiyesiyle Hind'i alıvrise ba'dehu Amr, Hind'i tatlık itdikde Hind mehrini Zeyd'den talebe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Zeyd virmez ise Amr bey' olunub sümününden edâ olunur ve lehû ufiye anhû.

63. Zeyd, Amr'ın kızı Hind'i tezevvüce Bekir'i tevkil idüb Beşir imâm hîn-i akidde Bekir'e Hind'i Zeyd için alıvirdik mi didikte Bekir dahi aldım deyüb ba'dehu Bekir ben kendüme tezevvüc eyledim idi deyü Hind-i mezbûra kırân idüb tasarruf eylese Bekir'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Hind'in rızâsiyle tezevvüc itdi ise tecvîz olunmuşdur ve lehû ufiye anhû.

64. Zeyd, Hind'i tezevvüc idüb dâhil olub on yedi sene bir yerde sâkin oldukdan sonra Hind'i tatlık itdikde halvet-i sahîha olmadım hala bikrdır deyü ehl-i hayreye gösterüb nısfı mehrini viririn demeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

65. Sekiz yaşında olan Hind-i yetimeyi anası Zeyneb, Zeyd'in oğlu Amr'a akd-i nikâh eylese küfvi olmayacak Hind'in li-eb²⁵⁰ karındâşı Bekir iznim yok idi deyu akd-i mezbûru feshe kâdir olur mu?

²⁵⁰ Li-eb: Baba tarafından, baba yoluyla. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 634.

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

66. Zeyd zevcesi Hind'in dört beş yaşında olan kız karındâşı Zeyneb'i kızımıdır deyü ohşasa ba'dehu Hind vefât etdikde Zeyd'e, Zeyneb'i tezevvüc câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

67. Zeyd, Hind-i kebîreyi tezevvüc murâd idüb Hind'in haberi yok iken nikâh olunub Hind'e ba'dehu Hind'e ihbâr itdiklerinde sükût eylese sükûtu ikrâr olub nikâhı kabul itmiş olur mu?

el-Cevâb: Seyyib²⁵¹ ise olmaz bikr ise olur ve lehû ufiye anhû.

5B

68. Zeyd, Hind'i bana nikâh idivir deyü Amr'ı tevkîl idüb lakin şu kadar mehr tesmiye eyle deyü ta'yîn itmese Amr hîn-i akidde üç bin akçe mehr tesmiye eylese ba'dehu Zeyd ben beş yüzden ziyâdeye rızâm yokdur dimesiyle nikâhı kabul etmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Mihr-i misilden ziyâde olub gabn-ı fâhiş²⁵² mukarrer ise olur ve lehû ufiye anhû.

69. Zeyd zevcesi Hind'i üç talâk ile tatlîk itdikden sonra bilâ-hulle yine tezevvüc idüb Hind'den evlâdı olsa ba'dehu Zeyd vefât itdikde evlâdı Zeyd'e vâris olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar kavli-î İmâm üzere ve lehû ufiye anhû.

70. رجل قال لامرأة اجنبية هذه بنت اختي و قالت المرأة له هذا اخالي و عاملا معاملة الاقرباء زمانا كثيرا فبعد مامات زوج المرأة المزبورة تزوج ذلك الرجل بها فماذا يلزم عليهما.

el-Cevâb: هما متصدقان قضاء في الخطاء او النسيان عند الرجوع عن الاقرار الاول و الا فيجب التفريق بينهما²⁵³ ve lehû ufiye anhû.

71. Zeyd, Hind'i beş bin akçe mehr ile tezevvüc idüb dâhil oldukda Hind'i bikr bulmadum deyü güft ü gû²⁵⁴ idüb evliyâsı Hind' i tefrik murâd itdiklerinde Zeyd yine razı olmayub tekrar on iki bin akçe mehr ile akd-i cedîd eylese ba'dehu Zeyd

²⁵¹ Seyyib: Dul kadın. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1106.

²⁵² Gabn-i fâhiş: Alışverişte kazıklama. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 314.

²⁵³ Bir adam ecnebi bir kadına dediki; bu benim kız kardeşimin kızıdır. Kadın ona dediki; bu benim dayımdır. Çok zaman akraba gibi muamele ettiler. Kadının kocası öldükten sonra bu adam o kadınla evlendi. O ikisine ne gerekir? El-cevab: O ikisi birinci ikrardan rucû ettiklerinde hata ve unutmakta kazaen mutasaddıktılar. Eğer ki böyle değilse o ikisine ayrılık gerekir.

²⁵⁴ Güft ü gû: Dedikodu. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 341.

vefât etdikde veresesi Hind'e beş binden ziyâde mehr virmeziz demeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Re'y-i hâkim ile olur. Nikâh-ı sâniye mebnî olub ziyâde-i mehr olmayacak ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Lâ-yesihhu'n-nikâh bi-şehâdeti'l-mürâhikayn

72. Zeyd, Hind'i tezevvüc esnasında Amr ve Bekir mürâhıkları işhâd idüb akd-i nikâh eylese şer'ân sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

73. Zeyd zevcesi Hind'i üç talâk boşadıktan sonra bilâ-hulle yine tezevvüc idüb mücâma'at eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve tefrik olunur müstehil ise kâfirdir ve lehû ufiye anhû.

74. Hind, zevci Zeyd'e benim evlâdım olmaz memlûke-i câriyem Zeyneb'i tasarruf ile evlâdın olsun demekle Zeyd Zeyneb'i tasarruf idüb evlâdı olsa Hind mücerred tasarrufuna izin virdim idi deyü Zeyneb'i ve evlâdını Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: İhlâl idüb

6A

evlâdı Zeyd'den idüğüne ikrâr iderse evlâdını almaz Zeyneb'i alır ve lehû ufiye anhû.

75. Zeyd zevcesi Hind'i ve evlâd-ı sığârını bilâ-nafaka koyub âhar diyâra gitdikde Hind-i mezbûra istidâneye zafer bulmadığı takdirce hâkim-i re'y idüb Amr'ı Zeyd'in zimem-i nâsda olan akçesini cem' ve tahsîl idüb mezbûrlara infâk eyle deyü vekîl nasb itmek şer'i olur mu?

el-Cevâb: Olmaz lakin nâsdan deyn ve Hind'in zevciyetine mukırr olanlara kâdı mâl-ı mezbûrdan infak-ı emr itse meşrû'dur i'tirâfi olmayanlara dahi vâki'-i hâl kâdının ma'lûmu olacak emri meşr'u'dur ve lehû ufiye anhû.

76. ما قول شيخ الاسلام في رجل مات و ترك اولادا صغارا و لم يترك شيئاً من المال فصرف اخ المتوفي الي نفقة الصغار بلا اذن الحاكم الي ان يبلغوا علي ان يرجع عليهم بعد البلوغ فهل له ان يرجع عليهم بعد بلوغهم و ياخذ منهم ما انفق لهم ام لا.

el-Cevâb: ²⁵⁵ ليس له ذلك ve lehû ufiye anhû.

²⁵⁵ Küçük çocuklar bırakmış, hiçbir mal da bırakmamış olan ve hakimin izni olmaksızın buluğdan sonra onlardan geri almak üzere buluğa ulaşmıncaya kadar küçüklerin nafakasını müteveffanın erkek kardeşinin temin ettiği, ölmüş bir adam hakkında Şeyhülislâm'ın sözü nedir? Çocukların buluğa ermesinden sonra

77. Zeyd sefere gitdikde kavli Amr'ı bey' ve nafakaya sarf eyleyesün deyü zevcesi Hind'e teslim idüb Hind dahi bey' hududunda iken Amr hasta olub bey' idemedüğü ecilden Amr'ın kıymeti mikdârı akçeyi âhardan istidâne idüb nafaka itdikden sonra Zeyd seferde vefât eylese sâir verese Hind'in nafaka için istidâne itdiği akçe edâ eylemedin Amr'ı Hind'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Zaman-ı mu'ayyen için kadr-i mu'ayyene terâzi ile kabz itmiş ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

78. Zeyd babası Amr'ın câriyesini ma'rifeti yok iken tasarruf eylese ba'dehu Amr câriye-i mezbûreyi vat'ı helâl olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

79. Zeyd, Hind'i tezevvüc itdikde bir câriye ve bir altun bilezik ve bir altun zincir ve sekiz kat esbâb idivirmek üzere akd-i nikâh itmiş olsa hala Zeyd vefât etdikde zikr olunan eşyâ Hind'e mukaddemâ alıvırılmış olmayacak Hind sâir verese yedinde olan terekeden talebe kâdir

6B

olur mu?

el-Cevâb: Aralarında bunlar mehr-i mu'accel ise mihr-i mislini alır ve lehû ufiye anhû.

80. Hind, kendüyü Zeyd'e tezevvüce Amr'ı vekîl itdikde şu kadar mehri tesmiye oluna deyü ta'yîn itmeyüb Amr mihr-i misli yüz bin akçe iken hîn-i akidde yirmi beş bin akçe tesmiye eylese ba'dehu Hind'e i'lâm itmeyüb ba'de ed-duhûl Hind vefât idicek sâir verese Hind'in bu mikdâr mehre rızâsı yok idi deyü Zeyd'den mihr-i misilden hisse talebine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar ve lehû ufiye anhû.

81. Zeyd, Amr'ın kızı Hind'i tezevvüc etdikden sonra mukaddemâ Amr'ın zevcesi olub Hind'in onu anası olan Zeyneb'i dahi tezevvüc murâd itdiyse şer'ân Hind ve Zeyneb'i cem' câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur lâ-be's bih dinmişdir Zeyneb zükûrun olsa Hind'i tezevvüc câiz olur her taraftan hürmet bulunmaz ve lehû ufiye anhû.

onlara rucu' etmesi ve harcadığını onlardan alma hakkı var mıdır, yok mudur? El-cevab:Buna hakkı yoktur.

82. Zeyd-i gaybın zevcesi Hind'i, Zeyd'i vefât itdi deyü Amr'a tezevvüc idüb Amr'dan hamil olsa ba'dehu vaz'-ı haml itmeden Zeyd hayâ gelüb şer' ile Hind'i Amr'dan tefrik idüb alsa vaz'-ı haml itmedin Zeyd Hind'e vat'i câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

matlab: ... fi sübûti'n-neseb mine'n-nikâh

83. Zeyd, Hind'i şuhûd yok iken tenhalarında mücerred aldım Hind dahi vardım deyü nikâh idüb Hind'in Zeyd'den bir veledi olsa Zeyd'den nesebi sâbit olur mu?

el-Cevâb: Olur Nikâhı fâsid olacak ve lehû ufiye anhû.

84. Zeyd âhar diyârda iken menkûhası Hind mücerred Zeyd beni boşamışdur deyü Amr'a tezevvüc eylese Zeyd gelse Hind menkûhası idüğüne Amr ile Hind muvâcehesinde isbat idüb şer' ile olacak Hind, Amr'dan mehr-i müsemmasını almağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Ba'de ed-duhûl olur mehr-i misl ise değil ise mehr-i mislini alır mehr-i misli nâks ise ziyâde ise müsemmayı alır ve lehû ufiye anhû.

85. Retkâ'²⁵⁶ olan Hind, Zeyd'e tezevvüc idüb vaty kabil olmamağın boşandıktan sonra retkim yokdur deyü Bekir'i ta'zir idüb Bekir tezevvüc eylese ba'dehu retkâ' idüğü zâhir olacak Bekir nikâhı fesh idüb Hind'e mehr vermemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Emr-i hâkim ile şakk²⁵⁷ itdirir ve lehû ufiye anhû.

86. Zeyd, Hind'i, Hind'in vatan-ı asliyesi olmayan mevzi'de tezevvüc idüb müddet-i sefer olan

7A

Vatan-ı asliyesine götürdükden sonra Zeyd'in tekrar zikr olunan mevzî'a alub gitmek istedikde Hind-i mezbûrenin rızâsı olmayacak cebren alub gitmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur mazanne-i ifsad olmayacak ve lehû ufiye anhû.

87. Hind, câriye-i memlûkesinin tasarrufunu zevci Zeyd'e ihlâl eylese Zeyd câriyeyi tasarruf itmeğe helâl olur mu?

²⁵⁶ Retka: Üreme organında cimağa mani olacak surette bitişiklik olan. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1039.

²⁵⁷ Şakk: Yarma, yarılma, çatlama, yırtma, paralama, kırma. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1140.

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

88. Zeyd, kızı Hind'i Amr'a tezevvüc idüb âriyet bir menzile iskân eylese ba'dehu Amr âhar mahâlledede bir ev isticâr idüb Hind'i alub gitmek istedikde Zeyd, Amr'a fâsık olub istikâmetin yokdur deyü Hind'i vermemeğe şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz kavm-i sâlihın içinde iskân için hâkime emir etdirse câizdir ve lehû ufiye anhû.

89. Zeyd, zevcesi Hind'in üzerine Zeyneb'i tezevvüc etdikde Hind kendi için Zeyd'e başka bir mesken tedârik itdirmeğe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Başka kilitlenür bir oda talep ider başka havlılı evde olmaz ve lehû ufiye anhû.

90. Zeyd, Hind'e benimle diyârıma gidersen seni tezevvüc ideyin deyüb Hind dahi rızâ virmeğin akd-i nikâh itmiş olsa hala Zeyd, Hind'i diyârına götürmek istedikde Hind imtinâ'a kâdire olur mu?

el-Cevâb: Zeyd emn olub varacağı yer ile yollarda emn var ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

91. Zeyd, zevcesi Hind'in li-ebeveyn halası kızı Zeyneb'i tasarruf eylese Hind-i mezbûre Zeyd'e helâl olur mu?

el-Cevâb: Helâl ise harâm olmaz.

92. Zeyd bin akçe mehr-i mü'eccel ile taht-ı nikâhında olan Hind'i tatlık idüb ba'dehu altı yüz akçe mehr üzerine yine tezevvüc itdikden sonra Zeyd vefât eylese Hind mukaddemâ mehri olan bin akçe ile sonra olan altı yüz akçeyi Zeyd'in terekesinden almağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Ba'de ed-duhûl bâyin ile tatlık itdi ise olur talâk-ı ric'î ise mehr-i sâvide hilâf vardır eğer kable'd-duhûl ise mehr-i evvelin nısfını alamaz ve lehû ufiye anhû.

93. Zeyd, zevcesi Hind'i tatlık idüb on bin akçe mehrini edâ itdikden sonra yine Hind'i on bin akçe mehr ile tezevvüc idüb halvet-i sahîha olsa ba'dehu Zeyd, Hind'i talâk-ı bâyin ile tatlık idecek Hind zikr olunan on bin akçe mehrini Zeyd'den almağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz.

7B

Nikâh-ı sâni talâk-ı ric'îden sonra adetde olacak ve lehû ufiye anhû.

94. Zeyd, Hind'i kendi menzilden ihrâç etmemek üzere tezevvüc idüb Hind'in menziline sâkin iken bilâ-zaruret Hind'i âhar menzile ihrâç itmek istese Zeyd fâsık ve fâcir olub Zeyd'den nefesine emn üzere olmayacak evinden çıkmamağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz hâkim Zeyd'i fîsk ve fesâd ve lâ-men için habs ider sonra kavm-ı sâlihîn ortasında sâkin olmak emr ider Hind'i rencîde itdirmemek için iderse tekrar ta'zîr ve habs eder ve lehû ufiye anhû.

95. Zeyd-i zimmî mesti lâ-ya'kıl iken Hind-i zimmîyeyi tezevvüc eylese akd-ı mezbûr sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

96. Zeyd, zevcesi Hind'i üç talâk ile tatlîk idüb bi-gayr-ı hülle tekrar tezevvüc idüb izdivâç mu'âmelesi eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr ile tefrik olunur.

KİTÂBÜ'R-RADÂ

97. Zeyd, rıdaan kız karındâşı Hind'in neseben kız karındâşını nikâh ile almak câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'T-TALÂK

98. Zeyd falan fiili işlememeğe talâka şartım vardır deyüb lakin şartı olmasa mücerred şartım vardır dimeğe ol fi'li işledikde talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

99. Zeyd, zevcesi Hind'e dört kere var hatun benden boş ol boş ol boş ol boş ol dise talâk nice vaki' olur?

el-Cevâb: Medhûl bihâ ise üç talâk vaki' olur ve lehû ufiye anhû.

100. Zeyd, zevcesi Hind'e Amr'ın evine varma eğer varırsan üç talâk boş ol dise Hind, Amr evinden çıkub gitdikden sonra varsa Zeyd'in şartı mücerred Amr'dan ihtiraz olacak Hind'e talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur mülkü yahud süknâsı bâki olacak ve lehû ufiye anhû.

101. Hind, zevci Zeyd'den nüşûz²⁵⁸ idüb beni tatlık eyle deyü esbâbını âhar eve nakl itdikde Zeyd, Hind'e var toyum ol dise talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur bu lafız müsâ'adede ma'rûf olacak ve lehû ufiye anhû.

102. Zeyd cebinde akçe yok zan idüb dâini deyn taleb itdikde eğer bir akçem var ise avratım üç talâk boş olsun dise sonra cebinde bir akçe buluncak talâk-ı mezbûr vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

8A

103. Zeyd ile Amr'ın birer ârı kovanları zayi' olduktan sonra Bekir'in yedinde bulunan kovana Zeyd benimdir deyüb eğer benim değil ise 'avratım üç talâk boş olsun dise Bekir dahi Zeyd'indir deyü itiraf ve teslim eylese Amr ol kovani benimdir deyü da'va idüb Bekir'in yüzüne yine ikâmet eylese Zeyd'in zevcesine talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

104. Zeyd Amr'a 'avratın üç talâk boş olsun mu didikde Amr dahi he ya dise zevcesine talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

105. Zeyd, zevcesi Hind'i tatlika Amr'ı tevkîl idüb üç talâk zikir itmeyüb mutallaka tatlika tevkîl etmiş iken Amr, Hind'i üç talâk ile tatlık eylese talâk-ı mezkûr vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Zeyd üç talâka niyet itmediyse kavli-i muhtârda ve lehû ufiye anhû.

106. Zeyd, zevcesi Hind'e ben seni avratım yerine tutmam var Allah'a ısmarladık dise niyeti talâk olacak vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

107. Hind, zevci Zeyd'in rızâsınsız babası evine vardıkda irtesi Zeyd ardınca varub gazab idüb Hind'in babasına ben ondan vazgeldim bir dahi evime Hind gelmesün dise talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Talâk niyet itdi ise olur yahud onda ma'rûf ise ve lehû ufiye anhû.

²⁵⁸ Nüşûz: Kadının kocasından nefret edip kaçması. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 993.

108. Zeyd, zevcesi Hind'e bugün câriyem satılacak olursa nikâhını vireyin inşâallah benden üç talâk boş ol dise ol gün câriye satılmayacak Hind boş olur mu?

el-Cevâb: Olur talâkda ta'lik olmayacak ve lehû ufiye anhû.

109. Zeyd maraz-ı mevtinde aklı başında değil iken zevcesi Hind'e Amr'ın telkini ile boş ol dise talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Din ve imanına şetm ile kâfir zevcesi babında olduğu

110. Zeyd vâlidesinin ve zevcesi Hind'in ağzına ve din ve imânına haşâ vaty ile şetm idüb ve Hind'e kahbe dise şer'ân talâk vaki' olur mu yoksa kahbe didüğü cihetden liân lazım olup Zeyd liândan kaçmadığı takdirce ba'de'l-melâ'ine kâdı tefrîkine muhtaç mıdır?

el-Cevâb: Din ve imânına şetm ile kâfir olup Hind bâin olur ol lafızla liân lazım olmaz ta'zîr lazımdır ve lehû ufiye anhû.

111. رجل حلف

8B

بالطلاق التلث من زوجته ان لا يدخل عليها مدة سنة كاملة و قد اضطر الي دخول بيتها دون المجامعة
فماذا يكون الحكم في ذلك افتونا مأجورين.

el-Cevâb: ²⁵⁹ ذلك ايلاء فان مضي اربعة اشهر علي ذلك بانث زوجته

112. Zeyd, zevcem Hind'in üzerine eğer tezevvüc idersem Hind üç talâk boş olsun deyüb ba'dehu Zeyneb'i tezevvüc murâd itdikle Hind'i bâin-i talâk boşayub ba'de inkızâi-l iddet Zeyneb'i tezevvüc eylese ba'dehu Hind'i yine tezevvüc idecek câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Mühürsüz mektub ile talâk vukû

113. Zeyd âhar diyârdan zevcesi Hind'e benden üç talâk boş ol deyü bir mühürsüz mektub gönderse talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

²⁵⁹ Tam bir sene müddetince eşiyile ilişkiye girmemek üzere eşini üç talakla boşamaya yemin eden ve cima yapmaksızın evine girmeye mecbur olmuş bir adam hakkındaki hüküm ne olur? Bize karşılık fetva verin. El-cevab: Bu bir ila'dır, bunun üzerinden dört ay geçmesi ile eş baine talak ile boş olur.

114. Zeyd karındâşı Amr'a eğer senin şu kapundan içerü evine girersem avratım üç talâk boş olsun dise ba'dehu Zeyd âhar kapudan mezbûr eve girecek talâk-ı mezkûr vaki' olur mu?

el-Cevâb: Adâveti Amr'a olub evine duhûle yemîn idicek olur kapunun husûsu murâd olmaz müteâref üzere ve lehû ufiye anhû.

115. Zeyd, zevcesi Hind-i hamili selâsen tatlık itmiş olsa ba'de vaz'ı'l-haml bilâ-hulle tezevvüc câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz bâtil hayaldir ve lehû ufiye anhû.

116. Zeyd, zevcesi Hind'e âhar diyârdan mu'anven ve mersûm mektub irsâl idüb ben senden fâriğ oldum dise lakin talâk zikr itmiş olmasa Zeyd'in bu kelâmıyla Hind'e talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Mektub Zeyd'in idüğü ma'lûm olub talâka niyet itdiyse yahud bu kelâm talâkda ma'rûf ise olur. Kavli muhtârda ve lehû ufiye anhû.

117. Zeyd, zevcesi Hind'e kable'd-duhûl talâkat-ı selase ile tatlık etdikden sonra Amr-ı kâdı kable'd-duhûl olacak bazı ulemâ talâk-ı bâyin olur dimişlerdir deyü bilâ-tahlîl yine tecdîd-i akd ile helâl olur deyü cevâzına hükm eylese şer'ân hükmü mu'teber ve nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz kavli bâtildir ve lehû ufiye anhû.

118. Zeyd damadı Amr'a eğer kızımın üzerine zevce-i âharı tezevvüc idersen ve câriye tutarsan ben didüğüm olsun mu dedikte Amr olsun dise Zeyd'in niyeti bâyin-i talâk ve Amr'ın niyeti talâkat-ı selase olacak sonra Amr zevce-i âharı tezevvüc itdiği takdirce ne makûle talâk

9A

vaki' olur?

el-Cevâb: Üç vaki' olur ihtiyaten ve lehû ufiye anhû.

119. Zeyd, zevcesi Hind-i âyisi talâkat-ı selase ile tatlık itdikden sonra mücerred âyisedir deyü bilâ-hulle nikâhla almak câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

120. Zeyd eğer men ba'de şarab içerse avratım boş olsun didikden sonra arak içmekle sekir mertebesine varmasa zevcesine talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

121. Zeyd hîn-i gazabında zevcesini bâyin talâk ile tatlık itdikde üzerine iki saat murûrundan sonra hiddet ile üç talâk olsun dise üç talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Medhûlûn bihâ ise olur Kavli muhtârda lehû ufiye anhû.

122. Zeyd'in zevcesi Hind bazı hatunlar ile mezarlığa varub geldikde Zeyd bir dahi mezarlığa varırsan benden üç talâk boş ol deyüb fi'l-hal benim murâdım evlâdımın mezarlığından gayrısına varırsan dimekdir deyü evlâdımın mezarlığını ihrâc itse ba'dehu Hind-i merkûme evlâdımın mezarlığına varırsa talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur Kelâm-ı ahir munfasıl olacak lehû ufiye anhû.

123. Zeyd-i hasta aklı başında yok iken zevcesini üç talâk boşayüb yine aklı başına gelüb vefât eylese şer'ân talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz lehû ufiye anhû.

124. Zeyd Amr'a filan yerde aklân koyununu falan kasabaya götürmezsen avratın boş olsun mu deyüb Amr dahi olsun didikden sonra Bekir'e dahi Amr'ın şartı senin üzerine olsun mu didikte olsun dise ba'dehu Bekir koyununu kasabaya götürmeyüb âhar yere alub gitse Bekir'in avratı boş olur mu?

el-Cevâb: Olur müteâref üzere lehû ufiye anhû.

125. Zeyd hamr'dan sekri halinde kat'ân ta'kıl etmezken zevcem üç talâk boş olsun dise talâk mezkûr vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur lehû ufiye anhû.

126. Hind, zevci Zeyd ile nafaka-i iddet ve mehri üzerine muhala'a itdiklerinden sonra kable'l-inkızâi'l-iddet Zeyd, Hind'i üç talâk ile tatlık eylese talâk-ı selase vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur lehû ufiye anhû.

127. Zeyd, zevcesi Hind'in din ve imânına cimâ' lafzıyla şetm eylese fûrkat-i vaki' olub zevci Hind, Zeyd'e varmamağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olur lehû ufiye anhû.

9B

128. Zeyd İstanbul'dan âhar kasabaya gidersem zevcem Hind benden üç talâk boş olsun dise ba'dehu Üsküdar'a ve Hazreti Ebi Eyüb'e ve Galata'ya ve Kasımpaşa'ya varmağla talâk-ı mezkûr vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Müteâref üzere lehû ufiye anhû.

129. Zeyd, zevcesi Hind'e eğer evden dışarı çıkarsan benden boş ol deyüb tekrar Hind'e eğer benim ma'rifetimsiz dışarıya gidersen üç talâk boş olursun dise Hind unutub Zeyd'den ma'rifetsiz dışarıya gitse talâk-ı selase ile mutallaka olur mu?

el-Cevâb: Kelâm-ı sâni ile inşâ kasd itdiyse olur lehû ufiye anhû.

Matlab: Zühd ve salâh ile ma'rûf olacak yemini ile tasdik olunmaduğu

130. Bir kasabaya eşkiyâ gelüb Zeyd-i imâmı cemâ'atinden şu kadar gurûş cem' idüb bize teslim itmezsen deyü şart virdiklerinde nefsim işitecek kadar muttasılan İnşâallah didim deyü yemîn eylese imâm-ı mezbûr kizbden tehâşi üzere olub zühd ve salâh ile ma'rûf olacak yemîni ile musaddak olur mu?

el-Cevâb: Zamanede tasdik olunmamak ihtiyâr olunmuştur. Zühd ve salâh ancak savimde olmakta olur lehû ufiye anhû.

Matlab: Murâhik oğlâna hülle olunmak

131. Zeyd, zevcesi Hind'i üç talâk boşayub ba'dehu yine almak istedikde mürâhik²⁶⁰ oğlâna hülle olunmak câiz olur mu?

el-Cevâb: Kable'l-bulûğ cimâ' idüb ba'de'l-bulûğ tatlık iderse câizdir lehû ufiye anhû.

Matlab: Vesvese ile tatlık

132. Zeyd'e vesvese âriz olub namâz kılarken vesveseyle hatununa üç talâk ile boş olsun dise talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Cünün veya ateh ile hasıl ise lehû ufiye anhû.

133. Zeyd eğer kızım Hind evime gelürse inşâallah talâk üzerime olsun dise Hind, Zeyd'in evine geldiği takdirde "inşâallah" kelâmını mukaddem dimiş iken talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur müteâref üzere ta'lîk talâka mutasarrıf değildir ve lehû ufiye anhû.

134. Zeyd, hatunu Hind'i bâyin-i talâk ile tatlık itdikde iddet içinde yine tezevvüc murâd idüb Hind beni döver ve söversen eğer dövüb sövmeyecek olursan varırım didikte Zeyd eğer dövüb söversem yine benden bâyin talâk ile boş olasın deyüb tezevvüc eylese ba'dehu Zeyd, Hind'i yine dövüb ve sövdüğü takdirce bâyin-ı talâk

²⁶⁰ Mürâhik: Bulûğ çağına ermiş, on iki yaşına basmış erkek çocuk. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 856.

10A

vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur tezevvüc idüb döversem murâd olacak ve lehû ufiye anhû.

135. Zeyd taht-ı nikâhında olan Hind ve Zeyneb'i bilâ-ta'yîn zevcem benden üç talâk boş olsun dise talak hangisine vaki' olur ?

el-Cevâb: Kendüye ta'yîn itdirilür.

Matlab: Zeyd-i zımmının mutallakası iddeti eğerçi kendi ayinleride iddet-i mute'bere değil ise tezevvüc sahih olur ketebehu'l-fakir ileyhi te'âla (silik) Ömer Lütfi ufiye anhu.

136. Zeyd-i zımmının mutallakası Hind-i zımmının iddeti tamâm olmadın Amr-ı zımmiye tezevvüc sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olmaz kavli imâmeyn üzere ve lehû ufiye anhû.

137. Âhar diyârda Zeyd üç talâk avratım boş olsun iki seneye dek vilâyetime varmazsam dise talâk-ı mukaddem zikr itmekle iki sene hulûl itmedin zevcesi Hind'e talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

138. Zeyd, hatunu Hind'e kahbe dimekle Hind, Zeyd'den boş olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

139. Zeyd eğer bir dahi şarab ve arak içerssem avratım bâyin-i talâk boş olsun didikten sonra ekşi boza içse zevcesine talâk-ı mezbûr vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur sekr olacak şarab dinür ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Fî talâk mecnûne

140. Cünûn-i gayr-i mutbık ile mecnûn olan Zeyd'in cünûnu halindeki talâkı vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

141. Zeyd hatırına bâyin-i talâk getürüb tuhûr ile zevcesi Hind'e boş ol didikte Hind böyle dimekle olmaz didikte Zeyd istersen üç talâk olsun dise Hind sükût eylese talâk-ı selase vaki' olur mu?

el-Cevâb: Ziyâde istediğüne incinüb üç olmak kasd itdiyse ceza olur ve lehû ufiye anhû.

142. Zeyd, zevcesi Hind'e kız karındâşım ol bir dahi yanıma getürmezim dise Hind'e talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur murâd-ı talâk olacak ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Talâk üzerime olsun deyü şart itdiyse

143. Zeyd Amr'a eğer seni evime ve dükkânıma korsam üç talâk üzerime şart olsun dise ba'dehu Amr'ı evine ve dükkânına koyacak zevcesine talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Müteâref üzere olur ve lehû ufiye anhû.

144. Zeyd, zevcesi Hind'i iki def'a bâyin-i talâk ile tatlık idüb yine aldıktan sonra Hind'e beni istemezsen var sağlık ile dise mücerred böyle demekle üç talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Talâk niyet itmediyse olmaz ve lehû ufiye anhû.

145. Zeyd, mahâllesi mü'ezzini olan Amr'a hilâf-ı şer' söz söyleyüb dahl ve ta'arruz idersem avratım

10B

üç talâk boş olsun dise ba'dehu Amr'a hîn-i gazabında daş kaldurub vurmak kasd eylese talâk-ı selase vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

146. Zeyd, zevcesi Hind'e elinde olan mikrame²⁶¹ kimindir deyüver eğer deyü virmezsen üç talâk boş ol dedikte Hind dahi mikrame filan komşunundur dise talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz vaki' didiye ve lehû ufiye anhû.

147. Zeyd, Amr'a eğer filan gün bana şu mikdâr akçe getürmezsen ben didiğim olsun mu deyüb Amr dahi olsun didikten sonra Zeyd ben didiğim üç talâkdır diyecek Amr yine olsun dise ba'dehu Amr ol gün meblağı getürmeyecek zevcesine üç talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

148. Zeyd, medyûnu olan Amr'ı, Bekir-i muhzıra²⁶² havâleye virüb teslim itdikde Bekir, Amr'a eğer falan gün gelüb benimle haklaşmazsan ben didiğim olsun mu deyüb Amr'a dahi olsun dise ba'dehu ta'yîn olunan günde gelmediği takdirce mücerred Bekir'in ben senin zevcenin talâk olsun deyü niyet itmedim idi dimesiyle Amr'ın zevcesine talâk vaki' olur mu?

²⁶¹ Mikrame: Makrama, mahrama, nakışlı başörtüsü, mendil, havlu, peştamal. Bkz. Ferit Devellioğlu, *a.g.e.*, 745.

²⁶² Muhzır: Eski den şeriat mahkemelerinde mübâşir hizmetini gören kimse. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 788.

el-Cevâb: Olmaz ol lafız talâkta ma'rûf olub Amr kabul itmediyse ve lehû ufiye anhû.

149. Zeyd, sarhoş olub lâ-ya'kıl olduğu halde zevcesi Hind'e beni istemezsin deyüb Hind dahi istemezsin didikte yüz talâk bin talâk boş ol dise Hind mütallaka olur mu?

el-Cevâb: Üç talâk boş olur bilâ-hulle harâm olur ve lehû ufiye anhû.

150. Zeyd, cünûnu halinde zevcesi Hind'i talâkat-ı selase ile tatlîk idüb ba'dehu ifâkat²⁶³ buldukta Hind'in evliyası mecnûnun talâkı vaki' olmamağla Hind'i yine Zeyd'e teslim murâd itdiklerinde Zeyd, Hind'e talâk virdükde eğerce bana mecnûn dirlerdî lakin ben kendümi bilirdüm aklım dahi yerinde idi benim talâkım vaki'dir tahlîl olunmayınca kabul itmezen deyüb Hind hulleyle razıye olmamağla Zeyd kavlından dönüb fi'l-vaki'a ibkâ-ı talâk itdüğümü bilmezsin ol hinde aklım yok idi dise kavli sânisine itibar olunur mu?

el-Cevâb: Olunmaz ve lehû ufiye anhû.

151. Zeyd, eğer câriyem Hind'i bey' idersem zevcem üç talâk boş olsun didikten sonra Zeyd Hind'i anası Zeyneb'e hibe idüb Zeyneb, Hind'i âhara bey' idüb

11A

semen²⁶⁴i yine Zeyd'e hibe eylese zevcesine talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

152. Zeyd, zevcesi Hind'e eğer bir dahi senin gömleğin giyersem benden boş ol deyüb ba'dehu Hind'in işledüğü bezden olan gömleği giyse Hind boş olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

153. Bir kasaba ahâlisini teftişe me'mur olan Zeyd ahâli-i mezbûreye içinizde eşkiya ve harâmi yok mu deyü suâl itdikde yokdur deyü talâka şart eyleseler ba'dehu içlerinde cündi tâifesinden eşkiyâ ve harâmi zuhûr itdikde ahâli-i mezbûre hîn-i şartda eşkiyâ ve harâmi yokdur didiğimizde niyetimiz tâife-i merkûmeden gayri de yokdur demek idi diseler mezbûrların zevcelerine talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Re'âyâya hitâb ve yemîn virdilerse olmaz Cümleye olub onların şer ve fesâdından havf idüb kasr-ı niyet ettiler ise diyânete olmaz ve lehû ufiye anhû.

²⁶³ İfâkat: Sarhoşluktan veya baygınlıktan ayılma. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 472.

²⁶⁴ Semen: Kıymet, baha, değer demektir. Cem'i "esmân"dır. İstilahda, satılan bir şeyin emsaline kıyasen takdir edilen bahasıdır ki nakid ve o misilli altın ve gümüş paraya taalluk eder. Bkz. Hilmi Ergüney, *Türk Hukukunda Lügat ve İstilahlar*, (İstanbul: Yenilik Basımevi, 1973), 400.

154. Zeyd, oğlum Amr vefât iderse zevcem Hind üç talâk boş olsun didikden sonra Zeyd, Hind'e bâyin-i talâk virüb üç gün murûrunda Amr vefât eylese Hind'e talakât-ı selase vaki' olur mu?

el-Cevâb: Medhûl bihâ ise olur mu' ayyene olacak ve lehû ufiye anhû.

155. Zeyd, zevcesi Hind'i âhar eve çıkarmak isteyüb Hind imtinâ' itdikde Zeyd esbâbını ayırub âhar yere çıksa muhâlaa ve talâk zikir olunmayacak Hind, Zeyd'den boş olur mu?

el-Cevâb: Olmaz.

156. Zeyd, mecnûn olup zevcesi Hind'in ve evlâdının nafaka ve kisvelerini tedârike kâdir olmasa Hind, Zeyd'in kendüyü tefrika kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz İmâm Muhammed kavli ile hâkim amele me'mur olmayacak ve lehû ufiye anhû.

157. Üç menkûhası olan Zeyd avratım üç talâk boş olsun dise yalnız birini ya ikisini ta'yîn itmese üçü de talâk olur mu?

el-Cevâb: Kendüye ta'yîn itdirülür ve lehû ufiye anhû.

158. Biri birine muttasıl olup cümlesinin havlı kapusu bir olan on beş odaların birinde sâkin olan Zeyd sekiri halinde zevcesi Hind'e bî-huzur olup eğer bu odaya bu giceden gayri girersem benden üç talâk boş ol dise ba'dehu ol odaya ol giceden gayri

11B

girmeyüb zikir odaların âharına giricek talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

159. Zeyd eğer ben Amr'ı katl itmezsem avratım üç talâk boş olsun dise lakin zaman ta'yîn itmese ba'dehu fırsat bulub katl itmese avratı boş olur mu?

el-Cevâb: Fevre delâlet yoksa olmaz âhir hayatına değin ve lehû ufiye anhû.

160. Zeyd'den talâk-ı bâyin ile mutallaka olan Hind kabl-e inkızâi'l-iddet vefât eylese Zeyd, Hind'e vâris olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

161. Cünd-i sultâniden olan Zeyd sefere gider oldukça zevcesi Hind'e kifâyet mikdârı nafakasını tedârik idüb gitdikden sonra Hind nafakadan acizim vardır deyü kâdiya şafi'ü'l-mezheb nâib nasb itdürüb kendüyü tefrik itdürmeğe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Mühim

162. Hind, zevci Zeyd'i mahkemeye ihzar idüb bana üç talâk verdi deyü şuhûdun birini ikâmet idüb birini ihzara gitdikde Zeyd firâr idüb gâib olsa şuhûd tatlıki ihbâr idicek Hind zevc-i âhara varmağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olur udûl olub Hind'e itimâd gelecek ve lehû ufiye anhû.

163. Zeyd, şeriki Amr'a fesh-i şirket etmeyelim ben idersen avratım üç talâk boş olsun sen dahi idersen kelâmın mefhûmu üzerine olsun mu dedikte Amr'da olsun dise ba'dehu müfarakât idicek Zeyd ve Amr'ın avratları boş olur mu?

el-Cevâb: Olur müteâref üzere ve lehû ufiye anhû.

164. Zeyd, Amr'a eğer min-ba'de şürb-i hamr idersen avratın üç talâk boş olsun mu didikte Amr dahi inşâallah olsun dise talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Ta'lik mukaddem olub talâka munsarîf olmayacak olur ve lehû ufiye anhû.

165. Zeyd, zevcesi Hind'e günde beş akçe etmeğe razıye olmazsan üç talâk boş ol didikde ol mecliste razıye olmayüb vefâ itmez dise talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

166. Zeyd, Hind'e sana şu kadar incü emânet virmiş idim deyü da'va idüb Hind inkar itdikde Zeyd eğer virmedim ise avratım üç talâk boş olsun dise isbata kâdir olmayüb Hind'i tahlîf eylese talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: olmaz ve lehû ufiye anhû.

167. Zeyd eğer

12A

bir dahi berş²⁶⁵ yirsem avratım üç talâk boş olsun didikten sonra karinelerinden biri meşru'dur deyü Zeyd'e berş virüb Zeyd dahi ale'l-gaflet bilmedin yise avratına talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

168. Zeyd, Hind'i tezevvüc murâd idüb Hind imtinâ' itdikde Zeyd ben dahi seni istersem alub alacağım üç talâk boş olsun dise ba'dehu Zeyd yine Hind'i alacak boş olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

²⁶⁵ Berş: Afyon şurubu, keten yaprağı ile yapılan bir çeşit müsekkir macun. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 101.

169. Zeyd üç talâk ile mutallakası olan Hind'i tahlîl murâd itdikde kölesi Amr'a tezevvüc idüb Amr'ı Hind'e hibe eylese bu tarîk ile hulle idüb Zeyd, Hind'i yine almak câiz olur mu?

el-Cevâb: Ba'de'd-duhûl hibe itdiyse bazı meşâyih tecvîz itmiştir evla itmemektir ve lehû ufiye anhû.

170. Zeyd-i müteveffânın zevcesi Hind-i ecnebiyi tezevvüc itmiden hıdânesinde olan sığâr ile vatan-ı asliyesi olan diyârına gitmek istedikde Zeyd'in babası Amr sığâr-ı merkûmeye mân'i olmaya kâdir olur mu?

el-Cevâb: Nikâh onda olduysa olmaz ve lehû ufiye anhû.

171. Zeyd, zevcesi Hind'i fuşî için tatlık idüb Hind yine fuhuştan ferâğ itmeyüb mahalleden mahalleye kovsalar Zeyd sagîr oğlunu o makûle avrata inanmam deyü Hind'in elinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur emaneti olmayacak.

172. Hind-i yetime-i sagîreyi terbiye-yi nisâ tâifesinden anasının anası Zeyneb'den gayrı kimesne olmayub beslerken babası Zeyd Zeyneb'in elinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Müştahât değil ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

173. Zeyd fakir olub nafakaya muhtaç olacak âhar diyârda olan oğlu Amr'ın Bekir'de olan akçesini ma'rifet-i hâkim ile olmağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Halleri hâkimin ma'lûmu ise yahud Bekir deyn ve nafakaya mukir ise olur ve lehû ufiye anhû.

174. Zeyd-i zımmının zevcesi İslâm'a gelüb veled-i sagîri dahi müslim olsa veledin nafakası Zeyd'e lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

175. Zeyd-i sagîrin anası Hind'den intikâl itme emvâli ve erzâkı var iken nafakası babası Amr'a lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

176. Sûret-i mezbûrede Amr zevcesi Zeyneb ile Zeyd-i sagîrin mülkü evinde birkaç sene sâkin olsalar ba'dehu Zeyd bâliğ oldukta Amr'dan ecr-i misil talebine kâdir olur mu?

el-Cevâb: Amr'ın süknâya

12B

ihtiyâcı var ise yahud Zeyd mürâhik olub kendi bile sâkin ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

177. Nafakaya muhtaç olub mâlları olmayan eytâm-ı sığârın anaları Hind ve ammileri Zeyd olsa nafakaları hangisine lazım olur ?

el-Cevâb: Sülüs Hind'e sülüsân Zeyd'e lazımdır ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Yecibun nafaka ale'l-mûsir düne'l-mu'sir

178. Sûret-i mezbûrede Hind musire ve Zeyd mu'sire olacak hangisine lazım olur?

el-Cevâb: Hind'e lazım olur ve lehû ufiye anhû.

179. Hind-i sagîre-i yetimeyi taht-ı nikâh-ı ecnebide olmayan vâlidesi Zeyneb nafaka ile beslerken ammi Amr mücerred ben bilâ-nafaka beslerin deyü Zeyneb'in yedinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

180. Zeyd, Amr'a bir mikdâr esbâb idâ' itdikden sonra kâfiristâna esir olub zevcesi Hind'in nafaka ve kisveye ihtiyâcı olub gayri emvâl ve erzâkı olmasa Hind re'y-i hâkim ile zıkr olunan esbâbı Amr'dan alub nafakasına sarf itmeğe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Amr buna mukır ise yahud hâkim âlim ise muda' olan kisve ve nafaka cinsinden ise olur ve lehû ufiye anhû.

181. Zeyd'den mutallaka olan Hind'in sagîre kızını Hind'in vâlidesi Hatice ben hasbi beslerin deyü yanına aldıktan sonra Hind hakk-ı hidâne benimdir deyü kendi hicrüne alub hâkim Zeyd'in üzerine nafaka takdim itdikden sonra Hind takdir olunan nafakayı Zeyd'den talep etdikde Zeyd mukaddemâ Hatice'yi hasbi beslemeye ta'ahhüd itmiş idi deyü virmemeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Zeyd gâib olmağla takdir-i şer' itmediyse yahud Zeyd'i ihzâr idüb yüzüne takdim itmediyse olur.

182. Zeyd şürb-i hamr idersem talâk-ı selâse üzerime olsun deyü şart idüb ba'dehu arak ve tâtâr bozası ve dahi müskirâtdan bazı şey içse zevcesine talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Şarab içerse didi ise olur ve lehû ufiye anhû.

183. Hind mehrinden ve nafaka-i iddetden geçüb ve veled-i sagîrini beslemek üzere zevci Zeyd ile muhâlaa eyleseler ba'dehu Hind yine dönüb veled için nafaka takdim itdürüb Zeyd'den almağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Zaman-ı mü'ayyen ise olmaz meğer mu'sir olub veledde zarar müte'âyyin ola nafakayı

13A

alub kendi medyûne olur ve lehû ufiye anhû.

184. Zeyd abd-i memlûku Amr'a eğer hatunlarım Hind ve Zeyneb'in üzerlerine dahil olursan benden üç talâk boş olsunlar didikten sonra Amr mezbûretânın üzerlerine dâhil olduğu takdirce Zeyd'den üçer talâk boş olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar tevzî' müteâref değildir ve lehû ufiye anhû.

185. Zeyd Amr'dan falan metâ'an bana bey' eyle didikte Amr bey' itmemeye şartım vardır deyüb lakin nefsinde şartı olmasa ba'dehu metâ'-i mezkûru bey' idecek zevcesine talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Kazâen olur şart-ı talâk murâd olacak ve lehû ufiye anhû.

186. ما قول شيخ الاسلام في رجل قال لامراته ان دخلت دار هند فانت طالق ثم دخلت الدار التي تسكن هند فيها بالاجارة فهل يقع الطلاق ام لا افيدوا.

el-Cevâb: ²⁶⁶ نعم يقع ve lehû ufiye anhû.

187. Zeyd, Hind'i tezevvüc etdikden sonra Amr, Zeyd'e bu avrat zevcen midir didikte Zeyd değildir aşnâmdır dise böyle demekle boş olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

188. Zeyd, zevcesi Hind'e müzâkere-i talâk ve esnâ-i gazabında işte yol ve işte kapu deyüb niyeti talâk olsa Hind, Zeyd'den boş olur mu?

el-Cevâb: Olur müteâref üzere.

189. Zeyd'i bir fi'l-i kabihden bazı ahbâbı men' itdikte bir dahi ol fi'l benden sadır olursa helâlim harâm olsun dise ba'dehu ol fi'li eylese avratı boş olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

190. Zeyd fevt olub sagîr oğlu Amr'ı ve sagîr kızı Hind'i ve zevcesi Zeyneb'i terk idüb ba'dehu Zeyneb zevc-i âhara varmakla sagîrlerin li-ebeveyn ammileri bikrsin

²⁶⁶ Karısına Hind'in evine girersen sen boşsun diyen sonra (karısının) Hind'in kiralık olarak oturmuş olduğu eve girdiği adam hakkındaki Şeyhülislâm'ın kavli nedir? Talakı gerçekleşir mi, yoksa gerçekleşmez mi? El-cevab: Cevab, evet gerçekleşir.

zevc-i âhara vardın deyu Zeyneb'den almak istedikde Zeyneb ben yanımdan mezbûranın levâzımın görüb hücremde tertib iderün deyüb Bekir'e virmemeye kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-İTÂK

191. Zeyd, abd-i memlûku Amr'a sekiz yıl hizmet eyle ba'dehu malımdan azâd ol deyüb Amr dahi razı olub dört yıl hizmet itdikden sonra Zeyd fevt olsa eytâm-ı sığârına vasi olan Bekir Amr'ı bey' e kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur mükâtib ale'l-hizmet etdüğü sâbit olmayacak.

13B

Abd-ü memlûğüne oğlumdur dise

192. Zeyd, abd-i memlûku Amr'a müslimîn mahzarında oğlumdur dise Amr azâd olur mu?

el-Cevâb: Oğlu olmağa sinnî müsâ'id ise ittifâken olur değil ise imâm-ı azam aleyhi'r-rahmet kavlinde olur ve lehû ufiye anhû.

193. Zeyd, abd-i memlûku Amr'a müdebber eyledim dedikten sonra bey'e yahud kitâbete kesmeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Bey'e kâdir olmaz kitâbet Amr'ın rızâsıyla câizdir ve lehû ufiye anhû.

194. Zeyd maraz-ı mevtinde abd-ü memlûğım Amr vefâtımdan kırk gün mukaddem azâd olsun deyüb ba'dehu vefât eylese Amr'a itak vaki' olur mu?

el-Cevâb: Örfen olur men ba'de kırk gün yaşamaya ta'lîk yoksa üns her kabl-i mevt-i beşer gibi ve lehû ufiye anhû.

195. Sûret-i mezbûrede müteveffâ-yı mezbûrun duyûn-u kesiresi olub terekesi duyûnunu eda itmedüğü takdirce Zeyd'in eytâm-ı sığârına vasi olan Bekir Amr'ı bey'e şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Ta'lîka delâlet var ise lafz-ı arabideki gibi olur yoksa si'âyet lazım olur ve lehû ufiye anhû.

196. Zeyd, abd-i memlûku Amr'ı meblağ-ı mu'ayyene kitâbete kestikten sonra Amr, Zeyd'in bazı esvâbını ahz ve ibâk idüb istihlâk eylese ba'dehu Zeyd,

Amr'ı bulub Amr bedel-i kitâbeti edâ idüb azâd olduktan sonra Zeyd zikr olunan esvâbının kıymetini Amr'a tazmîne şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Müdebbire câriyesini ümmü veled ile seni

197. Zeyd mutallaka ile müdebbir itdiği câriyesi Hind'i ümmü veled idünüb evlâdı olduktan sonra girü kitâbeti ale'l-mâla kesmek câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

Oğlum dise abd-ü memlûğüne azâd olmaz

198. Zeyd sinni oğlu olmağa müsâdesi olan kûlu Amr'a oğlum dise azâd olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Verese huzur-ı hâkimde mevrûsumuz hâl-ı sıhhatinde i'tâk olunmuşdu deyü ikrâr iderler ise

199. Zeyd vefât itdikde veresesine intikâl iden abd-i memlûku Amr için kâdiya resm-i kısmet virmekten kaçurub hal-ı sıhhatinde itâk itmiş idi deyü huzur-u hâkimde ikrâr eyleseler mücerred ikrâr-ı mezbûr ile Amr azâd olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

200. Hind babasından irsle intikâl iden kûlu Zeyd'e nefsinı tezevvüc eylese mücerred Hind'i tezevvüc ile azâd olur mu?

el-Cevâb: Olmaz tasarruf bâtıldır ikisi dahi ta'zîr olunub tefrik olunur nikâha mübâşeret iden asimdir imâm ise azl olunur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Vâris müflis medyunun kulunu azâd eylese sahih olmaz

201. Medyûne fevt olan Zeyd'in vârisi Amr-ı

14A

müflis Zeyd'in kulunu deynine virmeyüb azâd eylese Zeyd'in âhar mâlı olmayacak itk-ı mezbûr sahih ve nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz meğer deyn-i iskât oluna ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Mecnûnenin i'tâkı sahih olmaz

202. Hind-i mecnûne maraz-ı mevtinde câriyesi Zeyneb'i bazı kimesneler ilkası ile i'tâk eylese ba'dehu kız karındâşı ve vârisesi Hatice kabul itmemeğe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Mecnûne idüğü vaki' ise olur ma'tûhe ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

203. Zeyd vakf itdüğü menzili evlâdına ba'dehum câriyesi Hind'e ba'dehâ Medine-i Münevvere'ye şart itdikde vakfeyesinde la'tîkatihî'l-müda'vet bi-Hind deyü yazdurub lakin i'tâk itmemiş olsa mücerred vakfiyede li-'atîkatu yazmakla Hind mu'teka olmuş olur mu?

el-Cevâb: kendinin 'atîka didiği yahud atîka yazın didiği sâbit ise olur ve lehû ufiye anhû.

204. Zeyd, kûlu Amr'ı iştirâ ider oldukça Amr rekna i'tirâf idüb Zeyd'in dükkânında sekiz sene hizmet etdikden sonra hürri'l-asl idüğüne isbât eylese Zeyd'in akçesiyle dükkânında kâr itdiği mâlî Amr almağa şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Zeyd için ticâret idicek olmaz ve lehû ufiye anhû.

205. Hind-i mu'taka maraz-ı mevtime câriyem Zeyneb mu'takamın oğullarına üç sene hizmet idüb ba'dehu azâd olsun deyüb mezbûrandan gayrı vârisi olmasa Zeyneb müddet-i mezkure hizmet etmeden azâd olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Ta'lîk ile i'tâk

206. Hind, câriyesi Zeyneb'e eğer kendi halinde olup hiyânet etmezsen mâlîmdan azâd ol dise ba'dehu mezbûre câriye kendi halinde olmayüb hiyânet idecek itk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ta'lîk-i mezbûr vaki' ise ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Ta'lîk ile müdebber

207. Zeyd, câriyesi Hind'e bana istikâmet üzere hizmet idersen müdebberem ol ve hiyânetin zuhûr iderse evlâdın dahi olursa seni bey' iderin dise ba'dehu Hind'in hiyâneti zuhûr idicek bey' e kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur Ta'lîk mukarrer ise ve lehû ufiye anhû.

208. Zeyd, babası Amr'ın câriyesini izni yok iken tasarruf idüb hamile olundukdan sonra Amr câriyeyi âhara bey' itmek istedikde Zeyd bey' itdiremez

14B

yahud bahâsını virüb ben alurun dimeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz veledi zuhûr idüb Amr, Zeyd'den idüğüne ikrâr iderse evvel azâd olur Ama nesebi sâbit olmaz ve lehû ufiye anhû.

209. Zeyd, memlûke-i câriyesi Hind-i hamilin hamlini da'vet itmeden vefât idüb ba'dehu vaz'-ı haml eyledikte Hind hamlim Zeyd'dendir deyüb veresesi dahi Zeyd'den olduğuna itirâf eyleseler veledin Zeyd'den nesebi sâbit olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Lakin Hind ile veledi azâd olurlar ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Mühim

210. Zeyd, câriye-i memlûkesi Hind'e altı sene bana ve ölürsem evlâdıma hizmet idüb ba'dehu mâlımdan azâd ol didikten sonra altı sene tamâm olmadan Hind kendi halinde olmayub hıyaneti zuhûr itmekle Zeyd, Hind'i âhara bey' e kâdir olur mu?

el-Cevâb: Altı sene hizmet idersen azâd ol didi ise olur Altı sene hizmet kesdiyse olmaz ve lehû ufiye anhû.

211. Hind, zevci Zeyd'den kendüye ve sagîre kızı Zeyneb'e intikâl iden memlûke-i câriyeyi azâd eylese ba'dehu Hind vefât idüb Zeyneb bâliğa oldukta kendi hissesinde itk-ı mezbûreyi kabul itmemeye kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

212. Sûret-i mezbûrede Zeyneb hissesinde itkî kabul itmeyecek câriyeyi âhara bey'e kâdire olur mu yoksa hissesince kıymetine si'ayet mi eder?

el-Cevâb: Bey' edemez si'ayet eder ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-EYMÂN

213. Zeyd, zevcesi Hind'e eğer döver ve söversem haşâ sebb-i nebi itmişlerden olayın dise ba'dehu yine dövüp sövdüğü takdirce Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Yemîn-i i'tikât idüb itdiyse kefâreti lazım olur sebb-i i'tikât ile itdiyse kâfir olub katli helal olur ve lehû ufiye anhû.

214. Zeyd, nâmzedi Hind'i almamağa half-ı murâd itdikde eğer Hind'i tezevvüc edersem anâm helâlım olsun dise ba'dehu yine Zeyd, Hind'i tezevvüc idicek Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Harâm-ı mü'ebbedi istihlâli tezevvüce ta'lîk ile yemîn itmiş olur kefâret-i yemîn lazım olur müteârefleri üzere ve lehû ufiye anhû.

215. Zeyd, Amr ile müşâfehete veya kitabete

15A

bir dahi mükâleme idersem haşâ sebb-i nebî aleyhi's-selâm itmiş olayın dise ba'dehu Zeyd, Amr ile mukâleme itdüğü takdirce Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Yemîn bilüb itdi ise kefâret-i yemîn lazım olur ve lehû ufiye anhû.

216. Zeyd, hîn-i gazabında kızı Zeyneb'e ahd olsun seni ne okudayın ve ne okuduğun dinleyeyim dise badehu Zeyneb'i okudub dinlediği takdirce Zeyd'e şer'ân ne lazım olur?

el-Cevâb: Kefâret-i yemîn lazım olur ve lehû ufiye anhû.

217. Zeyd-i muhtesib²⁶⁷ azl oldukta bir dahi muhtesib olub ihtisâb²⁶⁸ dükkânında oturursam haşâ ka'be-i şerîfeye taş atub Allah'a iki dimişlerden olayın deyüb ba'dehu yine muhtesib olub ihtisab dükkânında otursa Zeyd'e şer'ân ne lazım olur?

el-Cevâb: Küfr-i ihtiyâr idüb oldu ise kâfir olur tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur yemîn bilüb itdi ise kefâret-i yemîn lazım olur ve lehû ufiye anhû.

218. Zeyd, Amr'ın getürdüğü eti yerssem lahm-ı hınzır olsun dise ba'dehu yine Amr'ın getürdüğü eti yediği takdirce Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: İstihsânen kefâret-i yemîn lazım olur ve lehû ufiye anhû.

219. Zeyd bir matlebin husûlünde Hazreti Resûlu ekrem sallallahu aleyhi ve's-sellem ruh-u şerefi için bir bakara kurbân itmeğe nezir itse murâdı hâsıl oldukta kâdir olmayub te'hir itmekle asim olur mu?

el-Cevâb: Olmaz böyle nezir mahall-i hatırdır kurbanı li'llahi idüb sevâbını ihdâ kâsîd itmezse havf-i küfür vardır ve lehû ufiye anhû.

220. Zeyd, Amr'a filan husûsu etmezsen bin akçe nezrin olsun mu didikte Amr olsun dise ba'dehu şartına vefâ itmediği takdirce nezri vermek lazım olur mu?

el-Cevâb: Dilerse vefâ ider dilerse kefâret-i yemîn ile iktifâ eder ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Nezir ile didikte nezir eylese dilerse vefâ ider dilerse kefâret-i yemîn

221. Zeyd hasta oldukta Müslimin mahzarında eğer bir daha şüreb-i hamr idersem vefâ ettiğimde beni kâfirler makberesine defn eyleye deyüb ba'dehu buldukta yine şüreb-i hamr eylese Zeyd'e ne lazım olur?

²⁶⁷ Muhtesib: Eskiden belediye işlerine bakan memur, belediye memuru. Bkz. Ferit Devellioğlu, *a.g.e.*, 787.

²⁶⁸ İhtisâb: Eskiden belediye memurunun işi ve dairesi. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 483.

el-Cevâb: Küfr-ü ihtiyâr itdiyse kâfir olur yemîn bildiyse kefâreti ile hadd-ı şürb lazımdır ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Küfri ihtiyâr etdiyse kâfir olur yemîn bildiyse kefâreti lazımdır.

222. Hind eğer falan fi'li işlersem atâm ile ka'be'de zinâ itmişlerden olayın dise ba'dehu fi'li

15B

mezbûru işlediği takdirce Hind'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Küfr ü ihtiyâr itdiyse kâfir olur yemîn bildi ise kefâreti lazımdır ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-HUDÛD

Matlab: Orusbi demekle hadd-ı kazf lazım olduğu

223. Zeyd, Amr'a bire orusbinin yaptığı dise şer'an Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Amr'ın anâsı muhsine ise hadd-i kazf lazım olur havf-i küfür vardır Müslim ise ve lehû ufiye anhû.

224. Zeyd, babası Amr'ı muhkem darb ve let²⁶⁹ eylese şer'ân Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Âsi ve zâlim olub ta'zîr-i şedîde müstehak olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Küfre rızâ ile kâfir olduğu

225. Hâccü'l-harameyn ve sâlih ve ehl-i ilim olan Zeyd'e Amr enderiye zımmi ol dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Küfre rızâ emr-i müslimden ba'iddür vaki' ise kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

226. Zeyd, Amr'da olan hakkını talep itdikde Amr, Zeyd'e bana çok ülüşme yoksa senin canını alırım dise Amr'a şer'ân ne lazım olur?

el-Cevâb: Tövbe ve istiğfâr lazım olur ve lehû ufiye anhû.

227. Zeyd-i zâlim ehl-i ilm Amr ile da'va için Bekir-i nâ'ibe mürâfaa oldukça mükaleme iderlerken Zeyd'den şer'a muhâlif kelimât sadire olmadın Bekir, Zeyd'e susun bire hınzır suhte dise Bekir'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Asim olur mertebesince ta'zîre müstehak olur ve lehû ufiye anhû.

²⁶⁹ Let: Dayak, kötek, şiddetle çarpma. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 631.

228. Talebe-i ilm nâmına olan ta'ifeden Zeyd ile Amr'ın husûmeti olup Amr Zeyd'e meydana hak seninle mukatele idelim didikte Zeyd dinimizde hatâdır çıkmazın didikte ta'ife-i mezbûreden bazıları elbette mukatele idin makûlemiz böyledir şer'a vara gelmemişizdir deyüb Zeyd'den bir mikdâr akçe isteyüb virmezsen imârete komamız dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar tövbe ve istiğfâr ile dalâllerinden rücu' itmezlerse vülat anları ahz ve habs itmek lazım olur ve lehû ufiye anhû.

229. Zeyd, zevcesi Hind'e haşâ livâta emr eylese Zeyd'e şer'ân ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd olunub zindânın ahbes mevzi'inde evvelince habs olunur ve lehû ufiye anhû.

230. Zeyd, Amr ile olan davasını görmeye mirlivâ olan Bekir'e hitâben emr olup vardukta Bekir Amr'ın rüşvetin alub Zeyd'in yedinde olan fetva ve emirlerini elinden alub ihrâk eylese şer'ân Bekir'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfirdir

16A

katli helâldir ve lehû ufiye anhû.

231. Mütedeyyîn ve ehl-i ilm olan Zeyd'e Amr tehevür idüb kâfirsın salbe müstehaksın dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr lazım olur ilmi tahkîr itdiyse yahud müslimi kâfir bilürse kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

232. Zeyd, hîn-i gazabında Amr'a ben sana fî'l-i münker idüb dururun ve seni hizmet-kârlarıma dahi tasarruf itdirmiş idim dise şer'ân Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr lazım olur ve lehû ufiye anhû.

233. Zeyd, Amr'ın ağzına ve mezhebine cimâ' lafzı ile şetm idüb cehûddan eşeddsin dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr lazım olur mezheb-i hakka şetm itdiyse tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur ve lehû ufiye anhû.

234. Bazı kimesneler mücerred celb-i mal içün esvâkda oturub Kur'ân falı iderüz deyü Mushaf-ı şerîfi yer üzerine koyub alet-i saz çalub hengâme-gir²⁷⁰ ortasında

²⁷⁰ Hengâme-gir: Hikaye söyleyici, oyuncu, hokkabaz. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 411.

oturub ahkâm-ı Kur'ân-ı Azîm böyledir deyü ekâzîb söyleyüb hâkim olanlar eş-şer'i men ve tenbih itdikden sonra yine mütenebbih olmasalar mezbûrlara şer'ân ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr ve habs lazım olur ve lehû ufiye anhû.

235. Zeyd'in Amr'da emânet olan câriyesini Bekir ayardub bir gece odasında gizleyüb odasında bulunsa Bekir'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd olunur ve lehû ufiye anhû.

236. Zeyd-i şakî hâkimü'ş-şer' Amr'ın mahkemesini basub taşılayub mahkemede olan müsliminin haşâ cimâ' lafzı ile avratlarına ve ağızlarına şetm eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd lazımdır tövbe-i sahîhası zuhûr itmeden ihrâç olunmaz ve lehû ufiye anhû.

237. Zeyd, Amr'a hîn-i gazabında bire kâfir bire cehûd bire yezid dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr lazım olur.

Matlab: Kaynı olana emirde cebren livâta eylese katli meşru'dur.

238. Zeyd, zevcesi Hind'in karındâşı Amr'a emirde cebren livata eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd olunub evvelince ahbes mevazî'de habs olunur katli dahi meşrû'dur ve lehû ufiye anhû.

239. Şaribü'l-hamr ve târikü's-salât olan Zeyd'e Amr bire kâfir dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: İstihfâf hürmeten bilub zecr ve men' içün dediyse ta'zîr olunmaz islâmını bilürken şetm itdiyse ta'zîre müstehak olur ve lehû ufiye anhû.

16B

240. Zeyd-i müslimin Amr-ı zımmi ile da'vası olub Amr şer'-i şerîfe varalım didikte Zeyd elbette ben seni papaza alur giderin deyü cebren papaza ihzâr u yemîn virürse Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh itdirilir ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Bilâ tehir katl

241. Zeyd edâ-yı salavât-ı mefrûza itmeyüb cemâate varmayub fisk-ı mu'tâd olduğundan mâ'ada haşâ sümme haşâ Hazreti Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem için bir sehârdır²⁷¹ dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Bilâ-te'hir katl olunur ve lehû ufiye anhû.

242. Bir kaç kimesne refiklar olub yolda bir konağa varub gece ile yatdiklarında içlerinden Zeyd kalkub Amr emirün çakşırın ve donunu kesüb fi'l-i münker kasd itdikte duyulub ahz olunsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd olunub itdiği zarar tazmîn olunur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Tövbesi kabul olunmayub katl olunur

243. Bir mecliste Hazret-i Habib-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme medh olunurken Zeyd yalan söylersin Muhammed dahi gelmemiştir yevm-i tebeddülü'l-arz gayri'l-arzda gelse gerek alameti vardır deyüb ulemâdan Amr, Zeyd'e ya bu okuduğun ayet-i kerîme kime inmiştir dedikte Zeyd bu ayet değildir onun bir kelimesidir deyüb musirr olsa Zeyd'e ne lazım gelir?

el-Cevâb: Zındıkdır tövbesi kabul olunmayub katl olunulur ve lehû ufiye anhû.

244. Mü'ezzin minarede ezân okurken "*eşhedü enne Muhammeden rasûlullah*" didikte Zeyd haşâ yokdur yokdur yokdur deyüb Müslümanlar niçün böyle dîrsin didiklerinde benim Muhammed'e adâvetim vardır onun için böyle dirin dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfirdir katli helâldir ve lehû ufiye anhû.

245. Sûret-i mezbûrede Zeyd bir şehrin kurbunde mecrûhan maktûl bulundukta böyle küfür-gû idügün bulurlarken cenazesini tabuta koyub ta'zîm ile götürüb şehid namâzı kılan kimesnelere ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh ve tövbe ve istiğfâr lazımdır ve lehû ufiye anhû.

246. Zeyd, Amr-ı mü'ezzine eyu adam değilsin şarâb içersin didikte Amr afyon yemekden şarâb içmek yeğdir içerin yirmi yıldır mü'ezzinin dahi yoldan çıkmadım dise şer'ân Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Hurmetin istihfâf itdiyse kâfir olur 'azle istihkâkı mukarrerdir ve lehû ufiye anhû.

²⁷¹ Sehâ: Büyücü. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1086.

247. Zeyd âhar diyârda iken ‘avratı Hind nâ-mahremler ile evinde fisk ve fuhuş

17A

itdüğüne ahâlî-i mahâllesi ihbâr itdiklerinden mâ’adâ kendi geldikde dahi nâ-mahrem evinde bulsa Hind’e ne lazım olur?

el-Cevâb: Darb-ı şedîd ve habse kâdir olur itlâk idüb ba’de’s-sübût hâkime ta’zir ve habs itdirse evlâdır ve lehû ufiye anhû.

248. Zeyd-i ecnebi Amr’ın bağına girüb zevcesi Hind’in saçın yolub darb-ı şedîd ile darb eylese Zeyd’e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta’zîr-i şedîd ve habs olunur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Sâ’-i fesâd katli

249. Zeyd celâli olub emvâl-i müslimini gâret itdüğü sâbit ve sicil olunub hâkimü’ş-şer’ habse gönderdükd Bekir huddam-ı mahkemeyi darb idüb ellerinden Zeyd’i tahlîs idüb kaçırrsa Bekir’e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta’zîr-i şedîd ve habs-ı medîd olunur tövbesi tevkî’ olunmaz sâi fesâd ise emr-i veliyyü’l-emr ile katl olunur ve lehû ufiye anhû.

250. Zeyd, babası Amr’ın memlûkesi ve mevtuası olan câriyeyi tasarruf eylese Zeyd’e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta’zîr-i şedîd olunub min ba’de tasarrufdan zecr ve men’ olunur müstahil ise kâfirdir. Katli helâldir ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Nehy-i sultaniye itâ’at itmesine

251. Filori²⁷² yüz yirmi akçeden ziyâdeye rayic olmaya deyü nehy-i sultânî olmuş iken itaat itmeyüb ziyâdeye harac iden Zeyd’e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta’zîr ve habs olunur vülât ve hükkâm ihtiyât idüb min-ba’de itdirmeyüb idenlere cezaların virmek gerekdir ve lehû ufiye anhû.

252. Bir câmi’-i şerîfde mü’ezzin olan Zeyd minarede bir emred²⁷³ oğlâna kendini fi’li münker itdirirken cemâati ahz eyleseler Zeyd’e ne lazım olur?

²⁷² Filori: Milâdi 11. asırdan evvel Floransa’da çıkarılan üzeri çiçek nakışlı altının adı. Daha sonra Avrupa’da basılan başka altın paralara da bu isim verildi. Bizde ilk olarak Fâtih tarafından bastırılan altın paranın adı sadece “altın” idi. Fakat filori de denmiştir. Bkz. Ertuğrul Düzdağ, *Kanunî Devri Şeyhülislâmı Ebussuud Efendi Fetvaları*, İstanbul 2012, Kapı Yayınları, 287.

²⁷³ Emred: Bıyıkları terleme başlamış iken henüz yüzünde tüy, kıl bulunmayan genç. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 250.

el-Cevâb: İkisini dahi minareden aşağı atub katl eylemek meşrû'dur muhtâr-ı Hazreti İmâm darb-ı şedîdden sonra zindanda habis olunub ölünce yahud tövbe-i sahîhası zuhûr idince ihrâc olunmak lazımdır ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Küffâr vilâyetine zahire gönderse

253. Zeyd-i muhtekir²⁷⁴ dârü'l-islâmda kaht-ı tâam var iken harb-ı küffâr hâk-sar vilâyetine mücerred ziyâdeye tama' idüb zâhire gönderse Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: A'vene-i zulümden olub sâi fesâd idüb mukarrer ise emr-i veliyyü'l-emr ile katl olunur. Ta'zîr-i şedîd ve habs-ı medîd ile tövbe-i sahîhası mütevakkı'-i tacir ise anla iktifâ olunur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Harbiye kavli-i imâm Ebi Yusuf kavli üzere had lazım olduğu

254. Frenk kâfirlerinden Zeyd ve Amr Bekir müslimin-i müslime câriyesi Hind'i

17B

ayırdüb tasarruf itmeleri ile hamli zuhûr itdikden sonra diyârlarına alub giderlerken Bekir zafer bulub câriyeyi ahz itdikden sonra mezbûru cariye ihbale mu'arrefler olacak merkûmen Zeyd ve Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Noksan kıymeti tazmîn olunduktan sonra ta'zir-i şedîd ve habs olunur. Kavli imâm Ebu Yusuf aleyhi'r-rahmede hadd lazım olur harbiler ise zımmiler ise ittifâken hadd lazımdır re'y-i imâm ile katlide meşrû'dur ve lehû ufiye anhû.

255. Bir mahâlle sâkinlerinden olub haccü'l-harameyn olan Zeyd şürb-i hamr idüb bazı kimesnelere hilâf-ı şer' nice kelimât itdikde mezbûrlar ma'kûle midir haccü'l-harameyn olasin hamr içmek sana layık mıdır didiklerinde hünkâr kavlim eyü varır içerin içecek nice olur dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur haccı dahi lafz-ı sâ'il gibi bâtil olur i'âde lazım olur hadd-i şürb dahi lazımdır. Mâni' yoksa ikâmeti hudud-u ilahiye olmamak nicelerinin küfrüne mü'eddi olur el-iyâzü billahi te'ali.

256. Zeyd, Amr'ı şer'a da'vet idüb fetava-i şerîfe ibrâz itdikde Amr ben fetva bilmez ve şer'a dahi varmazın dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Mikdâr-ı tazîr-i şedîd

²⁷⁴ Muhtekir: İhtikâr yapan, yolsuz kazanç temin eden, vurguncu demektir. Bkz. Hilmi Ergüney, Türk Hukukunda Lügat ve İstilahlar, 325.

257. Ta'zîr-i şedîd ne mikdâr celledir?

el-Cevâb: Otuz dokuzdur İmâm Ebu Yusuf'dan zâhir-i rivâyetde yetmiş beştir rivâyet-i âharda yetmiş dokuzdur cerâimde tefâvüt vardır hâkim bunlardan ne mikdâr ile inzicarını fehm iderse anı ihtiyâr ider ve lehû ufiye anhû.

258. Zeyd, zevcesi Hind'e livâta itmek istedikde râziye olmayub muhâlefet idüb Zeyd, Hind'e daima cefâ idüb livâtaya razı ol dimesen hâli olmasa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Âsim olur sâbit olursa ta'zîr olunur ve lehû ufiye anhû.

259. Mücerred olan Zeyd, Hind-i ecnebiyenin memlûke câriyesini cebren tasarruf idüb sâbit olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd olunur ve lehû ufiye anhû.

260. Zeyd, anası Hind'in yedinde emânet olan Zeyneb'in memlûke câriyesine vaty eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Sâbit olursa hadd-i zinâ lazım olur ve lehû ufiye anhû.

261. Cehl ile ma'rûf

18A

olan Zeyd-i müderris ehl-i ilm Amr'a bire pây-zen²⁷⁵ deyü şetm ve darb itdikde Amr ben İmâm-ı Azam tarafında olam bana niçün böyle şetm ve darb idersin didikte Zeyd, İmâm-ı Azam nedir ve sen nesin deyü cevâb viricek Amr müslimini işhâd idüb şer'iata da'vet itdikde Zeyd ben bu şer'a varmazın dise ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh ve ta'zîr lazım olur ve lehû ufiye anhû.

262. Zeyd, Amr ile olan da'vasına murafa'-i şer olub hüccet-i şer'iyeye ibrâz itdikde Amr söz benim sözümdür yoksa hüccet-i şer'iyeye ile amel kalmıştır bu makûle hüccetin az suyun iç dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Şer'iat-ı şerîfeyi tahkîr itdiyse kâfir olur musırr ise katl olunur ve lehû ufiye anhû.

263. Zeyd, Amr'a niçün Hazreti Rasûl aleyhi's-selâm'ın rûh u şerîfleri için ta'yîn olunan hayrâtı ibtâle sa'y idersin sıyânet itsen olmaz mı didikte Amr haşâ ben Hazreti Rasûl aleyhi's-selâma sıyânet itmem deyüb hâzır olanlar böyle dimesen ve nikâhına zararı vardır didiklerinde musırr olub ben peygambere sıyânet etmem dise Amr'a ne lazım olur?

²⁷⁵ Pây-zen: Hapsedilmiş, ağına pıranga vurulmuş, hizmetçi, uşak, esir, suçlu. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1001.

el-Cevâb: İhânet kâsîd iderse kâfir olur sıyânetden alu cenabların bilub dirse tekfir olunmaz ve lehû ufiye anhû.

264. Birkaç kimesne bir mecliste şürb-i hamr ederlerken içlerinden Zeyd kalkub ben kâfir oldum deyüb küffâr âyîni üzere zirvesin deyüb sâ'iri gelseler Zeyd'e ve dahike ne lazım olur?

el-Cevâb: Hadd-i şürb ve tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur ve lehû ufiye anhû.

265. Zeyd-i zımmi, Amr ile olan da'vasına şer'a muvâfık fetâva-yı şerîfe ibrâz itdikde Amr ben fetva ile amel itmezsin dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Şer'iat-i şerîfeyi tahkîr ile kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: E'imme-i müctehidinden Muhammed bin fazl-ı aleyhi'r-rahmet tahkir-i ilm edenin katline emr itmişlerdir.

266. Daima vâlidesi Hind'i rencîde etmekle meşhûr olan Zeyd-i cahile, Amr-ı âlim nasihat tarîkiyle niçün vâlideni rencîde idersin didikte Zeyd, Amr'ı tahkîren bak şu kezzâbın şekline ve endâmına didikte Amr hata söyledin seni ta'zîr itmek gerek didikte Zeyd, Amr'a ulemâdan oldun ise bir büyük kimesne mi oldun zamâne ulemâsı kezzâblardır dise şer'ân ne lazım olur?

18B

el-Cevâb: Ukûka²⁷⁶ israrı ile mürtekib-i kebîre olduğundan gayrı âlimi tahkîr ile ta'zîr lazım olur ilim ve dinî tahkîr itdiyse kâfir olur ulemâ-i dini ulemâ-i sû'iden fark itmeyüb cümlesini tahkîr mitanne-i küfüdür e'imme-i müctehidînden Muhammedi fazli aleyhi'r-rahme tahkir-i ilim idenin katlini emr itmişlerdir ve lehû ufiye anhû.

267. Zeyd, Amr'a bâ-veche dinsiz ve imânsız ve kâfir deyü şetm idüb Amr dava itmek istedikde bazı kimesneler minnet idüb ferâg etdikden sonra Zeyd, Amr'a yine bire dinsiz ve imânsız ve kâfir ve cehûd dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr lazım olur bazı meşâyih kavlinde kâfir olur şetm-i mu'tâd ise habs olunur ve lehû ufiye anhû.

268. Zeyd-i zımmi, Hind-i müslimeyi şer'-i şerîfe davet itdikde Hind ben şer'a varmazın dise şer'ân Hind'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur ve lehû ufiye anhû.

²⁷⁶ Ukuk: Anaya babaya âsî olma. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1303.

269. Zeyd, Amr-ı ehl-i Kur'ân'a kendi halinde iken gelüb ehl-i sünnet ve cemâatden ol dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Te'ehhül idüb kemâl-i İslâmı kabul eyle demek kasd itdiyse nesne lazım olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Hazreti Ömer ve Hazreti Osman radiallahu anhu sebb edenlerin katlleri vâcib olduğuna fetva virildiği

270. Zeyd ve Amr'ın Hazreti Ömer ve Hazreti Osman radiallahu te'âla anhümâ sebb itdikleri isbât olunucak mezbûrâna ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfirlerdir katlleri helâldir vücûb-u katllerine dahi fetva virilmiştir ve lehû ufiye anhû.

271. Zeyd-i zimmi, zevcesi Hind-i zimmiye ile İslâma gelüb nice zamân murûrundan sonra Amr-ı zimmi, Hind'i ve evlâdını ayırub âhar diyâra iletüb mürtede idüb kendüsü tezevvüc idüb Hind'in bazı evlâdı olsa ba'dehu Zeyd-i müslim tefahhus idüb ol diyârda Hind'i ve evlâdını buldukta şer'le taleb idecek bazı kimesneler mani' olub Hind'i ve evlâdını ele vermeyüb icrâ-yı ahkâm'ı şer'iyeye mani' olsalar Hind'e ve Amr'a ve mani' olanlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Hind habs olunub islâma cebir olunur olmayınca olunca ihrâc olunmaz Amr eşedd-i merâtib ta'zîr ile ta'zîr olunub habs olunur mani' olanlar âsim olurlar küfre rızâ virdiler ise kâfir olurlar ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Bazı meşâyih kavli üzere müslime kâfir demekle mutlaka kâfir olduğu

272. Zeyd-i cahil, Amr-ı âlime bire kâfir bire cühûd deyüb alet-i harb ile urmak

19A

kasd idüb urmak mahâllinde bazı kimesneler yetişüb tahlîs eyleseler Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd lazımdır. İlim ve dini tahkîr kasd itdiyse kâfir olur bazı meşâyih kavli üzerine müslime kâfir demekle mutlaka kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

273. Müslim nâmına olan Zeyd rûz ü şeb²⁷⁷ kefere ile halta idüb düğünlerine varup şürb-i hamr ve ekl-i hınzır idüb ve bey' ve şirâ-i hamr idüb ve evlâdını kiniseye gönderüb İncil ta'lîm itdirirse Zeyd'e ne lazım olur?

²⁷⁷ Rûz ü şeb: Gece ve gündüz. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1051.

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh ve ta'zîr-i şedîd olunur ve lehû ufiye anhû.

274. Zeyd-i müslim bir kaç kimesne ile musâhabat iderlerken kâfirlerin patrikine çok akçe hâsıl olur imiş didiklerinde Zeyd patrik olsam aceb akçe hâsıl iderdim dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Küfre rızâ viricek kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

275. Zeyd-i imâm bir alây fâsık şîrb-i hamr iderlerken rast geldikde mezbûrlara Zeyd'i istihfâf idüb hamr teklîf itdiklerinden mâ'adâ istihzâ gel bize sabâh namâzın kılıver diseler mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfir olurlar ve lehû ufiye anhû.

276. Hind vefât iden oğlu Zeyd ruhu için tilâvet-i Kur'ân itmek istedikde zevci Amr niçün tilâvet idersin deyü darb idüb kelâm-ı şerîfi ateşe yakmak istedikde Hind mani' olsa Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: İhâneti vaki' ise kâfirdir katli helâldir ba'idi kıssadır Hind'in mekri muhtemeldir ve lehû ufiye anhû.

277. Zeyd-i Yahûdi'nin bazı Yahûdiler ile da'vası olub fetva ve temessükât-ı şer'iyye ibrâz itdikde mezbûrlar biz fetva ve temessükât-ı şer'iyye ile amel itmeziz dise mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr olunurlar ve lehû ufiye anhû.

278. Zeyd, Amr'dan hakk-ı şer'iyyesin da'va idüb kenar müftilerinden fetvayı şer'iyye ibrâz itdikde Amr ol fetvayı viren kimesne alsun haşâ dübürüne soksun dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfirdir katli helâldir ve lehû ufiye anhû.

279. Zeyd-i haffâf²⁷⁸ bey' itdüğü eşyaya ziyâde semen ta'yîn idüb şu bahâyadır dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Hâin olub cehennemde yer idünüp sâbit olucak ukûdu fesih olunub kendi ta'zîr olunur ve lehû ufiye anhû.

280. Sûret-i mezbûrede Amr Zeyd'e bu makûle kizb-i ihtiyâr

19B

itme didikte Zeyd, Amr'a sen Müslüman değilsin dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr olunur istihfâf-ı hurmet itdiyse kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

²⁷⁸ Haffâf: Kavaf, ayakkabı, terlik ve saire yapan ve satan. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 357.

281. Mevâliden olup mütedeyyîn ve sâlih ve âlim olan Zeyd'e Amr-ı câhil mülhid ve râfizi dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr olunur ve lehû ufiye anhû.

282. Zeyd-i re'is gemisine metâ' tahmîl idüb gice bir cazîreye gelüb demir bırakmak istedikde dört şaki gemisini basub Zeyd'i muhkem darb idüb iki bin akçesini alub avreten çeküp gemi kenara urub delinüb sulanmak ile gemi giderken gark ve helak olsa Zeyd ve metâ' sahipleri siz sebep oldunuz deyü metâ' ve gemiyi mezbûrlara tazmîne kâdir olurlar mı?

el-Cevâbı: Olmazlar ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd itdirirler tövbeleri mütevakki' değil ehl-i fesâd ise emri veliyyül emr ile katl itdirirler ve lehû ufiye anhû.

283. Dervîşândan biri bir kal'ada gece ve gündüz tevhîd itdüğü dizdârı Amr istemeyüb ben kal'ada dervîş ve şeyh istemeyin ve tevhîd ideni sevmezin didüğüne şer' huzurunda ikrâr eylese Amr'a şer'ân ne lazım olur?

el-Cevâb: Riyâ ile tevhîd ideni murâd itdiyse kâfir olmaz dervîşde ne nizâ' olur ne riyâ eğer tevhîd ideni mutlaka sevmez ise kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

284. Zeyd evine hamr ve arak getirüb menkûhasını âharda koyub bazı ehîbbâsı ile şürb-i hamr eyleseler şer'ân Zeyd'in nikâhına nesne lazım gelür mi?

el-Cevâb: Hurmeten istihfâf idicek görünen üzere zevci bâindir la'netullahi aleyh ve alâ ehîbbâi'l-füccâr ve lehû ufiye anhû.

285. Zeyd-i müslim kendi bağından hâsıl olan üzümü ve sayirden iştirâ eyledüğü üzümü hamr ve arak idüb kefereye ve ehl-i islâma bey' eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Mel'ûndur eşedd-i azabla ta'zîbe müstehaktır ta'zîr-i şedîd ile men'i lazım olur ve lehû ufiye anhû.

286. Zeyd-i âlim ve âmil ve nasihına bazı kimesneler istihkâr ve istihfâfen cebri yoğuken ta'âmına cîfe²⁷⁹ katub yedirseler mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr ve habs olunurlar ilm ve dine mu'âdataya bazı ve ihânete binaên itdiler ise kâfirlerdir ve lehû ufiye anhû.

287. Zeyd celâlî tâifesine karuşub

20A

bile gezüb müsliminin bi-gayrı hakk mâllarını almış olsa Zeyd'e ne lazım olur?

²⁷⁹ Cife: Lâşe, leş. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 158.

el-Cevâb: Tövbe-i sahîha itmediyse habs olunur müfid olmaz ise emir-i veliyyü'l-emr ile katl olunur ve lehû ufiye anhû.

288. Zeyd-i ehl-i arz kendi halinde olup şürb-i hamr ve zinâsı yok iken Amr, Zeyd'in gaybetinde hâkime varub Zeyd şâribü'l-hamr ve zânidir dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Zeyd muhsin ise hadd-i kazf lazım olur kavli-i muhtârda ve lehû ufiye anhû.

289. Zeyd işleddüğü tüfenği hadd-ı islâma bey' itmeyüb mücerred tama'en celâliye bey' e mu'tâdi olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr ve habs olunur ve lehû ufiye anhû.

290. Müteehhil olan Zeyd, Amr'ın zevcesi Hind'i ahz idüb cebren zinâ eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Recmen katl olunur şerâ'it ihsan mevcut ise ve lehû ufiye anhû.

291. Zeyd, Amr-ı gâibin zevcesi Hind'i tezevvüc murâd idüb Hind imtinâ' itdikde Zeyd bir kaç şaki ile evin basub saçını kesüb esvâb ve erzâkını nehb ve gâret idüb samanını ve otlağını ihrâk itse Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Tazmîn ve ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd lazımdır bir yıla dek saçı bitmezse hükümet-i adlde lazım olur tövbesi mütevakkı' değil ise katl olunur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Şer'a mutâbık emr-i âliye itâ'at itmeyene katl lazım olduğu

292. Bir husûsda şer'a muvâfık emr-i alîye itâ'at itmeyen Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: A'vene-i zulümden ise katl olunur değil ise ta'zîr ve habs olunur ve lehû ufiye anhû.

293. Zeyd-i müslim hamr bey' itmeli adet idinse ne lazım olur?

el-Cevâb: Mel'ündür ta'zîr ve habse müstehak olur ve lehû ufiye anhû.

294. Sûret-i mezbûrede Zeyd hamr benim kendi mülkünden hâsıl olur bana bey' i helâldir dise ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfirdir, katli helâldir ve lehû ufiye anhû.

295. Zeyd-i âlimin, Amr-ı müderris ile da'vası olup Amr şer' ile görülsün didikte Zeyd ben şer'a varmam benden bu kadar akçe aldılar şimdi şer'-i şerîfe

götürüldü senin gibi adamı darb iderek alurum deyü Amr'ı habs eylese Zeyd'e ne lazım olur

El-cevab: Kâfirdir, katli helâldir ve lehû ufiye anhû.

296. Hind, zevci Zeyd'e bire ağzına ve din

20B

ve imânına yestehledüğüm dise Hind'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur ve lehû ufiye anhû.

297. Raks ve sema' ile kelime-i tevhîdi nice nağamât ile ve ilahi nâmına şer'e muhâlif nice kelimât ile zikr itmeği ibâdet ittihâz idüb avam-ı nâsı tahrîs için bid'at-ı mezbûreyi ibâhat idenlere ne lazım olur?

el-Cevâb: Tövbe-i sahîha ile tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur ve lehû ufiye anhû.

298. Eşkiyâ ve zalemeden olan Zeyd ve Amr e'imme tâ'ifesine bire Kızılbâşlar bire kelbler sizi hep öldürmek gerekdir diseler mezbûrâna şer'ân ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habîs olunurlar ilim ve dine ihânetleri var ise kâfirdirler katlleri helâldir ve lehû ufiye anhû.

299. Zeyd, Amr ile olan da'vasında şer'a muvâfık fetva-yı ibrâz itdikde Bekir-i hâkim ben fetvayı tutmazın dise Bekir'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Şübhesi var ise izâle olunur şer'iat-ı şerîfeyi tahkîr itdiyse kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

300. Birkaç kimesneler evlerine fahişe getirüb babaları ve anaları ile bile oturub fisk iderlerken cemâat-i Müslimin üzerlerine varub meclislerin bozub men' idüb niçün böyle idersiz didiklerinde memnû' olmazız bildüğünüzden kalmak deyüb cemâatin ve mü'ezzinlerin ağzına tagayyüz lafzıyla şetm eyleseler mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd olunub tövbe-i sahîhalar zuhûr itmeden ihrâc olunmamak lazımdır.

301. Sûret-i mezbûrede cemâati mezbûraları hâkimü's-şer'a da'vet itdiklerinde mezbûrlar fiskların kendi evlerinde iderler ne istersiz deyü fisklarına rızâ virüb ianet-i ehl-i mahâlleli men' ve iskâta sa'y idenlere ne lazım olur?

el-Cevâb: Asim olurlar istihfâf-ı hürmet iderlerse kâfir olurlar. Za'f-ı dini olmayan bu sözü söylemez e'imme-i kibâr böyle müfsidin evlerini başlarına yıkmaya tecevvüz itmişlerdir. Emr-i hakk ta'zîm idüb hürmeten ri'âyet itmeyen Müslim değildir ve lehû ufiye anhû.

302. Daima re'âyâyı ehl-i örfe gamz²⁸⁰ idüb ve mükerrer a'sâr alub zulm ve fesaddan hâlî olmamakla min-ba'de ehl-i

21A

ehl-i örf yanına varmayup muhzır ve câbi olmaya deyü Zeyd'in hakkında emr-i âli vârid olduktan sonra Zeyd yine memnû' olmayub câbi olub müslimini eşkıya ile rencîde itmekden hâlî olmasa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr ve habs olunub tevbe-i sahîhası zuhûr itmeyince ihrâc olunmamak gerekdir ve lehû ufiye anhû.

303. Zeyd-i müslim kendi evinde arak ve hamr idüb bey' eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Mel'ûn olub dünyada ve ahiretde azâba müstehak olur. Ta'zîr-i şedîd ve habs ile zecri lazımdır. Hz Ömer radiyallahu anhu beyt-i hamrı ihrâk itmişdir ve lehû ufiye anhû.

304. Zeyd mu'âmele-i şer'iyye hiledir andan hâsıl olan rıbh harâmıdır dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Tekfîr olunmaz itdügü hatadır ve lehû ufiye anhû.

305. Cünd-i sultâniden olub haccü'l-harameyn ve sâlih olan Zeyd'e, Amr ben senin gibi kırk elli ırgâda mâlikim dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Bâtıl ile ucb ve iftihârdan tövbe ve istiğfâr lazım olur mertebesince te'dibe dahi müstehak olur ve lehû ufiye anhû.

306. Zeyd remmâl-ı reml²⁸¹ idüb zamân-ı müstakbelde olacakdan haber virüb falan zamânda falan fevt olur falan ma'zûl olur ve falan mensûb olur dimeği san'at edünüb bu makûle hâlî istihlâl üzere musırr olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Gaybe itlâ'-ı da'va iderse tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur min-ba'de hacr ve men' olunur ve lehû ufiye anhû.

²⁸⁰ Gamz: Münafıklık etme, koğuculuk. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 318.

²⁸¹ Reml: Bir takım nokta ve çizgilerle kayıptn haber verme dolandırıcılığı, remil. Remmal:Remil döken fal açan, kayıptan haber verme iddiasında bulunarak dolandırıcılık eden adam. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1035.

307. Meşâyihdan olan Zeyd, Amr'ın zuhûr iden veledinin kulağına ezân okudukda Bekir fi'lin babası fi'line benzer dise Bekir'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Sünnet-i şerîfeyi tahkîr iderse kâfir olur sünneti bilmez câhil ise tövbe istiğfâr lazım olur ve lehû ufiye anhû.

308. Zeyd, Amr'ın kızı Hind-i bîkr-i bâliğayı ayardub bir gece evinde yatırub bekaretin izâle eylese ba'dehu ahz olundukdan i'tirâf idüb nihayet tezevvüc edeyin dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Hadd lazım olur ama Hind tezevvüc itdi dirse mehr lazım olur hadd lazım olmaz ve lehû ufiye anhû.

309. Zeyd, zevcesi Hind'in üzerine Zeyneb'i tezevvüc

21B

itdikden sonra akrabası tahammül idemeyüb Zeyd'in evin basub Zeyneb'i cebren çıkarub Amr'a tezevvüc eyleseler mezbûrlara ve Zeyd'in menkûhası idüken bulurken alan Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habse müstehak olurlar istihlâl ider varsa kâfirdir ve lehû ufiye anhû.

310. Evlâd-ı Arabdan Zeyd-i sâlih, Amr-ı fâsıktan olan hakk-ı şer'ini talep itdikde Amr, Zeyd'e evlâd-ı Arabdan birini katl itmek bir hınzır katl etmek kadar sevâbı vardır dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh ve ta'zîr ve habs lazımdır ve lehû ufiye anhû.

311. Zeyd, Amr'da olan hakkını talep ve fetva ibrâz idüb şer'a da'vet etdikde Amr varmayub ben şer'le amel itmez ve şer' hükm dahi itse virmez dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Müslimden böyle kelâm sudûru ba'iddir vaki' ise müslim değildir ve lehû ufiye anhû.

312. Zeyd-i imâm, haşâ peygamberler dahi şürb-i hamr itmişdir dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh ve azl ve ta'zîr lazımdır ve lehû ufiye anhû.

313. Meşâyihdan olan Zeyd, ulemâ cem' olduğu mecliste zikr ve tevhîd olmazın ulemânın meclisine varmazın dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Havf-i küfür vardır cehl ve zılâline câzim olub tövbe etmek gerekdir zikr ve tevhîd bilmek gerekdir ve lehû ufiye anhû.

314. Meşâyihden olan Zeyd, bir mahâlle mescidini fuzûlen yakub nakzı ile hayvan damı yapub bazını yakub yerini zirâ'tat eylese ne lazım olur?

el-Cevâb: Zamân ve ta'zîr lazım olur bi'l-küllîye harâb olub mescid olmamak şüphesiyle değil ise ve lehû ufiye anhû.

315. Zeyd-i reis yoldaşları olan müslimine bî-veche sizden gökbaşı kâfirler yekdir dise ne lazım olur?

el-Cevâb: Hulku yekdir demek murâd iderse kâfir olmaz ve lehû ufiye anhû.

316. Zeyd-i reis yoldaşları olan Müslümanların ağızına ve imânına cimâ' lafzıyla şetm-i mu'tâdı olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh ve ta'zîr-i şedîd olunur ve lehû ufiye anhû.

317. Ulemâdan müsinn ve pir olan Zeyd yine ulemâdan olub hadâset-i sinni olan Amr'a bire tâze oğlân dise ta'zîr lazım olur mu?

22A

el-Cevâb: Mertebesince olur ve lehû ufiye anhû.

318. Sâhil-i bahrda harb-i küffâr havfindan binâ olunan bir kulede emr-i pâdişâhi ile birkaç kimesne müstahfazlar olub münâvebe ile bekleyüb küffâr gemileri zâhir oldukça kurbunda olan kasaba ve karye ahâlisine haber virmek hizmetleri iken içlerinde nevbet Zeyd ve Amr'a geldikde müsâhele idüb hâli kalmağla küffâr gemileri gelüb kasaba ve karyeyi basub bazı kimesneleri esir idüb nehb ve gâret eyleseler mezbûrana ne lazım olur?

el-Cevâb: Azl-i ebed olunub ta'zîr ve habs olunur ve lehû ufiye anhû.

319. Zeyd, Amr'da olan hakkını talep idüb hâkim-i şer'le hükm itdikden sonra Bekir ve Beşir' bi-vech mâni' olub hakkını aldırmasalar mezbûrana ne lazım olur?

el-Cevâb: Asim olub ta'zîre müstehak olurlar emr-i şer'e muânedede iderlerse kâfir olurlar ve lehû ufiye anhû.

320. Zeyd vâ'az-ı kizb ve hile ile halkı birbirine düşürüb ceng ve cidâl itdirmeye sebep olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Mertebesince ta'zîr olunur müfid olmazsa habs ya iclâ olunur ve lehû ufiye anhû.

321. Zeyd'in câriyesi Hind'i Amr cebren tasarruf idüb bekâretini izâle eylese ikrâr idicek Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: İkrârında musirr olup muhsan ise recmen katl olunur muhsan değil ise hadd urulur bir her takdir noksan kıymeti lazım olur ve lehû ufiye anhû.

322. Zeyd sâdâtdan olup kendi halinde olan Amr'a başında başlık var ama Müslüman değilsin dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Müslüme lâyük amelde değilsin demek olur öyle hâli var ise nesne lazım olmaz ve lehû ufiye anhû.

323. Zeyd, Hind-i zımmiyeden hakkını talep itdikde Hind beni cebren tasarruf eyledi deyü Zeyd'e iftira eylese sâbit olmayacak Hind'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr lazım olur ve lehû ufiye anhû.

324. Zeyd-i câhil, Amr-ı ehl-i ilme bire keniz dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr lazımdır ve lehû ufiye anhû.

325. Zeyd, Amr'a metâ' filan yahûdiden alırsın benden almazsın deyüb Amr dahi ben ucuzca virenden alurın didikde Zeyd, Amr'a Yahûdinin tâkkesi başında iken

22B

sıfatında kop dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîre müstehak olur küfre rızâ virdiyse kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

326. Zeyd, Amr ile otuz yıl vardır ki Bekir mestâne iken cebrâil aleyhi's-selâm diyicek mahâlde cebrâil aleyhi'l-la'net didi deyü şehâdet eyleseler Bekir'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ol vakitden birinde tecdîd-i imân itdiyse min-ba'de salâh üzerine olmak lazım olur ve lehû ufiye anhû.

327. Âhar diyârda olan Zeyd'in on beş yıldan beru menkûhası olan Hind'i karındâşı Amr'a ve imâm-ı mahalle-i âhara nikâh eyleseler Zeyd'in menkûhası idüken bulub mücerred gazez-ı fasid için olucak Amr'a ve imâma ne lazım olur?

el-Cevâb: Müstahal iseler kâfir olurlar ta'zîre müstehak olurlar bilüb itdikleri mukarrer ise imâm azlde olunur ve lehû ufiye anhû.

328. Zeyd bazı mecâlisde kayın anâm Hind'i tasarruf iderim deyü ikrâr eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Mutlaka zevc-i harâm olur eğer zinâyı tasrih itdiyse münker olacak hadd-i kazf urulur Hind-i muhsine ise tasrih itmediyse eşed-i merâtib ta'zîr ile ta'zîr olunur ve lehû ufiye anhû.

329. Birkaç kimesne bir yerde dururlarken içlerinden Zeyd şeytân aleyhi'l-la'net ziyâde hile-kâr mel'ündür deyüb Amr dahi ne hilesi olsa gerekdir didikte Zeyd işitmedik mi Âdem aleyhi's-selâmı hile ile cennetden çıkardı diyecek Amr haşâ sümme haşâ Hz Âdem bir zenba'de cünüb idi dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Tevbe-i sahîha ve hüsn-ü İslâm fehm olunursa İslâm ve tevbesi kabul olunub ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd olunur hayr fehm olunmazsa tevbe ve islâmı kabul olunmayup hadden katl olunur ve lehû ufiye anhû.

330. Zeyd, Amr'a karz-ı akçe virüb ba'dehu taleb itdikde Amr tekrar yarlığasın bu kadar zamân sabır itdin bir iki gün dahi sabır eyle vireyin didikte Zeyd haşâ falanıma yarlığımazsa dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfîrdır katli helâldir Amr'ın dahi öyle mel'üne cife-i dünya için züll ve du'âsı muktezâ-yı İslâm değildir ve lehû ufiye anhû.

23A

Matlab: Nehâr-ı Ramazanda alenen şürb-i hamr idene katl meşru'dur.

331. Zeyd, Müslümanları ehl-i örfe gamz itmeyi adet idinüb ve bazı eşkiyâyı ehl ve iyâli üzerine getirüb Ramazân-ı şerîfde şürb-i hamr eyleseler Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Nehârda âlenen ise katli meşrû'dur değil ise hadd-i şîrb urulur zamân-ı medîd zindânda habs olunub tövbe-i sahîhası zuhûr itmeden ihrâc olunmaz ve lehû ufiye anhû.

332. Müslim şeklinde olan Zeyd, zevcesi Hind-i Müslime ile oturub şürb-i hamr ve ekl-i lahm-ı hınzır eyleseler mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: İstihlâl iderlerse mürtedlerdir ve lehû ufiye anhû.

333. Gammâz ve bi-şerm olub halkı rencîde itmek âdeti olan Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr ve habs olunur ve lehû ufiye anhû.

334. Zeyd-i zımmi her kim Kudûs-i şerîfe varub Hz İsa'dan gayri enbiyâ ve evliyânın mezârını ziyârete varırsa sakalına boh sürer dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs olunur ve lehû ufiye anhû.

335. Hind, zevci Zeyd'e başına ve ağzına yestehliyeyim dise Hind'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr lazım olur ve lehû ufiye anhû.

336. Zeyd-i okur ve yazâr kasemi olub kendi halinde olan Amr'a sen bir sehâr ve câdusun dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr lazım olur ve lehû ufiye anhû.

337. Zeyd-i zımmi, Amr-ı müslimi darb idüb sakalını yolsa ne lazım olur?

el-Cevâb: Darb-ı şedîd ve habs olunur cemâline noksan gelürse hükûmet-i adlde lazım olur ve lehû ufiye anhû.

338. Bir vilâyetde onu on bir buçukdan ziyâdeye mu'âmele olunmaya deyü emr-i şerîf ile men' olunmuş iken yine ziyâdeye mu'âmele iden Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr olunub tasarrufu ibtâl olunur ve lehû ufiye anhû.

339. Hind-i meriza aklı başında iken haşâ be-her kâfir tekrar dise ne lazım olur?

el-Cevâb: Mürteddir mel'ûne ta'zîr-i şedîd ve habs olunub tövbe-i sahîha ile islâma gelmeyince ihrâc olunmaz ve lehû ufiye anhû.

340. Zeyd-i şakî daima fisk ve fücûr idüb re'âyânın leylen ve nehâren evlerini basub mâl ve rızklarını nehb ve gâret idüb zülmden hâli olmasa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Emr-i veliyyü'l-emr ile katl olunur ve lehû ufiye anhû.

23B

341. Zeyd, Amr'ın zevcesine cimâ' lafzıyla şetm idüb Amr'a dahi seni falan minârede tasarruf idüb dururun dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd olunur ve lehû ufiye anhû.

342. Zeyd-i imâm hizmet itmedüğünden mâ'adâ şürb-i hamr idüb ve âlenen hamr helâldir deyüb Ramazân-ı şerîfde edâ-yı sâim olmasa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfir olub katli helâl olur zındık ise katli vâcibdir ve lehû ufiye anhû.

343. Bazı kimesneler ham demirden seyf düzüb alâman ve cüntiyan damgası urub müslümanlara al deyüp nice guzât ve mücâhidin zikr olunan süyûf ile cenge vardıklarında amel itmeyüb başdan çıktıkları şâyi' olmağla emr varid olub men' olunmuş iken hala Zeyd yine bu makûle seyf düzüb dellâllere virüb bey' itdürse Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Muhkem ta'zîr olunub evvelince habs olunur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Envâi fitne ve fesâda sâ'y olsa katli me'cûr olur.

344. Zeyd-i şaki birkaç şaki dahi cem' idüb müslümanların kiminin mâlını kiminin menkûhasını çalub alub tasarruf idüb ve kiminin taht-ı nikâhında olanı tefrik ve âhara nikâh idüb ve me'vâ-yı lusûs olub envâi fitne ve fesâda sa'y olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Katli me'cûr olur sâbit ise ve lehû ufiye anhû.

345. Zeyd-i emred gece ile Amr bana fi'l-i şenî' kasd itmeğin ben dahi Amr'ı alet-i câriha ile urub katl itdüm deyü ikrâr eylese amden katli mukarr iken kısasdan halâs olur mu?

el-Cevâb: Amr, şerr ve fesad ile ma'rûf olub Zeyd emin kimesne olub ıztırâr da'va iderse ta'arruz olunmaz ve lehû ufiye anhû.

346. Zeyd-i imâm cemâatinden Amr'a size imâm olmakdan bir kinisede papaz olmak çok evlâdır dise ne lazım olur?

el-Cevâb: Küfrü islâmdan tercîh itdiyse tecdîd-i imân ve nikâh lazım olur ve lehû ufiye anhû.

347. Zeyd-i mecnûnu Amr ahz u bend idüb ehl-i örfden Bekir, cebbârn önüne iletüb evime taş atub beni rencîde ider deyü şikâyet itdikde Bekir Amr'ın boynunu urub katl eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Vaki' olub

24A

Amr eşkiyâdan değil ise ta'zîr ve habse müstehak olur ve lehû ufiye anhû.

348. Zeyd-i zımminin damadı Amr-ı zımmi İslâma gelüb sefere gitdikde Zeyd, Amr'ın evini basub ve kapusunu yakub haşâ din ve İslâma ve Hazreti Peygamber aleyhi's-selâma cimâ' lafzıyla şetm idüb kızını alub Bekir-i zımmiye tezevvüc eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: İ'lân-ı sebb itdiyse katl olunur ve lehû ufiye anhû.

349. Cum'a günü hatîb minberden inüb mü'ezzin ikâmet idüb kelime-i şehâdetini iderken müslim şeklinde olan Zeyd câmi' kapusunda haşâ yalan söylersin yalan söylersin deyüb çıkub gitse Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ahvâli ve murâdı suâl olunur müslim olub mü'ezzinin şehâdetini inkar iderse tekfir olunmaz ve lehû ufiye anhû.

350. Zeyd-i zımmi kemhâcı olan Amr-ı Müslim ile çekişüb Amr, Zeyd'e sen bizim san'atımız ne beğenmezsin pîrimiz Şit peygamberdir didikte Zeyd la'net size de pîrinize de dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Darb-ı şedîd ve habs-i medîd olunur Amr'a da istiğfâr gerekir ve lehû ufiye anhû.

351. Zeyd, Amr ile Bekir-i kâdıya murâfa' olduklarında Bekir, Zeyd'in yedinde olan fetvâ-yı şer'iyesine amel itmeyüb hilâf-ı şer' hükm eylese Bekir'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Şer'iat-ı şerîfeyi tahkîr ile kâfir olur hükmü kendi gibi bâtıl olur ve lehû ufiye anhû.

352. Zeyd-i nâbü's-şer', Amr-ı müteveffânın terekesini taksîm ve resm almak isteyüb Bekir-i imâm Zeyd'e Amr'ın verese-i sığârı yokdur ki nasb-ı vasî ve taksim idüb resm alırsın didikte Zeyd, Bekir'e sen didiğin kitâblar kapanub ve ol şer'iata gitdi dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh ve ta'zîr ve azl olunur ve lehû ufiye anhû.

353. Bir vilâyetde haşâ ben peygamberim deyü iddi'â idüb hilâf-ı şer'-i şerîf nice ef'âl-i kabiha ihdâs iden Zeyd'e tâbi' olanlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfir olub katlleri helâl olur ve lehû ufiye anhû.

354. Zeyd, zevcesi Hind-i âlimeye Yahûdi deyüb ağzına ve başına lakit lafzıyla filanlıya semm dimek adeti olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr lazım olur ısrar iderse habs de olunur ve lehû ufiye anhû.

24B

355. Zeyd-i müslim kefere ile ihtilât idüb şirb-i hamr idüb yevmi îyd-i nasârada mezbûrlar ile bile kalkub hurus deyüb oynasa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Şürbi için hadd-i şürb lazımdır ol fi'li için tecdîd-i imân ve nikâh itdirülür ve lehû ufiye anhû.

356. Hind, Zeyd-i ehl-i ilme zâni ve lûti ve kâfir ve Yahûdi dise Hind'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Zeyd muhsin ise hadd-i kazf urulub habs olunur müslimi kâfir bilürse tecdîd-i imân lazım olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Tevbesi tevki' olunmaz ehl-i fesâdın katli meşru'dur.

357. Zeyd-i şakî, Hind-i sâlihanın gice ile evin basub Hind'i cebren âhar karyeye iletse Hind, Zeyd bana fi'l-i şeni' dahi itdi dise lakin zinâ sâbit olmasa evini basub alub gitdiği sâbit olucak Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd lazımdır tevbesi tevki' olunmaz ehl-i fesâd ise katli meşrû'dur ve lehû ufiye anhû.

358. Zeyd-i âlim, Amr-ı câhilden hakkını da'va için meclis-i şer'a da'vet itdikde sen nesin ve sıfatın nedir evvelim ihtiyar itdim seni burada öldürürüm dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr olunub ilm-i şerîfi tahkîr kasd itdiyse kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

359. Zeyd-i câhil kahvehânelerde ve esvâkda me'ânisine itlâi yoğuken tefsir-i Kur'ân eylese ne lazım olur?

el-Cevâb: Havf-i küfür vardır zecr ve men'i lazımdır ve lehû ufiye anhû.

360. Sûret-i mezbûrede Zeyd-i mezbûra Amr tefsir-i şerîf eyleme kâfir olursun istimâ' iden Müslümanları vebâle koyuyorsun didikde istersen sen cehûd ol ve siz makûle adamları ben ağaçdan icadına kâdirim dise ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh itdürülür ta'zîr ve habs de olunur ve lehû ufiye anhû.

361. Zeyd, Amr'ın imânına haşâ cimâ' lafzıyla şetm eylese ne lazım olur?

el-Cevâb: Tecdîd-i imân ve nikâh ve ta'zîr-i şedîd lazımdır ve lehû ufiye anhû.

362. Tezvîr²⁸² ve telbis²⁸³ ile meşhûr olub salâh ve diyâneti olmayan Zeyd, Amr'a bire mel'ûn dise Amr'a bir nesne lazım olur mu?

el-Cevâb: Tahkîr²⁸⁴ ve izâ²⁸⁵ mukarrer olmağla hâkim ta'zîre kâdir olur ve lehû ufiye anhû.

363. Talib-i ilm olan Zeyd, Amr ile murâfa'-ı şer'i olduklarında Amr hâkim huzurunda

25A

²⁸² Tezvîr: Yalan, dolan, ara bozmak ve bilhassa fenalık kasdıyla yapılan koğuculuk. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1290.

²⁸³ Telbis: Ayıbını kusurunu örterek bir şeyi sahtelendirme, suret-i haktan görünerek aldatma, hile oyun. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1246.

²⁸⁴ Tahkir: Hakaret etme, hor görme, küçük görme. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1190.

²⁸⁵ İzâ: Kedere mihnete uğratma, korkma. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 541.

Zeyd'e bire suhte dise Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîre müstehak olur.

Matlab: Fî hakkî'l-eşkiyâ

364. Zeyd birkaç eşkiyâ ile nısfü'l-leylde alet-i harble Amr'ın evini basub emvâl ve erzâkını nehb ve gâret eylese Zeyd-i mezbûra ne lazım olur?

el-Cevâb: Emir veliyyü'l-emr ile katl olunur ve lehû ufiye anhû.

365. Bir kasaba ahâlisi kâdılarının zulm ve taaddisi yok iken bi-veche mahkemesini basub kâdıyı taş ile darb eyleseler mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs olunurlar tevbe-i sahîhalar zuhûr idince ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'S-SİRKAT

366. Zeyd, Amr'dan iştirâ itdiği kûlu Bekir, Zeyd'in bir kaç bin akçesini hafıyyet ahz idüb Beşir'in evine varub ihtifâ itdikden sonra tutulub ahz olundukda meblağın bir mikdârın itlâf itmiş bulunsa Zeyd, Bekir'in elini kat' itdürüb yahud katl itdirmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

367. Zeyd eline alet-i harb alub adamları ile Amr'ın evini basub emvâli ve erzâkını nehb ve gâret eylese Zeyd'e ve mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Aldıkları her birine kısmet olunub nisab-ı sirkat ise kıtâ'-i tarîk ahkâmı icrâ olunur ve lehû ufiye anhû.

368. Zeyd, mekâtib mevlâsı Amr'ın nisâbdan zâ'id mâlını sirkat eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Kat'-ı yed lazım olmaz alduğunu virür ta'zîr ve habs olunur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Sirkat itdüğü sâbit olub ba'dehu bir iki def'a sirkati dahi sâbit olsa siyâseten katl olunur.

369. Zeyd, Amr ve Bekir'in esbâblarını sirkat itdüğü sâbit olub ba'dehu bir iki defa sirkat itdüğü dahi sâbit olsa Zeyd siyâseten müstehak olur mu?

el-Cevâb: Emr-i veliyyü'l-emr ile katl olunur ve lehû ufiye anhû.

370. Zeyd'in evinden birkaç bin akçelik esbâbı sirkat iden Amr ahz olunub meclis-i şer'de ikrâr eylese Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Sağ eli kesülüb tevbe-i sahîhası zuhûr idince zindanda habs olunub tevbesi tevkî' olunmaz ehl-i fesâd ise emr-i veliyyü'l-emr ile katl olunur ve lehû ufiye anhû.

371. Zeyd'in dükkânı içünde kilitli sanduğu bozub otuz binden ziyâde nakd-ı akçesini ve bazı esbâbını Amr ile Bekir sirkat eylediklerini tav'ân

25B

ikrâr eyleseler mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Musırrlar ise ellerinden sağları kesülüb habs olunurlar tevbeleri zuhûr idince muhled kılınur Zeyd'in talebi ile malı mevcûd ise sahibine red olunur değil ise zamân olmazlar ve lehû ufiye anhû.

372. Zeyd'in kûlu Amr, Bekir'in birkaç bin akçesini sirkat itdikden sonra ahz olundukda ikrâr idüb lakin kaçub giderken elimden aldılar dise Amr'ın ikrârıyla Bekir meblağ-ı merkûmu Zeyd'e tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Amr'ın eli kesilir ve lehû ufiye anhû.

373. Zeyd, Amr'ı gice ile mülk bağının içinden üzüm sirkat iderken bulub darb idüb ve başını yardıkda Amr'ın bir gözüne Zeyd'in darbindan zarar-ı mürteb olub kuvveti basiri bir mikdâr zâil olsa Amr Zeyd'den erş²⁸⁶ini almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur Zeyd malını tahlîsde muztar olub urmadıysa.

Sûret-i mezbûrede Amr'ın bir mikdâr kuvvet-i basiri zâil olan gözünün erşi ne mikdâr akçe olur?

el-Cevâb: Hükmet-i adl olur ve lehû ufiye anhû.

374. Zeyd, Amr'ın amden kulağını kat' eylese kaved mümkün olacak kaved lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Kat'-i yed olundukdan sonra zindanda habs olduğu

375. Zeyd bazı kimesnelerin mekân-ı mahruzlarından esbâb ve emvâlini sirkat eylese ahz olunub şer' ile sâbit olucak Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Kadar-i nisâbda ise eli kesilüb zindanda habs olunur ve lehû ufiye anhû.

²⁸⁶ Erş: Sakatlanan bir uzuv için cerh edenden alınan şer'î diyet, kan pahası. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 261.

KİTÂBÜ'S-SİYER

376. Müslüman mahâllesinde bina olunan câmi'-i şerîf kurbunda kadîmi bir kinise olub küfre âhar mahâlleden gelüb câmi' önünde evzâ'-i kâfirane ile murûr idüb müslimin mutazarrır ve mütekeddir olsalar kinise-i mezbûrenin hademîne hâkime-i mesâg-ı şer'i var mıdır?

el-Cevâb: Sulhen fetih olunmuş ise yokdur ve lehû ufiye anhû.

377. Zeyd-i Yahûdi, Amr-ı Müslümin evi kurbunda olan tahtâni evini yıkub fevkâni evler binâ itmek istedikde Amr'ın evinin havasına ve medd-i basar ve ziyâsına mâni' olsa Amr men' idüb vaz'-ı kadîm üzere binâ eyle dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Re'y-i hâkimle olur.

26A

binâ-i refi'den men'leri meşrû'dur tama' yoksa ve lehû ufiye anhû.

378. Zeyd'in dâru'l-harbden getürüb i'tâk eylediği kulu Amr-ı zımmiden cizye talep olunur mu?

el-Cevâb: Olunur ve lehû ufiye anhû.

379. Zeyd-i zımmi islâma geldikde on iki yaşında ve on dört yaşında ve on yedi yaşında olan evlâdları islâmı kabul itmezlerken bazı kimesneler elbette islâma gelsünler deyü cebre kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Buluğları sâbit olmayacak Zeyd'e tabi' olub Müslim olurlar ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Ben Müslüman oldum dise Müslim olmuş olur.

380. Zeyd-i zımminin zevcesi fevt olmağla aklına hiffet geldikde ben Müslüman oldum dise lakin kelime-i şehâdeti tekellüm itmese Müslim olur mu?

el-Cevâb: Oldum didiyse olur ve lehû ufiye anhû.

381. Zımmi tâifesi âhar diyâra giderken yolda eşkiyâ havfından başlarına beyaz dülbend sarınsalar ehl-i örf siz beyaz dülbend sarındınız deyü rencîde itmeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: İztırâr vaki' ise olmazlar ve lehû ufiye anhû.

382. Dâru'l-harb olan Simon vilâyetinden olub harâcın Simon'e virüb sebi olunan Hind-i harbiyenin aslı Ermeni olmağla hürre olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Ehl-i İslâm ile muharebeleri mukarrer olacak ve lehû ufiye anhû.

383. Bir vakfa medyûn olan Zeyd-i zimmi, Amr-ı mütevellîye eğer yarın gelüb sana buluşmazsam Müslüman olmuş olayın dise ertesi gelüb buluşmayacak islâmına hükm olunur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

384. Zeyd-i müslim bir diyârda harb-i kâfir elinde esir iken ol diyârda Venedik hâkim olan kâfir mütevellî olup Zeyd'i ol dahi esir idüb bir zamân istihdâmdan sonra bir mikdâr akçesini alub ıtlâk itse hala Zeyd dâru'l-islâmda hâkim mezbûrun vekîl-i mutlakı olan Amr'dan meblağ-ı mezbûru almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: olur esir idüb bahâya kesmekle almış olacak malını harb-i evvel istilâ ile temlik itdikden sonra muvâdaa mezbûranlardan istilâ ile temlik itmediyse ve lehû ufiye anhû.

385. Asker-i islâmdan olup cihad mukâbelesinde tımâr ve ze'âmet tasarruf iden kimesneler sefer-i Hümâyûn'a

26B

me'mûrlar iken bi-veche sefere varmayub evlerinde sâkin ve kendü havalarında olacak tasarruflarında olan tımârların mahsûlü mevkûf olup mevkûfât emîni mîri için kabz ve zabt itmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur emr ile ve lehû ufiye anhû.

386. Ruhbân tâifesinden cizye talep olunur mu?

el-Cevâb: Nâsa muhâlete idüb kâr ve kesbe meşgul olmayacak olmaz ve lehû ufiye anhû.

387. Sulhen feth olunan bir vilâyet keferesinin kadîmi kiniseleri harâb hâkim ma'rifeti ile vaz'-ı kadîm üzere bilâ-ziyâde ta'mîr ve termîm câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur evvel dahi sulhda dâhil olup hala isti'mâl olunursa ve lehû ufiye anhû.

388. Memâlik-i İslâmiyede olan ehl-i zimminin vilâyetleri sulhen fetih olunmağla yedlerinde ibkâ olunan kinâsi-i kadîmelerinden birinde Müslim tâifeler ehl-i zimmete zecren ezân okuyub namâz kılsalar ol kinise mescid olur mu?

el-Cevâb: Olmaz İslâmda nakz hiyânetdir ihtar lazımdır ve lehû ufiye anhû.

389. Zeyd bir tımâr berât-ı pâdişâh ile tevcih olunsa Zeyd mahsûl-u tımârî târih-i tevcihden mi zabt iderse yohsa ol vilâyete varub berâtını sicile kayd itdirdüğü günden mi?

el-Cevâb: Sâbıkın vefâtından ise berâtı tarihinden olur azlinden ise tarih-i kayıddan ve lehû ufiye anhû.

390. Bazı kimesneler mâl-ı makâtil ad olunan ze'âmet ve tımârı birer tarîk ile alub her sene mahsûlun kabz ve ekl idüb mukâbelesinde yine sefere gidüb ne halîfe ve vekîlinin rızâsıyla seferden kalub beytü'l-mâla hiyânet eyleseler bu makûlelerin tımârları ihrâc ve müstehakına virilmek için fermân sudûrundan sonra bu husûsa me'mur olan vukûf ve şu'uri sebebiyle bu makûle beytü'l-mâla hiyânet idüb mahsûlün aldıkları tımârların mukâbelesinde sefer hademeni edâ itmeyenlerin tımârlarını ihrâc ve âhara virdirmeğe sebep olsa nice kimesnenin ol sûretten rızkını kat' itmeğe sebep olmağla ind-Allah asim olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ihmâl iderse asim ve hâin olur öyle zâlim hâinlerin rızkı

27A

değil irki kat' olunmak gerekdir aldıkları dahi beytü'l-mâla redd olunmak lazımdır.

Matlab: Mühim

Bu sûrette Zeyd mu'âvenet itmeyüb belki taraf-ı hilâfında olub bir alây kimesnenin rızkını kat' itmeğe sebep olursun bu makûle husûsa mübâşeret idenlerde kimesne ber-hurdâr olmuşdur dünyada ve aheretde nedâmet çeker deyü men' sûretinde olanlar isâbet itmiş olurlar mı?

el-Cevâb: Ne'üzü billâhi te'âla Müslim olmazlar fesâda sai olurlar didikleri emr-i hakka ve kavli Rasûle muhâlifdir emânet ehline verilmek fırsattır virmeğen Allah ve Rasûl ve cemâati müslimine hâin olur bu bâbda birkaç haremiye merhamet idüb amme-i müslimine zarar olduğuna bakmamak kemâl-i cehl ve hamakat ve fesâd ve delâletdir ana nazâr-ı ihtilâl atime-i mü'eyyedir ve lehû ufiye anhû.

391. Zeyd-i zimmi bir vilâyete metâ' götürdükdü gümürüğü Müslümanlar gibi almak için ben Müslim ve haccü'l-harameynim dimekle Müslim olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

392. Memâlik-i kefereyeden bir memleketin keferesi selâtin-i mâziyye zamanından birü pâdişâh-ı İslâm hazretlerine tabi' olub mâ-beynlerinde mesâliha olub birbirinin vilâyetini gâret ve ahâlisini esir itmemeğe ahid-nâmeler var iken yine tâife-i islâmdan bazı kimesneler keferesi mezbûreyi hafiyeten ahz ve esir eyleseler mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Israr ile esir itmemek dahi ahid-nâmelerinde dâhil ise ta'zîr ve habs olunur ve lehû ufiye anhû.

393. Serhâdde küffâr hâk-sârın gulüvv ve hücumu kemâl mertebede olub gazâ ve cihâd mukâbelesinde vaz' olunan timâr ve ze'âmet mutasarrıf olanların cümlesi sefere giderler deyü kirâren ve mirâren hatt-ı hümâyun sa'âdet-i makrûn vârid olub bu kadar emr ve tenbih olunduktan sonra her biri bir tarîk ile sefere gitmeyüb mahal-ı ma'mûrede bulunmamakla serdâr-ı zafer şî'â mezbûrların timâr ve ze'âmetleri küffâr hâk-sâr ile muhârabe iden guzâta ve mücâhidine yine tevzi' ve tevcîh eylese ba'dehu mezbûrlar nizâ' idüb timâr ve ze'âmetleri almağa şer'an kâdir olurlar mı? ve bu makûle kimesnelere timâr ve ze'âmet ve vezâ'if virilmek meşrû' mudur?

el-Cevâb: Kâdir olmazlar envâ'-i

27B

ikâbe müstehak olurlar ol makûlelere timâr ve zeâmet ve vezâif cihâd virilmek nâmeşrû'dur emânet ehline sevk olunmak vâcibdir bu bâbda ihmâl vebâli azîmdir Allah sübhâne ve te'âla hazretine ve Rasûl aleyhi's-selâm ve cemâat-i müslimine hiyânetdir harameyn-i istihfâf idenler Müslim olmazlar Nice müsliminin esir olmasına ve nice memalik-i islâmiyenin elden gitmesine sebep bu delâletdir ve lehû ufiye anhû.

394. Sûret-i mezbûrede vech-i meşrûh üzere sefer-i hümâyuna me'mûr olanları sıyânet idüb birer târîkle alı koyub hala timâr ve zeâmetleri guzzâta verilmiş iken yine alı virmeğe sa'y idenlere şer'an ne lazım olur?

el-Cevâb: Asim-i azim ile asim olurlar islâma lazım olan emr-i hakk ta'zîm ve ibâdete şefkatdir ve lehû ufiye anhû.

395. Serhâd-ı islâmide olan kıla'ın hıfzı için mu'ayyen olan mücâhidinin vazifelerine bin yük akçe lazım olub mühimmât sefer için dahi nice yüz bin akçe lazım olub beytü'l-mâlda bu cümlelerin edâsına usret olmağın Hind'e havâs beytü'l-mâldan gelmiş rüşvet tarîki ile cem' olmuş hazâin ve emvâl olsa halîfetullah haldet hilâfet hazretleri zikr olunan emvâlın cümlesini bi-kusür alub mühimmât-ı sefere ve vezâ'if guzâta ve mücâhidine virmek meşrû' olur mu?

el-Cevâb: Olur vâcibdir te'hiri mezane-i vebâldir Hazreti Rasûllullah sallallahu te'âla ve's-sellem böyle mâlı beytü'l-mâla vaz'ından sonra minber-i şerîflerinde cümle ashâb mahzarında emr-i Allah bu idüğün beyan idüb sonra Cenâb-ı Hakka teveccüh idüb "Ya Rab! Emrini kullarına bildürdüm" deyü ihtimâm buyurmuşlardır sonra

Hazreti Ömer ra dahi birinden zabt itmek isteyüb bu mâlı kanda bulduk didikte hedâyaden cem' oldu didikte emr-i Allah düşmanı kendi halinde dursun sana bu kadar hedâyaya mı gelürdi deyü i'tâb idüb zabt itdiler sair sahâbe ve tâbi'in ve eimme-i müctehidin cümlesi bu kavli kabul ve irtizâ itdiler guzât-ı müslimin böyle müzâyaka olub âhar yerde mâl-ı rüşvet mahzûn olmak helâl değildir Halifetullah hazretlerine lazımdır ki tehlîs buyurub müstehakına isâl ile müsâb ve me'cûr ve yevm-i kıyâmete değin hayr ile mezkûr olalar ²⁸⁷ والله سبحانه يؤيد بالعز و المكين الي يوم الخسر و الدين ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Götürüb Bekir-i müslime bey' eylese badehu Amr-ı harbi amâre tarikiyle dârü'l-islâma

396. Beyinlerde ihtilâf vârid-i men' ve mülk olan Zeyd-i harbi, Amr-ı harbiden ceng tarikiyle bir sefîne alub darü'l-islâma geldikde sefîne-i mezbûrayı ba'de'l-isbât Bekir'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

397. Zeyd-i zımmi bir kâfir nâ-bâliğ kulu iştirâ

28A

itdikde bazı kimesneler şayed baliğ oldukta islâma gele deyü kûlu cebren zımm-i mezbûrun yedinden almağa şer'ân kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar lakin hala islâmı ta'kil idüb kabul iderse bey'e cebr olunur ve lehû ufiye anhû.

398. رجل حربي خلص زيد المسلم من يد الحربي في دار الحرب بامرہ بثلاثة الاف دينار علي ان يعطيه المبلغ المزبور في دار الاسلام فلما خرج الحربي بالامان معه الي دار الاسلام اعطاه زيد الف دينار و ماتى دينار و امره بان يخلص بتلك الدنانير عمرا المسلم الاسير من دار الحرب فاخذها المستأمن المزبور و ارسلها مع خادمه الي دار الحرب فقبل ان يخرج عمرو منها الي دار السلام قال زيد للمستأمن احسب المبلغ الذي قبضته مني لتخليص عمرو من ديني لك فان خلص عمرو و خرج الي دار الاسلام يعطيك ماصرفته ورضي المستأمن بذلك و حسب مقبوضه من دينه ثم خلص الخادم عمرا و اخرجته الي دار الاسلام و لم يعطه شيئاً حتي مات فهل للمستأمن ان ياخذ ما صرفه لتخليص عمرو و هو الف دينار و مأتا دينار من زيد ام لا.

el-Cevâb: ²⁸⁸ نعم ذلك في الصحيح ve lehû ufiye anhû.

²⁸⁷ Allah Subhanehu izzet ve yüceliğiyle haşr ve ceza gününe kadar destekler kuvvetlendirir.

²⁸⁸ Harbi bir adam Müslüman olan Zeyd'i darul harbdeki harbinin elinden darul islamda belirlenen meblağı vermek üzere üç bin dinar karşılığında kurtardı. Harbi beraberindeki emanla daru'l islama gittiği zaman Zeyd ona bin iki yüz dinar verdi. Darul harbde esir olan Müslüman Amr'ı bu dinarlarla kurtarmasını emretti. Zikredilen müstemen dinarları aldı, hizmetçisiyle beraber onları darul harbe gönderdi. Amr oradan daru'l islama gitmeyi kabul etti. Zeyd müste'mene şöyle dedi: Sana benim

KİTÂBÜ'L-LAKÎT VE'L-LUKATA

KİTÂBÜ'L-ÂBIK

399. Kûlu i'bâk iden Zeyd, yabanda olan Amr'ın abd-ı mahmûru Bekir'i ahz idüb benim kûlumu sen ayartdın deyü Bekir'in yüzüne bu ayartdı biz gördük deyü beyyine ikâmet idüb kâdı mezbûrların şehâdetleri ile ibak iden kulu Bekir'e tazmîne hükm eylese şer'ân mezbûrların şehâdetleri makûle ve kâdının hükmü sahîh ve nafiz olur mu?

el-Cevâb: Zamân mencura hükm itdiyse olmaz ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-MEFKÛD

400. Zeyd'in hayatı ve memâtı ma'lûm olmayan Amr-ı zımmi gâibe bir mikdâr akçe deyni olup vâris-i ma'rûfi dahi olmasa Zeyd zikr olunan akçeyi fukâraya tasadduk ile 'indallah deynden halas olur mu?

el-Cevâb: Olmaz hâkime mürâca'at idüb mâl-ı mefkûda emîni olana teslim ider ve lehû ufiye anhû.

401. Hayatı ve memâtı ma'lûm olmayan Zeyd-i mefkûdun babası Amr vefât idüb sair verese-i mahlufâtı taksîm

28B

itdiklerinde mefkûd mezbûrun hissesi doksan yıla dek ikâf olunur mu?

el-Cevâb: Zayi' olur deyü izn-i şer'le emnâ zabt etmek emir olunmuştur ve lehû ufiye anhû.

402. Zeyd gaybet-i munkatı' ile gâib oldukda bir mülkün akârını beytû'l-mâl emîni âhara bey' idüb ba'dehu Zeyd geldikde akârını kimin yedinde bulursa almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Emr-i hâkimle değer bahâsına bey' olunmuş ise sümününü emînden alur ve lehû ufiye anhû.

borcundan Amr'ı kurtarmak için kabzettiğin meblağı hesab ediyorum. Amr kurtulup daru'l islama giderse senin ona harcadığını sana verir ve müste'men buna razı olur. Borcundan müste'menin aldığını hesap eder. Sonra hizmetçi Amr'ı kurtarmış ve daru'l islama götürmüş ve Amr ona ölünceye kadar hiçbir şey vermemiştir. Müste'mene Amr'ı kurtarmak için harcadığı bin iki yüz dinarı Zeyd'den alması var mıdır, yoksa yok mudur?

El-cevab: Evet asıl olan onun için olmasıdır.

KİTÂBÜ-Ş-ŞİRKET

403. Zeyd ile Amr'ın bağçeleri mülâsık olmağla mâ-beyinlerinde olan sınır üzerinde her sene ber-vechi iştirâk çalı ile hâil peydâ idüb harcın ma'ân çekerlerken ba'dehu Zeyd, Amr'ın haberi ve emri yok iken mâ-beyni kendi yanından dıvâr bina eylese giden hâracının nisfini Amr'a çektirmeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: ²⁸⁹الربح علي ما شرطاً و الوضیعة علي المالیين و هذا نص الحديث

404. ما قول مولانا شيخ الاسلام في شريكي عنان خسرا فيما التجرا به هل يلزم الخسران عليهما بالسوية ام لا.

el-Cevâb:ve lehû ufiye ²⁹⁰الربح علي ما شرطاً و الوضیعة علي المالیين و هذا نص الحديث. anhû.

405. Zeyd ve Amr ma'ân Bekir'den bir mikdâr Beşir'den bir mikdâr akçe istikrâz idüb iştirâk üzere bir tumâr aldıklarından sonra rızâlarıyla Bekir'e olan deyni Zeyd üzerine alub Beşir'e olan deyni Amr üzerine alub cümlesi kabul eyleseler ba'dehu Bekir, Zeyd'den talep itdikde Zeyd, Amr'a müşterek deyinleriyle verelim dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

406. Zeyd'in tasarrufunda olan yere mülâsık Amr'ın mülk bağçesi olub bağçenin eşcârının kökünden Zeyd yeri üzerinde bazı fidanlar bitüp fidanları Zeyd terbiye idüb hâsıl olsa Zeyd'in mi olur yoksa asıla tabi olub Amr'ın mı olur?

el-Cevâb: Zeyd'in olur ve lehû ufiye anhû.

407. Zeyd ve Amr kalâyıcılar şirket üzere bir dükkânda kalâyıcılık işleyüb hâsıl olanı beyinlerinde münâsafa itmek üzere kavlı eyleseler ba'dehu Amr ahyânen dükkândan hâric yerde kalâyıcılık işlese Zeyd, Amr'ın gayri mahâlde işlediği akçeden hisse talebine kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

408. Zeyd, Amr'a bir mikdâr akçe virüb var şu mikdâr

29A

²⁸⁹ Kâr şart koştuıkları şeye göredir, zarar mala göredir, bu hadisin metnidir.

²⁹⁰ Şeyhülislâm Efendimiz'in kiraladıkları şeyde zarar etmiş olan iki adet inan şirketi hakkındaki sözü nedir? O ikisine de eşit seviyede zarar gerekir mi yoksa gerekmez mi?

El-cevab: Kâr şart koştuıkları şeye göredir, zarar mala göredir, bu hadisin metnidir.

zirâ' bir gemi bina eyle yanından dahi ne kadar akçe giderse sarf eyle sonra hesâblaşub seninle şerik olalım didikte Amr dahi mâl-ı mezbûr ile sefîne yapmağa mübâşiret idüb Zeyd'in akçesinden ziyâde bir mikdar akçe haraç eylese ba'dehu hesâblaşmak lazım oldukda Amr sarf itdüğünde emîn olub tahir hâl mekzube olmayan mertebede yemîniyle musaddak olur mu?

el-Cevâb: Tevâfuk eylemezlerse Zeyd akçesin alur gemi Amr'ındır ve lehû ufiye anhû.

409. Bir seffinenin on beş hissesi Zeyd'in bir hissesi Amr'ın olsa Zeyd gemi seferinin eyâmında sefer murâd itdikte Amr men'a kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

410. Zeyd, Amr'a bir mikdâr akçe virüb âsi ve ziyân ne ise şerik olalım deyüb Amr dahi Zeyd'in emri üzere metâ' bozub dükkânda bey' ve şirâ iderken hark vaki' olsa Zeyd asıl mâlın nisfını Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

411. Karındâşlar olan Zeyd ve Amr'ın mâlları müşa' ve müşterek olub Zeyd'in yedi oğlu Amr'ın iki oğlu olub Zeyd ve Amr vefâtımızdan sonra cem'-i mâlımız dokuz sehm olub dokuz evlâdımıza ale's-seviye taksîm oluna deyü hüccet iderseler ba'dehu Zeyd ve Amr fevt olduklarında Amr'ın oğulları biz cümle mâlı iki sehm idüb birini biz alub ve sehm-i âharı Zeyd'in oğullarına veririz demeye kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar şirkette tesavi mukarrer ise ve lehû ufiye anhû.

412. Zeyd'in mülk bağında olan şecerenin kökünden mukâbelesinde tarîk ve nehr öşrü mülk bağı olan Amr'ın bağında bir şecer bitse biten şecer Zeyd'in mülkü olur mu?

el-Cevâb: Olur ol kökden idüken Amr dahi tasdik idüb Amr'ın saki ve terbiyesiyle bitmiş değil ise ve lehû ufiye anhû.

413. Zeyd, Amr'a bağında vesâir menâfi'inde müşterek olmak üzere bir inek virüb inekten birkaç evlâd hâsıl oldukdan sonra Zeyd, Amr'a ücret-i amelen virüb hâsıl olan evlâdı alub sâir menâfi'inden müstakil olmağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

414. Zeyd, Amr ile müşterek olduğu gemiyi fasl-i şitâda bir mevzi'-i ma'rûfda kışladalım didikte

29B

Amr, ben sefîneyi helâk iderim ol yerde kışladmazım deyüb muhâlefet itdikden sonra gemi Amr'ın yedinde helâk olsa te'addi itmiş olub Zeyd hissesini Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: İzinsiz tasarruf itdiyse Zeyd sefînede hâzır değil ise olur ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-VAKIF

Matlab: İstiğlâl tariki ile bey' olunan menzilin vakfiyeti sahîha olmaz

415. Zeyd bir vakfa istiglâl tarikiyle bey' itdüğü menzili vakf eylese vakfiyeti sahîha olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

416. Zeyd maraz-ı mevtinde mülk evini vakf idüb lakin teslim ve tescîl olunmasa ba'dehu vârisleri tutmamağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Sülüsden mu'teberdir re'y-i hâkim ile ve lehû ufiye anhû.

417. Evkâf-ı kadîmeden bir zâviyeyi vakf olan karye ve mezâriin vakfiyesi zâyi' olacak sûret-i defter-i hâkâni ile amel olunur mu?

el-Cevâb: Olunur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Arâzi beytü'l-mâldan itibâr defteredir.

418. Bir vakıf-ı karyenin mahsûlü vakfiyesinde mutlaka ebnâ-i vakfa meşrûta olub ebnâ-i vakf tasarruf iderlerken içlerinden bazı mahsûl-ı mezkûr defter-i hâkânide ebnânın ulemâsına meşrûta olmağın bize emr ile tevcîh olunmuşdur diseler i'tibâr vakfiyeye midir yoksa deftere midir?

el-Cevâb: Arâzi beytü'l-mâldan ise defteredir ve lehû ufiye anhû.

419. Zeyd-i sagîre, anası Hind-i müteveffâtdan tasarrufu intikâl iden vakıf dükkânın hakk-ı tasarrufunu vasisi Amr'dan müteveli ile zaruret-i deyn için Bekir'e tefvîze kâdir olur mu?

el-Cevâb: Vakfa alakaları yokdur itdikleri te'addi ve tagallübdür lâ-yarda bihillah ve'r-Rasûl ve lehû ufiye anhû.

Matlab: virilmez.

420. Bir vakf-ı sikâyeye sakâ olan Zeyd edâ-yı hizmet itdüğü eyyâmın vazifesinden bir mikdâr akçeyi Amr-ı mütevelliden almadan Amr ma'zûle olmağla

mütevelli-i cedîd olan Bekir'den talep itdikde Zeyd edâ-yı hizmet itdüğünü isbâta kâdir olmayacak Bekir'e edâ-yı hizmetini bilmediğini yemîn virmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz bilürse diyâneten ta'lil itmek lazımdır ve lehû ufiye anhû.

421. Evkâfı nukûd olan medrese yirmi beş akçe ile Zeyd'e tevcîh olunub vakfda vüs'at var iken mütevellisi vakfiyede yirmi akçe ta'yîn olunmuşdur ziyâdesini virmem dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz vakfın ziyâdesi olub Zeyd fakîr ve müstehak ise ve lehû ufiye anhû.

30A

422. Âhar diyârda olan bir medrese Zeyd'e tevcîh olundukda yollarda emn olmayub ve yol mühimmatın görünce birkaç ay eğlenüb varamasa ba'dehu vardıkta tevcîh olunduğu tarihten vazifesini almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Özür ve izâh olub zamân-ı medîd değil ise re'y-i hâkimle olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Mühim

423. Bir mescidde imâm olanlara süknası vakf ve meşrûta ev muhterik-i bi'n-nâr olub kat'a eser-i binâ kalmayub mâl-ı vakf ile müceddid ebnâya mecâl olmamak ile vakf-ı mezbûrun mütevellisi zikr olunan evin arsasını ecr-i misli mukâta' ile hâricden Amr'a virüb Amr dahi nefsi çün malıyla ev ihdâs eylese ba'dehu ahâlî-i mahâlle zikr olunan ev imâma meşrûtadır deyü evi Amr'dan alub imâmı iskâna kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Zâviye ma'mûl-bihâ ise tağyire izn-i sultâni olmaz

424. Bir zâviye masârifî için vakf ve ta'yîn olunan mezâri'den bir mikdâr yeri pâdişâh-ı zamân Zeyd'in binâ itdüğü medresenin masârifini ta'yîn idüb hükm-ü hümâyûn virdikte medrese mütevellisi yeri tasarruf idicek zâviye mütevellisi men'e kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur zâviye-i ma'mûl-bihâ ise tağyîre izn-i sultâni olmaz ve lehû ufiye anhû.

425. Bir vakfın vakfiyesinde mâlî vakf onu on birden ziyâdeye istirbâh olunmaya deyü kayd ve şart olursa hala vakıfda müzâyaka olmağla Zeyd-i müteveli onu on bir buçuk üzere istirbâha kâdir olur mu?

el-Cevâb: Re'y-i hâkimle olur tama' ile müflise devşirmeze ve lehû ufiye anhû.

426. Bazı kimesneler ecr-i misl-i mukâta' ile evkâf-ı selâtinden yerleri olub hendekler kesüb bostân idüb otuz seneden beri mukâta' verirlerken hala müteveli mukâta' almayub öşur almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Öşr ecr-i mislidir emr ile olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Müteveli-i vakf semenin öşrünü almağa kadirdir ecr-i misl olacak

427. Yeri mukâtaalı vakf ve eşcârı mülk olan bağını Zeyd, Amr'a bey' itdikde müteveli-i vakf semenin öşrünü ben alırım dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Ecr-i misl olacak olur ve lehû ufiye anhû.

428. Bir vakfin vakfiyesinde başka kâtib başka câbi ola deyü kayd ve şart olunmuş iken Zeyd kitâbet ve cibâyeti maan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

429. Bir karyenin mescidi harâb olub

30B

ahâlisi âhar mahalledeki mescid binâ eyleseler harâb olan mescidin evkâfını mescid-i cedîde ta'yîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Ta'mîri mütevaki' değil ise re'y-i hâkim ile olurlar ve lehû ufiye anhû.

430. Zeyd-i hâtibin vazifesi vakfiyede beş akçe olub ba'dehu bir tarîkla sekiz olub evkâfı kurra ve mezârî' olmasa müteveli-i vakıf ve nâzırları ziyâdeyi ref' itdirüb virmemeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Hâtib fakîr olub ziyâde-i mezbûra şart-ı vakıfda âhara mu'ayyen değil ise olmazlar ve lehû ufiye anhû.

431. Zeyd-i mütevellinin evini eşkiyâ ihrâk itdikde zimem defterleri bile yanmağla zimemde olan mâlı vakfin bazı kimde idüğü bilinmeyüb zâyi' olsa te'addîsi olmayacak Zeyd'e zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

432. Bir vakfiyenin mazmûni vech-i şer' üzere sâbit olmayacak ma'mûl-bihâ olur mu?

el-Cevâb: Amel olana geldiyse olur ve lehû ufiye anhû.

433. Bir câmi'-i şerîfin haremînde âyende²⁹¹ ve revende cem'-i attârları ve harda fûrûşlar²⁹² yanmak ile mürûr idenlere müzâyaka virseler şer'an ahâli-i belde mezbûrları hâkime men'i itdirmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Müzâyaka vâki ise olurlar gurebâya tazyik ise olmazlar ve lehû ufiye anhû.

434. Zeyd-i imâm süknâsı kendüye meşrûta olan vakf-ı menzilde sâkin olmayub âhara icâre eylese mütevellî icâresini kabz idüb meremmet-i menzile sarfa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

435. Zeyd-i mütevellî mâl-ı vakıfdandır deyü şuhûd mahzarında Amr'a bir mikdâr akçe virüb üzerine mu'amele-i şer'iyye itmeden birkaç sene rıbhın alsa ba'dehu Amr mâl-ı mezbûr vakfın değildir kendi mâlındır rıbh-ı mezkûru asıla tutarın dise Zeyd'e kendi mâlî olmadığına yemîn virmeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Rıbhdır masârif-ı vakfa sarf eyle deyü virdüğü sabit ise olmaz ufiye anhû.

436. Zeyd-i imâm güzeşte-i vazifesin Amr-ı mütevelliden taleb itdikte Amr şimdi vakıfda vüs'at yokdur deyü bir mikdârın virüb bâki kalsa ba'dehu vakıfda vüs'at olacak bâkiyi mütevelliden taleb ve ahza kâdir olur mu?

el-Cevâb: Ol tarihde asla mahsûl yoksa olmaz ve lehû ufiye anhû.

437. Zeyd yeri mukâta'lı vakıf olan bağın çubuğunu kal'

31A

ve zirâ'at itdikde mütevellî yerin kadîmden alı-geldüğü mukâta'sından mâ'adâ Zeyd'den öşr almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz öşür enfâ' ise emr ile anı alur mukâta'ayı almaz ve lehû ufiye anhû.

438. Zeyd süknâsı kendüye meşrûta vakfi menzilde sâkin iken arz-ı hâliyesinde izn-i şer'le mâlî ile nefsi için bazı binâ ihdâs eylese ba'dehu binâ-ı mezbûru bey'e kâdir olur mu?

²⁹¹ Âyende: Farsçadır ve âmeden kökünden ism-i fâildir. Gelen demektir. Vakıf misafirhane, zâviye tekyelerde geçen "âyende" ve "revende" tabirleri gelip giden misafirler manasını ifade eder. Bkz. Ali Hîmmet Berki, *İstilah ve Tâbirler* (Ankara: Doğu Ltd. Şti. Matbaası, 1996), 8.

²⁹² Fûrûş: Döşemeler. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 312.

el-Cevâb: Yeri ile yahud hakk kararı ile bey' idemez müstehak kal' olmak üzere el-ân olur bu hile ile ta'tîl-i evkâf galebedir ve lehû ufiye anhû.

Matlab: İstiğlâl tariki ile vakfa rehn olan menzilin sahibi gaybet itdikde bey' olunması câiz değildir

439. Zeyd mâl-ı vakıfdan bir mikdâr akçe alub istiğlâl ile bir menzilde mütevelliyeye bey' ve ba'de't-tahliye ve'l-kabz yine isticâr itdikten sonra âhar diyâra gidüb beş yıldan ziyâde vakfa rıbh virilmeyüb gadr-ı azîm olsa hala vakf-ı rakabeye muhtac oldukta mütevellî re'y-i hâkimle menzil-i mezbûru bey'e kâdir olur mu?

el-Cevâb: Zeyd mefkûd olmayacak olmaz ve lehû ufiye anhû.

440. Zeyd mukâta' ile mutasarrıf olduğu vakf-ı çayırı zirâ'at eylese mütevellî öşür almaya kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur vakfa enfâ' olub arz-ı beytü'l-mâl olmağla memnû' değil ise ve lehû ufiye anhû.

441. Zeyd mülk-ü menzilinini vakıf idüb süknâsını evlâdına şart itdikde zarûretleri olursa bey' ideler deyü şart eylese ba'de-z zaman evlâddan Amr vakt-ı zarûretde menzil-i mezbûru bey'e kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur vakıf bâtil olacak ve lehû ufiye anhû.

442. Bir vakfa mütevellî olan Zeyd, mütevellî-i sâbık Amr-ı müteveffânın zimem defterinde Bekir'in zimmetinde bir mikdâr akçe bulub taleb itdikde Bekir'e Amr'a hal-i sıhhatinde edâ ve teslîm itdüğünü beyyine ile ispat eylese Zeyd mücerred isbât-ı mezkûr ile meblağ-ı mezbûru tereke-i Amr'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur beyyine-i mezkûreye verese-i mute'arifler ise meçhulen vefâtı ile lazım olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Sebeb-i mülk olur müstenid-i şer' tab'idir

443. Zeyd kırk yıldan berü mülküyet üzerine tasarruf itdüğü değirmeni Amr vakfdır deyü da'va itdikde Bekir ve Beşir'in semâ' ile şehâdetleri makbûle olur mu?

el-Cevâb: Vakf-ı kadîm meşhûr olub Zeyd'in tasarrufu sebeb-i mülk olur müstenid-i şer' ile değil ise olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Lâ niyeti'l-tescîl mâ tesamu'

444. Zeyd-i mütevaffânın

31B

bir bağıın ebnâsı bize meşrûtu-1 müseccel vakıf itmişdir deyüb sair verase inkar eyleseler ebnâ tesâmu' tarikiyle vakfiyetini isbâta kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar tescil tesâmu' ile sabit olur değildir ve lehû ufiye anhû.

445. Zeyd, Amr mütevelliden müddet-i mu'ayyeneye isticâr itdüğü vakf-1 değirmeni harâb olmağla Amr'a değirmeni tamir ile intifâ'dan kaldı didikçe Amr ihmâl idüb ta'mîr itmemekle bir yıl mu'attal olsa ba'dehu Amr yine mu'attal olan senenin ecrini Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

Cevab: Olmaz asla intifâ' itmediyse ve lehû ufiye anhû.

446. ما قول مولانا شيخ الاسلام في عقار وقف علي السادات نسلا بعد نسل و تصرف رجل من السادات مدة مديدة علي موجب شرط الواقف فلما مات ذلك الرجل باع الوالي العقار المذكور علي انه ملك للرجل المزبور فهل للسادات يتصرفوه بمعرفة الحاكم بعد اثباتهم بانه وقف علي النمط السابق ام لا .

el-Cevâb: ²⁹³ ليس لهم ذلك ان بيع العقار لعدم صحة الوقف عليهم لانهم لا يحصون²⁹³ ve lehû ufiye anhû.

447. Zeyd-i zımmi bir kinisenin rahiplerine vakf itmek şer'ân câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

448. Zeyd bir karyede câmi'-i şerif binâ itmek istedikte kurbunda harâbe müşrif olan mescid-i kadîmi yıkub nakzını câmi'ye sarf itmek câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz harâbeyi ta'mîr evlâdır ve lehû ufiye anhû.

449. Hind kârındâşı ile müşterek olduğu değirmenden sülüs hissesini bir mescidin imâmına vakıf ve şart eylese vakf-1 mezbûr sahîh olur mu?

el-Cevâb: Tecvîz olunmuşdur re'y-i hâkimle olur ve lehû ufiye anhû.

450. Zeyd-i mütevellî, Amr'a mu'âmele ile birkaç bin akçe virdikten sonra Amr, Zeyd'den bir mikdâr deyn-i taleb-i da'va itdikde Zeyd, Amr'a virdiği meblağ-1 merkûmdan geçmek üzere Amr da'vasından sulh eylese ba'dehu Zeyd yine meblağ-1 merkûmu Amr'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz vakfa kendi virir ve lehû ufiye anhû.

²⁹³ Bir nesilden bir nesile efendilerine vakfedilmiş ve vakfedenin şartı gereğince uzun müddet efendilerden bir adamın tasarruf etmiş olduğu, sonrada bu adam öldüğü zaman bu akarın zikredilen adamın mülkü olmasına karşın valinin satmış olduğu akar hakkında Şeyhülislâm Efendimiz'in görüşü nedir? Önceki üslub üzere vakfedildiği şekilde onları isbat ettikten sonra hakimin bilgisiyle onu tasarruf etmeleri efendileri için var mıdır, yoksa yok mudur?

El-cevab: Vakfin sıhhatinin olmamasından dolayı akarın satılması onlar için yoktur. Çünkü onlar hesab edemezler.

451. Mahsûlü öşr ve cizye-i kefere ve resm-i çift olan medreseye hasâddan beş ay evvel müderris olan Zeyd ile müderris-i sâbık Amr ortasında mahsûl-ı sene ne vechile taksîm olunur?

el-Cevâb: Öşrün tamâmı tamâm sene ad olunub sene-i sâbıka nihayetinden ol zamana gelince cem' olunan

32A

mahsûlü on iki aya kısmet olunup Zeyd ve Amr'a kaçar ay düşerse kısmet olunur ve lehû ufiye anhû.

452. Vakfi ziyâ' ve mezâri' olub bazı hâsıl bağ ve bahçeden ve bazı a'şâr²⁹⁴-ı hububatdan ve bazı resm-i zemînden olan medresenin müderrisi Zeyd vasat-ı senede hasâd-ı gılâle üç ayı kaldıkda ma'zûl olub yerine Amr müderris olsa mahsûlat-ı medrese Zeyd ile Amr beyinlerinde ne vechile taksîm olunur?

el-Cevâb: Mahsûl tamâm oldukta tamâm sene ad olunub cümle mahsûl şuhûra taksîm olunur ve lehû ufiye anhû.

453. Bir vakf-ı karyenin ahâlisine mahsus olan mer'âyı müteveli halkı perişan olub az kaldılar deyü kifâyet mikdârından ziyâdesini âhar karye halkına meri' iderim dimeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Vakıf ise olur mer'â-yı kadîm ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

454. Sûret-i mezbûrede karyenin cümle arazisi vakıf olub meri' dahi ol arâziden olacak müteveli bir mikdârını âhar karye halkına virmeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur vakf-ı şer'î ise mer'â-yı kadîm oldurursa evveli bilinmeye mer'i olmazdan evvel mülk-ü gayri olan mer'a-yı kadîm olmaz mer'â-yı kadîmin müteveli dâhiline de kâdir olmaz ve lehû ufiye anhû.

455. ²⁹⁵ القديم بترك علي قدمه kaidesine hadd-ı kadîm ne kadar zamandır?

el-Cevâb: Evvelini bilur kimesne olmaya ve lehû ufiye anhû.

456. Bir karye ahâlisi kadîmden sâkin oldukları yerden göçüb âhar yerde tavattun²⁹⁶ idüb karye-i mezbûra hâliye kaldıkda mescid-i kadîmi yıkub nakzı ile hala tavattun itdikleri yerde mescid binâ itmeye kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

²⁹⁴ A'şâr: Onda bir manasına gelen "öşr"ün cem'idir. Toprak mahsullerinden, fukara ve muhtaçlara sarf olunmak üzere alınan vegiye itlak olunur. Bkz. Hilmi Ergüney, Türk Hukukunda Lügat ve İstılahlar, 44.

²⁹⁵ Kadim, kadim üzere bırakılır.

²⁹⁶ Tavattun: Yerleşme, yurt tutma, yurtlanma. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 1214.

Matlab: 7- Yazdurmağa Zeyd'i tevkil itdikle Zeyd vekâlet-i hâkim huzurunda vakf idüb vakfiyesi

457. Hind menziline vakıf idüb vakfiye yazdurdukda tahliye ve teslim olmadın mücerred vakfiyede tahliye ve teslim ile'l-mütevelli oldu deyü yazdursa vakf-ı mezbûr lazım olur mu?

el-Cevâb: Evvela kendi nefesine şart idüb nefisini şerik-i mütevelli itdiyse tahliye lazım değildir.

458. Zeyd, abd-i memlûkü Amr'ı ve memlûkesi Hind'i vakf-ı lazım ile vakıf idüb birbirine tezevvüc eylese hâsıl olan evlâdları dahi vakıf olur mu?

el-Cevâb: olurlar şerâ'it-ı sıhhat ri'âyet oluncak ve lehû ufiye anhû.

459. Zeyd, Amr'ı mütevelliden isticâr itdüğü vakf-ı odada

32B

sâkin olmayüb kendi isticâr itdikten ziyâde icâre ile âhara icâr eylese ziyâde Zeyd'in olur mu yoksa vakfin mı olur?

el-Cevâb: Ecr-i misli vakfin olur ve lehû ufiye anhû.

460. Zeyd mütevellisi olduğu vakfin harâbe bir menziline yedi sekiz bin akçe ile meremmet mümkün iken itmeyüb ihmâl itmekle ziyâde harâb olub elli bin akçe ile ancak ta'mîr olursa ziyâdesi Zeyd'e ihmâli sebebi ile tazmîn olunur mu?

el-Cevâb: Vazifeden makbuzu ile ta'mîr itdirilür ta'mîre muhtaç iken kabz itdüğü galleden dahi âhara virmiş ise tazmîn itdirilür ve lehû ufiye anhû.

461. Zeyd-i mütevelli ma'zûl olub muhâsbesi görülmekte erbâb-ı vazîfe vazifelerini virdim ve imâret ve matbahına şu kadar zehâ'ir olub teslim itdüm deyüb mürtezika tamâm olmadık ve vekil-i harç ve kilâr kâtibi şu kadar zehire kabz itdik deyüb ziyâdeyi münker olsalar Zeyd mevâd-ı mezkûrede yemîni ile musaddak olub mutâlebeden halâs olur mu?

el-Cevâb: Ecir tarîkiyle virilen vezâ'ifde ve zehâ'irde zâhir-i hâl mekzube olduğu mertebede olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Vakf mezra'nın tasarrufu yevm-i tevcihden mu'teber olduğu

462. Zeyd berât ile mutasarrıf olduğu vakf-ı mezra'nın hîn-i hasâdda bir mikdâr mahsûlünü kabz itdikten sonra mezra'yı merkûme Amr'a tevcîh olursa Amr'ın tasarrufu tarihi berâtdan mı mu'teber olur yoksa berât sicile kayıt olunduğu günden mi mu'teber olur?

حبسا صريحا مرعيا بحيث لا يباع و لا يوهب و لا يملك و لا يخلف و لا يتلف بوجه من الوجوه و سبب من الاسباب بل يجري علي اصله المؤبد و يقام علي شرطه المخلد²⁹⁸ ü mu'teberde selefin -denilse kütüb hikmetini halef-i salâha haml eylemek lazımdır dediklerine binâen vakfiye-i mezbûrenin tescîline dahl olunmayub vakfiye-i mezbûre ile amel olunur mu?

el-Cevâb: Olunur tarih-i mezbûreden yeri vakfiyet üzere zabt olunsa gelüb vakfiye-i mezbûre vakfiye-i ma'mul-bihâ ise istishâba hüccet olur ekser hükkâmın hâl-i mâ'lûm olmağla dokuz yüz elli havaliyesinde tafsil-i fermân olunduktan sonra vâki' olan vakfiyelerde hâkimi sikât ulemâdan mu'tedd bih kimesne olmayacak anlarda ahkâm selef-i icrâ olunmağa mesâg yokdur ve lehû ufiye anhû.

469. Zeyd vâkıf vakfına hizmet için küllarını ve câriyelerini vakf idüb birbirlerine tezevvüc eylese ba'dehu mezbûrlardan hâsıl olan evlâd-ı anası ecânibden bazı kimesneler izn-i mütevellisiz tezevvüc câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz hâkim-i re'y idüb virmediyse ve lehû ufiye anhû.

470. Zeyd mülkümdür deyü Amr'a, Amr

33B

dahi Bekir'e bey' itdüğü evin Bekir harâb olan yerini ta'mîr idüb ve arz-i hâliyesine yeniden bazı binâlar ilhâk idüb mülkiyet üzere mutasarrıf iken hala Zeyd, sâbıkan Amr'a bey' itdüğüm evi ceddım evlâdına ve evlâd-ı evlâdına vakıf itmişdir deyü bir vakfiye ibrâz idüb asıl vakfa beyyinesi olmayub mücerred tesâmu' ile beyyine ikâmet itmekle evin vakfiyetine şer'an hükm olunur mu?

el-Cevâb: Zeyd'in da'vası tenâkuzdur kavli ile ta'zir ve habse müstehak olur vakf-ı kadîm ve müseccel iken vakfiyeyi izmâr ve hilâfın izhârı ile vakfı bey' ve bir müslim ta'zir-i müslim fi'li değildir lakin vakfiye ve vakfiye-i sahîha olub o vakf-ı kadîm ve meşhûr ise hâkim bir mütevellı nasb idüb şuhûd bu vakfiye ile tasarruf oluna gelmiş vakf-ı kadîm iken tezvîr ile bey' olunmuştur deyü şehâdet iderlerse mesmû'adır ve lehû ufiye anhû.

471. Bu sûretde müfettiş evkâf evin vakfiyetine hükm itdüğü takdirce Bekir'in sonradan ilhâk olunan binâsı itlâf olmamak için arzına ücret ta'yîn olunub ve eski binâdan bedel bir âhara ev alunub vakıf olunmak şer'an câiz olur mu?

²⁹⁸ Sahih şer'i bir vakıf olarak vakfettim, mer'i olarak sarıh bir şekilde alıkoydum. Şöyleki satılmaz, hibe edilmez, mülk edinilemez, geri bırakılamaz, herhangi bir vecihle itlaf edilemez, herhangi bir sebeple bunlar yapılamaz, ebediyen aslına göre yerine getirilir, ebediyete kadar şartlarına göre ikame edilir.

el-Cevâb: Arz-ı hâliyede itdüğü binâsı ecr-i misl ile ibkâ olunub asıl vakıf olan binânın ta'mîrine ecri sarf olunmak câizdir eski binâdan bedel câiz değildir lakin Bekir evi Amr'a Amr dahi Zeyd'e binâsı ile red idüb giden harcını Zeyd'den almak meşru'dur zarardan dahi tab'irdir o dahi vakf-ı evlâd olmak üzere kalur ve lehû ufiye anhû.

472. Zeyd mülkündür deyü Amr'a, Amr dahi Bekir'e bey' itdüğü evlere Bekir kırk elli bin akçe harc idüb tasarruf itdikden ba'de zaman Zeyd'in evlâdı bir vakfiye ibrâz idüb ceddimizin evlâda ve evlâd-ı evlâda meşrût vakfiyedir deyü da'va idüb tesâmu' ile beyyine ikâmet itdiklerinde Bekir hala evler benim mülk-i müşteramdır ben tesâmu' ile beyyineyi kabul itmezsin tescîle beyyine isterin dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur lakin o vakıf-ı kadîm meşhûr iken nice müddet evvel vakfiye ile evlâd-ı vakfiyet üzere tasarruf idüb vakıf-ı evlâd itdüğüne mute'ârifler iken içlerinden

34A

biri tezvîr ile mülkündür deyü bey' itdüğün şuhûd var ise evkâf-ı kadîmede asıl tescîle beyyine talep olunmaz tasarruf-ı kadîm ibkâ olunur vakfiye-i sahiha ma'mûl-bihâ olacak Hind-i mütevellîye makbuzu olan asıl mâl vakf-ı meçhûleten vefat eylese terekesinden tazmîn olur mu?

el-Cevâb: Olunur ve lehû ufiye anhû.

473. Zeyd mütevellisi olduğu mâl-ı vakıftan mu'âmele ile nâzari ma'rifetiyle bir mikdâr akçe alub mülk evin rehn vaz' edüb nazır Zeyd'in üzerine mu'âmâle-i şer'iyye eylese vechi muharrer üzere mütevellinin mâlı vakfi isti'mâli câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

474. Zeyd mülkü çayırının mahsûlünden ruhu için yüz iki akçe vazife ile bir cüz-i şerîf tilâvet olunmağa vakıf ve şart idüb teslîm-i mütevellî ve tescîl-i şer' oldukdan sonra Zeyd vefat itdikde Zeyd'in kızı kızı Hindi fakire olacak mahsûl-ı mezbûrun cüz-ü şerîfe ta'yîn olunandan ziyâdesini mütevelliden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Re'y-i hâkimle olur vakf vasiyet tarîkiyle olmayacak ve lehû ufiye anhû.

475. Vakfiyesi olmayan bir vakıf-ı kadîmin tevliyeti defter-i atîk-i hâkânide ancak ebnâya deyü mukayyed olub defter-i cedîde de ebnâ-yı ve ebnâ-ı ebnâya deyü mukayyed olsa hangisiyle amel olunur?

el-Cevâb: Kadîm ile amel olunur i'timâde akreb-i evvel olunacak ve lehû ufiye anhû.

476. Zeyd maraz-ı mevtinde cümle emlakım Medine-i Müneverre fukârasına vakıf olsun dise vâris ma'rûf olmayacak cümlede vakfi sahîh olur mu?

el-Cevâb: Mesele hilâfiyedir re'y-i ulu'l-emre menûtdur ve lehû ufiye anhû.

477. Zeyd arsası mukâta'lu vakıf ve binâsı mülk olan evinin mukâta'sını bir iki yıl virmeyüb eylendürüb hala mütevellî-i vakfa bi't-tamâm virirken mütevellî mücerred bir iki sene niçin eğlendirdin deyü arsa-i mezkûreyi alub âhara icâra kâdir olur mu?

el-Cevâb: Şer'an kâdirdir lakin yine mukâta'asın virüb ta'lil itmez ise ibkâ ile me'mûrdur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Eda-ı deyn mukaddemdir hâkim bilürse lüzum-ı hükm eylemez.

478. Medyûn-ı müstağrak olub mâmülkî duyûnuna vefa itmeyen Zeyd edâ-ı duyûn itmedin bazı emlakını vakıf itmek câiz olur mu?

el-Cevâb: Eda-ı deyn mukaddemdir hâkim bilürse lüzüma hükm eylemez.

34B

ve lehû ufiye anhû.

479. Kadîmden bir mahalle ahâlisine vakıf olan kuyuyu Zeyd içerü evine alub yerine bir kuyu hafır²⁹⁹ idüverirse ahâli-i mahalleden bazı kimesneler razı olmayub vaz'-i kadîm üzere zikr olunan kuyuyu isti'mâle kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar tebdîle sebîl yokdur ve lehû ufiye anhû.

480. Bir kasaba ahâlisinin câmi' ihtiyâcları olmağla içlerinden Zeyd bir mahalle mescidinin bazı yerlerini ta'mîr idüb izn-i sultâni ile câmi' itmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: İhtiyâc-ı tâm var ise bazı e'imme kavli üzere câizdir ve lehû ufiye anhû.

²⁹⁹ Hafır: Kazma, kazılma. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 358.

481. ما قول مولانا شيخ الاسلام في رجل وقف بعض العقار علي نفسه ثم من بعده علي زريته ثم علي جهة خير فبعد ذلك رهن الوقف بعض وقفه علي دينه ثم مات فهل يصح الرهن و يستوفى في المرتين حقه من ربع الوقف ام لا.

el-Cevâb: لا يصح الرهن و لا يمكن الاستيفاء ان ابرم الوقف بالتسليم الي المتولي و حكم باللزوم و الحاكم عند التحاصم و الا فيصح الرهن ان كان مقبوضا و يستوفي منه الدين و يبطل الوقف³⁰⁰ ve lehû ufiye anhô.

482. Bir vakf-ı karyenin dâhilinde vâki' arâzinin etrafı divâr olmağla hârisler³⁰¹ mahsûl aldıklarında mütevellî vakf-ı mezbûrlardan sâir arâziden aldığı üzere oşır almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Arz-ı vakf sahih ise ecr-i misli alur arâzi beytü'l-mâldan ise ev yeri ile tevâbi'-i süknaolan ev bağçe ma'füvvdür ve lehû ufiye anhô.

483. Zeyd mütevellisi olduğu vakfın mâlından bazı kimesnelere mu'âmele ile birer mikdâr akçe virüb lakin âgnyâdır deyü rehn ve kefil olmasa ba'dehu medyûnlar müflis olub ekseri celâ-yı vatan eyleseler mâl-ı mezbûr Zeyd'e tazmin olunur mu?

el-Cevâb: Olunur şart-ı vâkıfa muhâlif ise ve lehû ufiye anhô.

484. Zeyd-i müteveffanın tasarrufunda olan icâre-i mu'acceleli vakf dükkânları mütevellî kânun üzere eytâmı yedinde ibkâ itdikde Zeyd'in dâyinleri dükkânları âhara tefvîz idüb deynleri istifâya kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar dükkânı vakfa virüb ecr-i misliden ziyâde icâre-i mu'accele olursa ziyâdesi istirdâd olunub duyûnu kazâ olunmak meşrû'dur ve lehû ufiye anhô.

Matlab: Zevâid-i vakf varsa mâl-ı yetim takdim olur.

485. Birkaç yetimin vasisi ve bazı

35A

evkâfın mütevellisi olan Zeyd vefât idüb zimmetinde mâl-ı yetim ve mâl-ı vakf kalsa terekisi duyûnuna vefâ itmeyecek hisselerine taksim-i gurmâ mı olur yoksa emvâl-ı evkâf mukaddem istifâ olunur mu?

³⁰⁰ Kendi adına akarından bir kısmını vakfetmiş sonra zürriyeti adına vakfetmiş sonra hayır cihetine vakfetmiş sonra borcu karşılığında vakfının bir kısmını rehin vermiş sonra ölmüş bir adam hakkında Şeyhülislâm Efendimiz'in sözü nedir? Rehin sahih olur mu ve mürtehin vakfın dörtte birinden hakkını alabilir mi, yoksa alamaz mı?

El-cevab: Rehin sahih değildir, mütevellîye teslim suretiyle vakfı onaylayarak tamamını alması mümkün değildir. Davalaşma sırasında hakim gerekliliğine hükmetmiştir. Ancak kabzedilmiş ise sahih olur ve borcunu ondan tamamen alır, vakıf batıl olur.

³⁰¹ Hâris: Harâset eden kimse, çiftçi, ekinci. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 382.

el-Cevâb: Olunmaz zevâid-i vakf var ise asıl mâla ve mâl-ı yetime takdim olunur ve lehû ufiye anhû.

486. Zeyd hâl-i sıhhatinde bir mülk evini bir kimesneye vakf itdim deyüb lakin tarika-ı ma'hûde üzere teslim-i ile'l-mütevelli ve tescîl-i şer'i olunmasa Zeyd vefât itdikde veresi vakf-ı mezbûrlı tutmazız dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar re'y-i hâkimle ve lehû ufiye anhû.

487. Bir vakf rakabeye muhtâc oldukda cümle mürtezikanın vezâifi rakabe olunur mu?

el-Cevâb: Olunur ta'mîr-i vakfa mübâşir huddâmına ecr-i misl mikdârı verilür ve lehû ufiye anhû.

488. Bir vakfa medyûn olan Zeyd-i müteveffanın mütevelli yedinde rehni var iken mütevelli evlâd-ı sıgârına intikâl iden mülk evlerini cebren âhara bey' itdürüb istifâ-i deyne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Rehn elinde iken müşteri bulunursa hâkim rehni akçesini virdürüb metâ' teslim itdirir ve alacağını bey' itdirir ve lehû ufiye anhû.

489. Zeyd vâkîf-ı vakfiyesinde irbâhdan her sene üç bin akçe Haremeyn-i Şerîfeyn fukarasına verile deyü ta'yîn idüb mütevelli dahi râyic olan üzere üç bin akçeyi Haremeyn nâzırlarına verirken mezbûrlar ol diyardan altun altmışa geçer deyü mütevelliden altmışar hesabı üzere elli altun almağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Mu'ayyeni olurlar altun ise altun akçe ise akçe zevâidinde müsâ'ide var ise ziyâde verilse câizdir ve lehû ufiye anhû.

490. Bir vakfin cümle akârı harâbe müşrif olub mesah yeri kâbil-i sükna olmayüb vakfin ta'mire dahi müsâ'idesi olmayacak Zeyd-i mütevelli izn-i hâkim ile bir evde yerini bey' idüb semeni ile sairini ta'mire kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur zaruret olacak ve lehû ufiye anhû.

491. Bir vakf bi'ru mâ-i mu'attal ve amelinden kalsa ağzında olan taşu mütevellisi âhar bey'e kâdir olur mu?

el-Cevâb: Bir münâsib yerde vakf-ı âmme olan kuyuya konmak gerekdir ve lehû ufiye anhû.

492. Zeyd sıhhatinde mülk-i bahçesini zevcesi Hind'e

35B

ba'dehâ Amr'a ba'dehu bir musarrıf mü'ebbede vakf idüb lakin tescîl-i şer'i itdirmeden vefât eylese sair vereseşi vakfiyesini tutmazız dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Hind hayatında alâ ferâizullahi te'âla intifa' iderler sonra şartı mu'teberdir selase müsâ'ide ise ve lehû ufiye anhû.

493. Zeyd'in tasarrufunda olan arz-ı mîri üzerinde bazı eşcâr olub ve bazı yeri zirâ'at ve sebze ekilürken Zeyd bağçemdir deyü vakf eylese vakf sahih olur mu?

el-Cevâb: Yeri vakf olmaz eşcârı re'y-i hâkime menûtdur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Sene bir sene öşr virilen yer mukâta' virilmemek gerekdir.

494. Bir vakfin mümtâz ve mu'ayyen sınuru dâhilinde olub vakfiyet üzere tasarruf olunan yeri Zeyd tapu ile alub zirâ'at iderken yerin üzerine mâlı ile nefsi için bazı ebniye ihdâs idüb vakf itmek câiz olur mu?

el-Cevâb: Sene bir sene öşr verilen yer mukâta'ya verilmemek gerekdir câiz değıldir ve lehû ufiye anhû.

495. Mahsûlü senevî olan medreseye Zeyd otuz akçe ile müderris olub Amr dahi medrese-i mezbûreye yirmi akçe ile müderris olsa mahsûl-i medrese beyinlerinde ale's-seviyye mi taksîm olunur yohsa ta'yîn olunan vazifelere göre mi?

el-Cevâb: Ta'yîne göre taksîm olunur ve lehû ufiye anhû.

496. Zeyd hâl-ı sıhhatında karyesi mescidine bir mikdâr akçe vakf idüb lakin ifrâz ve teslîm ve tescîl olmasa ba'dehu vefât itdikde vereseşi tutmazız dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Musırren fevt olduysa sülüsden mu'teber olur ve lehû ufiye anhû.

497. Zeyd-i cüz-hân fevt oldukda vereseşi vakfın bir mikdâr vazifesi kalmışdır deyü mütevelliden taleb itdiklerinde mütevellî cümle vazifesini hayatında Zeyd aldı vakıfda bir habbe kalmadı deyü yemîn eylese verese Amr'a mûrisimiz Zeyd'e vazifesini bi't-tamâm edâ itdüğüne beyyine ikâmet eyle dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar re'y-i hâkimle ve lehû ufiye anhû.

498. Bir vakıf değırmeni harâbe müşrif olub vakfında asla müsâ'id olmamağın evlâd-ı vâkıfdan meşrutiyet üzere mütevellî olan Zeyd nakzı ma'rifet-i hâkim ile Amr'a bey' eylese evlâd-ı merkûmeden Bekir ve Beşir, Amr'ın virdüğü akçe ile biz aluruz dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar ve lehû ufiye anhû.

36A

Matlab: Hümâ yecibu hıfzuhu

499. Zeyd'e icâre-i mu'accele ve mü'eccele ile mutasarrıf olduğu vakıf firının hakk-ı tasarrufun izn-i müteveli ile alâ-vech-i şer'i Amr'a tefvîz idüb Amr'ın tasarrufunda iken müteveli-i merkum fevt olsa yerine müteveli olan Bekir, Amr'ın yedinde olan müteveli-i müteveffî temessük³⁰²üne amel itmeyüb bi-vech zikr olunan firını Beşir'e icâre kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur hakk-ı tasarruf didikleri bâtıldır vech-i şer'i ile tefvîz demek bâtıl olduğu gibi ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Cüz-i şerîf tilâvetine vakıfdan fukâra-ı müstehakına infâk evla olduğu

500. Hind bir cüz-i şerîf tilâvetine bir mikdâr meblağ vakf itmek istedikde münkariz olunca asıl mâlı sarf mı efdaldır yohsa istirbâh olunub gallesi sarf olunmak mı?

el-Cevâb: Fukâra-ı müstehakına infâk evladır ve lehû ufiye anhû.

501. Zeyd bazı emlâkını mu'tıkı Amr'a ve Amr'ın evlâdına ve evlâd-ı evlâdına vakf-ı lazım ile vakf eylese ba'de'l-inkirâz mevkûfe-i galleyi beyân itmese ba'de'l-inkirâz hükmi şer'i nedir?

el-Cevâb: Gallesi re'y-i hâkim ile fukâra-ı müstehakına sarf olunur ve lehû ufiye anhû.

502. Bir zâviyeyi meşrûtiyet üzere mutasarrıf olan Zeyd meremmetine izn-i hâkimle kendi mâlından bir mikdâr akçe sarf eylese ba'dehu Amr'a tevcih olundukda Zeyd zaviyenin meremmetine sarf itdüğü meblağı mütevelliden taleb idüb mâlı vakıfdan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur vakfa deyn olmak üzere sarf itdiyse ve lehû ufiye anhû.

503. Hind maraz-ı mevtime bir mülk evini vakf olsun deyüb lakin teslîm-i ile'l-müteveli ve tescîl-i şer'i olunmasa verese-i Hind vakf-ı mezbûru tutmaz deyü evi mirâsa idhâle kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Sülüsden mu'teber olur fukaraya vakf olur ve lehû ufiye anhû.

³⁰² Temessük: Mesk maddesindedir. Sıkıca hıfz etmek ve sığınmak manasınadır. Hıfz ve istinad edilmek münasebetiyle senetlere temessük denir. Elyevm ekser köylerimizde alım ve satım, ödünç para alıp verme gibi muamelelere dair alınıp verilen senetlere temessük denir. Bkz. Ali Himmet Berki, *İstilah ve Tâbirler*, 52.

504. Zeyd icâre-i mu'accele ve mü'eccele ile tasarrufunda olan vakf odaları yıkub arsasında bir kahve-hâne binâ eylese Zeyd'in hedem ve binâsını mütevellî ve câbi ve nâzır görüb söylemeyüb iki sene icâresini aldıklarından sonra hala mütevellî ve câbi bizim hedeme ve binaya iznimiz yoğdu deyü kahve-hâneyi Zeyd'e yıkdurub vaz'-ı kadîm üzere odaları binâ etdirmeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Tazmîne kâdir olurlar izinleri olsa dahi bâtıldır vakf hedem olunmaz ve lehû ufiye anhû.

505. Zeyd mâl-ı vakıfdan Amr-ı mütevellî yedinden bir mikdâr akçe alub mukâbelesinde

36B

bir mülk menziline istiğlâl tariki ile Amr'a bey' idüb bir sene tamâmına değin ücret-i mu'ayyene ile yine isticâr idüb Beşir kefil oldukda menzil-i mezbûrun derkine ve ücretine vâsıl mâl-ı vakfa olan meblağ merkûme kefil oldum dise Beşir mezbûr vech-i meşrûh üzere derk ve ücrete vâsıl mâla kefil olmak sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

506. Sûret-i mezbûrede Beşir mezbûrun vech-i meşrûh üzere derk ve ücrete vâsıl mâla kefil olması hasbi ile Amr ve mütevellî asıl mâl-ı vakfı Beşir-i kefiliden taleb idüb şer'ân almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

507. Üzerinden doksan yıl murûr iden vakfiye zâyî' olmağla pâdişâh-ı alipenâh hazretlerinin defter-i hânesinden defter emîninin mühr ile ihrâc olunan vakfiyenin şartı ile mi amel olunur yohsa kırk elli yıldan sonra olan hüccetin mazmûnu ile mi amel olunur?

el-Cevâb: Kadîmi deftere muhalif olub tezvîr ile olan hüccete amel olunmaz ve lehû ufiye anhû.

508. Hind mülk-i menziline vakf idüb vakfiyesinde *اولا علي نفسها ثم علي زينب ثم علي اولادها ثم علي اولاد اولادها ثم و ثم الي الانقراض ثم علي عتقاتها ثم علي اولاد عتقاتها ثم و ثم الي الانقراض*³⁰³ Hind vâkıfenin ve Zeyneb-i mezbûrenin utekâları olacak menzil-i mezbûr hangisinin utekâsına olur?

³⁰³ Önce kendine sonra Zeyneb'e sonra Zeyneb'in evladına sonra evladının evladına sonra evladının evladının evladına sonra ve sonra soyu tükenene kadar sonra azatlı kölesine sonra azatlı kölesinin evladına sonra ve sonra soyu tükenene kadar

el-Cevâb: Vâkıfenin utekâsına virilür delâlet-i hâliye-i mu'ayyinedir ve akraba-i hamle-i mâniadır ve lehû ufiye anhû.

509. Merhûm ve mağfur-leh Sultân Bâyezıd Hân tâbe sırrâhu evkafından Yenibahçe çayırından bir mikdar yeri emri pâdişâh ile evlek evlek vakf canibinden furûht olunduktan sonra Zeyd bir mikdar yeri vakfından alub bostan itdikden sonra Zeyd vefât idüb evlâdı olmayüb hemşiresi kalsa müteveli-i vakf mezkûr bostan yerini vakf için zabt etmeğe şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

510. Sûret-i mezbûrede emr-i pâdişâhi zıkr olunan bir evlek evlek vakf canibinden furûht olunmasına vârid olunduktan sonra Zeyd-i müteveli temessüküne ve emr-i pâdişâhiye muhalif bostan eylese mütevellî zıkr olunan yeri alub vakf için zabt etmeğe şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

37A

KİTÂBÜ'L-BÜYÛ'

511. Zeyd bağının meyvesini yetişmedin Amr'a bey' eylese câiz olur mu?

el-Cevâb: Mâl olduysa olur ve lehû ufiye anhû.

512. Zeyd mürazaa' olmak üzere Amr'dan iştirâ itdüğü câriye hâmile çıkub ırzâ'a kâdire olmasa Zeyd câriyeyi redde kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

513. Zeyd-i müteveffanın vereseşi seferde olmağla bir evini emîn-i beytü'l-mâla kabz ve değer bahasına âhara bey' eylese ba'dehu verese geldikde bey'i tutmayüb evi almağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Vâris ma'rûf olub mekânlar ma'lûm iken bey' itdiyse olurlar ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Kadr-i mücâbât sülüsden mu'teber olduğu

514. Zeyd maraz-ı mevtinde bazı esbâbını gâbin-i fâhiş ile Amr'a bey' eylese vereseşi bey'-i mezbûru feshe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar kadr-i mücâbat sülüsden mü'teberdir ve lehû ufiye anhû.

515. Zeyd-i müteveffanın Amr'a olan deynini edâ itmeden vereseşi terekesin taksîm ve hisselerini kabz ve istihlâk ve âhara edeni bahâ ile bey' eyleseler ba'dehu

verese müflisler olub almak mümkün olmayacak Amr vereseden iştirâ eden Bekir'e yedinde olan mülklerinden değer bahasına kabul idüb deynimi istifâ iderim dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Emr-i hâkimle olur ve lehû ufiye anhû.

516. Zeyd tasarrufunda olan arazi bir keyl³⁰⁴ buğday eküb bitmeden vefât idüb oğlu Amr-ı sagîre kaldıkda vasisi yere ekilen bir keyl buğdayı âhara üç keyl buğdaya beyl eylese câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

517. Zeyd mülk-ü menzilinini Amr'a meblağ-ı mu'ayyene istiğlâl tarikiyle bey' ve teslim ve kabz-ı semen idüb yine müddet-i mu'ayyeneye ücret-i ma'lûme ile isticâr itdikden sonra kızılıbâşa esir ve haberi münkatı' ve mekânı ma'lûm olmayüb hâli ve mu'attal kalmağla harabe müvecceh olub iki tarafa bile durmasının zararı mukarrer olucak Amr emr-i hâkimle menzil-i mezbûru değerine bey' ve semeninden deynini istifâya kâdir olur mu?

el-Cevâb: Emir ile olur ve lehû ufiye anhû.

518. Zeyd, Amr'a sefinesinin nısfını bey' itdikde beş saate dek semenin nakd itmezsen bey'imiz bey' olmasun dise ba'dehu Amr müddet-i mezbûrede semen-i nakd itmiyecek Zeyd sefinesini yine cümleten zabt ve tasarrufa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur bey' bu vecihle ise ve lehû ufiye anhû.

519. Zeyd, Amr'a bir değirmen bey' itdikde semeni değirmeni ta'mîr itdüğün vakitte viresin dise

37B

ba'dehu değirmeni ta'mîr itmeden Zeyd ecl-i ma'lûm değildir deyü semeni Amr'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Ecl-i meçhul ile bey' itdiyse olmaz eğer bilâ-ecl bey' mukarrer olduktan sonra rıfk için böyle didiyse olur ve lehû ufiye anhû.

520. Zeyd, Amr'a altun-u mutallâ³⁰⁵ ve kıymet-i tâş ile muhalla³⁰⁶ bir sâfi gümüş ayarını nakd akçe ile bey' eylese şer'ân câiz ve sahih olur mu?

³⁰⁴ Keyl: Ölçme, kile, tahıl, hububat ölçüsü, ölçek. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 591.

³⁰⁵ Mutallâ: Tılâlanmış, yaldızlanmış, yaldızlı. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 805.

³⁰⁶ Muhallâ: Süslenmiş, süs yapılmış, donatılmış. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 776.

el-Cevâb: Olur akçenin gümüşü gâleb ise bezre altun olursa mutlaka sahih olur ve lehû ufiye anhû.

521. Zeyd, Amr'a bir mikdar emti'ayı ecl-i ma'lûm ile bey' idüb falan vilâyetde semenini edâ idesin demiş olsa ecl-i hulûl idüb Zeyd, Amr'dan semeni taleb itdikle Amr-ı mücerred ecl-i ma'lûm bey' vâki' olan vilâyetde hulûl itdi deyü virmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Semenini haml ve mü'enneti yoğsa re'y-i hâkimle virir ve lehû ufiye anhû.

522. Zeyd, Amr'dan vireceği mikdarı meblağa bir şey iştirâ ve kabz idüb meblağ-ı mezbûru Amr'a teslim idüb ba'dehu Amr şey'-i mezkûru semeni olan ribh-ı mikdarı ziyâde ile bir seneye mü'ecelen iştirâ ve kabz eylese ve yahud Amr, Zeyd'den mesela on bir akçeye mü'ecelen bir metâ' iştirâ ve kabz idüb ba'dehu Amr metâ'-i mezbûru Bekir-i ecnebiye on akçeye bey' ve teslim idüb Bekir dahi metâ'-i mezkûru Zeyd'e on akçeye bey' ve teslim idüb Zeyd'den on akçeyi alub Amr'a teslim eylese ve yahud Amr, Zeyd'den on bir akçeye mü'ecelen bir metâ' iştirâ ve kabz idüb ba'dehu Bekir-i ecnebiye on akçeye bey' idüb ba'dehu Amr, Bekir ile ikâle-i bey' itdikten sonra metâ'-i mezbûru Zeyd on akçeye bey' idüb semenini kabz eylese mu'âmele-i şer'iyye olmuş olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

523. Zeyd cariyesine kızımdır didikden sonra Hind'e bey' ve teslim idüb otuz gün murûrundan sonra câriye mat'ûneten³⁰⁷ fevt olsa Hind virdiği semeni Zeyd'den istirâda kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olur veledi olmak mümkün olacak ve lehû ufiye anhû.

524. Zeyd, Amr'dan her keyli yüz yirmişer akçeye bir mikdar buğday bazar idüb buğdayı keyl idüb Amr, Zeyd'e teslim itmedin buğdayın her keyli dörder yüz akçeye çıkdıkda Amr buğdayı

38A

Zeyd'e virmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Kadr-i ma'lûm ve ayni mu'ayyen ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Arsası mukâta'lı vakf-ı hanenin bey'i ma'rifet-i mütevelliyeye muhtaç olmadığı

³⁰⁷ Mat'ûnen: Vebaya tutularak. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 679.

525. Zeyd arsası mukâta'lı vakf ve binâsı mülkü evini ma'rifet-i mütevellî yok iken âhara bey'e kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

526. Zeyd mülk menziline bey'-i vefâ ile Amr'a bey' eylese Amr menzili tahliye ve teslim eyle dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz tevâfuk itmeyecek fesh iderler ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Hisse-i şâyi'asını âhara bey'-i sahih

527. Hind, zevci Zeyd'den irsle intikâl iden bâğ ve bahçeden semeni hisse-i şâyi'asını³⁰⁸ evini oğlu Amr'a bey' eylese sahih olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

528. Zeyd altmış akçe değer bagasilerini yüzer akçe değer deyü Amr'ı ta'zir idüb yüzer akçeye bey' itdikle Amr dahi kıymetlerini bilmeyüb iştirâ eylese ba'dehu gâbin ve ta'zir sâbit olub lakin bagâsiler mevcûd olmasa Amr, Zeyd'e semeni müsemmâtı virmeyüb kıymetini virmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

529. Zeyd, Amr'dan iştirâ itdüğü bârgirleri Bekir'e, Bekir, Beşir'e bey' idüb ba'dehu Hâlid bârgire müstehak çıkub şer'le aldıktan sonra Beşir, Bekir'e, Bekir, Zeyd'e müraca'at idüb semenini aldıklarından sonra Zeyd dahi Amr'a müraca'at etdikde Amr kendi bundan kavlinedir deyü beyyine ikâmet eylese makbûle olub istircâ' semenden halâs olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

530. Zeyd çiftliğinde olub iskâ itmedüğü mülk çayırını taze iken Amr'a atını otlamak için bey' eylese câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

531. Zeyd, Amr'a bin akçeye bey' eyle deyü virdüğü beş zirâ' çukayı Amr on filoriye bey' eylese bey'-i nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Zeyd kabul itmez ise olmaz zâhir rivâyetde ve lehû ufiye anhû.

532. Zeyd, Amr'a bey' itdüğü câriyeyi Amr hamli vardur deyü da'va idüb hâkim haml zâhir oluncaya dek câriyeyi emânet vaz' eylese cariye'nin nafakası hangisine lazım olur?

³⁰⁸ Hisse-i şâyi'a: Müşterek bir malın her cüz'üne sirayet eden hisse, pay. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 428.

el-Cevâb: Doğmayınca hamli sâbit olmaz doğarsa anet zâ'il olur red idemez velâdetden nifâsda olursa noksan-ı ayıba rücû' ider emânet-i vaz' olunmaz nafakası Amr üzerinedir ve lehû ufiye anhû.

ادعي علي اخر وطأ جارية و حبلت منه و ادعي النقص بهذا السبب فانكر هو الوطئ فله ان يحلف و لو حلف المدع عليه فله ان يطالب من القاضي تعزير المدعي و لو اقام بينه فله قيمته النقص قينه في كتاب القضا و كذا في حدود اليزازيه³⁰⁹

533. Zeyd, Amr'dan sen benim câriyem Hind'i vati idüb andan nâşi Hind haml olub noksan kıymetini zâman ola deyü da'va ve Amr inkâr idüb Zeyd müdde'asına ikâmet beyyine Zeyd'e maada noksan kıymeti tazmin edâ idicek Amr'a yemin virdirmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur.

Bu sûretde Zeyd'e Amr yemin itdikden sonra Zeyd'e ta'zîr lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur.

Matlab: İrsle intikâl iden emlâkıdan sehmen malûm hisses-i şâyi'asını bey'

534. Zeyd babasından intikâl iden emlâkıdan sehmen ma'lûm olan hisse-i şâyi'asını Amr'a bey' eylese bey'-i mezbûr sahih

38B

olur mu?

el-Cevâb: Olur mukâta'lu yer üzerinde binâ ve girâs değil ise ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Cârîyesini nâ-bedid iken Amr'a semen-i mu'ayyene bey' itmek sahih olmadığı

535. Zeyd ibâk eden cârîyesi nâ-bedid iken Amr'a semen-i mu'ayyene bey' idüb ba'dehu Amr cârîyeyi buldukda Zeyd mücerred zuhûr itsun için bey' itmiş idim deyü cârîyeyi Amr'ın yedinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur bey' olmaz ve lehû ufiye anhû.

536. Zeyd, Amr'a bir mikdar bezi şu bahâya deyü bey' eylese lakin birkaç kıt'a idüğü ve ne mikdar zirâ' olduğu ma'lûm olmasa bey'-i mezbûr sahih olur mu?

el-Cevâb: Olur müşâhid olanı bey' itdiyse ve lehû ufiye anhû.

³⁰⁹ Ali, bir cariye ile ilişkiye girip kendisinden cariyenin hamile kaldığı bir başka kişi hakkında iddiada bulundu. Bu sebeple cariyenin noksanlığını iddia etti. Ve o ilişkiyi inkar etti. Ona yemin etmesi gerekir. Müdde aleyh yemin ederse kadıdan davacının tazir edilmesini talep etmesi gerekir. Delilini getirirse noksanlığın değeri ona gerekir. Kütübü-l kaza ve hududu Bezzaziyede.

537. Zeyd ile Amr mülk-ü evlerini istibdâl idüb ba'de'l-kabz sekiz sene mürurundan sonra Zeyd'in yedinde olan eve müstehak çıkub ba'de'l-isbât alınsa Zeyd dahi evini Amr'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Müstehak olanın kıymetini alır ve lehû ufiye anhû.

538. Kâdîfeden olan yasdık misliyetden midir yoksa kıyemî midir?

el-Cevâb: Kıyemîdir ve lehû ufiye anhû.

539. Zeyd tasarrufunda olan yerini Amr'a Bey' itdikde üzerinde olan binâsını istisnâ itmeyüb zikr itmese binâ-yı mezbûr ba'dehu dâhil olub Amr'ın olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

540. Hind maraz-ı mevtinde Amr-ı ecnebiye şu kadar akçe deynim vardır deyüb bir mülk evini Amr'a deynine tuta bey' ve teslim idüb irtesi vefât eylese sa'-i mezbûr sahih olur mu?

el-Cevâb: Olur muhâbâtı var ise kadar-ı ziyâdesi sülüsden mu'teber olur ve lehû ufiye anhû.

541. Zeyd bahçesi içinde câri olan kendüye mahsûl mülk suyunu bir miktar akçeye Amr'a Bey' idüb Amr kendü mülkünden on beş sene mikdârı isti'mâl eylese ba'dehu Zeyd vefât itdikden oğlu Bekir Zeyd'in su mukâbelesinde aldığı akçeyi Amr'a virüb suyu alurum dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Mecârisi ile bey' müteâref olan yerde ol uslubla bey' itdiyse olmaz ancak suyu bey' idüb Amr dahi biraz bina etdiyse re'y-i hâkimle ıdrar olunmayüb ibkâ olunur ve lehû ufiye anhû.

542. Hurde ve fasidü'l-ayâr akçe-i râyic iken Zeyd semen-i ma'lûme nesne Amr' bir hayvân bey' ve teslîm idüb kabl-ı hulûlü'l-ecl zikr olunan akçe kâsed olub sahîhü'l-ayâr-ı cedîd vecîd akçe râyic oldukda zikr olunan mevcûd

39A

olub fesh-i akd mümkün olucak Zeyd ma'rifet-i hâkim ile fesh-i akd idüb hayvânı Amr'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

543. Zeyd, kûlu Amr'ı sâğ ve sâlim olmak üzere Bekir'e bey' ve teslîm idüb Bekir dahi vech-i meşrûh üzere Beşir'e bey' ve teslîm eyledikten sonra Beşir'in yanında frenk çiçeği nâmına ayb-ı zâhiri zuhûr eyledikde Beşir ayb-ı mezbûr ayb-ı kadîmdir deyü Bekir'e red murâd itdikde Bekir kademini ve ol ayb ile redde

istihkâkını münker olup halef iderken mücerred etibbâ ayb kadîmdir dimeleri kendüyece ile Hâlid-i nâib, Bekir'e red-i hüküm eylese hükmi nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Nâib-i mezbûr bu meselede olan ihtilâfa âlim olup huzzâk-ı etibbânın ayb-ı kadîm idüğü mukarrerdir hâdis olmak yokdur deyü cezalarına i'timâd idüb hüküm itdiyse nâfiz olur ehl-i hayra sözüyle red lazım olur i'timâd idenlerden ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-KEFÂLE

544. Zeyd, Amr'a olan deynini medyûnu Bekir'den havâle idüb üçü bile hazır olup Amr deyni Bekir'in hâlini bilmem sonra almakda usret var mıdır didikde Zeyd yokdur gani kimsedir eğer tahsîl idemeyüb alamazsan yine benden al dise ba'dehu Bekr medyûn ve müflis idüğü zâhir olup tahsîl mümkün olmayacak Amr meblağı yine Zeyd'den talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

545. Zeyd, Amr'ın Bekir ve Beşir'e olan deynleri için Hâlid nefislerine kefil olsa ba'dehu dâinler medyûnları biraz habs idüb talâk eyleseler Hâlid kefâletden halâs olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

546. Hind, zevci Zeyd'in Amr'a olan deynine üzerine Zeyneb'i tezevvüc itmemek üzere kefil olsa ba'dehu Zeyd yine Zeyneb'i tezevvüc idicek Amr deyn-i mezkûru Hind'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Telaffuza kudreti var iken işaret ile kefâlet-i sahiha olmadığı

547. Bu sûretde Hind'in oğlu Bekir'e sen dahi meblağ-ı merkûme kefil olursan didikde Bekir telaffuza kâdir iken başıyla işaret eylese kefâlet-i merkûme sahih olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: İştiraken

548. Zeyd'in Amr'da olan mâlına dört kimesne ber-vech iştirâk kefil olsa kable'l-edâ içlerinden Bekir vefât eylese Zeyd, Bekir'in hissesini dahi sâirinden almağa kâdir olur mu?

39B

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

549. Zeyd-i medyun, Amr'a kefil-i bi'l-mâl olan Bekir'den mâlî taleb itdikle Bekir, Zeyd'e, Amr zimmetinde olan hakkın ne tarikledir beyân eyle dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur re'y-i hâkimle ve lehû ufiye anhû.

550. Zeyd, Amr'a develerini bey' murâd idüb ne haldedir deyü tereddüd itdikle Bekir, Amr için mütemevvil³¹⁰ kimesnedir almakda suûbet³¹¹ çekilmez biz dahi oradayüz dimekle Zeyd, Amr'a bey' eylese ba'dehu Amr gâ'ib olub tahsîl mümkün olmayacak Zeyd semen-i mezbûru Bekir'den taleb ve ahza kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz örflerinde kefâlet değil ise ve lehû ufiye anhû.

Matlab: İbâk iderse zararına kefilim dise

551. Zeyd, Amr'a kûlu Bekir'i bey' itdikle eğer ibâk iderse zararına kefilim dise ba'dehu Bekir ibâk idicek Amr virdüğü semeni Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Nefsine kefil olduğu Amr'ı sûk-ı müslimin mahzarında teslim

552. Zeyd nefsine kefil olduğu Amr'ı azlimi Bekir'e sûkda müslimin mahzarında teslim eylese kefâletden halâs olur mu?

el-Cevâb: Olur meclis-i kâdıda teslimi meşrûta olmayacak ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Mevlânın izniyle abdin kefâleti sahîhadır.

553. Zeyd-i müteveli Amr'a bir mikdar akçe virdikle Amr'ın kûlu Bekir mâla kefil olsa kefâleti sahîha olur mu?

el-Cevâb: Bekir medyûn değil ise Amr'ın izniyle olur ve lehû ufiye anhû.

554. Zeyd-i vasi, Amr'a mâl-ı yetimden bir mikdar akçe virüb menziline istiğlâl tarikiyle iştirâ itdikle Bekir ancak derkine kefil olsa ba'dehu menzil-i mezbûr âhara mukaddem rehn idüğü zâhir olub Amr gıybet idicek Zeyd asıl mâlî Bekir'den talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Mu'tâd üzere mülküdür gayra değildir mâlike zarar olursa ben zâmin deyü kefil olduysa zararı zâmin olur ve lehû ufi anhû

555. Zeyd'in Amr'da olan mâlına Bekir kefil olub bana bir ay mühlet vir cümlesini edâ ideyin didikden sonra bir sene murûr eylese hala Zeyd, Bekir'den

³¹⁰ Mütemevvil: Temevvül eden, mal sahibi, zengin. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 910.

³¹¹ Suûbet: Güçlük, zorluk. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1126.

kefâleti hasebiyle mâl-ı mezbûru taleb itdikle va'de bir ay idi şimdi bir sene murûr itdi kefâletden düşdüm virmezim dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz bâtil söyler böyle mühlet olıcak tamâm-ı ecl mebdâ' olur edâya müntehi olmaz ve lehû ufiye anhû.

556. Zeyd, Amr'a bâgirlerin ile bir mikdar akçe vir bizim vilâyetden sana buğday alı vireyin

40A

dimekle Amr virüb ve bir mikdar akçe ücret dahi virdikle Zeyd eğer zâyî' olursa zâmin olayın dise ba'dehu Zeyd buğdayı alub yolda gelürken bilâ takdir bâgir ile bir denek buğday zâyî' olıcak Zeyd'e zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Zeyd eğer sana harbi kâfirden zarar olursa zâmin dise

557. Birkaç neferin ağaları olan Zeyd neferinden Amr'a var filan vilayet yerde olan hizmetimi görü vir deyü irsâl murâd idüb Amr yolda harbi küffâr havfi vardır deyü imtinâ' itdikle Zeyd eğer sana zarar olursa ben zâmin olurun deyüb irsâl eylese ba'dehu yolda Amr'ı harbi küffâr ahz ve esir itdikle Amr bir mikdar filori virüb nefsinin tahlis eylese Amr meblağ-ı merkumu Zeyd'e tazmine kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur re'y-i hâkimle ve lehû ufiye anhû.

558. Zeyd-i medyûn âhar diyara gitdikde dâini Amr'a akrabamdan Bekir, Zeyd'de olan akçeyi ben sana vireyin dise ba'dehu Bekir yine virmezim dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur muallâk değil ise ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Zeyd evine misâfir olan Amr'a eğer ser-habbeden zâyî' olursa ben zâmin dise

559. Zeyd, Amr'ın evine misâfir olmak istedikde Amr, Zeyd'e eğer bir habben zâyî' olursa ben zâmin dise ba'dehu onda sâkin iken bir ferâcesi zâyî' olıcak Amr'a tazmine kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

560. Zeyd, Bekir için Amr'ın nefsinin kefil oldukda sâkin oldukları beldede teslim itmek üzere kefil olsa ba'de Bekir, Zeyd'i belde-i âharda bulub Amr'ı ihzâr eyle dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

561. Zeyd'in evinden bazı esbâbı sirkat olundukda Amr'a sârik sensin deyü Bekir ehl-i örfe ahz ve habs itdirdikden sonra bir mikdarını ikrâr idüb dahi almadın Amr Bekir'in habsinden firâr eylese Zeyd, Amr'ı bul deyü Bekir'i rencide itmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Bekir itlâk itdiyse ihzâra cebr itdirir ve lehû ufiye anhû.

KİTABÜ'L-HAVALE

562. Zeyd, dâini Amr'ın yedine mühürlü tezkire virüb var filan beldede olan medyûnum Bekir'den deynimi al didikde Amr dahi gelüb tezkireyi Bekir'e virüb Bekir tasdik idüb tezkirei ahz ve meblağı Amr'a edâ ve teslim eylese ba'dehu Bekir yine dönüb meblağ-ı merkûmu virmeyesin deyü Zeyd'den mektub geldi deyü girü Amr'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Tahsil idemeyüb almazsan yine benden al dise

563. Zeyd, Amr'a olan deynini medyûnu Bekir'den

40B

havale idüb üçü bile hâzır olduklarında Amr ben Bekir'in halini bilmem sonra almakta usret var mıdır didikte Zeyd yokdur gani kimsedir eğer tahsil idemeyüb alamazsan yine benden al dise ba'dehu Bekir mîriye medyûn ve müflis idüğü zahir olub Amr, Bekir'den almayacak yine Zeyd'den talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

564. Bir vakfa medyûn olan Zeyd deynin kendi medyûni Bekir'den mütevelliyeye havâle idüb mütevellî ve Bekir dahi kabul idüb yedi sekiz sene mürûrundan sonra Zeyd vefât idüb ba'dehu Bekir musiren vefât eylese mütevellî deyn-i merkûm yine verese-i Zeyd'den talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Bekir imlâ' ise olmaz değil ise deyni kendi virmediyse olur ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-KAZÂ

565. Zeyd-i medyûn habs olundukda ne mikdâr habs olunmağla iflâsı zâhir olub hâkim habsden itlak-ı câiz olur?

el-Cevâb: Bir aydan altı aya değin takdir olunmuştur lakin sahîhde medyûnun ahvâli ve ahlâkına göre re'y-i hâkim mefûzdur ve lehû ufiye anhû.

566. Bir kazâ-i Asitâne'den Zeyd'e ve serdâr tarafından Amr'a tevcîh olunub Zeyd'in târihi muahhir olucak serdâr tarafından Amr'a virilmek emirde Asitâne'den muahhir ve mukaddem târih ile âhara tevcîh olunursa amel olunmayub Amr'a zabt itdirile deyü mukayyed olmağla Amr kazâ-ı mezbûru Zeyd'e zabt itdirmeğe şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Onlara tevcih-i kazâyâ izn-i sultâni mesâlih-i mühime iktiza itdüğü yerlere mahsûs olub Amr'a tevcîh vech-i mezbûr üzere ise ihlâl-i müsâlaha-i müeddî âhara virilmemek lazım olur ve mezâlîme mü'eddidir ve lehû ufiye anhû.

567. Zeyd-i kadı emir-i pâdişâha itâ'at itmeyüb alâ-melâ'i'n-nâs emri şek idüb azline icâb ider evzâ'-yı şeni' ve ef'âl-i kabihasını kâdı-ı asker rikâb-ı hümâyûna arz itmekle azl-i ebed fermân olunub ruznâmeğe kayd olunsa ba'dehu salâh-ı hali zuhûr idüb cânib-i sultanatdan cerâimi afv olunmadıkça Zeyd'e taklîd-i kazâ sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: İmlâ ve inşâdan haberi olmayan müderris azle müstehak olur.

568. Bir medresede müderris olan Zeyd'in imlâ ve inşâdan haberi olmayub lafz-ı imâreti imâret ve budur ki lafzını bu derki ve ta'lil lafzını teallâ yazub imzâsında el-müderris medrese-i filan deyü

41A

yazsa azle müstehak olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

569. Zeyd-i kâdı, Amr-ı kâdıya sekiz bin akçe rüşvet virmekle bakiye müddetinden ferâğ itdirüb yerini alsa Zeyd'in itdüğü ahkâm nafiz olur mu?

el-Cevâb: Taklîdi câiz olmaz dinmişdir virilmemek gerekdir ve lehû ufiye anhû.

570. Zeyd-i kâdının müddeti hulle karib olub mütesarrif olduğı kâdıya tevkıyatla Amr'a tevcîh olunmak mukarrer oldukda Amr tevkıyat olmamak için Zeyd'e bir mikdâr akçe virüb Zeyd bakiye-i müddetinden fariğ olmağla Amr'a müncezâ virilse şer'ân taklîdi câiz olur mu?

el-Cevâb: Eslahâllahu hâlehum ehakk ve evlaya virilmek gerekdir ve lehû ufiye anhû.

571. Zeyd oğulları Amr ve Bekir'e mülk-ü bahçesini filan vâkıfa olan deynimi edâ iderseniz on altı bin akçeye size bey' itdim deyüb onlar dahi kabul ve kabz idüb deyn-i mezbûru edâya müte'ahhid olduklarından sonra birkaç sene bağçeyi tasarruf idüb deyni virmiycek Zeyd-i mezbûranı kâdı asile ihzâr ve da'va itdikde kâdı bağçeyi Zeyd'e hükm itdikden sonra nâibü'ş-şer'i bağçeyi yine mezbûrana hükm eylese hangisinin hükmü nâfiz olur?

el-Cevâb: Hükm-ü evvel nâfizdir ta'lik mukarrer ise ta'likden sonra Zeyd kavillerine itimat idüb bey'-i kati itmiş ise hükm-ü sani nâfizdir ve lehû ufiye anhû.

572. Zeyd, Amr-ı sipâhi ile da'va-yı şer'iyesi için kâdıya vardıklarında kâdı, Amr'a ta'zimen kalkub yerine oturdub Zeyd ayak üzere dururken da'vaların istimâ' ve hükm eylese hükm-ü nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Görülür vakı'a mutâbık ise ibkâ olunur değil ise ibtâl olunur kâdı azl olunur ve lehû ufiye anhû.

573. Bir da'vanın ma'ân istimâ'ına me'mûr olunan dört kâdıdan biri vefât eylese sairî istimâ' kâdır olur mu?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

574. Bu sûretde dört kâdı da'va-yı merkûmeyi istimâ' itmeden cülûs-ı hümâyûn vaki' olsa tecdîd-i emr olmadın emr-i sâbıkla istimâ' kâdır olurlar mı?

el-Cevâb: Emr-i sâbık ile olurlar mâni' olmayacak ve lehû ufiye anhû.

575. Zeyd'in kazâsına mülhak olan nâhiyede nâib olan Amr vefât itdikte ahâli-i nâhiye Bekir'i nâib idüb Bekir bazı mevâd-ı istimâ' ve hükm eylese

41B

nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Hükm olur nefâzı muhtaç kâdı olanda hükmü nâfiz olmaz ve lehû ufiye anhû.

576. Zeyd, Amr'dan bir mikdar akçe da'va idüb sebep beyân itmedin beyyine ikâmet eylese kâdı Zeyd'e ve şuhûda beyân-ı sebep teklîfine kâdır olur mu?

el-Cevâb: Olmaz suâl-i kâdı câizdir ama cebr eylemez ve lehû ufiye anhû.

577. Zeyd-i kâdı asemm³¹² olub müdde'i ve müdde'a aleyhin kelâmların istimâ' idemeyüb mesâlih-i müslimin mu'atıla olsa şer'an azli lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

578. Kuzâtdan olan Zeyd otuz kırk atlı ile gezüb bi-gayrı hakk Amr'ı ahz ve habs itdikde Bekir niçün böyle idersin sözün var ise şer'le gör didikde Zeyd ben celâliyin nice senin gibi adam katl itdim deyü ahz ve katl murâd itdikde güçle tahlîs eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Azl ve habs-i ebed olunur ve lehû ufiye anhû.

579. Zeyd, Amr'dan bir menzil da'va idüb beyyine ikâmet itdikde Bekir-i hâkim beyyinesin istimâ' itdikden sonra hükm itdim demeyüb şehâdetleri hîn-i kabulden vâki' oldu deyüb hüccet dahi bu ibâretle yazılmış olsa hükm itdim dimeyecek mülk-i mezkûr Zeyd'e hükm olunmuş olur mu?

el-Cevâb: Bu mertebe ile kavî-i muhtârda ve lehû ufiye anhû.

580. Zeyd'in duyûnuna virecek dükkânında bir mikdar esbabından gayrı nesnesi olmayüb dainleri üç ay mikdarı habs itdirdiklerinden sonra hâkim zikr olunan esbâbı hisselerince dâinlere tevzî' idüb Zeyd'i hasbden itlâka kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur Zeyd'in rızasıyla ve lehû ufiye anhû.

581. Cüzâm zahmetine mübtelâ olan Zeyd'e taklîd-i kazâ câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

582. Zeyd, zevcesi Hind'i üç talâk boşadıktan sonra hulle itmeden Amr-ı kâdı, Zeyd'e yine nikâhlanmak câizdir deyüb hîn-i tatlîkde muttasılan inşallah dahi dimemiş iken Zeyd'e, Hind'i nikâhlandırırsa Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Kâfir olur azli vâcibdir ve lehû ufiye anhû.

583. Âhar diyârdan gelüb bir beldede vefât eden Hind'in Zeyd ve Amr oğulları idüğün ol diyâr ahâlisinden şuhûd ile emîn-i beytü'l-mâl yüzüne isbât-ı veraset idüb hükm-ı kâdı ile muhallefâtı aldıklarından

42A

sonra emn-i âhara oldukda Zeyd ve Amr'a ta'aruz idüp maskat-ı re's³¹³inizden nakl-ı şehâde getürün dimeğe kâdir olur mu?

³¹² Asemm: Çok sağır, kulakları hiç işitmeyen. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 48.

³¹³ Maskat-ı re's: İnsanın doğduğu yer. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 674.

el-Cevâb: Olur kâdı bu husûsa mevali değildir ve lehû ufiye anhû.

584. Kütübü fikhîyede bir mesele muhtelif fihâda ehad-ı akvâl tercih olunub ve bihi yüftâ yahud ve aleyhi'l-fetva yahud ve hüve's-sahih deyü tashih ve tasrih olunsa kâdının kavlı-i müftâ bihi ma'lûm iken kavlı-i âhar ile hükmü nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz taraf-ı âhara dahi fetva virilüb yahud müte'ahhirin ihtiyâr itmiş değil ise ve lehû ufiye anhû.

585. Zeyd-i âlim müderris olduğu diyâra varmayub özrü şer'isi olsa âhar diyârda tedris ve ifadeye meşgul olacak vazifeye müstehak olur mu?

el-Cevâb: Varub emr-i veliyyü'l-emr ile amel itmek lazım olur ve lehû ufiye anhû.

586. Kitâb-ü eşbah ven nezâirde olan mesâil sair kütüb-ü fikhîyede olana muvâfık ve amel olunmağa layık mıdır?

el-Cevâb: Makbûlü var ise merdudi dahi vardır ve lehû ufiye anhû.

587. Zeyd'in iflâsı sâbit ve mukarrer olub yesârı sâbit değil iken dâinleri habs itdirmeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Deyni bedel-i mâl olub yahud kendi akdi ile iltizâm itdüğü ise olurlar ve lehû ufiye anhû.

588. Zeyd-i kâdı lafz-ı kudreti kutiret yazsa azle müstehak olur mu?

el-Cevâb: Olur lakin öyle yazmayana virilmek lazım olur ve lehû ufiye anhû.

589. Bir kazâyı Zeyd üzerinde kazâ tevcîhine me'mûr olan serdâr Amr'a tevcîh idüb ba'dehu yine Zeyd üzerinden Asitane'den Bekir'e tevcîh olunsa Amr ve Bekir'den hangisi kâdı olur?

el-Cevâb: Emr-i veliyyü'l-emr ile amel olunur ve lehû ufiye anhû.

590. Şer'-i şerîfe, emr-i aliye ve fetevâ-yı şer'iyeye i'tibâr ve amel itmeyüb hilâf-ı şer' hükmünde musırr olan kâdıya ne lazım olur?

el-Cevâb: Azl-i ebed ve ta'zîre müstehak olur şer'iat-ı şerîfeyi tahkîr ile kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

591. Bazı Müslümanlar ücretle yahudi zimmilerin hamflarını taşısalar hâkim mezbûrları men'a kâdir olur mu?

el-Cevâb: Cebr ile olmaz ve lehû ufiye anhû.

592. Zeyd-i zimmi âhar diyârdan getürdüğü hamrı gümrükden kaçırıldıkda gümrük emîni yedinde

42B

olan emir-i mücebince hamrı ahz u kabz idüb Amr'ı zımmıye bey'e tevkîl idüb Amr bey' ve semenini emîne teslîm eylese ba'dehu Zeyd mücerred sen satdın deyü semeni Amr'dan talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hâkim istimâ' idemez ve lehû ufiye anhû.

593. Zeyd, kâdî-i kudâta vardıkda zorba cem' idüb kazâm halkının başlarını kesüb mallarını alayım deyü âlâ melâi'n-nâs tekellüm eylese ne lazım olur?

el-Cevâb: Azl-i ebed olunub tevbesi zuhur idince habse müstehak olur ve lehû ufiye anhû.

594. Zeyd-i kâdının re'âyadan bi-gayrı hakk alduğu mâl ba'de't-teftiş alınub ashâbına red idesin deyü Amr-ı kâdiya hitâben emr-i âli vârid oldukda Zeyd'i üç defa mürâsele ile şer'a da'vet itdiklerinde inâd idüb elbette varmam kıtâl iderim deyü alet-i harb-ı müheyya eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Vâliye mürâcaat ile ahz ve habs-ı medîd olunub emr-i şer' icrâ olunur azl-ı ebed olunması lazımdır itâ'at-ı şer' itmemekle kâfir olur ve lehû ufiye anhû.

595. Meşâyihden olan Zeyd-i müteveffanın türbesine virilen sadakât ve nüzûr-ı müslimini evlâdından olan Amr ve Bekir kabz idüb hemşireleri Hind'e hissa virmeyüb hâkimü'ş-şer'a mürâfa' olduklarında zükûr³¹⁴ ve inâsa³¹⁵ ale's-seviyye hükm idüb hüccet virse nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Hükm değıldir cümlesi fukâra ise ta'yîn ve takarrur olunur ve lehû ufiye anhû.

596. Zeyd havâleden sende şu kadar akçem vardur deyü Amr'dan da'va ve ikâmet-i beyyine itdikde Amr şühûd-ı salâh ve diyânet ile ma'rûf değıllerdir bil ki şehâdet zor ile meşhurlardır ta'dîl ve tezkiye olunsun didikde nâibü'ş-şer' iltifât itmeyüb hükm eylese hükm nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz böyle hükme muvelli değıllerdir ve lehû ufiye anhû.

597. Zeyd-i medyûn altı ay mikdarı deyni içün mahbûs olduktan sonra dâini Amr hazır değıl iken kâdî asârına beyyine istimâ' idüb nefsine kefil olub ıtlâka kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

³¹⁴ Zükûr: Erkekler. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1391.

³¹⁵ İnâs: Kızlar, kadınlar. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 500.

598. Zeyd, Hind-i sagîreden bazı hukuku da'va itmek murâd idüb vasi mensûbe hazır olmamağla hâkim vasi âhar nasb ve da'vayı istimâ' ve şer'le hükm eylese hükm nâfiz olur mu?

43A

el-Cevâb: Olur ihyâ-i hukuk için itmiş ise ve lehû ufiye anhû.

599. Hâkimü'ş-şer' olan Zeyd husûmete gelen müslimin ehl ve ıyâllerine sarîh-i zinâ ile şetm eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Asim olub azli lazım olur sarîh-i zinâ ile şetm etdüğü muhsane ise had-ı kazf dahi lazım olur ve lehû ufiye anhû.

600. Zeyd-i kâdı matlab kâğîdına ve'l-mülâzemet bi'l-gayeti'l-aliyye ihda aşeretü eşher deyü yazsa kazâyâ müstehak olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Her lafzında bir hatâyı iltizâm eylemiş lakin böyle itmeyenlere ve akhâm ile talep itmeyenlere virilmek gerekdir ve lehû ufiye anhû.

601. Zeyd ile Amr'ın da'vasını istimâ' idesin deyü Bekir-i kâdıya hitâben emr vârid oldukda Bekir kendi istimâ' itmeyüb nâibi Beşir'i istihlâf eylese câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur bi'z-zât istimâ' emr olunmayacak yahud nâibi görüb Bekir'e i'lâm idüb Bekir'de tenfiz itdiyse ve lehû ufiye anhû.

602. Zeyd, Amr'ın bir dükkânda vâki' rub' hissesini iştirâ itdikde Bekir hisse-i mezbûrayı senden mukaddem ben Amr'dan iştirâ itmiş idim deyü da'va idicek iki kimesne târih beyân etmedin Bekir'in hisse-i mezbûreyi Zeyd'den mukaddem iştirâ itdüğüne şehâdet itdiklerinde hâkim kabul ve hükm eylese hükmü nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Olur şuhûd udûl olub ta'yîn-i sabıkda cezmlerini hâkim bilüb hükm itdiyse ve lehû ufiye anhû.

603. Bu sûretde hâkim ecr-i mücerred şuhûd târih beyân itmemişler deyü hisse-i mezbûreyi Bekir'den Zeyd'e hükm eylese hükm nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Hükm-ü evvel tecvîz olunmuşdur hileli fehm olunmayacak ibkâ gerekdir ve lehû ufiye anhû.

604. Zeyd ve Amr askeriyle iken mâ-beyinlerinde olan da'vayı kasaba kâdısı cebren istimâ' ve hükm eylese hükmü nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Karîblerinde hâkim-i askeri yoksa olur ve lehû ufiye anhû.

605. Âhar diyardan gelüb bir beldede tavattun iden Zeyd ve Amr ve Hind karındâşlarız deyü bir yerde sâkinler iken Zeyd ve Amr vefât idüb emîn-i beytül-mâl

terekelerine vaz'-ı yed idüb Hind vâris-i ma'rufelerim deyü taleb idüb isbâta kâdire olmayüb nakl-i şer'iyye muhtâce oldukda kâdı mücerred bir yerde oturlardı vâris-i ma'rûfedir

43B

deyü terakelerini Hind'e hükm idüb alı virmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Bu vechle olmaz cem-i gafîr haberi ile ma'lûmu olıcak men'a me'mûrdur ve lehû ufiye anhû.

606. Bir medreseye tâlebe olan Zeyd medrese hal oldukda âhara virilmeyüb Zeyd'e virile deyü buyurdub veliyyü'l-emrin vekili mutallakı olan rü'us-ı hümayûna kayd idüb eline sûret-i rü'us virdikden sonra medrese-i mezbûre açulub Zeyd'in emrini fesh ider temessük yok iken sehven âhara virilse şer'an amel olunur mu?

el-Cevâb: Olunur müstehakka virilsün deyü vârid olan emr-i âli nâsîh olub kıtâ' tarikin örfünü katı' olur ve lehû ufiye anhû.

607. Zeyd-i yahûdi medyûnu dâinleri habs etdirdiklerinde edâ-i deyn idecek hâli var iken taannûta virmeyüb zindanda yine tena'um ile mukayyed olsa zindanda edâ-yı deyn için darb ve kayd meşrû' mudur?

el-Cevâb: Mevzu' habisinde habs itdürüb tena'umdan men' itdirirler ve lehû ufiye anhû.

608. Bir medrese ber-vech te'bîd Zeyd'e tevcih olundukda berâtında âlâ vechi't-te'bîd kaydından mâ'adâ küllemâ azl ani'l-medreseti'l-mezbûre ad bihâ mütevelliyâ deyü kayd olunsa ba'dehu medrese-i merkûme Amr'a tevcih olundukda berâtında zikr olunan kaydı ref' olundu deyü tasrîh olunmayacak Zeyd-i mezbûr ma'zûl olur mu?

el-Cevâb: Olur bu vechle taklîd-i sultânî olmaz tezvirdir ve lehû ufiye anhû.

609. Zeyd-i kâdı, Amr'a hadd-ı şîrb vurub cerîme nâmına bir mikdar akçesini aldıkda Bekir ehl-i örf cerîme benimdir deyüb Zeyd bana karşı söyledin avratın boşdur dise mücerred bu mertebe ile nikâha zarar-ı tertib ider mi?

el-Cevâb: Cerîmeyi hakkı ya mülkü bilmez ise eylemez Zeyd'in cehl ve fasıkı mukarrer olub azli vâcib olur ve lehû ufiye anhû.

610. Zeyd frenk zahmetine mübtelâ oldukda zevcesi Hind tefrik taleb idicek hâkimü'ş-şer' tefrikine hükm itse hükmü nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Zeyd fasık ve müfsid değil ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

611. Deyni için habs olan Zeyd deynini vefâ ider emlak ve esbâbı var iken taannüt idüb habsde yatarım bir akçe virmem dise hâkim bir emîn nasb idüb

44A

satdurub edâ-yı deyn itdirmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Habıside tazyik idüb kendüye bey' itdirir dahi inâd iderse vechi mezbûru ihtiyâr ider ve lehû ufiye anhû.

612. Zeyd-i müteveffanın bir karyede olan mülk-ü menzili zevcesi Hind'e ve sagîre kızı Zeyneb'e intikâl idüb Hind, Zeynebi âhar karyede sâkin Amr'a tezevvüc idüb Zeyneb, Amr ile sâkine iken Hind menzilde istiklal üzere kırk yıl sâkine olub anâsı olmağla ihrâc itmeyüb Hind dahi vefât idüb Zeyneb babasından filan hisse-i şer'ıyyesini taleb itdikde sâir verese Hind menzil-i mezbûru Zeyd'den hâl-ı hayatında iştirâ itmişdir deyü kırk üç yıllık hüccet ibrâz idüb zeylinde olan şuhûddan suâl olundukda mazmûn-ı hüccet ma'lûmumuz değıldir Zeyd'in mülkü bilürüz vefât itdikde veresesine intikâl itmişdir deyü şehâdet itmekle hükm-ı kâdı lâhık oldukdan sonra kâdı âhar feshe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hind'in mâlikane tasarrufuna mugâyyir ikrârı sâbit ise Zeyneb'in hissesine ikrâr ile hükm-i sâbık takrîr olunur değıl ise tasarruf ve hücceti ile amel olunur ve lehû ufiye anhû.

613. Zeyd-i müdde'a ve Amr-ı müdde'i aleyh ikisi bile olub beyinlerinde olan da'vayı Zeyd kendi kâdısına istimâ' itdiririn deyüb Amr kendi kendi kâdısına istimâ' itdiririn dise şer'ân hangisine i'tibâr olunur?

el-Cevâb: Müdde'a aleyh kavline i'tibâr olunur kâdısı hâzır olunub ta'allülü yoğsa ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'Ş-ŞEHÂDE

614. Bir husûsa şehâdet iden Zeyd cerh olunub hâkim şehâdetini red itdikden sonra hâkim-i âhar redde âlim iken Zeyd'in husûs-u mezkûra yine şehâdetin kabul idüb hükm

44B

eylese hükmü sahîh olur mu?

el-Cevâb: Merdûdü'ş-şehâde idüğü mahkûm bihi ve mektub değıl ise hâkim-i sâni ba'de't-ta'dîl hükm itdi ise sahîh olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Şöhreti şâyi'a ile amel

615. Bir kıt'a tarlayı Zeyd emîn-i müslim çiftliğindedir öşrü benimdir deyü da'va idüb beyyine ikâmet eylese Amr sipâhi tımârımdandır öşrü benimdir deyü beyyine ikâmet eylese hangisinin beyyinesi evlâdır?

el-Cevâb: Şöhret-i şâyi'a hangi tarafda ise onunla amel olunur ve lehû ufiye anhû.

616. Zeyd ve Amr nâ-bâliğ vâkıf oldukları husûsa ba'de'l-bulûğ şehâdet eyleseler mesmû'a olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

617. Bir husûsa şehâdet idenlerin şehâdetlerinde şübhe olub kezb ihtimâli olıcak şuhûda yemîn teklîfi câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur müteahhirin kavlini hakim ihtiyâr iderse ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Şehâdetü'l-vekîl ba'de'l-azl

618. رجل وكل زيدا في مادة ثم عزله فشهد زيد بعد العزل تلك المادة هل تقبل شهادته ام لا

el-Cevâb: ve lehû ufiye نعم تقبل ان كان العزل قبل الخصومه و الا فلا لما فيها من التهمة³¹⁶ anhû.

619. Bir vakf dükkânı müstecir olan Zeyd'den müşâhere câbisi olan Amr güzeşte icâreyi taleb itdikde Zeyd, Amr'a edâ ve teslîm eyledim deyüb Amr inkâr itdikde vakfın katib ve mütevellisi olan Bekir ve Beşir şehâdet eyleseler şehâdetleri makbûl olur mu?

el-Cevâb: İstirdâd için Zeyd da'va iderse olur ve lehû ufiye anhû.

620. Zeyd, Amr'dan şu kadar akçe virmiş idüm deyü da'va itdikde ikâmet itdüğü şuhûd husus-ı mezbûrun zamân ve mekânı ta'yine kâdir olmayacak şehâdetden sâkit olur mu?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

621. Bir husûsda şuhûd usulün ağzından şuhûd furu'-ı şehâdet idüb kâdi hükm itdikden sonra usul-ı şehâdetlerini inkâr eyleseler hükm-ü mezbûr fesih olunur mu?

el-Cevâb: Olunmaz ve lehû ufiye anhû.

³¹⁶ Bir adam bir konuda Zeyd'i vekil tayin etmiş sonra onu azl etmiş, bu azlden sonra Zeyd bu konuya şahit olmuş, onun şahitliği kabul olur mu olmaz mı?
el-Cevâb: Evet, davadan önce azl olursa kabul edilir. Ancak o işin içerisindeki töhmet vaki olursa kabul olmaz.

622. Eser-i darb ve cerâhati olmayan Zeyd-i müteveffânın veresesı Amr'a senin darbindan fevt oldu deyü da'va ve beyyine ikâmet itdiklerinde Amr mat'ûnen fevt oldu deyü beyyine ikâmet eylese hangisinin beyyinesi evlâdır?

el-Cevâb: Evla evlâdır darbdan sonra olunca sahib-i firaş ise ve lehû ufiye anhû.

623. Zeyd, Amr'a bana falan

45A

târihte zûlm itdirüb mâlım aldırдын deyü da'va ve beyyine ikâmet itdikde Amr târih-i mezbûrda âhar diyârda idüğüne beyyine ikâmet eylese hangisinin beyyinesi evlâdır?

el-Cevâb: Evla evlâdır adile olub hilâfi mütevâtir yahud şöhret-i şâyi'a ile meşhûr değil ise ve lehû ufiye anhû.

624. Zeyd, Amr benden olan câriyeyi Bekir'de idâ' idüb itmiş idim zâyi' oldu deyü da'va ve beyyine ikâmet idüb Amr, Bekir'den iştirâ itdim deyü da'va ve beyyine ikâmet eylese hangisi evla?

el-Cevâb: Şirâ beyyinesi evla ve lehû ufiye anhû.

625. Zeyd, Hind'i İstanbul'da bulub menkûhamdır deyü da'va ve beyyine ikâmet itdikde Hind inkâr idüb ben hala Şam'da olan menkûhasıyım deyü beyyine ikâmet itmekle Zeyd'in da'vasını def'a kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

626. Zeyd vefât idüb kızı Hind'i terk itdikde Amr ben Zeyd'in karındâşı Bekir-i müteveffânın oğluyum deyü da'va ve isbât itdikde Zeyd ile Bekir'in babalarını bulub lakin dedelerini bilmeseler şehâdetleri makbûl olur mu?

el-Cevâb: Olmaz kavli muhtârda ve lehû ufiye anhû.

Matlab: ³¹⁷ مما يجب حفظه في حق بيت المال

627. Âhar diyârdan olan Zeyd vefât idüb li-ebeveyn karındâşı oğlu Amr kaldıkda verâsetini ol diyâr ahâlisinden şuhûd udûl ile isbât iderken beytü'l-mâl emîni var ol diyârdan nakl getür dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Bunda vâris ma'rûf ise dahl idemez isbâta muhtaç ise hâkim beyyine istimâ'ına muvalli değildir nakl ile me'mûrlardır ve lehû ufiye anhû.

³¹⁷ Beytü'l-mal hakkında korunması gereken şeylerdendir.

628. Zeyd vefât idüb sagîre kızı Hind'i ve anası Zeyneb'i ve kız karındâşı Hatice'yi terk itdikde Zeyneb ve Hatice Zeyd sıhhatinde filan câriyesini azâd itmiş idi diseler şehâdetleri makbûl olub azâd olur mu?

el-Cevâb: Olur birer şahid dahi var ise yoğsa mezbûrlar hissesinden azâd olur ve lehû ufiye anhû.

629. Cunûn ile meşhûr olan Zeyd, oğlu Amr'a bazı nesne hibe idüb vefât itdikde sair verese ile ihtilâf idüb Amr akli kâmil iken hibe itdi deyü beyyine ikâmet idüb sâir verese hâl-i cünûnda hibe eyledi deyü beyyine ikâmet eyleseler hangisinin beyyinesi.

45B

el-Cevâb: Evla evlâdır Zeyd ma'tûh olub veli nasb olunduğu sâbit değil ise ve lehû ufiye anhû.

630. Hind'in babası Zeyd, Amr'ın babasının ma'tufi idüğüne şehâdet iden şuhûd-ı i'tâkı bilmeyüb tesâmu' ile şuhûdları makbûl olur mu?

el-Cevâb: Şöhreti şâyi'a vaki' idüğü hâkime zâhir olursa kabul-ı câiz olur Zeyd'in rıkkıyetini da'va ider olmayacak kavli müte'ahhirin üzere ve lehû ufiye anhû.

631. Zeyd-i zimmi fevt olub zevcesi Hind'den gayri vârisi olmasa Amr-ı zimmi, Zeyd'de şu kadar akçem vardır deyü da'va idüb emîn-i beytü'l-mâl yüzüne zimmi şuhûd ikâmet eylese şehâdetleri makbûl olur mu?

el-Cevâb: İstihsânen olur me'mûr-ı bi'l-'amel odur ve lehû ufiye anhû.

632. Bir yıldan mukaddem Zeyd bir husûsta talâka yemîn idüb avratı boş olmuş idi deyü şehâdet iden şuhûdun şehâdetleri makbûl olur mu?

el-Cevâb: Olmaz özürleri yoğsa ve lehû ufiye anhû.

633. Zeyd, Amr-ı re'ise mudârebeye virdüğü akçeyi karz virmiş idim deyü beyyine ikâmet idüb Amr mudârebeye aldım deyü beyyine ikâmet eylese hangisinin beyyinesi evlâdır.

el-Cevâb: Karz beyyinesi evlâdır ve lehû ufiye anhû.

634. Zeyd-i medyûn habs olunub iflâsı sâbit olmağla itlâk olunduktan sonra bazı kimesneler Zeyd'in yesârına şehâdet eyleseler mutlaka mûsirdir demek kifâyet ider mi yoğsa hâkim ne makûle mâli ve emlâkı ve esbâbı vardır beyan idin dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Şuhûd udûl ise mutlaka yesârına şehâdet kifâyet ider ve lehû ufiye anhû.

635. Bir maddeye şehâdet iden Zeyd ve Amr hîn-i şehâdetde biribirine muhâlif şehâdet idüb hâkim şehâdetlerini red itdikden sonra yine mezbûrlar hâkim-i âhar huzurunda mezbûra şehâdet eyleseler şehâdetleri makbûl olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

636. Zeyd bir vilâyetde bir mahallede sâkin iken iki seneden berü gemici olub gemide sâkin olsa hala bir husûsa şehâdet idüb ta'dil olunmak lazım oldukda sâbıka olduğu mahalleden mi suâl olunur yoğsa hala olduğu gemi halkından mı?

el-Cevâb: Hala olduğu yerden suâl olunur ve lehû ufiye anhû.

46A

Matlab: Tarla ve mer'ada da'vası el-amel bi's-şöhret-i şâyi'a

637. Zeyd bir karye kurbunda olan tarlalarının bazı yerini binâ vaz' itdikden sonra ahâli-i karye tarlalar kadîmden mer'âmızdır deyü beyyine ikâmet idüb Zeyd eben an-cedd³¹⁸ zirâ'at olunur tarlalarımızdır deyü beyyine ikâmet eylese hangisi ile amel olunur?

el-Cevâb: Şöhret-i şâyi'a hangi tarafda ise onunla amel olunur ve lehû ufiye anhû.

638. Zeyd'in Amr ile olan da'vası için Bekir ve Beşir şehâdet itdiklerinden sonra hükm tertib itmeden Bekir dönüb şehâdetimde kazibim dise Bekir'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Şehâdeti bâtil olur ta'zîre müstehak olur kebîreye irtikâbla tövbe tarîkiyle rücu' değil ise ve lehû ufiye anhû.

639. Zeyd zâyi' itdüğü yakût ahdardan bir yüzük taşını Amr'ın yedinde bulub isbât-ı murâd itdikde Amr yakût misliyandandır isbât-ı mümkün değildir deyü Zeyd'in beyyinesini tutmamağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

640. Udûl-ı müsliminden olub kahvehâneye varan Zeyd'in şehâdeti makbûl olur mu?

el-Cevâb: Muktezâ-yı adalet anda varmak değildir ve lehû ufiye anhû.

³¹⁸ Eben an-cedd: Babadan, büyük babadan, dededen, kuşaktan kuşağa. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 225.

641. Zeyd'in vefâtından sonra zevcesi Hindi vaz'-ı haml idüb veled hayyen doğub iki saatden sonra vefât itdikde Hind vesâir verese mirasda nizâ' idüb verese meyten doğdu deyü Hind hayyen doğduğuna kable ve bazı nisvânı şuhûd-ı ikâmet eylese ricâlden kimesne olmayacak makbûl olur mu?

el-Cevâb: Hilâfiyedir hâkim i'timâd-ı tam gelürse kabulü câizdir ve lehû ufiye anhû.

642. Zeyd'in yedinde olan kulu hâricden Amr mülk câriyemden tevellüd itmişdir ve i'tâk itmemiştir deyü da'va ve beyyine ikâmet eylese Zeyd mülk câriyemden doğmuş abdim midir deyü beyyine ikâmet eylese hangisinin beyyinesi evlâdır?

el-Cevâb: Evla evlâdır ve lehû ufiye anhû.

643. Zeyd üzerine şehâdet iden Amr ve Bekir için müdde'iden ücret alub şehâdet itdiler deyü isbât eylese şehâdetleri red olunur mu?

el-Cevâb: Zeyd bu isbâtta hasım değildir sübut-ı şer'i olmayacak red dahi olunmaz meğer bu mikdâr mâla isticâr idüb benim mâlımı i'tâ eyledi deyü da'va ve isbât eyleye ve lehû ufiye anhû.

644. Hind vefât itdikde tasarrufunda olan menzili verese zabt itdikden sonra Zeyd-i ecnebi, Hind sıhhatinde menzil-i mezkûru

46B

bana bey' ve kabz-ı semen itmişdi deyü da'va idüb Hind'in bey' ve kabz-ı semene ikrârına beyyine ikâmet eylese makbûl olur mu?

el-Cevâb: Hilâfiyedir vukû'unda iştibâh olucak red olunur ve lehû ufi anhû

645. Zeyd yedinde olan hüccetin mazmûnunu isbât etmek lazım geldikde Amr ile hücceti tahrîr iden Bekir-i nâib şehâdet eyleseler makbûle olurlar mı?

el-Cevâb: Hükm iden nâib olub hükmüne şehâdet iderse olmaz ve lehû ufiye anhû.

646. Bir tâife ittifâk ve şart idüb bazı da'vamız oldukda birbirimize şehâdet idelim ve bazı nesne isnâd idelim diseler ba'dehu mezbûrların birbirlerinin li-sene şehâdetleri makbûle olur mu?

el-Cevâb: Olmaz vaki'-i hâl hâkime ma'lûm olub fesâd ve taassublarına cezm ederse ve lehû ufiye anhû.

647. Zeyd-i şahidin bazı kimesneler cerhine şehâdet eyleseler hangisinin evla olur?

el-Cevâb: Cerh-i şer'i şuhûdu istimâ' olunur ve lehû ufiye anhû.

648. Zeyd-i müteveffânın veresei terekeden bir menzili taksîm itdiklerinden sonra Hind ve Zeyneb bazı verese yüzüne menzil-i mezbûre da'va-yı istihkâk idüb isbât eyleseler ba'dehu sâir verese bizim yüzümüze dahi beyyine ikâmet itdin dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olurlar ve lehû ufiye anhû.

649. Zeyd'in yedinde olan kulu Amr da'va-yı istihkâk idüb iki senedir benden ibâk itdi deyü beyyine ikâmet itdikde Zeyd altı senedir yedimdedir deyü beyyine ikâmet eylese hangisinin beyyinesi evlâdır?

el-Cevâb: Evla evlâdır ve lehû ufiye anhû.

650. Zeyd, Amr-ı dellâle virdüğü esbâbı bey' idivirmek için virdim deyü beyyine ikâmet idüb Hind hibe-i sahîha ile hibe itmişti deyü beyyine ikâmet eylese hangisinin beyyinesi evlâdır?

el-Cevâb: Hibe-i sahîha beyyineler evlâdır ve lehû ufiye anhû.

651. Zeyd ve Amr ve Bekir ve Halid, Beşir'in evinden kalkub akşam zamânında gelürlerken Zeyd'in hizmetkârları alet-i harb ile karşı gelüb Zeyd ve hizmetkârları Amr'ı mecrûh idüb ol cerâhatdan Amr fevt olsa veresei da'va itdiklerinde mezbûran Bekir ve Halid şehâdet eyleseler şehâdetleri makbûle olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

652. Bir beldede bir iki yerde nâib olmağın Zeyd âhar

47A

diyârda Amr'la olan hakkını Bekir-i nâib huzurunda isbât idüb nakl-i şehâde olsa nâib naklidir deyü tutmamağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Nakilde mu'teber olan şerâ'it-i mer'iyye olmayub yahud i'timâd olunur kimesnenin değil ise olurlar ve lehû ufiye anhû.

Matlab: İhlâk ile ta'ûna beyyinesi

653. Zeyd, Amr'a oğlum Bekir'i kanlıya basdurub ihlâk itdi deyü beyyine ikâmet idüb Amr ta'ûna çıkarub andan fevt oldu deyü beyyine ikâmet eylese hangisinin beyyinesi evlâdır?

el-Cevâb: Evla evlâdır ve lehû ufiye anhû.

654. Zeyd'in mülk-ü menziline Amr istihkâk-ı da'va itdikde ikâmet eylediği şuhûd menzilin hudûdunu bilmeyüb mücerred filan menzil Amr'ın mülküdir Zeyd bi-gayr vech tasarruf ider diseler şehâdetleri makbûle olur mu?

el-Cevâb: Menzil-i mu'ayyen olub şuhûd-ı âharın hududunu ta'yîn iderlerse hâkime i'timâd gelürse kabulü tecvîz olunmuşdur ve lehû ufiye anhû.

655. Zeyd'in vefâtına Bekir ve Beşir tesâmu' ile şehâdet itseler şehâdetleri makbûle olur mu?

el-Cevâb: Mevti meşhûr olmayub mezbûrlardan biri mu'ayene itmeyecek olmaz ve lehû ufiye anhû.

656. Zeyd-i müteveffânın zevcesi Hind, Zeyd hal-i sıhhatinde bazı emlâk ve kullarını bana hibe itmişdir deyü beyyine ikâmet itdikde şuhûd bir mecliste Zeyd hibe itdi lakin Hind'in kabz itdüğünü bilmezüz deyüb hâkim şehâdetlerini kabul itmediğinden sonra hâkim-i âhar huzurunda mezbûrlar hibe ve kabzına şehâdet eyleseler şehâdetleri makbûle olur mu?

el-Cevâb: Olmaz tevfiika kâdir değiller ise ve lehû ufiye anhû.

657. Zeyd, Amr'ın yedinde olan kâtırı benim mülk-i kısırâğım kavlinedir mülkümdür mülkümde iken zâyi' oldu deyü da'va ve beyyine ikâmet itdikde Amr kendüye bey' iden Beşir'in kısırâğı kavlinedir deyü da'va ve beyyine ikâmet eylese hangisinin beyyinesi evlâdır

el-Cevâb: Amr beyyinesi evlâdır ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L- VEKÂLE

658. Zeyd, Amr'a ahiret karındâşı olâlım var ziyâfet eyle her ne harcın giderse nisfi ben sana edâ ideyin deyüb Amr dahi ziyâfet idüb bazı kimesneleri da'vet ve it'âm eylese ba'dehu giden harcın nisfini Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur kadar-ı mu'tâd üzere ise ve lehû ufiye anhû.

659. Zeyd, Amr'ı bazı metâ'ını bey' ve semenini teslîme tevkîl itdikden sonra Amr, Zeyd'in

47B

emti'asını bey' ve semenini teslîm idüb hesâblaştıktan sonra Zeyd, Amr'a hesâbımızda galat vaki' olmuş tekrar hesâb idelim dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Teslîm-i hesâba mebni ise olur ve lehû ufiye anhû.

660. Zeyd, Amr'a bir mühürlü temessuğu var Bekir'e teslim eyle deyü virüb Amr dahi varub Bekir'e teslim eylese ba'dehu Zeyd temessuğu Bekir'e teslim itmemişsin deyü Amr'a virmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

661. Zeyd-i garib vefât idüb zâhirde vâris-i ma'rûfi olmamağın terekesini emîn-i beytü'l-mâl kabz itdikden sonra Zeyd'in vâlidesi Hind'in vekîli Amr nakl ile gelüb terekeyi talep itdikde emîn Hind'in mesâfe-i ba'idde olduğuna mütearrif iken mücerred ta'lil idüb Hind bi'z-zât gelmeyince virmem dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Nakli kendü alub isbât idüb sonra tevkil itdiyse olmaz vekîl ile nakl aldıysa olur ve lehû ufiye anhû.

662. Zeyd âhar diyârda sâkin Amr'a zimmetinde olan beş bin akçesini da'va ve kabza Bekir'i tevkîl itdikde Bekir, Amr'dan alurun i'tikâdıyla Zeyd'e dört bin akçe virüb ba'dehu ol diyâra vardıkta Amr firâr idüb tahsîl idemese ba'dehu Bekir'e virdiği akçeyi Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ol şartla edâ itdiyse ve lehû ufiye anhû.

663. Zeyd, Amr'dan iştirâ itdüğü atın semenini Bekir ile Amr'a irsâl idüb Bekir dahi Amr'a teslim eylese ba'dehu Amr inkâr idüb Zeyd'den talep ve Zeyd dahi Bekir'den talep eylese Bekir teslimine yemini ile musaddak olub mutâlebeden halâs olur mu?

el-Cevâb: Olur Zeyd tekrar virir ve lehû ufiye anhû.

664. Zeyd, Amr'ın zimmetinde olan mâlını ahz ve kabza Bekir'i tevkîl itdikde Bekir, Amr'dan talep idüb isbât-ı vekâlet itmedi Amr'ın tasdîkiyle alsa ba'dehu Zeyd, Bekir'i vekîl itdüğünü inkâr ve meblağı Amr'dan talep idüb alsa Amr dahi Bekir'e mürâca'ata kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur mâlı Bekir'in yedinde bâki ise yahud Bekir eğer Zeyd sâniyen mâlı alursa ben zâmin didiye ve lehû ufiye anhû.

665. Vilâyet-i Boğdan'da fevt olan Zeyd'in mâlını vilâyet beyi olan Amr zabt eylese veresesini mâl-ı mezbûru Amr'ın bunda vekîl olan Bekir'den talep ve ahza şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Bu makûle

48A

umûra vekâleti sâbit olursa olur ve lehû ufiye anhû.

666. Zeyd zimem-i nâsda olan mâlının defterini Amr'a virüb zamânı geldikde istirbâh ve hâsıl olan irbâhını cem' ve tahsîl idivir deyü tevkîl idüb bir mikdâr akçe vazife ta'yîn eylese Amr birkaç sene Zeyd'in emri üzere istirbâh idüb cem' itdüğü irbâhı Zeyd'e teslîm idüb zimemden asla asıl mâldan bir habbe kaldırmasa ba'dehu Amr hizmet-i mezbûreden ferâg idüb defterini Zeyd'e virmek istedikde Zeyd'e cümle mâl-ı nakd Amr'dan talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Tahsîl idivir dimeğe kâdir olur ve lehû ufiye anhû.

667. Zeyd, Amr'a bir mikdâr akçe virüb bu mâl ile bana tûlen yirmi dört zirâ' ve arzen dokuz zirâ' bir gemi binâ idivir deyüb Amr mikdâr-ı mu'âyyen üzere geminin binâsına mübâşeret idüb mâl-ı mezkûr vefa itmedikde Zeyd'in emri yok iken kendi mâlından on sekiz bin akçe dahi harç idüb itmâm eylese ba'dehu Zeyd vefât idicek Amr kendi yanından harç itdüğü akçeyi Zeyd'in terekesinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz aldığı mâlı virir gemi kendinin olur verese ile terâzi iderlerse akçesini alub gemiyi virir ve lehû ufiye anhû.

668. Tâife-i tüccârdan Zeyd-i zımî meta' ile dârü'l-islâma gelürken bazı kâfirler basub bin gurûşunu alsalar Zeyd meblağ-ı merkûmu dârü'l-islâmda balyozları nâmına olan Amr'dan talep idüb almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Amr'in velâyetden ise Amr'ı irsâl iden mu'ahidlerinden Amr ile suâl olunur ve lehû ufiye anhû.

669. Zeyd, Amr'ı âmme-i umûruna tevkîl itdikden sonra Zeyd'in dâyinleri Amr'ın yüzüne deynlerin isbât idüb Amr yanından edâ eylese ba'dehu Amr meblağ-ı merkûmu Zeyd'e müracaata kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur vekâlet-i âmme-i sahîha ise ve lehû ufiye anhû.

670. Zeyd tımârının mahsûlünü cem' ve kabza Amr'ı tevkîl ve irsâl itdikde Amr birkaç hizmetkârlarıyla ve atlarıyla varub her ne ise cem' ve tahsîl idüb Zeyd'e getürse mâ-beyinlerinde kavlı olunmayacak Amr'ın ve hizmetkâr ve atlarının nafaka ve meuneti kendi yanından mı olur yoksa Zeyd'in yanından mı?

el-Cevâb: Zeyd'e lazım olmaz ta'yîn itmeyecek ve lehû ufiye anhû.

671. Dizdâr olan Zeyd kendüye has ta'yîn olunan tımârın mahsûlünü cem'

48B

ve kabza Amr'ı tevkîl ve irsâl itdikde Amr emr-i ali ile varub zabt idüb cem' itdüğü mahsûlü Zeyd'e teslîm itdikden sonra Bekir tımâr-ı mezbûrun bir karyesi vakfdır

mahsûlü vakfa kabz oluna deyü emr irâd idüb da'va eylese mahsûl-ı mezbûru Amr'dan mı taleb eder yoksa Zeyd'den mi?

el-Cevâb: Amr'dan, Amr dahi Zeyd'den taleb ider ve lehû ufiye anhû.

672. Hind'in babasından intikâl iden mâl-ı mevrûsu kabz ve isâle vekîl olub kizb ve ekl-i harâm ile ma'rûf olan zevci Zeyd mâl-ı mezbûru kabzdan sonra Hind vefât idüb âhar zevceden olan sagîr oğlunun vasisi Amr, Zeyd'den mâl-ı mezbûru taleb itdikde Zeyd hal-ı sıhhatinde Hind'e teslîm itdim dise yemîni ile musaddak olur mu?

el-Cevâb: Kabz-ı deyne vekîl ise olmaz emânet ise olur ve lehû ufiye anhû.

673. Zeyd'in karındâşı Amr, Bekir'i'n diyârına vardıkda Bekir, Amr'ı amden katl idüb emvâl ve erzâkını kabz eylese ba'dehu Bekir'in vekîl-i mutalıkı olan Beşir, Amr'ın vatan-ı asliyesine geldikde Zeyd, Bekir'in ba'del-katl Amr'dan kabz itdüğü mâlın mikdârını Beşir'in yüzüne isbât idüb Bekir'in, Beşir yedinde olan mâlından almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Bu makûle husûsda dahi vekîl itdüğü sâbit olursa olur vekîl mutallıkı avam bilmez galat-ı ma'rûfdur ve lehû ufiye anhû.

674. Zeyd, Amr'a bin akçeye bey' eyle deyü virdiği beş zirâ' çûkayı Amr on filoriye bey' eylese bey'-i mezbûr nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Zeyd kabul itmez ise olmaz zâhir rivâyetde ve lehû ufiye anhû.

675. Beytü'l-mâl hizmeti tefvîz olunan Zeyd beytü'l-mâla aid olan Amr'ın muhâlefâtını iki yüz bin altuna Bekir mâlı taleb iken bi-gayrı vech-i şer'i yüz seksen bin altuna Beşir'e bey' eylese Zeyd-i mezbûra yirmi bin altun tazmîn olunur mu?

el-Cevâb: Olunur vech-i mestûr üzere tazyî' itdüğü sâbit ise ve lehû ufiye anhû.

676. ومن وكل بقبض مال و ادعي الغريم قبض دائنه ولا بينة له رفع اليه واستحلف دائنه علي قبضه اذا حضر و انكر القبض و لا يرد الوكيل بعيب قبل حيف المشتري لو قال البايع رضي هو به و الفرق بين هذه المسئلة و ما تقدم من مسئلة الدين ان التدارك ممكن هناك باسترداد ما قبضه الوكيل اذا ظهر الخطاء عند نكوله و ههنا غير ممكن لان القضاء

49A

بالفسخ ماض علي الصحة و ان ظهر الخطاء عند ابي حنيفة كما هو مذهبه في العقود و الفسوح ولا يستحلف المشتري عنده و اما عند هما فيجب ان يتحد الجواب في الفصلين و لا يؤخر لان التدارك ممكن عند هما لبطلان القضاء و قيل الاصح عند ابي يوسف ان يؤخر في الفصلين من الاصلاح و الايضاح قوله و قيل الاصح عند ابي يوسف ان يؤخر في الفصلين هل يعمل و يفتي به اولا افتونا ماجورين.

el-Cevâb: عدم امتداد المدة و عند توقع حضور الاصل و يعمل به عند توقع حضور الاصل و عدم امتداد المدة.³¹⁹ ve lehû ufiye anhû.

KÎTÂBÜ'D-DA'VA

677. Zeyd ve Amr, Bekir'i mâl buldu deyü ehl-i örfe gamz eyleseler Bekir münker iken ehl-i örfe bilâ-isbât Bekir'den mâl almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz böyle da'vanın istimâ' memnû'adır beyyine ile olsa dahi mesmu' değildir ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Ol senede âhar diyârda idim deyü def'-i sahih olmadığı

678. Zeyd, Amr'ın bağıını filan senede bana bey' eylemiş idin deyü da'va idüb hüccet ibrâz itdikde Amr ben ol senede âhar diyârda idim deyü isbât itmekle Zeyd'in da'vasını def'a kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Bekir, Amr'ın didiği mütevâtir ya meşhûr ola ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Asıl deyni isbâtdan aciz olub kefâlet da'vasını isbâta mesmû'a olduğu

679. Zeyd, Amr'dan karz on iki bin akçe hakkım vardır deyü da'va idüb isbâta kâdir olmadıktan sonra Bekir'den sen meblağ-ı merkûme kefilsin deyü da'va idüb beyyine ikâmet eylese mesmû' ve makbûle olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

680. Hind, Zeyd'den bir mikdâr akçe alub bir bileziğin rehin vaz' etdikden sonra Amr, Hind'i tezevvüc itdikde fuzuli edâ-yı deyn idüb bileziği rehinden çıkarub Hind'e virse ba'dehu Amr, Hind'den deyn-i mezbûru talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

³¹⁹ Kim bir malın kabz edilmesine vekil tayin ederse ve borçlu delilsiz bir şekilde alacaklının kabz ettiğini iddia ederse, alacaklının kabz ettiğine dair yemin etmesini istemesi gerekir. Mahkemede hazır bulunduğu ve kabzı inkar ettiği zaman, müşterinin yemin etmesinden önce, vekil kusuru reddetmediği zaman, alacaklısından kabza dair yemin etmesini istemesi onun hakkıdır. Satıcı ona ve farka razı oldu. Borç meselesinde öne çıkan şey, onun vazgeçmesi sırasında hatayı ortaya çıkardığı zaman, telafi etmek vekilin teslim aldığı malı geri istemesiyle mümkündür. Burada ise mümkün değildir. Çünkü Ebu Hanife'ye göre hatayı ortaya çıkarmışken fesihle hükmetmek sıhhati ortadan kaldırır. O zaman nitekim akitlerdeki ve fesihlerdeki onun görüşü bu şekildedir. Ve ona göre müşterinin yemin etmesini istemez. Diğerlerine (İmameyn) göre iki fasılda da cevabın birliği ve tehir edilmemesi gerekir. Çünkü tedarik o ikisine göre hükmün batıllığından dolayı gerekir. İki fasılda da ıslahın tehir edilmesidir. Ebu Yusuf'a göre en sahih olan açıklama onun sözüdür. Ve yine denildi ki Ebu Yusuf'a göre en sahih olan iki fasılda da tehir etmektir. Bilakis öncelikle amel etmek ve onunla fetva vermektir. Bize karşılık olarak fetvasını verin.

El-cevab: Müddetin uzamaması ve asl olanın meydana gelmesi beklentisiyle amel edilir.

681. Zeyd-i mütevellî, Amr'a mu'âmele ile bir mikdâr akçe virdikde mâl vakfdir deyü virse ba'dehu Zeyd vefât idüb Bekir mütevellî olub meblağ-i mezbûru Amr'dan taleb itdikde Zeyd'in vâlidesi Hind zikr olunan meblağ benimdir koyunumu Zeyd vekâleten bey' itmiş idi deyü da'va idüb beyyine ikâmet itmekle mütevelliyi talebden def'a kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: في اختلاف الزوجين في الجارية بعد الطلاق و عجزا عند البينة³²⁰ مطلب مهم

Matlab: İhtilafen ba'de'l-ıtlâk bi-ahzi'l-zevc yemine

682. Zeyd, zevcesi Hind'i boşayub her biri kendüye sâlih olan esbâbı aldıktan sonra iki câriyede nizâ' itseller

49B

ikisine de beyyineden aciz olacak Hind yemîn ile almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz yemîni ile Zeyd alır ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Fî defi'l-havâlet

683. Zeyd'in kırk elli yıldan berü binâ olunmuş çardağına mukâbil câri Amr bir ev binâ itdikde Zeyd'e çardağın havâlesin def' eyle dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur buyût-ı nisâsına havâle ise ve lehû ufiye anhû.

684. Zeyd, anası Hind'in evini ve bağçesini fuzûlen mensub ricasıyla Amr'a virüb Amr dahi Bekir'e temlik idüb Bekir ehl ve ıyâlini evde iskân idüb âhar diyâra gitse ba'dehu Hind, Bekir gelmeden ehl ve ıyâlini evden çıkarub evi almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

685. Zeyd mülk menzilini Amr'a semen-i ma'lûme bey' itdikten sonra Zeyd kâdiya varub ben menzil-i mezbûru Amr'a bey'-i bât-ı sahih-i şer'i ile bey' eyledim deyü ikrâr idüb ikrârı hüccet oldukdan sonra Zeyd menzil-i mezbûru şu makûle şart-ı müfid ile bey' itmişdim deyü da'vâ eylese mesmû'a olur mu?

el-Cevâb: Olmaz nakl-ı men fetâva-yı netice fî kitâb ed-da'vâ.

686. Zeyd'in tarlası içünde Hind'in mevrûsu olan ceviz ağacı kebir olub etrafına şâh³²¹lar salmağla şeceresi zıllı Zeyd'in ekinine zararitse Zeyd şecerin bazı dallarını kestirmeğe kâdir olur mu?

³²⁰ Delilden aciz olarak talaktan sonra, cariye hakkındaki iki eşin ihtilaf etmesinde mühim bir matlab.

³²¹ Şah: Dal, budak. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1137.

el-Cevâb: Olmaz kendi yeründen şâhı tecâvüz itmediyse ve lehû ufiye anhû.

687. Zeyd, Amr-ı re'ise sefînem urgân üzerinde iken fırtına oldukda sen nehâren ipin kesmekle helâk oldu deyü da'va idüb beyyine ikâmet eylese Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Kestiği gibi helâk olduğuna şehâdet iderlerse olur ve lehû ufiye anhû.

688. Zeyd, mevrûsundan intikâl iden terekeyi kabz iden emîn-i beytü'l-mâldan taleb itdikde emîn ba'zını inkâr eylese Zeyd da'va itdüğü esbâbın her birini kabz itmedüğüne emîne yemîn virmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Cümlesini ta'yîn idüb yemîn virir ve lehû ufiye anhû.

689. Zeyd, vasisi olduğu yetimin mâlından Amr'a mu'âmele-i şer'îye ile bir mikdâr akçe virüb bir seneye istirbah itdikden sonra yetim vefât eylese veresei biz ribhdan geçeriz deyü sene tamâm olmadan asıl mâlı almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Aslı karz olup devr-i ribhında ise olurlar asıl ve ribh mü'eccel ise olmazlar ve lehû ufiye anhû.

690. Zeyd, ehl ve ıyâlini evinde koyub âhar diyâra gitdikden sonra Amr gelüb Zeyd evi bana bey' itdi deyü hüccet ibrâz idüb evden ehl ve ıyâlini çıkarmak istese mazmûn-ı hücceti kimin yüzüne isbât idüb çıkarmağa kâdir olur?

el-Cevâb: Zeyd'in vekîli olmayacak olmaz ve lehû ufiye anhû.

50A

Matlab: Re'y-i hâkimle Kur'ân-ı Azim iden rabbi-i izze tahlif câiz olduğu

691. Zamâne halkı ortasında sadık ve kizbde kasem-i billah kesîr olmağa müdde'i müdde'i-aleyhi Kur'ân-ı Azim'e tahlîfe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz re'y-i hâkimle Kur'ân-ı Azim'i inzal iden Rabb-i izze tahlîfe câizdir ve lehû ufiye anhû.

692. Duyûn-ı müteferrikası olan Zeyd ehl-i san'at olup cümle dâinleri deynlerini tadrîcle edâya râzı olduklarında içlerinden deyni dahi az olan Amr te'hir itmeyüb mücerred taannüten ve cefâen Zeyd'i habs itdirmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Bu vechile olmaz ve lehû ufiye anhû.

693. Hind, Zeyneb'den karzdan bir mikdâr altun da'vası itdikde Zeyneb benim sana deynim yokdur kat'a seninle alaka itmedim deyüb Hind beyyine ikâmet

itdikde Zeyneb dövülüb meblağ-i merkûm mukâbelesinde deyinlerim vardır deyü da'va eylese mesmû'a olur mu?

el-Cevâb: Olmaz tevfiğe kâdire olmayacak ve lehû ufiye anhû.

Matlab: ... قال الحسن البصري ان كانت البيت بيت المرأة فالمتاع كله لها الا ما علي الزوج من ثياب ...
و ان كان بيت الزوج فالمتاع له لان صاحب البيت في المبيت اقوا و اظهر من يد غيره من لسان الحكام³²²

694. Zevcesi Hind'in evinde sâkin olan Zeyd esas beytden ricâle ve nisâyâ sâlih olan esbâbı benimdir deyü taleb idüb Hind benimdir dise beyyine hangisine lazım olur?

el-Cevâb: Hind'e lazım olur kendi mülkü Zeyd'in yedinde olacak ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Veled-i ma'zûr istihkâk ile alınmaz kıymeti alınur.

695. Zeyd, Amr'dan mülküyet üzere iştirâ itdüğü câriyeyi tasarruf idüb evlâd-ı zuhûr itdikden sonra Hind câriyeye müstehak çıkub şer' ile aldıkda evlâdını dahi almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz kıymetini alır Zeyd ma'zûr olacak ve lehû ufiye anhû.

696. Bekir, Amr-ı müteveffânın veresesinden Zeyd huzurunda Amr'da şu kadar akçe hakkım vardır deyü da'va idüb beyyineden aciz olmağla Zeyd'e teklif olundukda nukûl itmekle üzerine hükm olunsa sâir verese hâzır olmayacak meblağ-ı merkûm cümle yemînde Zeyd'in hissesine mi lazım olur yoksa cümle veresinin hisselerince mi olur?

el-Cevâb: Cümleyi hâkim Zeyd'den hükm itdiyse ona lazım olur dahi itmediyse kavlı-i muhtârda cümleye hükm olunmayub hissesince hükm olunmaktır adl-ı ekâvil ve muhtâr-ı ekser tâbi'in budur ve lehû ufiye anhû.

697. Zeyd, Hind'i tezevvüc itdikde Zeyd'in akrabası saçılık nâmına Hind'e bazı esbâb hediye virirseler ba'dehu Zeyd, Hind'i tatlık itdikde mezbûrlar virdikleri esbâbı Hind'den almağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar ve lehû ufiye anhû.

698. زيد و هند اقتسما بالقسمة العادلة و بقضاء و القاضي

50B

³²² Hasan'ül Basri şöyle dedi: Şayet ev kadının evi ise elbise gibi kocaya ait olan şey dışındaki bütün eşyalar kadına aittir. Şayet kocanın evi olursa eşyalar kocaya aittir çünkü mebit konusunda evin sahibi başkasının elinden, hakimlerin dilinden daha açık daha kuvvetlidir.

الدور المنتقلة اليهما من مورثهما عمرو المتوفي ثم بعد القسمة ادعي زيد في حصة هند بيتاً علي انه و هبه له مورثه عمرو المتوفي حال صحته هل تصح دعواه و تسمع بينة علي ذلك ام لا .

el-Cevâb: لا تسمع³²³ ve lehû ufiye anhû.

699. Zeyd-i müteveffânın dâyinleri tereke-i Zeyd'den deynlerin alub veresesi bakıyye-i terekeyi taksîm itdiklerinde Amr-ı ecnebi hâzır ve sâkit olub on iki sene bilâ özr tereke da'va eylese hala Amr, Zeyd'de şu kadar akçem vardır deyü vereseden da'va itse mesmû' olur mu?

el-Cevâb: Olur şuhûdunda ihtiyâd olunur ve lehû ufiye anhû.

700. Zeyd-i müteveffânın muhalefâtını oğulları Amr ve Bekir ve Beşir iktisâm idüb ba'dehu Amr ve Bekir âhar diyâra gitdiklerinde Zeyd'in dâyini zuhûr idüb Beşir'in yüzüne isbât eylese cümle deyni Beşir'in hissesinde istifâya kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur gayrılarında istifâya aczi olıcak ve lehû ufiye anhû.

701. Zeyd, Amr'da olan otuz bin akçesin taleb idüb Amr edâya kâdir olmamağla her aybaşında ikişer yüz akçe virmeye râzı olduktan sonra yine meblağ-ı merkûmu def'-i vâhidde talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Karz ise olur te'cil-i sahîh olur duyûndan ise te'cil-i şer'i bulunduysa olmaz ve lehû ufiye anhû.

702. Zeyd, Hind'den karzı iki bin akçem vardır deyü da'va idüb Hind inkâr idüb ben seni ömrümde görmedim ve bilmezim deynim dahi yokdur deyüb Zeyd beyyine ile isbât itdikten sonra Hind deyn mukâbelesinde rehin ve vaz' olunmuş bir çift bileziğim vardır deyü beyyine ikâmet eylese mesmû'a olur mu?

el-Cevâb: Tevfika kâdir olmayacak olmaz ve lehû ufiye anhû.

703. Zeyd, dâini Amr'a deyni içün iki seneye dek her gün bir buçuk vâkıyye³²⁴ et virdim deyü da'va idüb lakin anın bahâsı ne mikdâr olduğunda ve cem'ân ne kadar et virdüğünü ta'yîn itmese da'vası sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olmaz lakin hâkim suâl idüb vâki'-i hâle göre tasvîr-i da'va itdirir ve lehû ufiye anhû.

³²³ O ikisinin murisi olan vefat eden Amr'dan Zeyd ve Hind'e nakledilen evleri kadının hükmüyle ve adil bir şekilde paylaştılar. Paylaşımından sonra Zeyd, müteveffa murisi Amr'ın sağlığında ona hibe etmesine karşılık, Hind'in hissesinde bir ev olduğunu iddia etti. Onun iddiaı doğru mudur, delili dinlenir mi yoksa dinlenmez mi?

el-Cevâb: Dinlenmez.

³²⁴ Vâkıyye: Okka, dört yüz dirhemlik tartı. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1323.

Matlab: Fi't-taksît

704. Zeyd karz-ı şer'iyeden Amr'ın zimmetinde olan mâlını her ayda ikişer filori yahud her haftada ellişer akçe virmek üzere taksit idüb hüccet yazdırsalar ba'dehu re'is-i şehrde iki filori aldıktan sonra bâkisini te'hir itmeyüb

51A

vefka taleb idüb taksiti bozarın dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Mâlı var ise olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Değirmeni istihkâk ile aldıktan sonra mahsûle da'vâsı ve ecr-i misl lazım olduğu

705. Hind-i sagîre-yi yetime bâliğa olub mülk değirmenini Zeyd'in yedinde bulub da'va istihkâk ve isbât idüb aldıktan sonra Zeyd'in değirmenden bu kadar seneler kabz itdüğü mahsûlü dahi almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ecr-i misli olur ve lehû ufiye anhû.

706. Zeyd evin yaptırmak için Amr-ı tüccarı isticâr idüb beş bin iki yüz akçe virüb binâya mübaşirat itdikde Bekir, Amr'ı kavlimdir deyü isbât idüb âhara bey' eylese Zeyd meblağ-ı merkûmu kimden talep ider?

el-Cevâb: Amr'dan talep ider ve lehû ufiye anhû.

707. Dârü'l-harbde esir olan Zeyd'in dârü'l-islâmda almak üzere Amr bahâsını virüb dârü'l-islâma geldiklerinde Zeyd deyn-i mezbûru edâ itmeden bir hatun tezevvüc murâd itdikde Amr, Zeyd'e sen benim kûlumsun benim icâzetimsiz tasarrufatın nâfize değildir deyü men'a kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz, hâkim deyni takdimi emr ider ve lehû ufiye anhû.

708. Hind, zevci Zeyd'in huzurunda bir mülk bağı yirmi yıldan mütecâviz mâlikane müstakilen tasarruf idüb Zeyd benimdir deyü da'va itmemiş iken hala Hind vefât itdikde evlâdına kaldıkda Zeyd zikr olunan bağı benimdir deyü da'va eylese bilâ-emr istimâ' olunur mu?

el-Cevâb: Olunmaz istiklâl üzere tasarruf-u müte'ayyen ise Hind ve mülkü zevci tasarrufunda ise olunur ve lehû ufiye anhû.

709. Zeyd-i mütevelli, Amr ile olan vakf-ı akçe da'vasında eğer üç güne dek şâhidlerim izhâr itmezsem da'vam kâzibe olub min-ba'de mesmû' olmaya dise ba'de'l-müddeti'l-mezbûra izhâra kâdir olmayacak da'vadan sâkıt olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

710. Zeyd'in, Amr'dan iştirâ itdüğü kûlu hürrü'l-aslım deyü da'va eylese bilâ isbât hüriyetine hükm olunmak meşrû' olur mu?

el-Cevâb: Rıkkı inkıyâdı sâbit değil ise olur ve lehû ufiye anhû.

711. Zeyd, Amr'a sana karz tarîkiyle virdiğim şu kadar meblağı vir deyü da'va itdikde Amr senden aldığım meblağ senin değildir Bekir'den istikrâz itdüğümde senin ile irsâl itmişdir girü Bekir'e edâ itdim deyü Zeyd'i def'e kâdir olur mu?

el-Cevâb: İsbat itmeden olmaz ve lehû ufiye anhû.

712. Zeyd ile Amr'ın

51B

bağları sınırında Bekir'in bir ceviz ağacı olub mutasarrıf iken Zeyd, Amr'ın bağını iştirâ ve kendi bağına halt eylese zikr olunan ağacın agsânı büyüyüb Zeyd'in bağına zarar eylese Zeyd zararın def' itdirmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Kendi mülkü üzerine gelen agsânı izâle itdirir yeri miri olub köşke hak didikleri resmi sahib-i arza virmez ise ve lehû ufiye anhû.

713. Zeyd-i müteveffânın terekesin veresesi iktisâm itdiklerinden sonra deyni zuhûr eylese cümle verese hâzır olub mürâca'at mümkün iken dâyin deyni içlerinden birinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

714. Âhar diyârda olan Zeyd'i vefât itdi deyü veresesi medyûnlarından mâlı taleb idüb mezbûrlar vefâtı inkâr ve verese medyûnlardan birinin yüzüne isbât eyleseler ba'dehu sâirinden dahi taleb itdiklerinde inkâr idicek tekrar anların yüzüne dahi isbât lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz sübüt-ı şer'i mukarrer ise ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Zevcesi Hind'in câriyesini bilâ-izn vaty idüb veledi zuhur itse

715. Zeyd, zevcesi Hind'in memlûkesi câriyesini izni yok iken tasarruf idüb veledi zuhûr idüb ba'de'd-da'va Zeyd vefât eylese Hind câriyenin kıymetini terekesinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Câriyesini alur veledi ile ve lehû ufiye anhû.

716. Zeyd, mecrûh olan kûlu Amr'ı Bekir-i cerrâha virüb timâr eyle eyü olunca ne harcın giderse vireyüm deyüb Bekir dahi timâr idüb eyü oldukda şu kadar akçem gitdi dise isbâta kâdir olmayacak yemîni ile almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

717. Zeyd, ferrâş için alub vaty itdüğü Hind, Zeyd'in vefâtından üç ay sonra bir veled getirse veledin nesebi sâbit olur mu?

el-Cevâb: Olmaz veled olursa ya hamli bendendir dimediyse ve lehû ufiye anhû.

718. ما قول شيخ الاسلام في زيد باع جريته من عمرو فولدت لاقل من نصف حول قالت ان الولد من زيد و صدقها زيد فهل يثبت نسب ذلك الولد من زيد علي تقدم دعوته ام لا .

el-Cevâb: نعم يثبت النسب منه³²⁵ ve lehû ufiye anhû.

719. Hurda ve fâsidü'l-'ayâr akçe ile filori yüz seksene râyic iken Zeyd, Amr'a bir mikdâr filoriyi otuz bin akçe tesmiyesiyle karz virüb ba'dehu cidd ve cedîd akçe zuhûr idüb filori yüz yirmiye râyic oldukda Amr, Zeyd'e istikrâz itdüğü mikdârı filori virmek lazım olduğun bilmemek ile cedîd

52A

akçeden otuz bin akçe virse hala istikrâz itdüğü filorinin bahâsın yüz yirmişer akçeden hesâb idüb ziyâdesin Zeyd'den talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz terâzi haklaşdılarsa ve lehû ufiye anhû.

720. Hind'in on beş yaşında olan oğlu Amr, emirde Bekir-i ecnebi yanına varub hizmet iderken Hind tazedir Bekir'in yanında durduğuna olan razım yokdur alıvirin dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz hâkim görüb fesâd anlarsa men' idüb sulha sâkin olmağa emir ider ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Evvela deyni inkâr ba'dehu edâsına beyyine ikâmet makbûle olduğ

721. Zeyd, Amr zimmetinde karzı şer'iyyeden yüz altun hakkım vardır deyü da'va idüb Amr münker oldukda hâkim huzurunda isbât idüb edâsıyla ilzâm olundukdan sonra Amr meblağ-ı mezbûru aldım deyü ikrâr idüb lakin yine Zeyd'e edâ eyledim deyü beyyine ikâmet eylese makbûle olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

722. Hind, Zeyd'e sen mukaddemâ bana Amr'ın katli için en'âm-ı şerîfe üç bin akçe viriyim deyü kavlı eyledin ben dahi okudum Amr fevt oldu deyü da'va eylese şer'ân mesmû' olur mu?

³²⁵ Şeyhülislâmın sözüdür: Zeyd Amr'dan cariyesini satın aldı, senenin yarısından daha az müddette doğum yaptı ve dediki "Bu çocuk Zeyd'dendir." Ve Zeyd onu doğruladı. Önceki iddiasına göre bu çocuğun nesebi Zeyd'den sabit olur mu?

El-cevab: Ondan nesebi sabit olur.

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

723. Hind ve Zeyneb'in zevcleri olan Zeyd-i müteveffânın muhâlefetinden hisselerin oğlu Amr'dan ahz ve kabza vekîlleri olan Bekir müvekkillerinin hissesini bi't-tamâm Amr'dan aldım Amr'ın zimmetinde bir akçe kalmamıştır deyü hâkim huzurunda ikrâr idüb hüccet olunduktan sonra Hind-i mezbûra Bekir'i husus-u mezkûra tevkîline mu'te'arrife iken tekrar Amr'dan husus-u mezbûra mütea'llik da'va eylese istimâ' olunur mu?

el-Cevâb: Aldım hakları kalmadı didiyse olunmaz zimmetinde kalmadı demek mân'i değildir ve lehû ufiye anhû.

724. Zeyd'in abd-i memlûğu Amr mevlâsı izni ile Hind'e tezevvüc idüb azâd olmadan fevt oldukda zevcesi Hind, zevcem Amr hürrü'l-asldır deyü Amr için da'va-yı hürriyet idüb beyyine ikâmet eylese da'va ve beyyinesi mesmû'a olur mu?

el-Cevâb: Mâl-ı mevrûs da'va iderse olur ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-İKRAR

725. Hind hal-i sıhhatinde mülk-ü evini on altı bin akçeye Zeyd'e bey' ve teslîm idüb semenini bi-kusûr aldım deyü i'tirâf idüb hüccet itdireseler ba'dehu Hind vefât itdikde veresesini semen-i merkûmu Zeyd'den talep

52B

itdiklerinde Zeyd, Hind'in istifâ-i semen itdüğüne ikrârı ile olan hüccetin mazmûnunu isbât idicek veresesinin mutâlebesinden hâsıl olur mu?

el-Cevâb: Mesele hilâfiyedir mukırr-ı ikrârında kazib değil idüğüne verese tahlîfe dahi kâdir değıllerdir evvel şübhe mündefi' olan mesele istifâ-i mesele ikrâr-ı bi'd-dîn gibi de değildir ve lehû ufiye anhû.

726. Hind sıhhatinde menziline Zeyd'e bey' idüb kabz-ı semen itdim deyü yedine hüccet virse ba'dehu Hind vefât idüb veresesini teslîm-i semen itmedin deyü Zeyd'den talep itdiklerinde Zeyd mazmûn-ı hücceti isbât iderken verese teslîm semene beyyini getir dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar re'y-i hâkim ile ve lehû ufiye anhû.

727. Zeyd, Amr'ın yetmiş bin akçesini mu'âmele idi virüb ba'de zamân teslîm itdikde hesâbda galat idüb ziyâde virmiş olsa Zeyd, Amr ile tekrar hesâb idelim dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Asıl ribhını ta'yîn idüb ikrâr-ı kat'ı ile teslîm itdiyse olmaz hesâba binâen idüb virdiyse olur ve lehû ufiye anhû.

728. Zeyd sefere gider oldukda Amr'a deyni yok iken sana deynim vardur falan evimin ve dükkânımın yerleri senin olsun deyüb lakin deyn ne kadar idüğün ta'yîn itmese Zeyd ikrârından rücu' idüb ne kadar deynim vardır isbât eyle dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Zeyd'e kadarını beyan lazım olur ikrârında kazib olmak da'va iderse Amr'a yemîn virir ve lehû ufiye anhû.

729. Zeyd, Amr'a bilâ-ta'yîn deynim vardır deyü ikrâr eylese Amr asıl deyni isbâta kâdir olmayacak hâkim Zeyd'e ne kadar akçedir deyü cebren beyân itdirmeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

730. Sûret-i mezbûrede beyâna cebren olundukda ne mikdârda tasdîk olunur?

el-Cevâb: Örfde deyin itlâk olunan mertebede tasdîk olunur az eğer çok ve lehû ufiye anhû.

731. Zeyd, hal-i sıhhatinde müslimin mahzarında şu ev içinde olan cümle esbâb ve eşkâl kızlarım Hind ve Zeyneb'indir benim kat'a alakam yokdur deyü ikrâr eylese yedi seneden sonra Zeyd vefât itdikde sâir verese zikr olunan evden esbâb ve eşkâlden

53A

hisse talebine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

732. Hind, hal-i sıhhatinde bir mikdâr akçeyi mu'âmeleye virdikde kızım Zeyneb'indir deyü ikrâr eylese ba'dehu Hind vefât itdikde Zeyneb mücerred ikrâr-ı mezbûr ile meblağ-ı merkûmun cümlesin alub sâir vereseye hisse virmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz mücerred ikrârı ile da'va iderse mâlı benim idi ikrârda itdi dirse olur ve lehû ufiye anhû.

733. Zeyd, Amr'a şu kadar akçe deynim vardur deyü ikrâr idüb Amr dahi deyni dâini Bekir'e havâle itdikden sonra Zeyd dönüb deynin aslı yok idi kaziba ikrâr itdim dise ikrârında kazib değil idüğüne Amr'a yemîn virmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur lakin deyni Bekir'e virir Bekir dilerse ve lehû ufiye anhû.

734. ما قول شيخ الاسلام في مسألة ذكرت في العمادية بانه لو قال هذا خطي و ليس علي هذا المال .
القول قوله و لاشئ عليه انتهى فهل يفتي بها حتي لا يكون هذا القول اقرارا بالمال المشار اليه ام لا.

el-Cevâb: نعم يفتي بها وهي من المسائل المشهورة التي لا يختص بها كتاب دون كتاب و لكنها
ليست علي اطلاقها بل مقيدة بما اذا لم يكن الحظ مرسوما علي ما صرح به كثير من ائمة التحقيق و عليه
ve lehû ufiye anhû.³²⁶ التعويل

735. Zeyd, câriyesi Hind'in hamlını davet itmedin vefât itdikle Hind vaz'-ı
haml idüb veled Zeyd'dendir didikte verese dahi i'tirâf ve tasdîk eyleseler veledin
Zeyd'den nesebi sâbit olur mu?

el-Cevâb: Olmaz lakin Hind ile veledi azâd olurlar ve lehû ufiye anhû.

736. Zeyd hâkim huzurunda Amr'a altun bilezik bahâsından üç bin akçe
deynim vardır deyü ikrâr idüb habs olundukdan sonra cünûnum var idi hali
cünûnumdan ikrâr itdim deyü da'va eylese istimâ' olunur mu?

el-Cevâb: Olunur beyyinesi olup yahud cünûnu ma'hûr ise değil ise dahi lazım
olan bileziktir akçe değildir ve lehû ufiye anhû.

737. Zeyd ve Amr âhar diyârdan gelüb bir beldede tavattun itdiklerinde
karındâşlarınız deyü ikrâr idüb ısrar üzere vefât idüb Zeyd'in oğlu Bekir ve Amr'ın kızı
Hind kalsa ba'dehu Hind vefât itdikle Bekir, Hind e vâris olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

738. Ulemâyı kibardan mensub-ı alide olub

53B

imzası ve hatmi beyne'l-havvâsü'l-avâm meşhûr ve müte'ârref olan Zeyd-i kethüdâ,
Amr'dan bir mikdâr akçe istidâne itmekle yüz bin akçe istikrâz idüb lazımu'l-edâ
deynimdir deyü imza ve hatt ve hatmiyle mümzâ³²⁷ ve mahtûm³²⁸ bir tezkire virse
Zeyd'in vefâtından sonra tezkire ile amel câiz olur mu yoksa isbât-ı deyn lazım olur
mu?

³²⁶ İmadiye'de zikredilen bir mesele hakkında Şeyhülislâm'ın sözüdür: Şayet o deseki bu benim payımdır ve bu mal benim üzerime değildir dese, söz onun sözüdür, ona bir şey yoktur, bitmiştir. Bu söz işaret edilen malı ikrar etmek olmadığı zaman onunla fetva verilir mi, yoksa verilmez mi?

El-cevab: Evet onunla fetva verilir. Öyleki bu bir kitaba has olmayan meşhur meselelerdendir. Fakat o, mutlak üzere değildir, bilakis kayıtlıdır. Bu pay tahkik imamlarının çoğunluğunun açıkladığı ve ona güvenerek belirlenmiş olmadığına göre mukayyedir.

³²⁷ Mümzâ: İmzâlı, imzâ edilmiş. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 846.

³²⁸ Mahtûm: Hâtemlenmiş, mühürlenmiş. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 658.

el-Cevâb: Zeyd'in hattı idüğü sâbit olub muanven ve mersûm olacak mazmûnuyla amel olunur asıl deyni yahud Zeyd'in ikrârını isbât lazım olmaz ve lehû ufiye anhû.

739. Zeyd'in Amr'a bey' itdüğü mahzenin semenini kabz itdim deyü ikrâr idüb ba'dehu vefât itdikde veresei semen-i mezkûru Amr'da taleb idüb Zeyd ikrârında kazib değil idüğüne Amr'a yemîn virmeye kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar lakin kabz-ı semende hâkim iştibâh iderse teslîm-i semene beyyine talebine kâdir olur ve lehû ufiye anhû.

740. Zeyd, medyûnu Amr'ı huzur-ı kâdıda ikrâr itmekle tahsil-i deyn için Bekir-i mahzara teslîm idüb Bekir dahi bi't-tamâm aldım deyü ikrâr itdikden sonra Zeyd, Bekir'den taleb itdikde Bekir bi't-tamâm kabz itmedim deyü bazını virüb bazını virmese Zeyd, Bekir'den ikrârını isbât idicek tamâmen almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Kabz idüb ikrâr eyledi deyü da'va iderse olur ve lehû ufiye anhû.

741. Zeyd, menzilimi zevcem Hind'e şu kadar akçeye bey' idüb semeni aldım deyü ikrâr idüb hüccet virse ba'dehu yine muvâzaaten ikrâr itmiş idim deyü da'va eylese mesmu' olur mu?

el-Cevâb: İsbât idüb yahud Hind yemînden nukûl iderse kazâ olunur ve lehû ufiye anhû.

742. Deyni için mahbûs olan Zeyd kendinin medyûnu olan Amr'ın deyinden zimmetini ibrâ eylese ibrâsı sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olur hicr olunmuş değil ise ve lehû ufiye anhû.

743. Zeyd, Amr'dan bir mikdâr akçe aldıkda şu kadar akçe lazımu'l-edâ Amr'a deynimdir deyü kendi hatt ve hatmîne müstemil muanven ve mersûm tezkire virüb vefât itdikden sonra Amr tezkireyi ibrâz idüb veresesinde deyni taleb itdikde tezkire Zeyd'in idüğüne verese mütearefler iken mücerred bu tezkire ile virmeziz dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Hâkime deyn-i sahîha i'timâd gelmez ise olurlar terâzi evlâdır ve lehû ufiye anhû.

54A

KİTÂBÜ'S-SULH

744. Zeyd'in yedinde olan bağa Hind istihkâk idüb niza' itdiklerinde muslihûn bir mikdâr akçeye mâ-beyinlerin sulh idüb Hind bedel-i da'va sulh kabz itdikden sonra bağda alakam yok idi bi-gayr-ı hak da'va idüb Zeyd'in bir mikdâr akçesin aldım dise Zeyd sulhu fesh idüb bedel-i sulhu Hind'den istirdâda kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

745. Zevci hâzır olmayub muhaddere olan Hind'den Zeyd, kızım Zeyneb'in bir küpesini almışsın deyü da'va idüb üzerine çavuş getirüb kâdiya da'vet itdikde Hind zevci geldikde yine da'va itmek şartıyla Zeyd'i bir mikdâr akçeye sulh eylese ba'dehu zevci hâzır oldukda sulhu fesh idüb bedeli sulh Zeyd'den da'va ve talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur sulh-ı kat'i olmayacak ve lehû ufiye anhû.

746. Zeyd'den mutallaka olan Hind'i Amr tezevvüc itdikden sonra Zeyd ben tatlık itmedim deyü da'va ve niza' idüb Amr isbâta kâdir olmamağın Zeyd'e bir mikdâr akçe virüb ıslâh eylese ba'dehu Zeyd vefât itdikde Amr meblağ-ı merkûmu terekesinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

747. ما قول شيخ الاسلام في رجل وجد قتيلا بألة الجرح و ظن اولياؤه ان قاتله عمرو و هو منكر فقبل ما اشتبوا القتل عليه شرعا صالحوا معه علي شئ من المال فهل يقضي ديونه منه ام هو خالص حق الورثة.

el-Cevâb: ³²⁹ ان كان الصلح عن القصاص لا يقضي منه الدين و ان كان عن الدينة فيقضي

ve lehû ufiye anhû.

748. Zeyd, Amr'da olan kırk bin akçe deynini taleb idüb Amr on sekiz bin akçeye ıslâh murâd itdikde Zeyd dahi on sekiz bin akçeni nukûd virmek üzere musâliha itseler ba'dehu Amr nukûd virmiyecek Zeyd dahi sulhu feshe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur şart-ı mezbûr ile sulh itdiyse ve lehû ufiye anhû.

749. Zeyd, Amr'a yüz bin akçe ikrâz itdikde Bekir, Amr'ın emriyle kefil-i bi'l-mâl oldukdan sonra Amr vefât itdikde terekesi duyûnuna vefâ itmemeğın kismet-i

³²⁹ Yaralama aleti ile, bir yaralı bulan adam hakkında Şeyhülislâmın sözüdür: İnkâr ettiği halde, velileri Amr'ı onun katili zannetmişlerdir. Şer'i olarak katil hususunda isbat ettikleri şeyi kabul etti. Mal karşılığında anlaştilar. Onun borcu ondan ödenir mi ya da varislik hakkından halis midir?

El-cevab: Sulh kısastan olursa borç ondan alınmaz, diyetten olursa alınır.

gurmâ lazım oldukda Zeyd, Bekir'e mürâca'at idüb Bekir ile yirmi bin akçeye sulh olub kabz eylese Zeyd kısmet-i gurmâya dahi dâhil olmağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Bekir dâhil olur ona yirmi bin deyn olmak üzere ve lehû ufiye anhû.

54B

750. Zeyd, Hind'e îdâ³³⁰ itdüğü esbâbı taleb idüb Hind evimden sirkat olundu deyüb da'vasına Amr'ı tevkîl itdikde Amr, Zeyd ile musaleha idüb Hind'e i'lam itdikde Hind, bedel-i sulhu Zeyd'e edâ ve teslim eylese ba'dehu Hind duyub sulhu kabul itmemiş idim deyü fesh ve bedeli istirdâda kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olur ta'addi ve taksiri zâyî' oldu dirken mesâliha itdilerse ve lehû ufiye anhû.

751. Zeyd, Amr'dan yirmi dokuz filori hakkını taleb itdikde Amr bir mikdâr meblağa sulh idüb lakin bedel-i sulh ve kabz olunmadan Amr vefât eylese Zeyd sulhu fesh idüb Bekir'i dokuz filoriye talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Altuna sulh itdiyse olmaz akçeye sulh itdiyse olur ve lehû ufiye anhû.

752. Zeyd, vasisi olduğu sagîrenin Amr'da olan üç bin akçe hakkını da'va ve isbâtdan sonra bin beş yüz akçeye sulh olub bedel-i sulh kabz itdikden sonra yetimin akçesidir sulh-ı sahîh olmaz deyü bâkisini dahi Amr'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur kendi virmiş ise olmaz zâmin olur ve lehû ufiye anhû.

753. Zeyd'in menkûhası Hind'e Amr sâbıkda benim menkûham idi deyü da'va idüb isbâta kâdir değil iken mücerred iskât için Zeyd bir câriye ve bir mikdâr akçe virüb Amr'ı iskât eylese ba'dehu da'va iken aslı yoğ idi deyü virdüğü câriye meblağı Amr'dan taleb idüb almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-MUDÂREBE

754. Zeyd, Amr'a virdüğü esbâbın semenini mudarebe olsun dise nakd olmayacak mudârebe sahîha olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Amr'a bey' itdiyse bey' itmeyüb bey'e tevkîl idüb semeni ile amel eyle didiye câiz olur ve lehû ufiye anhû.

³³⁰ Îdâ: Emanet olarak verme. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 471.

755. Zeyd-i müteveffânın veresesi Amr'da olan mâlî mudârebeye talep itdikde Zeyd'e Amr hal-i hayatında Zeyd'e teslîm itmiş idim dise yemîni ile tasdîk olunur mu?

el-Cevâb: Asıl mâlda tasdîk olunur ve lehû ufiye anhû.

756. Hind, Zeyd'e mudarebeye bir mikdâr akçe virdikde Zeyd her ayda mudarebeden hâsıl olan rıbhdır deyü Hind'e birer gurûş virse ba'dehu üzerime devr-i şer' olmadı deyü virdüğü rıbhı asıla tutmağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Kavilleri her ayda bir gurûş virmek olub

55A

ona binâen virdiyse olur tezvîri müfid değildir ve lehû ufiye anhû.

757. Zeyd, Amr'a mudarebe tarîkiyle bir mikdâr akçe virüb fâidesini iktisâm iderlerken Amr yine mu'tâd-ı kadîm üzere âhar diyâra ticârete gider oldukda Zeyd, Amr'a mâl-ı mezbûr karz olsun deyüb Amr dahi sâkit olsa ba'dehu gitdikde Amr onda katl olunub mâl-ı mezbûr telef olsa mücerred böyle dimekle karza mütebeddil olub Zeyd, terekeyi Amr'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Mâl-ı nakd değil ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

758. Zeyd, mudarebeye Amr'a bir mikdâr akçe virdikde nakd ve nes'eye³³¹ bey' ve şirâyaya izin virüb Amr dahi a'mâl iderken fesh-i akdi murâd itdiklerinde Amr, nakd olanı Zeyd'e teslîm idüb bâkiye dahi nesneye bey' itdüğü kimesnelerden havâle idüb Zeyd kabul itdikden sonra yine Amr'a bâkiyi sen tahsîl eyle dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz rıbh almış değil ise almış ise tahsîl Amr'a lazımdır havâlesi tevkîldir Zeyd kendi idemezse Amr'a itdirir ve lehû ufiye anhû.

759. Zeyd, Hind'den aldığı mâlî mudarebeye almış idim helâk oldu deyüb Hind karz virmişdim dise beyyineleri olmayacak kavlı hangisinindir?

el-Cevâb: Zeyd'dindir ve lehû ufiye anhû.

760. Zeyd-i re'is, bazı kimesnelerden mudarebeye aldığı mâlî metâ' bozub gâh kendi sefer idüb gâh âdemîsi Amr'ı gönderüb fâidesini iktisâm iderlerken mezbûrlar Zeyd'in, Amr'ı gönderdiğünü görüb men' itmeyüb ve izni dahi tasrîh itmeseler ba'dehu bir defada dahi Amr sefer idüb gelürken fırtınadan gemi ve metâ'

³³¹ Nes'e: Veresiye alma. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 963.

gark ve helâk olsa mezbûrlar mâlların bizim rızâmız yok idi deyü Zeyd'e tazmîne kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-VEDÎA

761. Zeyd, Amr'a îsâl eyle deyü Bekir'e bir don ve bir gömlek virdikde Bekir'in ta'addi ve taksîri yok iken zâyî' olsa Bekir'e zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Hâkim söyledüb tarîk-i ziyâ'da taksir-i fehîm itmez ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

762. Zeyd, Amr'a filan diyârda bana vir deyü emâneten bir mikdâr akçe virüb Amr gitmeden Zeyd vefât

55B

itdikde Amr, meblağ-ı merkûmu Bekir'e Beşir ile irsâl idüb yolda harâmiler alsalar Amr'a zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

763. Zeyd-i reis, sûkda yoldaşı Amr ile giderken âhardan mudarebeye aldığı mâl Amr'a idâ' idüb Amr hıfz için koyub mukırrlarına varınca koynundan düşüb zâyî' olsa ba'dehu Zeyd taleb itdikde Amr gemiye hizmet iderken koynumdan düşüb duymadım dise Amr'a zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

764. Zeyd vilâyetine giderken bazı kimesneler birer mikdâr akçe emânet virüb evlerine gönderseler Zeyd'in yoluna celâli gelüb akçenin bir mikdârı seyishânede olmağla celâli olub yanında olan akçe halâs olsa mevdu'alar akçelerini Zeyd'e tazmine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû

765. Zeyd-i dellâl salât-ı fecirden mukaddem hamâma gitdikde odasında adem koymayub kilidine i'timâd itmiş olsa ba'dehu odası açulub mâl ile bazı kimesnelerin bey' için virdikleri emti'ası sirkat olunsa Zeyd'e zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz hıfz-ı mu'tadda taksîri olmayacak ve lehû ufiye anhû.

766. Zeyd mu'tad üzere bir kuşağı Amr delale bey' idivir deyü virüb Amr kuşağı Hind'e bey' itdikde kuşağı göstereyin deyüb firar eylese hala Zeyd kuşağın semenini Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

767. Zeyd, Amr'dan emânet koduğu şeyi talep itdikde Amr an asl inkâr idüb Zeyd beyyine ikâmetine mütesaddi oldukda ikrâr idüb def'i itmiş idim dise yemîni ile tasdîk olunur mu?

el-Cevâb: Olunmaz ida' itmedüğüne tasrih itdiyse ve lehû ufiye anhû.

768. Hind hamâma girdikte bir dizi incüsünü Zeyneb-i nâture³³²ye hıfz eyle deyü virüb sonra çıkub istedikde Zeyneb incü zâyi' oldu koduğum bilmem dise mücerred böyle dimekle zamândan halâs olur mu?

el-Cevâb: Hamâmda mı ğayri yerde mi kodum bilmem dirse olmaz ve lehû ufiye anhû.

769. Zeyd, Amr'a ücret ile filan diyâra isâl eyle deyü bir mikdâr sûf³³³ ve içinde zî-kıymet bir kutu virüb bir hoşca hıfz eyle didikte Amr kutu zâyi' olursa ben zâmin olayım

56A

deyüb gitdikden sonra Amr kutuyu zâyi' eylese zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur taksiri ile zâyi' itdiyse şart-ı zamân na meşrû'dur ve lehû ufiye anhû.

770. Zeyd, câriyesi Hind'i dellaklık öğrenmek için Zeyneb'e verüb Hind, Zeyneb ile hamamda işlerken Zeyneb mezbûrenin haberi yok iken Hatice, Hind'e var bana çörek alu vir deyü eline akçe virüb irsâl itdikde Hind ibâk idüb gaibe olsa Zeyd kıymetini Zeyneb'e ya Hatice'ye tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hatice'ye olur ve lehû ufiye anhû.

771. Zeyd, kûlu Amr'ı bey' kethüdâsı Bekir ile irsâl itdikde Bekir bazâra iletüb satılmamak ile yine Zeyd'in evine getürdükte Zeyd, Bekir'e Amr'ın ayağına bukağı vur şayet ibâk ide didikte Bekir mukayyed olmayub Amr ibâk eylese Zeyd, Amr'ı Bekir'e tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

772. Zeyd, daima Amr'ın dükkânı önünde bey' ve şîrâ idüb Amr namâza gider oldukda Zeyd ben gelince dükkâna nazâr eyle deyüb Zeyd nola didikten sonra

³³² Nâtûr (Nâtır): Bağ, bahçe bekçisi, hamam hizmetiçisi. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 949.

³³³ Sûf: Sof, yün,yapağı. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1121.

Amr gelüb dükkândan bazı esbâbı zâyi' olub Zeyd'i gıtmiş bulsa giden esbâbı Zeyd'den tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

773. Zeyd, Amr'a idâ' itdüğü esbâbı taleb itdikçe Amr virmeyüb avk ve te'hir itdikden sonra bazı sirkat olundu dise yemîn ile musaddak olub zamândan halâs olur mu?

el-Cevâb: Teslîmine kâdir iken habs itdikden sonra sirkat olunduysa yahud mevcûddur deyü ikrâr idüb sonra mukaddem sirkat olunmuşdu dirse olmaz ve lehû ufiye anhû.

774. Zeyd, vasisi olduğı eytâmın mâlını Amr'a ma'rifet-i hâkim ile idâ' idüb Amr mâl-ı mezbûru Bekir'e ikrâz eylese ba'de zamân eytâm bâliğ olub mâl-ı mezbûru Bekir'den talebe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Amr tevkîl iderse olurlar ve lehû ufiye anhû.

775. Dükkânında yatub kalkan Zeyd hıyâta, Amr bir mühürlü kese ile akçe emânet koydukda Zeyd bir gice yabanda kalub dükkânı açulub esbâb ve emvâliyle meblağ-ı merkûm bile sirkat olunsa Zeyd'e zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz hasîn ise ve lehû ufiye anhû.

776. Hind'in bazı esbâbını câriyesi Zeyneb haffiyyeten ahz idüb âharde ida' eylese

56B

Hind-i câriye-yi merkûmeyi Zeyd'e bey' itdikden sonra zikr olunan esbâbını âharın yedinde bulub şer'le almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Zeyneb'de izhâr olunub isbât iderse olur ve lehû ufiye anhû.

777. Zeyd, Amr'a İstanbul'da Bekir'e isâl eyle deyü bir mikdâr mâl virüb Amr İstanbul'a geldikde Bekr müteveffâ olmağla zikr olunan mâlı cânib-i mîriye kabz olunsa Zeyd mâl-ı mezbûru Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ihtiyârıyla teslîm itdiyse ve lehû ufiye anhû.

778. Zeyd, Amr'dan bir mikdâr koyun gasb ve Bekir'e bey' idüb semenini alub bir zımmiye emânet kosa ba'dehu Amr vefât itdikde vârisi Halid mûdi' olan zımmiden ayni ile semen-i mezbûru mûrisim Amr'dan gasb olunan koyunun semenidir deyü da'va idüb almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-ÂRIYE

779. Zeyd, zevcesi Hind'in hemşiresi Zeyneb'i Amr'a tezevvüc itdikde müslimin mahzarında şu esbâb cümle Zeyneb'in cihâzıdır deyü Zeyneb'e teslim itdikden sonra esbâbın bazını âriyet virmiş idim deyü da'va eylese da'vası istimâ' olunur mu?

el-Cevâb: Olunmaz ve lehû ufiye anhû.

780. Hind, rebibe³³⁴si Zeyneb'i tezevvüc itdikde âriyet bir mikdâr esbâb virüb ba'dehu taleb itdikde Zeyneb hibe itmiş idin dise ikisinin bile beyyinesi olmayacak kavli hangisinindir?

el-Cevâb: Hind'indir ve lehû ufiye anhû.

781. Zeyd, Hind'i tezevvüc idüb beş aydan sonra Hind vefât itdikde babası Amr muhallefâtından bazı esbâbı âriyet virdim idi deyü bila isbât almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Eşrâfdan ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

782. Zeyd, Amr'a her kime dilersen rehin vaz' eyle deyü bir mikdâr esbâb iâde idüb Amr'da esbâbı Bekir'e rehin vaz' idüb bir mikdâr akçe almış olsa ba'dehu esbâb Bekir'de zâyî' olıcak Zeyd esbâbının kıymetini tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur kıymeti misl-i deyn yahud akal ise eğer ekser ise kadar-ı deyn tazmîn ider ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-HİBE

783. Hind bir mikdâr meblağı kendüyü ölünce beslemek şartıyla

57A

oğlu Zeyd'e hibe ve teslim eylese Zeyd, Hind'i beslemeyecek hibe-i mezbûra sahîha olur mu?

el-Cevâb: Beslersen virdim dimeyüb bağışlayubda böyle ahid itdiyse olur ve lehû ufiye anhû.

784. Zeyd-i zımmi kızı Hind'i Amr'a tezevvüc itdikde damadı Amr'a bizimle bir hoşça dirlik eyle deyü yirmi bin akçe hibe eylese ba'dehu Amr, Zeyd'e bıçak

³³⁴ Rebîbe: Üvey kız, dadı. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1029.

çıkarub rencîde itdikde Zeyd hibesinden rücu' idüb meblağ-ı merkûmu Amr'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur rüşvettir mâl mevcûd değil ise dahi alur ve lehû ufiye anhû.

785. Zeyd, memlûke-i câriyesi Hind'e bir mikdâr esbâb ve bir ev hibe idüb ba'dehu i'tak idüb tezevvüc itdikden sonra tatlık itdikde hibeden rücu'a kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur hibe değildir ve lehû ufiye anhû.

786. Zeyd sıhhatinde tasarrufunda olan cem'-i akâr ve menkûlatı için oğlum Amr'ındır dise ba'dehu fevt oldukda Amr eşya-yı mezkûrenin cümlesini alub kızı Hind'e hisse virmemeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Cem'-i akârım didiyse hibedir teslîme muhtaçdır elimdeki akârı didiyse ikrârdır olur amâ vaka'da hibe ile ya şîrâ ile mülkü değil ise Hind'e hakkını virmek gerekdir ve lehû ufiye anhû.

787. Zeyd-i müteveffânın oğlu Amr bir evi Zeyd bana sıhhatinde hibe itmiş idi deyü da'va idüb sâir verese inkâr itmekle Amr beyyine ikâmet itdikde şâhidler hîn-i hibe bile değil idin lakin yolda râst gelüb zikr olunan evi oğlum Amr'a hibe itdim didi deyü şehâdet eyleseler ikrâra şehâdetleri makbûle olub ev Amr'ın mülkü olur mu?

el-Cevâb: Ev Amr'ın makbûzu ise olur ve lehû ufiye anhû.

788. Zeyd mülk-ü bahçesini kızından kaçurub sagîr oğulları Amr ve Bekir'e iştirâk üzere hibe idüb ta'yîn ve ifrâz olunmadan vefât eylese sâir verese hibe-i mezbûreyi tutmayub mülk-i mezkûru mirâsa idhâle kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

789. Zeyd, Amr'ın zimmetinde olan akçesinin bir mikdârını bila 'avz Amr'a hibe eylese ba'dehu rücu' idüb almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

790. Zeyd buğdayı turunu anbarını üzerinde olan evini kebir oğulları Amr ve Bekir'e bila ifrâz hibe idüb anlar dahi kabz itseler ba'de zamân

57B

Amr vefât itdikde Zeyd hibesinden rücu' idüb kızı Hind'e hisse virmemeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz kâbil-i kısmet olmayacak ve lehû ufiye anhû.

791. ما قول شيخ الاسلام في هند قالت لرجل و لزوجته زينب وهبت لكما هذا الكرم المملوك لهذا الرجل نصفه و سلمته اليهما و هما قبلا و تسلما و تصرفا مدة كثيرة هل تعتبر هذه هبته ام لا.

el-Cevâb: ³³⁵ بمعزل من الاعتبار ve lehû ufiye anhû.

792. Zeyd hal-i sıhhatinde kulu Amr ve cârîyesi Hind'i müdebber itdikle bir mikdâr esbâb ve emlâkı hibe idüb anlar dahi kabul ve kabz eyleseler ba'dehu vefât itdikle vereseşi hibeyi tutmazız deyü esbâb ve emlâkı almağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar ellerinden alınmaya deyü vasiyet itmeyüb sülüsde müsâ'id değil ise ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Hibe ve teslime ikrarı sabit olacak. Asıl hibeye şahitler götür dimeye kadir olmazlar.

793. Hind hal-i sıhhatinde kız karındâşı kız Zeyneb'i tezevvüc ider oldukda Zeyneb'e cihâz için bir menzilin rub'unu ve dükkânın nısfını ifrâz ve tahdîd idüb ve bir bağı dahi bile hibe ve teslîm eylese ve hibe-i mezbûreyi müslimin mahzarında ikrâr eylese ba'dehu Hind vefât itdikle ikrârına şâhidler var iken vereseşi tutmayub asıl hibeye şâhidler götür dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar hibe ve teslîme ikrârı sâbit olacak ve lehû ufiye anhû.

794. Hind babası Zeyd-i müteveffâdan intikâl iden hissesini karındâşı Amr'a hibe idüb ol dahi kabul ve kabz eylese ba'dehu Hind hibeden rücu'a kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hisse-i şâyi'a olub kabil-i kısmet ise olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Arz-ı miri üzerinde gars olan eşcar hibesi

795. Zeyd arz-ı miri üzerinde gars olunan bazı mülk eşcârını sahib-i arz ma'rifeti yok iken Amr'a hibe eylese hibe-i mezbûre sahîha olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Bey-i sahih hibesi tamme olmadığı

796. Zeyd bir diyârda feth-i hâkaniden berü arz-ı miri üzerine magrûs³³⁶ olan bağ ve bağçeyi mutasarrıf olanlar izn-i sahib-i arza tevakkufsuz bey' ve şirâ ve hibe ve temlîk ide gelmişler iken hala sahib-i arz ma'rifeti olmayacak tasarrufât-ı mezkûre sahîha değildir deyü sahib-i arzı yahud bey' ve hibe idenler feshe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Bey' i sahîhdir hibesi tamme olmaz sahib-i arz idemez hibe iden alır ve lehû ufiye anhû.

³³⁵ Şeyhülislâm'ın Hind hakkında söylediği şey şudur: Hind bir adama ve zevcesi Zeyneb'e şu adamın sahip olduğu üzüm bağının yarısını size hibe ettim demiştir. Onu, o ikisine teslim etti. O ikisi kabul ettiler ve teslim aldılar. Çok müddette tasarrufta bulundular. Bu hibeye itibar edilir mi edilmez mi?

El-cevab: İtibardan azletmekle.

³³⁶ Magrûs: Garsolunmuş, toprağa dikilmiş. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 647.

58A

Matlab: Sahib-i arz ma'rifetsiz ıkbâz şer'ân mümkün olmadığı

797. Bu sûrette bağ ve bağçe erbabından Zeyd tasarrufunda olan bağını oğlu Amr'a hibe ve ıkbâz eylese ba'dehu Zeyd vefât itdikde sâir verese zikr olunan bağ mirâsa idhâl ve iktisaba kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar sahib-i arz ma'rifetsiz ıkbâz şer'ân mümkün değildir meşâ' hükmündedir ve lehû ufiye anhû.

798. Zeyd hal-i sıhhatinde müslimin mahzarında mülk-ü menziline içinde olan esbâb ve emti'asıyla kebir oğulları Amr ve Bekir'e hibe itdim deyü miftahını ellerine virüb anlar dahi menzili içinde olanı kabz eyleseler ba'dehu Zeyd vefât itdikde sâir verese hibe-i mezbûreyi tutmayub mirâsa idhâle kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar kavli-i imâm üzere mesâliha evlâdır ve lehû ufiye anhû.

799. Hind mutasarrıfa olduğu vakfi menzili mülkündür deyü Zeyd'e Zeyd dahi Amr'a bey' itdikden sonra menzili vakf evlâdı olduğu şer' ile sâbit olub alındıkda Amr, Zeyd'den istirdâd idecek semenini Hind'e hibe itdim dise hibe-i mezbûra sahîha olur mu?

el-Cevâb: Hind için Zeyd'den ibrâ itdiyse ibrâ olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Kâbil-i kısmet olan mülk-ü menzilden hisse-i şâyi'asını hibe-i sahîha revân-ı zâhire olmadığı bazı meşâyih tecviz itmiştir.

800. Zeyd vefât idüb oğlu Amr ve kızı Hind kaldıkda Hind kabil-i kısmet olan mülk-ü menzilden hisse-i şâyi'asını kable'l kısme Amr'a hibe eylese sahîha olur mu?

el-Cevâb: Olmaz rivâyeti zâhirde ama bazı meşâyih cevâzı ihtiyâr itmiştir ve lehû ufiye anhû.

801. Zeyd'e bir mensub tevciye olundukda müşirde emirin olub giden Amr'a Zeyd müşirde deyü bir mikdâr meblağ virmiş olsa ba'dehu Zeyd mensub dahi üzerinde iken meblağ-ı merkûmu Amr'dan talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hibe-i sahîha olub Amr harclandı ise yahud fakir ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-İCÂRE

802. Zeyd-i arâbacının arâbasına Amr ücretle bir mikdâr çini tahmîl idüb arâyaya binüb giderken sarb yerlere geldikde mu'tâdları üzere Zeyd arâbadan inüb eliyle yitme arâba devrülüb çinileri kırılacak Amr, Zeyd'e tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Ücret ile at çayırladana zamân tamamen lazım olduğu

803. Ücret ile Zeyd'in atını çayırladan Amr atı bi-yabânda yalnız koyub ta'addisi ile zâyî' olacak tamâmen kıymeti tazmîn olunur mu yoksa

58B

zamân bi'n-nıfs mı lazım olur?

el-Cevâb: Tamâmen olur ta'addi mukarrer ise ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Çamaşurlara zamân bi'n-nıfs

804. Zeyd çamaşur ücretle Amr'ın kaftanını gasl iderken kerevid üzere koyub içeri dükkânına gitdikde taksîri ile zâyî' olub zamân lazım olacak tamâmen tazmîn olunur mu?

el-Cevâb: Zamân bi'n-nısf ihtiyâr olunur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Tahrizi mümkün olmayan emirde zamân lazım olmadığı

805. Zeyd, Amr-ı zımmiye gerek kılmağa bir ferace virüb Amr mu'tad üzere dükkânında hıfz idüb gece ile yaturken dükkânı açulub cümle esbâbıyla ferace sirkat olursa hıfzında taksîr olmayacak Amr'a zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur baskun gibi hark gâleb gibi tahriz mümkün değil ise olmayacak ve lehû ufiye anhû.

806. Zeyd atının boynunda zuhûr iden şişi yarub iyü itmeğe Amr nalband ile kavlı idüb Amr Zeyd'in rızâsıyla yardukda mu'taddan ziyâde yarub şâh damarını kat'i itmekle kan dinmeyüb at helâk olsa Zeyd amel-i mu'tadda taksir-i fahiş isbât idicek atı tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: İsbâtı müşkildir ta'addisine ta'yîn gelmeden tazmîne kâdir değildir ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Taksiri ile düşen hamâla zamân lazım olduğu

807. Zeyd, Amr-ı hamâla bir fuçı ile bir mikdâr nesne tahmîl idüb giderken yolda düşürüb fuçı paralanub içinde olan şey' helâk olsa ta'addi ve taksîri olmayacak Amr'a zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur taksîri ile düşürse ve lehû ufiye anhû.

808. Zeyd ücretle kendi ismine mühür kazmak için Amr mühür gene bir akîk virdikde Amr sehven âhar ismi kazısa akîkin kıymetini Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

809. Bir kaç kimesne Zeyd-i re'isin gemisine mevzu'-ı mu'ayyene varınca binüb altmış kantar metâ' tahmîl idüb âhar adam almayub ve ziyâde tahmîl itmek üzere yedi bin akçeye isticâr idüb ba'dehu Zeyd kavlini durmayub yük âhar adam alub ve gayrı yük tahmîl itdikde mezbûru men' itmek isteyüb memnû' olmayacak mezbûrlar mevzu'-u mezbûra vardıklarında mu'âyyen olunan ücreti virmeyüb ecr-i misli virmeye yahud ziyâdenin ecr-i mislini kendi nevl³³⁷lerine hesap itmeğe kâdir olurlar mı?

59A

el-Cevâb: Ziyâde tahmîl itdikleri mikdârı nâkıs virirler ta'lîk itdilerse ecr-i misl virirler ve lehû ufiye anhû.

810. Zeyd vasisi olduğu yetimin mâlından Amr'a on bin akçe virüb bir evini istiglâl ile iştirâ idüb ba'de't-tahliye ve'l-kabz yine Amr'a bir seneye iki bin iki yüz elli akçeye icâr eylese ba'dehu sene tamâmında icâreyi talep itdikde Amr ecr-i mislinden ziyâdedir deyü müsemma olan icâreyi virmemeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur bin beş yüzden ziyâde da'vası mesmu'a değildir musırr olursa tazir olunur icâre-yi sahîha lazım değildir ve lehû ufiye anhû.

811. Zeyd, Amr'a filan yerde olan hizmeti varub edâ idersen sana üç yüz akçe ücret vireyin deyüb Amr dahi varub me'mûr olduğu hizmeti edâ idüb geldikde Zeyd ücret-i ma'hûdeyi Amr'a virmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hizmetin edâsı bir günde iki günde olursa olmaz edâsı için vakit-i ma'lûm yoğsa olur ecr-i mislini virir ve lehû ufiye anhû.

812. Perdeci olan Zeyd, Amr'ı istihdâm için bir sene tamâmına bin iki yüz akçeye isticâr idüb Amr, Zeyd'e birkaç ay hizmet itdikden sonra sene tamâm olmadan ayrılrsa Amr hizmet itdüğü şuhûr için Zeyd'den ücret almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Muhâlefe limâ kablehu

³³⁷ Nevl: Bahşiş, navlun, gemi kirası, yolcuların verdiği vapur parası. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 971.

813. Zeyd, Amr'ın perdesinde altı ay işleyü virmek için bin iki yüz akçeye kavlı idüb beş ay işleyüb ferâg itmek istese Zeyd beş ay hesâbınca ücretin Amr'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Amr ferâg itdirmemeğe kâdir olur müddetden tekmîl idüb ücretini virür ve lehû ufiye anhû.

814. Zeyd-i mütevellî vakf değirmenleri ücret-i ma'lume ile üç yıla dek Amr'a icâr idüb Amr mutasarrıf iken müddet-i ma'hûde tamâm olmadan mürtezika Zeyd'in ma'rifetinsiz ziyâdeye tahmîli vardır deyü değirmenleri Amr'dan alub âhara icâre kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ecr-i misli değil ise hâkim mütevellîye ecr-i

59B

misl icâre emr ider ve lehû ufiye anhû.

815. Zeyd ücret ile Amr'ın atını alub varub hizmetini edâ idüb gelürken at sürçüb bir ayağı sakat olsa Amr noksan kıymetini Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Varub gelmeğe isticâr idüb ta'addi itmediyse olmaz ve lehû ufiye anhû.

816. Zeyd deryâda gark olan gemisini çıkarmağa bir kaç mellâh³³⁸ ile ücret-i mu'ayeneye kavlı idüb mezbûrlar birkaç gün çalışub çıkarmağa kâdir olmayub fariğ olsalar hizmet itdikleri eyyâm için Zeyd'den ücret almağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

817. Zeyd, Amr'a benim şu kadar metâ'mı Bekir'e satıvir miyâncılık ile sana mu'tad üzere her yüzde iki akçe vireyin deyüb Amr dahi Zeyd'in didüğü üzere metâ'mı Bekir'e satıvirse Zeyd kavlı eyledüğü akçeyi Amr'a virmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Dellâliye olub ecr-i misli ise olmaz hile ve ekâzib ile ta'zîr-i müslimin için va'de olunmuş rüşvet ise olur ve lehû ufiye anhû.

818. Zeyd, Amr'ı cünd-ü sultâniye ilhâk itmek kavli ile altı yıl istihdâm eylese ba'dehu ilhâk itmiyecek Amr sinin-i mezbûra için Zeyd'den ecr-i misli almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Mütevellî-i vakf-ı menzili validesi Hind'e icâr eylese kavli-i muhtârda sahîh olmaz.

³³⁸ Mellâh: Gemici, kaptan, denizci. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 707.

819. Zeyd-i mütevellî vakf-ı menzili ecr-i misli ile müddet-i mu'âyyeneye vâlidesi Hind'e icâr eylese icâr-ı sahîha olur mu?

el-Cevâb: Kavl-i muhtârda olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Zeyd, Amr'a mülk-ü dükkânını sermâye ile icâr eylediği

820. Zeyd, Amr'a mülk-ü dükkânını yüz bin akçe sermâye ile her senede yirmişer bin akçeye icâr eylese sene tamâmında yirmi bin almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Ecr-i mislin alur tasarrufât-ı şer'iyye değildir ve lehû ufiye anhû.

821. Zeyd, sagîr karındâşları Amr ve Bekir'in kûlu Halid'i fuzûlen Beşir'e bey' itdikden sonra mezbûranın vasileri bey'i bozub kûlu Beşir'den aldıkda müddet-i hizmeti için Beşir'den ecr-i misli almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Zeyd-i müstecir muvacehe teslim eylediğine isbâta kâdir olmasa yemini ile musaddak olduğu

822. Zeyd ücret ile sabun işleyüvirmek için Amr'a bir mikdâr sabun eczâsı virdikde Amr işleyüb Zeyd'e teslim eylese

60A

ba'dehu Zeyd inkâr idicek Amr isbâta kâdir olmasa yemîni ile musaddak olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Yevmi şu mikdar akçeye icâr eylese icârede kaç gün oturursa anda sahîh olur.

823. Zeyd mülk-ü menzilini Amr'a yevmi sekiz akçeye icâr idüb mu'âyyene olmasa icâre-i mezbûre sahîha olur mu?

el-Cevâb: Kaç gün oturursa anda sahîh olur ve lehû ufiye anhû.

824. Zeyd, Amr'a yedi bin akçe virüb rıbhını almayacak olub Amr dahi Zeyd'e evin sekene için virüb icâre almayacak olsa ba'de zamân yine Amr, Zeyd'den icâre talebine kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz rıbhını ücretine turalım dimedilerse ve lehû ufiye anhû.

825. Zeyd-i sagîrin bir menzilini vasisi Amr ta'mîre muhtaç olan yerlerin ta'mîr idüb içinde sâkin ol icâre gerekmez deyü Bekir'e virüb Bekir dahi sâkin olub muhtaç olan yerlerin ta'mîr eylese ba'dehu Amr mukaddemâ zevcen ile yılda ikişer yüz akçe icâre kavl itmemiş idim deyü Bekir'den icâre talebine kâdir olur mu?

el-Cevâb: Ecr-i misli lazımdır ta'mîre harcı hesâb olunur ziyâde lazım olursa anı alur ve lehû ufiye anhû.

826. Zeyd icâre-i mu'accele ve mü'eccele ile tasarrufunda olan vakf-ı dükkânı vakfe-i icâresini verüb ve kendüye beher sene on beşer bin akçe virmek üzere Amr'a icâre eylese Amr mâh be-mâh³³⁹ vakfa icâresini virdikden sonra sene tamâmında Zeyd'e on beş bin virmem dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz amma Zeyd'e helâl olmaz ve lehû ufiye anhû.

827. Sûret-i mezbûrede Zeyd sene başında on beş bini Amr'dan almış olsa ba'dehu Amr yine Zeyd'den istirdâde kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Zeyd vakfa medyûn olur ve lehû ufiye anhû.

828. Zeyd istiglâl tarîkiyle mülk evini Amr'a bey' idüb yine bir seneye isticâr itdikden sonra sene tamâmında tecdîd-i icâre olunmadın Amr, Zeyd'den birkaç sene icâre alsa ba'dehu Zeyd vefât idüb vereseşi fesh-i bey' itdiklerinde Zeyd'in virdüğü icâreyi asla tutmağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Tahliye ve teslîm bulunduysa olmazlar ve lehû ufiye anhû.

829. İcâre-i mu'accele ve mü'eccele ile bir vakf dükkânı mutasarrıf olan Zeyd gâib oldukda emîn-i

60B

mâl gâib dükkânı kabz idüb âhara satmağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz müteveli şehir be-şehir ecr-i misliyle icâr gerekdir bu zülmde icâre-i mu'accele fûru'undandır ve lehû ufiye anhû.

830. Zeyd, Hind'den bey'-i vefa ile aldığı mülk dükkânı âhara icâr idüb icâresin alsa ba'dehu Hind, Zeyd'e semenini virüb dükkânı almak istedikde Zeyd'in dükkândan aldığı icâreyi semene tutarın dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Ecr-i misli olacak Hind, Zeyd'e icâresini al dimediyse ve lehû ufiye anhû.

831. Zeyd bir su kırbasını günde beşer akçeye Amr'a icâr idüb Amr isti'mâl eylese ba'dehu Amr isti'mâl itdüğü günlerin icâresini virmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Ecr-i misliyse olmaz ve lehû ufiye anhû.

832. Zeyd-i müteveffânın zevcesi Hind ve eytâm-ı sığarı kaldıkda eytâma vasi olan Amr, Hind'e Zeyd'in mülk evini icâr idelim icârdan hâsıl olanı yahud evi

³³⁹ Mâh-be-mâh: Aydan aya. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 651.

taksîm idelim ben eytâmın hisselerini âhara icâr iderin nef'-i hâsıl olsun dirken Hind birine raziye olmam dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Eytâmın ihtiyâcı yoksa re'yi hâkimle olur iz'âcdan hali değildir ve lehû ufiye anhû.

833. Zeyd, karındâşı kızı Hind-i yetime-yi sagîre ile meşâ' ve müşterek olduğu mülk menzili cümle benimdir deyü âhara icâr idüb icâresini kabz eylese ba'dehu Hind bâliğa olub hissesin menzilinden aldıkda icâreden dahi hisse talebine kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

834. Zeyd, karındâşları Amr ve Bekir sagîrelerin memlûğü Halid'i Beşir'e füzûlen bey' ve teslim eylese ba'dehu vasileri bey' tutmayub Halid'i Beşir'den alıcak müddet-i hizmeti için Beşir'den ecr-i misl almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

835. Bir vakf hamâmı mütevellisi Zeyd, Amr'a üç seneye icâr itdikden sonra müddet-i icârede hamâmın suyu kesülüb icâreye kâbiliyet olmayub hamâm mu'attal kalsa mu'attal kaldığı eyyâmın ücretini mütevellî Amr'dan talep idüb almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Fesh-i icâre itdiyse olmaz ve lehû ufiye anhû.

836. Hind, Zeyneb ile ber-vechi iştirâk mutasarrıf

61A

oldukları menzili sekiz sene mikdârı âhara icâr idüb ahz-ı ücret eylese hala Zeyneb hâsıl-ı icârdan hissesin da'va ve ahza kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

837. Zeyd, Amr'a bana tâ'lim-i Kur'ân eyle sana günde ikişer akçe vireyin deyü ta'yîn idüb Amr birkaç sene Zeyd'e tâ'lim-i Kur'ân eylese ta'yîn itdüğü ikişer akçeyi kaç sene tâ'lim itdi ise Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ecr-i misl ise ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-İKRÂH

838. Zeyd, Amr-ı zımmiye cebir ve ikrâh iderek islâmı kabul itdirse mükrehin İslâmı mu'teber olur mu?

el-Cevâb: Bezr-i İslâm üzere durucak olur ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-HACR VE'L-ME'ZÛN

839. Zeyd, abd-i memlûğü Bekir me'zûn değil iken Amr-ı mütevelliden bir vakf dükkânı icâre-i mu'accele ile isticâr eylese ba'dehu Zeyd, Bekir'in icâre-i mu'accele nâmına virdiği meblağı Amr-ı mütevelliden talep idüb almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Abd-ı mahcûr itdüğü mukarrer olub husûmete mâni' gıybeti yoksa olur eğer me'zûn-ı zan olunacak tasarrufatını Zeyd görüb neher itmemiş ise dükkânı biraz zamân tasarruf idicek olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Fî'l-cevâb teemmül

840. Medyûn-u müstağrak olan Zeyd'e dâyinleri mâl mevcûd ki cümlemize vir iktisâlem idelim virilirken Zeyd virmeyüb ancak mutallakası Hind ve Zeyneb'in nafaka ve mehrleri için viririn dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz mahcûr değil ise ve lehû ufiye anhû.

841. Zeyd'in abd-i memlûğü Amr vefât idüb Zeyd'i ve hürrü'l-asl olan

61B

zevcesi Hind'den tevellüd iden kızı Zeyneb'i terk eylese Zeyd, Amr'ın vefât idinceye dek elinde ve evinde olan mâlını cem'ân alub kabz itmeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Amr me'zûn ise olmaz Hind mâlını alur yemîni ile ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-GASB

Matlab: و في فتاوي النسفي قتل الاعونة و السعاة و الظلمة في ايام الفترة مباح و قال السيد الامام ابو شجاع يثاب قاتلهم مجمع الفتاوي في الحظر و الاباحة في مشتمل الاحكام³⁴⁰

842. Zeyd-i şaki bir karye ahâlisinin bağ ve bağçelerinin ismârını ve öküz ve inek ve keçilerini gasb ve ekl idüb ve bazının kızlarını cebren alub zülüm ve ta'addiden hali olmasa şer'ân Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: İtlâf itdüğü tazmîn olunub ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd olunur tevbesi tevki' olunmaz ehl-i fesâd ise emr-i veliyyü'l-emr ile katl olunur ve lehû ufiye anhû.

³⁴⁰ Es-Seyyid el-İmam Ebu Şûca demiştir ki, hükümlerin içerisindeki ibaha ve haram kısmındaki Mecma'ül Fetva'ya göre onların katili cezalandırılır. Nesefî'nin fetvalarında fetret günlerinde zalimler, yardımcıları ve habercilerin katli mübahtır.

843. Zeyd-i şaki aleti harb ile Amr'ın evini basub zevcesi Hind'e fi'l-i şeni' idüb emvâlini ve erzâkını gasb eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Mâlı red olunub emr-i veliyyü'l-emr ile katl olunur ve lehû ufiye anhû.

844. Zeyd, Hind'den zevcin Amr müteveffâda şu kadar akçem vardır deyü taleb itdikde isbât itmedin Hind hasta olmağla Zeyneb, Hind'in mâlından alub Zeyd'e iddiâ itdüğü deyni virse ba'dehu Hind mâl-ı mezbûru hangisinden alır?

el-Cevâb: Zeyneb'den alır Zeyd'den dahi almağa kâdiredir mâl-ı magsûb itdüğü sâbit ise ve lehû ufiye anhû.

845. Zeyd'in abd-i memlûğü Amr, Bekir'in yoluna gelüb bir hançer ve bir dülbendini gasb eylese Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Aldığı sahibine red olunub darb-ı şedîd ve habs-ı medîd olunur ve lehû ufiye anhû.

846. Zeyd bazı esbâbını bey' idivir deyü Amr'a virmek istedikde Amr imtinâ' idicek Zeyd esbâbı bey' için Bekir'e virdikden

62A

sonra esbâbı fuzûlen alub gabn-i fâhiş ile bey' eylese Zeyd esbâbını zafer bulmayacak noksan kıymetini hangisine tazmîn ider?

el-Cevâb: Bekir'e tazmîn ider Amr'a dahi re'y-i hâkim ile tecvîz olunmuşdur ve lehû ufiye anhû.

847. Zeyd, Amr'a bir ev yeri hibe itdikde Amr yerde olan köhne saz hurdalarını ihrâz iderken hatâen civarında olan Bekir'in evine ateş kaçub ihrâk eylese Bekir evinin kıymetini Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Rîh³⁴¹-ı şedîd olub intikâli zâhir iken ihrâk itmediyse olmaz ve lehû ufiye anhû.

848. Birkaç kimesne Zeyd'in yoluna inüb bir ikisi emvâli ve erzâkını gasb idüb bazı anlar himâyet tarîkiyle dursalar ba'dehu Zeyd torunlardan mâlını tazmîne kadir olur mu?

el-Cevâb: Bu mertebe ile olmaz kıta'-ı tarîk olmayacak ve lehû ufiye anhû.

849. Zeyd, zevcesi Hind'in evini fuzûlen hedm idüb bazı binâ ihdâs eylese Zeyd vefât itdikde sâir verese binâ-yı mezbûreden hisse almağa kâdir olurlar mı?

³⁴¹ Rîh: Rüzgar, yel. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1044.

el-Cevâb: Hind için binâ idivirdiyse onun olur yoğsa Hind hedm ve zamân teklîf ider ve lehû ufiye anhû.

850. Zeyd, Amr'ın kûlu Bekir'i fuzûlen tarlasına çift sürmeye alub gitdikde Zeyd ve Bekir birkaç kimesne ile kavga iderken Bekir asâ ile Beşir'i urub katl itmekle veresei Bekir'i Amr'dan alıcak Amr, Bekir'in kıymetini Zeyd'e tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

851. Zeyd'in mutasarrıf olduğu arzın üzerinde sâbit olan fidanlara Amr, Zeyd'in izni yok iken aşılama aşlasa hangisinin olur?

el-Cevâb: Amr'ın olur Zeyd'e aşladığı zamândaki kıymeti virir kal'-i muzır olmaz ise Zeyd kal' itdirir olursa kıymeti ile temlîk ider ve lehû ufiye anhû.

852. Zeyd, Amr'ın tarlasını fuzûlen sürüb tohum ekse ba'dehu Amr tekrar sürüb üzerine tohum ikicek Zeyd tohumunu Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Me'mûr-i bi'l-kal' iken kıymeti ne ise anı tazmîn ider ve lehû ufiye anhû.

853. Zeyd, Amr'ı evinde iskân idüb sefere gitdikde Amr, Zeyd'in rızâsı yok iken eve otlak ve yaprak doldurub ba'dehu

62B

otlağa ateş düşüb ev yansa Zeyd evini Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

854. Zeyd, Amr'ın altı arı kovanını içinde olan arısı ile gasb idüb beş sene tasarruf eylese ba'dehu Amr kovanların beşini alub kabz itdikde bir kovanı ve beş senede hâsıl olan aselin kıymetini ve arının oğullarını Zeyd'den talep ve ahza kâdir olur mu?

el-Cevâb: olmaz olan kovanı alur ve lehû ufiye anhû.

855. Zeyd'in öküzleri ve ineği ve koyunları mer'âda iken mülküde ehli örf Amr'ı ahz idüb cebren Zeyd'in zikr olunan mevâşî³⁴²sin götürüb alsalar ba'dehu Zeyd mevâşî mezbûreyi ehl-i örfden almayacak kıymetlerini Amr'dan talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur telef-ı uzv yahud telef-i nefes havf olunur darb mütevali ile va'îd itmediler ise ve lehû ufiye anhû.

³⁴² Mevâşî: Davar (koyun,keçi) ve mal (inek, öküz) gibi hayvanlar. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 736.

856. Zeyd, Amr'ın yerini gasb idüb üzerine câmi' binâ eylese Amr binâyâ kal' itdirmeye kâdir olur mu yoğsa kıymeti mi lazım olur?

el-Cevâb: Kavı-i muhtârda kal' olunur bir külli-i binâ olub zarar-i kesirden ihtirâz olunursa Amr kıymetine rızâ virmek evlâdır ve lehû ufiye anhû.

857. Zeyd-i re'is bazı tüccâr ile deryâda giderken fırtına oldukda gark havfından bazı erzâk ve metâ'yı deryâyâ atub gemiyi tahfif eyleseler ba'dehu erbâb meta' gemide bile olub rızık ve metâ' olmayanlara atılan meta'larından hisse çektirmeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar atın biz bile çekelüm dimiş değiller ise ve lehû ufiye anhû.

858. Zeyd, Amr dellâle bey' ile deyü virdüğü esbâbı taleb itdikde Amr bu gün ıydımız vardır deyü virmeyüb esbâb kendüde iken evi muhterik olub esbâb bile yansa Zeyd, Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Zeyd özrünü kabul idüb te'hire rızâ virdiyse olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Fi'l-cevâb teemmül

859. Zeyd âhar diyârda iken karındâşı Amr fuzûlen Zeyd'in evine girüb sâkin olub bir hânesine alef³⁴³ döküb alefe ateş düşmekle ev ihrâk olunsa Zeyd geldikde

63A

kıymetini ba'de'l-isbât Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

860. Zeyd, Amr'ın kulunu uğurlayub benimdir deyü Bekir'e bey' itdikden sonra kul Bekir'in yedinde iken vefât eylese ba'dehu Amr kulun kıymetini hangisinden taleb ider?

el-Cevâb: Zeyd alur almaz ise Bekir'den alur re'y-i hâkim ile ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'Ş-ŞUF'A

861. Arz-ı miri üzerine binâ olunan ev ve gars olunan bağ ve bağçe bey' olundukda câr-ı mülâsıkı şüf'a da'vasına kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

³⁴³ Alef: Hayvan yemi, ot, saman, yulaf. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 29.

862. Hind, Zeyd'e mülk-ü menzilini semeni mu'âyyen ve bir kabza adedi nâma'lûm füluse bey' ve teslîm ve kabz-ı semen idüb füluse zâyi' eyleseler câr-ı mülâsık menzil-i mezkûre hakk-ı şüf'a ile almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

863. Zeyd'in evi Amr'ın evi ile bir sakf³⁴⁴ altında olup halît iken evin taraf-ı âharında olan hâit³⁴⁵ üzere vazû'l-cüzü olan cârî Bekir'e Amr'ın gıybetinde evi bey' eylese Amr geldikde ben şüf'aya senden ehakım deyü şüf'a tarîkiyle evi Bekir'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

864. Zeyd, Amr'a bey' itdüğü ran câr-ı mülâsıkı olan Bekir istimâ' itdüğü gibi şüf'a ittihâz idüb taleb muvâsebe ve takrîri eyleyüb eşhâd itdikden sonra bazı mevâni' hasebiyle bir yıl da'va idemese hala da'va idicek mesmû'a olur mu?

el-Cevâb: Mâni-i zarûri ise olur değil ise hilâfiyedir iki tarafa fetva virmişlerdir zâhir-i mezheb kabulidir ve lehû ufiye anhû.

63B

865. Mukâta'lu arz-ı vakf üzere binâ olunan evlerde şüf'a cârîye olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-KISME VE'L-FERÂİZ

866. Babaları Zeyd'den Amr ve Bekir ve Beşir'e bir menzil intikâl idüb kable't-taksîm Amr dahi vefât idüb sagîr oğlu Halid'i terk idüb müsevvegi şer'i yok iken menzilin mecmu'unu Bekir ve Beşir Velid'e bey' idüb ba'dehu Halid bâliğ olup hissesini aldıkda hissesi üzerinde Velid'in ihdâs itdüğü binâyı kal' itdirmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur hîn-i taksîmde binânın yeri bey' idenler hissesine kalmak mümkün olmayacak ve lehû ufiye anhû.

867. Zeyd vefât itdikde zevcesi Hind techîz ve tekfinine bir mikdâr akçe sarf eylese ba'dehu sâir verese meblağ-ı merkûmu muhallefât Zeyd'den Hind'e virmemeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar kadar-ı kifâye ise ve lehû ufiye anhû.

³⁴⁴ Sakf: Dam, çatı, tavan. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1069.

³⁴⁵ Hâit: Bir yeri çevreleyen duvar, tahta perde, çit gibi şeyler. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 359.

868. Anası hürrü'l-asl olan Zeyd vefât idüb halini ve babasının mu'taki oğlu Bekir'i terk itdikde kâdı mirâsı halinde hükm itdikden sonra kâdı âhar-ı sâbıkı fesh idüb Bekre hükm eylese hükm nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

869. Zeyd vefât idüb anasının anası anasının mu'takı oğlunun oğlu Amr'ı ve li-ebeveyn kızkarındâşının kızı oğlu Bekir'i terk eylese hangisine değer?

el-Cevâb: Amr'a değer ve lehû ufiye anhû.

870. Hind vefât idüb zevci Zeyd ve anası Zeyneb ve emmioğlu Amr kaldıkda tehârric tarîkiyle Amr'ı ihrâc ve sulh eyleseler muhâlefâtı nice kısmet olunur?

el-Cevâb: Altı sehmin biri Amr'a ta'yîn olunup nasibi tarh olduktan sonra bâki mâl beş sehmin beş olub üçü Zeyd'e ikisi Zeyneb'e virilür ve lehû ufiye anhû.

871. Sûret-i mezbûrede Zeyd üzerinde olan mehr-i mu'eccel dahi dâhil muhâlefât olub Zeyneb ve Zeyd ortasında taksîm olunur mu?

el-Cevâb: Olunmaz deyn istisnâ olunur yahud sulhdan sonra Amr'ın sūdüs hissesinde Zeyneb'e aid olacak kadar ibrâi yahud Amr'a mu'accelen kazâ olunur ve lehû ufiye anhû.

872. Zeyd kebire kızı Hind'i Amr a tezevvüc itdikde üç bin akçe virüb

64A

vefâtında terekemden hisse almıyasın dimiş olsa Zeyd vefât itdikde sâir verese terekeden Hind'e hisse virmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmazlar üç bini almağa ta'lik ile temlik itdiyse andan hisselerini alurlar ve lehû ufiye anhû.

873. Zeyd vefât idüb li-ebeveyn kız karındâşı Hind'i ve babasının babası Amr'ı ve anasının babası Bekir'i terk eylese kısmet-i tereke ne veçhiledir?

el-Cevâb: Amr sūdüsü aldıktan sonra bâki de Hind ile mesâliha itmek ihtiyâr itmişlerdir ve lehû ufiye anhû.

874. Hind vefât idüb li-ebeveyn kızkarındâşı oğlu Zeyd'i ve li-ebeveyn er karındâşının kızlarını terk eylese kısmet nicedir?

el-Cevâb: Kızlar iki hisse beş sehmin biri Zeyd'e bâki anlara üçü ise yedi sehmin biri Zeyd'e bâki anlara diğere aded-i furu aslda mu'teberdir ve lehû ufiye anhû.

875. Hind vefât idüb babasının li-üm karındâşı Zeyd'i ve anasının li-ebeveyn karındâşı Amr'ı terk eylese kısmet nicedir ve lehû ufiye anhû.

el-Cevâb: Sülüsân Zeyd'e sülüs Amr'a değer ve lehû ufiye anhû.

876. Zeyd vefât idüb cedd-i âlası Amr'ı ve babasının li-ebeveyn karındâşları Bekir ve Beşir'i terk eylese kısmet nicedir?

el-Cevâb: Amr'a değer cedd-i sahîh ise ve lehû ufiye anhû.

877. Zeyd vefât idüb anasını i'tâk idenin oğlu Amr'ı ve babasını i'tâk idenin oğulları Bekir ve Beşir'i terk eylese kısmet nicedir?

el-Cevâb: Bekir ile Beşir'e değer ve lehû ufiye anhû.

878. Hind vefât idüb kızı Zeyneb'i ve oğlu kızı Hatice'yi terk eylese kısmet nicedir?

el-Cevâb: Rub'u Hatice'ye baki Zeyneb'e değer ve lehû ufiye anhû.

879. Kat'an mâlı olmayan Hind-i müteveffânın techîz ve tekfîninin ebeveyninden hangisine lazım olur?

el-Cevâb: Babasına lazımdır zâhir rivâyetde ve lehû ufiye anhû.

880. Zeyd, kulu Amr'ı altı sene hizmet itmek üzere mekâtib idüb iki sene hizmet itdikden sonra dört senenin hizmeti ile Bekir'e Bey' eylese dört sene Amr, Bekir'e hizmet itdikden sonra Amr vefât idüb Zeyd'in oğullarını ve Bekir'i terk eylese terekesi hangisine intikâl ider?

el-Cevâb: Zeyd'in oğullarına intikâl ider yıl ile icâr itmiş olacak bey' değildir ve lehû ufiye anhû.

881. Zeyd-i müslimin

64B

mu'takı olan abd-ı kâfir fevt oldukda beytü'l-mâlı zâbiti Amr-ı müslim kâfirten vâris olmaz deyü gayri vârisi olmadığı takdirce terekesin mevlâsına virmeyüb Amr almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Hind'e el-fetvayü'l-fetva Ebussuud ... bihi Ebussuud ... Şeyhü'l-islâm Ömer Mustafa

Matlab:..... muktezası olan Hind-i zımmiye fevt olub mevlâsı Zeyd'i terk eylese muhalledfâtı Zeyd-i zımmiye intikâl ider yahud beytü'l-mâla.

el-Cevâb: Cümlesi Zeyd'e intikâl ider velâ' utekâda ihtilâf dine zarar virmez abd-ı müslimi kâfir i'tâk itse fevt olıcak velâsı kâfirindir ketebehu Ebussuud

882. Seferde olan Zeyd üç sene serhâdde hizmet üzere olup ulûfesin almadan vefât eylese güzeşte ulûfesi sâkit olur mu yoksa veresesine intikâl ider mi?

el-Cevâb: İder emr-i veliyyü'l-emr ile ve lehû ufiye anhû.

883. Zeyd'in mu'takı Amr cünd-i sultâniye mülhak olduktan sonra vefât idüb Zeyd'den gayri vârisi olmasa cümle terekesin Zeyd kabza kâdir olur mu?

el-Cevâb: Kendi mâlı var ise olur tezvîr ile bî-gayrı hak beytû'l-mâl alanlarından ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

884. Zeyd-i müteveffânın veresesini kibâr olup zimem-i nâsdaki akçeyi iktisâm idüb hisselerince her biri bir medyûnun zimmetinde olan deyni kabul idüb medyûnlar dahi viricek olsalar ba'dehu vereseden Hind kendüye ta'yîn olunan Amr-ı medyûndan hakkını talep itdikde Amr ben vâris-i âhara virdim dimeğe Hind'in mutâlebesinden halâs olur mu?

el-Cevâb: Olmaz hissesini virir iktisâmları sahîh değildir ve lehû ufiye anhû.

885. Zeyd vefât idüb anası Hind'i i'tâk iden Zeyneb'i ve babası Amr'ın dayısı oğlu Beşir'i terk eylese kısmeti tereke ne vechiledir?

el-Cevâb: Babası hürrü'l-asl-ı arabi değil ise cümle Zeyneb'e intikâl ider ve lehû ufiye anhû.

886. Hind, zevci Zeyd'in mülk yerine izniyle kendi mâlıyla nefsi için ev binâ itdikden sonra Zeyd vefât idüb Hind'i ve karındâşı Amr'ı terk itdikde Amr'ın zikr olunan hissesi binâ olmayan yerden virilmek kabil iken Amr kabul itmeyüb binâ altında olan yerden hisse talep idüb binâyı kal' itdiririm dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

887. Zeyd vefât idüb oğulları Amr ve Bekir kebirleri terk itdikde rızâları ile terekeyi beyinlerinde taksîm idüb her biri hissesini müstakil tasarruf idüb ba'dehu

65A

Amr fevt olup oğulları Beşir ve Halid'i terk itdikde mezbûran Beşir ve Halid, Bekir'e mukaddemâ kısmet-ı adile ile kısmet olunmamış tekrar kısmet olunsun dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

888. Zeyd vefât itdikde muhellefâtı beyne'l-verese taksîm olunacak zevcesi Hind'e sehmen şu mikdâr oldu deyü tağrîr olunub esbâbı tamâm kıymetine hesâb

olunmayub gâbn-i fâhiş olub kısmet-i adile olmamış olsa Hind tekrar kısmet-i adile ile kısmet itdirmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur terâzi mütehakkık olmayacak ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-MÜZÂRAA

889. Zeyd, Amr'a iki bin akçe virdikde dört keyl buğdayı virüb yerinde benim için zirâ'at idüvir ne mahsûl olursa bana vir ben dahi meblağ-ı mezbûr için senden fâide almayayın dise ba'dehu Amr zirâ'at idüb mahsûlü Zeyd'e virmiden vefât eylese Zeyd meblağ-ı merkûmu terekesinden alub ve buğdayın tuhmu mikdârın aldıktan mâ'adan deklü mahsûl olduysa cümlesin almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Kendi tuhmu ma'lûm ise ziyâdesin alur Amr'ın buğdayına karışdı ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

890. Zeyd tuhm ve bakar kendüden tarla ve amel Amr'dan olub mahsûlün sülüsünü Zeyd'in sülüsünü Amr'ın olmak üzere müzâra'ya tuhm ve bakar virüb Amr dahi zirâ' idüb henüz kök ekin iken Zeyd-i müteveffâ oldukda veresesı tuhmu mevrusumuz gider müzâra'a ise fâsiddir deyü cümle mahsûlü almağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Bir rivâyetde veresenin bir rivâyetinde Amr'ın olur terâzi evlâdır ve lehû ufiye anhû.

891. Bir çift öküz Zeyd'in arzı ile ve bir çift öküz Amr'ın tuhm ve amel beraber olmak üzere ve hâsıl dahi tensîf olunmak üzere müzâra'a sahîha olur mu?

el-Cevâb: Olmaz lakin tuhm beraber olucak fâside iken dahi hâsıl tensîf olunur ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'Z-ZEBÂİH VE'L-UDHİYE

65B

KİTÂBÜ'L-KERÂHİYYE VE'L-İSTİHSÂN

892. Bir câmi' şerîfin haremînde olan eşcârın semârını mütevellisi Zeyd vakf için bey' murâd itdikde imâmı bî-veche men'a kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz mescide vakf itdüğü ma'lûm değil ise semârını müslimin ekl eylemek tecvîz itmişlerdir ve lehû ufiye anhû.

893. Bir mescidin cemâati bazı leyâlîde birer mikdâr ta'âm bişürüb mescidde ekl eyleseler meşrû' olur mu?

el-Cevâb: Mekruhdur ve lehû ufiye anhû.

894. Bazı kimesneler koyunların mer'âları değil iken Müslümanların ve zımmilerin bağlarında ve tarlalarında cebren ra'y³⁴⁶ itdîrseler re'âyâ mutazarrır ve müteezzi olucak koyunların hâsıl olan süt ve yoğurdu ve peyniri sahiblerine helâl olur mu?

el-Cevâb: Helâl-i tayyib olmaz ve lehû ufiye anhû.

895. Kasden kizb sarîh iden kimesnelere ne lazım olur?

el-Cevâb: Cehennemde yer idinmiş olur ve lehû ufiye anhû.

896. Zeyd i'tâk itdügü kulunu cebren yine istihdâm eylese hizmeti helâl olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

897. Mevtâ-yı Müsliminin mezarlarında baş ve ayakları ucuna ala âmâ-hüve'l-mu'tâd vaz' olunan taşlar büyük ve küçük olmasında sevâb nicedir?

el-Cevâb: Kabirde müstehab olan bir şibr³⁴⁷ mikdârı mürtefi'ce müsennem olmakdır vaz'-ı alâmet lâ be'isdir denmişdir Osman ibni Maz'un hazretlerine vaz'-ı alâmet buyurulması mervidir amma büyük olmamak gerekdir ve lehû ufiye anhû.

898. Zeyd deryada gezen eşkiyâ kalyetesini tagallüben ahz idüb içünde olan metâ'ın ashâbı ma'lûm olmayacak metâ'-ı mezbûru Zeyd kendi masarîfına sarf eylese helâl olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ağnîyadan ise ve lehû ufiye anhû.

899. Zeyd-i mutallakâ mu'âmele-i şer'îye harâmıdır dedikte Amr harâm olan mu'âmele-i şer'îyye değildir şer'î olan harâm olmaz dedikte Zeyd harâmıdır dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Meselede hilâf vardır ne hurmetine icmâ' vardır ne hilline nihayet helâl olur din-i e'imme kavli ile amel olunur ikisinin sözü dahi bilmemeğe mebnidir ve lehû ufiye anhû.

900. Beytü'l-mâl müslimine istihdâm olunan Zeyd ve Amr beytü'l-mâldan beş yük akçeyi ekl ve bel' idüb ziyâde masraf

³⁴⁶ Ra'y: Otlama, otlatma, gütmeye. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1028.

³⁴⁷ Şibr: Karış. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1163.

66A

gösterdiklerinden sonra beyinlerinde taksîmde nizâ' itmekle yine izhâr eyleseler mezbûrlara ne lazım olur bu makûle hıyânet iden kimesneler beytü'l-mâlde istihdâm olunmak layık olur mu?

el-Cevâb: Ahz ve teftiş olunub ekl ve bel' itdikleri bi-kusur ahz olunub beytü'l-mâlden hizmetleri mukâbelesinde vazife veya tımâr zabt itmişler ise ol dahi alunub zamân-ı medîd habs olunurlar ol makûle hâin ve zalime beytü'l-mâl ismârlanmak vebaldir ve mefâsid-i azimeye sebebdir ve lehû ufiye anhû.

901. Zeyd-i zımmi bazı arabi kitâblar iştirâ idüb hazret risâlet penâh-ı aliyyü'l-islâmın ism-i şerîfleri olan mevâzı'a kağıd yapışdurub tahfif eylese yedinde bulunacak Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Müslimine bey' itdirülür ta'zîr dahi olunur dılâl-i kadîmleridir ve lehû ufiye anhû.

902. Zeyd-i müminin kendinden mukaddem vefât iden evlâd-ı sıgârı dârı-ahiretde Zeyd'e şefi' olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar şehâdet-i asâr ile ve lehû ufiye anhû.

903. Bir karyede meşrûtiyet üzere vazife ile mu'allim olan Zeyd ehl-i karyeden tâ'lim idecek kimesne bulunmayacak alduğu vazîfe helâl olur mu?

el-Cevâb: Fakir ve sâlih olub ve tehâvün değil ise harâm denilmez ve lehû ufiye anhû.

904. Zeyd'in kadîmden tasarrufunda olan bağının yanında Amr bir ev ihdâs itdikde Amr'ın tavukları bağın üzümünü ekl idüb zarar itdiyseler Zeyd, Amr'ın evini kal' mı itdürür yoğsa üzüm zamânında tavukları habs mi itdirir?

el-Cevâb: Men' itdirir müfid olmaz ise hamîre sum katub kendi yerinde memelerine vaz'ı ider ve lehû ufiye anhû.

905. Hind, oğlu Amr-ı müteveffânın karib yerde olan makberesine varub ahyana ziyâret idüb ruhu için üzerinde tilâvet-i Kur'ân murâd itdikde zevci Zeyd rızâ virmeyüb men'e kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

906. Bir zâviyede mesnevi nakl olunduktan sonra def ve ney ve nakkâre çalunub Mevlevî nâmına olan dervişler raks ve semâ' iderlerken bila hâzır olub istimâ' idenlere ne lazım olur?

el-Cevâb: İstiğfâr gerekdir.

66B

Hevayı nefisle istimâ' iden fâsık olur icmâ'an ve lehû ufiye anhû.

907. Bir kasaba ahâlisinden Medine-i Münevvere Evkâfi re'âyâsından olanlar cümle tekâlifden mu'âf olmak için emr-i şerîf vârid oldukda sâirleri mezbûralara siz bize bileceğimizin ihyâ ve mevtanızı ihyâ ve mevtâmızı halt itmeyiz diseler böyle diyenlere ne lazım olur?

el-Cevâb: Nevâ'ib beraber çekülür biraz kavm himâda olub sâiri takatlarında ziyâde teklîf olunmak zulm-u azim olur ana binâen didilerse ma'zûrlardır ve lehû ufiye anhû.

908. Tâlib-i ilm olan Zeyd ilmi terk idüb bir şeyhden biat eyleyüb âdete temhiz itmek mi evlâdır yoğsa ulum-ı nafi'a talebinde olmak mı evlâdır?

el-Cevâb: Tahsil-i ilm farizâdır ibâdet ile cem' olur tarîk lazım değildir ve lehû ufiye anhû.

909. Arak-ı günahı ile hamr-ı günâhi müsâvi midir?

el-Cevâb: İkiside murdardır içen mel'un ve ehl-i nârdır ve lehû ufiye anhû.

910. Hind ada'vet-i diniyyesi olan Zeyd'i katl niyetine birkaç kimesneler ücretle en'âm-ı şerîf okudurduğu zâhir ve mukarrer olucak Hind'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Âsiye ve zâlime olub tevbe ve istiğfâr lazım olur ve lehû ufiye anhû.

911. Me'ti'l-mevlid olan hayvanatdan semekden gayrının ekli câiz midir?

el-Cevâb: Değildir ve lehû ufiye anhû.

912. Bir vilâyetde bi-emrillah ta'ûn vaki' oldukda ahâlisinden bazı kimesneler âhar vilâyete firâr eyleseler asim olurlar mı?

el-Cevâb: Rahmet-i hakka iltica-i iltikâdıyla olmazlar ve lehû ufiye anhû.

913. Zeyd daima kethüdâ olan kimesnelerin evinde bir hınzırın başı kaynar dise ba'dehu yine kendi kethüdâ olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Tevbe ve istiğfâr itmek gerekdir ve lehû ufiye anhû.

914. Zeyd âhar diyârda vefât idüb defîn olunduktan sonra anası Hind gelüb Zeyd'i makberesinden çıkarub kendi diyârına götürmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

915. Zeyd'e sekere halinde kethüdân olan Amr'ın kalkub alnını öp didiklerinde Zeyd papaz değil ki alnını öpeyin dise Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Tevbe-i sahîh ile istiğfâr

67A

lazım olur ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ-İHYÂİL-MEVÂT VE'L-ÂRÂZİ

916. Zeyd-i zimmi fevt oldukda tasarrufunda olan yerleri oğlu Amr-ı müslime intikâl ider mi?

el-Cevâb: Eylemez ve lehû ufiye anhû.

917. Bir kal'anın müstahfızleri hendekden içeri kapu bekledikleri mevzi'de tuttukları gevandan sahib-i arz öşr almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz arz-ı öşriyede olmayacak ve lehû ufiye anhû.

918. Zeyd ve Amr iştirâk üzere mutasarrıf oldukları yere bağ ve incir fidanı gars idüb üç sene mikdârı meyvesini ahz iderlerken Zeyd fevt olsa evlâd-ı zükûru olmamakla sipâhisi Bekir, Zeyd'in hissesine düşen yerleri tapu ile âhara virmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz mülkü veresesine yoksa beytü'l-mâla değer ve lehû ufiye anhû.

919. Evlâd-ı zükûru olmayan Zeyd-i müteveffânın tasarrufunda olan yerleri sipâhi hâricden Amr'a tapu ile virüb yerde olan eşcâr-ı müsmireyi verese-i Zeyd tasarruf eyleseler ba'dehu Amr vereseye eşcârın yere zararı vardır deyü kal' itdirmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz verese dahi biraz yer için akçe virirler ve lehû ufiye anhû.

920. Bir kal'anın tarîk-i ammi eyyâm-ı şitâda harâb olub ubûr-ı müte'assir olmağın civarında Zeyd'in bağından ubûr idenleri Zeyd men'a kâdir olur mu?

el-Cevâb: Yeri miri ise yahud evveli kal'a ve etrafi kahr ile feth olunmuş ise emr-i veliyyü'l-emr ile tarîk kılınur ve lehû ufiye anhû.

921. Selâtin-i mâziyeden biri bir vilâyeti anveten fetih itdikde ahâl-i vilâyetin tasarruflarında olan yerlerin ve bağların her dönümüne bedel-i öşrü sipâhisine dörder akçe ta'yîn idüb ellerinde ibkâ eylese bu ana gelince veçhi muharrer üzere ahâl-i merkûme mutasarrıflar iken sipâhisi kanâ'at itmeyüb öşr almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

922. Zeyd-i müteveffâdan oğlu Amr'a intikâl iden değirmen harâb olub mu'attal olmağla hâricdan Bekir sahib-i arz ma'rifetinsiz değirmeni fûzulen binâ eylese Amr değirmenin binâsını ma'rifet-i hâkimle Bekir'e kal'a itdirmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Yer mu'attal olub Amr resmen edâ itmeyüb

67B

müstehak-ı tapu iken binâ itmiş ise olmaz re'y-i sahib-i arza menûtdur ve lehû ufiye anhû.

923. Zeyd-i sipâhi re'âyâdan hubub-u harman yerine gelüb dökülmeden on demedde birini alurum deyü mu'tada muhâlif ta'sîre kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

924. Muharrer vilâyet Zeyd'in tasarrufunda olan yerlerin öşrünü kaldurub mukâta' bağlasa ba'dehu Zeyd vefât idüb yerleri âhar tasarruf iderken sahib-i arzı zikr olunan yerlerden mukâta' almayub öşr alurum dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz emri olmayacak ve lehû ufiye anhû.

925. Arz-ı miri inde'eş-şer'i arz-ı öşriye midir yoğsa arzı harâciye midir?

el-Cevâb: Hiç biri değildir öşrü ve harâci sahiblerinin mülk-i şer'ilerdir inde'eş-şer'i arz havz ve arz memleketindir mâl beytü'l-mâldır mülkü mutasarrıf değildir ve lehû ufiye anhû.

926. Zeyd-i sipâhi re'âyâsından öşr-ü hubûbu aldıktan sonra dönüb salâriye dahi almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Arâzi-i beytü'l-mâl re'âyaya virildikde cânib-i sultândan ol dahi mu'âyyen ise olur ve lehû ufiye anhû.

927. Bir kal'ada dizdâr olan Zeyd'in hizmet-i mukâbelesinde bir karyenin mahsulü olub sene tamâmında Zeyd ma'zul olub Amr'a tevcîh olundukda sene-i sabıkanın mahsûlü subaşısı olan Bekir götürdükde Amr benim olur deyü çeküb alsa Zeyd mahsûlü Bekir'den mi taleb ider yoğsa Amr'dan mı?

el-Cevâb: Emr ile Amr'dan taleb ider ve lehû ufiye anhû.

928. Zeyd tasarrufunda olan arzı Amr'a tefvîz itdikde sahib-i arz gazez-i fâsid için i'nâd idüb izn virmem dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ma'zûn değildir ve lehû ufiye anhû.

929. Zeyd-i müteveffânın tasarruf itdüğü yeri hâricden Amr sıhhatinde bana tefvîz itmiş idi deyü verese yüzüne beyyine ikâmet eylese beyyinesi makbûle olur mu?

el-Cevâb: Temessükü olacak olur emr-i sultâni üzere ve lehû ufiye anhû.

930. Zeyd-i müteveffânın tasarrufunda olan yerlerini kızları tapu ile sahib-i arzdan alub tezkire aldıklarından sonra bazı kimesneler resmi rızâ virilmiş biz dahi ziyâde ile oluruz

68A

dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar vakf değil ise ve lehû ufiye anhû.

931. Zeyd'in tasarrufunda olub buğdayı zirâ' itdüğü tarlasını Amr benim babam tarlasıdır deyü bila isbât alub tekrar sürüb üzerine arpa ekse Amr'a ne lazım?

el-Cevâb: Olur hasâda degin bu hal üzere kaldıysa hâsıl Amr'ın olur Amr ta'zîre müstehak olur Zeyd'in tuhmu tazmîn olunur ve lehû ufiye anhû.

932. Zeyd, karındâşı Amr ile müşa' ve müşterek mütasarraf oldukları yerlerden hisse şayi'asını sahib-i arz ma'rifetiyle Bekir'e tefvîz eylese tefviz-i merkûm sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olur Amr, Bekir virdüğün virirse alur ve lehû ufiye anhû.

933. Zeyd vefât idüb oğlu Amr ve kızı Hind kaldıkda tasarrufunda olan bir bostanın dolabından ve eşcârından Hind hissesin almadın Amr dahi vefât idüb evlâdı olmamağla bostan yeri tapuya müstehak olub Hind sipâhisinden tapu ile aldıktan sonra Zeyd'in emmioğlu Bekir, Hind'din virdiği resm tapuyu virüb Hind'in yedinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Bekir'e hisse-i sülüs intikâl itdiyse dolab ve eşcârdan yerden ol miktarda şerik olur ve lehû ufiye anhû.

934. Zeyd-i müteveffadan evlad-i zükur-ı sıgarına intikâl iden yerleri anaları Hind, Amr'a bir mikdâr akçeye ma'rifet-i sipâhi dahi yok iken virse ba'dehu evlâdı bâliğ olduklarında yerleri Amr'ın yedinden almağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Emr-i ali ile olurlar ve lehû ufiye anhû.

935. Bir karye halkı bir dağın odununu yüz elli yıldan beri ve kat' ide gelmişler iken hala karye-i âharı ahâlisi zikr olunan dağı muharrer vilâyet bize çiftlik kayd eylemişdir mezbûrları odun kat' itmekden men'a kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar miri olub tağyire emir-i sultâni yoğsa ve lehû ufiye anhû.

936. Zeyd zamân-ı tevliyetinden tapuya müstehak olan yerleri resmi tapusun alub âhara virmiş olsa ba'de Zeyd tevliyetinden ma'zûl olub yerine Amr mütevellî oldukda zikr olunan yerleri âharın elinden alub tekrar

68B

tapu ile âhara virmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hak-ı kararı ile virilmiş ise memnûadır ve lehû ufiye anhû.

937. Zeyd'in arz-ı miri üzerine binâ olunan değirmeni bi'l-küllîye harâb olub eser-i binâ kalmasa sahib-i arzı değirmen yerini âhara icâra kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

938. Zeyd, karındâşı Amr ile mülk çayırlarını meşa' ve müşterek tasarruf iderlerken fevt olduklarında Zeyd'in oğlu Bekir âhar yerde olmağın yedi yıl Amr'ın oğlu Beşir tasarruf idüb hâsılın alsa Bekir gelüb çayırlardan hissesini aldıkda Beşir'in zabt itdüğü hâsılından dahi hissesini almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

939. Zeyd mukâta'lı mülk-ü bağçesini Amr'a bey' itdikde sahib-i arz semeninden öşr almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Vakf ise ecr-i misli için terâzi gerekdir ve lehû ufiye anhû.

940. Arâzi-i miriye üzerine mağrus olan bağlar harâb olub yerleri on beş sene mikdarı mu'attal kalub sahib-i arz tapu ile âhara virüb zirâ'at itdirmek istedikde bağların ashabı biz âhara tasarruf itdirmeziz dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Mukâta'lı olub sene bir sene edâ iderlerse olurlar değil ise olmazlar ve lehû ufiye anhû.

941. Zeyd tasarrufunda zirâ'at itdüğü arz-ı vakfın üzerine ma'rifet-i mütevellî yok iken bağ gars eylese ba'dehu mütevellî bağı Zeyd kal'a itdirüb yeri âhara tefvîze kâdir olur mu?

el-Cevâb: Tasarrufu tefvîz olunmuş arzı beytü'l-mâl ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'R-REHİN

942. Zeyd, zevcesi Hind'in iki yüz altın deger bir istifânını isti'âde idüb Amr'a rehn vaz' idüb bir mikdâr akçe istikrâz itdikde Hind'in idüğünü beyân eylemese ba'dehu Zeyd âhar diyâra gitdikde istifânı beyana beni vekîl itdi deyü Amr istifânı

sekiz bin akçeye âhara bey' eylese ba'dehu Hind istifân kendünün mülkü olup Zeyd isti'âde idüb rehn vaz' itdüğünü isbât idüb istifâne zafer bulmayacak deynden ziyâde kıymetini Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Beyyinesi sübut-u mülkde mute'bere

69A

değildir mülkünü gasb ve istihlâk itdüğüne beyyinesi olacak hak-ı zimânda mesmû'adır ve lehû ufiye anhû.

943. Zeyd, zevcesi Hind'in bazı esbâbını izniyle alub Amr'a rehin vaz' idüb bir mikdâr akçe alsa rehin mütekavvem fekk olunmadın Hind-i mezbûra vefât idüb sâir verese Zeyd'e Hind'in esbâbını Hind'den fekk iktisâm idelim didiklerinde Zeyd'in yesârı ve kudreti var iken imtinâ' eylese hâkime varub Zeyd'e cebren fekk itdirmeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar Hind medyûne ve müflise olmayacak Zeyd izhâr-ı acz itmekle verese edâ-i deyn idüb fekk-i rehin iderlerse deyni Zeyd'den cebir ile alurlar ve lehû ufiye anhû.

944. Zeyd, Amr'a olan deyni mukâbelesinde rehin vaz' itdüğü bağ ve bağçenin mahsûlünü Amr ekl ve istihlâk eylese ba'dehu Zeyd, Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ibâhat itmediyse ve lehû ufiye anhû.

945. Bir vakfin nukûdundan bazı kimesne mu'âmele ile akçe alub esbâb-ı rehin vaz' idüb âhar diyâra gitdiklerinden sonra hayat ve memâtları ma'lûm olmayub nice yıllar murûr idüb rıbh alınmamak ile vakfe küll-i zarar ve gadr olsa müteveli-i vakf ma'rifet-i hâkim ile rehâin-i mezbûreyi bey'e cevâz var mıdır?

el-Cevâb: Vardır tamâmi değerine bey' olunub gadr olunmamak gerekdir ve lehû ufiye anhû.

946. Zeyd, Amr'dan istikrâz itdüğü akçeyi edâ idüb lakin mukâbelede rehin vaz' itdüğü esbâbı almayub Amr'ın yedinde iken bila ta'addin hark-ı vaki' olup esbâb bile yansa Amr'a zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Akçeyi virir ve lehû ufiye anhû.

947. Arz-ı miri üzerine gars olunan bağın rehniyeti sahîha olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

948. Zeyd, zevcesi Hind'in bazı cevâhir esbâbını fuzûlen alub Amr'a var rehin vaz' eyle bana bir mikdâr akçe alıvir didikde Amr varub Bekir-i mütevelliden bir mikdâr akçe alıvirüb rehin vaz' eylese ba'dehu Zeyd vefât idüb muhâllefâtı olmayacak Hind edâ-yı deyn olunmadın esbâbı kendünün idüğün isbâd idüb meccânen³⁴⁸ almağa kâdir olur mu?

69B

el-Cevâb: Olur izni yoğsa ve lehû ufiye anhû.

949. Zeyd, Amr'dan bir mikdâr akçe aldıkda âhara icâr olunmuş dükkânlarını Amr'a rehin vaz' eylese sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

950. Sûret-i mezbûrede Amr dükkânların icârelerini müste'cerlerden cem' ve kabz eylese ba'dehu Zeyd asıl deyne tutmağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

951. Zeyd, Amr'a rehin vaz' itdügü çiftlik fekk itmedin vefât itdikde vereseyi âhar diyârda iken Amr rehn-i mezbûru izn-i hâkim ile bey' idüb istifâ-i deyne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Vereseye tefvîz ider ve lehû ufiye anhû.

952. Zeyd mâl-ı vakfdan mu'âmele ile akçe alub gümüşlü kılıçların Amr mütevelliyeye rehin vaz' itdikden sonra Zeyd gaybet idüb mukâta' ile gâib olub on sene mikdârı vakfa rıbh virilmeyüb gadr olsa müteveli rehn-i mezkûru re'y-i hâkim ile değeri bahâsına bey'e kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

953. Zeyd'in dâini Amr hacca müteveccih olduktan Bekir fuzûlen Zeyd'in deynini Amr'a virüb Amr'da olan rehini kabzdan sonra Zeyd'e Amr'da olan rehineyi fekk ve kabz itdim ve dâinin ben oldum didikde Zeyd razı olub deyni Bekir'e virecek olduktan sonra Bekir'e talep itdikde Zeyd fuzûlen edâ itmişen ben rehini alub sana akçe vireyin dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Müteâref üzere Zeyd'den almak üzere edâ idüb Zeyd virmez ise virdiği yerden alur ve lehû ufiye anhû.

³⁴⁸ Meccânen: Bedava, parasız, ücretsiz olarak. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 687.

954. Zeyd, Amr'a bir mikdâr akçe virüb Amr'dan rehin aldığı sefîneyi yine Amr'a âriyet virdikden sonra Amr vefât eylese Zeyd rehine makbûz iken âriyet virdiğini verese yüzüne isbât idüb mâlını istifâ idince sefîneyi kabza kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

955. Zeyd zevcesi Hind ile meşa' ve müşterek olan evini dâyini Amr'a rehin vaz' eylese Hind'in izni olmayacak rehn-i mezbûr sahîh olur mu?

el-Cevâb: Hind hissesinde ittifâken olmaz Zeyd hissesinde hilâf vardır muhtârânda dahi olmamaktır ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-CİNÂYÂT

956. Zeyd'in sagîrleri Amr'ın mezra'sına girdikde Amr sevk idüb mezra'dan
70A

çıkarken içlerinden bir inek yıkılıb helâk olsa Zeyd, kıymetini Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur sevkde ünfi ile düşüb helâk olucak ve lehû ufiye anhû.

957. Zeyd'in öküzü gayrı hayvanları süsüb ihlâk itmek âdeti olmağla Zeyd'e öküzünü zabt eyle salıvirme deyü tembih olunmuş iken yine salıvirdikde Amr'ın öküzünü süsüb ilhâk eylese Amr öküzünü Zeyd'e tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

958. Zeyd'in değirmenine varan Amr atını bir mevzi'ye bağlayub kendisi un öğüdürken Bekir atın yanına yakın vardıkta at kış ayağı ile Bekir'i depüb birkaç günden sonra fevt olsa verese Amr'dan diyet talebine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ol mahâlde kovmaga me'zûn ise ve lehû ufiye anhû.

959. Amr'ın evine misafir gelen Zeyd'in katırı câmış olub adem-i rıbhı iken Zeyd söylemeyüb Bekir-i sabi katırın yanına vardıkta depup helâk eylese Zeyd'e diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz evvel mahâlde durmağa Amr'ın izni olucak ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-DİYÂT

960. Zeyd, Amr'ın elinin bir parmağın mafsaldan yukarı ısırub mecrûh idüb ba'de'l-ber' barmak amelden kalsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Öşr diyet-i kâmile lazım olur ve lehû ufiye anhû.

961. Zeyd'in karye ve kasabadan ba'id mülk-ü çiftliği içinde Amr-ı mecrûha maktûl bulunub katili ma'lûm olmasa diyeti çiftlikde sâkin Zeyd'in müzara'alarına mi lazım olur yoğsa sâkin olmayan Zeyd'e mi lazım olur?

el-Cevâb: İmâm-ı Azam kavli üzere Zeyd'e lazım olur imâmı Ebu Yusuf kavli üzere sâkin olanlara lazım olur kavli sani ile amel me'mûr idi hala dahi me'mûr ise anunla amel olunur ve lehû ufiye anhû.

962. Zeyd, mecrûh-i cârihim Amr'dır fevt olursam dem ve diyetim Amr'dan talep oluna âhardan da'va ve talebim yokdur deyüb fevt olsa veresi Amr'ın zevcesi Hind'den sen carih itdin deyü da'va eyleseler

70B

mesmû'a olur mu?

el-Cevâb: Olur ibrâ-yı mu'âyyen değildir ve lehû ufiye anhû.

963. Bir karyede sâkin Zeyd'in üzerine şiddet-i ribhdan nâşi bir ağaç kırılıb üzerine düşüb fevt olsa vâli-i vilâyet karye-i mezbûreden işredim almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Allahu alem olmaz. Memnû'adır.

964. Bir karyede sâkin Zeyd kendi mülk menziline düğün itdikde cem'iyetinde olanlardan biri mecrûha maktûl bulunub katli ma'lûm olmasa diyeti cem'iyetinde olanlara mı lazım olur yoğsa Zeyd'e mi?

el-Cevâb: Zeyd'e lazım olur ve lehû ufiye anhû.

965. Zeyd, zevcesi Hind'in mülkü menzili içinde mecrûha maktûl bulunub katli ma'lûm olmasa ahâli-i mahâlleye diyeti ve kaseme lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

966. Zeyd-i bâliğ ıydde ihtiyârıyla Amr'ın dolabınâ binüb Amr dolabı döndürürken Zeyd düşüb başı yarılısa Zeyd erşini Amr'dan talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Amr'ın ta'addisi yoğsa.

967. Bir kasaba kurbunda Zeyd'in meyti bulunub cild ve lahmı dağılmakla mecrûha olunduğu ile hatf-ı enfe vefât itdüğü ma'lûm olmasa kasaba ahalisine diyet ve kasem lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Nahnü âhar bi't-tâ'at evla el-emru min ed-dar

968. Zeyd, nehâren Amr'ın evin basub bıçağla Amr'ı urduktaki zevcesi Hind karşı geldikde oyluğunda urub mecrûh eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ahz ve habs olunur ikisinden biri ölürse kısâs lazım olur değil ise kadr-i cariha göre erşler lazım olur tövbesi zuhûr itmiden ihrâc olunmamak lazımdır ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Hind kableye diyet-i kâmile

969. Hind kableye, Zeyneb'i vaz'ı haml itdirirken mecrâ-yı bevli hark idüb bevlini imsâke kâdir olmayub daima ceryân inse Hind'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Diyet-i kâmile lazımdır ve lehû ufiye anhû.

970. Bir karye ahâlisinden birkaç kimesne karye-i âharı kurbunda gündüzden giceye dek şûrb-i hamr idüb ertesi içlerinden Zeyd-i mecrûha kendi karyeleri kurbunda vaki' Amr'ın çayırı üzerinde maktûl bulunsa katli ma'lûm olmayacak diyeti kime lazım olur?

el-Cevâb: Kendü karyeleri ahâlisine diyet lazım olur ehl-i meclis ahz ve teftiş olunub fesâdları sâbit olmaz ise ve lehû ufiye anhû.

971. Zeyd, Amr'ın sağ kolunu kılıç ile çalub kol amelden kalsa

71A

diyeti ne mikdâr lazım olur?

el-Cevâb: Nısıf diyeti kâmiledir sükne cedide-i sultâniyeden kırk yedi bin beş yüz akçe ider.

Matlab: Katl-i emr eyleyen âhara ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd lazım olur.

972. Zeyd-i zımmi, Amr ve Bekir zımmilere Beşir müslimi darb eylemek deyü emir idüb anlar dahi Beşir'i darb itdiklerinde Beşir ol darbdan helâk olsa mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Darb idenler alet-i câriha ile ise kısâs değil ise diyeti kâmile emir idene ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd lazım ve lehû ufiye anhû.

973. Zeyd'in karındâşı Amr'ı Bekir darb idüb katl-i kasd itdikde Zeyd tahlîs için araya girüb Bekir'in elinde olan bıçağı almak murâd itdikde bıçak hataen Zeyd elinden Amr'a dokunub maktûl olsa diyet hangisine lazım olur?

el-Cevâb: Zeyd'in tahrîki ile dokundu ise Zeyd'e lazım olur Bekir'e li'an ve habs-i ebed lazım olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Mecrûh cârhına ibrâ itdirdikden sonra fevt olsa

974. Zeyd, Amr'ın darbından hasta oldukça müslimin mahzarında Amr'dan kat'an da'va ve nizâ'm yokdur deyü ibrâ itdikden sonra fevt olsa verese Amr'dan diyet talebine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Sülüsden mute'berdir hatadan olucak ve lehû ufiye anhû.

975. Zeyd-i şaki daima avrat ve oğlâna ta'addi idüb sarik olub kat'a-ı tarîk ile gezüb ba'de'l-ahz mevâdın bazı isbât olunub ve kat'a-ı tarîk itdügünü ikrâr idüb sicil olundukdan sonra meclisi şer'iden firar itdikde bazı kimesneler tutmak için ardınca vardıklarında sell-i seyf³⁴⁹ idicek mezbûrlar dahi taş ve ağaçla Zeyd'i katl eyleseler diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

976. Kendi halinde salâh üzere olan Zeyd hiyânet ile meşhûr olub fesâd ile müttehim olan hizmet-kârı Amr'ı zevcesiyle mülkü evi içinde öpüşüb kocaşırken üzerlerine râst geldikde ikisin bile katl eylese şer'ân Zeyd ta'arruz olunur mu?

el-Cevâb: Mahâl-i ihtiyâtdır hâkim kemâl-i ihtimâm ile teftiş idüb vaki'-i hal bu minvâl üzere ise ta'arruz olunmamağa emir olunmuşdur ve lehû ufiye anhû.

977. Dört kimesne bir şecer katı' iderlerken hataen içlerinden Amr üzerine yıkılıb helâk olsa diyeti bâkilerine lazım olur mu?

71B

el-Cevâb: Her birine rub' diyet lazım olur Amr'ın rub'u hissesi diyetden sâkit olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Bindir resm-ı şer'i dokuz bin beş yüz akçe

978. Zeyd, Amr'ın hacir ile vurub iki ön dişlerini çıkarsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Amden ise kısâs lazım olur değil ise bin dirhem şer'i ki dokuz bin beş yüz akçedir lazım olur ol cinsden edâ iderse ve lehû ufiye anhû.

979. Zeyd-i re'isi bazı yoldaşlarıyla ile ve hâricden bazı kimesneler kimesneden meta' çıkarırken bir çuval Amr'ın ayağına düşüb mecrûh eylese katli'l-ber' Amr mezbûrlardan ücret-i cerâh ve bahâ ödeye deyü bir mikdâr akçe almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Amr kesbden aciz ise nafaka ve müdâvat-ı hâkim emir ider değil ise ırzaya emri câizdir ve lehû ufiye anhû.

³⁴⁹ Sell-i seyf: Kılıç çekme. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1089.

980. Zeyd, Amr'ın mekâtib-i ale's-sene olan kulu Bekir'in sağ elinin şehâdet barmağını vurub mecrûh idüb amelden kalsa Zeyd'e ne mikdâr diyet lazım olur?

el-Cevâb: Öşr kıymeti lazım olur diyetden ekall ise ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Bir cemâat biri biri ile gavga idüb birisi mecruh olub evine duhulünden sonra fevt olsa katli ma'lûm olunsa

981. Bir cemâat biri biriyle kavga idüb içlerinden Zeyd mecrûh olub evine dâhil olduktan sonra fevt olsa katli ma'lûm olmayacak veresesi cemâatden dem ve diyet talebine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar evine kendi girdi ise ve lehû ufiye anhû.

982. Zeyd, Amr'ı darb-ı şedîd ile darb idüb ve çuka erşünü olan hadid ile kaşı üzerine urub lahm ile azm mâ-beyninde olan cilde-i refikaya varınca yara eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr ve kısâs lazım olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Bir mahalle kurbunda mecruh bulunub âhar mevzi'de fevt olsa

983. Zeyd bir mahalle kurbunda mecrûh olub varub âhar mevzi'da fevt olsa diyeti mahalle-i mezbûre halkına mı lazım olur yoğsa meyt bulunan mevzi' ahâlisine mi lazım olur?

el-Cevâb: Meyt bulunduğu yere lazımdır kendi geldiyse ve lehû ufiye anhû.

984. Zeyd, Amr'ın bıçakla bir kulağını kat' idüb düşürse Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Kısâs lazım olur ve lehû ufiye anhû.

985. Bir belde ile bir karye ortasında cerayan iden nehr-i azimin içinde Zeyd mecrûha maktûl bulunsa

72A

katli ma'lûm olmayacak ehl-i belde ve karyeye diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Müstekırr ise akrabına lazım olur ve lehû ufiye anhû.

986. Zeyd, Amr'ı memesi üzerine bıçak ile urub mecrûh eylese Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Habs olunur Amr fevt olursa kısâs-i ivâ' olursa mertebe-i cerha göre erşi lazım olur.

Matlab: Amr ilâc ile müstebîni'l-hilka sakat-ı vaz' eyleyen Hind'e gurre lazım olduğu

987. Zeyd'in zevcesi Hind amden amel ve ilâc ile Zeyd'den olan hamlinden müstebîni'l-hilka sakat-ı vaz' eylese ve bunu üç defa eylese Hind'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Her biri için gurre lazım olur ki beş yüz dirhem şer'idir ve lehû ufiye anhû.

988. Zeyd, Amr'ın sağ kolunu urub omuzı başından çıkardıkda Amr zarar itmez zanni ile beş altı yıl te'hîr idüb lakin ifâkat bulmayub fi'li kalile mübaşeret itdikçe kolu çıkub kemâ-kan istimâl idemez olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Hükümet-i adl lazım olur ve lehû ufiye anhû.

989. Şâri'i â'zamda bilâ eser el-câriha ve'l-hanek meyt bulunsa akraba karye halkına diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

990. Zeyd ve Amr ve Bekir Halid'in evinde şürb-i hamr iderlerken kavga idüb Halid, Beşir'i bıçak ile urub mecrûh idüb firar itdikde Zeyd ve Amr, Beşir'i götürüb bir vakf hamâmı külhanına bırakub külhanda fevt olsa husus-ı mezbûr bu minvâl üzere olduğuna ikrârları olacak verese-i beşer ehl-i meclisden hâzır olanlardan diyet talebine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Halid'in urduğu yahud evinde urulduğu sâbit olmaz ise Zeyd ve Amr'dan talep olunur ve lehû ufiye anhû.

991. Zeyd, Amr'ın kolunu alet-i câriha ile urdukta Amr ol kolu ile bazı a'mele kâdir olub lakin kemâ-kân fevt bulmayub amel-i şâkiye kâdir olmasa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Hükmet-i adl lazım olur kol olsa kıymetinden ne noksan virirse diyetden ol mikdâr lazım olur ve lehû ufiye anhû.

992. Zeyd alet-i câriha ile Amr'ın kolunu urub amel-mânde³⁵⁰ eylese Amr diyet almayub Zeyd'in kolunu kat'ı itdiririn dimeğe kâdir olur mu?

72B

el-Cevâb: Berâr olması mümkün ise beraber olacak kadar cerh itdirmeğe kâdir olur ve lehû ufiye anhû.

993. Zeyd amden Amr'ın sol dizini bıçakla urub mecrûh idüb doğan gün cerâh-ı timâr idüb bilahere ol cerâhından fevt olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Ölünce sahibi firaş olduysa kısâs lazım olur ve lehû ufiye anhû.

³⁵⁰ Amel-mânde: İş yapmaktan kalmış, iş göremez durumda olan. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 34.

994. Zeyd, Amr'ın sağ elini alet-i câriha ile urub baş barmağı ve serçe barmağı amel-mânde olsa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Hums diyet lazım olur ta'zîr ve habsden sonra ve lehû ufiye anhû.

995. Zeyd, Amr'ın alet-i câriha ile sol kolun çalub elin düşürse Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Kısâsı mümkün ise kısâs değil ise diyet-i kâmile lazım olur.

Matlab: Birkaç kimesneler sayd için tüfenk atarlar iken içlerinden biri urulub fevt olub kâtili ma'lûm olmasa

996. Birkaç kimesne bir dağda sayd için tüfenk atarlar iken içlerinden Zeyd tüfenk ile urulub fevt olsa hangisi urduğu sâbit olmayacak cümlesine diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

997. Bir karye halkının cümlesi isti'mâl idüb mülk olmayan kuyuda Zeyd-i mecrûha maktûl bulunub katil-i ma'lûm olmasa ehl-i karyeye diyet ve kase m lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

998. Zeyd, zevcesi Hind ile yolda giderken Amr, Hind'i fi'li şeni' kasid idüb Zeyd niçün böyle idersin didikte Amr, Zeyd'i okuyla urub mecrûh eylese Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd olunub kadar-ı ceriha göre cezası virilür tevbesi tevki' olunmaz ehl-i fesâd ise emr-i veliyyü'l-emr ile katl olunur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Dört karye ortasında Zeyd mecrûhen maktûl bulunsa

999. Üç dört karye ortasında cümlesinde avâz işidülür mevzi'de Zeyd-i mecrûha maktûl bulunub kâtili ma'lûm olmasa cümlesine diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur cümlesi beraber ise ve lehû ufiye anhû.

1000. Zeyd'in müdebbiri olan Amr'ı Bekir alet-i cariha ile urub katl eylese Bekir'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Kısâs lazımdır ve lehû ufiye anhû.

1001. Zeyd, Hind'in sagîre kızı Zeyneb'e kendi eliyle zehir yedürüb helâk olsa Zeyd'e ne lazım olur?

73A

el-Cevâb: Diyet lazım olur ağzına koydu ise beher takdiri ta'zîr-i şedîd ve habs luzumu mukarrerdir ve lehû ufiye anhû.

1002. Zeyd'in memlûğü Amr-ı sagîr, Bekir-i sagîrin hacir ile hataen bir gözün çıkarsa Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Zeyd, Amr'ı Bekir'e virir yahud nısıf diyeti virir ve lehû ufiye anhû.

1003. Hind'in mülkü menziline Zeyneb icâre ile sâkine olub Hind âhar yerde olurken Zeyd bir gece ol menzilde mecrûha maktûl bulunub katl-i ma'lûm olmasa diyeti Hind'e mi lazım olur yoğsa Zeyneb'e mi lazım olur?

el-Cevâb: Zeyneb'e lazım olmak kavli ile amel me'mûrdur ve lehû ufiye anhû.

1004. Zeyd oğlu Amr'ın bir kolunu kılıç ile çalub amel-mânde eylese Amr kolunun diyetini Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Iskât-ı haml için mu'âceleden helâk olursa

1005. Zeyd, müstevlidesi Hind'e eğer hamlın zuhûr iderse seni bey' iderin deyü tahvîf itmekle Hind hamil oldukda havfinden ıskât-ı haml için Zeyneb'e mürâcaat idüb Zeyneb, Zeyd'in izinsiz Hind'i mu'alece iderken Hind helâk olsa Zeyd, Zeyneb'den Hind'in kıymetini almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

1006. Bir karyede Zeyd'i gice ile eşkiyâ basub katl itdiklerinde veresesi karye-i âhar ahâlisinden bazı mütemevvil zimmileri mazanne ihtar idüb ehli örfe ahz ve sekinece itdirdüklerinde ehli örf mezburların ikisin şişe çevürüb ve birin kaynar suya koyub katil idüb mâlların alsa ehli örfâ ne lazım olur?

el-Cevâb: Kısâs lazım olur aldığı mâl vereselerine red itdirilür ve lehû ufiye anhû.

1007. Zeyd, Amr-ı mürâhıkı bir nehirden odun çıkarmağa bana yolda eşlik eyle deyü alub gidüb odun çıkarırlarken Amr boğulsa veresesi Zeyd'den diyet talebine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar re'y-i hâkim ile ve lehû ufiye anhû.

1008. İstanbul'da şâri'-i a'zamda Zeyd mecrûhan maktûl bulunub katili ma'lûm olmasa ehl-i mahâlleye diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Olur zabitden aczlerine hâkim cezm itmeyüb yahud âhar yerden ilkâ olunmak fehim olunmaz ise ve lehû ufiye anhû.

1009. Zeyd, Amr'ı kasd itdikde mu'tâddan

73B

ziyâdeye cerh idüb ol cerhden fevt olsa vereseşi Zeyd'den diyet talebe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar tecâvüz-i fâhiş sâbit ise ve lehû ufiye anhû.

1010. Birkaç kimesne ittifak ile Amr'ı alet-i câriha ile katl itdiklerinden sonra içlerinden Zeyd ahz olunub bele katl itdüğünü ikrâr itdikde Zeyd'in zevcesi Hind ve evlâdı sığârına vasi olunan emmileri Bekir emr-i hâkim ile Zeyd'i ehl-i örfe sulb iderseler ba'dehu verese-i maslub Zeyd'i sen taleb itdirdün deyü Bekir'den dem ve diyet talebine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

1011. Sûret-i mezbûrede Amr'ı bele katl itdüğüne Zeyd ikrâr idüb sulb olunduktan sonra sâirleri dahi ahz olundukda ma'an katilleri beyyine ile yahud ikrâr ile sâbit olacak anlara dahi kısâs lazım olur mu yoğsa diyet mi lazım olur?

el-Cevâb: Hilâfiyedir hâkim sığârın ihtiyâcın görüb anların tevbelerin fehim iderse diyet dahi ziyâdeye mesâlihâyı emre yahud buluş sığara kısâsı te'hire kâdirdir.

1012. Birkaç kimesne bir meclisde iken içlerinden Zeyd mecrûh olub üzerine nâib ve müslimin keşfe vardıklarında cârihim Amr'dır gayrı kimesneden da'va ve nizâ'm yokdur fevt olursam âhardan da'va olunmaya dise ba'dehu fevt oldukda vereseşi Amr'da taleb itmeyüb erbâb-ı mahâlleden talebe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

1013. Zeyd'in bir cezîrede vaki' mülk-ü bağı içinde Amr-ı mecrûha maktûl bulunub katl-i ma'lûm olmasa Zeyd'e diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Yeri mukâta'lı ise olmaz mülkü ise olur ve lehû ufiye anhû.

1014. Bir karyede sekbân tâifesinden olan Amr-ı şaki Zeyd'in üzerine gelüb bana şu kadar akçe vir deyüb Zeyd virmem didikde Amr, Zeyd'in ağzına ve imânına cimâ' lafzıyla şetm etdikde Zeyd, Amr'ı alet-i câriha ile katl eylese Zeyd'e diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

1015. Zeyd Amr ve Bekir'in ücretle koyunların ra'y iderken karye kurbunda olan koyun ağıllarının yanında mecrûha maktûl bulunsa Amr

74A

ve Bekir'e diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Ol yer mülkleri olmayacak ehl-i karyeye lazımdır ve lehû ufiye anhû.

1016. Zeyd, Amr'ı ahz u bend idüb huzurunda zevcesi Hind'in elini ve ayağını tutturub fercini ateş ile yaksa Zeyd'e ne lazım olur?

el-Cevâb: Hind'in zararına göre erşi lazım olur ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd ile fesâd mündefî' ise olunur değil ise emr-i veliyyü'l-emr ile katl olunur ve lehû ufiye anhû.

1017. Zeyd âhar diyârda iken evi içinde ecri Amr-ı mecrûha maktûl bulunub ol Hind'e ehl-i karye Bekir'i ahz idüb üzerinde kan bulsalar lakin sâbit olmasa veresesi diyetin kimden talep iderler?

el-Cevâb: Zeyd'den talep iderler ve lehû ufiye anhû.

1018. Zeyd'in ibâk iden kulunu Amr, Zeyd ile bile varub ahz murâd itdiklerinde kulu el vermeyecek darb iderek bağlayub götürdükden sonra ol darbdan kul fevt olsa Amr, Zeyd'in emriyle darb ve ahz idicek Zeyd kulu Amr'a tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz izniyle ise ve lehû ufiye anhû.

1019. Zeyd, Amr'ı seni Bekir ister deyü da'vet ile alub gittikten sonra Amr gâib olub hayatı ve memâtı ma'lûm olmasa veresesi Zeyd'e Amr'ı buluvir dimeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Zeyd ve Bekr cibârlar olub ahz ve batşle³⁵¹ itlâf idenlerden ise verese mevâzında iderler ve lehû ufiye anhû.

1020. Zeyd hacca gitdikde şakirdi Amr dahi bile alub gidüb deryâda gemileri paralanub Amr helâk olsa vâlidesi Hind ben Mısır'a dek izin virdim idi sen Ka'be'ye alub gitmişsin dahi yolda helâk olmuş deyü Zeyd'den diyet talebine kâdir olur mu?

el-Cevâb: Sagîr ise olur ve lehû ufiye anhû.

1021. Bir diyârda serdâr nâmına olan Zeyd'i zûlm ve ta'addisi yok iken Amr kendüye tabi' eşkiyâyı gönderüb mezbûrlar nehâr alet-i harb ile Zeyd'in evin basub cümle emvâli ve erzâkın nehb-i gâret idüb paragla çalub bir elin düşürseler Amr'a ve mezbûrlara ne lazım olur?

³⁵¹ Batş: Zor ve şiddetle yakalayış, sertlikle tutuş. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 83.

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd olunub aldıkları tazmîn olunur kat' iden mafsalden kat' itdiyse kısâs

74B

değil ise diyet yed lazımdır tevbeleri tevki' olunmaz ehl-i fesâd ise katl olunurlar ve lehû ufiye anhû.

1022. Amr andan ba'id bir kazâda Zeyd'in mülkü değirmeni kurbunda olan yol üzerinde Amr-ı mecrûha maktûl bulunsa Zeyd'e diyet lazım olur mu?

el-Cevâb: Zeyd anda sâkin ise olur değil ise değirmencisine lazım olur ve lehû ufiye anhû.

1023. Sûret-i mezbûrede değirmenin üst yanında kırk elli değirmen olub bir iki pare kâdılgım halkı ol yoldan murûr idüb değirmende varub gelürlerken verese-i katl zikr olunan yol tarîk-i amm değildir deyü Zeyd'den diyet talebine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Bu vechile olmazlar tarîk-i amm ise dahi akreb olub anda sâkin olana lazım olur ve lehû ufiye anhû.

1024. Kızılbaş Vilâyetinden olub İstanbul'da sâkin olan Kızılbaş Amr ile çekiştiklerinde Amr Zeyd'i alet-i câriha ile urub katl eylese Amr'a ne lazım olur?

el-Cevâb: Zeyd, Kızılbaş mezhebinde ise mürteddir katl-i helâldir İslâma gelmiş ise Amr'a kısâs lazımdır ve lehû ufiye anhû.

1025. Zeyd-i şaki Amr emirde livâta kasd itdikde Amr nefsin âhar tarîk ile tahlîsa kâdir olmayub bilahere Zeyd'i katil eylese demi heder olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

1026. Bu sûrette Amr, Zeyd'in kasd-i mezbûrun isbâta kâdir olmayacak yemîni ile musaddak olur mu?

el-Cevâb: Olur Zeyd hiyânet ile Amr emânet ile ma'rûflar ise ve lehû ufiye anhû.

1027. Zeyd ve Amr ve Bekir, Beşir'i ahz idüb haşâ dübürüne bir sivri ağac sokub katl eyleseler mezbûrlara ne lazım olur?

el-Cevâb: Kısâs lazımdır olur ve lehû ufiye anhû.

1028. Zeyd bazı kimesneler ile tarîk-i ammda kavga idüb Zeyd'de bıçak yarası olub üç günden sonra ol cerâhatdan fevt oluncak akd-i meclis olundukda mezbûrların kavgaların i'tirâf idüb lakin Zeyd kendi kendüyü mecrûh itdi didiklerinde beyyineye kâdir olmadıkları takdirce şer'ân mezbûrlara ne lazım olur.

el-Cevâb: Mecerûh ellerinde bulunduysa hâkim diyet elzâmına kâdirdir ellerinde bulunmayub

75A

mezbûrlar eşkiyâdan ise ahz ve habs olunub mâlları teftiş olunur ve lehû ufiye anhû.

1029. Zeyd evine muttasıl olan haremîni yerinde mecrûha maktûl bulunub katl-i ma'lûm olmasa veresesi harem yerinin etrafında olan tarlalar ashâbından dem ve diyet talebine kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar miri yer ise avâz işidebilür yere lazım olur köy var ise ve lehû ufiye anhû.

KİTÂBÜ'L-VESÂYA

1030. ما قول شيخ الاسلام في زيد جعله عمرو وصيا مختارا علي اولاده الصغار فبعد ما توفي عمرو و الاولاد بلغوا الزم الحاكم ذلك الوصي بدفع مالهم اليهم و لم يسئل عن رشدهم فدفع اليهم بعض اموالهم و اما البعض فكان قد تصرف فيه للاسترباح الي اجل معين لم يحل وقتئذ فهل اذا طالبوه بالبعض المذكور يلزمه دفعه اليهم ام لا.

el-Cevâb: ³⁵² لا يلزم ve lehû ufiye anhû.

1031. و في هذه الصورة هل يصدق ذلك الوصي في قوله قد دفعت البعض من اموالهم الي احد للاسترباح باجل معين ام يحتاج الي بينة.

el-Cevâb: يصدق فيما لا يكذبه الظاهر ³⁵³ anhû ve lehû ufiye

1032. ما قول شيخ الاسلام في صغير بلغ و لم يرشد فحجر الحاكم و كتب فيه صكا فبعد ذلك هل لوصيه ان يسلم ماله اليه بمجرد قوله رشدت ام لا.

el-Cevâb: ليس له ذلك ان لم يتعلل ³⁵⁴ anhû lehû ufiyeve

1033. و في هذه الصورة اذا ادعي بعد الحجر الرشد و اراد ان يتسلم ماله فاقام البينة علي رشد هل تسمع بينة ام لا.

³⁵² “Şeyhülislâm’ın Zeyd hakkında sözü şudur: Amr Zeyd’i küçük evlatlarına vasi seçmiştir. Amr vefat ettikten sonra çocuklar buluğa eriştiler. Hakim bu vasiyeti mallarını ona ödemekle geçerli hale getirdi. Malların bir kısmını onların rüşdlerini sormaksızın onlara ödedi. Bir kısmına gelince Zeyd belli bir vakte kadar kâr elde etmek için tasarrufta bulundu. O vakte kadar çözülmemiştir. Zikredilen kısmı talep ettiği zaman onlara ödemesi gerekir mi yoksa gerekmez mi? El-cevab: Gerekmez.”

³⁵³ “Ve bu surette vasi sözün doğruluğunu tasdik eder mi? Belli bir süreyle kâr elde etmek için onların mallarından bir kısmını verdim sözüne inanılır mı? Yoksa delile ihtiyaç var mıdır? El-cevab: Zahir onu yalanlamadığı noktada inanılır.”

³⁵⁴ “Şeyhülislâm’ın buluğa ermiş ama rüşdüne ermemiş çocuk hakkındaki sözüdür: Hakim onu hacr etmiştir ve onun hakkında vesika yazmıştır. Bundan sonra vasisinin ben rüşde erdim sözüyle malını o çocuğa teslim etmesi gerekir mi yoksa gerekmez mi? El-cevab: Onun için sebep bildirmeden ona teslim etmesi gerekmez.”

el-Cevâb: ve lehû ufiye ³⁵⁵ البينة الي حاجة بلا صح رشده يعرف دينا امينا دينا يعرف رشده صح بلا حاجة الي البينة³⁵⁵ anhû.

1034. Asker olan eytâm-ı sığâre kâdıasker Zeyd'i vasi nasb idüb Zeyd emvâl-i eytâmı zabt ve hıfz üzere iken kâdı-ı belde Zeyd'i azl ve Amr'ı vasi nasb eylese ba'dehu yine Amr azl olunub muhâsebe olundukda makbûzu olan emvâlden eytâmın nafaka ve kisvesine şu kadar akçe sarf itdim dise yemîn ile musaddak olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

1035. Zeyd-i müteveffânın sagîresine vasi-yi muhtâr olan Amr Zeyd'in üzerinde şu kadar altunum vardır deyü vâris-i âhar mûvacehesinde isbât idüb almağa Amr'ı azl lazım olur mu?

el-Cevâb: Emr-i ma'rûf değil ise olur.

1036. Zeyd vefâtından sonra

75B

müdebber Amr'a terekemden şu kadar esbâb ve bir mülk menzil virile deyü vasiyet idüb ba'dehu yine hal-i sıhhatinde Amr'ı i'tâk idüb ba'dehu vasiyet-i mezbûra üzere mussiren fevt olsa sülüsü müsâ'id olacak Amr esbâb ve menzili almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

1037. Zeyd oğullarım Amr ve Bekir ile oğlum oğlu Beşir dahi derece-i mirâsda beraber olub almağa vâris olsun deyü vasiyet idüb vefât itdikde Amr ve Bekir, Beşir'i mirâsa dâhil itdirmemeğe kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olurlar oğlu hissesi virilsün deyüb oğlu gibi hisse virilsün dimediye ve lehû ufiye anhû.

Matlab: قدري افندي

إذا ماتت المرأة و تركت زوجها و اوصت بنصف مالها الاجنبي كان للاجنبي نصف مالها و للزوج ثلث المال و سدس المال البيت المال لان الاجنبي ياءخذ ثلث المال بلا منازعته يبقي ثلثا المال يأخذ الزوج نصف ما بقي و هو الثلث يبقي ثلث المال فيأخذ الاجنبي تمام وصيته و هو السدس يبقي السدس فيكون لبيت المال و لو اوصت المرثة بنصف مالها لزوجها و لم توص بوصية اخري كان جميع مالها للزوج النصف بحكم الميراث و النصف بحكم الوصية

قاضيحان في فصل فيمن تجوز وصية و فمن لا تجوز من الوصايا³⁵⁶

³⁵⁵ “Bu surette hacirden sonra rüşdünü iddia ettiği zaman ve sahip olduğu şeyi teslim almayı istediği zaman ve rüşdüne delil getirdiğinde, delili dinlenir mi dinlenmez mi? El-cevab: Hakim emin ve dindar ise rüştü doğru olarak delile ihtiyaç duymaksızın rüştü tanınır.”

³⁵⁶ Kadri Efendi

1038. Hind nısfı mâlını Amr-ı ecnebiye vasiyet idüb vefât eylese zevci Zeyd'den gayri vârisi olmayacak Zeyd hissesini aldıktan sonra beytû'l-mâl emîni Bekir, Amr-ı ecnebiye vasiyet olan mâlı virmemeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz Amr sülüs alub beytû'l-mâl için sūdüsü zabt olunub Zeyd nısf almaz ve lehû ufiye anhû.

1039. Zeyd-i sagîre anasından intikâl iden mâlı babası Amr kabz idüb verese bin akçesiyle Zeyd için bir bağ iştirâ idüvirse ba'dehu Amr vefât idüb Zeyd bâliğ oldukda şirâ-ı mezbûru kabul itmeyüb mâl-ı merkûm bi't-tamâm Amr'ın terekesinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

1040. Zeyd, vasisi olduğu Hind-i sagîrenin hizmeti lazimesi için ta'yîn olunan câriyesine ve Zeyd kendü nafakasına mâl-ı sagîrden bir mikdâr meblağ sarf eylese ba'dehu Hind bâliğe oldukda meblağ-ı merkûm masrûfî Zeyd'e tazmîne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Cârîyeye masrûfî olmaz kendüye olanı olur ecr-i mu'ayyeni değil ise ve lehû ufiye anhû.

1041. Zeyd-i mütevelliden Amr bir mikdâr vakf akçe aldılda zevcesi Hind kefil-i bi'l-mâl olsa ba'dehu Amr vefât itdikde Zeyd mâl-ı merkûmu isbât idüb kefaleti hasbiyle Hind'den aldılda Hind, Amr'ın sagîr oğluna vasi olub Amr'ın menkûlatı olmayacak Hind, Zeyd'in bir bağını değer bahasına bey' idüb kendüden

76A

kefâleten alınan meblağ-ı mezbûru istifâne kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz hâkim vasî-i âharı nasb idüb yüzüne isbât ider.

1042. Zeyd, vasisi olduğu yetimin malını müzârebe tarîkiyle Amr'a virdikde bilâ ta'ad Amr'ın yedinde helâk olucak Zeyd'e zamân lazım olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve lehû ufiye anhû.

Kadın öldüğü ve arkada eşini bıraktığı zaman, malının yarısını ecnebi birine vasiyet ettiğinde, ecnebi için malının yarısı vardır, eşi için malının üçte biri. Evinin altıda biri de beytû'l mala aittir. Çünkü ecnebi kişi tartışmasız malının üçte birini alır. Malın üçte biri kalır. Koca kalanın yarısını alır. Bu da üçte biridir. Malın üçte biri kalır ve ecnebi de vasiyetin tamamını alır. Bu da altı da birdir. Altıda bir kalır. Bu da beytû'l mal içindir. Kadın malının yarısını eşine vasiyet etseydi başka bir vasiyette de bulunmasaydı, malının hepsi kocasına ait olurdu. Yarısı mirasın hükmüne göredir, yarısı da vasiyetin hükmüne göredir. Kadıhan vasiyeti caiz olan ve olmayan kimseler hakkındaki fasılda.

1043. Zeyd medrese-i atiyye-i pâdişâhiyyeden dört bin akçe ve bir suf çıkub Zeyd kabz itmiden fevt oldukda sagır oğlu için meblağ-ı mezbûru ve sufi vasisi Amr alub kabz eylese dâinileri deyinler için almağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ve lehû ufiye anhû.

1044. Zeyd, hal-i sıhhatde vefâtımdan sonra kızım Hind-i sagîreye kırk bin akçe virilsün deyü vasiyet idüb fevt oldukda kebire kızı Zeyneb vasiyet-i mezbûreyi sahîha zan itmekle terekeden kırk bin akçeyi Hind için teslîm eylese ba'dehu Zeyneb vasiyet sahîha değil imiş deyü kabul itmeyüb meblağ-ı merkûmu kısmet-i idhâle kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ıskât ile sâkit olur ve lehû ufiye anhû.

76B

1045. Zeyd'in timârı karyelerinde sâkin olan askeri halkı mücerred biz askeriz deyü Zeyd'e kovanlardan hasıl olan aselden öşrün ve tasarruflarında olan çiftliklerinden çift resmin virmemeye şer'an kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar ketebehu'l-fakir Yahya Efendi sellemehu'llah

1046. Tehdidini itbâ'a kâdir olan Zeyd-i sipâhi re'âyâsından Amr'a tasarrufunda olan bir kat'a tarlayı bana tefvîz itmezsen seni darb-ı şedîd ile darb iderin dimeğe Amr dahi tefvîz idüb Zeyd, Bekir'e izn-i temessük virse ba'dehu Amr tefviz-i mezkûr veçhi muharrer üzere ikrâha mu'teber ile olduğunu isbât idüb tarlasını Bekir'in elinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: İkrâha mu'teber isbât idicek olur ketebehu'l-fakir Yahya Efendi sellemehu'llah.

1047.

Zeyd'in zevcesi Hind'in

babası Amr fuzûli Hind tarafından mehri ve nafakası üzerine Zeyd ile muhâlla' itdikde Hind hal'-ı mezbûru kabul itmeyüb yine mehrini talep idicek Zeyd dahi Hind'i zevcin üzere tasarrufa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hind hal' kabul itdi ise mehrini talep idemez ise talâk vaki' olmaz ketebehu'l-fakir Yahya Efendi sellemehu'llah.

1048. Zeydin bir karyede kadîmden olan yel değirmeninin rüzgârından tarafa Amr bir ev binâ itmek istedikde Zeyd, Amr'ı değirmenime zarar idersen deyü binâ itmekden men'a şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Tamâm zararı zâhir ise re'y-i hâkim ile olur ketebehu Ebu Suud ve lehû ufiye anhû.

1049. Hind, zevci Zeyd'e beni boşa deyü ilhâh itdikde Zeyd, Hind'e senin sende benim bende dimekle talâk niyet itmiş olmayacak Hind, Zeyd'den boş olmuş olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ketebehu'l-fakir Yahya Efendi sellemehu'llah.

1050. Bir kimesne Müslüman olsa avratı kâfir olsa ve haml iken vefât eylese Müslümanlar mezarlarına mı koyalar yohsa kâfirler arasında mı koyalar?

el-Cevâb: Eğer hatun hamile olup içinde olan oğlânın canı var ise Müslümanlar arasına koyalar ama yüzün kıbleden yana koyalar zirâ' oğlânın yüzü vâlidesinin arkası cânibine bakar ol husûs için oğlânın yüzü kibleye gele eğer oğlânın canı yoğsa kâfirler arasına koyalar ketebehu Mehmed eş-Şehir Ma'lûlzâde.

1051. Bazı kimesneler hazreti Muaviye'ye la'net idüb ve buna la'net itmeyenlere la'net dise şer'ân ol kimesnelere ne lazım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd lazım olur ketebehu'l-fakir Yahya Efendi sellemehu'llah.

77A

1052. Bir hüccetin mazmûni sâbit olmayacak ol hüccet ile amel olunur mu?

el-Cevâb: Mütemessik olanı müdde'i ise olunmaz ketebehu Ebu Suud.

Fetva-yı merkûme ehemmi mühimmâttandır kesri'l-vukû'dur her hüccetin mazmûnunun sübûtu lazım değildir müdde'i yedinde olan hüccetin mazmûnunun sübûtu lazımdır ama müdde'i-aleyh yedinde olan def'i hükümet hüccetinden sübut mazmûnu talep olunmaz ketebehu Mehmed el-Üskübi.

Matlab: Fakir Ömer Lütfi el-Müftü bi'd-devleti'l-âliyye fi dârü's-saltanatü'l-âliyyedir ki bu takyîdın veçhi nedir ve alâ şer'ân bir sened ve hüccetin inkâr bir kimesne hasmının husumetinden halâs olacağı hasım dahi anı inkâr ider ise her halde gerek müdde'i yedinde olsun gerek müdde'i aleyh yedinde olsun sübutu lazımdır sabit olmaz ise ma'mûl-bihâ olmaz el-hurrîre.

77B

Hala arâziye müteallik olan kanundur ki bin on sekiz târihinde arz olunub fermân olunmuşdur.

Müteveffânın mahlûl olan yeri kızını yok ise li-eb er karındaşına yok ise ol mahâlde sâkine kız karındaşına yok ise babasına yok ise vâlidesine.

Bunlardan gayri akaribe hak-ı tapu yokdur.

Müteveffânın mahlûl olan yeri alacak oğluna

Müteveffi zımminin yeri Müslim oğluna intikâl itmez

Müşterek yer tasarruf idenlerden biri fevt oldukda yahud hâricden bir kimesneye tefvîz itdikde şerik âhar âhara virdürmeyüb resm-i misli ile alur beş seneye dek hak talep vardır.

Ta'til ile tapuya müstehak olan yeri yine tapu ile mütesarrıf-ı sâbık alur.

Bir tarlaya mütesarrıf olan âhar diyâra gidüb üç sene ta'til itmekle tapu müstehak oldukda sahib-i arzı muhayyerdir isterse hak-ı tapusu olanlara virir isterse âhar virir vefâta göre değildir.

Hüdâyi sâbit olan eşcârı sahib-i arz tapu ile virmek murâd itdikde muhayyerdir isterse kadîminden mutasarrıf olana virir isterse âhara virir sığârın yeri mu'attal kalmakla tapuya müstehak olmaz.

Sığârın yeri âhara virilse ba'de'l-buluğ on seneye dek alur.

Müşterek orman tasarruf idenlerden biri baltasiyle açub tarla itdikde şeriki ol tarlada müşterek olur.

İzn-i sahib-i arz tarla tefvîzi mu'teber olmaz bir kaç sene öşr ve resm dahi olsa izin olmaz sarîha izin lazımdır.

Tarla tefvîzinde tımârda şerik olanların birinin izni kifâyet ider.

Tarla tasarruf idenler rızâların kaldırdıktan sonra âharın koyunların ra'y itdirüb bir mikdâr akçesin alsalar sahib-i arzı mezbûrları ra'yden men'a kâdirdir.

78A

Bir karye halkının tasarrufunda olan yerlerden boz ve kır kalub zirâ'at olunmayan yerlerin üzerinde bazı kimesneler davarların kadîminden yürüyen geldik deyü cebren yürütmeye kâdir değildir sahib-i arz dahi birkaç akçelerin alub yürütmeye kâdir olmaz.

Hâricden gelüb bir karyede sâkin olanlar ol karyede yurdların aldıkları kimesnelerin ne mikdâr davarları yürüye gelmiş ise mer'âlarında olan mikdâr davarların yürüdürler yalâk ve kışlâğın dahi ahkâmı sâir arâzi gibidir.

Bir tarlanın mutasarrıfı yabanda iken bir kimesne ol tarlanın üzerine izn-i sipâhi ile binâ ihdâs eylese geldikde ol binâyı ref' itdirir.

Bir tarla kurbunda değirmen ihdâs iden sahib-i arz ve mutasarrıf olanın izni olmadın ol tarla üzerinde hark hufr idemez.

Evkâf-ı selâtinden icâre-i mu'accele ve mü'eccele ile arâzi ve menâzil ve dükkânın tasarruf iderler bir birilerine ferâğ itdiklerinde yahud babaları ve anaları vefât itdikde bilâ gadr üç ay ihmâl idüb izin almayub vakf defterine kayd itdirmiyecek mütevellî diledüğüne tefvîz ve icâr ide deyü bin otuz verese Recebi ile müverrah emr-i âli vârid olmuşdur.

Arâzi tasarruf idenler sahib-i arz izinsiz fârig olduklarında sahib-i arz isterse izin virir isterse yine eski mutasarrıfına red itdirir.

Öşr ve resm alınmakla tapu sâkit olmaz.

78B

1053. Bir kasabada olan bağların vazife-i kadîmesi sipâhisine her sene öşr bedeli dönüm başına maktu'ân bir mikdâr akçe virmek iken hala sipâhileri olan Zeyd ol kasaba ahâlisine bağlarınızdan dönüm başına vazife-i kadîmeden zâid şu kadar akçe virgü ala hâsil olan meyveden öşrün alu virün dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Emirsiz olmaz ketebehu'l-fakir Yahya Efendi.

1054. Zeyd, muhzır Amr'a şart virmek istedikde benim didiğim olsun mu deyüb Amr olsun dise hilâf telaffuz olunmasa mücerred olsun deyüb talâka niyet itmese şer'ân talâk vaki' olur mu?

el-Cevâb: Böyle dimek örflerinde talâk idüğü ma'rûf ise olur ketebehu'l-fakir Mehmed eş-Şehir Buhûrizâde.

1055. Zeyd mekâtib-i ale's-sene kulunu rızâsıyla kitâbdan bozub men' itmeye şer'ân kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur ve lehû ufiye anhû.

1056. Zeyd vefât itdikde Amr-ı ecnebi veresenin icâzetsiz techîzü tekffinine bir mikdâr akçe hârac itmiş olsa hala Amr ol hârac itdüğü akçeyi terekeden rücu' idüb almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hâkim-i reinsiz ider ise olmaz ve lehû ufiye anhû.

1057. Zeyd mutasarrıf olduğu arz-ı mirinin tasarrufunu ma'rifet-i sipâhi ile Amr tefvîz itdikden sonra Amr dahi birkaç sene mezbûr yeri tasarruf idüb mahsûlünü

aldıktan sonra merkûm yerin tasarrufuna bazı kimesne müstehak çıkub Amr'ın tasarrufuna man'i olacak Amr dahi Zeyd'in kendüye itdiği tefvîz ve tasarruf mukâbelesinde Zeyd'e virdüğü akçeyi Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Bu sûret bey' ve şîrâ değildir ancak Zeyd, Amr'a yerin tasarrufun virmiş Amr'da mukâbelede Zeyd'e şer'ân bir mikdâr akçe virmiş husûsa Amr birkaç yıl müntefi' olmuş mâl-ı metkûm bey' gibi değildir ki işraha semen ide bu olmuş gitmiş Amr dahi Zeyd'den akçesini alamaz gerekse yeri elinden alsunlar gerekse almasunlar asıl hak değildir Ebu Suud ve lehû ufiye anhû.

Matlab: Bu fetva ma'mûl-bihâ değildir zira verilen bedelde (silik)

79A

1058. Zeyd-i müteveli mâl-ı vakf yedinde iken fevt olub mâl nice olduğuna vasiyet eylese Zeyd-i mütevellinin mâlından mâl-ı vakf tazmîn olunur mu?

el-Cevâb: Meçhûlen fevt olunan mütevellinin zâyi'at terekesinden tazmîn olunmaz Ahmed Kemâl Paşazâde.

1059. Zeyd-i müteveli mâl-ı vakf yedinde iken fevt olub mâl nice olduğuna vasiyet itmese mâl-ı mezbûr terekesinden tazmîn olunur mu?

el-Cevâb: Müteveli meçhûlen fevt oldukda zamân lazım olmamak galle-i vakıfdadır asıl mâl vakfi meçhûlen fevt olucak zamân lazım idüğü fetevâ-yı kâdihânın mesâili's-şart fi'l-vakf didüğü yerde mestûrdur şartı vâkîf üzere vakfi bey' itdikde vakfiyet semene intikâl ider semen makam-ı vakf kâim olur müteveli yedinde iken meçhûlen fevt olucak terekesinde alunur Ebu Suud ufiye anhû.

1060. Zeyd-i sipâhinin tımârından hâsıl olan galleyi bey'e vekîl olan Amr galleyi gâbin-i fahişle bey' eylese bey' câiz olur mu?

el-Cevâb: Meşâyih itilâf itmiştir fetva bey' câiz olmamak üzeredir deyü bazı kitâbda tasrih olunmuşdur Mehmed eş-Şehir Buhûrizâde.

1061. Zeyd'in tasarrufunda olan kovanlardan çıkan arının oğlun yabanda Amr bulub kovanına koydunda Zeyd mücerred benim kovanımdan çıkmışdır deyü Amr'ın elinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Zeyd'in kovanından çıktığı sâbit ise olur ketebehu Ebu Suud ufiye anhu.

1062. Zeyd-i hatîb fevt oldukda kâdı hitâbeti Amr'a arz idüb vakfin nâzırı dahi Bekir'e arz idüb Bekir birkaç ay mikdâr berât itdürüb hitâbet itdikden sonra Amr dahi berât çıkarsa hangisinin hitâbeti sahîh olur?

el-Cevâb: Sonraki dahi Zeyd'in mahlûlunden olduysa evvelki hâtib olur Yahya Efendi sellemehu'llah.

Matlab: Bu fetvada noksan vardır zira ikisi de mahlûlden alınmıştır ikinci berâtda olunmasına ta'ruz ve feshinde (sîlik) evveline itibâr olunur var ise itibâr sonra bi-berâtdır çünkü bu hususda itibâr izn-i sultaniyedir izn-i sultaniye ikinciye olubda ta'ruz-ı vazîh evveli mezkûr değil ise ikinci şuhûdü'l-hal olundu.

Vakıf ilâmı tekrâr dahl olunmamaktır hurrere Ömer Lütfî.

79B

KİTÂBÜ'L-FERÂİZ

1063. Zeyd vefât idüb kızları Hind'i ve Zeyneb'i ve li-ebeveyn karındâşları Amr'ı ve Bekir'i terk idüb kable'l-kasme Hind dahi vefât idüb kız karındâşı Zeyneb'i ve li-ebeveyn emmileri Amr ve Bekir'i terk eylese kısmet-i tereke şer'ân ne vechile olur?

el-Cevâb: Ona iki sehinden altı sehîm Zeyneb'e üçer sehîm Amr ve Bekir'e deger Yahya Efendi sellemehu'llah.

1064. Zeyd fevt olub anası Hind'i ve oğulları Amr ve Bekir'i ve Beşir'i ve kızları Zeyneb'i ve Hatice'yi terk idüb kable'l-kasme Beşir dahi fevt olub ceddesi Hind'i ve kızı Ayşe'yi ve li-eb karındâşları Amr ve Bekir'e ve li-eb kız karındâşları Zeyneb ve Hatice'ye terk idüb kable'l-kasme Ayşe dahi fevt olub anası Rabia'yı ve li-eb emmileri Amr ve Bekir'i terk idüb kable'l-kasme Hatice dahi fevt olub anası Fatma'ya ve li-eb karındâşları Amr ve Bekir'i ve kız karındâşı Zeyneb'i terk eylese kısmet-i tereke ne vechile olur?

el-Cevâb: Bin iki yüz doksan altı sehinden iki yüz altmış bir sehîm Hind'e yirmi beş sehîm Fatma'ya kırk beş sehîm Rabia'ya yüz yetmiş beş sehîm Zeyneb'e üçer yüz doksan beşer sehîm Amr ve Bekir'e deger Yahya Efendi sellemehu'llah.

1065. Zeyd fevt olub vâlidesi Hind'i li-ebeveyn karındâşlarını Amr ve Bekir'i ve Beşir'i terk idüb kable'l-kaseme Amr dahi fevt olub vâlidesi Hind'i ve li-ebeveyn karındâşları Bekir ve Beşir terk idüb kable'l-kaseme Bekir dahi fevt olub vâlidesi

Hind'i ve li-ebeveyn karındaşı Beşir'i terk idüb kable'l-kaseme Beşir dahi fevt olub zevcesi Fatma ve vâlidesi Hind'i ve kızı Zeyneb'i ve babasının li-ebeveyn emmi oğulları Halid ve Velid'i terk eylese kısmet-i tereke ne vechile olur?

el-Cevâb: Bin yedi yüz yirmi sekiz sehinden yedi yüz yirmi sekiz sehim Hind'e üç yüz elli sehim Fatma'ya üç yüz yirmi beşer sehim Halid ve Velid'e değer Yahya Efendi sellemehu'llah.

1066. Hind fevt olub zevci Zeyd'i ve babası Amr'ı ve vâlidesi Zeyneb'i terk eylese ne vechiledir?

el-Cevâb: Nısfî Zeyd'e sülüs mâ-bâki Zeyneb'e bâki Amr'a virilür Yahya Efendi sellemehu'llah.

Matlab: Hind fevt olub validesi Zeyneb'i ve babasının babası Zeyd'i ve li-ebeveyn kız karındaşı Hatice'yi terk eylese kısmet-i tereke ne vechiledir?

el-Cevâb: Sülüsü Zeyneb'e virilür Zeyd sūdüs aldıktan sonra bâkide Zeyd ve Hatice beyinlerinde mesâliha-i ihtiyâr olunmuşdur Yahya Efendi sellemehu'llah.

SONUÇ

Sun'ullah Efendi, Osmanlı Devleti'nin yükseliş döneminden duraklama dönemine geçtiği günlerde yaşamış, III. Mehmed ve I. Ahmed döneminde şeyhülislâmlık yapmış ilmi ve siyasi konularda aktif rol almış büyük bir alimdir. Ellili ve altmışlı medreselerde müderrislik yapması, müderrislik yaptığı dönemde okuttuğu eserler ilminin büyüklüğünü gösterir.

Şeyhülislâm olduktan sonra halkın meseleleriyle yoğun bir şekilde ilgilenen Sun'ullah Efendi, bir çok farklı konuda meseleye değindiği fetva mecmuasında konuları klasik tertib ile bab başlıkları altında toplamıştır. Diğer fetvâ kitaplarında da olduğu gibi bu eser de Osmanlı devletinde kurumsallaşmış olan fetvâ sistematığıne uygun olarak, karşılaşılan problemlerle ilgili sorular ve bu sorulara verilen cevapları içermektedir. Sorunun çözümünde kullanılan kaynaklar belirtilmemiştir.

Diğer fetva risalelerinde olduğu gibi Sun'ullah Efendi'nin fetvalarında da bir çok farklı konuda meseleye değinilmiştir. Bunlar nicelik bakımından farklılık arz etmektedir. Bu konuların bir kısmında birkaç fetva maddesi bulunurken bazı konularda çok fazla fetva bulunmaktadır. Kitâbü'l-hacc, Kitâbü'r-radâ, Kitâbü'l-mefkûd gibi konularda çok az sayıda fetva bulunurken Kitâbü'l-hudûd, Kitâbü'n-nikâh, Kitâbü't-talâk, Kitâbü'l-vakıf, Kitâbü'l-kazâ, Kitâbü'l-büyû', Kitâbü's-şehâde, Kitâbü'd-da'va, Kitâbü'l-icâre, Kitâbü'd-diyât gibi konularda çok fazla fetva bulunmaktadır. Nicelik bakımından fazla fetvaya sahip konular o dönem Osmanlı Devleti'ni ve toplumu en fazla meşgul eden meseleleri bize göstermektedir.

Sun'ullah Efendi bir çok soruya fetva geleneği gereği kısa cevaplar vermiş, “olur”, “olmaz” gibi kelimelerle meseleleri cevaplamıştır. İlave cevap vermeyi gerektiren sorularda açıklamalarda bulunmuştur. Birkaç mesele dışında ayet ve hadislere yer vermemiştir.

Teklifi hükümlerin kullanımında, “farz” ve “haram” gibi kesin hüküm ifade eden tabirlerden çok “gereklidir, evlâdır” ya da “gerekmez” gibi esnek tabirlere yer verdiği, fetvâda ihtiyatlı davrandığı görülmüştür. Bununla beraber sebb-i nebî, raks ve sema, Kızılbâş gibi konularda bu tavrın dışına çıkıp sert ve kesin cevaplar vermiştir.

Sun'ullah Efendi kaynaklara ve mezhebe bağlılık göstermiş, Hanefi alimlerin görüşlerine fetvalarında yer vermiştir. Mukallidin karşılaştığı bir meselede, farklı

mezheplerden kişisel durumu açısından en uygun olan görüşü tercih edip edemeyeceği ile ilgili meselelerde Hanefi mezhebi içinde kalmayı tercih etmiştir.

Sun'ullah Efendi döneminde rüşvet işlememiştir. Nitekim sadaret kaymakamının rüşvet aldığı tespit edilince durum Sun'ullah Efendi tarafından padişaha bildirilmiş ve neticesinde kaymakam görevden azl edilmiştir. Kadıların gelecek kaygısıyla hareket ederek azledilme korkusu yaşayıp hak hukuku yaşatmada yetersiz kaldıkları görünse de, çeşitli sebeplerle birkaç defa azl olunmuş olmasına rağmen Sun'ullah Efendi korkmamış, din ve devlet işinde yanlışa düşmemiştir.

Sun'ullah Efendi, sarhoşun boşaması konusunda sarhoş olan kişiyi cezalandırmak için boşamasını muteber saymıştır.

İnsan hayatının korunması, İslâm dininin beş temel ilke ve amacından biri olduğu gibi insanın en şerefli varlık olduğu, insanın saygınlığı ve dokunulmazlığı da İslâm'ın üzerinde durduğu ana fikirlerden biridir. Sun'ullah Efendi'nin fetvalarında köle azadından yana bir tavır göstermesi insana verdiği değeri gösterir.

Sun'ullah Efendi Hz. Peygamber (sav)'e, Hz. Osman ve Hz. Ömer'e hakareti, insanların din ve imanına küfür etmeyi, ehl-i ilme kafir deyip hakaret etmeyi, Kur'an'ı ateşte yakmayı, falcılık ile gelecekte haber vermeyi, raks ve sema gibi fiilleri küfür kabul edip, tecdid-i imanı gerekli görmüştür. İçki satan kişileri dinen haram olan bir şeyi sattığı için lanetlemiş, dünyada ve ahirette azab göreceğini söylemiştir.

Son olarak bu çalışma ile o dönemde fetvalara konu olan meseleler sayesinde toplumun yapısı hakkında bilgi edinmiş, fetva kültürünü tanımaya ve tanıtmaya katkı sağlamış olduk.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, Ahmet – Öztürk, Said. *Bilinmeyen Osmanlı*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1999.
- Akgündüz, Murat. *Osmanlı Medreseleri*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.
- Altunsu, Abdülkâdir. *Osmanlı Şeyhülislâmları*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1972.
- Baltacı, Cahid. *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2005.
- Berki, Ali Himmet. *Istılah ve Tâbirler*. Ankara: Doğu Ltd. Şti. Matbaası, 1996.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukûk-i İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*. VII. İstanbul: Bilmen Yayınevi, t.y.
- Bursalı Mehmed Tahir Bey. *Osmanlı Müellifleri*. I-II-IV. İstanbul: Meral Yayınevi, 1972.
- Çelebi, İlyas. "Remil". *DİA*. XXXIV: 555-556. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Danışman, Zuhuri. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. VII-VIII. İstanbul: Yeni Matbaa, 1965.
- Danışmend, İsmail Hami. *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. III. İstanbul: y.e.y., 1950.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2012.
- Düzdağ, M. Ertuğrul. *Kanunî Devri Şeyhülislâmı Ebussuud Efendi Fetvaları*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2012.
- Emecen, Feridun. "Süleyman I". *DİA*. XXXVIII: 63-71. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- . "Selim II". *DİA*. XXXVI: 414-417. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- . "Mehmed III". *DİA*. XXVIII: 409-412. İstanbul: TDV Yayınları 2003.
- Ergüney, Hilmi. *Türk Hukukunda Lûgat ve Istılahlar*. İstanbul: Yenilik Basımevi, 1973.
- İlmihal*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. II. 2006.
- İlmiyye Salnâmesi*. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1334/1916.
- İpşirli, Mehmet. "Sun'ullah Efendi". *DİA*. XXXVII: 530-531. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- . "Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi". *Tarih Enstitüsü Dergisi*. sy. 13. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1987.
- İrgürel, Mücteba. "Ahmed I". *DİA*. II: 30. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

İstanbul Kadı Sicilleri Rumeli Sadâreti Mahkemesi 21 Numaralı Sicil (H. 1002 - 1003 / M. 1594 - 1595) haz. Rasim Erol - Hüseyin Kılıç, Arapça metin Mehmet Akman, kontrol eden Fikret Sarıcaoğlu, proje yönetmeni M. Âkif Aydın, editör Coşkun Yılmaz, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul 2011.

Joseph von Hammer. *Büyük Osmanlı Tarihi*. V. y.y.: y.e.y., t.y.

Karaman, Hayreddin. *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008.

Kaya, Eyyüb Said. "Telfik". *DİA*. XL:401-402. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Kaya, Nevzat. "Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi". *DİA*. XXIV: 381-382. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Kazıcı, Ziya. *Osmanlı'da Eğitim ve Öğretim*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2016.

Kırkılıç, H.Ahmet. *Sultan III. Murad*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Koca, Ferhat. "Osmanlı Fakihlerinin Semâ, Raks ve Devran Hakkındaki Tartışmaları". *Tasavvuf İlmi Ve Akademik Araştırma Dergisi*. y. 5. sy. 13. 2014.

———. "Fudayl Çelebi, Zenbillizâde". *DİA*. XIII: 207-208. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Koçi Bey. *Risale*. nşr. Zuhuri Danışman. İstanbul: y.e.y., 1993.

Kur'an-ı Kerim Meali. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.

Kütükoğlu, Bekir. "Murad III". *DİA*. XXXI: 172-175. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Naimâ Mustafa Efendi. *Naimâ Tarihi*. nşr. Zuhuri Danışman. I. İstanbul: Bahar Matbaası, 1967.

Nev'izâde Atâyî. *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik*. nşr. Suat Donuk. II. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017.

Okuyucu, Cihan. *Cinânî (Hayatı-Eserleri-Divânının Tenkitli Metni)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994.

Peçevi İbrahim Efendi. *Peçevi Tarihi*. nşr. Bekir Sıtkı Baykal. I-II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981.

Selânikî Mustafa Efendi. *Tarih-i Selânikî*. I-II. 2. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999.

Sun'ullah Efendi (1552-1612). *Müderris Sunullah Efendi Risalesi*. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Kasidecizâde Koleksiyonu. nr. 675.

- . *Nakl min Haşiyeti'l-Keşşaf*. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Köprülü Fazıl Ahmed Paşa Koleksiyonu. nr. 1581.
- . *Ta'lika 'alâ Tefsîri'l-Keşşaf*. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu. Arşiv nr. 34 Ae Arabi 583/4.
- . *Adabü't-Teallüm*. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Koleksiyonu. nr. 002406/7.
- . *Fetâvâ Sun 'ullah Efendi*. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Koleksiyonu. nr. 1440.
- . *Fetâvâ Sun 'ullah Efendi*. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu. nr. 502.
- . *Sunullah Efendi Fetvası*. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yeni Cami Koleksiyonu. nr. 678.
- . *Fetâvâ Sunullah Efendi*. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Serez Koleksiyonu. nr. 001132.
- . *Fetâvâ-yı Sunullah Efendi*. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu. arşiv nr. 37 Hk 1934.
- . *Fetâvâ-yı Sunullah Efendi*. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Süleymaniye Hekimbaşı Musa Nazif Efendi Koleksiyonu. arşiv nr. 34 Sü-Na 20/2.
- Süreyya, Mehmet. *Sicill-i Osmanî*. II-III-V. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Şâban, Zekiyüddin. *İslâm Hukuk İlminin Esasları (Usûlü'l-Fıkh)*. trc. İbrahim Kâfi Dönmez. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2018.
- Şahin, Kâmil. “Câfer Çelebi, Molla”. *DİA*. VI: 547-548. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Şahin, Osman. *Fetvâ Âdâbı*. Samsun: Ceylan Ofset, 2009.
- Şeker, Mehmet. *Gelibolulu Mustafa Âlî Ve Mevâ'idü'n-Nefais Fî-Kavâ'idü'l-Mecâlis*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997.
- Tarım Ertuğ, Zeynep. *XVI. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Cülûs ve Cenaze Törenleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.
- Turan, Şerafettin. *Kanuni Süleyman Dönemi Taht Kavgaları*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1997.
- . *Kanunî'nin Oğlu Şehzâde Beyazıd Vakası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1961.

- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
- . *Osmanlı Tarihi*. III. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1982.
- Uzun, Mustafa. “Ganîzâde Mehmed Nâdirî”. *DİA*. XIII: 355. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Wratislaw, Baron W.. *Baron W.Wratislaw'ın Anıları*. nşr. M.Süreyya Dilmen. İstanbul: Boyut Matbaacılık, 1996.
- Yıldız, Hakkı Dursun. *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*. X. İstanbul: Çağ Yayınları, 1989.
- Yılmaz, Hasan Kâmil. “Aziz Mahmud Hüdâyî”. *DİA*. IV: 339. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Ek I: Şâir Cinânî'nin Sun'ullah Efendi Hakkında Söylediği Kasîde³⁵⁷

Kasîde der-medh-i Sun'ullah Efendi Kâdî-asker-i Rumeli el-ma'mûre

Bir subh-dem ki mihr-i ziyâ-bahş u tâb-dâr

Bu sadr-ı nüh kıbâba çıkup eyledi karâr

Bercîs olunca şevket ile kâdî-i kuzât

Oldı felekde ana Utârid devât-dâr

Açdı debîr-i çarh seher rûz-nâmesin

Telhis olındı yine kazâyâ-yı rûzgâr

Dîvân-ı hâdisât-ı felek oldı müzdehim

Gûyâ der-i cenâb-ı hüdâvend-i kâm-kâr

Revnağ-fezâ-yı sadr-ı ahâlî-i mülk-i Rûm

Devlet-disâr u nîk- tebâr u kerem-şîâr

Sun'ı İlâh hazret-i sadr-ı yegâne kim

Müslin felek getürmeye devr itse sad-hezâr

Revnağ-füzûde lutfi ile Gülşen-i kerem

Ziynet-girifte nâmı ile çehre-i vekâr

Sîr-âb âb-ı adli ile ravza-i kulûb

Pür-tab tâb-ı hükmi ile milket ü diyâr

Rûşen zamîr-i enverine hâl-i kâinât

Vâbeste iltifâtına ahvâl-i rûzgâr

Her dil garîk-i lücce-i deryâ-yı himmeti

Herkes hemîşe behre-i lutfıyla behre-dâr

Bârân-ı ebr-i âtıfeti feyz-bahş olup

Kem katresiyle gülşen olur nice şûre-zâr

³⁵⁷ Cihan Okuyucu, *Cinânî (Hayatı-Eserleri-Divânının Tenkitli Metni)* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994), 100-102.

Bahs-ı ulûma açsa dehânın sadef gibi
Dâmânı âlemün pür olur dürr-i şâh-vâr

Ğavvâş-ı fikret ile ne mümkün ihâta kim
Bahr-i muhît-i fazlına yokdur anûn kenâr

Her şubh dergehine güneş rûy-mâl olur
Gûyâ öninde sûhtedür kim okur Menâr

Kaddi gibi nihâl-i bülend itdi terbiyet
Rûm eylese aceb mi eger Şâma iftihâr

Kadrin şeh-i zemâne bilüp iltifât ider
Her-dem bulur kemâli ile kadr u i'tibâr

Ol denlüdür adâleti kim dehr-i bî-direng
Görmez adîlin itse eger say-ı bî-şümâr

Âsûde sâyesinde gürûh-ı mülâzimîn
Eyler duâ-yı hayrını bi's-sırrı ve'l-cihâr

Ahbâbı ile zümre-i adâsı müttetik
Medh ü senâsın itmede itmede bî-sabr u ihtiyâr

Zulm eyleyüp zemânını almaz kimesnenün
Dâim zemâne ana mu'în olsa vechi var

Minnet Hudâya mevhibe-i adl u dâd ile
Nâm-ı şerifî buldı güneş gibi iştihâr

İtdi felekde Tozkoparan gibi bir nişân
Kalmadı bende zerre kadar sabra iktidâr

Kadr-i refi'i gâlib olup geçdi üstüme
Mi'yâr-ı akılı yok bir iki nâkîsu'l-ayâr

Şekker yirine semm-i helahil sunar felek
Lâl olmasun mı tûtî-i tab-ı suhen-güzâr

Demler dÛrÛr ki ehre-i maksûdı grmedÛm
Mir'ât-ı kalbe seng-i cefâ virdi inkisâr

okdan yakardı âteş-i mihnet vücûdumu
Lutfun zÛlâli itmese anı Ûmîd-vâr

Bî-dâr idÛp anı reşehât-i mÛrÛvvetÛn
DemdÛr uyansa dîde-i baht-ı sıfize-kâr

Eyyâm-ı devletÛnde fÛnÛn-ı faziletÛm
Ol denlÛdÛr ki selb idemez hasm-ı nâ-bekâr

Muhtâc olursa şânımı bil imtihân ile
Olsun kemâl-i marifetÛm halka âşikâr

Hubb-ı vatanla dâ'ıye-i şevk u akraba
Olsa aceb degÛl sebep-i şevk-i i'tizar

Herkes vatan muhabbetinÛn mÛbtelasıdır
Gnder beni diyâruma dek ideyÛm firâr

İtnâbı ko Cinânî uzatdun hikâyeti
DemdÛr bu nazma ziver ola hÛsn-i ihtisâr

Tâ mesned-i felekde olup kâdî-i kuzât
MÛlk-i cihâna hÛkm ide Bercîs-i kâm-kâr

Tâ âlem içre eyleye erbâb-ı akd u hâl
Tedbîr-i dîn ü devleti fî'l-leyli ve'n-nehâr

Nev-bâve-i hadîka-imrÛnle haşre dek
Sadruna dâim eyleye bâki vÛ pây-dâr

Ek II: Fetâvâ Sun'ullah Efendi

اسلاف كرامت و حرم جعفر افند زاده
شيخ الاسلام و مفتي الالام صنع الله العبد
منسوقاً و ان
شريفه در

و اما العصر الى الطاهر القدير
مفتي الالام و شيخ الالام
الحاج ميرزا علي
بن محمد باقر
١٢١٠

ذكر المسعودي في الجزء الاول في بحث وفاة فاطمة بنت رسول الله
صلى الله تعالى عليه وسلم ان علياً زوج فاطمة قال في ذلك وهو الشواذ
لكل اجتماع من خيلين فرقة وكل الذي دون الممات قبيل
وان اتقاد فاطمة بعد محمد و قيل على ان لا يدوم خيل
و الله الذي يفطاح على

بوزاغرى سچون
تجرب و نما

اعوز بسمله

يا من في السماء عظمته و يا من في الارض اتياته

يا من في كل شئ و الاله و يا من في البحار عجايبه

عجايبه و يا من في الجبال حقايقه و يا من في الجبال خزانته

و يا من بيده الخلق و يا من يبرح الامر كله

و يا من اظهر في كل شئ لطفه و يا من احسن كل شئ خلقه

و يا من تعرف في الخلد

قدرته

6-4

502

Süleymaniye U. Kütüphanesi
Hasan Hüsnü Paşa
Eski yazma | 502

فهرست

کتاب الطلاق	کتاب الصلوة	کتاب الزکوة	کتاب الصوم	کتاب الحج
کتاب نکاح	کتاب الرضاع	کتاب الطلاق	کتاب العتاق	کتاب الامانة
کتاب الحدود	کتاب السرقة	کتاب النسيئة	کتاب اللقطة	کتاب اللقطة
کتاب الامانة	کتاب الفقور	کتاب الشركة	کتاب الوقف	کتاب السبوح
کتاب الکفالة	کتاب الحواله	کتاب القضاء	کتاب الشهادة	کتاب الوکالة
کتاب الدعوى	کتاب الاقرار	کتاب الصلح	کتاب التفارقه	کتاب الودیعة
کتاب القماره	کتاب الهبة	کتاب الامانة	کتاب الاکراه	کتاب الحج
کتاب المازون	کتاب الغصب	کتاب الشفعة	کتاب العتية	کتاب التواضع
کتاب المزارعة	کتاب الذمان	کتاب الامتجة	کتاب الکراهية والاحسان	
کتاب احياء الموات	کتاب الاراضی	کتاب الرهن	کتاب الحیاتیات	کتاب الديات
کتاب الوصایا				

کتاب احادیث و تفسیر و فقه فی ذی الحجة الشریفیة المنجیة النبویة

۲

فتاویٰ صنع الله افندی

ابتدا مضایب و فخر فقیر در
ایمان جننگ رب العزة و ان جلد ذکره مملوک و متمنا سے بند
سلام قولاً از رب رحیم در کسب العفو صبح

بند مکه شریف و وقف ایوب و وقیبه سنن اولاد علی نفساً ثم علی زینب ثم علی
اولاد علی ثم علی اولاد اولاد علی اولاد اولاد علی اولاد علی اولاد علی
ثم علی عتقنا ثم علی اولاد عتقنا ثم علی اولاد عتقنا ثم علی اولاد عتقنا
اولاد در کسب لری اولیوب بند واقفه نیک و زینب فرزند نیک عتقال
اولیوب منزل غزور قفس نیک عتقنا اولاد اولاد **الحاج** واقفه نیک
عتقنا و بی بیور دالمت طالبه معینه در واقفه حله مانده در **العفو صبح**

فاخر حکم به جنوب او تور بخوار و قیبه ربنا آتتا من لدنک رحمته و ای نام او بنام
یعنی او چه کرده صلوات کنون علی قضایه نزوح این
زید فلان فعل بنده صد در ایوبه فلان سید کرم بیک آنچه نذر آوسول و بوظ
اینکه کن صلوات اول فعل زید در صد در ایندکن ذکر اولاد نذر سید فرمود طلب ایوب
زید و دیگر مدینه نذر جمیع ایوبه المعنه ز غافقار اولاد **الحاج** حاکم اولیوبه رای
اینکه بیسیه اولاد کسب العفو استغفر جنت مکان سلطان بن زید خان رحیم واقفه
محمول الحون فرارعه و مهر او زن رعایا به وضع و توزیع ایند و کجنگ نامنه تخم الا
رعیتان بهی فوفت اولاد در در کالاول منقر فلان اولاد اولاد متولید شو فاند
اولاد نذر نذر سید کندی الحون به مقدار رسم المعنه تخم فاند اولاد نذر التوب
اجنبی به و دیگر مکه قادر اولاد **الحاج** اولاد نذر کسب العفو محمد سعد الدین

و تاد و صلوات با و در اولاد
صفت اولاد در صنع الله صفت اولاد
صفت اولاد در صنع الله صفت اولاد
صفت اولاد در صنع الله صفت اولاد
صفت اولاد در صنع الله صفت اولاد

ایوبه ایوبه ایوبه ایوبه ایوبه
ایوبه ایوبه ایوبه ایوبه ایوبه
ایوبه ایوبه ایوبه ایوبه ایوبه
ایوبه ایوبه ایوبه ایوبه ایوبه
ایوبه ایوبه ایوبه ایوبه ایوبه

کتاب الطهارة

زیدک الزینیه وایاقرنه بلغم منبت اولغله ایام شتاد بلکه ایام صیفک وجر اولو
وایا ابدست ایچونه اسی صوت ارنه قدره اولیوب صوت صوابله ابدست
الدوغرقده وجهه زباده اولغه باشلیوب اشتداد مرضی خوفند هر وقت
تیم ایله اداصلوة اینک جائز اولور **الجواب** مرض اولوب اشتداد مرضدن
خوفه مفر ایسه وهم وتقل وکل ایسه جائز در کتبه القهر صنع الله زید الشمس جله حوقه
فایمستک ایچنده عبادن باشی دیز چشمن کبسه طهارت کامله ایله کیشیش ایچ
اوزرینه مسح اینک جائز اولور **الجواب** اولور عیالیا اوج بهر حق قدر خور کر کرد
وله عقوله ابدست الذقل مثلا جوقه وعبا وکر باس ویا خود کعبده اشافه ورنک
سته کیلوب اوزرینه ایچ ادک کیلسه ذکر اولنا ادک اوزرینه مسح جائز اولور
الجواب اولور عبا وکر باس وخر کعبده اشافه وکل ایسه خرق کیر اولوق اولور
وله عومعه رمضان شرفک نارا غسل لازم کلچک غرغه لازم اولور میوخ
مضمضه کفایت ایدر **الجواب** کفایت ایدر وله عوله بهر جامه متاج اولان
زیدک اذن ورضا بوق ایکل عمر ویش وقت نمازده حاکم صویله ایله ابدست
السه شغال اولور **الجواب** اولماز وله عوله بعض جوقه وکجه با بو یادقلمن
بو یایه انسان سده قویوب بعد صوایله حکم پوسه ل ذکر اولنا کسبایله یا خود
اوزرینک نماز قلمن جائز اولور **الجواب** اولور وله عوله **کتاب الصلوة**
زید خطیب جمعه نمازنده قراة فاتحه دن صکره اخر سون بقوه ده اسن الرسول
ایت کریمه سمل رکعة اولده وایک المصیره دکلین اوقیوب رکعة ثانیه ده لایکلف
الله ایت کریمه سمل اخر سون به دکن اوقیسه صلوتن کراهت اولور **الجواب**
نوع کراهت واردر وله عوله صورت مزبور ده زید صلوة جمعه با وجه حر
اوزن قلدقن عمر و اعظا بهر مبطل بهر مفد صلوة ابطال و افساد ایلدک دسیه
عمر و نه لازم اولور **الجواب** جهلی و ضلالتا ثابت اولور توبه و استغفار اینک کرد

وله عقوله زیدک وطن اقامت ایلر وطن اصلینک بلغم اوج قونق مسافه اولو
کاهر وطن اصلینک کلدکن اون بش کون اکلنوب اقامت نیت اولسه مفر
صلوة لازم اولور **الجواب** اولور اذن قطع علاقه ایدر. انن دخر ایلی
یوغیه وله عومعه حرم و دیاکین کسینه تک بغیر کراهه صلوة جائزه اولور
وامام و مؤذنک صلوة ایچنده بحر و تحت بن صوت ایچون تخلف ایتمک ایله نماز
فاسد اولور و قد قامت الصلوة ده تا ایله مرات اولور و خسته تا اوزن
وقف اولور **الجواب** حرم کینک صلوة جائزه در کیمسی حرام در خصوصاکه
وقت صلوتن ایهم در تخلف بحر و صوت ایسه مفد و کدر ایکی حرف اولور
مفد در دیشکدر اصح احضار ایتمکدر احتیاط اولی در قد قامت الصلوتن
متوارث و قد روله عومعه زید وفات ایتمکدر ورثه سندن عمر و اسقاط
صلوة نامنه فقوایه بهر مقدار اقمه ویردکن صکره صلحا دن بهر کسینه بهر مقدار
اقمه ویروب زیدک قالمش نماز کربن قضا ایدر ک جائز اولور **الجواب**
اولور وله عومعه زیدک صاغ الی اشل اولو تکبیرة الاقصاده رفع ید و سجود
وضع ید فادر اولیوب مضمضه و استنشاق و با کلمه صاغ الی ایله سنون
افعال حصول ایله ایسه امامت و خطابت جائزه اولور **الجواب** اولور قلبی
سالم رجل فقیر صالح ایسه وله عومعه ما قول شیخ شایخ الاسلام طلال مشکلات
الانام حفظه الله السلام فی رجل امام یلازم ابواب الحکما فی الیله و الایام و عیسی
مع الجهاد و الفساق و یلعب بهم النرد فی الاسواق و یشتم بعض العلماء غیر
استحقاق فکل یلزم علی الحاکم ان یوله عن الامامة و یوحده الی رجل عالم معروف
بالدیانة و الاستقامة اقوناما جورین **الجواب** نعم علیه ذلک وله عومعه ما قول اساده
العلماء الاعلام شیخ الاسلام قدوة الانام فی امام علی با حکم الصلوة صحته و فساده
و لم یحس القراة حتى یجعل الساکن متحرکا و المتحرک ساکنا و الممدود مقصورا و المقصور
ممدودا و یخفی فی ابواب القوال خطا یغیر معناه تغییرا فاحشا فال کجور امامته

ام لا افسدوا الجواب: تناولوا الثواب من الله الملك الوهاب. **الجواب** لا يجوز له عيشه رمضان
شرفك يتسونا في شانه جامعك فلان كنه لوتر اوج قلندر تقدیر چه صلوة وتر در
جامعك قلمی که در یوزمه منفرد **الجواب** ایسی دوزخ کبیر در جماعت ایله اولاد
وله عومعه بر جامع شرفک جامعین اولان بعضی کسه لراوقات حقه ده
اوانه ایشدوب بلا عذر جماعته حاضر اولسه لفر بوردنه نه لازم اولور **الجواب**
اتم اولوب تغزیه مستحق اولور لوله عومعه زید امام جماعته رسول اللہ صلی الله
علیه وسلم صحابه کلوب نماز ایله اوکنه دوشوب مسجدا الوب کید وینه کتور
لور بکاش رعایت ایتمه و یسه امام مزبور نه لازم اولور **الجواب** مجنون
وما غنه علاج اولنوب امامت عقلی باشنک بر مسلمه ویرنگ که کدر وله عومعه
زید امام جماعته صالح ایکن بکالتقات وتر جمیل بوقدر بولم کافر اولن اشدور
ویسه زین نه لازم اولور **الجواب** اتم اولور سو طوق ایسه تعمیر ایدر تکفیر
اولور وله عومعه زید عروک بر قطعه برین غضب واوزینه مسجدنا ایسه
ایچده قلنان نماز وعبادت کوردهمیدر یوزمه قضا سر لازم اولور **الجواب**
کورددر قضا سر اولی در وله عومعه بر سفینه ایچده جماعت ایله نماز کند قده
مکانزه مضایقه اولمفلک امام باشقه بر تقوی یوده قلوب و بجماعت اشغاده
طوره ضرورتکه اولمجم ذکر اولنان نماز کراهت اولور **الجواب** اصلا
دارد اولی ایتمکدر وله عومعه زید سافر تراویح تک ایله کمال ده صلوة
وتر جامعک قلمی لازم اولور یوزمه منفرد اقلیم جانمیدر **الجواب**
جانمدر مختار در وله عومعه زید امام کوزر صولنوب کاهر جویان اتسه جرات
اولمبوب مجرد صواقیم ایله اقتدا صحیح اولور **الجواب** غالباً مجرد و وضع
اولور اگر بیج منقطع اولماز ایسه اولماز وله عومعه شرفک المذهب اولان
زیدک حقا اولان قومه امامت جانمزه اولور **الجواب** خلاف واردر سفد
صلوة معلوم اولماجم جانمدر در عذر در احوط اقتدا ایتمکدر وله عومعه بر مسجدک

بر مسجدک امامی ایسانا کلکجه مؤذنا اذان او قیوب اقامت ایدو امامت ایسه
شرفک ایت و ارمیدر **الجواب** جانمدر وله عومعه زید امام مجرد حقیقین صواب
بلا عذر تخلیج ایتک عادت اولسه شرفک صلوة ویرمدر **الجواب** ویرمدر وله عومعه
بر مسجد امام اولان زید امامی او کوب جماعتی اردن نماز قلمدن استکراه ایتکدن
حاکم مراجعت ایدو غوله قادر اولور **الجواب** صلحادن امام قران ایسه از عاب
ایتمک اولی در وله عومعه علم رله عالم اولان زید رلم بسی ایله کار ایدوب
امامت و خطابت ایسه بعضی کسه لر سن رمل ایله مقید سن امامت و خطابتک
جانمزه دکلدردیو زید رنجین ایتک شرفک قادر اولور **الجواب** جانمزه ایچده
ایدن سلمه ویریلور زید دن توبه و رجوع اولماز ایسه وله عومعه بر جامع شرفک
وقعی خواب اولوب امام و خطیبی اولماسه زید مرات پادشاه لوق ایکن ایچده
له نفا سینه جمعه نماز قلمی بیک جانم اولور **الجواب** اذن سلطان یوزمه
اولماز وله عومعه صلوة عیدک تکبیر اتن زید ایله عمر و نزاع ایدو زید کدر
ویسه عمر و طقوز در ویسه قیقنک قول صحیح در **الجواب** ایکنک دوز قوی
صحیح در تر اعلم صحیح دکلدرا لکه زواید که انن رفع ید اولنور و فیه اولما ده
تکبیر الافصاحه دفعه ثانیه ده تکبیر کوعه متصل اولنن سکر تکبیر دینور دفعه
اولی ده تکبیر کوعه الحاق اولنوب طقوز دینور وله عومعه **کتاب الکوة**
زید تکالیف و فیه دن معاف اولن اوزن یدن معاف نامه واردر متصرف
اولونیم نار لایک عشرین دوز ویرمیدر دیومعاف نامه ده مقید در دیو صاحب
ارضه عشر ویرمک قادر اولور **الجواب** عشر شریف عفو اولماز عشر اونه
خواب ارض ایسه زید مستحق اولمجم کجوز اولنمدر وله عومعه زید امام الکفر کایم
افراز ایدو بعضی اهل عرض قوا و علمایه ویردکن زکوندر دیکه حجاب ایدو
نصریح ایتمه مجرد نیت ایله ادا زکوة ایتمش اولور **الجواب** اولور با حوز اولور
بر و تفکیر لرنن حاصل اولان حوز با تدر صاحب ارض عشر طلب ایتکن حصول قبض

اید بلز حیواناته اور اغله محکم الیوم یولدق دیو عشر و سمرکه قادر اولور لر **الحجاب**
 حیو بدن اولماز ارصمان ایسه اولور لر و له عومعه سلطانین ناصیه دن برین ولایت
 کوزون عنوة فتح ایندکن ایلمه ولایتک تفرقین اولان بر لک و باغ لک هر دو غنه
 بد اعتریب ایسه در در افرجه تعیین الیوم ایضا ایسه بوانه کلنجه و صحر اوزن
 متفرق اینک سپا سیر زید قناعت ایتموب عشر المغه قادر اولور لر **الحجاب**
 اولماز و له عومعه زید بیماری داخلده اولان قریب یک ایکن سنه اعشارین قضی
 ایتموب رعایا تک اوز زین قاسه بعن طلب ایندکن رعایا قریب بر طلال غارت
 ایندر دیو اعشار مذکور یور و سمرکه قادر اولور لر **الحجاب** اولور لر جمله سی غار
 اولندر ایسه و له عومعه زیدک قیدکن ملک مور و اولان تزلزل بولمان مدفون
 اقره و التون زید کرا اولور بوجیه بیت الماکد مر اولور لر **الحجاب** علامات اسلار
 و از ایسه صاحب معلوم اولماز ایسه بیت المال ضبط اولنوب قوا به صرف اولور
 علامات کفار و از ایسه جنسی بیت المال ضبط اولنوب باقی زید بولایسه زیدک
 اولور دینشدر مختار حین فتن اول مالک اولکدر و له عومعه **کتاب الصوم**
 زار رمضان هوا بولن اولمغله زید مؤذن اختام اولدر ظن ایوب اولان
 او دفعه بعض صامان اظهار ایندکن فتنه عدم غروب ظاهر و متحقق اولسه
 ضروریه قضا و کفارت لازم اولور لر **الحجاب** قضا لایدر مؤذنا غزل و غیر
 لازم در طعن ایلمه اذ ان ضرورت اولما کجی و له عومعه بر قصبه ده هلا رمضان
 جمعه کون کور یوب ثابت الیومی مجلس زید و عمر و حاضر اولوب قهر مسافه
 مقدار اولان بلده ده ثابت اولمغله جمعه کون ایلمن افطار انسه لر زید
 و عمر و جمعه کون اول قصبه ده ثابت اولدر دیو اخبار ایلمن به اول کونک
 صومنه قضا لازم اولور لر **الحجاب** اولور قضا لاحق اولمچ و له عومعه
کتاب الحج کعبه مکرمه و آروب داخل بیت شرف اولان هند چون کار
 و کسب اچون کوفه طائفه سنگ اولرنه واروب خطله ایسه شرعاً بنسبه لازم

مطلق
 زیدک مکتوب مدفون
 بولنانه احو و التون

اولور

اولور لر **الحجاب** کسبه محتاجه ایسه معذوره در و له عومعه **کتاب النکاح**
 زید نامحرم اولوب نکاح جائز اولان هندن انما دیسه مجر و انما دیکلمه مانع نکاح
 اولور لر **الحجاب** اولماز و له عومعه زید هند کمر بالغه تا تزوج ایندم دیو مجلس
 حاکم دعور ایوب هند مکره اولوب زید اثبات ایندکن هند و ونوب سکا
 بنه بابام تزوج ایندکن قبول ایتموب رد ایتمش ایدم زحور ایسه شرعاً زواج
 مسعود اولور لر **الحجاب** رضا صحر اثبات ایندر ایسه اولماز سکونه رضای
 ایندی ایسه اولور و له عومعه زید هند تزوج ایوب خلوت صحیح اولد فتنه
 رضا عاقر نداشتی اید و کثبات اولوب توفیق اولنسه هند زید دن مسعی اولان
 مهر المغه شرعاً فادون اولور لر **الحجاب** هر مثلین الور و له عومعه هند عید کج
 عمره بکر قری زنی نکاحه ایوم مش اولسه هندک اذنی مقرر اولمچ عمره
 نکاحی جائز اولور لر **الحجاب** تجویز ایتمشدر او ایتمکدر و له عومعه کت
 قتا و اوده و کوز لخر ان تزوج باریع نسوة و العبد کج له التزوج بامر اینین و لا
 یحل له اکثره ذلک وان اذن له المولی دیو مذکور اولان مسئله مسئله شریعه
الحجاب مسئله شریعه در برده اولور سه عیدک تزوجین رضا مولی
 شرط اید و کج ظاهر نه بنا متروک در و له عومعه زید صغیر او غلام عمره بکر صغیر
 قرنی نکاحه ایوم بک استدکن بکر قرم هند عمره الیوم امر اوزن و میر دم
 دیوب زید در او غلام عمره ایوم بدم دیسه بویلده دیکلمه نکاح منعقد
 اولور لر **الحجاب** اولور هر مثل لازم اولور و له عومعه زید هند تزوج
 ایندکن هر مثل فلان قدر اثواب ایوم هر کج اولوب اید اوزرنه عقد
 اولنسه بعن اثوابک بر مقدار سنه ایوم بدم ماعد سنه ایوم بکر قادر اولور لر
الحجاب اولماز قدر و جنسی معلوم ایسه و له عومعه هند مطلقه نکر عدة
 شریعه سی تمام اولما دین زین نکاح اولنسه نکاح ضروری حاضر اولور لر **الحجاب**
 اولماز و له عومعه زید هند کرا اولن اوزن تزوج ایوب بعن حج اولد فتن

مطلق
 و جب هر مثل سبب التفریق
 من الرضاع

مطلب
في لزوم التعريف والتوفيق
في النكاح بلا شهود

بكر بولدم ديوشخ نكاحه قادر اولور **الجواب** اولما زوله عيجه زيد هندل
تزوج ايندكن شهود خضرين نكاح ايتيموب بعده نكاحك جانر دكلدر ديوقتواي
شخصه ايله بلدر دكله نكله بينه بمبالاه ايتيموب تصرف ايلسه شخا زنده نه لازم
اولور **الجواب** تغز شيد و توفيق اولنور و له عيجه صالح و مستدين و اهل
علم اولان زيد خطيبك قنر سنن عام و اتمى و فاسق اولان عمر و كفو اولور
الجواب اولما زوله عيجه صوت مزبون نه زيد هندل رضا سيله عمره
تزوج ايدوب و خول الله كفن فاسق و فاجو ايدوبن بلمسه بعلن مطلع اولدوقه
هند استنكار و استنكاف ايدوب مفارقه طالبه اولمچي زيد طاكه توفيق
ايتدوب مهر عموون المغه شخا قادر اولور **الجواب** كندى حالنده
صالح در ديواخبار اولما غله و ير در ايسه راي حاكم ايله اولور و له عيجه
زيد قنر هند بالغه مدت سفون زباده بعد اولان و لايتد عمره تزوج
ايتد كنهك عمر و هندل كندى و لايتد الوب كنهك قادر اولور **الجواب**
راي حاكم منوطدر و له عيجه زيد وفات ايدوب زوجه سر هند و اولم عمره
صغير تر ك ايندكن عمر و ك وصي مختار اولان بكر موقت حاكم ايله هنده
من حصه سيم و ير مش اولسه بعلن زيدك زوجه اخواسي زينب ظاهر
ايدجك نصف من حصه سيم هند و عمر الور بوجه بكر **الجواب** هندل
الور و له عيجه زيد امام موقت حاكم هندل عمره انكاح ايلسه نكاح
صحيح اولور **الجواب** اولور و ليس عمر كفوه و كل ايسه لكن غله مستحق
ظلاف امر ايله و له عيجه زيد هنده نامر ز اولدوقه نشان نامر ايله بر جفت
البون بلازك كوندرب بعده عقد نكاح اولدوقن برنجيك ايجه دفر كوندسه
قبل الزفاف زيد وفات ايدجك سارور شته ذكر اولان بلازك و ايجه به
هندل الوب ميراثه ادخاله قادر اولور **الجواب** اولما زوله عيجه
زيد فابك وفات زوجه سر هنده بعض كنه اخبار ايتكله هند عمره

مطلب
في النكاح بلا معرفه الكافي

مطلب
الولد للزوج الثاني

تزوج ايدوب عموون اولادى اولسه بعده زيد حيا كلجك اولاد كونور
عمر و ك اولور **الجواب** عمر و ك اولور انقضاء عدتن صلح نكاح اولمچي و كنه
زيد سفوده غائب اولوب حيات و عمارتا معلوم اولسه موته بابت اولما جفت
روجه سيم هند زوج اخوه و ارغنه نه قدر زمان صبر ايتيم كرك **الجواب** اول
بلده ده اقران متوفى اولنجه و يكلى ايسر اولما غله متافون اختيار ايتيم در
وله عيجه زيد بعد مملوك عمره بر مقدار مهر ششمه سيله هندى اليوسره بعده
هندل تطبيق ايندكن هند مهر نه زيدون طلبه قادر اولور **الجواب** زيد
و ير فر ايسه عمر و سيم اولنوب نمندن او اولنور و له عيجه زيد عمر و ك قنرى
هندل تزوجه بكرى نو كليل ايدوب بشر امام حين عقده بكره هندى زيد جوت
اليوسره بكر و يدكن بكر و فر الدم ديوب بعده بكر سيم كند و نه تزوج ايلدم
ايدوب هند مزبون قران ايدوب تصرف ايلسه بكره نه لازم اولور **الجواب**
هندل رضا سيله تزوج ايتدى ايسه تجوير اولمش در و له عيجه زيد هندى
تزوج ايدوب داخل اولوب اون يد رسنه بر برده ساكن اولدوقن صلح
هندى تطبيق ايندكن خلوت صحاح اولدم حال ايتد در ديوا خبره نه كنه
نصف مهر و ير سيم و كنه قادر اولور **الجواب** اولما زوله عيجه نكاح
باشند اولان هند شيمه به اناسي زينب زيدك اولم عمره عقد نكاح
ايلسه كفور اولمچي هندل لاب قنر شيم بكر او نم بوق ايدوب و يو عقد مزبور
فسخه قادر اولور **الجواب** اولور و له عيجه زيد روجه سر هندل دورت
بش باشند اولان قنر قنر زينه قنر در ديوا و خشاسه بعده
هند وفات ايندكن زيد زينبي تزوج جام اولور **الجواب** اولور و له عيجه
زيد هند كيره يا تزوج مراد ايدوب هندل صبر بوق ايكن نكاح اولنور
بعده هند اخبار ايندكن سكوت ايلسه سكوت اقرار اولور نكاحى
قبول ايتيم اولور **الجواب** نيب ايسه اولما ز بكر ايسه اولور و له عيجه

زید هندی بکامکاح ایدو بیدو عرومی توکیل ایدوب لکن شو قدر هر شنبه
 ایله دیوتقیان ایتمسه عرومین عقدده اوج بیگ اچه هر شنبه ایلمسه بعده
 زید بن شیبوزون زیاده ید رضام یوقدر و بیسله نکاح سوال ایتمک قادر
 اولور **الجواب** هر مثلدن زیاده اولوب غین قاحش شور ایسه اولور
 وله عویمه زید زوجه سی هندی اوج طلاق ایله تطلق ایندکن صکر بلاطه
 ینه تزوج ایدوب هندون اولادی اولسه بعده زید وفات ایندکنده
 اولاد زیاده وارث اولور **الجواب** اولور قول امام اوزن وله عویمه
 رحل قال لامرأة اجنبیه بن بنت اختی وقالت المرأة که هذا خالی وعاطا معاملة
 الاقرباء زمانا کثیره ابعده ماتت زوج المرأة المریوقه تزوج ذلك الرجل بافا اذا
 یلزم علیها **الجواب** بما مستصدقان قضاء فی الخطاء او النسیان عند الرجوع
 عن الاقرار الاول والایجاب التفریق بینهما وله عویمه زید هندیش بیگ اچه
 هر الم تزوج ایدوب داخل اولدقده هند کبر بولدم دیوکفت و کور ایدوب
 اولیاسی هندیش تفریق مراد ایندکلندن زید ینه راضی اولوب بکرار اون ایما
 بیگ اچه هر الم عقد جدید ایلمسه بعده زید وفات ایندکن ورثه سر هندی
 بش بیگد زیاده هر ویر ترزدکمه قادر اولور **الجواب** رای حاکم ایله
 اولور نکاح ثانیه ینه اولوب زیاده هر اولماکچ و له عویمه زید هندیش
 تزوج اثنا سنک عرو و بکر امهقر اشهاد ایدوب عقد نکاح ایلمسه شفا
 صحیح اولور **الجواب** اولماز وله عویمه زید زوجه سر هندیش اوج طلاق
 بوشا و قد نضکر بلاطه ینه تزوج ایدوب نجاعت ایلمسه زین نه لازم اولور
الجواب تفریق شدید و تفریق اولور سخی ایسه کافر در وله عویمه هندیش
 زیده بنم اولاد اولماز مملوکه جاریم زیننه تصرف ایله اولادک اولسون
 دیلمکه زید زیننی تصرف ایدوب اولاد اولور هند مجرد تصرفنه اذن ویر
 ایدر دیو زیننی و اولادنا زید دن المغه قادن اولور **الجواب** اطلاق ایدوب

مظهر
 لا یصح نکاح بشهادة
 المرأهین

اولاد زید دن ایدو کنه اقرار ایدر سه اولاد ینی الیماز زیننی الورع عویمه
 زید زوجه سر هندی و اولاد صغارینه بلا نفقه قویوب افر دیان کندکده
 هند زینون استدانه ید طفو بولدمنی تقدیر چه حاکم رای ایدوب عرومی زیدک
 ذم ناسن اولان اچه سنی جمع و تحصیل ایدوب هر نور له اتفاق ایلمه دیو
 و کل نصب اینک شرف اولور **الجواب** اولماز لکن ناسدن دین و
 هندک زوجه سینه مور اولنله قاضی ما امر نور دن اتفاق امر ایتمسه شرف عدل
 اعتراف اولمینه در و دفع حال قاضی تک معلومی اوج جمع امر شرف عدل
 وله عویمه ماقول شیخ الاسلام فی رطب مات وترک اولاد اصغار اولم تیر
 شانه المال صرف اخ المتوفی الی نفقة الصغار بلا اذن الحاکم الی ان
 یبلغوا علی ان یرح علیهم بعد البلوغ فهل له ان یرح علیهم بعد بلوغهم
 و یأخذ منهم ما اتفق لهم ام لا **الجواب** لیس له ذلك وله عویمه زید سفره
 کندکن قول عمر و ریح و نفقه ید صرف ایلمسه سن دیو زوجه سر هندیش
 ایدوب هند ذریع صدقندن ایکن عمر و ضمه اولوب بیع ایدوب
 اطلدن عمر و ک قیمتی نقدر ای اچه افودن استدانه ایدوب نفقه
 ایندکن صکر زید سفره وقت ایلمسه سایر ورثه هندک نفقه اچون
 استدانه ایندکن اچه ادا ایلمدن عرومی هند دن المغه قادر اولور
الجواب زمان معاین اچون قدر معینه تراضی ایله قبض ایش
 ایسه اولماز وله عویمه زید باباسی عمر و ک جاریمه سنی موفقی یوق ایکن
 تصرف ایلمسه بطل عمر و جاریمه فرنون بلا وطی اطلاق اولور **الجواب**
 اولماز وله عویمه زید هندیش تزوج ایندکن هر جاریمه و هر التوال بلارک
 و هر التوال زحیم و سکر رفت اسباب ایدوب هر یک اوزن عقد نکاح
 ایش ایتمسه اولسه حال زید وفات ایندکن ذکر اولنا ایشیا هند مقدما
 البویر کش اولماکچ هند سایر ورثه یدندن اولان ترکه دن طلبه قادن

ار

الجواب اول الرزق بونم مهر مجل ایسه مهر شنی الور و له عقی هند کند و
 زین تزوج عمر و یو کیل ایند کن شو قدر مهر شنیه او کنه دیو یقین ایتموب
 عمر مهر شنی بوزیک آنچه ایکن جابن عقد و بکر مریش سکر آنچه شنیه ایسه بعد
 بنده اعلام ایتموب بعد الدخول بنده وفات ایدیجک سایر ورند هندک بو مقدار
 مهر رضاسی بوقا ایدر دیو زید دن مهر شنی حصه طلبنه قادر اولور لر
الجواب اولور اوله عقیه زید عمر و ک قیر هندی تزوج ایند کند نصلکه مقدا
 عمر و ک روجه سر اولوب هندک اوکی اناسی اولان زینبی دن تزوج مراد ایسه
 شخا هند زینبی جمع جان اولور **الجواب** اولور لایاس بد دینت زینب
 ذکر دن اولسه هندس تزوج جان اولور در هر طرفه حومت بونما اوله عقی
 زید غایک روجه سی هند زیدی وفات ایدر دیو عمر و تزوج ایدر عمر و دن
 حامل اولسه بعن وضع حمل ایتمس زید جیا کلوب مرغله هندس عمر و دن توغولی ایو
 ایسه وضع حمل ایتمس زید بنده وطنی جان اولور **الجواب** اولماز اوله عقیه زید
 هندس ربه بود بوقا ایکن تنها ایکن کجر و الدم هندس و اردم دیو نکاح ایوب
 هندک زید دن بر ولد اولسه زید دن نسبی ثابت اولور **الجواب** اولور
 نکاح فاسد اولجی و له عقیه زید اخر دیار ده ایکن منکوصه سر هندس کور زید
 بنه بو شامشدر دیو عمر و تزوج ایسه زید کله هند منکوصه سی ایو کنه
 عمر و ایله هندس مواجه سنده اثبات ایوب بنرغله ایجی هندس عمر و دن مهر سی
 المغه قادن اولور **الجواب** بعد الدخول اولور مهر شنی ایسه و کل ایسه مهر شنی
 الور مهر شنی ناقص ایسه زیاده ایسه مسای الور و له عقیه رتقا اولان اولور
 زین تزوج ایو و وطنی قابل اولما معنی بو شامشدر نصلکه رتقا بو قدر دیو کور
 نقر ایو و بکر تزوج ایسه بعن رتقا ایو و ک ظاهر اولجی بکر نکاح فاسد ایو
 بنده مهر و مرگه قادر اولور **الجواب** اولماز امر حاکم ایله شنی ایتر و دیو
 زید هندس هندک وطن اصلیسر اولکیان موضعن تزوج ایو و مدت سفر اولان

مطلقه
 فی بیوت النسب نکاح

وطن اصلیسر کنور و کن صکر زید کمر ار ذکر اولان موضعن الور کنگ
 استدر که هندس زینب نک رضاسی اولما کجی صیر الور کنگه قادر اولور **الجواب**
 اولور مظنه افساد اولما کجی و له عقیه هندس جارنه محلو که سنگ نصرنی زوجی زینب
 احلال ایسه زید جاریه یه تصرف ایکن طلال اولور **الجواب** اولماز اوله عقیه زید
 قیر هندی عمر و تزوج ایو و عاریتیه بر شریک اسکان ایسه بعد عمر و اخر
 محله ده بر او استیجار ایو و ب هندس الور کنگ استدر که زید عمر و فاسق
 اولوب اشتقاتنک یو قدر دیو هندی و مرگه شخا قادر اولور **الجواب** اولماز
 قوم صالحین ایکنده اسکان ایچون حاکم ام ایتر سه جانم در و له عقیه زید زوجه
 هندک او زینب زینبی تزوج ایند کند ایچون زینب باشقه بر مسکن تدارک
 ایتر که قادن اولور **الجواب** باشقه کلید لنور بر او ده طلب ایدر باشقه حویلی
 او ده اولماز و له عقیه زید بنده بملکه دیار نه کیدر سکنه تزوج ایو بین دیو
 هندس رضایر مکان عقد نکاح ایتمس اولسه حالای زید هندس دیار نه کور کنگ استدر
 هند امتناع قادن اولور **الجواب** زید ایمن اولوب و اراجخی بر ایله بولورده
 امن و اریسه اولماز و له عقیه زید روجه سر هندک لایوس خاله سی قبری
 زینبی تصرف ایسه هندس زینب طلال اولور **الجواب** طلال ایسه حرام اولماز
 زید بیک آنچه مهر موبل الم تحت نکاح حظه اولان هندس تطلیق ایو و بعد التیوز
 ایچو مهر او زینب بنه تزوج ایند کن صکر زید وفات ایسه هندس مقدا مهر
 اولان بیک ایچو ایله صکر اولان التیوز ایچو یه زید کتر کنگ استدر المغه قادن اولور
الجواب بعد الدخول باین ایله تطلیق ایتر ایسه اولور طلاق رجعی ایسه مهر
 ثانی ده خلاف و اردر اگر قبل الدخول ایسه مهر او کک نصفن الا فر و له عقیه زید زوجه
 هندس تطلیق ایو و اولان نکاح ایچو مهر ادا ایند کند نصلکه بنه هندس اولان بیک ایچو مهر
 تزوج ایو و خلوت صحیح اولسه بعن زید هندس طلاق باین ایله تطلیق ایو بیک
 هندس ذکر اولان اون سکر ایچو مهر زید دن المغه قادن اولور **الجواب** اولماز

کتابخانه طلاق رجعی در حکم عدل اولی و در عیقه زید هند مرتد از احوال
او زن تزوج ایدوب هندک منکرند ساکن ایکن بلا ضرورت هندک منکرند از احوال
ایمک استند زید فاسق و فاجر اولوب زید در نهند امن او فری اولی اویند
چشمه فادون اولور **الجواب** اولماز حاکم زیدی ضیق و فساد در منع ایکن
جس ایدر حکم قوم صالحین او زمانند ساکن اولی ایدر هند رجعی
ایندر تک ایکن ایدر سه کمر او فری و جس ایدر اوله عیقه زید در مست لا تعقل
ایکن هند زینه به تزوج ایسه عقد فری صحیح اولور **الجواب** اولور اوله عیقه
زید زوجه سر هندر اوج طلاق ایله تطبیق ایدوب بغیر طه کمر او تزوج ایدوب
از و اوج معامله سر ایسه زین نه لازم اولور **الجواب** بوخر ایله قولی اولور
کتاب الرضاع زید رضا عاقر فرزنداشی هندک نسبا قهر فرزنداشی نکاح
المیق جانر اولور **الجواب** اولور اوله عیقه **کتاب الطلاق** زید فلان فعل
ایشکمه طلاقه شرط واردر دیوب لکن شرطی اولسه مجرد شرط واردر بیگله
اول فعلی اشکدکن طلاق واقع اولور **الجواب** اولور اوله عیقه زید زوجه
هنده دورت کمره وار خاتون بدن بوش اول بوش اول بوش اول بوش اول بوش
طلاق نجبه واقع اولور **الجواب** مدخول با ایسه اوج طلاق واقع اولور عیقه
زید زوجه سر هنده عمر وک اوینه وارنه اگر وارر سک اوج طلاق بوش اول دیسه
هند عمر اویندن چوب کند که صکره وارنه زید شرطی مجرد در احترام
اولی هند طلاق واقع اولور **الجواب** اولور مکی یا خور سکناسی باغ او بوش
در عیقه هند زوجه زید در نشوز ایدوب بنه تطبیق ایله دیو اسبابی افر
اوه نقل ایکن زید هنده وار طوم اول دیسه طلاق واقع اولور **الجواب**
اولور بولفظ مساعده معروف اولی اوله عیقه زید جینه انچه بوق ظل ایدوب
داینه دین طلب ایکن اگر بر انچه وار ایسه عورت اوج طلاق بوش اولسون
دیه صکر جینه بر انچه بوشی طلاق فری واقع اولور **الجواب** اولور اوله عیقه

زید ایله عمر وک بر آری فوالم رضایع اولور قدن صکر مکرک یذعن بولمان قول
زید بندر دیوب اگر تم وکل ایسه عورت اوج طلاق بوش اولسون دیسه مکر
دختر زید کور دیو اعتراف و تسلیم ایسه عمر اول توانا بندر دیو و عورت ایدوب
بکرک یوزنه یینه اقامت ایسه زیدک زوجه سنه طلاق واقع اولور **الجواب**
اولماز اوله عیقه زید عمره عورتک اوج طلاق بوش اولسونی دیدکده
عمر و دخ یینه دیسه زوجه سنه طلاق واقع اولور **الجواب** اولور اوله عیقه
زید زوجه سر هندر تطبیقه عمر و توکل ایدوب اوج طلاق ذکر ایتمه مطلقا
تطبیقه توکل ایتمس ایکن عمر و هندر اوج طلاق ایله تطبیق ایسه طلاق مذکور
واقع اولور **الجواب** اولماز زید اوج طلاق نیت ایتمه قول بخارده و که
زید زوجه سر هند بن سنی عورت م برینه طوم وار الله اصم لوقا دیسه نیتی
طلاق اولی واقع اولور **الجواب** اولور اوله عیقه هند زوجه زیدک رضا
باباسی اوینه وار دقده ایرت سنی زید ارجحه واروب غضب ایدوب هندک
باباسنه بن انون وار کلام بر دخ اویم هند کلسون دیسه طلاق واقع اولور
الجواب طلاق نیت ایتر ایسه اولور یا خود انده موقوف ایسه اوله عیقه
زید زوجه سر هنده بو کون جاریه صاملای اولور سه نکاح و میره بن ان شایه
بدن اوج طلاق بوش اول دیسه اول کون جاریه صاملای هند بوش اولور
الجواب اولور طلاقه تطبیق اولما بختی اوله عیقه زید مرض موئنه عقل اشکدکن
دکل ایکن زوجه سر هنده عمر وک تلقینی ایله بوش اول دیسه طلاق واقع اولور
الجواب اولماز اوله عیقه زید والد سیک و زوجه سی هندک اوینه و دین
و ایمانه حاشا و طی ایله شتم ایدوب و هند فحبه دیسه شعا طلاق واقع اولور
بوخته فحبه دید و کجا ج شدن لعان لازم اولور زید لعان ندان محمد و غی بعد مرجه
بعد الملاءنه قاضی توفیقه محتاج میدر **الجواب** دین و ایمانه شتم ایله کافر اولور
هند باین اولور اول لفظه لعان لازم اولماز توخر لازم در اوله عیقه بر صل حلف

سفسر

مطلد
دین و ایمانه شتم ایله کافر
زوجه سر باین اولور

بالطه الثالث من زوجته ان لا يدخل عليها سنة كاملة وقد اضطر الى دخولها
دون الجماعة فماذا يكون الحكم في ذلك اقوالنا ما جرت **الجواب** ذلك ايماء فان
مضى اربعة اشهر على ذلك بابت زوجته ولم يحرمه زيد زوجته بعدك او زوجه
اكر تزوج ايسر من اوج طلاق بوش اولسون ديوب بعد زيني تزوج ترا
ايتكن هندی باين طلاق بوش ديوب بعد انقضاء العدة زيني تزوج ايسه
بعد هندی نه تزوج ايدك جابر اولور **الجواب** اولور وده عوم زيدا
دياردن زوجه سي هندی بنون اوج طلاق بوش اول ديوب هر هر نكوت كوند
طلاق واقع اولور **الجواب** اولور وده عوم زيد فرزنداشي عمره اكر سنك
شوقو كند ايجو او كيه كير رسم عورت اوج طلاق بوش اولسون ديسه بعد زيد
اخر قبولان زبور اوه كركك طلاق مذكور واقع اولور **الجواب** عداوت عمره
اولوب اوينه دخول باين ايدك اولور قابوك خصوصي مراد اولما متعارف
وده عوم زيد زوجه سي هندی حامل ثلث تطلق ايمش اولسه بعد وضع الحمل بلاطة
تزوج جابر اولور **الجواب** اولما باطل خيال ادر وده عوم زيد زوجه سر هندی
اخر دياردن معنون ورسوم مکتوب ارسال ايدوب بن سندن فارغ اولدم ايسه
لكن طلاق ذكر ايمش اولسه زيدك بوكلاميله هندی طلاق واقع اولور **الجواب**
مکتوب زيدك ايدوك معلوم اولوب طلاق نيت ايتد ايسه يا خود بوكلام طلاق
سوف ايسه اولور قول مختاره وده عوم زيد زوجه سي هندی قبل الدخول
طلقات ثلث ايله تطلق ايتكندن هكرو قاضي قبل الدخول اولجى بعض
علما طلاق باين اولور ديشلردر ديوبلا خليل نه تجدي عهد ايله طلاق اولور
جواز نه حكم ايسه زعا حكم معتبر وناقد اولور **الجواب** اولما قول باطل ادر عوم
زيد داماد عمره اكر قرك اوزر نه زوجه افر تزوج ايدرك و جابر طوطر
بن ديوك اولسون ديدك عمر اولسون ديسه زيدك نيتي باين طلاق و عوم
نيتي طلاق ثلث اولجى هكرو زوجه افر تزوج ايتك تقدیر چه نه مقوله طلاق

مطد
هر هر مکتوب ايله طلاق قور

واقع اولور

واقع اولور **الجواب** اوج واقع اولور احتياط ادر عوم زيد زوجه سي هندی
ايسه طلاقات ثلث ايله تطلق ايتكندن هكرو ديسه در ديوبلا طلاق
المق جابر اولور **الجواب** اولما زوله عوم زيد كونه بعد شراب ايجو عوم
بوش اولسون ديدكندن هكرو اچمكله سكر رته سنه دارسه زوجه طلاق
واقع اولور **الجواب** اولور وده عوم زيد جين غصنه زوجه سي باين
طلاق ايله تطلق ايتكده اوزر نه ايك ساعت مرور نه هكرو حدت ايله اوج
طلاق اولسون ديسه اوج طلاق واقع اولور **الجواب** مودول ايسه اولور
قول مختاره وده عوم زيدك زوجه سر هندی بعض خاتونلر ايله فرار لغه واروب
كلدك زيد مرور فرار لغه وارر سگ بندن اوج طلاق بوش اولور بونع الحال
بن مراد اولادك فرار لغه فرار سگ ديكرد ديوا اولادك فرار لغه
اخراج ايسه بعد هندی فرار اولادك فرار لغه وارر طلاق واقع اولور
الجواب اولور كلام اجبر تفصيل اولجى وده عوم زيد خسته عقلم باشك
بوقا ايكين زوجه سي اوج طلاق بوش ديوب نيه عقلم باشك مکتوب وقت ايسه
زعا طلاق واقع اولور **الجواب** اولما زوله عوم زيد عمره طلاق برده اولور
قوتك فلان نصبه يه كتور فرسك عورتك بوش اولسون ديوب عمره و فر اولسون
ديدكندن هكرو بکره دخی عمر و ك شهر سنك اوزر كيه اولسوني ديدكندن اولسون ديسه
بعد بکر قوتك نصبه يه كتور ميوب اوجيره الوب كتنه بگر عورت بوش اولور
الجواب اولور متعارف اوزر وده عوم زيد عمره سكر طالق قطعاً تعقل ايمش
زوجه م اوج طلاق بوش اولسون ديسه طلاق مذكور واقع اولور **الجواب**
اولور وده عوم هندی زوجه زيد ايله نفقه عدت و مرور اوزر نه خاله ايتكندن
هكرو قبل انقضاء العدة زيد هندی اوج طلاق ايله تطلق ايسه طلاق نثنه واقع اولور
الجواب اولور وده عوم زيد زوجه سر هندی دين و ايماننه حجاج تقطيله ستم ايسه
وقت واقع اولوب زوجه هندی زين و ارنغه قاون اولور **الجواب** اولور وده عوم

زید استانبولان اخو قصبه به کیدرم زوجه مهند بندن اوج طلاق بوش اولسون
 دسه بعد اسکدان حضرت ابی ایوبه و غلطه به وقاکم باشایه وار غلطه طلاق
 مذکور واقع اولور **الجواب** اولماز متعارف اوزن و لر عیقه زید زوجه سی
 بنده اگر اوون طشره چو تک بندن بوش اولور دیوب کمار بنده اگر بنم
 موقت طشره به کیدرسک اوج طلاق بوش اولور دسه هند اوندوب زیدک
 موقت طشره به کتسه طلاق ثلثه ایله مطلقه اولور **الجواب** کلام ثانی ایله
 انشاء قصد ابتدا دسه اولور و لر عیقه بر قصبه به اشقا کلوب زید امامه جماعتکده
 شو قدر غرض جمع ایدوب. بزه تقیم ایترسک دیو شرط و بر دکلمن نفسم
 اشبد ک قدر مصلا ان شاء الله دیدم دیو یابین ایسه امام زینور کونین
 نحاشی اوزن اولوب زید و صلاح ایله معروف اولنج یعنی ایله مصدق اولور
الجواب زمانه ده تصدیق اولماق اختیار اولمشدر زید و صلاح ایلی بصوبه
 اولمقده اولور و لر عیقه زید روجه مهند اوج طلاق بوش ایوبه بعد بنده
 الموق استدلک مراهین او غلامه طر اولنج جائز اولور **الجواب** قبل البلوغ
 جماع ایدوب. بعد البلوغ تطلیق ایدوبه جائز در و لر عیقه زین و سوغا لخص
 اولوب نماز قلمن و سوسه ایله خاتونه اوج طلاق ایله بوش اولسون دسه
 طلاق واقع اولور **الجواب** اولماز جنون و یا عته ایله حاصل ایسه و لر عیقه
 زید اگر قزم هند او یکه کلوبه ان شاء الله طلاق اوزریمه اولسون دسه هند
 زیدک اوینه کلد و کما تقدیر ان شاء الله کلانسه مقدم زینش ایکن طلاق واقع
 اولور **الجواب** اولور متعارف اوزن تعلیق طلاقه نفرف دکلد و لر عیقه
 زید خاتونه هند باین طلاق ایله تطلیق ایدکن عدت ایکن بینه تزوج مراد
 ایدوب هند بنی دو کور سو کرسن اگر دو کوب و سو کیه طر اولور سکر ایدوب
 دیکلن زید اگر دو کوب سو کرم بینه بندن باین طلاق ایله بوش اولسون دیوب
 تزوج ایله بعد زید هند بنی دو کوب و سو کد و کما تقدیر باین طلاق

مطلقه
 زید و صلاح ایله معروف اولنج
 یعنی ایله تصدیق اولماق

مطلقه
 مراهین او غلامه حله اولنج

مطلقه
 و سوسه ایله تطلیق

بسن

وام

واقع اولور **الجواب** اولور تزوج ایدوب. دو کورسم مراد اولنج و لر عیقه
 زید کت کما حله اولان هند و زینبی بلا تعین زوجه بندن اوج طلاق بوش
 اولسون دسه طلاق تعیننه واقع اولور **الجواب** کند و تعین ابتدا اولور
 زید زمینک مطلقه سی هند ذمه نکر عدت نام اولدین عمر و ذمی نه تزوج صحیح اولور
الجواب اولماز قول امامین اوزن و لر عیقه اخر دیارده زید اوج طلاق بوش
 بوش اولسون ایکن سنه به دک و لایتمه وار فرسم دسه طلاق مقدم ذکر ایکن ایکن
 سنه طوع ایتمه دیو روجه مهند طلاق واقع اولور **الجواب** اولماز و لر عیقه
 زید خاتونه هند نجسه دیکله هند زیدون بوش اولور **الجواب** اولماز عیقه زید
 اگر بر در شراب و عرف ایچکم عورتیم باین طلاق بوش اولسون دیدک کوصله
 اکشی نوزن ایچمه زوجه مهند طلاق زینور واقع اولور **الجواب** اولور سکر
 اولنج شراب زینور و لر عیقه جنون غیر مطبق ایکن جنون اولان زیدک جنون
 طالنده کما طلاق واقع اولور **الجواب** اولماز و لر عیقه زید خاطر نه باین
 طلاق کتوب زینور ایله روجه مهند بوش اولدیکون هند بویله دیکله اولماز
 دیدکن زید کتسک اوج طلاق اولسون دسه هند سکوت ایسه طلاق ثلثه
 واقع اولور **الجواب** زیاده استد و کتبه ایجنوب اوج اولنج قصد ابتدا
 جز اولور و لر عیقه زید روجه مهند قمر قزداشم اول بر در بنایه کتور فرم
 هند طلاق واقع اولور **الجواب** اولور مراد طلاق اولنج و لر عیقه
 زید عمره اگر سنه ایدوب دکانه قورسم طلاق اوزریمه شرط اولسون دسه بعد
 عورت ایدوبه دکانه قورجم زوجه مهند طلاق واقع اولور **الجواب** متعارف
 اوزن اولور و لر عیقه زید روجه مهند ایکن دفعه باین طلاق ایله تطلیق
 ایدوب بینه الدفد نصلکه هند بنی کتسک و ارصا علی ایله دسه محدود
 دیکله اوج طلاق واقع اولور **الجواب** طلاق نیت ابتدا بینه اولماز و لر عیقه
 زید محله مؤذنه اولان عمره خلاف شرع سوز سولیوب دخل و توفض ایدوب کورسم

مطلقه
 زید زمینک مطلقه عیقه
 اگر چه کند سرائیندره عدت
 معتبره و کورسم تزوج صحیح
 اولور کتبه القصص المسموعه
 عیقه علی کتبه

مطلقه
 فی طلاق المجهول

مطلقه
 طلاق اوزریمه اولور
 دیو شرط ابتدا

اوج طلاق بوش اولسون ديسه بعد عمر و حين غضبند طاش قاله رس اولسون
قصه ايلسه طلاق نكته واقع اولور **الحجاب** اولور و له عوم زید زوجه سی بنده
الکده اولان موقه کیمکدر دیو ویر اکر دیو ویر زسک اوج طلاق بوش اولدیکن
هند دز موقه فلان قوشنگدر ديسه طلاق واقع اولور **الحجاب** اولماز واقع
دیديسه و له عوم زید عروه اکر فلان کون بکاشو مقدار اچه کنور زسک زیدیم
اولسونی دیوب عمر و دز اولسون دیدکن صکر زیدین دیدیم اوج طلاق قدر
دیجک عروینه اولسون ديسه بعد عمر اول کون مبلغی کنور تک زوجه سنه
اوج طلاق واقع اولور **الحجاب** اولور و له عوم زید دیو ویر اولان عمر و دز
مخبره حواله یه ویروب تسلیم ایندکن بکر عروه اکر فلان کون کلوب نمله خلتسک
بن دیدیم اولسون دیوب عمر و دز اولسون ديسه بعد تعیین اولان کون کله و
تقدیر حجه دیگر کون سنک زوجه ک طالق اولسون دیو نیت ایتدم ایدر دیو
عمر و دز زوجه سنه طلاق واقع اولور **الحجاب** اولماز اول لفظ طلاق معروف اولور
عمر و قبول ایتدیسه و له عوم زید سر خوش اولوب لایعقل اولدوغ حالین زوجه
بنده نیت استمرس دیوب هند دز استمرس دیدکن یوز طلاق بیکر طلاق بوش
اول ديسه هند مطلقه اولور **الحجاب** اوج طلاق بوش اولور بلا طقه حرام اولور
وله عوم زید جنونه حالین زوجه هند طلاقات نکت ايله تطبیق ایدر بعد اقامت
بولاق هند ک اولیا سر جنونک طلاق واقع اولماغله هند نیت زین تسلیم راز
ایتدکن زید هند طلاق دیگر دوکن اکر چه بکاجنون دیر لر در کجی سی کند و
بلور دم عقلم دز نیت ایدر نیت طلاق واقعد تحلیل اولنما نجه قول ایتدیم
هند طله یه راضیه اولمغله زید قولندن دیو نیت فی الواقع ایتدیم
بلزین اولچنده عقلم بوغیدر ديسه قولنما سنه اعتبار اولور **الحجاب**
اولماز و له عوم زید اکر جاریم هند بیع ایدریم زوجه اوج طلاق بوش اولسون
دیدکن صکر زید هند ناسه زینه هبه ایدر زین هند راضیه مع ایدر

کشتی

کشتی نیت زین هبه ایلسه زوجه سنه طلاق واقع اولور **الحجاب** اولور و له عوم
زید زوجه سی بنده اکر بر دز سنک کو ملک کبر سم بندن بوش اولدو بعد
هند ک ایشلد و ک برون اولان کو ملک کبیه هند بوش اولور **الحجاب** اولور
وله عوم بر قضیه ایا لیسنی نقتیشه مامور اولان زید ایا لیا مزون یه بچکرده
اشقیاء حوامر یومی دیو سوال ایندکن یوقدر دیو طلاقه شرط ایلسه لر بعد
اچلر نیت حذر طائفه سنک اشقیاء حوامر ظاهر ایتدکن ایا لیا مزون حین
شرطه اشقیاء حوامر یوقدر دید و کزده نیت طائفه موقه دن غیر زده یوقدر
دیجک ایدر ديسه لر مزبور ک زوجه اینه طلاق واقع اولور **الحجاب** رعایا یه
خطاب ویلین ویر دیلر سه اولماز جمله یه اولوب انکر شر و فسادندن خوف
ایدوب قصر نیت ایتدیله ایلسه دیبانه اولماز و له عوم زید اول علم عمر و وفات
ایدر زوجه هند اوج طلاق بوش اولسون دیدکن صکر زید هند باین
طلاق ویروب اوج کون عمر و دز اولسون ديسه بعد طلاقات نکت واقع
اولور **الحجاب** مدخول ایا ایلسه اولور عینه اولجی و له عوم زید زوجه سی
هند راضیه حوقق استیوب هند امتناع ایندکن زید اسبابین ایدر
یره حقه مخالفه و طلاق ذکر اولنما کجی هند زید دن بوش اولور **الحجاب** اولماز
زید جنون اولوب زوجه هند ک اولاد نکر نفقه و کسوه کرسنه تدارک قادر
اولسه هند زید دن کند و ما توفقه قادن اولور **الحجاب** اولماز امام محمد
قول ایلد حاکم عملة مامور اولما کجی و له عوم اوج منکوصه اولان زید عورتیم اوج
طلاق بوش اولسون ديسه یا لکر بر نیت یا ایلکسی نیت تعیین ایتسه اوج صید طالق
اولور **الحجاب** کند و یه تعیین ایتدیم بلور و له عوم هر چه نیت متصل اولوب
جمله سنک حوامر قیوسی بر اولان اون بوش اولدو ک بر نیت ساکن اولان زید
سکر حالین زوجه سی هند بیخبر اولوب اکر بو اوده یه کویچه دن غیر
کبر سم بندن اوج طلاق بوش اول ديسه بعد اول اوده یه اول کجه دن غیر

کیر سوپ ذکر او ده لک اخونه کرجک طلاق واقع اولور **الجواب** اولماز اوله عومعه
زید اگر سن عمر و قتل اتمه عورتی اوج طلاق بوش اولسون دیسه لکن زمان
تعیین اینه بعده فرصت بولوب قتل اتمه عورتی بوش اولور **الجواب** فوزه
ولالت بوعینه اولماز اخو حیاته دکلین اوله عومعه زید اول طلاق باین ایه مطلقه
اولان هند قبل انقضای العلق و فوات ایسه زید بنده وارث اولور **الجواب**
اولماز اوله عومعه چند سلطانیدن اولان زید بنده کدر اولوقن زوجه سی بنده
کفایت مقداری نفقه سن تدارک ایدوب کند کدن صکره هند نفقه دن عجز
وارد دیو قاضی شافع المذهب ثانی نصب ایتدوب کند و تفویض ایتدوب
فادن اولور **الجواب** اولماز اوله عومعه هند زوجی زید حکمه احضار ایدوب
بکا اوج طلاق ویردر دیوشه و کبر خه اقات ایدوب برین احضار کندکن
زید فرا ایدوب غائب اولسه شهود تطبیقی اجبار ایدیکجه هند زوج افوه
وارمه فادن اولور **الجواب** اولور عدول اولوب بنده اعتمار کلچیک و کده
زید شکر عروه ضیح شرکت ایتیمه ایدوب عورتی اوج طلاق بوش اولسون
سن دخی ایدوب کک کلامک معنور اوزر که اولسونی دیدکن عمووده اولسون دیسه
بعده مفارقت ایدیکجه زید و عموک عورتی بوش اولور **الجواب** اولور متعجب
اوزن اوله عومعه زید عموه اگر من بعد شرب خمر ایدوب عورتی اوج طلاق بوش
اولسونی دیدکن عمو و ذخان شاه ایه اولسون دیسه طلاق واقع اولور
الجواب تعلیق مقدم اولوب طلاقه منصرف اولماجن اولور اوله عومعه زید زوجه
هند کونن بش اچه آنکه راضیه اولماز ک اوج طلاق بوش اولور **الجواب** اولور
راضیه اولوب و فایتمه دیسه طلاق واقع اولور **الجواب** اولور اوله عومعه
زید بنده سکا شو قدر انجوامات ویرش ایدوب دیو دعور ایدوب هند ایکار
ایندکده زید اگر ویردم ایسه عورتی اوج طلاق بوش اولسون دیسه اثباته فاد
اولوب هند خلیف ایسه طلاق واقع اولور **الجواب** اولماز اوله عومعه زید اگر

مطلوبه

بر دخی برش برسم عورتی اوج طلاق بوش اولسون دیدکن صکره قریندن بری
متر در دیو زید برش ویروب زید دخی عا الفکره بلیدین ایسه عورتی طلاق واقع
اولور **الجواب** اولور اوله عومعه زید بنده تزویج مراد ایدوب هند امتناع
ایندکن زید برین دخی سنه استرم الوب الاصح اوج طلاق بوش اولسون دیسه
بعده زید بنده هند الحق بوش اولور **الجواب** اولور اوله عومعه زید اوج طلاق ایه مطلقه
اولان هندی تجلی مراد ایندکن قوسه عموه تزویج ایدوب عمو برین ایسه ایسه بو
طریق ایه مطلقه ایدوب زید بنده الموق جانر اولور **الجواب** بعد الفوق ایسه ایسه
بعض شایع بخوثر ایتدوب اولما بکدر اوله عومعه زید متوفاکر زوجه سی هند اجنبی یا
تزویج ایتدوب خصایر سنل اولان صفار ایه وطن اصلبسی اولان دیار نه کتک
استدکن زید ک بابا عمو و صفار رقومه به مانع اولغه قادر اولور **الجواب**
کاح انهن اولد ایسه اولماز اوله عومعه زید زوجه سی هند خشی اچون تطبیق ایدوب
هند بنه خشدن فراغ ایتدوب محله اول محله به قوسه / زید صغیر اولغنی او مقوله
عورتی ایانم دیو هندک الذن المغه قادر اولور **الجواب** اولور امانته اولماجن
هند بنه صغیره به تریبه به نسا طائفه سنل اناسک امانته زیندن غیر کمنه
اولوب بککن بابا سی زید زینک الذن المغه قادر اولور **الجواب** مشترک
دکل ایسه اولماز اوله عومعه زید فقیر اولوب نفقه به محتاج اولجی افر دیارده اولان
اولغ عموک بکرده اولان اچه سنه معرفت حاکم ایه المغه قادر اولور **الجواب** حاله
حاکم معلوم ایسه یا خود بکر دین و نفقه به متو ایسه اولور اوله عومعه زید دینک
زوجه ک اسلامه کلوب ولد صغیر دخی سلم اولسه و لکن نفقه سی زید لازم
اولور **الجواب** اولور اوله عومعه زید صغیر اناسی هندن ایتمه اموال وارزاق
وار ایکن نفقه سن بابا عموه لازم اولور **الجواب** اولماز اوله عومعه صورت
مزبور ده عمو زوجه سی زین ایه زید صغیر ک ملک اونن بر قیسنه ساکن اولسه لر
بعده زید بالغ اولوقن عمو دن ابر مثل طلبنه قادر اولور **الجواب** عمو ک کتابه

احتیاجی و ارایه یا خود زید مر اهی اولوب کندی بله کن ایسه اولماز
 و له عیقه نفقه به محتاج اولوب مالک را اولیان ایتم صغارک اناری هند
 و عیلم زید اولسه نفقه کوی ققیب نه لازمه اولور **الجواب** ثلث هند ثلثان
 زیده لازم در و له عیقه صوت مزبون ده هند موسسه و زید معسر اولیج
 ققیب نه لازمه اولور **الجواب** هنده لازمه اولور و له عیقه هند صغیره بیتمه بی
 تحت نکاح اجنبی ده اولیان و الهه سی زینب نفقه ایله بساکن عی عمر و مرد
 بن بلا نفقه بساکن دیوزینیک بدندان المفه قادر اولور **الجواب** اولماز
 زید عموه مقدار اسباب ایداع ایتدکن صکره کافرستانه اسیر اولور و بکر
 هندک نفقه و کسوه به احتیاجی اولوب غیر اموال وارزاتی اولسه هند رای
 حاکم ایله ذکر اولنان اسبابا عمر و دن الوب نفقه کینه صرف ایتدکن قادر اولور
الجواب عمر و بوکه مقایسه یا خود حاکم عالم ایسه مودع اولان کسوه و نفقه
 جنندان ایسه اولور و له عیقه زید دن مطلقه اولان هندک صغیره قریب
 هندک و الهه سی خدیجه بن حبیبی بساکن دیوزینیه الدقدن صکره هند
 حضانه بندر دیو کندر حجره الوب حاکم زیدک اوزرینه نفقه تقدم ایتدکن
 صکره هند تقدم اولنان نفقه یا زید دن طلب ایتدکن زید مقدا خدیجه حبیبی
 بسکمه تعهد ایتش ایدر دیو درنگه قادر اولور **الجواب** زید غائب اولمگه
 تقدم شرعی ایتدسه یا خود زید را حضار ایدر دیوزینه تقدم ایتدسه اولور
 زید زینب خمر ایدر سه طلاق ثلاثه اوزرینه اولسون دیوزینه ایدر بعده
 و تاتار بوزن سی و در سکر ایدن بعضی شئی ایچسه زوجه سنه طلاق واقع اولور
الجواب شراب ایچسه دیدر ایسه اولور و له عیقه هند مرندن و نفقه عیقه
 کوی و ولد صغیرا بساکن اوزرین زوجه زید ایله محالعه ایسه بعده هندینه
 دونوب و لو ایچون نفقه تقدم ایتدور زید دن المفه قادر اولور **الجواب**
 زمان معیار ایسه اولماز مکر معسر اولوب ولده ضرر متعیین اولان نفقه یا

مطهر
 صحیح النسخه علی الموسر
 دون المعسر

حضانه

حضانه

الوب

الوب کندر بد بونه اولور و له عیقه زید عبد مملوکا عمره اگر خاتونم هندو
 زینبک اوزر لرنه داخل اولور سکر بدن اوج طلاق بوش اولسونم دیدکد نضیکه
 عمر مزبون تاکنگ اوزر ایله داخل اولور و عی نقیر چه زید دن اوج طلاق بوش
 اولور **الجواب** اولور لر توزیع متعارف و کله و له عیقه زید عمر و دن فلا
 متاعک بکایع ایله دیدکن عمر و بیع ایتمکه شرط واردر دیوب لکن نغنده
 شرط اولسه بعد متاع مذکور بیع ایدکنک زوجه سنه طلاق واقع اولور
الجواب قضاء اولور شرط طلاق مراد اولیج و له عیقه ما قول الله (الایسلا)
 فی رجل قال لامرأته ان دخلت داره فانت طالق ثم دخلت الدار التي تسكن
 هند فیما بالاجان فله يقع الطلاق لا افیده **الجواب** نعم بیع و له عیقه
 زید هندر تزوج ایتدکن صکره عمر و زینب بو عورت زوجه کیدر دیدکن زید
 و کله را شناسد و دیسه بویله و یکل بوش اولور **الجواب** اولماز و له عیقه
 زید زوجه سرهنن مذکره طلاق و اثناء غضبندن اشته یول اشته قبور دیوب
 نیت طلاق اولسه هند زید دن بوش اولور **الجواب** اولور متعارف اوزر
 زید هر فعل قیحدن بعض اجباب منع ایتدکن بر در اول فعل بدن صادر
 اولور سه طلام حوام اولسون دیسه بعن اول فعل ایسه عورت بوش اولور
الجواب اولور و له عیقه زید فوت اولوب صغیر اوغیا عمر و صغیره قریبا
 هندر و زوجه سر زینبی ترک ایدر بعد زینب زوج اخره وار غله صغیرا
 لا بویس عملر بکر سن زوج اخره وار دک دیوزینبندن الموع استدکن زینب
 بن یا ندر نورانگ لوزر من کورب حجر من تربیت ایدر دیوب بکره و مکره
 قادر اولور **الجواب** اولماز و له عیقه **کتاب العتاق** زید عبد مملوکا عمر و
 سکر نیل خدمت ایله بعد مالکدن ازاد اولور دیوب عمر و در راضی اولوب
 درت بی خدمت ایتدکن نضیکه زید فوت اولسه ایتم صغارنه و صر اولان بکر عمر و
 بیعه قادر اولور **الجواب** اولور مکاتب علی الخدمه ایتدکن ثابت اولما بخر

حضانه

مکاتب علی الخدمه

زید عبدملوک که عمره مسلمین مخزن او غلام در ایسه عمره ازاد اولور **الجواب**
او غلام اولغه سنی مساعدا ایسه اتفاق اولور و کمال ایسه امام اعظم علیه السلام قولند
اولور و لغوی زید عبدملوک که عمره بر ایله دیدی که فضله سعه یا خود کتابت کسکه
قادر اولور **الجواب** بیعه قادر اولماز کتابت عمره که رضا سیکله جازر اولور
زید رضی موتن عبدملوک عمره و فاندن قرق کون مقدم ازاد اولسون دیو
بعن وقت ایسه عمره عتق واقع اولور **الجواب** و فاولور بعد قرق کون
یشاغه تعلیق بوغ انت ح قبل موتن بشهر کج اولور و صوت زبون ده
متوفای زبورک دیون کثیره سی اولوب تر که سی دیون ادا ایتد و کما تقدیر
زیدک ایتم صغانه وصی اولان بک عمره سعه شعا قادر اولور **الجواب** تعلیق
دالت دار ایسه لفظ عباد کما کئی اولور بوغ سعایت لازم اولور و لغوی
زید عبدملوک که عمره و مبلغ معینه کتابت کسد که فضله عمره زیدک بعضی اثنان اخذ
و اباق ایدوب استهلاک ایسه بعن زید عمره و یولوب عمره بد کتابت ادا ایدوب
ازاد اولور فضله زید ذک اولان اثنان کیمیتی عمره تقصینه شعا قادر اولور
الجواب اولماز و لغوی زید مطلق ایله مدبره ایتد که جاریه سر بندرام ولد
ایدوب اولور اولور اولور فضله کیم و کتابت علی الماله کسکه جاز اولور **الجواب**
اولور و لغوی زید سنی او غلام مساعدا سی اولان قوسا عمره او غلام ایسه
ازاد اولور **الجواب** اولماز و لغوی زید وفات ایتدکن و رفقه سنه انتقال
ایدن عبدملوک که عمره و چون قاضیه رسم قسنت ویر کدن قایوب حال مستنده
اعتناق اینتمش ایدر دو حضور حالکن اقرار ایسه / مجرد اقرار زبور ایله عمره
ازاد اولور **الجواب** اولور و لغوی زید با یاسندن ارثله انتقال ایدن قوسا
زین نفیسه تزویج ایسه محو دهنر تزویج ایله ازاد اولور **الجواب** اولماز
تصرف باطل در ایسی ذر ثور اولوب تفریق اولور نکاحه مباشرت ایدن
انم در امام ایسه غلام اولور و لغوی مدیون فوت اولان زیدک و ارث عمره

مدبره جاریه سنی ام ولد ایله

او غلام ایسه عبدملوک ازاد اولماز

و رفقه حضور حالکنه مورث حال مستنده اعتناق اینتمش دلو اقرار ایسه

مطلب ازاد مفلس مدیون قوسا ایسه صحیح اولماز

مفلس زیدک قولینی دینه ویر سوب ازاد ایسه زیدک افرا ما اولما کجی عینی وارث مفلس مدیون قوسا ایسه صحیح اولماز
منور صحیح و ناقص اولور **الجواب** اولماز که دین اسقاط اولنه و لغوی
هند مجنون رضی موتن جاریه سی زینبی بعضی کسکه القاسی المرافع ایسه
بعده قرق نداشت و وارثه سی خدیجه قبول ایتد که قادر اولور **الجواب** مجنون
اید و کما واقع ایسه اولور معتوبه ایسه اولماز و لغوی زید وقف ایتد و کما
منزل اولادنه بعد هم جاریه سر بند بعد مدینه سنون به شرط ایتدکن و
لعینقه الموعوده هند دیو یا زور بکن اعتناق اینتمش اولور **الجواب** تعلیق
لعینقه یا زلفله هند معتقه اولمش اولور **الجواب** کسکه معتقه دیو
یا خود معتقه یا زک دید و کما ثابت ایسه اولور و لغوی زید قوسا عمره
اشتر ایدر اولدکن عمره و رفته اعتراف ایدوب زیدک دکانتن سکر سینه
خدمت ایتد که هکله ح الاصل ایدر کس اثبات ایسه زیدک انچه سیکله دکانتن
کار ایتد و کما مالی عمره و لغوی شعا قادر اولور **الجواب** زید چون تجارت
ایدیک اولماز و لغوی هند معتقه رضی موتن جاریه زین معتق اولور
او ح سنه خدمت ایدوب بعن ازاد اولسون دیو منور ایدن غیر
و ارثی اولور زین مدت مذکور خدمت ایتدیر ازاد اولور **الجواب**
اولماز و لغوی هند جاریه سر زینه اگر کندر حالکن اولوب خیانت ایتدیک
مالکن ازاد اولور ایسه بعن منور جاریه کندر حالکن اولوب خیانت ایتدیک
عتق واقع اولور **الجواب** اولماز تعلیق منور واقع ایسه و لغوی
زید جاریه سر بندن بکا استقامت اوزن خدمت ایدر سکر مدبره اول
و خیانتک ظهور ایدر اولادکن ذر اولور سنی بیع ایدر سنی و ایسه
بعن هندک خیانت ظهور ایدر کیمیه قادر اولور **الجواب** اولور تعلیق منور
ایسه و لغوی زید با بک عمره که جاریه سنی اذنی یوق ایکن تصرف ایدوب
حامل اولد فضله عمره و جاریه با خود بیع ایتد کسکه زید سعه ایدر منور

مطلب مجنون کن اعتناق صحیح اولماز

سنگ

مطلب تعلیق ایله اعتناق

مطلب تعلیق ایله مدبره

ملاحظه

مطلوب
کوفی اختیار است
کافر اولور بمن بنکد
کفارتی لازمدر

اولور
اولور
اولور

زبور را بشکند و کتف درجه هفتاد لازم اولور **الحجاب** کفر اختیار است
کافر اولور میان بیدر است کفارتی لازم در اولور **الحجاب** کفر اختیار است
عمره بره رو سینهک باید یعنی دیسه شکار زین نه لازم اولور **الحجاب** عمره که اناسی
مخند ایسه حد قذف لازم اولور خوف کفر و در رسم ایسه و له عومنه زید با
عمره حکم ضرب و کت ایسه شکار زین نه لازم اولور **الحجاب** عامی و ظالم اولور
توزر شدین سختی اولور و له عومنه حاجت کوهان و صالح و اهل علم اولان زین
عمره اندر به ذخر اولر دیسه عمره نه لازم اولور **الحجاب** کفره رضا امر مسلمین
ببیدر واقع ایسه کافر اولور و له عومنه زید عمره اولان حقیقی طلب است کفر
عمره زین بکاجون اولور شسته بوجه سنگد جاکم الوری دیسه عمره شغانه لازم
اولور **الحجاب** توبه و استغفار لازم اولور و له عومنه زید ظالم اهل علم عمره ایله
دعور ایچون بکرنایه مراجعه اولور کماله ایدر کن زید در شغانه مخالف کلک
صادق اولور بکرنایه سوسک برضه بر سوخته دیسه بکره نه لازم اولور **الحجاب**
اتم اولور مرتبه سجه تقریر استخی اولور و له عومنه طلبه علم نمانه اولان طایفه
زید ایله عمره که حضور است اولور و زین میدان حق سنگد مقاتله این ام دید
زید دینمزه خطا در حقین دید کن طایفه مزبور دن بعضی رالبته مقاتله
ایک معقول بولم در شغانه وان کلیم شذر دیوب زید دن بر مقدار آنچه
استیوب و بر نرسک عمارنه قوز نزدیکه قادر اولور **الحجاب** اولور توبه
و استغفار ایله ضلالت زدن رجوع ایتمزله و لایه انرا احد و جس استیک
لازم اولور و له عومنه زید وجه سر بین حاشا لوطه ایسه زین شغانه لازم
اولور **الحجاب** تفر شدید اولور زید انرا جنت مواضع اولور جس
اولور و له عومنه زید عمره ایله دعواتی کور که میر لوان اولان بکره خطا با
امر الوب و اردقن بکر عمره که رشوتش الوب زید کن بدین اولان قنور و
امر لوس النذل الوب احوالی ایسه شغانه بکره نه لازم اولور **الحجاب** کافر در

مطلوب
کفره رضا ایله کافر اولور

در

نقل

قتل طلال در اولر عومنه متدین و اهل علم اولان زین عمره تهور ایدر کافر سن صلبه
سختی سن دیسه عمره نه لازم اولور **الحجاب** تفر لازم اولور علم تحقیق است دیسه
یا خود سکر کافر بولور کافر اولور و له عومنه زید جاه غضبند عمره بن سکا نقل
منکر ایدر بکلور برین و سن خدمتکار لایه و فر تصرف ایدر ش ایدم دیسه شغانه
زین نه لازم اولور **الحجاب** تفر لازم اولور و له عومنه زید عمره که اختره و تفر
جماع لفظی ایله شتم ایدر جهود دن اشدر سن دیسه زین نه لازم اولور **الحجاب**
تفر لازم اولور ندهب حقه شتم است دیسه تجدید ایمان و نکاح لازم اولور **الحجاب**
وله عومنه بعضی کسند اجدد طلب مال ایچون اسواق دن اوتور قرآن کماله ایدر زید
مصنف شغنی بر او زین تویوب آلات ساز چالوب هنگامه کمر اور تا سنده
او توبه احکام قرآن عظیم بولم در دیو اکازیب سولیب حاکم الشریع
و تیسه ایدر کونکله نه متنبه اولور از نور راه شغانه لازم اولور **الحجاب** تفر
و جس لازم اولور و له عومنه زید که عمره امانت اولان جاریه سن بکر ایدر
بر کجه اوده سنگد کر لیوب اوده سنده بولنسه بکره نه لازم اولور **الحجاب** تفر
شد و جس مدید اولور و له عومنه زید شغنی حاکم الشریع عمره که حکم سن
بصوب طاشلیوب حکم ده اولان سلیمک حاشا جماع لفظی ایله عورت لرنه و اولور
شتم ایسه زین نه لازم اولور **الحجاب** تفر شدید و جس مدید لازم در توبه
صیحیحه شرط ایدر احوال اولور و له عومنه زید عمره جاه غضبند بره
کافر بره جهود بره زید دیسه زین نه لازم اولور **الحجاب** تفر لازم اولور
زید زوجه سر سنگد قنر اشتر عمره ایدر جبر الواطه ایسه زین نه لازم اولور
الحجاب تفر شدید اولور اولور اجنت مواضع جس اولور قنر
مشرد و له عومنه مشرب الخمر و تارک الصلوة اولان زید عمره بره کافر
دیسه عمره نه لازم اولور **الحجاب** استخفاف حرمات نیلوب زجر و منع ایچون
دید دیسه تفر اولور از اسلامه بولور ک شتم است دیسه تفره سختی اولور و له

مطلوب
قاینی اولور ایدر
لواط ایسه سختی
مشرد و عذر

زید سلیم عمر و ذریعہ دعوی اولوب عمر و شرع شریفه وان لم دیدکن زید البتہ
بن سنی بابا سہ الور کیدرس دیویر ابا پاسہ احضار و بیانی و پیر دسہ زین
نه لازم اولور **الجواب** تجدید ایمان و نکاح ایتدیلور و له عومہ زید صلواتم و
ایتموب جماعتہ وارمیوب فسقہ معتاد اولور و فذلک ما عدا حاشا ثم حاشا حضرت
پیغمبر صلی الله علیه و سلم اچون بر سخار در دیسہ زین نه لازم اولور **الجواب** بلا تأخیر
قتل اولور و له عومہ بر حج کسہ رفیق اولوب یولدن بر قومانعہ واروب کیمہ ایله
یاندر کندن اچکندن زید قالموب عمر و امر و کچاشرسین و طوبی کسوب فعل منکر
قصدا ایتدکن طوبیوب اخذ اولسہ زین نه لازم اولور **الجواب** تفرشید اولور
ایتد و کما ضرر نضام اولور و له عومہ بر مجلس حضرت حبیب اکرم صلی الله علیه و سلم
مدح اولور کین زید یلان سوبلر محمد و خ کلمشدر بوم تبدل الارض غیر الارض ده
کلسه کرک علاقتہ واردر دیوب علمادان عمر و زین یا بو او فذک ایت کرک کیمہ ایتد
دیدکن زید بو ایت دکدر اکابر کلسه سیدر دیوب عمر اولسہ زین نه لازم اولور
الجواب زید یق در توبه قبول اولمایوب قتل اولور و له عومہ مؤذن مبارک
اذان او قور کین اشدان محمد رسول الله دیدکن لایذ حاشا یوقدر یوقدر یوقدر
دیوب مسلمان بچون بویله دیر سن دید کندن بنم محسن عداوتم واردر انچون بویله
دیر سن دیسہ زین نه لازم اولور **الجواب** کافر در قتل طلال در و له عومہ صورت
مزبور ده زید بر شکر قرین بچو جامعتول بولند قتل بویله کفر کوا ایدو کس
یلور کین جان سنسے نابوتہ توبوب تعظیم کوزوب شهید نماز قلان کسده
نه لازم اولور **الجواب** تجدید ایمان و نکاح و توبه و استغفار لازم در و له عومہ
زید عمر مؤذن ابو آدم و کلسس شراب اچرسن دیدکن عمر و انیون بکدن زید
اچک بکدر اچرسن بکدر مؤذن در و بولدن اچقم دیسہ شرعاً عمره نه
لازم اولور **الجواب** حوائل استخفاف ایتدیه کافر اولور غله استخفاف مؤذن
در و له عومہ زید اچر دیارده ایکن عورتا هند نامحرم لایله اونن فسق و محسن

بلا تأخیر قتل

توبه قبول اولمایوب
قتل اولور

ایتدکن

ایتدکنی ابا لاخله سی اخبار ایتد کندن ما عدا کندر کلدکن در نامحرم اوینده
بولسہ بندن نه لازم اولور **الجواب** ضرب شدید و جسمه قادر اولور اطلاق ایدو
بعد البتوت حاکم تفر و جسس ایتدسه اولی در و له عومہ زید اجنبی عمر و ک
باغنه کیروب زوجه سی بندنک صاحبین یولوب ضرب شدید ایله ضرب ایلسه
زین نه لازم اولور **الجواب** تفرشید و جسس اولور و له عومہ زید طلال
اولوب اموال سلیمنی غارت ایتد و کلمات و سجال اولوب حاکم الشرع حسب کوندر
بکر خدا حکمہ یا ضرب ایدوب اللذین زیدر بخلیص ایدوب قاجوسه بکره نه لازم اولور
الجواب تفرشید و جسس ایدو اولور توبه سی توقع اولور نماز یا فسار
ایسه امر و لایله قتل اولور و له عومہ زید یا پاسی عمر و کملو کسسی و کملو
و موطوه سی اولان جاریه یا نفرف ایلسه زین نه لازم اولور **الجواب** تفرشید
اولوب من بعد تفر فذل زجر و منع اولور سخی ایسه کافر در قتل طلال در و له عومہ
فلورس یوزیکر افجه دن زیاده یه رایج اولیه دیوینر سلطان اولمش ایکن
اطاعت ایتموب زیاده یه فرج ایدن زین نه لازم اولور **الجواب** تفرشید و جسس
اولور ولایه و حکام اجتناب ایدو بنم بعد ایتدیبوب ایدنکره جوالین دیر مک
کر کدر و له عومہ بر جامع شرفن مؤذن اولان زید منان ده بر امر د او غلامان
کند و فعل منکر ایتد کین جماعتی اخذ ایلسه زین نه لازم اولور **الجواب** ایکیسن
در منان دن اشافه اتوب قتل ایکن شروع در مختار حضرت امام ضرب شدید
صکده رندان جسس اولوب اولیجه یا خود توبه صحیحیه ظاهر ایدنجه افواج
اولور لازم در و له عومہ زید محکم دار الاسلامن خطا نام وار ایکن حوب
کفار خاکسار ولایتنه بجد زیاده یه طمع ایدوب زضره کوندرسه زین نه لازم اولور
الجواب اعونه و ظلمه دن اولوب ساع فسار ایدو کما مقرر ایسه امر و لایله
قتل اولور تفرشید و جسس ایدو توبه صحیحیه متوقع نابو ایسه ایکن کفار
اولور و له عومہ فرنگ کافر کندن زید و عمر و بکر سلیمه جاریه رهنده

کله

مطلب
ساع فسار
قتلی

نه سلطانه اطاعت
ایتدنه

مطلب
کفار ولایتنه زخره
کوندرسه

ایر دو ب تقریفات اتمار ایله محظهور ایندک نصکره دیار لرینه الو ب کیدر کن بکر
ظفر بولوب جاریه عاخذ ایندکن صکره مزبور / جاریه اجاله معترف اولور
زید و عروه نه لازم اولور **الجواب** نقصان قیمتی تخمین اولدقد نصکره یور شید
وجس اولور و قول امام ابی یوسف علیه الرضه ده حد لازم اولور و بیله ایسه
اتفاقا حد لازم در رای امام ابی قتل ده شروع در و کرمه بر محله کنگرند
اولوب حج الحرمین اولان زید شرب خمر ایوب بعض کسنداره خلاف شرح
نجه کلمات ایندکن مزبور معقول نیدر حج الحرمین اولاس خمر ایچک سکا
لایقندر دید کلر ن صکار قولیم ایو وارر ایچین ایچیک نجه اولور و ایسه
نه لازم اولور **الجواب** تجدید ایمان و نکاح لازم اولور حجی در نقطه سائل
کس باطل اولور اعاده لازم اولور حد شرب در لازم مانعی یوخسه
اقامت حدود الیه اولماسی نجه لکن کفر نه مؤدر اولور العیاز بالله
زید و عروه دعوت ایوب فتوای شریعه ابر از ایندکن عروه قنونی
و شریعه در و از فرین دیسه عروه نه لازم اولور **الجواب** کافر اولور و له عوه
توزر شدنه مقدار جلده در **الجواب** او توز طقوز در امام ابی یوسف
ظاهر رو ایندک یمش بش در روایه اخزده یمش طقوز در جو ایله تفاد
واردر حاکم بونکردن نه مقدار ایله انزجارین فهم ایسه از اختیار ایدر
و له عوه زید و وجه برهنه لواطه اینمک استدکن راضیه اولیوب مخالفت
ایوب زید برهنه دیاجفا ایوب لواطه بر راضی اولور دیدن خالما اولسه
زین نه لازم اولور **الجواب** اتم اولور ثابت اولور سه توز اولور و له عوه
جود اولان زید بند اجنبیه ننگ مملوکه جاریه سنه جبر اتقرف ایوب ثابت اولسه
زین نه لازم اولور **الجواب** توزر شید و جس مدید اولور و له عوه زید اناسی
هنک دیدن امانت اولان زیننگ مملوکه جاریه سنه و طی ایسه زین نه لازم
اولور **الجواب** ثابت اولور سه حد زنا لازم اولور و له عوه جهل ایله معروف

حرفی به قول امام ابی یوسف
قولی او زید حد لازم
اولور

مطلب
2 مقدار تغیر شید

عقود اصرار ایلد رنگ کیم اولدوغندن غیر عالمی حکم اولمور لازم اولور علم
 و دین حکم ایتدیسه کافر اولور علماء دینی علماء سؤدن فرق ایتدیوب جمله سنه
 حکم مطنه کفر ایدمجه بدین دن محمد فضل علیه الرحمه حکم علم ایدنگ قلمی امر
 ایشدر اولدوغوشه زید عمده باوجود دینسنر ایمانسنر کافر اولوشتم ایدور
 عمر و دعور ایلک استدکن بعض کسنت ایدوب فراغ ایتدکده هکله زید عمر
 ینه بره دینسنر ایمانسنر کافر و هر دینسه زین نه لازم اولور **الجواب** نوز
 لازم اولور بعض شاخ قوکنن کافر اولور شتم عقا در ایسیه حبس اولور
 اولدوغوشه زید عمر هند مسلمه شیخ زید دعوت ایتدکن هند بن زعمه وارمزل
 دینسه شیخا هند نه لازم اولور **الجواب** تجدید ایمان و کلمه لازم اولور اولدوغوشه
 زید عمر و اهل قرانه کدر طالعن ایلکن کلوب اهل سنت و جماعتن اول دینسه زین
 نه لازم اولور **الجواب** تا اهل ایدوب کمال اسلام قبول ایلدیکه قصد ایتدیسه
 شنه لازم اولماز اولدوغوشه زید عمر و کلمه حضرت عمر و حضرت عثمان رضی الله
 تعالی عنهما سب ایتدکر اثبات اولوشی منورانه نه لازم اولور **الجواب**
 کافر اولدور قلمکرها در وجوب قلمکرنه در فتوی ویر طشدر اولدوغوشه زید
 عمر زوجه سر هند دینسه ایلد اسلام کلوب پنجه زمان مرورندن هکله عمر و عمر
 هند و اولاد ایدوب افر دیان ایتدیوب مرتن ایدوب کندوسر تزوج
 ایدوب هند دن بعض اولاد اولسه بعد زید مسلم شخص ایدوب اول
 دیارده هند و اولاد ایلد بولدن شعله طلب ایدیک بعض کسنت مانع
 اولوب هند و اولاد ایلد ویر سوب اجراء احکام شریعه به مانع اولسه
 هند و عمره و مانع اولسه نه لازم اولور **الجواب** هند حبس اولدوب اسلام
 حیر اولور اولایجه اولنجه اخراج اولماز عمر و اشد مراتب تویر ایلد تویر
 اولدوب حبس اولور مانع اولنم انم اولور کفره رضا ویر دیر ایسه کافر
 اولور اولدوغوشه زید جاهل عمر و عالمه بره کافر بره هر دیر یوب الت ویر اولدوغوشه

مطلوبه
 ائمه مجتهدین دن محمد بن
 علیه الرحمه حکم علم ایدنگ
 قلمی امر ایشدر

مطلوبه
 حضرت عمر و حضرت عثمان رضی
 الله عنهما سب ایتدکر قلمکری واجب
 اولدوغوشه فتوی ویر لدر

قصد ایلد

قصد ایدوب اور منی مخلکن بعض کسنت ایشدوب تخلیص ایلد زین نه لازم
 اولور **الجواب** تویر شدید لازم در علم و دین حکم قصد ایتدیسه کافر اولور
 بعض شاخ قویا اوزن مسلمه کافر دیکله مطلقا کافر اولور اولدوغوشه مسلم نامنه اولور
 زید روزن کفره ایلد خطه ایدوب دو کولرینه واروب شرب حمر و اهل کسنت ایدوب
 و بیع و شراخر ایدوب و اولاد ایلدیکه به کوزدوب انجیل تعلیم ایتدسه زید
 نه لازم اولور **الجواب** تجدید ایمان و کلمه و تویر شدید لازم اولور اولدوغوشه
 زید مسلم بر فرج کسنت ایلد مصاحبت ایدرکن کافر کلمه بطریقه جوق اچه حاصل
 اولور ایشدر دیک کلمن زید بطریق اولسم حجب اچه حاصل ایدرم دینسه زین نه لازم
 اولور **الجواب** کفره رضا ویر کلمه کافر اولور اولدوغوشه زید امام بر الای فاسق
 شرب حمر ایدرکن راست کلمدن فرور کفره زیدی استخفاف ایدوب حمر تکلیف
 ایتد کلمدن ماعدا استهزا کلمه صیاح نمازین قلیوب دینسه کفرور کفره نه لازم
 اولور **الجواب** کافر اولور اولدوغوشه هند وفات ایدن اوغیا زید روحیون تلاوت
 قران ایتدک استدکن زوجه روحیون تلاوت ایدرسن دیو ضرب ایدوب کلام شرف
 ایتد بافتن استدکن هند مانعه اولسه عمره نه لازم اولور **الجواب** ایمانت اولدوغوشه
 کافر در قضا طلال در بعید قصه در هند کلمه کفر مختلدر اولدوغوشه زید هر دینک بعض
 یهود ایلد دعواسی اولوب فتوی و شکیات شریعه ابراز ایتدکن فرور ایلر
 فتور و شکیات شریعه ایلد علم ایتد ز دینسه فرور کفره نه لازم اولور **الجواب** تویر
 اولور اولدوغوشه زید عمر و دن حق شریعتن دعور ایدوب کفره معتقدن فتوال
 شریعت ابراز ایتدکن عمر و اول فتوال ویرن کسنت السون حاشا ویرنه ضوون
 دینسه عمره نه لازم اولور **الجواب** کافر در قضا طلال در اولدوغوشه زید خفاف بیع
 ایتد و کاشیا به زیاده من یقین ایدوب شورا به در دینسه زین نه لازم اولور
الجواب خائن اولوب جهنم ایدرینور ثبات اولوشی عقود در شیخ اولدوغوشه
 کندر عمر اولور اولدوغوشه صورت فرور ده عمر و زین بو مقوله کذب اجتناب

مطلوبه
 بعض مشایخ قویا اوزر
 مسلمه کافر دیکله مطلقا کافر
 اولدوغوشه

ایته دیدن زید عروه سن سلمان دکلن دیسه زین نه لازم اولور **الجواب**
 نوز اولور استخفاف حوت ایته دیسه کافر اولور و له عوه موالدن اولوب
 نیدن و صالح و عالم اولان زین عمر و جاهل و راضی دیسه عروه نه لازم اولور
الجواب نوز اولور و له عوه زید رفس کینه متاع تجمل ایدوب کجه
 بر جوزه به کلوب دمر بر اقوم استکلن دوت شقی کیسین بصوب زید رفس
 ضرب ایدوب ایگ سگ اقیس الوب عورتین چکوب کی کنان اوروب و دنوب
 صولتی ایلر کی کیدر کن غرق و هلاک اولسه زید و متاع صاحب رفس ایلر
 دیو متاع و کی باخر بولره تقیمینه قادر اولور لر **الجواب** اولماز که نوز شد
 و حبس بدید ایدر لر که توبه لر متوقع دکل اهل فساد ایسه امر ولی اللہ ایلر
 قتل ایدر لر و له عوه درویشاندن بر بر قلعه ده کجه و کوندر توجید ایدر لر
 دزد ایدر لر و کیمتوب بن قلعه ده درویش و شیخ استرین و توجید ایدر لر
 دید و کنه شرع حضورین اقرار ایله عروه شرعانه لازم اولور **الجواب** ریا ایلر
 توجید ایدر لر ایدر ایسه کافر اولماز درویشدن نه نزاع اولور نه ریا اگر توجید
 ایدر لر مطلقا سوز ایسه کافر اولور و له عوه زید ایدر لر حرم و عوق کتوب منکوم
 اخراوه قویوب بعض اجناسی ایلر زین حرم ایله ارشاز بیدگ کما حدیثه
 لازم کلور لر **الجواب** حرمین استخفاف ایدر لر کورمان اوزن زور بایلر
 لعنه الله علیه و علی اصحابه الفجار و له عوه زید سلم کندر باغندن حاصل اولان
 اوزن و سایر دن اکثر ایلد و کاوز حرم و عوق ایدوب کوفه به و اهل
 اسلام بیع ایله زین نه لازم اولور **الجواب** ملعوندر اشد عذابله تعذیه
 مستحق در نوز شد بد ایلر نه لازم اولور و له عوه زید عالم و عالم و نامی بعض
 کینه استخفاف و استخفافا ضرر بوغینکن طعمانه حیغه قاتوب یدر لر
 مزور لر نه لازم اولور **الجواب** نوز و حبس اولور / علم و دینه معادته یا
 بعض و امانته بناد ایدر لر کافر اولور و له عوه زید طلال طالعنه قاریشوب

بلا اوز

بلا کوزب سلیمنگ بغیر حق مالکین المش اولسه زین نه لازم اولور **الجواب** توبه
 صحیح ایته دیسه حبس اولور و یقین اولما ز ایسه امر و مالک الما قتل اولور
 زید اهل عرض کندر حالندن اولوب شرب خمر و زنا سی بوق ایکن عمر و بیدک
 غیبتدن حاکم واروب زید شارب الخمر و زنا در دیسه عروه نه لازم اولور
الجواب زید محسن ایسه حد قذف لازم اولور قوال تحارده و له عوه زید
 ایشلد و کما تفنگ حد اسلام مع ایتمیوب مجر و طعنا جلالی به بیع متعا اولسه
 زین نه لازم اولور **الجواب** نوز و حبس اولور و له عوه متاهل اولان
 زید عمر و ک زوجه سر بندر اخذ ایدوب جبر ازنا ایسه زین نه لازم اولور **الجواب**
 رجا قتل اولور شرط احسان موجود ایسه و له عوه زید عمر و غایبک زوجه
 بندر تزوج مراد ایدوب بندر امتناع ایدر لر زید رفاح شقی ایلر اوسن
 بصوب صاحبین کسوب الثواب و ارزاقنی نهب و غارت ایدوب صحاحنه
 و اولوغنی احواق اشته زین نه لازم اولور **الجواب** بعضین و نوز شد
 و حبس مدد لازم در بر بیله دکل صاحبین نهم حکوت عدلین لازم اولور
 توبه سر متوقع دکل ایسه قتل اولور و له عوه بر خصوصین شرع موافق
 امر عامه اطاعت امتثال زین نه لازم اولور **الجواب** اعونه و ظلمه ایسه
 قتل اولور دکل ایسه نوز و حبس اولور و له عوه زید سلم خرم مع
 عادت ایدر لر نه لازم اولور **الجواب** ملعوندر نوز و حبس کتوب اولور
 و له عوه صورت مزنون ده زید خرم کندر ملکدان حاصل اولور کما بیع
 طلال در دیسه نه لازم اولور **الجواب** کافر در قتل طلال در و له عوه زید
 عالمک عمر و مدرس ایلر دعواسی اولوب عمر و شرع کورسون دیدر لر زید
 بن شرع واریم بندن بوقدر اقیه الدلر کندر شرع شرف کوز لر سلیمنگ
 کجه ادر ضرب ایدر لر الورم دنیو عمر و حبس ایسه زین نه لازم اولور
الجواب کافر در قتل طلال در و له عوه بند زوجهی زین بره اغرت و بین

مطل
 شرع مطابق امر عالی به
 اطاعت ائمه قتل الارم
 اولور لر

وایمانه است و کم دینیه بنک نه لازم اولور **الجواب** تفرشید و تجدید
ایمان و کجای لازم اولور و له عوم رخص و سماع ابله کلمه توجید رخص نجات
ایله و الهی نامنه شریعه مخالف نیجه کلمات ابله ذکر ابله عبادت انجا ایدوب
عوام ناسی رخص ایچون بدعت مزبور به اباحت ایدنه نه لازم اولور
الجواب توبه صحیحه ایله تجدید ایمان و کجای لازم اولور و له عوم اشقیبا
و ظلمه دن اولان زید و عمر و آنه طایفه سنه بره قریبا شریعه کلیم سنی ایله
اولدریک کرکدر دینیه / مزبورانه شریعه لازم اولور **الجواب** تفرشید و
جسس اولور لر علم و دینه ایستلر و ارایسه کافر لر در قتل رحال در
زید عمر و ایله اولان دعوا سنن شریعه موافق فتوی ابراز ایدکن بکر حکم بن
فتوی طومرین دینیه بکره نه لازم اولور **الجواب** شبهه سی و ارایسه از اله
اولور شریعت شریعه صحیحه ایدنیه کافر اولور و له عوم بر قاج کسندر
اولرینه فاحش کتوب بابا لر و انا ابله بله او توب فسق ایدر لر کن
جماعت سلیمان اوزر رینه واروب مجلس لرین نوزوب منع ایدوب ایچون بولر
ایدر زید بکر نون ممنوع اولور زید و کفر دن قائلک دیوب جماعت کفر و تفرشید
اغرنه تفیظ لفظیله شتم ایسه کر مزبور لره نه لازم اولور **الجواب** تفرشید
و جسس ایدر اولوب توبه صحیحه / رطهور ایتدین احواج اولونمق لازم در
صوت مزبور ده جماعت مزبور لر حکم الشریعه دعوت ایدر کفرین مزبور لر
فسق لرین کندر اولرین ایدر لر نه استر سز دیوب فسقینه رضادیروب ایمانه
ایله خلعه منع و اسکاته سز ایدر نه لازم اولور **الجواب** انم اولور لر
صوت ایدر لر کافر اولور لر ضعف دین اولمیان نوسوز سولمزانده
کبار بولر مفسدیک اولرین باشکریه بیجاغی تجوز ایتدینکدر در امر حق عظیم
ایدوب خواتن رعایت ایتدین مسلم کرکدر و له عوم دایم رعایای اهل
عرفه عمر ایدوب و مکر اعشار الوب ظلم و فساد دن کمال اولونمق مزید اهل

اهل عرف بائنه و اریسوب محض و جای اولیه دیو زیدیک حقنک امر عالم واردر
اولوقدن حکم زیدینه ممنوع اولیبوب جای اولوب سلیمینی اشقیبا ایلر حنین
ایتدین کمال اولیه زین نه لازم اولور **الجواب** تفرشید و جسس اولوب توبه
صحیحه سی ظاهر ایتدینجه احواج اولونمق کرکدر و له عوم زید مسلم کندر اولون
عرف و خرابیدوب بیج ایله زین نه لازم اولور **الجواب** ملعون اولوب
دنیاده و آخرتک غدا به ستمح اولور تفرشید و جسس ایله زجر لازم در
حضرت عمر صی الله عنه بیت خمار احواق ایتدین و له عوم زید معاملة
شرعیه جملدر ایدن حاصل اولان ریح حوام در دینیه زین نه لازم اولور
الجواب تکفیر اولماز ایتدو کی خطا در و له عوم جسد سلطانیدن اولوب
حاج احوال و صلاح اولان زید عمر و بن سیک کجه قرق الی ارعاده مالک دینیه
عمره نه لازم اولور **الجواب** باطل ایله عجب و افتخار دن توبه و استغفار لازم
اولور مرتبه سنجه تادیبه و فرستح اولور و له عوم زید رمال ایدوب زمانه
مستقبله اولاجقن خبر ویروب فلان زمانن فلان فوت اولور و فلان
موقوف اولور و فلان منصوب اولور و یکی صفت ایدر نیوب بو مقوله کمال
استحلال اوزن مصر و لسه زین نه لازم اولور **الجواب** غیبه اطلاع دعوت ایدر
تجدید ایمان و کجای لازم اولور زید حج و منع اولور و له عوم مشایخ دن
اولان عمر و ک ظهور ایدن و لکن قولایغنه اذان اولوقدن بکر فعلک باپاک
فعلنه بکر زیدیه بکره نه لازم اولور **الجواب** سنت شریعه یا تخمیر ایدر
کافر اولور سنتی بلر جاهل ایسه توبه و استغفار لازم اولور و له عوم زید
عمر و کفر زید بکر بالغیه ایدر و بکر کجه اوینن با ترو بکار تن از اله
ایسه بعلن اخذ اولوقدن اعتراف ایدوب نهایت تزوج ایدرین دینیه
نه لازم اولور **الجواب** حد لازم اولور اما هیند تزوج ایتدیر دیرنه هر
اولور حد لازم اولور و له عوم زید روجه بکنک اوزر زین زیننی تزوج

ایتدکن صکره اقرباسی نخل این میوه زید که اوین صوب زینبی جبر اچقوب
عمروه تزوج ایسه لر زبور لره و زید که منکوصه سزاید و کن بلور کن الان عمروه
نه لازم اولور **الجواب** نوز شدید و حبه مستح اولور استخلا ایدر و از
کافر در ولعوه اولاد عربدن زید صالح عمر و فاسق اولان صی شرعیس
طلب ایتدکن عمرون اولاد عربدن برین قتل ایگ بر خضر قتل ایگ قدر
توبه واردر دیسه عمروه نه لازم اولور **الجواب** بخدایمان و نکاح و نوز
و حبس لازم در ولعوه زید عموده اولان صحتی طلب و قنور ابرازاید
شرع دعوت ایتدکن عمرو واریموب بن زعله عمل ایتمین و شرع حکم در ایسه
و بر زمین دیسه عموده نه لازم اولور **الجواب** سلم دن بویله کلام صدورجا
بعید در واقع ایسه سلم دکدر ولعوه زید امام حاش پیغمبر لر در شرب حمر
ایتد دیسه زیده نه لازم اولور **الجواب** بخدایمان و نکاح و نوز
لازم در ولعوه مشایخدن اولان زید علما جمع اولور و مخبده ذکر و توبه
اولما زین علما تک حلیه نه وار زمین دیسه زین نه لازم اولور **الجواب** خوف
کفر واردر جهل و ضلالتنه حازم اولوب توبه ایگ کر کدر ذکر و توبه ایگ کر کدر
مشایخدن اولان زید بر محله مسجد فضولا یقوب تقضی الیه حیوان طاک
یا یوب و بعضی یاقوب برین زراعت ایسه نه لازم اولور **الجواب** ضمان
و نوز لازم اولور با کلیه خراب اولوب مسجد اولماق بشله سبله دکم ایسه
ولعوه زید برینس بولد اشکر اولان سلیمنه بوجه زدن کوک کاشما
کافر بکدر دیسه نه لازم اولور **الجواب** خلقی بکدر دیک مراد ایدر کافر
اولماز ولعوه زید برینس بولد اشکر اولان سلیمان که اوخته و ایماننه حجاج
لقطیله شتم معقادر اولسه زین نه لازم اولور **الجواب** بخدایمان و نکاح
و نوز شدید اولور ولعوه علما دن مستحق و پیر اولان زید بنه علما دن
اولوب حدان سن اولان عمروه بره تازه او علما دیسه نوز لازم اولور

الجواب مرتبه سنج اولور ولعوه ساحل بجرده حور بکهار خوندن بنا
اولنان بر قلعه ده امر بادشاهی ایله بر قاج کینه مستحفظ اولور منا و بر ایله
بکلیوب کفار کیلر ظاهر اولدجه زمین اولان قصه و قری ایگ ایسه خضر
و بر تک خدمت لر ایکن ایچلندن نوبت زید و عمروه کلدکن مساهله ایدر. خان
قالغله کفار کیلر کلوب قصه و قری ایسه بعضی کینه اراسه ایدوب
نهب و غارت ایسه لر زبورانه نه لازم اولور **الجواب** عزال ایدر اولوب نوز
و حبس اولور ولعوه زید عموده اولان صحتی طلب ایدر. حاکم زعله
حکم ایتدکن نکلر بکرو کیشر بوجه مانع اولوب صحتی الدرسه لر زبورانه نه
لازم اولور **الجواب** اتم اولوب نوز مستح اولور امر زعه معاندن ایدر
کافر اولور ولعوه زید و اعظا کذب و حیلله ایله خلق بر برینه دو شرب
جنگ و جدال ایتدکن سبب اولسه زین نه لازم اولور **الجواب** مرتبه سنج
نوز اولور عقید اولماز سه حبس یا اجلاء اولور ولعوه زید که جاریه
هندر عروجه اتقرف ایدر. بکارتن ازاله ایله اقرار ایدر کعمروه نه
لازم اولور **الجواب** اقرارندن مهر اولوب محصل ایسه رجما قتل اولور
محصل دکل ایسه حد او بر بلور بر هر تقدیم نقصان صحتی لازم اولور ولعوه
زید سا داندن اولوب کندر طاند اولان عمروه باشکن بشنگ وار اما مسلمان
دکلسن دیسه زین نه لازم اولور **الجواب** سلمه لایق علقن دکلسن ایگ
اولور اولیه طایه وار ایسه سنه لازم اولماز ولعوه زید هند ذمه دن
صحتی طلب ایتدکن هند بنه جبر اتقرف ایدر دیورین اقرار ایله ثابت
اولماجی هند نه لازم اولور **الجواب** نوز لازم اولور ولعوه زید جاهل
عمرو اهل علم بره کدر دیسه زین نه لازم اولور **الجواب** نوز لازم در ولعوه
زید عمروه کتاع فلان یهودیدن الورین بندن المازسن دیوب عمرو زمین
او حوزبه و برندن الورین دیدکن زید عمروه یهودنگ ناقیه باشنگه ایگ

صفتند قوب ديسه زين نه لازم اولور **الجواب** تو نوره مستحق اولور كوفه
 رضا و بر ديسه كاف اولور و له عومعه زيد عمر و ايله او تو زسل و اردركه بكر
 ستانده امكن صبر اسل عليه السلام و به جك مخلده صبر اسل عليه اللغه زيدر ديو
 شهادت ايلسه لبركه نه لازم اولور **الجواب** اول وقتان بريك تجديد
 ايمان اينديسه نر بعد صلاح اوزرينه اولوق لازم اولور و له عومعه اوج
 ديارده اولان زيدك اول بشي بيلدن بر و منكوصه سي اولان بندر قند
 عمر و امام آفوه الحاح ايلسه لبركه منكوصه سي ايدوكن بلوب بجر و غرض
 فاسد اچون اولجى عروه و امامه نه لازم اولور **الجواب** مستحل ايلسه لبر
 كاف اولور لبركه تو نوره مستحق اولور بلوب ايندك ر مقر ايسه امام و كنده
 اولور و له عومعه زيد بعض مجالده قايان امام بندر تفرغ ايدرم ديو
 اقرار ايلسه زين نه لازم اولور **الجواب** مطلقا زور حرام اولور اگر زايه
 تفرغ اينديسه منكر اولجى حد قذف اولور بندر خصنه ايسه تفرغ
 اينديسه اشدر ات تو نوره ايله تو نوره اولور و له عومعه بر قاج كنده بر برده
 طور لركن اچكندن زيد شيطان عليه اللغه زياوه جيله كار موعودر ديو
 عمر و در خيزه جيله سر اولسه كركدر ديدك زيد اشتمكلى آدم عليه السلام جيله
 جتدن چو دى ديك عمر و حاشا ثم حاشا حضرت ادم بر زيان جنب
 ايدر ديسه عروه نه لازم اولور **الجواب** توبه صحاحه و حسن اسلام
 فهم اولنور سه اسلام و توبه سر قبول اولوب تو نوره شديد و حبس مديد
 اولنور خرفام اولنور سه توبه و اسلام قبول اولنور سه حد اقتل اولنور
 زيد عروه فرض اچه و بر و بعد طلب ايندك عمر و تكرر بار لعه سن بو قدر
 زمان صبر ايندك بر اياكون و خصر ايله ويره سن ديدك زيد حاشا قلانه
 بار لعه نه ديسه زين نه لازم اولور **الجواب** كاف و در قتل طالع در
 عمر و در اوليه ملعونه جيفه دنيا اچون ذل و عاسى مختصا ر اسلام و طله

ش

ايله

زيد سلمان را ايل عوفه غمرايتمكلى عادت ايدنيوب و بعض اشقياء اهل و عيال
 اوزر نه كتور و ب رمضان زلفين شب خم ايلسه لبركه نه لازم اولور
الجواب زيارده علنا ايسه قتل مشر و عدر دكل ايسه حد شب اولور زمان
 مديد زنده انده حبس اولوب توبه صحاحه سي ظهور ايندك من اوج اول نماز
 و له عومعه سلم شكلنده اولان زيد زوجه سي هند سلم ايله او ترو ب شب
 خم و اكل لحم خنزير ايلسه لبركه زور بره نه لازم اولور **الجواب** استحلال ايدركه
 مردلدر لبركه عومعه نماز و شمر اولوب خلقى رخنه ايندك عادت اولان
 زين نه لازم اولور **الجواب** تو نوره و حبس اولنور و له عومعه زيد و مرهم
 قدس زيفه وار و حضرت عيسا ان غير رانيا و اولانك مزار زيارته
 وار سه صفالنه بوخ سورر ديسه زين نه لازم اولور **الجواب** تو نوره شديد
 و حبس اولنور و له عومعه هند زوجه زين باشك و اغركه استيلمه ين ديسه
 بنده نه لازم اولور **الجواب** تو نوره لازم اولور و له عومعه زيد او فور و مازار
 قسم اولوب كندر جانك اولان عروه سن بر سحر و جادوسن ديسه زنده
 نه لازم اولور **الجواب** تو نوره لازم در و له عومعه زيد ذمى عمر و سلمى مبر ايد
 صفالنه بولسه نه لازم اولور **الجواب** ضرب شديد و حبس اولنور حالنه
 نقصان كلور سه حكومت عدلن لازم اولور و له عومعه مر و لايتن اون اولان
 بر بچوقدن زيارده به معالده اولنور ديو امر شريف ايل منع اولنور ايكين نه زيارده
 معالده ايدن زنده نه لازم اولور **الجواب** تو نوره اولنور تفرغ ابطال اولنور
 هند مريضه عقلى باشك ايكين حاشا بهر كاف تكرر ديسه نه لازم اولور
الجواب مرتد در ملعونه تو نوره شديد و حبس اولنور توبه صحاحه ايله اسلام
 كلمينه اوج اول نماز و له عومعه زيد شقى دايما فسق و خور ايد و رعائاتك
 ليلت و زيار اولر سن بصوب ما اوزر قلمن زيب و غارت ايد و ظلم دن
 طالع اولسه زين نه لازم اولور **الجواب** امر و الاكرا ايله قتل اولنور و له عومعه

مطله
 زياره رمضان علنا مشرب
 خم ايدنه قتل مشرب در

اولنور

زید عروک زوجه سنه جماع لفظیله شتم ایدوب. عروه دز سنه فلان مناره ده
 تصرف ایدوب. طور رین ایسه زین نه لازم اولور **الجواب** تویر شید و حبس
 مدید اولور و له عومعه زید امام خدمت ایتد و کندان ماعد انب خمر ایدوب.
 و علنا خر طالدر ایوب رمضان ادر ایفلن صایم اولسه زین نه لازم اولور
الجواب کافر اولوب قتل طلال اولور زید یق ایسه قتل و اجدر و له عومعه
 بعض کنه لر قام در دال سیف دوزب الامان و جنتیان نغاسی اوروب.
 مسلمانر ایوب نیجه غزاة و مجاهدین ذکر اولنان سیوف ایله جنگه وارد
 عمل ایتموب باشدن جقد قلمر شایع اولمقله امر وارد اولوب منع اولمقلش
 ایکن حالا زید نیه بو مقوله سیف دوزب دلال کره ویروب بیج ایتدسه
 زیده نه لازم اولور **الجواب** حکم تویر اولوب اولنجه حبس اولنور و له عومعه
 زید شقی بر قاج شقی دز صرح ایدوب مسلمانر ک کینک مالنه و کینک منگو
 کوب ایوب تصرف ایدوب. و کینک تحت نکاح حده اولانر تفریق و اخره
 نکاح ایدوب و ما و ای لصوص اولوب انواع فتنه و فساده ساعی
 اولسه زین نه لازم اولور **الجواب** قائم ماجور اولور نابت ایسه و له عومعه
 زید امر د کجه ایله عروک کافعل شنیع مقصد ایکن نذاخر عروک الت جار حده
 اوروب قتل ایتدم دیوار ایسه عدا قتل متو ایکن قصاصدن خلاص
 اولور **الجواب** عروک و فساد ایله معروف او کوب زید ایمن کنه اولور
 اضطرار دعور ایدوبه تعرض اولنماز و له عومعه زید امام جماعتدن عروه
 سنه امام اولمقدن بر کنیه ده پایا اولموق چون اولور در ایسه نه لازم
 اولور **الجواب** کفر اسلامدن ترجیح ایتد ایسه تجدید ایمان و نکاح لازم
 اولور و له عومعه زید مجنون عروک و اخذ و نذ ایدوب. اهل عرفدن بکر جبارک
 اوکنه ایلمتوب اویمه طالش اتوب بنه رحیم ایدوب دیو کشکات ایتد کده
 بکر عروک بوین اولور. قتل ایسه زین نه لازم اولور **الجواب** واقع اولور

مطلب
 انواع فتنه و فساد ساعی
 اولسه قاتلی ماجور اولور

عروک اشقیادون دکل ایسه تویر و حبس ستم اولور و له عومعه زید دینک
 و اما در عروک ذمی اسلام کلوب سفه کتدکن زید عروک اوین بصوب و قیوسنه
 یعوب طاشادین و اسلامه و حضرت پیغمبر علیه السلام جماع لفظیله شتم ایدوب
 قریبی ایوب بکر ذمی به تزویج ایسه زین نه لازم اولور **الجواب** اعلان کیت
 ایتدسه قتل اولنور و له عومعه جمعه کون خطیب منبردن اینوب مؤذن اقاقت
 ایدوب. کلمه شهادتی ایدرکن مسلم شکنک اولان زید جامع قیوسنده طاش
 یلان سویلسن یلان سویلسن دیوب چقوب کتسه زین نه لازم اولور **الجواب**
 احوال و مرادی سوال اولنور ستم اولوب مؤذنک شهادتین انکار ایدر سه تکفیر
 اولنماز و له عومعه زید ذمی کجیحی اولان عروک ایله چکشوب عرو زیده
 سن بریم صنعت نه بکنن سن پیر نریش پیغمبر در دیدکن زید لعنت سنه ده و
 پیر بکره ده دیسه زین نه لازم اولور **الجواب** ضرب شید و حبس مدید او کونور
 عروه ده استغفار کر کر و له عومعه زید عروک ایله بکر قاضی به رافعه اولور قاتل
 بکر زیدک دیدن اولان فتوای زعیبه سنه عمل ایتموب خلاف شرع حکم ایلمننه
 نه لازم اولور **الجواب** شریعه شریفه یا تحقیر ایله کافر اولور حکم کتدر کجیحی نظر
 اولور و له عومعه زید نابت الشرع عروک متوفانک تر کتسه تقسیم و ریم الحق
 استیوب بکر امام زین عروک و رته صفار بو قدره نصب و حکمی و تقسیم
 ایدوب رسم الکل دیدکن زید بکره سن دیدک کتاب قانوب و او ایتمیک
 کتدر ایسه زین نه لازم اولور **الجواب** تجدید ایمان و نکاح و تویر و عمل
 اولنور و له عومعه بر ولایتین طاشابن پیغمبر دیوادعا ایدوب. خلاف
 شرع شریف نیجه افعال نیجه احداث ایدن زین تابع اولنکره نه لازم اولور
الجواب کافر اولوب قتل طلال اولور و له عومعه زید زوجه سی هند عالمه
 یهود در دیوب اغونه و باشنه نکتط لفظیله فلان لیه م دیگه عاده اولسه زیده
 نه لازم اولور **الجواب** تویر لازم اولور امر ایدر سه حبس ده اولنور

قتل

زید سلم کوفه ایله اختلاط ایود. شرب خمر ایود بوم عید نصار اده زبور ال
 بله قاقوب خوس دیوب او نیاسه زین نه لازم اولور **الجواب** شرب ایچون
 حد شرب لازم در او افعلی ایچون تجدید ایمان و نکاح ایتر لور و له عیغه
 هند زید اهل علم زانم و لوطی و کافر و یهود در یسه بنده نه لازم اولور **الجواب**
 زید محسن ایسه حد قذف اور یوب حبس اولور سلم کافر یوب کسه تجدید ایمان
 لازم اولور و له عیغه زید شقی هند صالحه نک کجه ایله او این بصوب هند
 جبراً خود قریبه ایلتسه هند زید کافعل شنیع در ایتر در یسه لکن زانماست
 اولسه او این بصوب الو کتد و کت ثابت او بی زین نه لازم اولور **الجواب**
 تو زید شید و حبس مدید لازم در توبه سی توقع اولماز اهل ف دایسه قتل
 مشر و عدو و له عیغه زید عالم عمر و طاهلان صحیح دعور ایچون مجلس شریعه دعوت
 ایتر کن سن سن و صفیک ندر اولم اختیار ایترم سن نور اده اولور
 دیسه عروه نه لازم اولور **الجواب** تو زید اولور علم شریعی تحقیق قصد ایتر یسه کافر
 اولور و له عیغه زید جاهل توه خانه لوده واسواقده معاینه اطلاق
 یوب یکن تقیبه قرآن ایسه نه لازم اولور **الجواب** خوف کفر وارد زجر
 و منعی لازم در و له عیغه صوت فریون ده زید فریون عمر و تقیبه شریعه
 کافر اولور سن و استماع ایتر سلمان لر و باله تو زید سن زید کن آستر سک سن
 جهور اول و سن مقوله ادلم برین اغاصدن ایجادنه قادرم دیسه نه لازم اولور
الجواب تجدید ایمان و نکاح ایتر یوب زجر و حبسه اولور و له عیغه
 زید عمر و ک ایماننه حاشا جماع لفظیه شتم ایسه نه لازم اولور **الجواب** تجدید
 ایمان و نکاح و تو زید لازم در و له عیغه تزویر و تبلیس ایله مشهور
 اولوب صلاح و دیانت اولما زین عمر و بره ملعون دیسه عروه بر سنه
 لازم اولور **الجواب** تحقیق و انرا مقور اولما غلک حاکم تو زید قادر اولور
 و له عیغه طالب علم اولان زید عمر و ایله مرافعه شریع اولور کفرین عمر و حاکم حضور

مطلد
 توبه سی توقع اولماز اهل
 فساد ک قتل مشر و عدو

زین نه لازم

زید بره سوخته دیسه عروه نه لازم اولور **الجواب** تو زید شریعی اولور
 زید بر قاج اشقی ایله نصف اللیلک الت حربه عمر و ک او این بصوب اموال
 و از اقرن لب و غارت ایسه زید فریون نه لازم اولور **الجواب** امر ولی
 الامر ایله قتل اولور و له عیغه بر قصه اهل بیسی قاضیه نک ظلم و تعدیسی
 یوق ایکن بوجه حکم سن بصوب قاضی ای طاش ایله ضرب ایسه زبور
 نه لازم اولور **الجواب** تو زید شید و حبس اولور ک توبه صحیح لر زبور
 ایتر کجه **کتاب السرقة** زید عمر و دن اشتر ایتر ک قوتی بکر زید ک بر قاج
 بیک آنچه سن خفته اخذ ایتر بزرگ اوینه واروب احتفا ایتر ک نصیحه
 طو یلوب اخذ اولور ک مبلغ بر مقدار این اتلاف ایتمش بولسنه زید بکر
 ایله قطع ایتر و یا خود قتل ایتر ک قادر اولور **الجواب** اولماز و ده
 زید الله الت حرب الوب ادلم لر ایله عمر و ک او این بصوب اموال و از ا
 زین و غارت ایسه زین و زبور نه لازم اولور **الجواب** الو فکر بر بر
 قسمت اولوب نصاب سرقه ایسه قطاع طریق احکام اجر اولور و له
 زید مکات مولا سر عمر و ک نصابیدن زانما لکن سرقه ایسه زین نه لازم اولور
الجواب قطع ید لازم اولماز و ده غنی و بر تو زید و حبس اولور و له عیغه
 زید عمر و و بکر اسباب لکن سرقه ایتر ک ثابت اولوب بعده بر ایله دفعه
 سرقه ایتر ک در ثبات اولسه زید سخته مسیح اولور **الجواب** هر
 و له الامر ایله قتل اولور و له عیغه زید ک او این بر قاج بیک آنچه کجه
 اسباب سرقه ایتر عمر و اخذ اولوب مجلس شریعی اقرار ایسه عروه
 نه لازم اولور **الجواب** صاع ال کسلوب توبه صحیح سر ظهور ایتر ک زید
 حبس اولور توبه سر توقع اولماز اهل فساد ایسه امر و اکلام ایله قتل
 اولور و له عیغه زید ک دکانه ایتر ک کلید یا صندوق بوزوب او تو ز
 بیکدن زیاده نقد آنچه سن و بعض اسباب سن عمر و ایله بکر سرقه ایتر ک طوعا

مطلد
 فی حق الاشیاء

مطلد
 سرقه ایتر ک ثابت اولوب
 بعده بر ایله دفعه سرقه
 در ثبات اولسه سخته
 قتل اولور

ندن

اقرار ایسه لر فرورده نه لازم اولور **الجواب** هر ایسه المذنب صاعدا
 کسلوب حبس اولور لر توبه لر ظهور ایدر خه مخلد قنور زیدک طلبی ایلما
 موجود ایسه صاحبنه رد اولور دکل ایسه ضامن اولما لر و لر عیینه
 زیدک قوما عمر و بکر بر قاج سکا انچه سرقه ایتدکد صکر اخذ اولدقن اقرار
 ایدر بکنن قاجوب کیدرکن المذن الذم ایسه عموک اقرار ایلد بکر مبلغ
 مرقور زیدن نضمنه قادر اولور **الجواب** اولما ز عموک ال کسلور و لر عیینه
 زید عموک ایله ملک باغنگ اچندن اوزوم سرقه ایدرکن بولوب ضرب
 ایدوب و یا شنه یاردقن عموک بر کوزنه زیدک ضربندن ضرر مرتب
 اولوب قوت بصر بر مقدار زایل اولسه عمو زیددن ارشیه المغنه
 قادر اولور **الجواب** اولور زید مالنه تخلیص ده مضطر اولور اورد
 صورت مزبور ده عموک بر مقدار قوت بصر زایل اولان کوزنکر ارشیه
 نه مقدار اقیه اولور **الجواب** حکومت عدل اولور و لر عیینه زید عموک عدا
 قولانغی قطع ایسه قود ممکن اولجی قود لازم اولور **الجواب** اولور عیینه
 زید بعض کسسه کر مکان محرز لرندن اسباب و اموال سرقه ایسه اخذ
 اولوب سز عله ثابت اولجی زیدن نه لازم اولور **الجواب** قدر ضامن ایسه
 ال کسلوب زندان حبس اولینور و لر عیینه **کتاب السیر** مسلمان خلیفه
 بنا اولان جامع شرف و بین قدر بر کسب اولوب کوفه افرخه مخلد
 کلوب جامع اوکنده اوضاع کافرانه ایلکه مرور ایدوب مسلمان بتفر
 و متکدر اولسه اکنیسه فرنون تک بدمنه حاکم مساع شری و ارتیدر **الجواب**
 صلی فتح اولمش ایسه بو قدر و لر عیینه زید بودر عموک مسک اوی
 و بین اولان تحانا او بنی یعوب فوقان اولر بنا ایلک استدکده
 عموک او نیکر هواسنه و مدبهر و حیاسنه مانع اولسه عموک منع ایدوب
 وضع قدیم اوزره بنا ایله دیکله قادر اولور **الجواب** رای حاکمه اولور

مطد
 قطع ایدر اولدقن فیکره
 زندانده حبس اولدغی

بنا رفیعدن منکر مشر و عد طمع بو عیینه و لر عیینه زیدک دار الحریدن
 کتوب اعتاق ایلدو کما قوما عمو و زمیندن جویره طلب اولور **الجواب**
 اولینور و لر عیینه زید ذم اسلامه کلدکن اولان ایکی باشند و اولور
 باشند و اولن بد باشند اولان اولاد اسلام قبول ایتدکرکن بعض
 کسسه البتة اسلامه کلسونم دیویره قادر اولور **الجواب** بکو غلمی
 ثبات اولجی زیدن تابع اولوب مسلم اولور و لر عیینه زید زمینک زوجه
 فوت اولقله عقلنه خفت کلدکن بن مسلمان اولدم دیسه ککن کلمه
 شهادت تکلم ایتمسه مسلم اولور **الجواب** اولدم دیسه اولور و لر عیینه
 ذم طائفه سی افر دیان کیدرکن یولکن اشقیبا خوقندن بکلمه بیاصل
 دولبند صارننه اهل عرف نریاض دولبند صارنیدک زید عیینه ایلمه
 قادر اولور **الجواب** اضطر از لر واقع ایسه اولما ز و لر عیینه
 دار احب اولان سیمون و لایتندن اولوب خواص سیمونه ویروب
 سی اولنان هند جویره تک اصهارن اولقله حوه اولور **الجواب** اولما ز
 اهل اسلام ایله محاربه لر مقرر اولجی و لر عیینه بر وقفه مدیون اولان
 زید ذم عمو و متولیه اگر بارین کلوب سکا بولمشر مسلمان اولمشر اولان
 دیسه ارته کلوب بولمشایم اسلامنه حکم اولور **الجواب** اولما ز و لر عیینه
 زید مسلم بر دیارده حرب کافر الذمه اسیر ایلن اول دیان و نیک حاکم اولان
 کافر متولیا اولوب زید اول کافر اسیر ایدوب بر زمان استخاددن صکر
 بر مقدار انچه سن الوب اطلاق ائسه کاللا زید دار الاسلام حاکم فرور
 وکیل مطلق اولان عمو دن مبلغ فرور المغنه قادر اولور **الجواب** اولور
 اسیر ایدوب بایه کسبکله امش اولجی مالنه حرب اول استیلا ایلدکدن
 صکر موادع فرور اولدن استیلا ایلدکدن ایتمسه و لر عیینه عموک اسلامدن
 اولوب جهاد مقابله سنن تیمار و زعامت تصرف ایدن کسسه اسیر ایلدوب

مطد
 بن مسلمان اولدم
 مسلم اولمش اولور

ما مور را بکن با وجه سفته و ارمیوب اول رند ساکن و کندر هو الرند الونج
تفرندن اولان تیار که کتھو موقوف اولوب موقوفات ایسی تیری
ایچون قبض و ضبط اینکله قادر اولور **الجواب** اولور ایلله و کتھو ره بیا
طائفه سندن خونه طلب اولور **الجواب** ناسه محالطه ایدو کار و کسه
مشغول اولما بوج اولما زور و کتھو صلی فتح اولان به ولایت کوفه سنگ
قدیم کتیب لری خواجه حاکم موته ایلد وضع قدیم اوزن بلاز باده نمر
و نهم جایزه اولور **الجواب** اولور اول در مصلحه داخل اولوب طایفه
استغفار اولور و کتھو ممالک اسلامی ده اولان ایلدنگ و لایتنر
صلحی فتح اولونقله بیلندن ابقا اولان کتایس قدیم لرنگا برندن سلم
طایفه کتیب ایلدفته زجر اذان اولوب نماز قلسه اول کتیب مسجد
اولور **الجواب** اولماز اسلام نقض خیانتدر اضرار لازم در و کت
ریند بر تیار رات پادشاهله توجه اولنسه زید محصول تیار رتاریج
توجه در ضبط ایدر سه بوضه اول ولایت واروب براتنه سخته قد ایدر
کوند **الجواب** سابقه وفاتندن ایسه براتنه تارخندن اولور غلندن ایسه
تاریخ قیدون و کتھو بعض کسسه مال مقاتله عد اولان زعامت و تیار
بر طریق ایلد البه هر سه محصول قبض و اکل ایدو بمفایده سندن
سفته کیدو نه خلیفه و وکیلنگ رضایله خوردن قالوب بیت المال خیا
ایسه کتوب مقوله لکر تیار راج و خواجه و سخته و بیرنگ ایچون فرمان
صدورندن صکره بوضه ما مور اولان و قوف و شعور سببی
بومقوله بیت المال خیانت ایدو محصول الد فکر تیار کت مفایده سنده
شرفد مال ادا اینننگ تیار رین احواج و اخوه و نر در کتیب اولسه
نجه کسسه اول صورنگا رزق قطع اینکله سبب اولنقله عند الله انتم اولور
الجواب اولماز اجمال ایدر سه انتم و خاش اولور اوبله ظالم خاشنگ رزق

دکله و تفرندن

دکل و قی قطع اولونجی ککر الد فکر درخی بیت المال رد اولونج لازم در
بوصورتین زین معاوت ایتمیوب بلکه طرف طاغنه اولوب بر الای کسسه نکه
رزق قطع اینکله سبب اولور سن بومقوله خصوصه مباشرت ایدر کسسه
بجز در اولمش در نیاده و اخوتین نداتین بکر دیومنع صورتین اولنقل
اصابت اینمش اولور **الجواب** مغوذ بالله ناسم اولماز افساده سائی
اولور لر دید کلر ارحمه و قوار سوله مخالفذ امانات ایلمنه ویرنگه ضرر
ویر مین الله و رسول و جماعت سلیمنه خائن اولور بوبایدن بر قاج حوائج
مرحمت ایدوب عامه سلیمنه ضرر اولدو غنه بتمیق کجا جهل و حماقت و فساد
و ضلالتدر اکانظر اخلا عظیمه مؤیدر و کتھو زید لایم بهر ولایت متاع
کتور دکله ککر اسلام کتیب المنج ایچون سن سلم و حاج الحریسنم دیکلم سلم
اولور **الجواب** اولور و کتھو ممالک کوفیه دن بر مملکت کوفه سی سلاطین
ماضیه زمانتدن بر و پادشاه اسلام حضرت نه تابع اولوب ماینلندن مصالحه
اولوب بر رینگ و لایتنی غارت و ایلد ایسه اینکله عهد نامه کتور ایکن
بینه طایفه اسلامدن بعض کسسه کوفه یه مزبون یا خفته اقد و ایسه ایسه
مزبور لر نه لازم اولور **الجواب** ایسر ایلله ایسه اینکله افر عهد نامه لرنده
داخل ایسه توئم و حبس اولور و کتھو سر حد کفار خاکسار ک غلو و هجوم
کمال رته ده اولوب غر او جهاد مقاتله سندن وضع اولان تیار روزعامت
منصرف اولننگ جمله سی سخته کین لر دیو کورار او مرار اخطاها یون سعادت
مقون وارد اولوب بو قدر امر و تنبیه اولندن صکره بر رین طریق ایلد
سفته کتیب محل ما مورده بونما مغلله سر دار ظف شعار زبور لکر تیار روزعامت لکر
کفار خاکسار ایلد تیاره ایدن غراره و مجاهدینه توزیع و توجیه ایسه بعد زبور
مزاج ایدو تیار روزعامت لکر المعنه با قادر اولور لر بومقوله کسسه ا
تیار روزعامت و وظائف ویرنگه مشر و عمید **الجواب** قادر اولماز انواع

مطل هم

ابتدا کل من موقوفه زبور که حصه سرطفاً سه درک ایقاف اول نور **الجواب**
 ضایع اولور دیواذن شعله انما ضبط ایتمگ امر اولمخدر ولعوم زید غیبت
 منقطع ایله غائب اولوقن به ملک عقار بنیت المال امین افوه بیع ایدو بعد
 زید کل کن عقار زنگه بدین بولور سه المنه قادر اولور **الجواب** امر حاکمه
 ذکر باسنة بیع اولمخس ایسه فانی امیند ان الورد ولعوم **کتاب الشریکه**
 زید ایله عمر وک باغچه لور ملاصق اولمخله مابینلر اولان سنور اوزرنلر
 بر وجه اشتراک جائایله حاکم ایدو فوجن معاجل لور کن بعد زید عمر وک
 خبر و امری یوق ایکن مابینه کندر بایندن دیوار بنا ایسه کیدن فرجنگ
 نضضنی عمر وک چکر که قادر اولور **الجواب** اولماز ولعوم ماقول مولانا حج
 الا سلام فر شریک غنا حصر اخما اجر ایه بل بلن الحمر ان علیها بالسوتم لا
الجواب الرج علی ما شرطه الوضیقه علی المال و هذا اصل الحدث ولعوم
 زید و عمر و معا بکردن به مقدار و بشردن به مقدار اتمه استفاض ایدو
 اشتراک اوزن به تیمار الدقلدن صکر رضالم لیه بکره اولان دین زید
 اوزرنیه الوب بشره اولان دین عمر و اوزرنیه الوب جمله سی قول ایسه
 بعد بکر زید دن طلب ایندکن زید عمر و مشترک دیندر بله ویرم دیکه
 قادر اولور **الجواب** اولور ولعوم زید که تصرفه اولان به ملاصق
 عمر وک ملک باغچه سر اولوب باغچه نکه اشجار که گو کندن زید بر اوزرنلر
 فدائو بوب فدائو زید تر بیه ایدو حاصل اولسه زید کرا اولور بوض
 اصله تابع اولوب عمر وکی اولور **الجواب** زید که اولور ولعوم زید و عمر و
 قلا بکل شرت اوزن به دکانن قلا بکل ایستوب حاصل اولان بینلر
 مناصفه ایتمگ اوزن قول ایسه لر بعد عمر و اجیان دکانن خارج بیره قلا
 ایستسه زید عمر وک غیر مخلده ایستد و ک اتمه دن حصه طلبنه قادر اولور
الجواب اولور ولعوم زید عمر و به مقدار اتمه ویروب و ارشود مقدار

ذراع بر کمی بنا ایله بایکدن دخر نه قدر اتمه کیدر سه صرف ایله صکر حسابست
 سنکه شریک اولام دیدکن عمر و دخر با اولور ایله سفینه یا بینه مبانست
 ایدوب زید که اتمه سندن زباده به مقدار اتمه فوج ایسه بعد حسابست
 لازم اولوقن عمر و صرف ایند و کندن ایکن اولوب ظاهر حال ملک اولیا
 مرتبه ده بینه صدق اولور **الجواب** تو اتمه ایتمر سه زید اتمه کن
 الورد کمی عمر و کدر ولعوم به سفینه نکر اون بش حصه زید که بر حصه سر عمر و
 اولسه زید کمی سفینک ایامندن فوج ایدکنده عمر و منعه قادر اولور **الجواب**
 اولور ولعوم زید عمر و به مقدار اتمه ویروب اصی وزبان نه ایسه شریک
 اولام دیوب عمر و دخر زید که امر اوزن متاعه بوزب دکانده بیع و شرا
 ایدر کن حرق واقع اولسه زید اصل ملک نضضنی عمر و نصیقه قادر اولور **الجواب**
 اولماز ولعوم و زید اشک اولان زید و عمر وک مالک مشاع و مشترک اولوب
 زید که یدر او غل عمر وک ایکن او غل اولوب زید و عمر و دقانن صکر جمع مال
 طقوز سهم اولوب طقوز اولاد بیره علی السویه تقیم اولنه دیوحت ایندسه
 بعد زید و عمر و فوت اولوقن عمر وک او غل بر بجه مالایک سهم ایدوب
 بر بجه الوب و سهم اخر زید که او غل بر بجه ویر زید که قادر اولور لر می
الجواب اولور شریک کن کسای مقرر ایسه و ک عمر و زید که باغندن اولان
 شریک گو کندن مقابله سندن طریق و زهر اشورر ملک باغ اولان عمر وک باغده
 به شریک بته باقی شریک ملکر اولور **الجواب** اولور او گو کون ایدو کن عمر و
 دخر تصدق ایدو عمر وک سفی و تر سه سیکه تمش دکال ایسه ولعوم زید عمر و
 باغده و سایر منافغن مشترک اولوق اوزن بر ایکن ویروب اینکدن بر قاج
 اولاد حاصل اولد قدر صکر زید عمر و اجوت غلن ویروب حاصل اولان اولاد
 الوب سایر منافغن مستقر اولمغه قادر اولور **الجواب** اولور ولعوم زید
 عمر و ایله مشترک اولد و دخر کمی یا فضل شتاده به موضع مور و فن قیشلاده ام دیدکن

شرط
 الرج علی ما شرطه الوضیقه
 علی المال و هذا اصل
 الحدث

عموم سینه بپاک ایدرم اول برده قشلا ترم دیوب مخالفت ایندکن صکر
 کنی عمر که بدنده بپاک اولسه بقدر آیتش اولوب زید صده عمره نصیبه قادر
 اولور **الجواب** اذتس تفرق ایتدیه زید سینه ده حاضر دکل ایسه اولور
کتاب الوقف زید بر وقفه استغلا طریقله بیع ایندو که متزل وقف ایسه
 و قضی صحیح اولور **الجواب** اولماز و له عومله زید مرض موتده ملک اون
 وقف ایدوب لکن تسم و شجیل اولماسه بعدن وارثی طومغه قادر اولور
الجواب نئدن معتبر در رای حاکم ایله و له عومله اوقاف قدیمه دن بر زاویه
 وقف اولان قری و مزار عک و قفیه سی ضایع اولیجی صورت ذکر خاقان ایله
 عمل اولور **الجواب** اولور و له عومله بر وقف و نه نیک خصوصاً و قفیه سنده
 مطلقاً ابناء واقعه مشروط اولوب ابناء واقف تفرق ایدر لکن اچکندن
 بعضی حصول مذکور ذکر خاقان ابناء تک علیا سینه مشروط اولیجی بزه امر ایله توجیه
 اولمشدر دیمه اعتبار و قفیه بر میدر یوخه دفتر میدر **الجواب** اراضی بیت
 المالدن ایسه دفتره در و له عومله زید صغیره اناسی سندن متوفانندن تفرق انتقال
 ایدن وقف دکانک حقی تفرق و صیسی عمر و اذن متوایله ضرورت دین اچکنا
 بکره تفویضه قادر اولور **الجواب** وقفه علاقه لری یوقدر ایتدک نظر تعدر
 و تغلب در لایرضی به الله و الرسول و له عومله بر وقف سقایه به سقا اولان
 زید اداء خدمت ایندو که ایامک وظیفه سندن بر مقدار اچمه عمر و متولیدن
 المدین عمر و معزول اولمغه متوایله جدید اولان بکردن طلب ایتدکن زید اداء خدمت
 ایندوکنه اثباته قادر اولما بکجه بکره اداء خدمت بلمدوکنه بیان و برکه قادر
 اولور **الجواب** اولماز بلورسه دیانته تغل ایتدک لازم در و له عومله اوقافی
 نفوذ اولان مدرسه بکره پیش اچمه ایله زیده توجیه اولوب وقفن وسعت
 وار ایکن متولیسسی و قفیه ده بکره اچمه بغیال اولمشدر زیاده کن و برهم دیکه
 قادر اولور **الجواب** اولماز و قفک زیاده سر اولوب زید فقیر و سخی ایسه

مطلوب اولنا
 استقلال طوبی اولسه
 منزلت و قضی صحیح
 اولماز

مطلوب
 اراضی بیت المالدن
 اعتبار دفتره در

مطلوب
 اداء خدمت بکره
 ایسه قادر و حکمه
 بی و برهم

افزویارده اولان بر مدرسه زین توجیه اولند قده یوللرده امن اولیوب و یول
 راهان کورنجه بر قاج ای اکلنوب وان مسه بعدن وار دقلن توجیه اولند و
 تاریخدن وظیفه سن المغه قادر اولور **الجواب** غدر واضح اولوب زمان بیدر
 دکل ایسه رای حاکمه اولور و له عومله بر سجدده امام اولنده سکناسی وقف و
 مشروط اولمشدر قی بالناار اولوب قطعاً اثر بنا قالیوب مال وقف ایله بجد ابناء
 مجال اولمخ ایله وقف زور که متولیسسی ذکر اولنان او یک عرصه سخی اچر مثل
 مقاطعه ایله خارجدن عمره و میر و بر عمر و در تقسیم مالیه او احد ایسه
 بعدن ابناء محله ذکر اولنان او امام مشروط در یواور عمر و دن الو امام
 اسکانه قادر اولور **الجواب** اولماز و له عومله بر زاویه مصارفه اچکنا
 وقف و تقیبات اولنان مزار عدل بر مقدار میر بر پادشاه زمان زندگنا
 ایندو که مدرسه نکر مصارفه بغیال ایدوب حکم همایون دیر دکن مدرسه متولیس
 بر تفرق ایدیکه زاویه متولیس منعه قادر اولور **الجواب** اولور زاویه معمول
 با ایسه تقیبه اذن سلطان اولماز و له عومله بر وقف و قفیه سنده مال وقف
 اون اول بر دن زیاده به اکثر باج اولیمه دیوقید و شرط اولسنه طالا و قفیه
 اولمغه زید متوایله اون بریحی اوزن اکثر باجه قادر اولور **الجواب** رای
 حاکمه اولور طمع ایله مغلسه دو شتر سه و له عومله بعضی کسنا اچر مثل مقاطعه
 اوقاف سلاطیندن بر لر الوب خند قز کسوب بوستان ایدوب او توزلر نه دنا
 بر و مقاطعه و بر لر کن طالا متوایله مقاطعه المیوب عشر المغه قادر اولور
الجواب عشر اچر منکره امر ایله اولور و له عومله بری مقاطعه لو وقف و اشجار
 ملک اولان باغی زید عمره بیع ایتدکن متوایله وقف نکره عشری الورم دیکه
 قادر اولور **الجواب** اچر مثل اولمخ اولور و له عومله بر وقف و قفیه سنده
 باشقه کاتب باشقه جا ب او که دیوقید و شرط اولمشد ایکن زید کتبات و حیات
 معالمغه قادر اولور **الجواب** اولماز و له عومله بر قره نکر سجد خراب اولوب

مطلوب

مطلوب
 زاویه معمول همایون
 تقیبه اذن سلطان
 اولماز

بقه

مطلوب
 متولی وقف نکره
 عشر سنی المغه قادر
 اچر مثل اولمخ

ایلیسه اخر محله ده یکی مسجد بنا ایلیسه / خواب اولان مسجدک اوقافن مسجد جدید
 نغینه قادر اولور **الحواب** بغير متوقع دکلم ایسه رای حاکمه اولور / حق
 زید خطیبک وظیفه و قتیقه ده بش آنچه اولوب بعده بر طرفه کس اولوب
 اوقافن قره و مزارع اولوب متویا وقف و ناظر از زیاده بی رفع ایتدو
 و بر مکه قادر اولور **الحواب** خطیب فقیر اولوب زیاده مزبور شرط
 واقفین اخره معال دکلم ایسه اولماز اوله عومعه زید متولینک اوقافن اشفا اوق
 ایتدکن ذم دفتر کربله یا غله ذمده اولان مال و قفک بعضی کید ایدو **الحواب**
 ضایع اولسه نقدیسی اولما کج زین ضمان لازم اولور **الحواب** اولماز اوله عومعه
 بر وقفیقه نکر مضبوط وجه شرعی اوزن ثابت اولیجی معولر **الحواب**
 عمل اولنی کلدیسه اولور اوله عومعه بر جامع شرفک خرمده ایتدکن ورون صح
 عطار لر و خوزه ذوقلر یا نینج ایلمه و در ایدنله مضایقه ویره / شعا ایلمه
 بلده مزبور لر حاکمه منع ایتدکن قادر اولور **الحواب** مضایقه واقع ایسه
 اولور / غریبا یا تصنیق ایسه اولماز اوله عومعه زید امام سکناس کندو بر شرط
 اولان وقف متولن ساکن اولیوب اخره ایجار ایلیسه متویا اجاره نفضل ایدو
 مرت متولن قدره قادر اولور **الحواب** اولور اوله عومعه زید متویا مال و قفندو
 دیو شهود و مختلن عروه بر مقدار آنچه ویروب اوزر سنه معالنه زعمه ایتدکن
 بر قاج سنه رجمن السه بعده عمر و مال مزبور و قفک دکلد کندر مالکدر ربح
 مذکور اصله طوترن دیسه زین کندر مال اوله و غنه ییلم ویر مکه قادر اولور
الحواب ربحدر مصارف و قفه صرف ایلمه دیو ویر دوکما ثابت ایسه اولماز
 زید امام گذشته وظیفه سن عمر و متولیدن طلب ایتدکن عمر و مختدر و قفدن و
 یوقدر دیو بر مقدارین ویروب باقی قالسه بعده و قفدن و سعت اولیجی باقی
 متولیدن طلب و اخذ قادر اولور **الحواب** اولن یا ربحن اصلا حصول
 یوخس اولماز اوله عومعه زید بر مقاطعة کما وقف اولان باغک صیفن قلع

وزراع

وزراع ایتدکن متویا یرک قدیدن ایکلدر کما مقاطعة سندن ماعد ازیدو
 عشر المغه قادر اولور **الحواب** اولماز عشر انقع ایسه امر ایلمه اولور مقاطعة
 الماز اوله عومعه زید سکناسی کندو بر مشروطه وقف متولن ساکن ایکن ارض
 خالیه سندن اذن شرعه مال ایلمه نفسیجی بعضی بنا احداث ایلیسه بعدن بنا مزبور
 بیعه قادر اولور **الحواب** یرمی ایلمه یا خود حق قراری ایلمه بیع این منسحق
 قلع اولوق اوزن الان اولور بوجیله ایلمه تعطیل اوقاف غالبدر اوله عومعه زید
 مال و قفدن بر مقدار آنچه الوب استغلال ایلمه بر متولن متویا بیع و بعد تخلیه
 و البعض بینه استیجار ایتدکن نصله اخره دیاره کیدو بش ییلدن زیاده وقفه
 ربح و یرمیوب غدر عظیم اولسه حاله اوقف رقبه یه محتاج اولوق متویا رای
 حاکمه متولن مزبور ربعه قادر اولور **الحواب** زید مفقود اولما کج اولماز
 زید مقاطعة ایلمه متصرف اولدوغی وقف جایر زراع ایلیسه متویا عشر المغه
 قادر اولور **الحواب** اولور وقفه انقع اولوب ارض بیت المال اولمغله
 ممنوع دکلم ایسه اوله عومعه زید ملک متولن وقف ایدو سکناسن اولادنه شرط
 ایتدکن ضرورتلر اولور بیع این / دیو شرط ایلیسه بعد زمان اولاددن عمر
 وقت ضرورتلر متولن مزبور ربعه قادر اولور **الحواب** اولور وقف باطل
 اولیجی اوله عومعه بر وقفه متویا اولان زید متویا سابق عمر و متوفانک ذم
 دفتر نکر بکرک ذمتلن بر مقدار آنچه بولوب طلب ایتدکن بکره عروه حاجتندن
 ادا و تسلیم ایتدکن بینه ایلمه اثبات ایلیسه زید نجر اثبات مذکور ایلمه بیع
 مزبور تر کله عمر و دن المغه قادر اولور **الحواب** اولور بینه مذکور بر وره
 معترف ایسه بجهلا و فایده ایلمه لازم اولور اوله عومعه زیدک قرق ییلدن بر ملکیت
 اوزن تصرف ایتدکن و کمر سنه عمر و قفدر دیو دعوی ایتدکن بکره و بشرک
 سماع ایلمه شهادتک مقبوله اولور **الحواب** وقف قدیم مشهور اولوب زیدک
 تصرف سبب ملک اولور مستند شرعی ایلمه دکلم ایسه اولور اوله عومعه زید متوفانک

مطلق
 استغلال طریقه ایلمه
 رهمن اولان منزه
 صاحبی غنبت ایتدکن
 بیع اولکما خاخر دکلد

سبب مذکور اولور مستند شرعی
 تغییر

بر باغی اناسی بزه مشروط سجا و وقف ایشدر دیوب سایه ورثه انکار ایسه لر
اناسی طریقیله و قیستی اثباته قادر اولور **الجواب** اولماز سحیل تسامح
ایله ثابت اولور دکدر و له عومعه زید عمر و متولیدن مدت معینه به استیجار اینده
وقف دکدر خراب اولغله عروه دکدرن تعمیر ایله انتفاع عدا قالدردیدکجه عمر
اهمال ایروب تعمیر اتمکله به میل معطل اولسه بعلن عروه به معطل اولان سنه تک اوج
زید دن المغه قادر اولور **الجواب** اولماز اصلا انتفاع ایشدیه و له عومعه
ماقوله مولانا شیخ الاسلام عفار و وقف علی السادات سنلا بعد تسامح و تصرف
به السادات من مدین علی موجب شرط الواقف فلما مات ذلک الرجل باقی الوالی
العقار المدکور علی انه ملک للرجل المنور فحل للسادات یتصرفوه بمعرفة الخلیف بعد
انجام بانه وقف علی النقطه السابقه ام لا **الجواب** لیس لام ذلک ان شیخ العفار
لعدم صحته الوقف علیهم لازم لایحصون و له عومعه زید عمر به کتبه تک
راهبینه وقف ایشدر عا جازه اولور **الجواب** اولماز و له عومعه زید عمر به ده
حاج شرف بنا ایشدر استدکن قرین خرابه مشرف اولان مسجد قدیم بقوب
نقصینه جامع صرف ایشدر جازه اولور **الجواب** اولماز خرابه تعمیر اولور
هند قریذاشه ایله مشترک اولور و غنی دکدرند ثلث حصه به مسجدک امامت و وقف
و شرط ایسه وقف منور صحیح اولور **الجواب** تجویز اولمشدر رای مالکله
اولور و له عومعه زید عمر عروه معامله ایله بر قاج بیکر اچمه ویر دکدر نصلکه عمر
زید دن به مقدار دین طلب دعوی ایشدرکن زید عروه ویر دیوگا مبلغ موقوفه
کجک اوزن عمر و دعوا سنن صلح ایسه بعلن زیدینه مبلغ موقوفه عمر و دال المغه
قادر اولور **الجواب** اولماز وقفه کندرو ویر و له عومعه موقوفه عا عشر و جونه
کوفه و رسم جفت اولان مدرسه به هصاد دن بش ای اول مدرس اولان زید ایله
مدرس سابق عمر و اور تا سنن محصول سنه نه ویر هله تقسیم اولور **الجواب** عشرک
تام تمام سنه عدا اولوب سنه سابقه تا ایشدن اول زمانه کلنجه حج اولان

مطلوبه

مطلوبه اول ایکی آبه صفت اولوب زید و عروه قجر آبی ووشیر به صفت اولور
و له عومعه و قعی ضیاع و مزارع اولوب بعض حاصل باغ و باغچه دن و بعضی اعتنا
جو بدن و بعضی رسم زیندن اولان مدرسه تک مدرسی زید و وسط سنه ده
حصار و غلاله اوج ای قالدقن معزول اولوب بیرینه عمر و مدرس اولسه
محصلات مدرسه زید ایله عمر و سنیلنن نه ویر هله تقسیم اولور **الجواب** محصول
تام اولوقن تمام سنه عدا اولوب جمله محصول شامون تقسیم اولور و له عومعه
به وقف قرینه تک ایلیسنه مخصوص اولان مرعیه متوا طقی به پشیمان اولور
از قالدیلر دیو کفایت مقدار ندن زیاده سن افر قرینه خلقته مرعی ایدرین
قادر اولور **الجواب** وقف ایسه اولور مرعیه قدام ایسه اولماز و له عومعه
صورت مزنون ده قرینه بیکر جمله اراضیسی و وقف اولوب مرعیه در اول اراضی
اولور متوا به مقدارین افر قرینه خلقته ویر تک قادر اولور **الجواب** اولور
وقف مرعیه ایسه مرعیه قدام اولور که او با بلیمه مرعی اولماز دن اول ملک بیکر
اولان مرعیه قدام اولماز مرعیه قدام متوا دخلنه ده قادر اولماز و له عومعه
القدیم بیکر علی قدیم قاعده سنه حلا قدیم نه قدر زماندر **الجواب** اولور بلور سنه
اولیه و له عومعه به قرینه ایلیسی قیدلان ساکن اولوقن مرعیه کوجوب افریه
نوطن ایدوب قرینه مزنون خالیه قالدقن مسجد قدیم بقوب تقضی ایله حالا
نوطن ایشدر بیره ده مسجد بنا ایشدر قادر اولور **الجواب** اولماز و له عومعه
هند ترلن وقف ایدوب وقفینه یازدر دقل خلیه و سلیم اولمدین بخرد و قینه
خلیه و تسلیم ال المتوا اولدر دیو بازدرسه وقف منور لازم اولور **الجواب**
اولا کندر تقضیه شرط ایدوب تقضیه بیکر متوا ایشدیه خلیه لازم دکدر
زید بعد مملوکا عمر و مملوکا سر سندر وقف لازم ایله وقف ایدوب به بیرینه
تزوج ایسه حاصل اولان اولاد لکر و غنی وقف اولور **الجواب** اولور ایشدر
صحت رعایت اولیجی و له عومعه زید عمر و متولیدن استیجار ایشدر و وقف اولور

اولیجی متوا به مقدارین افر قرینه خلقته ویر تک قادر اولور
وقف مرعیه ایسه مرعیه قدام ایسه اولماز و له عومعه
صورت مزنون ده قرینه بیکر جمله اراضیسی و وقف اولوب مرعیه در اول اراضی

۵۱

ساکن اولیوب کندر استجار ایتد و کنان زیاده اجان ایله اخره اچار ایلمسه زیاده
 زیدک اولور می یوش و قفک اولور **الحواب** اوج شاع و قفک اولور و در عیبه زید
 متولسی اولور می و قفک خواجه به تر لئی بد رسنگ اچی ایله برت مکن ایکن
 ایتدوب ایما ایلمک زیاده خراب اولوب ایلمک اچی ایله ایتدوب غیر اولنسه زیاده
 زین ایما ایلمک ایلمک اولنور **الحواب** وظیفه ذن مقبوضه ایله غیر ایتدوب
 غیره محتاج ایکن قبض ایتدوب غله دن اخر اخره و برش ایسه صحیح ایتدوب کور
 زید متوسا معز اولوب محاسبه سی کور لکن ارباب وظیفه و وظیفه این ویرد
 و عمارت و مطبخه شو قدر ذخائر الوب شلم ایتدوب دیوب و مرتبه تمام الملق
 و وکیل خرج و کتیار کاتب شو قدر ذخیره قبض ایتدوب دیوب زیاده یا نگر اولسه
 زید مواد ماکون ده یعنی ایله مصدق اولوب مطالعه دن خلاص اولور **الحواب**
 اوج طریقه و برین و طایفه و ذخایره ظاهر حال کذب اولور می مرتبه ده
 اولماز و در عیبه زید برات ایله متصرف اولور می وقف زرعه نگر صفا ده
 بر مقدار حصول قبض ایتدوب صکره زرعه رفته عموده توجیه اولنسه عموده
 نقره تاریخ برات در معتبر اولور یوش برات سجده قید اولور می کوندر
 معتبر اولور **الحواب** یوم توجیه دن معتبر اولور و در عیبه زید اذن متولسی
 بر مقدار وقف بر فا ز در و بر ک ایچدن بر ز طاش جوق دگر بنا ایسه
 ذکر اولان طاش و قفک اولور یوش زید کور اولور **الحواب** و قفک زید نایا
 اول غضب ایتدوب یرده ایتدوبه وقفه فالور کندر برین بنا ایتدوبه وقفه
 فیمان و بر و در عیبه بر وقف با عیبه اجان معجله ایله متصرف اولان زید
 وفات ایدوب متولسی اخره ایجاره اذ ایتدوب اولور زید با مارک اجان معجله
 با عیبه سید دیوب و بر مکه قادر اولور **الحواب** اولماز نایا عیبه کور اجان
 صحیحه دگر و در عیبه زید متوسا و قفک مضایقه سر اولمک و وقف ایکن عموده
 بر مقدار اچی استواض ایدوب مصارف و وقفه صرف ایتدوب صکره قبل

مطلوبه
وقف زرعه نگر تصرفی یوم
توجیه دن معتبر اولور

مطلوبه
با عیبه نگر اجاره کور
صحیح اولور

الادامع اولوب بکرتوب اولسه طلاع و اچی سن و قفک وسعت اولیوب
 بکرتوب ایله یوشه زید یعنی **الحواب** تجمه و قفک ضرورت اولوب اذن
 حاکم ایله استدانه ایتدوبه مکرون الور والار ایتدوب الور و در عیبه بر وقف
 معمل خانه نگر جمله عقار محرق اولوب غیره غیره سنه قالمسه متولسی معرقت
 حاکم ایله معمل خانه یا ایجار ایدوب. اجان سیکله غیره قادر اولور **الحواب**
 رای حاکم اولور اخره و در عیبه تجمه اولماجی و در عیبه زید بر مقدار اچی و قفک
 ایتدوب ریحنی عقفا و اولاد عقایه شرط ایلمسه زید که عقفا سی فرینک اولور
 و اراکین حاکم النزع ریح فروری اجنبی به توجیه ایلمسه جائز اولور **الحواب**
 اولور اولاد لفظی به کوره مذکور ایسه و در عیبه تجمه سکس سلیق بر وقف نگر
 شجلی خصوصتک بین الفقها معتبر اولان طریقه معهوده اوزن اولیوب ایکن
 امضا سنک حکمت بقیه باقیه من الوقف و شرطه و بلزوم دیوب ایسه و در عیبه
 نامه وقف و قفا صحیحی از عیبه و حسبت جسمه کایر عیبه حیث لایبایع و لا
 یوهب و لا یتک و لا یخلف و لا یتلف بوجه من الوجوه و سبب من الاسباب
 علی اصله الموند و یقام علی شرطه المخلد و نیلسه کت معتبره ده سلفک حکمتی خلف
 صلاحه حمل ایلمک لازم در وید کلیمه بنا و قفقه نون کت شجلیه دخل اولیوب
 و قفقه نون ایله علم اولور **الحواب** اولور تاریخ فرور دن بری و قفقت
 اوزن ضبط اولنسه کلوب و قفقه نون و قفقه معمول با ایسه استصحا به حجت اولور
 اکثر حکامک طام معلوم اولمک طقوز یوز الی حوالی سنک تفصیل زمان اولور
 صکره واقع اولان و قفقه اده حاکمی ثقات علمان معتبره کتسه اولماجی اولور
 احکام سلف اوج اولمک مساع یوقدر و در عیبه زید واقف و قفقه خدمت
 قوللین و جاریه این و قفا ایدوب به بر لرنه تزویج ایسه بعین فرور دن حاکم
 اولان اولاد انا ایا ایتدوب بعضی کتسه کرا اذن متولسی تزویج جائز اولور
الحواب اولماز حاکم رای ایدوب و بر مایسه و در عیبه زید مکرر دیوب عموده عموده

مطلوبه
اولاد لفظی نگر کوره مذکور

دخی بکره بیع ایندو که او یک بکره خراب اولان برین بیع ایدو. وارض خالیه سنه
 یکیدن بعضی بنا الحاق ایدو. ملکیت اوزن تصرف ایکن مالازید با بقا ایدو
 بیع ایندو کم اوی جدم اولادنه و اولاد اولادنه وقف ایتمشد. دیور وقفه
 ابر از ایدو. اصل وقفه بینه سی اولیوب بجز و تسامع ایله بینه اقامت اینمکه
 او یک وقفه شرعاً حکم اولور **الجواب** زیدک دعوا سی تاقض در قوما ایله
 تقوی بیه سخی اولور وقف قدیم و سخی ایکن وقفه بر اضمار و خلاص اظهار
 وقفی بیع و بر سخی تقوی بیه فعلی دکدر ایکن وقفه وقفه صحیح ایدو. او
 وقف قدیم و مشهور ایسه حاکم به متوالی نصب ایدو. شهود بود وقفه ایله
 اولی کلش وقف قدیم ایکن تزویج ایکن ایدو. دیور ثبات ایدو ایسه
 سماعه در در عیقه به صورتین مقتضی اوقاف او یک وقفه حکم ایدو
 تقوی بیه بکره صکره دن الحاق اولان بناسه اطاق اولمخ ایکن ارضه
 اجوت تعیین اولوب واسع بنادن بدل به افر اولوب وقف اولمخ
 شرعاً جائز اولور **الجواب** ارض خالیه ده ایدو که بناسی اهر مثل ایله بقا
 اولوب اصل وقف اولان بنانک بخرینه اهر صرف اولمخ جائز اولمخ بناد
 بدل جائز دکدر ایکن بکره اوی عمره عمره و در زمین بناسه ایله رد ایدو. کیدن
 خزینه زید دن الموق مشر و عدل ضرر دن در تغییر در او دخی وقف اولاد
 اولمخ اوزن فالور و له عیقه زید ملکدر دیور عمره عمره دخی بکره بیع ایدو
 اولره بکره قی الا یک اجه خرج ایدو. تصرف ایدر کن بعد زمان زیدک اولاد
 بر وقفه ابر از ایدو. حدیث اولاد اولاد اولاد مشروط و مقید
 دیور دعوا ایدو. تسامع ایله بینه اقامت ایندو کن بکره کالا اولر بیه ملک
 مشر ایدر بن تسامع ایله بینه قبول ایتمش تسامع بینه ایکن بکره کالا
 اولور **الجواب** اولور ایکن او وقف قدیم مشهور ایکن بجه مدت او وقفه
 ایله اولاد وقفیت اوزن تصرف ایدو. وقف اولاد ایدو کنه معتبر فلر ایکن بکره کالا

ایله

بری تزویج ایله ملکدر دیور بیع ایدو کن شهود و ارایسه اوقاف قدیمه ده اصل
 شجیله بینه طلب اولمخ تصرف قدیم بقا اولور و وقفه صحیحه معمول اولمخ
 بند متولیه مقتضی اولان اصل مال اوقاف بجه وفات ایسه ترکه سندن بختیار
 اولور **الجواب** اولیور و له عیقه زید متولیه سی اولور و مال و قفدن معامله
 ایله ناظر اولان متولیه به مقدار آنچه الوب ملک اوین رهین وضع ایدوب
 ناظر زیدک اوزرنه معامله شرعی ایسه وجه محرر اوزرن متولینک مال اوقاف بختیار
 جائز اولور **الجواب** اولما زوله عیقه زید ملک جائز نک حصولندن رو بختیار
 یور ایچمه وظیفه ایله به جود زلف تلاوت اولمخه وقف و شرط ایدو. تسلیم
 متولیه و شجیل شرعی اولد قفدن صکره زید وفات ایدکن زیدک قرض قرض بند فقره
 اولمخ حصول زبورک جود شریعه تعیین اولانندن زیاده س متولیه ایله
 قادر اولور **الجواب** رای حاکمه اولور وقف وصیت طریقیله اولما کن
 و له عیقه وقفه سی اولمایان به وقف قدیمه تویستی دفتر عتیق خاقاننده
 ایچمه اینایه دیور مقید اولوب دفتر جدیدده اینایه و اینایه اینایه دیور مقید
 اولسه فقیه ایله عمل اولور **الجواب** قدیمه ایله عمل اولور اعتمادده اقرب اول
 اولمخ و له عیقه زید مرض موتندن جمله اطاق مدینه منوره قواسنه وقف اولسون
 دیسه وارث موقوف اولما کن جمله ده وقف صحیح اولور **الجواب** مسئله
 خلاصه در رای اولی الاره منوط در و له عیقه زید عرصه سی مقاطعه لو وقف
 و بناسی ملک اولان او نیک مقاطعه کنر ایکی بیل دیور میوب. اکلندر و جاللا
 متولیه وقفه بالتمام و بر کن متولیه بجه در ایکن سنه بجه اکلندر دکدیور
 مذکور به الوب اجه ایچان قادر اولور **الجواب** شرعاً قادر در لکن بجه
 مقاطعه س دیور ب تعلیم ایتمه ایسه بقا ایله مامور در و له عیقه مدیون مستوفی
 اولوب مالک دیورنه و فالایتمش زید ادا دیور ایتمش بعضی اطاقنه وقف
 ایتمک جائز اولور **الجواب** ادا دیور مقدم در حاکم بلورسه لزوم حکم ایلمز

مطلق
 ادا دیور مقدم در حاکم
 بلورسه لزوم حکم ایلمز

ولعمري قد يلدن بر حمله ابايسته وقف اولان قيوه زيداچر و اوينه الو
 پرينه بر قيوه ايد يورسه ابايسته اولان بعض كنه لر ارضي اوليوه وضع
 قدم اوزن ذكر اولان قيوه استعماله قادر اولور **الجواب** اولور ايديكه
 سبيل يوقدر و لعمريه بر قصبه ابايسته جامع اجناس لر اولفله ايجلندن
 بر حمله سبيل نك بعض برلين نعيم ايدو. اذن سلطان ايلچاچ ايمكه قادر اولور
الجواب احتياج تام و ارايه بعض كنه قوما اوزن جاندر و لعمريه ماقول
 مولانا شيخ الاسلام في رجل وقف بعض العقار على نفسه ثم تم بعد على ذرية
 ثم على جهة غير بعد ذلك رهن الواقف بعض وقفه على ذرية ثم مات قبل
 الرهن ويستوفى الرهن حقه من ريع الوقف ام لا **الجواب** لا يصح الرهن و
 بلكن الاستيفاء ان ابرم الوقف بالتسليم الى المتولى و حكم بالزوم الحاكم عند تمام
 و الا يصح الرهن ان كان مقبوضا ويستوفى منه الدين و سطر الوقف و لعمريه
 بروقف و رهنك داخلن واقع اراضينك اطرافه ديوار اولمعه حارس
 حصول الوقف نك متولا وقف مزبور دن ساير اراضيدن الودو اوزن
 عشر المغة قادر اولور **الجواب** ارضي وقف صحاح ايسه ايجلن الورار
 بيت المالدن ايسه او يري ايله توابع سكني اولان او باغچه معفود لعمريه
 زيد متوليسي اولدوغني وقفك مالندن بعض كنه اه معاله ايله بر مقدار
 اجه و يرو. لكن اغنيادر ديور رهن و كفيلا المسه بعلن مديون خفلس اولور
 اكثر جلای وطن ايلسه امال مزبور زين تصال اولور **الجواب** اولور شرط
 واقفه مخالف ايسه و لعمريه زيد متونفاك نفرندن اولان اجان معاله وقف
 دكانر متونفاقون اوزن اينا مريدن ابقا ايدنك زيدك دايئر دكانر
 اوجه تفويض ايدو. دينلر استيفايه قادر اولور **الجواب** اولور
 دكانر وقفه و يرو. ايجلندن زياده اجان معاله اولورسه زياده سي ايراد
 اولور ديونا قضا اولمغي مشر و عدرو لعمريه بر قاج بتمك و صبيسي بعض

او فاكه متوليسي اولان زيد وفات ايدو. ذمتنك مال يتيم و مال وقف قالسه
 تر كه سي ديونته و فائتيك حصه ايه تقسيم غرامی اولور بوضه اموال اوقاف
 مقدم استيفاء اولور **الجواب** اولور زواندوقف و ارايه اصل مال
 يتيم تقديم اولور و لعمريه زيد حال صحتنك بر ملك او يني بر كنه به وقف
 ايتدم ديوب لكن طرفة معهوده اوزن تسليم الى المتولى و تسجيل اوقاف
 زيد وفات ايدنك ورثه سي وقف مزبور طومر زديك قادر اولور
الجواب اولور راى حاكمه و لعمريه بر وقف رقبه به محتاج اولدوقن جمله
 مرتقه نك و طائفه رقبه اولور **الجواب** اولور نعيم وقفه مباشر خدا مينه
 ايجلن مقدار رويو يور و لعمريه بر وقفه مديون اولان زيد متونفاك متولا
 يدنك رهنی و ارايكن متولا اولاد صغارنه انتقال ايدن ملك اولر يني حير اوقاف
 بيع ايدو. استيفاء دينه قادر اولور **الجواب** رهن النك ايكين مشر
 بولنورسه حاكم رهنه ايجس و يردو. متا و تسليم ايدور و الا لکن بيع
 ايدور و لعمريه زيد واقف وقفه سنن ارا حدن هر سنه اوجنك ايجو مال
 زلفان قواسنه و برله ديون فعال ايدو. متولا دن رايح اولان اوزن اوجن
 ملك ايجو حوبان ناظر لرنه و يردن مزبور اول ديارده التون التمنه كچر ديون
 متوليدن التمنه حساب اوزن التون المغة قادر اولور **الجواب** معيني
 الور التون ايسه التون اجه ايسه اجه زوايدن مساعن و ارايه زياده
 و يرسه جايز در و لعمريه بر وقفك جمله عقار خواجه مشرف اولوب هر هر
 قائل سكني اوليوه. وقفك نعيمه دخر مساعن سي اولماجي زيد متونفاقون
 حاكم ايله بر او ده بر نيم ايدو. بئنه ايله ساخر نعيمه قادر اولور
 اولور ضرورت اولمغي و لعمريه بر وقف بر ما معطل و عملدن قالسه اوتنده
 اولان طائيفه متوليسي اوجه بيعه قادر اولور **الجواب** بر حساب برده وقف
 عام اولان قيوه قوتن ككدر و لعمريه زيد صحتنك ملك باغچه نيم اوجنك برده

مظهر
 زوايد وقف و ارايه
 مال يتيم تقدم اولور

بعد از عروه بجهت مصرف مؤبد و وقف ایدوب لکن شجیل علی است در بدین وقت
ایلیسه سائر ورثه سی و ققیان طوترز دیکه قادر اولور **الحواب** بند
صاکنه علی خرافض است تقاضا ایدر کسکری علی معتبر در نیک مساعده
وله عوه زیدک تفرض اولان اصل میری اوزرنین بعضی اشجار اولوز بعضی
بر زراعت و سبزه آکیلور کن زید با آنچه مدر و بود وقف ایلیسه وقف صحیح اولور
الحواب وقف اولماز اشجار برای حاله منوط در و له عوه بهر وقتک مختار
و معین سنور داخلین اولوب و قیفت اوزن تفرض اولان بر زید
طیو ایله الوب زراعت ایدر کن میرک اوزرنینه مال ایلیه نفسی چون بعضی بنیه
اصداث ایدوب وقف ایتمک جائز اولور **الحواب** سنه بر سنه عشر و برین
بر مقاطعه بهر ویرنگ کر کرد جانر دکدر و له عوه محسوس سنوی اولان مکدر
زید او تو زانچه ایله مدرس اولوب عمر و رضی مدرس زبون بهر کمرانچه ایله مدرس
اولسه حصول مدرس بنیلین علی السویه بر تقسیم اولنور یوسف تقسیم اولان
وظیفه آنه کون **الحواب** تقینه کون تقسیم اولنور و له عوه زید طاهره
ترتیبی سجده بر مقدار آنچه وقف ایدوب لکن اوز و تسلیم و شجیل اولان
بعن وفات ایدکن ورثه سی طوترز دیکه قادر اولور **الحواب** مهر فوت
اولدیه نلندن معتبر اولور و له عوه زید خوخوان فوت اولدکن ورثه سی
وقفن بر مقدار وظیفه سر قاشدر دیو متولیدن طلب ایدکن من متوجله
وظیفه سی جیاتن زید الدر و قطن بر چه قالمدی دیو یان ایلیسه ورثه عوه
مورن زید و وظیفه سی بالتمام ادا اید و کله بنیه اقامت ایله دیکه قادر اولور
الحواب اولور برای حاله و له عوه بهر وقف ذکر نه خوابه مشرف اولوب
وقفن اصلا مساعن اولمغین اولاد واقفان مشروطیت اوزن متوج اولان
زید تقضی موفت حاکم ایله عروه بیع ایلیسه اولاد مرقوم دن بکر و بشیر عروک
ویرد و کما آنچه ایله بز الویز دیکه قادر اولور **الحواب** اولور و له عوه

مطل
سنه بر سنه عشر و برین بود
مقاطعه بهر ویرنگ کر کرد

زیده اجان مجله و منوط ایله تصرف اولدوغی وقف زنگ صحی تفرض اذن متوج
ایله علی و بر شری عروه تقویض ایدوب عروک تفرضن ایکن متوج مرقوم فوت
بر بنیه متوج اولان بکر عروک یذین اولان متوج متوج متکنه علی استنوب با و
ذکر اولنان فرغ بشره ایجان قادر اولور **الحواب** اولور صحی تفرض دیکه
باطل در وجه شرعی ایله تقویض دیکه باطل اولدوغی و له عوه بند بر وجه تفرض
تلاوتنه بر مقدار مبلغ وقف ایتمک استلکن منقض اولنجه اصلا مرقوم افضل
یوسف استبراح اولنوب علم سی صرف اولنور **الحواب** قوا استحققه اتفاق
اولور و له عوه زید بعضی الماکنه معنی عروه و عروک اولادنه و اولاد اولادنه
وقف لازم ایله وقف ایلیسه بعد الاتقاض موقوف علیه بیان ایتمسه بعد التوافق
علم شرعی **الحواب** علم سی برای حاکم ایله قوا استحققه صرف اولنور و له عوه
بر زاویه یا مشروطیت اوزن متصرف اولان زید مرتبه اذن حاکمه کند مالندن
بر مقدار آنچه صرف ایلیسه بعن عروه توجیه اولنور زید زاویه نکر مرتبه
اید و کما مبلغ متولیدن طلب ایدوب مال و قطن المنه قادر اولور **الحواب**
اولور وقفه دین اولن اوزن صرف ایدوب و له عوه بند مرض مؤتذ به
ملکه اوینه وقف اولسون دیوب لکن تقسیم ایله المتوج و شجیل شرعی اولن
ورثه بند وقف منور طوترز دیو ای میرانه اذاله قادر اولور
الحواب نلندن معتبر اولور قوا به وقف اولور و له عوه زید اجان مجله و منوط
ایله تفرضه اولان وقف اوده لر یقوب و صه سنن بر قوه خانه بنا ایلیسه
زیدک هدم و بنای متوج و جاب و ناظر کور و سولیب ایلیسه اجان سن
الوقندن حکم طلا متوج و جاب برنم هدم و بنایه اذکر توجید دیو قوه
خانه زین بقدر و وضع قدیم اوزن اوده لر بنا ایدر که قادر اولور
الحواب تقینه قادر اولور اذکر ای اولسه در باطل در وقف هدم اولماز
و له عوه زید مال و قطن عرو متوج یذین بر مقدار آنچه الوب مقابله سنه

مطلب
جزء شرف تلاوتنه و قفله
فقرا مستحقه اتفاق
اولی اولدغی

بر ملک مترت استغلا اطلاق اید و بر سه تمانه ذکر اجوت معینه اید
 ینہ استیجار اید و بشر کفیل اولدقن متر از نورک در کنه واجرتنه و اصل مال و
 اولان مبلغ مرفوعه کفیل اولدم دیسه بشر نورک وجه مشروح اوزن در کنه واجرتنه
 و اصل مال کفیل اولم صحیح اولور **الحواب** اولور و لغویته صوت مزنون
 بشر نورک وجه مشروح اوزن در کنه واجرتنه و اصل مال کفیل اولم صحیح اید
 عمر و متوی اصل مال و قبی بشر کفیل اولم طلب اید و بزعا المغه قادر اولور **الحواب**
 اولور و لغویته اوزن زدن مطقان سلم و رایدن و قبیہ ضایع و لطفه بار شاه
 عالیه خضر تکرید و قرق طایر سندن دقر امینتک مرله اواج اولکان و قبیہ تک
 شرطی ایلر عمل اولور یوخسه و قق اللیلدن صکر اولکان محمد مضمون ایلر عمل
 اولور **الحواب** قدیر دقره مخالف اولوب تزویر ایلر اولان حجتہ عمل اولور
 بند ملک مترت وقف اید و قبیہ سندن اولعک نفسا تم علی زینب تم علی اولاد با تم
 علی اولاد اولاد با تم علی اولاد اولاد اولاد با تم و تم الالاتواض تم علی عتقا
 تم علی اولاد عتقا تم و تم الالاتواض دیوکت اولوب اولاد دن کنه لری
 اولوب بند واقف تک و زینب مزنون تک عتقا اولور و حجتی متر نور قفق تک
 عتقا سندن اولور **الحواب** واقف تک عتقا سندن و بر یور دلالت حاله معینه در
 و اقرب حمله مانعه در و لغویته مرحوم و مغفور له سلطان با زید خان طاب ثراه اوقا قذن
 کل با حجه جابر زدن بر مقدار بر امیر بادشاه ایلر اولک اولک وقف جانیدن
 فروخت اولدقن صکر زید بر مقدار بری و قذن الوب بستان ایتدکن
 صکر زید وفات اید و اولاد اولوب هم شریه سی قالسه متوی وقف
 مذکور بستان برین وقف اچون ضبط ایتمک زعا قادر اولور **الحواب** اولور
 صورت مزنون ده امیر بادشاه زکر اولکان بر اولک اولک وقف جانیدن فروخت اولور
 وارد اولدقن صکر زید متوی تکنه و امیر بادشاه بر مخالف بستان ایلمه
 متوی زکر اولکان بر الوب وقف اچون ضبط ایتمک زعا قادر اولور **الحواب** اولور

الحواب

کتاب بیوع زید باغ تک میوه سنه بشمیدین عروه بیع ایلمه جائز اولور **الحواب**
 مال اولدیه اولور و لغویته زید رضعه اولم اوزن عروندن اشتر ایتدکن
 جاریه حامل جنوب ارضاعه قادن اولم زید جاریه رده قادر اولور **الحواب**
 اولور و لغویته زید متوی فانک ورته سر سفوده اولمق بر اوین این بیت المال
 قبض و ذکر هاسته بیع ایلمه بعل و ورته کلدکن مع طویتوب اوی المغه قادر
 اولور **الحواب** وارث موقوف اولوب مکانکر معلوم ایلر بیع ایتدیه
 اولور و لغویته زید مرض موتدن بعض اسبابنه غبن کما حش ایلر عروه بیع ایلمه
 ورته سر بیع مزبور فسخه قادر اولور **الحواب** اولور قدر مجامعتی لفتدن
 معتبر در و لغویته زید متوی فانک عروه اولان دینیه ادا ایتدین ورته سر تک سن
 تقیم حصه این قبض و استمالک و اخوه اذین با ایلر بیع ایلمه بعل و ورته مفلس
 اولوب الملق تکن اولم حجتی عروه ورته دن اشتر ایتدکن بیکه بیکدن اولان تکن در
 با سندن قبول اید و دینی استیفا ایدرین دیکه قادر اولور **الحواب** امر حاکمه اولور
 زید تصرف اولان ارضه بر کمال اقدار کوب بندن وفات اید و اوغلا عروه صغیره
 قالدقن و حسی بره ایلر بر کمال اقدار افره بیع اوج کمال اقدار بیع ایلمه جائز
 اولور **الحواب** اولور و لغویته زید ملک مزنون عروه مبلغ معینه استغلا اطلاق
 بیع و تسلیم و قبض غن اید و بیعت معینه به اجوت معلوم ایلر استیجا ایتدکن
 صکر قریب باشه اسیر و خبر منقطع و مکان معلوم اولوب خای و معطل قالمغه خایه
 متوجه اولوب ایک طرفه بیکه طور سندن ضرری مؤثر اولم عروه امر حاکمه متر از نورک
 ذکر بیع و فسخدن دستی استیفا قادر اولور **الحواب** امر ایلر اولور و لغویته
 زید عروه سفینه سندن نصف بیع ایتدکن بش ساعتی دکانمان نقد ایتدکن
 بیع اولسون دیسه بعل عروه بیعت مزنون ده ثمن نقد ایتدکن زید سفینه سندن
 جمله ضبط و تصرف قادر اولور **الحواب** اولور بیع بود جمله ایسه و لغویته
 زید عروه بر ذکر بیع ایتدکن ثمنی ذکر بیع ایتدکن و قذن و میره سن دیسه

مطلق
 قدر مجامعتی لفتدن
 اولدکن

سطر
جاریه نماید یکی عمده سخن
نصیحه بیع استحقاق صحیح
اولاد نعر

اولور **الجواب** اولور مقاطعه لویر اوز زین بنا و غراس دکلم ایسه و له حق عمه
زید اباق ایدن جاریه کرنا بدید ایکن عمده سخن معینه بیع ایدوب بعن عمده
جاریه ببولوقن زید بحر و ظهور ایتسون اچون بیع ایتش ایدم دیو جاریه یا عمده
یدندن المغه قادر اولور **الجواب** اولور بیع اولماز و له حق عمه زید عمده بیع
مقدار بزر شو بایه دیو بیع ایسه لکن بز فاح قطعه ایدو کوننه مقدار ذراع
اولور و معلوم اولسه بیع زبور صحیح اولور **الجواب** اولور مشاهد اولان
بیع ایتدیسسه و له حق عمه زید ایله عمده و ملکا اولور سن استبدال ایدوب بعد القرض بکر
سنه مردن صکر زیدک یدندن اولان اوه سخی جنوب بعد الاثبات النسبه زید
دخاوین عمده ان المغه قادر اولور **الجواب** سخی اولان کفر فتمتی الورده
قطیفه دن اولان یصدق مثلینا ندیدر یوشه قیمید **الجواب** قیمی در ورده
زید تفرقن اولان بیع عمده بیع ایتدکن اوز زین اولان بناس استثنایتمو
ذکر ایتسه بنا زبور بیعین داخ اولوب عمده اولور **الجواب** اولور و له حق عمه
هندرض موتنک عمده اجنبی به شو بقدر آنچه دینم واردر دیو به ملکا دین عمده
دینه طلوته بیع و تسلیم ایدوب ایرتسی وفات ایسه بیع زبور صحیح اولور
الجواب اولور محاباته و ارایسه قدر زیاده سی نلندن معتبر اولور و له حق عمه
زید باججه اچندن طار اولان کندویه مخصوص ملکا صوبین بر مقدار آنچه عمده
بیع ایدوب عمده کندر نلندن اولان بنس سنه مقدار استعمال ایسه بعن زید وفا
ایتدکن او غلام بکر زیدک صوم تقابل سنن الودع آنچه عمده و بیع صوب الودع
دنگه قادر اولور **الجواب** مجاریسی ایله بیع متعارف اولان یرده اول اولوب
بیع ایتدسه اولماز اچون صوب بیع ایدوب عمده و زین بنا ایتدسه رای کامله
اضرار اولوب ابقا اولور و له حق عمه خوده و فاسد العیار آنچه رای ایکن زید
سخن معلوم سنه عمده بیع حیوان بیع و تسلیم ایدوب قبل طول الاطراف اولان
آنچه کاسد اولوب صحیح العیار جدید و جدید آنچه رای اولوقن ذکر اولان

اولور

اولوب فسخ عقد ممکن اولور زید سوخت حاکم ایله فسخ عقد ایدوب حیوان عمده
المغه قادر اولور **الجواب** اولور و له حق عمه زید قوما عمده و صانع و سلم اولوق
اوزن بکره بیع و تسلیم ایدوب بکره در وجه مشروط اوزن بشره بیع و تسلیم ایدو
صکر بشره کایتدن و نیک چلیخ نمانده عیب ظاهر ظهور ایتدکن بشره عیب زبور عیب
قدیدر دیو بکره رد مراد ایتدکن بکره قدمنه و اول عیب ایلر ده استحقاق سنکر
اولوب طفه ایدرکن مجرد اطبا عیب قدیدر دیو بکره زید خالوناب بکره رده
حکم ایسه حکم نافذ اولور **الجواب** نمانت زبور بوسله ده اولان اختلافه
عام اولوب خدای اطبا بکره عیب قدیم ایدو کوننه مقدار حادث اولوق بوقدر دیو
خو طریقه اعتماد ایدوب حکم ایتدسه نافذ اولور ایا خبره سوز یلمه رد لازم اولور
اعتقاد ایدرکن ایسه اولماز و له حق عمه **کتاب النکاح** زید عمده اولان ایتد
ایدوب بکردن حواله ایدوب اوچی بله حاکم اولوب عمده بیع بکره کانه حکم صکر المغن
عست واریدر دیکن زید بوقدر غنک در اگر تحصیل این میوب ایکن سنک
ینه بندن اکل دایسه بعن بکره بیون و مجلس ایدو کظاهر اولوب تحصیل ممکن اولما
عمده مبلغی نه زید دن طلبه قادر اولور **الجواب** اولور و له حق عمه زید و عمده
بکره بشره اولان دینلر کون خالده نفسیه کفیل اولسه بعن دانم بله بیونلری
بزر حبس ایدوب طلاق ایسه اخاله کفالتن خلاص اولور **الجواب** اولماز
و له حق عمه هند زوجی زیدک عمده اولان دینه اوز زینه زینبی تزوج ایتدکن
اوزن کفیل اولسه بعن زید دینه زینبی تزوج ایدیک عمده دین مذکور هند
المغه قادر اولور **الجواب** اولور و له حق عمه بوضویرتن هندک او غلام بکره
سندخی مبلغ مرقوم کفیل اولور سن ایدکن بکر تلفظ قادر ایکن باشیکه ایتدکن
ایسه کفالت مرقوم صحیح اولور **الجواب** اولماز و له حق عمه زیدک عمده
اولان مالنه دورت کینه بر وجه اشتراک کفیل اولسه اقبل الادا اچاندن
بکروقات ایسه زید بکره حصه سن دینس ایتدکن المغه قادر اولور **الجواب**

مطلوب
تلفظ ایتدکن و ایکن
اشرف الله کفالت
صحیح اولماز نعر

مطلوب
اشرف الله کفالت

اولماز و لور عه زید مدیونہ عمروہ کفیل بالمال اولان بکردن مال طلب ایتدکن
بکر زین عمرو زمتدن اولان حقه نہ طریقہ در بیان ایله دیکه قادر اولورمی
الجواب اولور رای حاکمه و لور عه زید عمروہ ووه لورین بیع مراد ایوب
نه حالن در دیوتد ایتدکن بکر عمرو و چون متکول کسنه در المقتل صعوبت
چکلم بز در ادا ده یوز دیکله زید عمروہ بیع ایسه بکن عمرو غائب اولور
تحویل مکن اولور ایچ زید عمر ز نور بکردن طلب و اخذ قادر اولور **الجواب**
اولماز لور فلان کفالت دکمالیسه و لور عه زید عمروہ قویا بکر بیع ایتدکن
اگر اباقی ایدرسه ضرر نه کفیل لویسه بکن بکر اباقی ایچک عمرو ویرد و غائب
زید دن المغه قادر اولور **الجواب** اولماز و لور عه زید عمروہ کفیل اولور
عمرو عینی بکره سوقن مسلمین مخزنن تسلیم ایسه کفالتدن خلاص اولور
الجواب اولور مجلس قاضی ده تسلیم شرط اولورمی و لور عه زید عمروہ
عمروہ بر مقدار آنچه ویردکن عمروک قویا بکر مال کفیل اولور کفالت صحیح
اولور **الجواب** بکر مدیون دکمالیسه عمروک از نیک اولور و لور عه زید و صی
عمروہ مال بتمدن بر مقدار آنچه ویردکن متعلقه استقلال طریقہ ایتدکن
بکر ایچ در کت کفیل اولور بکن متعلقه زبور ایچه مقدم رہن اید و کظاهر اولور
عمرو غیبت ایچک زید اصل مال بکردن طلبه قادر اولور **الجواب** معناد اوزن
ملکیدر غیره و کقدر مالک ضرر اولور سه بن ضامن دیو کفیل اولور بکر ضرری
ضامن اولور و لور عه زید عمروہ اولان مالنه بکر کفیل اولور بجا بر ای
مال ویر جمله نسی ادا این سن دید کدر ضمه بر سه مرور ایسه حالان زید بکردن
کفالت حسیله مال ز نور طلب ایتدکن و عین بر ای ایدر شکر بر سه
مرور ایتد کفالتدن ووشدم ویر مزین دیکه قادر اولور **الجواب** اولماز
باطل سویلر بویله مال او بیچ تمام اجل بیدار اولور ادایه منتهی اولور
زید عمروہ بار بکر لک ایله بر مقدار آنچه ویر مزین ولایتدن سکا بغداد البوعیرین

مطلبه
اباقلدر سه ضرر نه کفیل
دلیسه

مطلبه
کفیل اولور عمرو
سوق مسلمین بکره تسلیم

مطلبه
سوال کدر اذینله عه
کفالت صحیح در

دیکله عمرو ویرد و بر مقدار آنچه اجرت دخی ویردکن زید اگر ضایع اولور سه ضامن
اولان دیسه بکن زید بغدادی الوب یولن کلور کن بلا تعهد بر بار بکر ایله بر دنگ
بغذای ضایع اولور زین ضمان لازم اولورمی **الجواب** اولماز و لور عه زید عمروہ
نوک اغار اولان زید نفوذن عمروہ وار فلان مرده اولان خدمتی کور یویر دیو
ارسا مراد ایوب عمرو یولن حوب کفار خوبی وار در دیو امتناع ایتدکن زید اگر
سکا ضرر اولور سه بن ضامن اولورین دیو بر ارسا ایسه بکن یولن عمروی خوبی
کفار اخذ و اسیر ایتدکن عمرو بر مقدار فلوری ویردکن نفسنی بخلیصل ایسه عمرو مبلغ
مرقومی زین تضمینه قادر اولورمی **الجواب** اولور رای حاکمه و لور عه زید مدیون
اخذ دایم کتدکن دانسی عمروه اقرار بندن بکر زیدده اولان ایچه کین سکا ویردین
دیسه بکن بکرینه ویر مزین دکله قادر اولورمی **الجواب** اولور تعلق دکمالیسه و لور
زید عمروک اوینه مسافر اولور استدکن عمرو زین اگر بر حصه ک ضایع اولور سه بن ضامن
دیسه بکن انک ساکن ایکن بر فاجه ضایع اولور عمرو تضمینه قادر اولورمی
الجواب اولور و لور عه زید بکر ایچون عمروک کفالتدن کفیل اولور فلان ساکن اولور فلان
بلده ده تسلیم ایچک اوزن کفیل اولور سه بعد بکر زیدی بلن اخذده بولوب عمروی
احضار ایله دیکه قادر اولورمی **الجواب** اولماز و لور عه زید عمروہ زیدک اوزن بعض
اسباب سرقه اولور فلان عمروه سارق سنسن دیو بکر اهل عرقه اخذ و حسن ایتدکن
صکر بر مقدارین اقرار ایدو. داخل المدین عمرو بکر ک جنسندن فرار ایسه زید عمرو
بول دیو بکر بچین ایتدکه قادر اولورمی **الجواب** بکر اطلاق ایتدسه احضاره
صبر ایتدرو و لور عه **کتاب الحواله** زید دانسی عمروک یدنه هر سا تذکره ویرد
وار فلان بلده ده اولان مدیونم بکردن وینکی ال دیدکن عمرو دخی کلوب تذکره
بکره ویرد بکر تصدیق ایدو. تذکره اخذ و مبلغی عمروه ادا و تسلیم ایسه بکن
ینه دونوب مبلغ مرقوم ویر سه بن دیو زید دن کتوب کقدر دیو کور و عمرو دن
قادر اولورمی **الجواب** اولماز و لور عه زید عمروه اولان دینی مدیون بکردن

مطلبه
زید اگر سکا خوبی کا و در ضرر
اولور سه بن ضامن دیسه

مطلبه
زید اوینه مسافر اولور عمرو
اگر بر حصه ک ضایع اولور سه
بن ضامن دیسه

مطلب
حصول ایدر میوه التمسک
بینه بندت ال دلیسه

حواله ایدوب. اوچی بله حاضر اولدقنن عروبن بکرک حالنی بلیم صکر المقتدرت و ایدوب
دیدکن زید یوقدرت عتیکه در اگر تحصیل ایدر میوه التمسک بینه بندت ال دلیسه بعد
بکر میری بیدریون و مجلس ایدر و ظاهر اولوب عرو بگردن ایماجیح بینه زیددن طلبه
قادر اولور **الجواب** اولور و له عتیکه برو قفه مدیون اولان زید دهن کندی
مدیون بگردن متویا به حواله ایدوب متویا و بگردن قبول ایدوب بیدریا سکر سنه
مرو زدن صکر زید و قاتا ایدوب. بعد بکر موسر اوقات ایلیسه متویا دین مرقوم بینه
ورنه زیددن طلبه قادر اولور **الجواب** بکر املاء ایسه اولماز و کل ایسه دینی کندی
و بیدریه اولور و له عتیکه **کتاب القضاء** زید مدیون جس اولدقنن نه
مقدار جس اولمقله افلاسی ظاهر اولوب حاکم جسدن اطلاق جائز اولور **الجواب**
بر آیدن الت ایه دکن تقدیر اولمقله کن صحیحجه مدیونک احوال و اطلاقه کون
رای حاکم مفوضدر و له عتیکه به قضا استانه دن زیدن و سردار طرفدن عروه
توجیه اولوب زیدک تاریخ مؤخر اولمقله سردار طرفدن عروه و بر لقی آمده
استانه دن مؤخر و مقدم تاریخ ایله آخره توجیه اولور سه عمل اولمقله عروه
ضبط ایدر بله دیومقله اولمقله عروه قضا و مؤخر زیدن ضبط ایدر مقله ز غا قادر
اولور **الجواب** انکه توجیه قضایه اذن سلطان مصالح مهمه اقتضا ایدوب
بیر له مخصوص اولوب عروه توجیه وجه مزور ایسه اطلاق مصالح مؤدی آخره
و بکر مکر لازم اولور مظالم مؤدی و له عتیکه زید قاضی امر بادشاه به اطاعت
ایتموب علی املاء التمسک امر شوق ایدوب. خزلن ایجاب ایدر اوضاع شینعه و
افعال قبیحه سنه قاضی عسکر کاب بمایونه عرض ایتمقله خزل ایدر زمان اولوب
روزنامه بیدر قید اولنسه بعد صلاح حال ظاهر ایدوب. جانب سلطنتدن جوایی
عضو اولمقله زیدن تقلید قضا صحیح اولور **الجواب** اولماز و له عتیکه بیدر
مدرس اولان زیدک املاء و انشدن خبر اولوب لفظ عمارت عیامت و بورر که
لفظی بودرک و تغل لفظی تعلیم ایدوب. انصافند مدرس مدرسه فلان دیوبان

مطلب
املا و انشاء زیدری
مدرس عزله منشی اولور

یازنه غله سخی اولور **الجواب** اولور و له عتیکه زید قاضی عروه قاضی به
سکر بیک آنچه رشوت و بکر مقله بقیه مدتدن فراغ ایدر و بکر من السه زیدک
ایدوب و احکام نافذ اولور **الجواب** تقلیدی جائز اولماز دتمشدر و بکر مقله
کر کدر و له عتیکه زید قاضینک مدت طله قریب اولوب متصرف اولدوغی قضا
توقیله عروه توجیه اولمقله مقرر اولدقن عروه توقیت اولمقله ایچون زیدن مقدار
آنچه و بکر زید بقیه مدتدن فراغ اولمقله عروه متجاوز ایسه ز غا تقلید جائز
اولور **الجواب** اصلح الله حاله امحق و اولی بیدر مکر کر کدر و له عتیکه زید
اولمقله عروه و بکر مقله باججه سنی فلان وقفه اولان دینی ادا ایدر سکر اولان الت
بیک آنچه بینه بیع ایدم دیوب اندر دخی قبول و قبض ایدوب دین مزور
ادایه متعهد اولدقن صکر بکر قاضی سنه باججه بکر قاضی ایدوب. دینی و بکر مقله زید
مزور از قاضی اصیله احضار و دعوی ایدکن قاضی باججه بکر زیدن حکم ایدکن
صکر نائب الشرع باججه بینه مزورانه حکم ایلیسه قفسنک مکر نافذ اولور **الجواب**
حکم اول نافذ در تعلیق مقرر ایسه تعلیق اید صکر زید قول بینه اعتماد ایدوب بیع
قطع ایتمش ایسه حکم نان نافذ و له عتیکه زید عروسا هر ایله دعوی زیدن
قاضی به وار دقنن قاضی عروه تعظیما قاقوب بکر سنه او تور و بکر زید ایاق
اوزن طور کن دعوی این اجتماع و حکم ایلیسه مکر نافذ اولور **الجواب** کور بلور
واقع مطابق ایسه ابقا اولور و کل ایسه ابطال اولور قاضی خزل اولور
و له عتیکه بکر دعوانک معا سماعه مامور اولان دورت قاضی دن بکر اوقات
ایلیسه سایر استماعه قادر اولور **الجواب** اولماز و له عتیکه بکر صورتن دور
قاضر دعوی مرقوم با سماع ایتمدن جلوس بمایون واقع اولسه تجدید امر
اولمقله امر سابقه استماعه قادر اولور **الجواب** امر سابق ایله اولور
مانع اولماجیح و له عتیکه زیدک قضایه طیح اولان ناجیه ده نائب اولان عروه
وفات ایدکن ایله ناجیه بکر زیدن ایدوب. بکر بعض مواد اجتماع و حکم ایلیسه

بانه

نافذ اولوری **الجواب** حکم اولور نفاذی محتاج قضا اولانده حکم نافذ اولماز
 و له عوم زید عمر و دن بر مقدار آنچه دعوی ایدو سبب بیان ایتدین بینہ اقامت
 ایسه قاضی زین و شہودہ بیان سبب تکلیفنه قادر اولوری **الجواب** اولماز
 سوال قاضی جائزدر اما جبر ایلمز و له عوم زید قاضی اصم اولوب مدعی و مدعی
 علیہک کلامین استماع این میوب مصالح مسلمین معطله اولسه نفعاً لازم
 اولوری **الجواب** اولور و له عوم قضا نذل اولان زید او توزرق آلم ایله
 کرب بغیر حق عمر و راخذ و جس ایتدکن مکن چون بولم ایدرس سوزک و اریسه
 شعلہ کور دیکن زیدین جلا یمن نجه سنگ گس آدم قتل ایتدم دیواخذ و قتل
 مراد ایتدکن کو طه خلیض ایسه زین نه لازم اولور **الجواب** عمل و جس ایدر
 اولینور و له عوم زید عمر و دن بر منزل دعوی ایدو بینہ اقامت ایتدکن
 حاکم بینہ سن استماع ایتدکن صکره حکم ایتدم و میوب شہادت لر جبر قبولن واقع
 اولدی دیو بحت دخی بو عبارتله یا زلمش اولسه حکم ایتدم دیمک ملک مذکور
 زین حکم اولمش اولور **الجواب** بو مرتبه ایله قول نختارده و له عوم زیدک
 دیوتنه و بره جک دکانده بر مقدار اسباندن غیر سنه سی اولیوب دانسار
 اوج آمی مقداری جس ایتدر دکلمدن صکره حاکم ذکر اولنان اسباباً حصه لرجه
 دانسره توزیع ایدو زید حبدن اطلاقه قادر اولور **الجواب** اولور
 زیدک رضاسیکه و له عوم جدا زحمتنه مبتلا اولان زین تعلیق قضا جائز
 اولوری **الجواب** اولماز و له عوم زید زوجه سی هند راجح طلاق بوشاد قدر
 صکره حکم ایتدین عمر و قاضی زین بینہ نکاح لنگ جائزدر دیو جین تطلیقه
 متصلاً ان شاء الله دخر دلمش ایکن زین هند نکاح کندسه عمره نه لازم اولور
الجواب کافر اولور غنا و اجدر و له عوم اخر دیاردن کلوب بر بلین ده
 وفات ایدن هندک زید و عمر و او غلر ایدو کن اول دیار ایلیسندن شہود
 ایله این بیت المال بوزینه اثبات وراثت ایدو حکم قاضی ایله خلفات الفکر ندلا

صکره

صکره این اخر اولوقده زید و عمر و ترض ایدو بسقطه را سکره نقل شهاده
 کنورک دیکه قادر اولور **الجواب** اولور قاضی بو خصوصه مواد کلدر عوم
 کتب فقهیه ده بر سنله مختلف فناده احد اقوال ترجیح اولوب و به بفتح یخود
 و علیه الفتور یا خورد و هو الصحیح دیو تصحیح و تصریح اولنسه قاضینک قول نفع
 معلوم ایکن قول اخر ایله حکم نافذ اولور **الجواب** اولماز طرف اخر دخی
 فتوی و بر بلوب یا خور متافضل اختیار ایتدش دکل ایسه و له عوم زید عالم
 مدرس اولور و فریمان وار میوب عذر شرعیسی اولسه اخر دیارده تدیس
 و افادیه مشغول اولمکی و طیفه به استیح اولور **الجواب** واروب ام و سا
 الام ایله عمل ایتک لازم اولور و له عوم کتاب اشباه و نظایر ده اولان
 مسام سایر کتب فقهیه ده اولان موافق و عمل اولنمه لایق میدر **الجواب**
 مقبول اولور ایسه مردود دخی واردر و له عوم زیدک افلاسی ثابت
 و معز اولوب بسیار ریایت دکل ایکن داینلر جس ایتدکن قادر اولور
الجواب دینه بدل مال اولوب یا خود کندر عقود ایله الترام ایتدو
 ایسه اولور و له عوم زید قاضی لفظ قدرته قوتیرت یا زسه و له مستیح
 اولور **الجواب** اولور لکن اولیه یا زیمانه و بر ملک لازم اولور و له عوم بر
 قضایه زید او زین قضا توجهنه مامور اولان سر دار عمر و توجیه ایدو
 بعده ینه زید او زین استانه دن بکره توجیه اولنسه عمر و دیکر دن قفسه
 قاضی اولور **الجواب** امر و مال ایله عمل اولنور و له عوم شرع زنیفه امر
 عامایه و فتوای شرعییه به اعتبار و عمل ایتیموب خلاف شرع حکنده بر اولان
 قاضی نه نه لازم اولور **الجواب** غل ایدو تو نره مستیح اولور شرع زنیفه
 حکم ایله کافر اولور و له عوم بعض مسلمانن اجه تلمه یهود و ذمیرک فر کون
 طائیسسه حاکم زینور ارمنغه قادر اولور **الجواب** جبر ایله اولماز عوم
 زید در اخر دیاردن کنور دو کا خمر کر کون قاجر دقلن کر کون ایتدنه

اولان امر بر صحنه خمری اخذ و قبض ایدوب. عمرو ذمی با بیعه توکیل ایدوب.
 عمرو بیع و ثمن اینه تسلیم ایسه بعده زید بحر رسن صاندک دیو یعنی عمرو
 طلبه قادر اولوری **الجواب** حاکم استماع این فروله عومعه زید قاضی قضاه
 و اولدقن زور به جمع ایدوب. قضاه خلقنگ باشکین کسوب مالکین الاین
 دیو علی طار الناس حکم ایسه نه لازم اولور **الجواب** غزل اید اولوب نوبه
 ظاهر اید بجه حبس استماع اولور و له عومعه زید قاضی رعا یادن بغیر حق ایدوب
 مال بعد التفیش النوب اصحابه رد این سن دیو عومعه قاضی خطابا امر کالیا
 وارد اولدقن زیدی اوج دفعه رسله ایلد شریعه دعوت ایتد کلندن عمار ایدوب
 البته وارم قال ایدرم دیوالت حرب مهیا ایکه زین نه لازم اولور
الجواب و الیه راجعت ایلد اخذ و حبس مدید اولوب. امر شرع اهر اولور
 غزل اید اولور ناسی لازم در اطاعت شرع ایتمکله کافر اولور و له عومعه مشایخدن
 اولان زید متوفانک تریه سنه ویر ملین صدقات و نذور مسلمین اولادندن
 اولان عمرو و بکر قبض ایدوب بمشبهه لری هینن حصه ویر موب. حاکم الشرع رافعه
 اولدقنن ذکور و انانه علی السویه حکم ایدوب حجت ویرسه نافذ اولوری **الجواب**
 حکم رکدر جمله سی فقر ایسه تعیین و تقر اولور و له عومعه زید حواله دن سنن
 شوقدر اقمم وارد دیو عمرو دن دعور و اقامت بینه ایتدکن عمرو شهود
 صلاح و دیانت ایلد معروف و کلم درمل که شهاده زور ایلد مشهور در نقد
 و ترکیه اولنسون دیکدن نایب الشرع التفات ایتوب حکم ایسه حکم نافذ اولور
الجواب اولماز بویه حکم موب و کلدر و له عومعه زید دیون الت ای مقدار
 دینه اچون مجوس اولدقنن صکره داینه عمرو حاضر دکل ایلن قاضی عسارنه بینه
 استماع ایدوب. نفقه کفیل الوب اطلاقه قادر اولور **الجواب** اولور عومعه
 زید هند صغیره اول بعض حقوق دعور ایتدک مراد ایدوب. وصی منصوب حاضر
 اولماغله حاکم وصی افر صلب و دعوی استماع و نزاع حکم ایلد حکم نافذ اولور

الجواب اولور احوال حقوق اچون ایتمش ایسه و له عومعه حاکم الشرع اولان
 زید خصومه کلن مسلمینک اهل و عیال لینه صرح زنا ایلد شتم ایسه زین نه لازم
 اولور **الجواب** آنم اولوب غزله لازم اولور صرح زنا ایلد شتم ایتد و کما
 محصنه ایسه حد قذف در لازم اولور و له عومعه زید قاضی مطلب کاغذ نه
 و الملازمه بالعینه العلیه احد عشره اشهر دیو بازه قضایه ستمح اولور
الجواب اولماز هر لفظنده به خطایا التزام ایتمش لکن بویه ایتمش و ایتد
 ایلد طلب ایتمشه ویر ملک کر کدر و له عومعه زید ایلد عمرو ک دعوت استماع ایدوب
 دیو بکر قاضیه خطابا امر وارد اولدقن بکر کدر استماع ایتوب نایب بشر
 استخلاف ایسه حاضر اولور **الجواب** اولور بالذات استماع امر اولور
 یا خود نایب کور و بکره اعلا ایدوب بکره تقید ایتد ایسه و له عومعه زید عمرو ک
 بهر دکان و واقع ربع حصه سنی اشتر ایتدکن بکر حصه مزون باسندن مقدم
 عمرو دن اشتر ایتمش ایدوب دیو دعور ایدیک ایما کسه تاریخ بیان ایتدین بکر
 حصه مزون بیزید دن مقدم اشتر ایتدکن شهادت ایتد کلنده حاکم قبول
 و حکم ایسه حکم نافذ اولور **الجواب** اولور شهود عدول اولوب تعیین سبغه
 جویم کرین حاکم بکوب حکم ایتد ایسه و له عومعه بوسورتن حاکم اهر بحر شهود تاریخ
 بیان ایتمش دیو حصه مزون یا بکر دن زین حکم ایسه حکم نافذ اولور **الجواب**
 حکم اول تجویز اولمش در خطایه اولور ایجا ایتد کر کدر و له عومعه زید و عمرو
 عسکر بکر ایلن با بینندن اولان دعوی قضیه قاضی صر استماع و حکم ایسه
 حکم نافذ اولور **الجواب** فریلندن حاکم عسکر بویغ اولور و له عومعه افر
 ابار اولوب بهر بلندن ده توطن ایدن زید و عمرو هند قرند اشتر زید
 بهر ده ساکنلر ایلن زید و عمرو وقت ایدوب. ایلن بیت المال که لرینه وضع
 یبار ایدوب. هند وارث مود فلیم دیو طلب ایدوب. اثباته قادر اولور
 نقل شرعی بهر حجاب اولدقن قاضی بحر بهر ده اولور لر در وارث مود

دیوت که لریس هیند حکم ایدو. الیور که قادر اولور **الجواب** بود جمله
 اولمازیم غیر ضرر ایله معلوم اولنج منعه مامور در اولم عهده به مدرسه به طالب
 اولان زید مدرسه حل اولدقن اخره ویرلیوب زین ویرلیه دیو سوردوب
 وکمال الامر که وکیل مطلق اولان روسن بما یونیه قید ایدو. انه صوت رؤسک
 ویردکون حکم مدرسه زنون اجلوب زیدک امری منسخ ایدر تسک یوق ایلم
 سهوا اخره ویر که شعا عمل اولنور **الجواب** اولنور مستحقه ویرلسون
 دیو وارد اولان امر عا کما ناسخ اولوب قطع طریقک عرقه قاطع اولور
 زید بودر دیو و دانشی جسس ایتدر دکلمدن ادا دین این حل طام
 وار ایلم نعتنا ویر سو. زندانن ینه تنعم ایله مقتدا اوله زندانن ادا
 دین ایکن ضرب و قید شروع میدر **الجواب** موضع ضیث ده جسس ایتدر
 تنعم منخ ایتدر در اولم عهده به مدرسه به وجه باید زین توجه اولنور
 بر اتدن عا وجه التا باید قید مذکرا عدا کما غزل عن المورته المتون عار
 بامتولیا دیو قید اولنر بعد مدرسه مرقوم عمره توجه اولنور
 بر اتدن ذکر قید رفع اولنور دیو تفریح اولنور زید نور مؤرد اولور
الجواب اولور بود جمله تاکید سلطان اولماز ترویر در اولم عهده زید
 حاضر عمره حدیث اوزوب جویمه ناصبه به مقدار آنچه سن الدقن بکر اهل
 عرف جویمه بندر دیوب زید بکار شوشو سولیک عورتک بوشدر دیسه بحد
 بود ینه ایله نگاه ضرر زین ایدر **الجواب** جویمه یا صقی یا ملک بلز ایسه ایلم
 زیدک جهل و فسق مقرر اولوب ونا واجب اولور در اولم عهده زید فرنگ حقیقه
 مبتلا اولدقن زوجه سر بند تفریق طلب ایدر حکم حاکم الشرع توفیق حکم ایسه
 حکم نافذ اولور **الجواب** زید فاسق و فسد ذکرا ایسه اولماز در اولم عهده
 دین ایکن جسس اولان زید دینه ونا ایدر املاک و اسباب وار ایکن
 نعت ایدو جسده یا تر بر آنچه ویریم دیسه حاکم بر اهل نصیب ایدو

صنادد

صنادد. ادا دین ایتدر که قادر اولور **الجواب** جسده تفضیق ایدوب
 کند و بیع ایتدر در داخی عا ایدر سه وجه زبور اختیار ایدر و لم عهده زید
 متوفانک به فریده اولان ملک مندر زوجه سی هیند و صغیره قمر زینیه انتقال
 ایدو. هیند زینیه اخر فریده ساکن عمره تزویج ایدو. زین عمر و ایله ساکن
 ایکن هیند متولد استقلال اوزن قوق بیل ساکن اولوب اناسی اولمکه اوزاج
 ایتیموب هیند دخی وفات ایدو. زین بابا سندن فلان حصه زوجه سی
 طلب ایتدکن سایر ورته هیند متول فریور زید دن حال حیوننک اشتر ایتدر
 دیو فرق اوج بملق تحت ابر از ایدوب ذیلنک اولان شهود دن سوال
 اولنور قن مضمون تحت معلوم دکلمدر زیدک ملک بلور زوفات ایتدکن ورته
 انتقال ایتدر دیو شهادت ایتدکن حکم قاضی لاحق اولدقن حکم قاضی اخر
 منسخ قادر اولور **الجواب** هیندک مالکانه تفرقه مغایر اقرار زینت
 ایسه زینک حصه سنه اقرار ایله حکم سابق تقویر اولنور دکرا ایسه تفرق و حقی
 ایله عمل اولنور و لم عهده زید مدعی و عمر مدعی علیه ایکسی بله اولور بینلندن
 اولان دعویای زید کندر قاضی سنه استماع ایتدر زین دیوب عمر کندی
 کندی قاضی سنه استماع ایتدر زین دیسه شعا قاضی سنه اعتبار اولنور
الجواب مدعی علیه قولنه اعتبار اولنور قاضی سی حاضر اولوب تعللی یوسه
 و لم عهده

کتاب الشهادة بر خصوصه شهادت ایدن زید جرم اولنوب حاکم شهادت ایتدکن
 صکره حاکم اخر درده عالم ایکن زیدک خصوصه کون ینه شهادت قبول ایدوب حکم

ایسه حکم صحیح اولور من **الجواب** مردود الشهاده ایدر کما محکوم به و مکتوب
 و کل ایسه حاکم تان بعد التعديل حکم ایدر ایسه صحیح اولور و له عویمه بر قطعه تار لای
 زید ایمن سلم چنگل کند زید عشر بنذر دیو دعوی ایدر بینه اقامت ایسه
 عمر و سپاهر تیمار بنذر عشر بنذر دیو بینه اقامت ایسه قفتنگ بینه سی
 اولور در **الجواب** شهرت شایعه قتی طرفن ایسه انوکله عمل اولنور و له عویمه
 زید و عمر و نایم بالغ واقف اولور خصوص بعد البلوغ شهادت ایسه / سموعه
 اولور **الجواب** اولور و له عویمه بر خصوص شهادت ایدر کما شهادتکن
 شبه اولوب کذب احتمالا اولوی شهوده میان تکلیفی جائز اولور **الجواب**
 اولور متاخرین قولن حاکم اختیار ایدر سه و له عویمه رجل و کل زیدانی ماده
 شموله فشهد زید بعد العزل تنگ ماده یا تقبل شهادت ایدر **الجواب** نه تقبل
 ان کان العزل قبل الحضوة والا فلا لما فیها من التهمة و له عویمه بر وقف دکا نزل
 مناج اولان زید اولان مشایره جاییسی اولان عمر و کدشته اجان بطلب
 ایتدکن زید عمره ادا و تسلیم ایدم دیوب عمر و انکار ایتدکن و قفتنگ کات
 و متولیبسی اولان بکر و بشر شهادت ایسه / شهادتکر مقبوله اولور **الجواب**
 استر ادا چون زید دعوی ایدر سه اولور و له عویمه زید عمر و اول شو قدر اچی
 ویرش ایدم دیو دعوی ایتدکن اقامت ایتد و کما شهود خصوص زید و کما زمان
 و مکانن تعیینه قادر اولور شهادتکن ساقط اولور **الجواب** اولور
 و له عویمه بر خصوص شهادت اصولک اغتدال شهود ذوق شهادت ایدر قاض
 حکم ایتدکن اسکله اصول شهادتکن انکار ایسه / حکم زید و فرسخ اولنور
الجواب اولور و له عویمه ان ضرب و جرحه اولمان زید متوفانک
 ورثه سر عمره سنگ فر بکن فونت اولور دیو دعوی و بینه اقامت ایتدکن
 عمر و مطعونان فونت اولور دیو بینه اقامت ایسه قفتنگ بینه سر اولور **الجواب**
 اولور اولور در ضرب اولور و له عویمه صاحب فرانش ایسه و له عویمه زید عمره بکا فلان

مطلوب
 شهرت شایعه
 عمل

مطلوب
 شهادة الوکیل بعد العزل

تاریخ

تاریخین ظلم ایتدرو. مالم الدر دک دیو دعوی و بینه اقامت ایتدکن عمر و تاریخ
 زید بوده اخذ یا رده ایدر کینه بینه اقامت ایسه قفتنگ بینه سی اولور
الجواب اولور اولور در عاده اولوب غلامی متواتر یا خود شهرت شایعه ایله
 مشهور دکل ایسه و له عویمه زید عمر و بیدن اولان جاریدر بکرده ایدر ایله
 ایتدکن ایدم ضایع اولور دیو دعوی و بینه اقامت ایدر. عمر و بکرده استر
 ایتدکن دیو دعوی و بینه اقامت ایسه قفتنگی اولور **الجواب** شرا بینه سی اولور
 و له عویمه زید بندر استانبولن بولوب منکوصه مدرد دیو دعوی و بینه اقامت
 ایتدکن بند انکار ایدر. بن حالات من اولان منکوصه سم دیو بینه اقامت
 ایتدکن زیدک دعوی استر دفعه قادر اولور **الجواب** اولور و له عویمه زید
 وفات ایدر. قیر بندر ترک ایتدکن عمر و بن زیدک قرضه استر بکر متوفانک
 او غلیم دیو دعوی و اثبات ایتدکن زید ایله بکرک بابا لرن بلوب لکن دده کین
 بلیمه / شهادتکر مقبوله اولور **الجواب** اولور قوا مختارده و له عویمه افر
 دیار دن اولان زید وفات ایدر. لایوس قرضه استر او غلام عمر و قالدقن درانتن
 اول دیار ایله سندلا شهور عدد ایله اثبات ایدر کین بیت المال امین دار
 اول دیار دن تقبل کتور دیکه قادر اولور **الجواب** بونن وارثا متوفان
 ایسه دخل این مزاجنه محتاج ایسه حاکم بینه استماعه مویا دکدر تقبل ایله مویا
 و له عویمه زید وفات ایدر. صغیره قیر بندر و اناسه زینبسی و قیر قرضه
 خدیجه بیترک ایتدکن زینب و خدیجه زید صحتن فلان جاریدر ازاد ایتدکن
 دیسه / شهادتکر مقبوله اولور ازاد اولور **الجواب** اولور بر ازاد
 دیر و ارا ایسه بونن زید و حصه سندلا ازاد اولور و له عویمه جنون ایله ناور
 اولان زید او غلام عمره بعضی نسنه همه ایدر. وفات ایتدکن سایر ورثه
 ایله اختلاف ایدر. عمر و عقلم کالم ایکن همه ایتدکن دیو بینه اقامت ایدر
 سایر ورثه حال جنونن همه ایدر دیو بینه اقامت ایسه / قفتنگ بینه سی

مطلوب
 صاحب حقه مویا

الجواب اولی در زید معنوه اولوب و ما نصب اولند و غی ثابت دکلمه
 و له عجمه هندک بایک زید عجمه بایک معنی اید و کنه شهادت ایدن شهرت
 بمیوب استماع ایلد شهادت زید مقبوله اولور **الجواب** شهادت شایعه واقع
 اید و کما حاکم ظاهر اولور سه قبول جایز اولور زیدک رقتنی دعوی ایدر اولوب
 قوا متافین اوزن و له عجمه زید ذمی فوت اولوب زوجه سی هندون غیر
 وارث اولوب عجمه زید ذمی زید ذمی شو قدر اجمه وارث ذمی دعوی ایدوب
 این بیت المال بوزینه ذم شهود اقامت ایلمه شهادت زید مقبوله اولور **الجواب**
 استخسان اولور یا مور بالعل اولور و له عجمه بر سیدن مقدم زید بر خصوصه
 طلاقه یان ایدوب عورتش بوش اولمش ایدر دیو شهادت ایدن شهرت
 شهادت زید مقبوله اولور **الجواب** اولماز عذر لری بوغسه و له عجمه زید
 عجمه مضار بهیم ویردو اجمه بی فرض ویرش ایدم دیو بیینه اقامت
 ایدوب عجمه مضار بهیم به الدم دیو بیینه اقامت ایلمه ففسنگ بیینه سی اولوب در
الجواب فرض بیینه سی اولوب در و له عجمه زید بیون حبس اولوب افلاک
 ثابت اولمکه اطلاق اولند فذن صکره بعض کنه زیدک بسیارنه شهادت
 ایلمه مطلقا موسر در و یک کفایت ایدر بیوخسه حاکم نه مقوله ما و اطلاق
 و اسباب وار در بیان ایدک دیکه قادر اولور **الجواب** شهود عدول
 ایسه مطلقا یسارنه شهادت کفایت ایدر و له عجمه بر ماده ید شهادت ایدن
 زید و عجمه شهادت ایدن بر بر بیینه مخالف شهادت ایدوب حاکم شهادت ایدن رد
 ایندکن صکره بیه زبور حاکم افر حضورن زبون شهادت ایلمه شهادت زید
 مقبوله اولور **الجواب** اولماز و له عجمه زید بر ولایتین بر محله ده ساکن
 اینک ایکنه دن بر و کچی اولوب کیکن ساکن اولسه حالابر خصوصه شهادت ایدوب
 تعدل اولمغی لازم اولد قن سابقا اولد و غی محله دغ سوال اولور بوخسه حالا
 اولد و غی خلفند **الجواب** حالا اولد و غی مردن سوال اولور و له عجمه

زید بر قریه فرین اولان تار لار نیک بعض بر بیینه بنا وضع ایندکن صکره ایلمه قریه
 تار لار قیدن مرعافه در دیو بیینه اقامت ایدوب زید ابا عن جد زراعت اولنور
 تار لار زید دیو بیینه اقامت ایلمه نفسی ایلد اولنور **الجواب** شهادت شایعه
 قنقی طرفن ایسه انوکله علم اولنور و له عجمه زیدک عجمه اولان دعوی ایدوب
 و بشر شهادت ایندکن نیک نظر حکم ترت ایتدین بکر و دیو شهادت ایدن کا ذم
 بکر نه لازم اولور **الجواب** شهادت باطل اولور نوزره ستمی اولور کسره
 از تکامله توبه طریقیله رجوع دکلمه ایسه و له عجمه زید ضایع ایندوب کما یفوت اخذ
 بر یوزک طاشی عجمه کیدن بولوب اثبات بر ایدکن عجمه و یافوت مثلینا ندر
 اثبات ممکن دکلمه دیو زیدک بیینه ستمی طومغه قادر اولور **الجواب** اولماز
 و له عجمه عدول سلیمدن اولوب قنوه خانه به وارن زیدک شهادت مقبوله
 اولور **الجواب** مقتضای عدالت ایند وار مع دکلمه و له عجمه زیدک و فاند
 صکره زوجه سی هند وضع حل ایدوب ولد صیاطو غوب ایک ساعتین صکره وفات
 ایندکن هند و سیم ورته میر اثن تراع ایدوب ورته صیاطو عذر دیو هند
 صیاطو عذغه قابله و بعض سنوا شهود اقامت ایلمه رجالدن کنه اولماز
 مقبوله اولور **الجواب** خلافت در حاکم اعماد نام کلور سه قبول جایز در و
 زیدک یدن اولان قنوا حار صدن عجمه و لک جاریه مدن تولد ایندوب و اعتناق
 اینددر دیو دعوی و بیینه اقامت ایلمه زید ملک جاریه مدن طومغش عجمه
 دیو بیینه اقامت ایلمه ففسنگ بیینه سر اولور **الجواب** اولوب در و له عجمه
 زید اوزر بیینه شهادت ایدن عجمه و بکر اچون مد عدل اجرت اولوب شهادت
 ایندیر دیو اثبات ایلمه شهادت زید اولنور **الجواب** زید بو اثباتین صم
 دکلمه نبوت شرع اولماز رد و احوال نماز مکر بو مقدار مالک استیجار ایدوب
 بنم مالی اعطا ایلد دیو دعوی و اثبات ایلمه و له عجمه هند وفات ایندکن
 نصر قن اولان تملی ورته سی ضبط ایندکن صکره زید اجنبی هند محضه تملی کور

تار لار و حرمی مد دعوی
 الصل بالشهره الشایعه

بکایع و قبضه عن ایشیدر دیود عور ایدو. هندک بیج و قبضه ثنه اقراره
 بینة اقامت ایلمسه مقبوله اولور **الجواب** طایفه در و قوعنل ایشاه اولوحت
 رد اولور و له عجمه زیدیدن اولان حجتک مضمونه اثبات ایشک لازم کلدکن
 عرو ایلر حجتی بخیر ایدن بکرات شهادت ایلمسه مقبوله اولور **الجواب** حکایه
 نایب اولوب حکمت شهادت ایدسه اولماز و له عجمه بر طایفه اتفاق و شرط ایدو.
 بعض دعوازا اولدکن بر بر طرف شهادت ایدن لم و بعض سنه اسناد ایدن لم
 دیسه ایلر زبور ک بر بر ایشکله سنه شهادت مقبوله اولور **الجواب** اولماز
 واقع حال کاکه معلوم اولوب فساد و غصب سنه عزم ایدسه و له عجمه بر شهادت
 بعض سنه اوجه شهادت ایلمسه قفسنگ اولور **الجواب** جرح شرعی
 شهور در استماع اولینور و له عجمه زید متوفانک در نه سی شکره دل بر منتری تقسیم
 ایندکن صکره هند و زینب بعض در نه یوزینه متر از یون دعوا استحقاق
 ایدو. اثبات ایلمسه ایلر سایر در نه بی یوزینه کلدکن بینة اقامت ایدک
 دیگه قادر اولور **الجواب** اولور و له عجمه زیدک بدن اولان فوله عرو
 دعوا استحقاق ایدو. ایلمسه در بدن ایاق ایشدر دیو بینة اقامت ایندکن
 زید ایلمسه در بدن در دیو بینة اقامت ایلمسه قفسنگ بینة سی اولور در
الجواب اولور اولی در و له عجمه زید عرو دلاله ویرد و کاسبا بیج
 ایدو بر کک اچون ویردم دیو بینة اقامت ایدو. هند هینه صحیح ایلر هینه
 ایشیدر دیو بینة اقامت ایلمسه قفسنگ بینة سی اولور در **الجواب** هینه
 صحیح هینه اولور و له عجمه زید عرو و دیگر و خالد شکر اوشدن قانقوب
 اخشا زمانتکن کلور کن زیدک خدمتکار اراکت و بلی ایلر فر شو کلوب
 زید خدمتکار اراکت عرو بیج ایدو. اول حواحدن عرو فوت اولسه
 در نه سرد عور ایندکن زبور ایلر و خالد شهادت ایلمسه شهادت مقبوله
 اولور **الجواب** اولور و له عجمه بر بلکن ده بر ایلر یرده نایب اولور ایشدر

بعض سنه
 عدکنده
 هه

دیارده عرو اولان حجتی بکرات حضورنن اثبات ایدو. نقل شده آلمه نایب
 تقلید در دیو طوعه قادر اولور **الجواب** نقل و معتبر اولان شرط بر عجمه
 اولیوب یا خود اعیان اولور کسنه نکر دکل ایسه اولور و له عجمه زید عرو
 او غلم بکر قاکلم بر صدر و اهلک ایتدی دیو بینة اقامت ایدوب عرو طاعون
 جقوب ایند فوت اولدر دیو بینة اقامت ایلمسه قفسنگ بینة سی اولور **الجواب**
 اولور اولی در و له عجمه زیدک کلدکن عرو استحقاق دعوی ایندکن اقامت
 ایلد و کاشهور در نه کحد و زید یلیوب مجرد فلان مثل عرو کملیکدر زید بغر وجه
 تصرف ایدر دیسه شهادت مقبوله اولور **الجواب** مثل عیان اولوب شهور
 اچون حدود بین بغین ایدر سه حاله اعیان کلور سه فواج ایشدر و له عجمه
 زیدک وفاتنه بکر و بشر تسامع ایلر شهادت ایلمسه شهادت مقبوله اولور
الجواب موته شهور اولیوب زبور اول بری معاصه ایشیک اولماز و له عجمه
 زید متوفانک زوجه سی هند زید حال صحتن بعض اطلاق و قوللر نه بکایه ایشیدر
 دیو بینة اقامت ایندکن شهور بر حکم زید هینه ایشدر ککن هندک قبض ایدو
 بلز دیو حکم شهادت مقبوله ایلمسه قفسنگ حکم ایشدر حضورنن زبور هینه
 و قبضه شهادت ایلمسه شهادت مقبوله اولور **الجواب** اولور و له عجمه کلور
 دکل ایسه و له عجمه زید عرو ک بدن اولان قاتر بنم ملک قراغم قولیدر ملکدر
 ملکین ایلر ضایع اولدر دیو عرو و بینة اقامت ایندکن عرو کذوبه بیج ایدن
 بشرک قراغم قولیدر دیو دعوی و بینة اقامت ایلمسه قفسنگ بینة سی اولور در
الجواب عرو بینة سی اولور و له عجمه **کتاب الوکاله** زید عرو اخوت فرند ایل
 اولام وار ضیافت ایلمه هر نه فرط کیدر نه نضض بین سکا ادا ایدن من دیو
 عرو در ضیافت ایدو. بعض کسنه ایدو دعوت و اطعام ایلمه بعلن کیدن
 فرط نضض زید اول المفه قادر اولور **الجواب** اولور قدر معاد اوزن ایسه
 و له عجمه زید عرو بعض متاع بیج و غننی شکله توکیل ایندکن صکره عرو زیدک

مطل
 اهلاک ایلر طاعون
 سکر

استعسایج و غنمی تسلیم ایوب. حساب شد کدن صکر زید عروه حساب غلط
 واقع اولش تکر حساب اینم دیکه قادر اولور **الجواب** تسلیم حساب سببی
 اولور ولعجه زید عروه بر هر تسکلی وار بکره تسلیم ایوب و بر هر تسکلی وار
 وار بکره تسلیم ایوب بعلن زید تسکلی بکره تسلیم ایوب عروه و بر بکره
 قادر اولور **الجواب** اولماز ولعجه زید غریب وفات ایوب ظاهره و اولور
 موزن اولغین تر که سی این بیت المال بقض ایند کون صکر زیدک و الله سی بندک
 و کیم عروه نقل ایله کلوب تر که بی طلب ایند کون اینم بندک مسافه بعین اولور
 معترف ایکن بجز تقبل ایوب. بند بالذات کلیمجه و بر هم دیکه قادر اولور **الجواب**
 نقل کند و الب اثبات ایوب. صکر توکیل ایند سیه اولماز و کیم ایله نقل الیسه
 اولور ولعجه زید افر دبار ساکن عروه متندن اولان بنی یک افجه سر دعوی
 و قبضه بکر توکیل ایند کون بکر عروه الیور من اعتقاد بکره زین دوت بیک افجه
 و بر بعلن اول دبان وار دقل عروه فرار ایوب. تحصیل اینم سه بکره
 و بر دوت افجه بی زیدون المغه قادر اولور **الجواب** اولولا اول شرطه ادا
 ایند سیه ولعجه زید عروه اشترا ایند کون کون غنمی بکر ایله عروه ارسال ایوب
 بکر عروه تسلیم ایله بعلن عروه انکار ایوب. زیدون طلب و زید عروه بکران
 طلب ایله بکر تسلیمه یعنی ایله مصدق اولوب مطالبه دن خلاص اولور **الجواب**
 اولور زید تکرار و بر ولعجه زید عروه و متندن اولان مالنه اخذ قبضه
 بکر توکیل ایند کون بکر عروه طلب ایوب. اثبات و کالت ایند سر عروه تصدیه
 الیه بعلن زید بکر و کیم ایند کون انکار و مبلغ عروه طلب ایوب الیه
 عروه بکره مراجعت قادر اولور **الجواب** اولور مال بکر بندن باقی ایسه
 باخورد بکر زید ثانی مال الیور بن ضامن زید سیه ولعجه ولایت بغدادین
 فوت اولان زیدک مالنه ولایت بکر اولان عروه ضبط ایله ورته سر مال زیدور
 عروه بوندن و کیم اولان بکر طلب و اخذ عارف قادر اولور **الجواب** بوقوله

امون و کالت ثابت اولور ولعجه زید ذم ماسده اولان مالنگ دفتره
 عروه و بر بکره زمانه کلد کون استراج و حاصل اولان ارباضی جمع و تحصیل ایوب و بر بکره
 توکیل ایوب. بر مقدار افجه و غلیظه تعیین ایسه عروه بر فاج سنه زیدک امر اوزن
 استراج ایوب. جمع ایند کون ارباضی زین تسلیم ایوب. ذممان اصلا مال کون
 بر صبه فالدر سه بعلن عروه خدمت زینون دن ذراع ایوب. دفتریه زین و بر هر کسند کون
 زید جمله مالنا نقد عروه طلبه قادر اولور **الجواب** تحصیل ایوب بکره دیکه قادر اولور
 ولعجه زید عروه بر مقدار افجه و بر بکره بومال ایله بکا طولایک دردت ذراع و
 طقوز ذراع هر کی بنا ایوب بر دیوب. عروه مقدار معاین اوزن کینگ ناسنه سبب
 ایوب. مال مذکور وفا ایند کون زیدک امر ریون ایکن کندر بالذات اون سکر بکر افجه
 ذراع ایوب. تمام ایسه بعلن زید وفات ایچک عروه کندر یا نندن خارج
 ایند کون افجه بی زیدک تر که سندن المغه قادر اولور **الجواب** اولماز اولور و مال
 و بر هر کسند کون اولور ورته ایله تراضه ایدر سه افجه سیه الوی کیم یا و بر ولعجه
 طائفه بخاردن زید ذم متاع ایله دار الاسلام کلور کون بعضی کافر انصوب
 بکر عروه شش الیه زید مبلغ مرقوم دار الاسلام بالیوز لری نامه اولان عروه
 طلب ایوب. المغه قادر اولور **الجواب** اولماز عروه و لایقندن ایسه عروه
 ارسال ایکن معاهد ایند عروه ایله سوال اولور ولعجه زید عروه عامه امور نه توکیل
 ایند کون صکر زیدک دایم لر عروه بوزینه دینلر من اثبات ایوب. عروه یا نندن ادا
 ایله بعلن عروه مبلغ مرقوم زین مراجعت قادر اولور **الجواب** اولور و کالت
 عامه صحیح ایسه ولعجه زید بیمار بکره خصوصیت جمع و قبضه عروه توکیل ارسال ایند کون
 عروه بر فاج خدمتکار ایله و ایله وار بکره هر نه ایسه جمع و تحصیل ایوب زین
 کتور سه ماینلر نون قول اولما کیم عروه و خدمتکار و اتم بکره تقفه و موتتی کندی
 یا نند عروه اولور بوضه زیدک یا نند **الجواب** زین لازم اولماز تعیین اینجک
 ولعجه در دار اولان زید کذبیه خاص تعیین اولمان بیمار ک خصوصیت جمع

وقبضه عمودي توكليل وارسال ايندكن عمروام عالم ايل واروب ضبط ايدوب ج ايدوب
 محصورين تسليم ايندكن صلح كرتيما زبور كرتيما برتبه سي وقتدر محصور وقتقبض
 اولنه ديوا امرا ايدوب. دعور ايلسه محصور زبور عمرو ودر طلب ايدوب
 زيد عمر عمرو ودر زبور طلب ايدوب ودر عمره هندك باسندن
 انتقال ايدن مال موروشي قبض و ايصاله وكم اولوب كذب واكل حرام ايلد موروش
 اولان زبور زبور زبور فضيل صلح هندك ايدوب. اخو زبور اولان
 صلح او غلنگر و صبي عمر و زبور مال زبور طلب ايندكن زيد حاشا محشون هند
 تسليم ايندم ديسه عيسى ايله صدق اولور. قبض ديسه وكيلايسه
 اولماز اماناته ايسه اولور ودر عمره زيدك فرزنداشه عمرو بكره ديارنه وار دقل
 بكر عمرو ودر عداقتل ايدوب. اموال وار اقبض قبض ايلسه بعلن بكره وكيلا طلعي اولان
 بشر عمروك وطن اصيله كلكون زيد بكره بعد القتل عمرو ودر قبض ايدوب
 مالك مقدارني بشر بوزينه اثبات ايدوب بكره بشر دين اولان مالندن المغه
 قادر اولور. بومغوله خصوصه در وكم ايدوب اثبات اولور اولور
 وكيلا طلعي عوام بلر غلط مور ودر عمره زيد عمره بيلك انچه به بيع ايله ديويوم
 بش ذراع جوقه يا عمرو اول فلكور به بيع ايلسه بيع زبور نافذ اولور
 زيد قبول اينتر ايسه اولماز ظاهر روايتن ودر عمره بيت الما اخذتت تقبوض اولان
 زيد بيت الماله عابد اولان عمروك مخلقاته ايا بوزنك التونه بكره على طالب ايلن
 بغير وجه شرعي بوزنك سكر التونه بشره بيع ايلسه زيد زبور بكره سكر التون
 نصاب اولور. اولينور وجه سطور اوزن قبض ايدوب اثبات ايسه
 ودر عمره ودر وكل قبض باو ادعي الوهم قبض دانسه ولاينه له دفع اليه ودر استخلف
 دانسه على قبضه اذا حضر وانما القبض ولايرد الوكيل عيب قبل حلف المشتري لو قال
 البايع رضني هو به والوقاي بين بين المسئلة ومانتقم من مسئلة الدين ان التذكار
 ممكن يئساك باسرداد ما قبضه الوكيل اذا ظهر الخطا عندكوله وهرها غير ممكن لان

بالصحة

بالفسخ ما مضى على الصحة وان ظهر الخطا عند ايه حيفه كما هو مذموم في العقود و
 الفسوخ ولا يستخلف المشتري عند واما عند ما في ان يتخذ الجواب في
 الفصلاين ولا يوفى لان التذكار ممكن عند ايه لبطالان القضاء وقيل الاصح
 عند ايه يوسف ان يوفى في الفصلاين من الاصلاح والايفاض قوله وقيل الاصح
 عند ايه يوسف ان يوفى في الفصلاين بل يعمل ويعنى به اولانا اقنونا ما جورين
الجواب يعمل به عند توقع حضور الاصل وعدم اعتداد الملق ودر عمره **كتاب الدعوى**
 زيد ودر عمره بكره مال بولدر ديوا ايل عرفه عمر ايلسه بكره بكره ايلن ايل عرف بلا ايا
 بكره مال المغه قادر اولور **الجواب** اولماز بولدر بولدر بولدر استماعي ممنوعه
 بينه ايله اولسه در سموع دكلدر ودر عمره زيد عمره بكره باعني فلان سنه در بكا
 بيع ايلمش ايدك ديود دعور ايدوب. حجت ابراز ايندكن عمرو دين اول سنه در
 اخو ديارده ايدم ديوانات ايمكله زيدك دعواست دفعه قادر اولور **الجواب**
 اولماز بكره عمروك ديودك متواتر با مشهور اولاوله عمره زيد عمرو دين فرض اولان
 ايا بيك انچه صح ودر ديود دعور ايدوب. اثباته قادر اولمقدون صلح بكره
 سن مبلغ مرقومه كفيلسن ديود دعوى ايدوب. بينه اقامت ايلسه سموعه وقبوله
 اولور **الجواب** اولور ودر عمره هند زيدون بر مقدار انچه الوب بر بلازكن
 رهن وضع ايندكن صلح عمرو هندی تروج ايندكن فضا ادر دين ايدوب
 بلازكي رهنان جفوب. هند ويره بعد عمرو هندون دين زبور طلبه قادر
 اولور **الجواب** اولماز ودر عمره زيد متوسا عمره معامله ايله بر مقدار انچه ويرد كن
 مال وقتدر ديويوم به بعد زيد وفات ايدوب. بكره متوسا اولوب مبلغ زبور
 عمرو دن طلب ايندكن زيدك والدين سى هند ذكر اولان مبلغ بمدر قيومي زيد
 وكاله بيع ايلمش ايدر ديود دعور ايدوب. بينه اقامت ايمكله متوسا يا طلبدن
 دفعه قادر اولور **الجواب** اولماز ودر عمره زيد زوجه سى هندر يوشا يوب
 هر هر كندويه صالح اولان اسبابه الود قدضكره ايا جاريه ده نزاع ايشه كر

مطلقه
 اول سنه اخو ديارده ايدم
 دفعه صح اولما دعوى

رصده نيه اثباتن عاجز اولوب
 كفايت دعواست ايثبات
 سموعه اولدر

مطلقه
 اختلاف الروايات
 بعد الطلاق وبعثا
 عن البنية

اكتسب بينه وبين عاجر او ليجي هنيديان اية المغة قادن اولور **الجواب**
اولا زميني ايله زيد اولور و له عوجه زيدك قرقا ايلي بيلدن برونا اولونش جار طاقه
مقابل جاري عمرو و بنا ايندكن زيدن جار طاقك حواله سن دفع ايله ديكه
قادر اولور **الجواب** اولور يوت نشاسنه حواله ايسه و له عوجه زيد انا سي
هنگه اوين و باقچه سن مضولا منصب رجاسيله عمروه و بروه عمروه و بركه بيليك
ايدو بركه اهل و عيالن اوده اسكان ايدو. اخر ديان كسته بعن هنيديك طيلدن
اهل و عيالن اودن جوق. اوي المغة قادن اولور **الجواب** اولماز و له عوجه
زيدك تار لاسي ايندن هنگه موروث اولان جوزا حاجي گير اولوب اطرافنه
شاه صاملفله بجزش ظلي زيدك اكنسه ضررايشه زيد بجزش بعض دالان كسدركه
قادر اولور **الجواب** اولماز كند و ميرندن شاه خراج و زانديسه و له عوجه زيد
عمورنه سيفينه م اورخان او زرينه ايكين فرته اولدق سن زار ايهين
كسمكله هلاك اولدو ديو عور ايدو. بينه قامت ايلسه عمروه تقينه قادر اولور
الجواب كسدو بگي هلاك اولدو غنه شهادت ايدر لسه اولور و له عوجه زيد مورث
انتقال ايدن تركه بي قبض ايدن ايهين بيت المالدن طلب ايندكن ايهين تقضني
انكار ايلسه زيد دعوي ايندو بگي اسبابك هر برني قبض ايندو كنه امينه مالن
و بركه قادر اولور **الجواب** جمله سنه يقين ايدو. يمين و بركه و له عوجه
زيد و صيسي اولدو عي شيمك مالندن عمروه معاملة سابعه ايله بر مقدار آنچه و بروه
برسه نه استرجاح ايندكن صكره يتيم وفات ايلسه و رنه سي بزجكدن كجزر ديونه
تمام اولدين اصل مال المغة قادر اولور **الجواب** اصلي قرض اولوب دور
رجكدن ايسه اولور لاصل و ربح موط ايسه اولماز و له عوجه زيد اهل و عيالن
اويند قيوب اخر ديان كندكن صكره و كلوب زيد اوي بگاسه ايندو ديو
حجت ابراز ايدو. اودن اهل و عيالن جوق استسه مضمون حجتى كسك بوزينه
اثبات ايدو. جوقه قادر اولور **الجواب** زيدك و كيل اولمايچ اولماز و له عوجه

زيد ملك منزه عمروه من معلومه
بيع ايندكده صكره زيد قاضيت
واروب سن مشرا بور عوجه
بيع بات صحيح مشرا بيليه بيع ايليم
ديوا قرا ايدوب اقدار كا
حجت اولدو صكره زيد بيليه
مير بوزينه مضمون حجتى كسك
بيع بركه ايدوب عوجه
مسموعه اولور حجتى اجواب
اولماز و له عوجه
نظر من قضا و بجزه كتاب
الدعوى

زمانه خلقى او ترساندن صدق و كذب قسم بابه كيشر اولمغه مدعى عليهي قران
عظيمه تخليفه قادر اولور **الجواب** اولماز ايمى حاكمه قران عظيمه انزال ايدن
رب غنة تخليفه جايزه در و له عوجه ديون متفرقه سي اولان زيد اهل صحتك اولون
جمله دايكردن بيلين تدريكه ادايه راضى اولدو فكرندن اينكندن ديسه دخر از
اولان عمروه تا خبر ايتيموب بجزر و غننا و جفا زيدن حيسن ايتدركه قادر اولور
الجواب بود و جمله اولماز و له عوجه هنيدين قرضدن بر مقدار التون دعوى
ايندكن زينب نيم سكا ديم يوقدر قطعاً سنكطه علاقه ايتدم ديو. هنيدينه اقات
ايندكن زينب دولوب مبلغ مرقوم معاملة سنك رهنلم وارد ديو دعوى ايلسه
مسموعه اولور **الجواب** اولماز توفيقه قادن اولمايچ و له عوجه زومر هنگه
اويند ساكمر اولماز زيدات امانت بيتدن رجاله و نشايه صالح اولان اسبابه بندي
ديو طلب ايدو. هنيدين ديسه بينه تقينه لازم اولور **الجواب** هنيدين لازم
اولور كندو ملك زيدك ايدن اويچ و له عوجه زيد مورث ملكيت اوزن اشترا
ايندو بگي جاربه بى طرف ايدو. اولاد ز ظاهر ايندكن هلكه هنيدين جاربه بى طرف
جوق بزرغله الدفن اولادنه دخر المغة قادن اولور **الجواب** اولماز فحمان
الور زيد مورث اولويچ و له عوجه بركه و موقوفه و رنه سنك زيد حضورندن عمروه
شوقدر آنچه مرقوم وارد ديو دعوى ايدو. بينه دن عاجر اولمغه زينب تخليف
اولدقن نكول ايكمله اوزر نه حكم اولسه ساير ورته حاضر اولويچ مبلغ مرقوم جمله
زيدك حصه سنه لازم اولور بوضه جمله ورته نكر حصه ايجبه تر اولور **الجواب**
جمله بى حاكم زيدن حكم ايتدسه اكالازم اولور دخر ايندسيه قول مختار جمله بى
حكم اولويچ حصه سنه حكم اولمقدرا عدل اقاويل و مختار اكثر تا عيالن بود و له عوجه
زيد هنيدين تزوج ايندكن زيدك اوقباك صا جيلق نامنه هنيدين بعض اسبابه بديرو
بعن زيد هنيدين تطلب ايندكن زبور و وير دكلر اسبابه هنيدين المغة قادر اولور
الجواب اولور و له عوجه زيد و هنيدين تقسيمه باقسمة العادلة و تقضا العاظم

دعوى حاكمه قران عظيمه
ايدن رتب غنة تخليفه
جايزه اولدو

قال الحسن البصري ان كانت اليد
فالمكافاة كلها لها الا ما علم الزوج
وان كان بيت الزوج فالمكافاة
لان صاحب البيت في البيت
اقوى وانظر من يد غيره
في بيان الحكم

ولم يورثه استحقاق الا لغيره
بمقتضى التور

الدور المنتقلة اليها من مورثها عند الموت ثم بعد القسمة ادعى زيد في حصة هند تبتاً
 على انه واهبه له مورثه عند الموت حال صحته بالقبض دعواه وسمع بينه على ذلك الام لا
الجواب لا يسمع وله حصة زيد متوفاه كما ان يتركه زيد لان دينه من الوهب وورثه
 بقية تركه في تقسيم ابتداء من عمر واجبة حاضراً وساك اولوب اولان كما سنه بلا عذر
 تركه دعواه عليه حاله مورثه شوقه في تقسيم واردر ديورثه ان دعواه
 مسوعة اولور مورثه **الجواب** اولور مورثه من احتياط اولور وله حصة زيد متوفاه
 خلفاته او غلله مورثه وبشراف قسم ايدوب. بعلن عمر ووكراخه ديوان كند كل من
 زيدك دانس ظهور ايدوب بشرط بوزنه اثبات ايلسه جمله ديني بشرط حصة هند
 استيفاء قادر اولور مورثه **الجواب** اولور غير مورثه استيفاء بخير او نهي وله حصة
 زيد مورثه اولان او توزيدك اخيه من طلب ايدوب. عمر واد ايد قادر او خلفه
 ابي باشك ايشه مورثه وركه راضي اولور قد نكله يه مبلغ مرفور دفعه
 واصل ده طلبه قادر اولور مورثه **الجواب** فرض ايسه اولور تا جيب صحاح اولور
 ديورثه ايسه تا جيل مورثه اولور وله حصة زيد هند ان فرض ايلسك
 اخيه واردر ديورثه ايدوب. هذا نكار ايدوب. بنس عمر من كوردم وبنس
 دينم در يورثه ديوب زيد بينه ايل اثبات ايندك ان صكه هند دين مقابله
 رهن وضع اولنمش بر حجت بلازم واردر ديورثه ايات ايلسه مسوعة اولور
الجواب توفيقه قادر اولور مورثه اولور وله حصة زيد دانس عمره دينه ايلسك
 ايلسك يه ايلسك بر بوجي دفته ات ويردم ديورثه ايدوب. لكن انك
 تا ننه مقدار اولور وغن وجمانه قدرات ويرد كتن تخمين ايشه دعواه
 ضيحه او كور مورثه **الجواب** اولور انك حاكم سوال ايدوب. وافق حاله كور تصوير
 دعواه ايدور وله حصة زيد فرض زعيدن عمر وكن ذمتك اولان مالسك
 ايلسك ايشه فلور يا خود هر هفتة ٢٠ الليشتر اخيه ويرك اوزن تقسيط ايدوب
 حجت يازده ايلسك راس انك ايلسك فلور ايلسك فلور ايلسك فلور ايلسك فلور ايلسك فلور
 حجت يازده ايلسك راس انك ايلسك فلور ايلسك فلور ايلسك فلور ايلسك فلور ايلسك فلور

طرد
 في التقسيط

دفعه طلب

دفعه طلب ايدوب تقسيط بوزن دينك قادر اولور مورثه **الجواب** مال وار ايسه
 اولور وله حصة هند صغيرة يثمه بالعه اولوب ملكه دكرتتت زيدك بدنين اولوب
 دعواه استحقاق اثبات ايدوب. الدفن صكه زيدك دكرتتت ان بوقدر سنه اقتض
 ايدوب كصحا دخي المغة قادر اولور مورثه **الجواب** اولور مورثه مثل الور وله حصة
 زيد او بن بايد من ايلسك عمر وبن ايلسك ايدوب. بشن سكا ايلسك اخيه مورثه
 بنايه مباشرت ايندك بكر مورثه ديورثه اثبات ايدوب. اخيه بيع ايلسه زيد مبلغ
 مورثه كمدن طلب ايدور مورثه **الجواب** مورثه طلب ايدور وله حصة دار ايلسك اسير اولان
 زيدك دار الاسلام ده الموع اوزن عمر وبنس ويروب. دار الاسلام كند كل من زيد
 دين مورثه ادا ايلسك بر طون شروج مراد ايندك عمر وبنس بنم قوسن
 بنم اجازتتت نقر فاكه نافن دكلور ديورثه قادر اولور مورثه **الجواب** اولور حاكم
 ديني تقديمه امر ايدور وله حصة هند زوجي زيدك حضور بنم بر ملك باغي بكر بيلان
 متجاوز مالكانه مستقلة نقر ايدوب. زيد سمد ديورثه نتمش ايلسك حالاً
 هند وفات ايندك اولادنه قالدقن زيد ذكر اولان باغي سمد ديورثه
 ايلسه بلا امر استماع اولور مورثه **الجواب** اولور استقلا اوزن نقره متعاقب ايسه
 هند وملك زوجي نقره ايسه اولور وله حصة زيد متوفاه مورثه اولان وقف اخيه
 دعواه سنن اكر اوج كونه دك شاهرام احضار ايلسك دعواه كاذبه اولور بعد
 مسوعة اولويه ديسه بعد المنة المرون احضار قادر اولور مورثه دعواه ان ساقط اولور
الجواب اولور وله حصة زيدك مورثه ايلسك ايدوب قول اولور ايلسك ديورثه
 ايلسه بلا اثبات حريته حكم اولور مورثه **الجواب** رقه النقيض ثابت
 دكل ايسه اولور وله حصة زيد مورثه سكا فرض طريقيه ويردوم شوقه
 مبلغ وير ديورثه ايلسك مورثه ايلسك ايلسك ايلسك ايلسك ايلسك ايلسك ايلسك ايلسك
 استواضن ايدوب كمن سكا ايلسك ايلسك ايلسك ايلسك ايلسك ايلسك ايلسك ايلسك
 دفعه قادر اولور مورثه **الجواب** اثبات ايلسك اولور وله حصة زيد ايلسك مورثه

دكرتتت استحقاق ايلسك
 محمول عواسر واجبه لازم
 اولور

باغی سوزن بکر بر جواز حاجی اولوب تصرف ایکن زید عمر و کما باغی اشتر او کند
 باغی خط ایسه ذکر اولان انا جگه اعضا زید یوب زید کما باغی تصرف ایسه زید عمر
 دفع ایتر که قادر اولور **الجواب** کندی ملک اوزر نه کلن اعضا از الیه ایتر برتری
 میری اولوب کونکه حق دیکر رسمی صاحب ارصه ویر میسه و له عجمه زید متوفانگ
 تر که سن ورته سی اقتسام ایند کلن صله دینی ظاهر ایسه جمله ورته حاضر اولور اجنه
 کلن ایکن دین ایچکلن بر بیدن المغه قادر اولور **الجواب** اولماز و له عجمه
 اخر دیارده اولان زید وفات ایتر دیو ورته سی بدیونلر کلن مال طلب ایوب
 زید وفات انکار و ورته بدیونلر کلن برنگ بوزینه اثبات ایسه ایکن سایر ندان
 در طلب ایند کلن انکار ایچکلن تکرار انکار بوزینه در اثبات لازم اولور **الجواب**
 اولماز بنوت شرع مقرایسه و له عجمه زید زوجه سی هندک مملو که صحیح جاریه سن
 اذن یوق ایکن تصرف ایوب و ولد ظاهر ایوب بعد الدعوه زید وفات ایسه
 هند جاریه نکر قیمتی تر که سندن المغه قادر اولور **الجواب** جاریه سن الور و ولد ایله
 و له عجمه زید خروج اولان قوما عور و برک جواحه ویر و بیمار ایله ایوب اولور نه فوج
 کیدر سه ویر هین دیوب بکر دخی بیمار ایوب ایوب اولدقل شو قدر اچمه کشر ایسه
 اشته قادر اولور یعنی ایله المغه قادر اولور **الجواب** اولماز و له عجمه زید
 وراثت ایکن الوت و طی ایتر و کما هند زیدک و قاتقل اوچ آی صله بر ولد کتوره
 و لوک بنی ثبات اولور **الجواب** اولماز و لو اولورسه یا حمل بنیدر و دیسه
 و له عجمه ماقول شیخ الاسلام زید باع جاریه زید عمر و فولدت لاقلم نصف حویل
 و قالت ان الولد من زید و صدق زید فم یثبت نسب ذلک الولد من زید علی تقدیر دعوت
 ام لا **الجواب** نعم یثبت النسب و له عجمه فم و فاسد العیار اچمه ایله فلور
 یوز کسسه رایج ایکن زید عروه بر مقدار فلوری بر او نوزیک اچمه ششمیه سیده وصل
 ویر و بعد جید و صدق اچمه ظاهر ایوب فلور یوز بکر بر رایج اولدقل عمر
 زین استفاض ایند و مقدار فلور ویر مک لازم اولد و عکس ایله جید

مطهر
 زوجه سر خطی جاریه سن
 بلا اذن و طی ایوب و ولد
 ظهورات

اچمه دن او نوزیک اچمه ویر سه حالا استفاض ایند کما فلور بنگ باسن یوز بکر میسر
 اچمه دن حساب ایوب زید اده سن زید دن طلبه قادر اولور **الجواب** اولماز نه اچمه
 حقلشد بیره و له عجمه هندک اولن بش یا سندن اوغیا عروا و بکر اجنی یا سندن
 وار و خدمت ایتر کن هند تان در بکر کما یا سندن طور و عجمه رضام یوقدر اولور
 دیکه قادر اولور **الجواب** اولماز حاکم کور و فساد اکلار سه منع ایوب و حاکم
 ساکن اولمغه امر ایتر و له عجمه زید عمر و سندن فصل زید دن بوز التول صح
 وارد در دیو عور ایوب و عمر و سندر اولدقل حاکم حضور ن اثبات ایوب و اول
 الزام اولدقل عجمه و مبلغ زید عمر الدم دیو اقرار ایوب لیکن یینه زین
 ادا ایلم دیو بینة اقامت ایسه مقبوله اولور **الجواب** اولور و له عجمه
 هند زین سن مقدما بکا عروک قلی ایکن انعام زین اوت بیک اچمه ویر هم دیو قول
 ایلمک سن در او قدم عمر و فوت اولدی دیو دعوی ایسه زین عجمه اولور
الجواب اولماز و له عجمه هند و زینک زوطر اولان زید متوفانگ خلفا تندن
 حصه سن اوغیا عروا و اخذ و حصه و کیلمی اولان بکر موکله لر یک حصه سن بالما
 عروا و الدم عروک و سندن بر اچمه فالما سندر دیو حاکم حضور ن اقرار ایوب
 حجت اولدقل صله هند زین بکر ای خصوص مذکور توکیلنه معترفه ایکن
 تکرار عروا و خصوص زین متعلق دعوی ایسه استماع اولینور **الجواب** الدم
 حقلر فالمدی دیدر سه اولماز سندن فالمدی دیک مانع دکلر و له عجمه
 زیدک عجمه مملو کما عروا و مولا سی اذن ایله سندن تزوج ایوب از ادا اولدقل فو
 اولدقل زوجه سی هند زوجه عروا اصل دیو عروا ایکن دعوی حجت ایوب
 بینة اقامت ایسه دعوی بینة سی سموعه اولور **الجواب** مال مورث دعوی
 ایدر سه اولور و له عجمه **کتاب الاقرار** هند کار سندن ملک او سن اول
 الت بیک اچمه زین بیع و تسلیم ایوب و سندن بی حضور اکدم دیو اعتراف ایوب
 حجت ایندر سه ایکن هند وفات ایندکن ورته سندن مقرر زید دن طلب

اولاد دینی انکار عروا اوکسند
 بینة اقامت مقبوله اولور

ایندک نین زید هندک استیفاء من ایندو کنه اقراری ایله اولان جنگ مضمونه
 اثبات ایندک ورته سنگ مطالبه سندن خلاص اولور **الجواب** سنله خلاصه در
 مع اقرارین کاذب دکلمه ورنه تخلیفه اقرار فادر دکلمه اول شبهه
 سندع اولاسنله استیفاء سنله اقرار بالین کس ده دکلمه و له عومعه
 هند مختص تر لحن زین بیج ایدو. قبض من ایندم دیویدینه حجت و برسه
 بعد هند وفات ایدو. ورنه سی تسلیم من ایندک دیویدین طلب ایندک نین
 زید مضمون حجتی اثبات ایدر کن ورنه تسلیم غنیه کتور دیکه فادر اولور
الجواب اولور لر رای حاکمه و له عومعه زید عومعه کتور کتور بیج ایجه سی معامله
 ایدو یور و بعد زمان تسلیم ایندک حسابین غلط ایدو. زیاده و برسی
 اولسه زید عومعه و ایله تکرار حساب ایندم دیکه فادر اولور **الجواب** اصل و حجت
 نغیب ایدو. اقرار قطع ایله تسلیم ایندک حساب بنا ایدو. و برسی
 اولور و له عومعه زید عومعه کتور اولدقن عومعه دین یوق ایکن سکا دینم
 وارد در فلان او یکد و دکلمه بر لری سنگ اولسون دیو. لکن دین نه قدر
 ایدو کن نغیب ایندم زید اقرارین رجوع ایدو. نه قدر دینم وارد اثبات
 ایله دیکه فادر اولور **الجواب** اولماز زین قدر نین بیان لازم اولور اقرار نین
 کاذب اولم دعو ایدر سه عومعه بیان و برر و له عومعه زید عومعه بلا تعین
 دینم وارد در دیو اقرار ایسه عومعه اصدانیه اثباته فادر اولما کتور حاکم زین
 نه قدر ایجه در دیو صبر بیان ایندک فادر اولور **الجواب** اولور و له عومعه
 صورت زین ده بیان هر اولدقن نه مقدار ده تصدیق اولور **الجواب**
 عرفده دین اطلاق اولنگان رسته ده اطلاق تصدیق اولور از اگر
 جوق و له عومعه زید حال صحتن مسلم مختص نین شو او و ایچن اولان جمله
 حساب و اثقا اقرار هند و زینکدر سیم قطعاً علقه یوق قدر دیو اقرار ایسه
 بد زینده ال صکر زید وفات ایندک ساینه ورنه ذکر اودن و حساب و اطلاق
 اولما

حصه طلبه فادر اولور **الجواب** اولماز و له عومعه هند حال صحتن به مقدار ایجه
 معاطره و بر دکن قیرم زینکدر دیو اقرار ایسه بعد هند وفات ایندک زین
 بحر اقرار زینور ایله مبلغ قریباً جمله سن الوب ساینه ورنه به حصه و بر سیمه فادر
 اولور **الجواب** اولماز بحر اقراری ایله دعور ایدر سه ماتا بنم ایدر اقرارده
 ایندر بر سه اولور و له عومعه زید عومعه شوقدر ایجه دینم وارد در دیو اقرار
 ایدو. عومعه دینی دانسی بکره حواله ایندک صکر زید و نوب دینک اصل
 یوق ایدر کاذب اقرار ایندم دیسه اقرارین کاذب دکلمه ایدو کنه عومعه بیان
 و بر سه فادر اولور **الجواب** اولور لکن دین بکره و بر سیمه دیکه و له عومعه
 مافوق سنه الاملاخ سنله ذکرته فی العماده بانه لوقال هذا خطی و لیس علی
 هذا المال القول قوله و لاشی علیه انه من قبل یضقی باضی لایکون هذا القول اقراراً
 بالمال المشار الیه ام لا **الجواب** نعم یعنی با و هر سنه المال المشهوره الیه لا یخص
 بها کتاب دون کتاب و کتور ایست علی اطلاقاً بل مقید با اذالم یکن الخطر سوا
 علی ما صرح به کتور انه الخفی و علیه النقول و له عومعه زید جاریه سی هندک حلقه
 دعوت ایندم وفات ایندک هند وضع حمل ایدو. و له زید زیندر در دیکن ورنه
 در اعراف و تکدیق ایسه اولدک زید دین نسبی ثابت اولور **الجواب** اولماز
 لکن هند ایله ولد ازاد اولور و له عومعه زید حاکم حضور نین عومعه النول
 بلازک به اسندن اوج بیک ایجه دینم وارد در دیو اقرار ایدو. جس اولدقن
 صکر جنونم وار ایدر حال جنون اقرار ایندم دیو دعور ایسه اجماع اولور
الجواب اولور بینه سر اولوب یا خور جنون مهور ایسه اکل ایسه در لازم
 اولان بلزکدر ایجه دکلمه و له عومعه زید عومعه و افو دیار دن کلوب بر بلک ده
 نوظن ایندک نین فرزند اشلز دیو اقرار ایدو. امر اوزن وفات ایدو
 زیدک او علی بکر و عومعه کتور هند قال بعد هند وفات ایندک بکر بنده
 وارث اولور **الجواب** اولماز و له عومعه علماء کبار دن منصب عالیین اولور

امضاسی و ختمی بین الحواص و العوام مشهور و متعارف اولان زید کنده
 مردون بر مقدار آنچه استبدانه ایتمکله بوزیکه انی استواض ایدو. لازم الادا
 دیندر دیو امضا و خط و ختمیه معضی و مختوم بر تذکره و بره زید کنه و فواتین صکره
 تذکره ایله عمل جائز اولور و روحه اثبات دین لازم اولور **الجواب** زید کنه خطی
 ایدو کتبات اولوب معنون و رسوم اولیجی مضمونیه عمل اولور اصل دین با خود
 زید کنه اقراریه اثبات لازم اولماز و له عویمه زید عروه بیج ایدو کما خیر کد معنی
 قبض ایدم دیو اقرار ایدو. بعد وفات ایدکن و رتبه سی من مذکور مردون
 طلب ایدو. زید اقرارین کاذب دکل ایدکنه عروه یاهن و بره که قادر اولور
الجواب اولماز لکن قبض شدن حاکم استباه ایدر سه تسلیم ثمنه بینه طلبینه قادر
 اولور و له عویمه زید دیو عرویه حضور قاضین اقرار ایتمکله تحصیل دین اچون
 بکر حفزه تسلیم ایدو. بکر و خیر بالتمام الدم دیو اقرار ایدکن صکره زید کنه دن
 طلب ایدکن بکر بالتمام قبض ایدم دیو بعضی و بره بعضی و بره زید کنه
 اقراریه اثبات ایدکنه کما المغه قادر اولور **الجواب** قبض ایدو. اقرار
 ایدر دیو عور ایدر ایدر اولور و له عویمه زید من کلمی زوجم هین شو قد ایدر
 بیج ایدو بخشی الدم دیو اقرار ایدو. بحت و بره بعد بینه مواضفه اقرار
 ایتمش ایدم دیو عور ایسه سموعه اولور **الجواب** اثبات ایدو. یا خور هیند
 یسندن کلکول ایدر سه فضا اولور و له عویمه دینی اچون محسوس اولان زید
 کندکنه دیون اولان عروک دیندن دستنی ابر ایسه ابر انسی صحیح اولور
الجواب اولور حو او نمش دکل ایسه و له عویمه زید مردن بر مقدار آنچه الدقن
 شو قدر آنچه لازم الادا عروه دیندر دیو کندر خط و ختمی ششم معنون و رسوم
 تذکره و بره. وفات ایدکن صکره و تذکره با ابر ایدو. و رتبه سندن بیج طلب
 ایدکن تذکره زید کنه ایدکنه و رتبه معترف ایدکن محو تذکره ایله و بره زید کنه
 قادر اولور **الجواب** حاکم دین صحیح اعتبار کل ایسه اولور زید ایدر ایدر

فاسد الصلح

کتاب الصلح زید کنه بدین اولان باغه هیند استحقاق ایدو. نزاع ایدکنه کلکون
 بر مقدار آنچه به باینلین صلح ایدو. هیند بدل صلح قبض ایدکنه صکره باغدن علامه
 یوق ایدر لغیر حق دعور ایدو. زید کنه بر مقدار آنچه سز الدم دیسه زید صلح
 فسخ ایدو. بدل صلح هیندن استر داده قادر اولور **الجواب** اولور و له عویمه
 زوجی حاضر اولوب محذون اولان هیندن زید قیرم زینک بر کوبه سز المشسلس
 دیو دعور ایدو. اوزرینه جاوز کتوب قاضی به دعوت ایدکن هیند زوج
 کلکدن بینه دعور ایتمکله طلبه زید بر مقدار آنچه بر صلح ایسه بعد زور حاضر
 اولور صلح فسخ ایدو. بدل صلح زید دن دعوی و طلبه قادر اولور **الجواب**
 اولور صلح قطع اولما بحت و له عویمه زید دن مطلقه اولان هیند عرویه زوج ایدکنه
 زید بن تطلیق ایتمد دیو دعور نزاع ایدو. عرویه اثباته قادر اولور ایدر
 بر مقدار آنچه و بره. اصلاح ایسه بعد زید وفات ایدکن عرویه صلح مرقوم
 تر که سندن المغه قادر اولور **الجواب** اولور و له عویمه مافو کسجه الایلام
 نه رجل و جد قیلا باله اجماع وطن اولیا و ه ان قائله عرویه و هونکر قبضه ما ایدر
 القتل علیه ناعاصا لجامعه عایشه من الما اوقا بعضی دیونه منه ام هونکله
 حق الوارثه **الجواب** ان کان الصلح عن القضاة لا یفنی منه الذم وان کان
 عن الیة یفنی و له عویمه زید عرویه اولان اوقا سکره ایدر دینته طلب ایدو
 عرویه اولان سکره بیکه آنچه به اصلاح مراد ایدکن زید در اولان سکره آنچه زید
 و بره که اوزرینه مصالحه ایسه بحت و بره سکره زید در صلح فسخ قادر
 اولور **الجواب** اولور شرط زور ایله صلح ایدر سه و له عویمه زید عروه بوزینک
 آنچه اراض ایدکن بکر عروک امریکه کفیل با ایدکن اولور قدر صکره عرویه وفات ایدکن
 تر که سی دیونه و فایتمکله شتمت غنا لازم اولور قدر زید بکره مراجعت ایدو
 بکر ایله بکر سکره آنچه بی صلح اولوب قبض ایسه زید صحت غنایه در داخل اولور قادر
 اولور **الجواب** اولماز بکر داخل اولور اکی بکر سکره دین اولور اوزرینه و له عویمه

صکره

زید هندی ایداع ایندو کما اسباب طلب ایدو. هند او بیدل سرقه اولندردیوب
دو حواسنه عمو تو کیم ایندکن عمو زید ایدو مصالحه ایدو. هندی اعلام ایندکن هندی
بدل صلح زین اداوتسلیم ایسه بعل هندی دو تو صلح قبول اتمش ایدم دیو ضعیف و بد
استدانه قادن اولور **الجواب** اولور عدی و تقصیر ضایع اولدر دیرین
مصالحه ایندیرسه و له عمو زید عمو وان بکر طغوز فلور حقیقی طلب ایندکن عمو
بر مقدار صلح ایدو بکن بدل صلح قبض اولندین عمو وفات ایسه زید صلح
منع ایدو بکر طغوز فلور طلبه قادر اولور **الجواب** التونه صلح ایندیه
اولماز انچه به صلح ایندیه اولور و له عمو زید و صیسی اولدوغی صغیره بکر عمو
اولان اوخ بیکر انچه حقیقی دعور و اثباتن صلح بیکر بیکر صلح اولوک بدل
صلح قبض ایندکن صلح بیکر بیکر صلح صحیح اولماز دیو فاقیس دوزخ و اول
المغه قادر اولور **الجواب** اولور کندی و بر سبب ایسه اولماز ضایع اولور و کل
زید کمنگوسه هندی عمو ساقن بکمنگوسه ایدر دیو دعور ایدو. اثباته
قادر دکل اینک مجرا اسکات اچون زید بر جاریه و بر مقدار انچه و بر عمو
اسکات ایسه بعل دعوا کلا اضلاع یو عیدر دیو ویر دو کما جازیه و مبلغ عمو و
طلب ایدو. المغه قادر اولور **الجواب** اولور و له عمو **کتاب المضاربه**
زید عمو و بر دو کما اسباب بکن منته مضاربه اولسون دیسه نقد اولماز مضاربه
صلح اولور **الجواب** اولماز عمو بیع ایندیه بیع ایتیموب بیعه تو کیم ایدو
منه ایله عمل ایدو بیسه جازیه اولور و له عمو زید منو فانگور نه سر عمو اولان
مال مضاربه بیه طلب ایندکن زین عمو حال جیاتن زین تسلیم اتمش ایدم دیسه
یعنی ایله نقد بق اولور **الجواب** اصل مالک تصدیق اولینور و له عمو هندی
زین مضاربه به بر مقدار انچه و بر دکن زید هر این مضاربه دن حاصل اولان
رکدر دیو هندی بر عمو و بر سه بعل اوزریمه دور زید اولدر دیو بلور و
بر اصل طوغفه قادر اولور **الجواب** قولر بر این بر عمو و بر سه اولو

اکا ناس

اکا ناس و بر دیسه اولور تو فیری مفید دکلر و له عمو زید عمو مضاربه طریقه
بر مقدار انچه و بر سه فاندکن اقتسام ایدر کن عمو بیه معناد قدیم اوزن
اوخ دیان بخارته کدر اولدقن زید عمو مال زور قرض اولسون دیوب
عمو در سکت اولسه بعل کتکن عمو انن قتل اولنوب مال زور تلف اولسه
مجد بویله دیکله قرضه مبتدل اولوب زید تکریم عمو کولدن المغه قادر اولور
الجواب مال نقد دکل ایسه اولماز و له عمو زید مضاربه به عمو بر مقدار
انچه و بر دکن نقد و نشه به بیع و شرایه اذن و بر سه عمو در اعمال
ایدر کن قرض عمو ادا ایدکن عمو نقد اولان زین تسلیم ایدو. باقی ایله
در نشه بیع ایدو کمنه اذن حواله ایدو. زید قبول ایندکن صلح
ینه عموه باقی بیس تحصیل ایله دیکله قادر اولور **الجواب** اولماز رج
المش دکل ایسه المش ایسه تحصیل عموه لازندر حواله سی تو کیم در زید کندی
این نشه عموه ایدر و له عمو زید هندی الدوغی مال مضاربه به المش ایدم
هلاک اولدر دیوب هندی قرض و بر شدیم دیسه بیه لر اولماز بقره قفسنگه
الجواب زید کدر و له عمو زید در سبب بعضی کمنه اذن مضاربه به الدوغی
مال متاعه نوزوب. گاه کندر سوا ایدو. گاه ادمیسی عمو کونور و بر
فاندکن اقتسام ایدر کن مزبور زید عمو کونور و کس کور و بر منع
ایتموب و اذن در شرح ایتیموب بیع بر دفعه ده اذن عمو سوا ایدو
کلور کن فرته دن کمی و متاع غرق و هلاک اولسه مزبور مالکین بر مضار
یوق ایدر دیو زین ضمیمه قادر اولور **الجواب** اولماز و له عمو
کتاب الودیعه زید عموه ایصال ایله دیو بکره بر طون و بر کولک و بر دکن
بکر کقدر و تقصیر یوق اینک ضایع اولسه بکره ضمان لازم اولور **الجواب**
حاکم سولیدو. طریق ضیاع عن تقصیر نام ایتیموب ایسه اولماز و له عمو زید عمو
فلان دیارده بکر و بر دیو امانه بر مقدار انچه و بر سه عمو کندی زید و کما

ایندکن عروه مبلغ مقرر بکره بشرایه ارسال ایدوب. بولن حوامیل الیه عروه
ضمان لازم اولور **الجواب** اولور وله عوه زید ریش سولن بولداشی
عرو ایله کیدرکن اخوند مضار به الدوخ مانا عروه ایداع ایدوب. عرو حفظ اچون
قویوب مقرر نه وارجه قویندن دوشوب ضایع اولوب بعد زید طلب ایندکن
عرو گمی به خدمت ایدرکن قویندن دوشوب طویدم دسه عروه ضمان لازم اولور
الجواب اولور وله عوه زید ولایتنه کیدرکن بعض کسسه / هر مقدار اچیه
امانت ویروب. اولرینه کوندرسه / زیدک بولنه طلاما کلوب اچیه نگه مقدار
سیسنا نه اولمغله طلاما الوب یا شنگ اولان اچیه طامص اولسه سود علم اچیه
زین نصیحه قادر اولور **الجواب** اولماز وله عوه زید لالا صلوة فرخون
مقدم حاه کندکن اوده سنگن ادم قویوب کلیدنه ایشاد ایش اولسه بعد
اوده سی اچلوب مانا ایله بعض کسسه لری بیع اچون ویرد کلر امتعه سه سه
اولسه زین ضمان لازم اولور **الجواب** اولماز حفظ معتاد ده تقصیر اولما
وله عوه زید معتاد اوزن به قوشا عروه دلاله بیع اچون ایدوب ویروب
عروه قوشا غنده بیع ایندکن قوشا غو گوسره بیع اچون فرار ایسه حالازید
قوشا فکر شسته عروه نصیحه قادر اولور **الجواب** اولور وله عوه زید عروه
امانت قودغی شینی طلب ایندکن عروه عن اصل انکار ایدوب. زید بینه آقاشنه
ستصدرا اولدقن اقرار ایدوب. دفع ایش اولدوب. دیکسه بیعی ایله تصدق اولور
الجواب اولماز ایداع ایندکنه هر ایدسه وله عوه هند حاه کیدرکن
به دزر اچون زین ناطون به حفظ ایله دیو ویروب. حکم خوب استدکن
زین اچو ضایع اولدر قودغی بیلم دسه بجر بولم دیکله ضمانت طامص اولور
الجواب حامد مرغی بیرونه قودم بیلم دسه اولماز وله عوه زید عروه
اجوت ایله فلان دیان ایصال ایله دیو به مقدار صوف و اچکن ذر قمت به
قوت ویروب. هر قچه حفظ ایله دیدکن عروه ضایع اولور به ضمان اولاین

دیوب کندکن

دیوب کندکن حکم عروه قوتیه ضایع ایسه ضمان لازم اولور **الجواب** اولور
تقصیر ایله ضایع ایندسه شرط ضمان نامشروعدر وله عوه زید طاری سی بندی
ولا حکم او کرمک اچون زینه ویروب. هند زین ایله حاکم ایندکن زین مزون نگه
ضرر یون ایکن ضحکه هینک وار کما جورک البویر دیوالنه اچیه ویروب. ارسا ایندکن
هند باق ایدوب غائبه اولسه زید قیمتی زینه یا ضحکه نصیحه قادر اولور **الجواب**
ضحکه به اولور وله عوه زید قوما عروه سه کتخدا کتخدا ایله ارسال ایندکن بکر
بازان ایلتوب صاتملم ایله زیدک اویسه کتور دکن زید کمره عروه ایله
بوقاغی اورشاید باق این دیدکن بکر مقید اولوب. عرو باق ایسه زید
عروه بکره نصیحه قادر اولور **الجواب** اولماز وله عوه زید داماع و کما دکان
اولدکن بیع و شر ایدوب. عرو غان کیدر اولدقن زین من کلجه دکانه نظر ایله دیوب
زید نوله دیدکن حکم عروه کلوب دکاندن بعض اسباب ضایع اولوب زیدی
کتش بولسه کیدن اسباب زین نصیحه قادر اولور **الجواب** اولور وله عوه
زید عروه ایداع ایندکما اسباب طلب ایندکجه عروه هر سوک عوق و تاخر
ایندکن حکم بعضی سه اولدقن ایسه بیعی ایله مصدق اولوب ضمانت طامص
اولور **الجواب** نصیحه قادر ایکن جس ایندکن حکم سه اولدسه یا خود
موجود در دیوار ایدوب. حکم مقدم سه سه اولدقن دیره اولماز
زید ویسی اولدوغی ایتا کمانه عروه معرفت حاکم ایله ایداع ایدوب. عروه
مال مزبور بکره اقراض ایسه بعد زمان ایتم بالغ اولوب مانا مزبور
بکران طلبه قادر اولور **الجواب** عروه توکل ایدسه اولور وله عوه
دکاندن یا توب قالفان زید حیاطه عروه هر هر کلکسه ایله اچیه امانت قودقن
زید هر کجه بیان قلوب دکانه اچلوب اسباب و اموالیه مبلغ مقرر بله سه
اولسه زین ضمان لازم اولور **الجواب** اولماز حصیل ایسه وله عوه
هندک بعض اسبابی جاری سی زین نصیحه اخذ ایدوب. افره ایداع ایسه

هند جاریه مرفوعه زین بیچ ایندکن فاصکه ذکر اولان اسبابین اذکایدنزه
بولوب شرعاً المغه قادر اولور **الجواب** زینب ده احضار اولوب
اثبات ایدر الورد و له عجمه زید عروه استانبولن بکره ایصال ایلد دیو
مقدار ما اویرد. عروه استانبولن بکره متوناً اولغله ذکر اولان مال جان
میری به فضل اولسه زید ما از نور عروه نصیحه قادر اولور **الجواب**
اولور اختیار بکره تسلیم ایندسه و له عجمه زید عروه بر مقدار قبول
عصب و بکره بیچ ایدر. بخشه الوب بر ذمی به امانت قوسه بعد عروقات
ایندکن وارث خالد مودع اولان دیندن عین ایلد عزم نورس مورثم عرو
عصب اولان قبولکنندر دیود عور ایدر. المغه قادر اولور **الجواب**
اولماز و له عجمه **کتاب العاربه** زید زوج بر هند که همیشه سی زینبی
عروه تزویج ایندکن سلیمان مخزن شو اسباب جمله زینبک جا زیدر دیو
زینب تسلیم ایندکن صکره اسبابک بعضی عاریت و برش ایدم دیود عور
ایسه دعوا سر استماع اولور **الجواب** اولماز و له عجمه هند رینه
زینبی تزویج ایندکن عاریت بر مقدار اسباب. ویرد. بعد طلب ایندکن
زینب همه ایش ایدر دینه ایکنک بله بینه سی اولماجیح قول فقنکدر
الجواب هند کدر و له عجمه زید هند تزویج ایدر. بش ایدن صکره
هند و فات ایندکن باباسی عروه خلفا تنذ بعضی اسباب عاریت ویردم
ایدردیو بلا اثبات المغه قادر اولور **الجواب** اشرفان ایسه اولماز
وله عجمه زید عروه هر کیم دلمسک رهین وضع ایلد دیو بر مقدار اسباب
اعان ایدر. عروه اسباب بکره رهین وضع ایدر. بر مقدار اچی المش اولسه
بعد اسباب بکره صنایع اولنجی زید اسبابک فتنه قادر اولور
الجواب اولور فتنه مثل دین یا خود اقل ایسه اگر اکثر ایسه قدر وصال
ایدردیو **کتاب الهیه** هند بر مقدار مبلغ کندوی اولنجی سلیم

شرطیله اولغ زینب همه و تسلیم ایسه زید هند سلیمک یسه زینون صحیح اولور
بسلرک ویردم دیوب بغشلیوبین بویلد ایدر ایسه اولور و له عجمه زید
قیر هند عروه تزویج ایندکن داماد عروه بزله بر خوشجه دیرک ایلد دیو
بکره بیچ ایچیه ایسه بعد عروه زینب کجاق جوزب زینب ایندکن زید ایسه
رجوع ایدر. مبلغ مرفوعه عروه ان المغه قادر اولور **الجواب** اولور رشود
مال موجود دکل ایسه در الورد و له عجمه زید مملوکه حاره سی هند بر مقدار اسباب
ویر او ایسه ایدر بعد اعتناق ایدر. تزویج ایندکن صکره تطبیق ایندکن
ایسه دن رجوع قادر اولور **الجواب** اولور ایسه دکلر و له عجمه زید صحتن
تصرف اولان جمیع عقار و منقولاته احوال او علم عروه کدر ایسه بعد فوت اولدن
عروا شیا، مذکورنک جمله سی الوب قیر زینب صکره ویر مکه قادر اولور **الجواب**
جمیع عقار دیدیه ایسه در تسلیم محتاج در المله کا عقار دیدیه اقرار در
اولور اما واقع ایسه ایلد یا بشر ایلد دکل ایسه هند صحتی ویر مکه کدر و له عجمه
زید متوفانک اولغ عروه بر اوی زید کجا صحتن همه ایش ایدر دیو دعوا ایدر
سایر ورثه انکار ایکنک عروه بینه اقامت ایندکن شاه لرحین همه بله دکل ایدر
لکن بولن راست کلوب ذکر اولان اوی او علم عروه همه ایدم دیدر دیو
شهادت ایسه لراقران شهادت بر مقبوله اولوب او عروه ک ملک اولور **الجواب**
او عروه ک مقبوله ایسه اولور و له عجمه زید ملک باغچه سن قیر نذل فاجور و کجیغیر
او غلر عروه بکره اشترک اوزن همه ایدر. تعیین و اقرار از کجین و فوات
ایسه سایر ورثه همه زینون یا طویوب ملک مذکور مرثه اذخاله قادر
اولور لر **الجواب** اولماز و له عجمه زید عروه ک ذمتن اولان اچی سنگ
بر مقدار بلا عوض عروه همه ایسه بعد رجوع ایدر. المغه قادر اولور
الجواب اولماز و له عجمه زید بغدادی طور انبارن اوزرین اولان اوی
کیر او غلر عروه بکره بلا اوزر همه ایدر. انبار در قبض ایسه بعد زمان

عروقات ایندکن زید به سندن رجوع ایدوب. قریزین حصه و بر مکه قادر اولو
الجواب اولماز قابل قسمت اولماچق و له عویمه ما قول شیخ الاسلام فی هند قائل
 لرط و لزوجه زینف و هبت لکما هذا الکرم المملوک لهذا الرط نصفه و سلمته
 الیه فالو بها قبلما و تسلما و تصرفا من کثیره بل تعتبر بن الایة ام **الجواب** بموزل
 من الاعتبار و له عویمه زید حال صحیح قویا عرو و جاریر هند عا مدبر ایندکده
 بر مقدار اسباب و املاک به ایدوب اندر قریز قویا و قبض ایسه بر بعد وفات
 ایندکن و رتبه سی به به طو قریز دیو اسباب و املاک المغه قادر اولو **الجواب**
 اولور لر المزلن النینه دیو وصیت اینجوب ثلث ده مساعد کل ایسه و له عویمه
 هند حال صحیح قریز قریز قریز زینبی تزویج ایدر اولدقن زینبه جواز
 ایچون بر مزلنگ ربعی و دکاتنگ نصفی افزا زو مخد ایدوب. و بر باغی ربعی
 بله به و تسلیم ایسه و به فرزون به سلیمان صحیحین اوزار ایسه بعد هند وفا
 ایندکن اوزار نه شادلو و اریکن و رتبه سی طویلوب اصل به به شادلو کتور
 ویکه قادر اولور لر **الجواب** اولماز به و تسلیم اوزار نه ثابت اولوچق و له عویمه
 هند بابا سی زید منوفان انتقال ایدن حصه نه قریز قریز عروه به ایدوب
 اولدقن قویا و قبض ایسه بعد هند به دن رجوع قادر اولور لر **الجواب**
 حصه شایعه اولوب قابل قسمت ایسه اولور و له عویمه زید ارض میر اوزار
 عرس اولنان بعض ملک استجار نه صاحب ارض موفقی یوقا ایکن عروه
 به ایسه به فرزون صحیح اولور لر **الجواب** اولماز و له عویمه زید در دیار
 فتح خاقانیدن به و ارض میر اوزار زینه مغروس اولان باغ و باغچه نه منقر
 اولکن اذن صاحب ارضه توقیف فریب و سزا و به و بلیک این کلن
 ایکن کلا صاحب ارض موفقی اولماچق تصرفات مذکور صحیح دکلدردیو
 صاحب ارض با خود بیع و به ایدنلر صحنه قادر اولور لر **الجواب** سی
 صحیح در به سی نامه اولماز صاحب ارض این ز به ایدن الورد و له عویمه

مطد
 به و تسلیم اوزار نه ثابت اولوچق
 اصل به به شادلو کتور
 ویکه قادر اولماز لر

مطد
 ارض میری اوزار نه عرس اولو
 استجار به سی

مطد
 به سی صحیح به سر نامه
 اولما دیفی

نو صورتی

بو صورتن باغ و باغچه اریانیدن زید تصرف اولان باغنی اوغلا عروه به و قبض
 ایسه بعد زید وفات ایندکن سایر ورثه ذکر اولنان باغنی میرانه ادخال و اقتسا
 قادر اولور لر لر **الجواب** اولور لر صاحب ارض موقوفه ایضا و قبض
 دکلد رشاع کلکن در و له عویمه زید حال صحیح سلیمان صحیحین ملک کتور نه ایچده
 اوللن اسباب و امتعه سیکه اوغلا عروه به به ایدم دیو مقتضای
 الایزه و بر و باغی نه تا ایچده اولان قبض ایسه لم بعد زید وفات ایندکن
 سایر ورثه به فرزون به طویلوب میرانه ادخاله قادر اولور لر لر **الجواب**
 اولور لر قول امام اوزن مصالحه اولما در و له عویمه هند تصرف اولور و عرو و وقف
 نه تا بلکه در دیورین زید در عروه به ایچده ایچده ایچده ایچده ایچده ایچده ایچده
 نه عه ثابت اولوب التذقن عروه زید دن استرداد این جگه نه هند به
 ایدم دیسه به فرزون صحیح اولور لر لر **الجواب** هند ایچون زید دن ابر اید
 ابر اولور و له عویمه زید وفات ایدوب. اوغلا عروه قریز هند قالدقن
 هند قابل قسمت اولان ملک تر لدن حصه شایعه قبل العتبه عروه به ایسه
 صحیح اولور لر لر **الجواب** اولماز روایت ظاهره اما بعض شایخ حوازی
 اینتدر و له عویمه زید بر منصب توجیه اولدقن فرقه امین الوب کیدن
 عروه زید مزده دیو به مقدار مبلغ و بر من اوله بعد زید منصب دن
 اوزرین ایکن مبلغ مقرر عرو و اول طلبه قادر اولور لر لر **الجواب** به صحیح
 اولوب عرو و خطبند ایسه یا خود فقیر ایسه اولماز و له عویمه **کتاب الامان**
 زید و ایه جینک عرو و ایه تک به مقدار حصه نخیل ایدوب. و ایه به بنو
 کیدر کن ضرب میر لره کلکن معنادر لر اوزن زید و ایه دن اینوب ایله
 بنتمه عرو و ایه دور بلوب جینلر قریز عرو و زین نصینه قادر اولور لر لر **الجواب**
 اولور و له عویمه اجوت ایله زید کانه جابر کدن عرو و آتیه یا باندن بالکر
 قویوب لغد سیبسی ایله ضاع اولوچق تا ما قیمتی نصیب اولور لر لر

مطد
 حاصله و موقوفه فتنه ایضا
 شرعا ممکن اولما دیغر

مطد
 قابل قسمت اولان ملک منور
 حصه شایعه سن همه صحیح
 ظاهر اولما دیغر بعض شایخ
 بنجیر ایچده

مطد
 اجر ایله آت جابر اولدقن
 صفان تمام اولدقن
 اولدقن

ضمان بالنصف لازم اولور **الجواب** تاما اولور قدر مقر ایسه و له حق
 زید عام شور اچر که عموک قصاصت غسال ایدر کن کرد و اوزر نه قویب اچر
 دکانه کندکن تقصیر ایلد ضایع اولوب ضمان لازم اولویج تاما تقصیر اولور
الجواب ضمان بالنصف اختیار اولور و له حق زید عمو و زنی به کون قبلیغه
 بر فاجه ویروب عمو معتاد اوزن دکانه حفظ ایدوب کجه ایلد یاور کن دکانه
 اچوب جمله اسپایله فاجه بره اولسه حفظن تقصیر اولماق عموه ضمان لازم
 اولور **الجواب** اولور باصفوا کن حوق غالب کجه خورز ممکن دکانه
 اولماق و له حق زید اتنگ بویندن ظاهر ایدن شیشی یاروب ایلا
 اینکجه عمو کفلسد ایلد قول ایدوب عمو زیدک رضاسیله یاردن معتاد اوزن
 زیاده یاروب شاه طرط قطع ایتمکله قان دیکلوب ات هلاک اولسه زید
 عمل معتادده تقصیر فاحش اثبات ایدر کجه ات تقصیر فادر اولور **الجواب**
 اثبات مشکله تقدیرنه تعین کلدن تقصیر فادر دکلدن و له حق زید عمو
 محاله بر فوج ایلد بر مقدار سنه کجیل ایدوب کیدر کن بولین دو شروب قوی
 بان لوب اچکن اولان شایه هلاک اولسه تقدیر تقصیر اولماق عموه
 ضمان لازم اولور **الجواب** اولور تقصیر ایلد و شرب و له حق
 زید اچر که کدیر اسمنه هر فارسی اچون عمو هر کجه بر عین ویر دکن عمو
 سهوا افرام فارسی عقیق کجینتر عموه تقصیر فادر اولور **الجواب** اولور
 و له حق بر فاج کسنه زید رنگ کبسنه موضع معینه وارخه سو الشمس
 قطار متاع کجیل ایدوب افراد المیوب و زیاده کجیل اتمک اوزن یدل
 بیک اچر به ایجار ایدوب بعد زید قولنه طور بیوت اولور الو
 و غیر یوک کجیل ایدکن مزبور سنخ اتمک استیوب ممنوع اولماق زید
 موضع مریون وار لافکن معین اولنان اچر ویر یوب اچر مشور
 باخورد زیاده نکر اچر مثلن کدر نولر به حساب ایتمک فادر اولور **الجواب**

مطهر
 جامع شویله ضمان
 بالنصف

مطهر
 تحری ممکن اولما
 امرده ضمان لازم
 اولما دگر

مطهر
 تقصیری ایلد و شرب
 محاله ضمان لازم

الجواب زیاده تجمل ایدر مقدار ناقص ویر لر تعلیق ایتد ایسه اچر
 مثل ویر لر و له حق زید و صیسی اولدوغی تنیک مالذک عموه اولن بیک اچر
 ویروب بر اوینی استغلا ایلد اشتر ایدوب بعد التحلیقه و القبضینه عموه
 بر سنه به ایکی بیک اکیوزر الکی اچر به ایجار ایسه بعد سنه تامنک اچان بی
 طلب ایدکن عمو اچر مثلن زیاده در دیوسمی اولان اچان یویر تمک
 فادر اولور **الجواب** اولور بیک بشیوز دن زیاده دعواسی سموعه
 دکلدن عمو اولور سه تقصیر اولور اچان صحیحه لازم دکلدن و له حق
 زید عموه فلان یرده اولان فلان خدمتی واروب ادا ایدر کجه سکا اویوز
 اچر اجرت ویره بین دیوب عمو و زنی واروب مامور اولدوغی خدمت
 ادا ایدوب کلدکن زید اجرت معهوده یه عموه ویر تمک فادر اولور
الجواب خدمتک ادا سی بر کونن ایا کونن اولور سه اولماز ادا اچولا
 وقت معلوم بوغنه اولور اچر مثلن ویر لر و له حق بره می اولان
 زید عمو و استخدا اچون بر سنه تامنه بیک اکیوزر اچر به استیجار ایدوب
 عمو زمین بر قاج آی خدمت ایدکن حکم سنه تام اولدین ایر له
 عمو خدمت ایدوب مامور اچون زید دن اجرت المغه فادر اولور
الجواب اولور و له حق زید عموک بر نه سنک الت ای ایشلیبو ویر تمک
 اچون بیک اکیوزر اچر به قول ایدوب بشن ای ایشلیوب فراغ اتمک
 استسه زید بشن ای حساسیحه اچر تن عمو دن المغه فادر اولور **الجواب**
 عمو فراغ ایدر تمک فادر اولور مدت تکمیل ایدوب اچر تن ویر لر و له حق
 زید متوما وقف دگر مثلن اجرت معلوم ایلد اوج بیلد دگ عموه ایجار
 ایدوب عمو منصرف ایکن مدت معهوده تام اولدین مترقه زید
 معفتسنر زیاده به حکم واردر دیود کمر ضاری عمو دن الو اچر ایجان
 فادر اولور **الجواب** اولماز لر اچر شایه حکم شویایه اچر

محاله کجیل

مثله ایجان امر ایدر وله عجمه زید اجرت ایله عروکه اتق الوب واروب
 خدمتته ادا ایدوب کلورکن آت سورجوب بر ایلمی سقط اوله عرو
 نقصان قیمتی زید دن المغه قادر اولور **الجواب** واروب کلکه استیجار
 ایدوب. قدر ایله عجمه اولماز وله عجمه زید دریا ده غرق اولان کیسن
 جومغه به قاج ملاح ایله اجرت معینه به قول ایدوب. زبور بر قاج کون
 جالشوب جومغه قادر اولوب فارغ اولسه لخدمت ایتدکلر ایلم
 انجون زید دن اجرت المغه قادر اولور **الجواب** اولماز وله عجمه
 زید عروه بنم شو قدر متاع مکره صاتیوبه میا جلیق ایلم سکا معناد اوزن
 هر نوزده ایلمه ویره بنم دلوب عروخی زیدک دیدوک اوزن متاع
 مکره صاتیوبه زید قول ایدوب که عروه ویرنگه قادر اولور **الجواب**
 ذلایکه اولوب اجرت ایلم اولماز جیله واکاذیب ایلمه توخیم سلیم انجون
 و عدل اولمش رشوت ایسه اولور وله عجمه زید عروخی خدمت طلب ایلم
 الحاق ایتدک قول ایلمه التی سئل استخدام ایلمه بعد الحاق ایتدک عروخی
 زنون انجون زید دن اجرت المغه قادر اولور **الجواب** اولور وله عجمه
 زید متوای وقف متوای اجرت ایلمه بدت معینه به والکسی بنده ایجار ایسه
 ایجان صلحه اولور **الجواب** قول مختارده اولماز وله عجمه زید عروه
 ملک دکانته یوزیک اجرت سر بایه ایلمه هر سنه ۲۰۰۰ مکر میسرتنجه به ایجار ایسه
 تا منک بکر سیک المغه قادر اولور **الجواب** اجرت منک المور تقفات
 شرعیه دکلر وله عجمه زید صغیر زید اشتر عرو و بکر قول خالکی
 فضولاً بشره بیع ایتدکلر صکره زور ایلمه و صکره سخی یوزوب. قول
 بشر دن الدقن مدت خدمتته انجون بشر دن اجرت المغه قادر اولور
الجواب اولماز وله عجمه زید اجرت ایلمه صابون لایشلوب و بکر اجرت
 عروه به مقدار صابون اجرت ویردن عرویشلیوب زین تسلیم ایسه

مطهر
 متولی وقف منزلی والکسی
 بنده ایجار ایسه قول مختارده
 صلحه اولماز

مطهر
 زید عروه ملک دکانته
 سر بایه ایلمه ایجار ایسه

مطهر
 زید عروه ملک دکانته
 انبائه قادر اولوب
 مصدق اولور

بعد زید انکار ایدیک عرو اثباته قادر اولوب معینی ایلمه مصدق اولور
الجواب اولور وله عجمه زید ملک منزلی عروه یومی سکر زانجه به ایجار
 ایدوب. معینه اولوب ایجان زنون صلحه اولور **الجواب** قاج کون
 اولور سه انک صلح اولور وله عجمه زید عروه یومی سکر زانجه به ایجار
 رجبی المایه حق اولوب عروخی زین اوین سکنی انجون ویروب. ایجان
 المایه حق اولوب بعد زمانینه عرو زید دن ایجان طلبنه قادر اولور **الجواب**
 اولماز رجبی اجرتنه طوتالم دیدیرسه وله عجمه زید صغیرک به منزلی و صیسی
 عرو تقیمه محتاج اولان هر لربن تعمیر ایدوب. ایچکن ساکن اولان ایجان کرکر
 دیوبکره ویروب. بکردخی ساکن اولوب محتاج اولان هر لربن تعمیر ایلم
 بعد عرو مقدما زوجه ک ایلمه بیله ایکیشتر نوزانجه ایجان قول ایتدک ایدوب
 بکردن ایجان طلبنه قادر اولور **الجواب** اجرت منک لایندر تقیمه خور حساب
 اولینور زیاده لازم اولورسه انک الور وله عجمه زید ایجان معجله و موقوفه ایلم
 تصرف اولان وقف دکانه وقفه ایجان اولور. و کندوبه برسنه اون
 بشریک انجه ویرک اوزن عروه ایجار ایسه عرو ماه بماه وقفه ایجان اولور
 صکره سنه تا منک زین اون بشریک ویریم دیکه قادر اولور **الجواب**
 اولماز اما زین طلال اولماز وله عجمه صوت زنون ۵۰ زید سنه باشندن
 بشریک عرو دن المثل اولوب بعد عروینه زید دن استرداده قادر اولور
الجواب اولماز زید وقفه دیوان اولور وله عجمه زید استقلال طریقیله
 ملک اوین عروه بیع ایدوب. بینه برسنه به استیجار ایتدکلر صکره سنه تا منده
 خرید ایجان اولوب عرو زید دن هر قاج سنه ایجان الوب بعد زید وفا
 ایدوب. ورنه سخی بیع ایتدکلر زیدک ویردوک ایجان به اصله طریقیله
 قادر اولور **الجواب** صلحه و تسلیم بولندسیه اولماز وله عجمه اجاره
 معجله و موقوفه ایلم به وقف دکانه تصرف اولان زید غایب اولدقن ایلم

مطهر
 زید عروه ملک دکانته
 ایجار ایسه ایجان قول
 اولور سه انک صلح اولور

مال غائب دکان قبض ایدو. اخوه صانعه قادر اولور **الجواب** اولماز متوا
 شهر بشهر اچو شلیله اچار کر کدر بو ظلم ده اجان مجله فرود عند ندر ولر عو
 زید هند دن بیج وفا ایله الودوغی ملک دکان اخوه اچار ایدو. اجان الیه
 بعد هند زین خان ویرد. دکان الموع استدکن زیدک دکان الودوغی
 اجان بی ثنه طورین دیکه قادر اولور **الجواب** اچو شلی اولمچ هند زین
 اجان ال دیلایسه ولر عو زید بر صورقه سننی کونین بشهر اچو به عروه
 اچار ایدو. عرو استعمال ایلمه بعد عرو استعمال ایدو کونکر اجان سن
 ویر ملک قادر اولور **الجواب** اچو شلی ایسه اولماز ولر عو زید متوفانک
 زوجه سی هند و ایتم صغار ر قالدقن ایتمه وصی اولان عرو هند زیدک
 ملک او نی اچار ایدم اجان دن حاصل اولان یا خود اوی تقیم ایدم
 بن ایتمک حصه لرین اخوه اچار ایدرین نفع حاصل اولسون دیرکن هند
 برینه راضیه اولم دیکه قادر اولور **الجواب** ایتمک احتیاج بو ع
 رای حا کله اولور از اچا دن خا ما دکدر ولر عو زید قر نداشت قبری
 هند یتیمه صغیره ایله مشاع و شترک اولدوغی ملک متوا جمله ندر دیوا اخوه
 اچار ایدو. اجان قبض ایلمه بعد هند بالغه اولوب خصه سن تم لدا
 الدقن اجان دن در خصه طلبنده قادر اولور **الجواب** اولور ولر عو
 زید قر نداشت عرو و بکر صغیر لک ملک خالیدی بشهر فضولای بیج و تسلیم ایسه
 بعد و صیلر شی طو عتوب قالدی بشردن الیحی مدت خدمت اچون
 بشردن اچو مثل المغه قادر اولور **الجواب** اولماز ولر عو بر وقف حمار
 متولسی زید عروه اوج سنه به اچار ایدکن حکمه مدت اجان ده جامک
 صوب کسلوب اچو ایبه قابلیت اولموب جام معطل قال معطل قالدوغی
 ایتمک اچو تنه متوا عرو دن طلب ایدو. المغه قادر اولور **الجواب**
 فسح اجان ایندایسه اولماز ولر عو هند زین ایلمه بر وجه اشترک تصرف

اولور

اولدقن شترک سنه مقدار اخوه اچار ایدو. اخذ اچوت ایلمه طالا
 زینب حاصل اجان دن حصه دعوی واخذن قادر اولور **الجواب**
 اولور ولر عو زید عروه بکا تعلیم قرآن ایلمه سکا کونین ایشتر اچو ویره
 دیو تعیین ایدو. عرو بر قاج سنه زینب تعلیم قرآن ایلمه تعیین ایدو
 ایشتر اچو بر قاج سنه تعلیم ایدر ایسه زید دن المغه قادر اولور **الجواب**
 اولور اچو مثل ایسه ولر عو **کتاب الاکراه** زید عرو ذمی بی صبر و اکراه
 ایدرک اسلام قبول ایدر سه مکر یک اسلام معتبر اولور **الجواب** برز اسلام
 اوزن طور یحی اولور ولر عو

کتاب الحج والمأذون زیدک عید معلوما بکر ما ذون دکل ایکن عرو متولید بر
 وقف دکان اجان مجله ایله ایشتر ایلمه بعد زید بکر اجان مجله نانه
 ویرد و کما بلوغ عرو متولیدن طلب ایدو. المغه قادر اولور **الجواب** عید حجور
 ایدو کما مقرر اولوب خصومه مانع عینتی بو ع اولور اگر ما ذون ظن
 اولما حق تصرفات زید کور به ایشتر ایسه دکان بر زمان تصرف اید
 اولماز ولر عو مدیون مستوفی اولان زینب داینکر مال موجود کما جمله
 ویر اقسام ایدم دیر لکن زید ویر میوب اچو مطلقه سی هند و زینبک
 نفقه و مهر لکچون ویر برین دیکه قادر اولور **الجواب** اولماز حجور دکل ایسه
 ولر عو زیدک عید معلوما عرو وفات ایدو. زید بر وجه الاصل اولان

فی الجواب تا عمل

زوجه سی هندون تولد ایدن قیزی زینبی ترک ایله زید عمر و ک وفات ایدر
 النک و اودین اولان مالنی جمیعاً الوب قبض ائمه قادر اولور **الجواب**
 عمر و مازون ایسه اولماز هند مالنی الور یعنی ایله و له عومعه

وقتی قتل الاعوانه
 والساعة والظلمة ایام
 المصنوعه صباح وقال السيد
 الامام ابو شجاع بن باب
 النصار و صح كطرو الا باه
 من عمل الاحكام

کتاب الغضب زید شقی بر قریه ایلیسنگ باغ و باغچه لر نیک اثمارنی و اوکوز
 و اینک و کجلینی غضب و اکمل ایدر و بعضنگ قمر لر نی صبر الوب ظلم و تقدیدن
 ظلم اولم شرا عموه نه لازم اولور **الجواب** اتکلاف ایتدو کما تعین اولنوب
 توخر شدید و حبس مدید اولنور تو بوسی توقع اولماز اهل فساد ایسه امر و
 الامر ایله قتل اولنور و له عومعه زید شقی آلت حوب ایله عمر و ک اوین بصب
 زوجه سر هند فعل شنیع ایدر و اموال و ارزاقنی غضب ایله زید نه لازم
 اولور **الجواب** مال رد اولنوب امر و الامر ایله قتل اولنور و له عومعه
 زید هندون زوج عمر و متوفاده شو قدر اقمه م وارد در دیو طلب ایتدکن
 اثبات ایتدین هند حشته اولمغله زینب هند که مالندن الوب زینب ادعا
 ایتدو که دینی ویر به بعد هند مال زوری ققتندن الور **الجواب** زینب
 الور زیدون در المغنه قادره ویر مال معصوب ایدر که ثابت ایسه و له عومعه
 زیدک عبیدتملو ک عمر و بکر یولنه کلوب به چنجه ویر دولسیدین غضب ایله
 عموه نه لازم اولور **الجواب** الودغ صاحبته رد اولنوب ضرب شدید
 و حبس مدید اولنور و له عومعه زید بعض اسبابنی بیج ایدر یویر دیو عموه
 ویرک استدکن عمر و امتناع ایدر بیج زید اسباب بیج اچون بکره ویر دکن

صکره

صکره اسبابه فضولا الوب غین فاضل ایله بیج ایله زید اسبابنه ظفر بولما ک
 نقصان قیمتی ققتنه تعین ایدر **الجواب** بکره تعین ایدر عموه و ذرای
 حاکم تجویز اولنور و له عومعه زید عموه بر او میری همه ایتدکن عمر و برده
 اولان کهنه ساز خرد لرین احواق ایدر کن خطا جوارندن اولان بکر
 اودینه اتش نجوب احواق ایله بکر اودیک قیمتی عموه نصیحه قادر اولور
الجواب ریج شدید اولوب انتقام ظاهر ایکن احواق ایتدسه اولماز
 و له عومعه بر قاج کسه زیدک یولنه اینوب بر ایکیسی اموال و ارزاقنی غضب
 ایدر بعضی ائم حاجت طریقله طور سه لر بعد زید طور زیدون مالنی نصیحه
 قادر اولور **الجواب** بومرته ایله اولماز قطاق طریق اولما کج و له عومعه
 زید زوجه هند که اوین فضولا هدم ایدر بعض بنا احداث ایله
 زید وفات ایتدکن سایر ور نه سرینا و زیدون حصه المغنه قادر اولور
الجواب هند اچون بنا ایدر یویر ایسه انوک اولور بوغسه هند هدم و ضمان
 تکلیف ایدر و له عومعه زید عمر و ک قریا بکر فضولا نار لاسنه صفت سور که
 الوب کتدکن زید و بکر بر قاج کسه ایله غوغا ایدر کن بکر عصا ایله بشمی
 اور و قتل ایتدکنه در نه سر بکر عمر و دن ایلیج عمر و بکر قیمتی زینب نصیحه
 قادر اولور **الجواب** اولور و له عومعه زیدک منصرف اولدو غوغا رنگ
 اوز زینب نابت اولان فدائره عمر و زیدک اذن یوق ایکن آشله استلسه
 ققتنگ اولور **الجواب** عمر و ک اولور زینب اشلدوغنی زماند کما قیمتی
 ویر قلمی مضر اولماز ایسه زید قلع ایتدیر اولور سه قیمتی ایله ملک ایدر و له عومعه
 زید عمر و ک نار لاسنه فضولا سور بیج آگسه بعل عمر و ک سور اوز زینب
 تخ ایچک زید تخنی عموه نصیحه قادر اولور **الجواب** کما مور بالقلع ایکن قیمتی
 نه ایسه انه تقصیر ایدر و له عومعه زید عمر و اودین اسکان ایدر و سوغه
 کتدکن عمر و زیدک رضا یوق ایکن اوه او تلیق ویراق طولدرو بعد

او تلوغه آتش دوشوب او باینسه زید او بی عروه تقینه قادر اولور
الجواب اولماز و له عوم زید عروک التی اری قواننی ایچکن اولان اریسر
 ایله غضب ایدوب بش سنه تصرف ایسه بکن عرو قو انک بشنی الوب
 قبض ایندکن بر قولن و بش سنه حاصل اولان عسک تقینه وارنک
 او غلک بی زید دن طلب و اخذ قادر اولور **الجواب** اولماز اولان
 قو انک الور و له عوم زیدک او کوز لر و اینک و قیونلمی مر عاده ایکن اهل
 عرف عرو راخذ ایدوب صبر ازیدک ذکر اولان مو اشینس کتور دوب
 اله لر بکن زید مو اشنی زنون بی اهل و فذل الیماحی قیمن بی عرو دن
 طلبه قادر اولور **الجواب** اولور تلف عضو یا خود تلف نفس خوف
 اولور ضرب متوال ایله و عید اتمدیل ایسه و له عوم زید عروک میرینی
 غضب ایدوب او زرینه جامع بنا ایسه عرو بنای قلع ایندکه قادر اولور
 یوضه قیمنی لازم اولور **الجواب** قول مختارده قلع اولور بر کلی بنا
 اولوب ضرر کثیر دن احتراز اولور سه عرو قیمنه رضا و بر یک او کادر
 و له عوم زید ریش بعض تجار ایله دریا کیدر کن فرشته اولد قده
 عوق خوذکن بعض ارزاق و متاعی دریا به اتوب کمی یا تخفیف ایسه
 بکن ارباب متاع کیدن بله اولوب رزق و متاعی اولینله ایتلن متاعل ندن
 حصه چکد رکه قادر اولور **الجواب** اولماز انک نر بله چکه لوم دیش
 دکلا ایسه و له عوم زید عرو دلاکه بیج ایله دیو ویرد وک استیاب طلب
 ایندکن عرو لو کون عید نر و آرد در دیو ویر سیوب استیاب کند و ده ایکن
 اوی محرق اولوب استیاب بله باینسه زید عروه تقینه قادر اولور **الجواب**
 زید عذربن قبول ایدوب تاخیره رضا ویردیه اولماز و له عوم زید او
 دیارده ایکن و نذ اشنی عرو فضولا زیدک اوینه کیرد ساکن اولوب بر
 خانه سنه علف دو کوب علفه آتش دوشمکه او احوال اولنسه زید کلدکن

قیمنی بعد الاثبات عروه تقینه قادر اولور **الجواب** اولماز و له عوم
 زید عروک قولن او غلیوب بندر دیو بکره بیج ایندکن صکره قول بکر
 بدنن ایکن و فوات ایسه بکن عرو قو لک قیمنی قنقندن طلب ایدر **الجواب**
 زید دن الور ایماز ایسه بکر دن الور رای حاکمه و له عوم

کتاب الشفعه ارض میری او زرینه بنا اولنان او و غرس اولنان باغ
 و باغچه بیج اولدکن جار ملاصق شفعه دعوا سنه قادر اولور **الجواب** اولماز
 و له عوم هند زین ملک منزله بش معین و بر قبضه عددی نامعلوم فلوسه بیج
 و تسلیم و قبضه نثر ایدوب فلوسی ضایع ایله لرجار ملاصق منکر مذکور
 حی شفعه ایله المغه قادر اولور **الجواب** اولماز و له عوم زیدک اوی عروک
 اوی ایله بر سقف التند اولوب خلط ایکن او یک طرف انحن اولان
 طارظ اوزن و اضع الجذوع اولان جار بکره عروک غیبتن اوی بیج ایسه
 عرو کلدکن بن شفعه یه سندن اصم دیو شفعه طریقله اوی بکر دن المغه قادر
 اولور **الجواب** اولور و له عوم زید عروه بیج ایندک دان جار ملاصق
 اولان بکر استماع ایندک کمی شفعه اتخا ایدوب طلب مو اشنه و تقویر
 ایلیوب اشهاد ایندکن صکره بعض مو اش حسیله بر بیل دعوی ایندک
 حالاد عور ایدیک مسومه اولور **الجواب** مانع ضرور ایسه اولور دکل
 ایسه خلاصه در ایکن طرفه فتوی و بر مشر در ظاهر مذهب قبولد و له عوم

مقاطعه لو ارض وقف اوزن بنا اولمان اولرده شفقه جاريه اولور
الجواب اولماز و له عهده **كتاب القسمة والنوايض** بابا لر زیدون
 عرو و بکر و بنه بر سر انتقال ایدوب قبل تقسیم عرو و وفات ایدوب
 صغیر اوغلا خالد ترک ایدوب. سوغ شرعی یوق ایکن منکرک مجموعن بکر و بنه
 ولیده بیج ایدوب. بعد خالد بالغ اولوب حصه اولدقن حصه سی اوزون
 ولیدک احداث ایدوب کما یبار قلغ ایدوب که قادر اولور **الجواب** اولور
 صحن تقسیم بنانک بر بیج ایدوب حصه سنه قالمق ممکن اولماجو و له عهده
 زیدوفات ایدوب که زوجه سی بند خیز و تکفینه به مقدار آنچه حرف ایسه
 بعد سایر ورثه مبلغ مرقوم مخلصات زیدون هند ویرنکه قادر اولور
الجواب اولماز قدر کفایه ایسه و له عهده اناسی حرة الاصل اولان زید
 وفات ایدوب. خالین و باباسنک معتقی اوغلا بکری ترک ایکن کما سایر ان
 خالنه حکم ایدوب حکله قاضی افوسا بیج ایدوب بکر حکم ایله حکم کما قد
 اولور **الجواب** اولور و له عهده زیدوفات ایدوب اناسنک اناسی
 اناسنک معتقی اوغلاک اوغلا عرو و لابون قیر قزداشنگ قیر اوغلا بکری
 ترک ایله شفقه و کمر **الجواب** عروه دکر و له عهده هندوفات ایدوب
 زوج زید و اناسی زینب و عی اوغلا عرو و قالدقن کما ج طریقیله عرو افواج
 وصل ایله لر مخلصات نیجه شفقت اولور **الجواب** الی سهاک بر عرو تعیین
 اولوب نصیبی طرح اولدقن حکله باقی مال بش سهاک اولوب اوچر زید
 ایکسر زینبه ویر بلور و له عهده صورت مزبون ۲ زید اوز زین اولان
 موجب دفن و اخلا مخلصات اولوب زینب و زید او زینبک تقسیم اولور
الجواب اولماز دین استغنا اولور یا خود صلح اول حکله عرو کسدک
 حصه سنن زینبه عابد اولاج قدر ابراء یا خود عروه مجملاتضا اولور
 و له عهده زید کیره قیر هند عروه تزوج ایدوبک اوج بیکر آنچه ویروب

وفاتک ترکه دن حصه ایسه ل دیش اولسه زیدوفات ایدوبک سایر ورثه
 ترکه دن بنده حصه ویرنکه قادر اولور لر **الجواب** اولماز اوج بیکر المغه
 تعلیق ایله تملیک ایدوبه اندن حصه لرین اولور و له عهده زیدوفات
 ایدوب لابون قیر قزداشی هند و باباسنک باباسی عرو و اناسنک
 بکر ترک ایله شفقت ترکه نه ویرله در **الجواب** عرو و سدر الدقن حکله
 باقیقن هند ایله مصالحه ایکن اختیار ایتمشدر و له عهده هندوفات ایدوب
 لابون قیر قزداشی اوغلا زیدی و لابون ار قزداشنگ قیر لرین ترک ایسه
 شفقت نیجه در **الجواب** قیر لریک ایسه بش سهاک بر زین باقی انزه اوج
 یدر سهاک بر زین باقی انزه دکر عدد فروع اصل ده معتبر در و له عهده
 هندوفات ایدوب باباسنک لام قزداشی زید و اناسنک لابون قزداش
 عرو ترک ایله شفقت نیجه در **الجواب** ثلثان زین ثلث عروه دکر و له عهده
 زیدوفات ایدوب جدا علما عرو و باباسنک لابون قزداش لر بکر و بنه
 ترک ایله شفقت نیجه در **الجواب** عروه دکر جدا صحیح ایسه و له عهده زیدوفات
 ایدوب اناسنک اعناق ایندک اوغلا عرو و باباسنک اعناق ایندک اوغلا
 بکر و بنه ترک ایله شفقت نیجه در **الجواب** بکر ایله بنه دکر و له عهده هندوفات
 ایدوب قیری زینبی اوغلا قیری خدیجه یه ترک ایله شفقت نیجه در **الجواب**
 ربع خدیجه یه باقی زینبه دکر و له عهده قطعا اما اولمیان هند متوفاتک بنه
 و تکفین ابون سنن شفقت لازم اولور **الجواب** باباسنک لاندن ظاهر زوا ایدوب
 و له عهده زید قول عرو و الی سنه خدمت ایکن اوزن مکات ایدوب ایکن
 سنه خدمت ایدوب حکله دوت سنه نیک خدمت ایله بکر بیج ایله دوت
 سنه عرو بکر خدمت ایدوب حکله عرو وفات ایدوب زیدک اوغلا لرین
 و بکر ترک ایله ترکه سی شفقت انتقال ایدوب **الجواب** زیدک اوغلا لرینه
 انتقال ایدوب بیله ایجا ریش اولیج بیج دکلر و له عهده زید مسکن

مجلس معتقد سر اولاد معتقدیه
 موت اولوب مولای زیدی ترک الیه
 خلفای زید از انتقال ایدر یا خود بیت المال
 عوا
 جمله سر زنده انتقال ایدر و لا اعناوه
 اختلاف بین خضر و برز عبیدی
 کافر اعتناق ائمه فوت اویجین
 ولا سر کافر کدر کسه الواسعوه

مذموم القدری لصدوقی لصدوقی
 ذممه القدری لصدوقی لصدوقی
 ذممه القدری لصدوقی لصدوقی

معتق اولان عبد کافر فوت اولدقن بیت المال ضابطی عمر و سلم کافرون
 وارث اولمز دیو غیر وارث اولدو غیر تقدیر چه ترکه سن مولای سنه و سوره
 عمر و المغه قادر اولور **الجواب** اولور و له عو عه سفده اولان زید
 اوج سنه سر حده خدمت اوزن اولوب علوفه سن المدین وفات ایله
 گذشته علوفه ساقط اولور بوجه ورثه سنه انتقال ایدر
الجواب ایدر امر و لا الامر ایله و له عو عه زیدک معتق عمر و ضد سلطانیه
 ملحق اولدقن صکره وفات ایدر زید دن غیر وارث اولد
 جمله ترک سن زید فضنه قادر اولور **الجواب** کندر یاما و ارایسه اولور
 تر و بر ایله یغیر حق مال بیت المال ایلدن ایسه اولماز و له عو عه زید متوفانک
 ورثه سر کبار اولوب ذم ناسن که اچه یه اقسام ایدر حصه ترکه
 هر بر هر مدیونک ذمتک اولان دینه قبول ایدر مدیونلر دوزخ و بر جک
 اولد لر بکن ورثه دن هند کند و یه تعیین اولنان عمر و مدیونلر حق
 طلب ایندکن عمر و بن وارث اخوه و یردم دیکله هندک مطالبه سندن طائل
 اولور **الجواب** اولماز حصص و یر اقسام لر صحیح دکلدر و له عو عه
 زید وفات ایدر اما سر هند اعتناق ایدن زینبی و بابا عمر و ک
 طایسی اوغلی بشر ترک ایله قسنت ترکه نه و جهله در **الجواب** بابایسه
 ح الاصل و به دکل ایله جمله زینیه انتقال ایدر و له عو عه هند زور و زیدک
 ملک یرینه اذینله کندر مالیه نفی چون اولنا ایندکن صکره زید وفات
 ایدر هند و قرض داش عمر و یانک ایندکن عمر و ک ذکر اولنان حصه بنا
 اولمیان بردن و یر ملک قابل ایکن عمر و قبول ایتموب بنا لکن اولکان بر
 حصه طلب ایدر بنا یه فلح ایندکرم دیکله قادر اولور **الجواب** اولماز
 و له عو عه زید وفات ایدر اوغلی عمر و و بکر کیر لری ترک ایندکن رضا
 ترکه یه بینلرک نفییم ایدر هر بر حصه سنه مستقل تصرف ایدر بکن

عروفوت اولوب اوغلی بشر و خالد ترک ایندکن فر نوران بشر و خالد
 بکه مقدما قسنت عادل ایله قسنت اولنماشن نکر اقسنت اولنسون دیکله
 قادر اولور **الجواب** اولماز و له عو عه زید وفات ایندکن خلفای
 این الورثه نفییم او لشیخ زومی هندک سر ایکن شو مقدار اولدی دیو
 تغزیر اولنوب اسباب تمام قیمتته حساب اولنوب غایل فاضل اولوب
 قسنت عادل اولماشن اولد هند نکر اقسنت عادل ایله قسنت ایندک
 قادر اولور **الجواب** اولور ترا ضعی متحقق اولما کج و له عو عه
کتاب المزارعه زید عمره ایکن یک اچه و یر دکن ذرت کیل بغداد و یر
 یر کن نیم اچون زراعت ایدر تویره نه محصول اولور سه بکا و یر برین دوزخ
 مزور اچون سندن فایده ایله یر دسه بکن عمر و زراعت ایدر
 محصول زین و یر مدین وفات ایله زید مبلغ مرقوم تر که سندن
 الوب و بغدادیک محرمقدارین الدقدن یا عدلانه دکلر محصول اولدی
 جمله سن المغه قادر اولور **الجواب** کندر محرم معلوم ایسه زیاده سن
 الور عمر و ک بغدادینه فارشدر ایسه اولماز و له عو عه زید تخم و یو کند و
 نازل اوغلی عمر و دن اولوب محصولک تلخ زیدک تلخانه عمر و ک اولوب
 اوزن مزارعه یه تخم و یو و یر و عمر و دن زرع ایدر هینوز کول
 ایکن ایکن زید شوک اولدقن ورثه ترک تخم مور عمر و کدر مزارعه ایسه
 فاسن در دیو جمله محصول المغه قادر اولور **الجواب** هر و ایند
 ورثه ننگ هر و ایند عمر و ک اولور ترا ضعی اولد و له عو عه هر حفت
 او کوز زیدک ارض ایله و بر حفت او کوز عمر و ک تخم و علم برابر اولن
 اوزن و حاصل در تصیف اولنق اوزن مزارعه صحیح اولور
الجواب اولماز لکن تخم برابر اولنق فاسن ایکن در حاصل تصیف
 اولور و له عو عه **کتاب الذباج و الامحنه**

کتاب الکراهیه و الاستحسان به جامع شرفک حرم اولان اشجارک
 نارسین متولسی زید وقف اچون بیج مراد ایندکن امامی به وجه منعه قادر
 اولور **الجواب** اولاز سنجک وقف ایدو که معلوم دکل ایسه نارسین
 سلسله اکل ایلمک تجویز اینشد در وله عویمه به مسجدک جامع بعضی لیا لاده
 بر مقدار طعام بشرط مسجدده اکل ایسه / شروع اولور **الجواب**
 کرده در وله عویمه بعضی کنه لز قبولین مرعالمی دکل ایکن مسلمانک و سبیلک
 باغلندن و تارالارندن صیراری ایندرسه لر عایا متفر و ستادی اویج
 قبولک حاصل اولان سود و یوغزد و پیزی صاحبانه طلال اولور **الجواب**
 طلال طیب اولاز وله عویمه قصد کذب صریح ایدن کنه لره نه لازم اولور
الجواب جهنمک بر ایدنش اولور وله عویمه زید اعتنا ایدو و تاقولن صیر
 ینه استخدام ایسه حدیث طلال اولور **الجواب** اولاز وله عویمه موتای
 سکنک مرار لردن باش و ایا قلم اوجنه علی ما هو المقاد وضع اولان طلال
 بیوک و کویک اولما سندن ثواب نیجه در **الجواب** قمره سنج اولان بر شبر
 مقداری مرتفع جهنم اولقدر وضع علامت لایاس در دینشدر عثمان
 ابن مطعون حضرت کنه وضع علامت بیور لایاسی مریدر اما بیوک اولمق کر کرد و وله عویمه
 زید در یاده کزن اشقیای قلیته س نقلیا اخذ ایدوب اچندن اولان متاعک
 اصحاب معلوم اولما اچن متاع مزبور ل زید کندر مصارفه صرف ایله طلال اولور
الجواب اولاز اغنیان ایسه وله عویمه زید مطلقا معامله ترغیبه حرام ایدر
 و بدکن عرو حرام اولان معامله ترغیبه دکل رشعی اولان حرام اولما زید کنه زید
 حرام در دیسه زینک نه لازم اولور **الجواب** مسئله ده ظلاف وارد در نه حرمه
 اجماع وارد در نه طنه نهایت طلال اولور دین ایتمه قول ایله علم اولور ایکننگ
 سوز رشعی بلکه منی در وله عویمه بیت المال سلمینه استخدام اولان
 زید و عرو بیت المالک بش بیوک اچجه بی اکل و بلع ایدوب زیاده مصرف

کوسته دکلندنا صکره بینرندک تقسیمک ترع ایتمکله نیه اظهار ایله لر زور لره

کوسته دکلندنا صکره بینرندک تقسیمک ترع ایتمکله نیه اظهار ایله لر زور لره
 نه لازم اولور و بوقوله خیانت ایدن کنه بیت المالک استخدام اولمق
 لایق اولور **الجواب** اخذ و تقییش اولنوب اکل و بلع ایدو کلر به مقصور
 اخذ اولنوب بیت المالک خدمت لر مقابله سندن و لطیفه و یا تیمار ضبط
 اینمش ایسه اولدر النوب زمان مدید حبس اولور لر اول مقوله طاق
 و ظالمه بیت المال اصغر لیمق و بالدر در و مفاسد عظیمه به سبب در وله عویمه
 زید رشعی بعضی عریب کتابلر اشتر ایدوب حضرت رسالت بناه علیه السلامک
 اسم رشعی اولان مواضعه کاغذ یا شدر و تخفیف ایسه بدندن بونیمش
 زینک نه لازم اولور **الجواب** سلمینه بیج ایندر بلور نغیر در اولور ضلال
 قد علمیدر وله عویمه زید مؤمنک کنه بدن مقدم وفات ایدن اولاد صغار
 دار افریق زینک شفیع اولور **الجواب** اولور شهادة آثار ایله در وله عویمه
 بر قرینه مشروطیت اوزن و طیفه ایله معلم اولان زید اهل و تیر دن تعلیم
 ایدن حکم کنه بونما اچن الدوغ و طیفه طلال اولور **الجواب** فقر و صلاح اولور
 و تمان دکل ایسه حرام دینلم وله عویمه زیدک قدیدک نفرندن اولان
 باغنگ یا تنک عرو به او احداث ایندکن عروک تاوقلر باغنگ اوزن اکل
 ایدوب ضرر ایسه کر زید عروک اوینه قلع ایندر ر بوشه اوزن زمانک
 تاوقلر جسم ایندر **الجواب** منع ایندر رکفید اولما زایه ضمیر کم
 قانوب کندن بر یک ممر لرنه وضع ایدر وله عویمه هند او غل عرو متوفانک
 قریب یرده اولان مقبره سنده واروب احیاناً زنارت ایدوب روحون
 اوزندن تلاوت قران مراد ایندکن زوجی زید رضا و بیوت منعه قادر اولور
الجواب اولور وله عویمه بر زاویه ده مشغول نقل اولند قد نظر دف
 ونای و نقان جانب مولوی نامنه اولان درویش کر قص و سماع ایدر
 بله حاضر اولوب اجتماع ایدن لره نه لازم اولور **الجواب** استقار کر کرد

کرکن

هوای نفسله اجتماع ایدن فاسق اولور اجماعی اولور عجمه بر قصه ایالینده
مدینه منوره او قافه رعایا سندن اولنر جمله نکالیفدن معاف اولمق ایکن
ام شریف وارد اولوقن سیرای غرور لره سنز بزمه کلر اجماع و موتا کز
اجا و موتا مرفه خلط ایتمز دسیه لر بولمه دینه نه لازم اولور **الجواب**
نواب بر ابر کلور بر زقوم حماده اولوب سیرای طاقن کندن زیاده
تکلیف اولمق ظلم عظیم اولور اکابنار ویدر لسه معذور لردر اولور عجمه
طالب علم اولان زید علی نکر ایدر بر شیخدن معیت الیموب عاده
مخص ایتمک اولور بوجیه علوم نافعه طلبندن اولمق ایکن **الجواب** تحصیل
علم فریضه در عبادت ایلمه حج اولور طریق لازم دکلا اولور عجمه عرفی کتایب ایلمه
خر نکنا هر ساویدر **الجواب** ایلمه مردار در ایکن بلعول و اهل
نادر اولور عجمه هند عداوة دنیوی سی اولان زید ز قتل نمشته بر فاج
کسنه لر اجماع انعام شریف او قیدر دوغر ظاهر و مقرر اولمق هند نه لازم
اولور **الجواب** غاصبه و ظلم اولوب توبه و استغفار لازم اولور اولور عجمه
مائت المولد اولان حیوانان سندن ایکن اکل جانیه صدر **الجواب** دکلا
اولور عجمه بر ولایتک بامر الله طاعون واقع اولوقن ایالیندن بعض
کسنه / اخر ولایت فرار ایلمه لر انم اولور لر **الجواب** رحمت حق
التجا اعتقاد ایله اولماز اولور عجمه زید دلیما کتخدا اولان کسنه نکا او سندن
بر خضر به باشی قنار دسیه بعلدن بینه کندی کتخدا اولور زین نه لازم
اولور **الجواب** توبه و استغفار ایتمک کوردر اولور عجمه زید اخر دیار
وفات ایدر. دض اولوقن صکر اناسی هند کلوب زیدی مقبره کسندا
جغوب کسندر دیار نه کونر که فادن اولور **الجواب** اولماز اولور عجمه
زین سکر حالندن کتخدا اولان عمر وک فالقوب الکنی اوپ دیدکلندن زید
باکس دکلا الکنی او پین دسیه زین نه لازم اولور **الجواب** توبه و استغفار

لازم اولور اولور عجمه **کتاب اجزاء الموات والاراضی زید ذمیت**
اولوقن تصرف اولان میر لری اوغلا عرسه انتقال ایدر **الجواب** ایکن
اولور عجمه بر قلعه نکا مستحظمی خندق اولور قبو لکلر موضوعن طوند قنر
کوان دن صاحب ارض عشر المغه قادر اولور **الجواب** اولماز ارض
عشر بیده اولما یکن اولور عجمه زید و عمر و اشتر اک اوزن تصرف اولوقن
یره باغ و اخر فدان عرس ایدر. اوج سنه مقداری میوه اولور ایدر لکن
زید فوت اولور اولاد ذکوری اولمقله سپا هبسی بکر زید ک حصه سنه اولور
میر لری طوبو ایله اخره ویر که قادر اولور **الجواب** اولماز کل وار شنه عجمه
یت الماله ذکر اولور عجمه اولاد ذکور اولمیان زید متوفانک تصرف اولان
میر لری سپا هر خارجه عمره طوبو ایله ویروب بیده اولان اشجار متفرقی
ورنه زید تصرف ایکن لوبدن عمره و ورنه به اشجار کیره مزره وار در لور
قلع ایدر که قادر اولور **الجواب** اولماز ورنه دخر میر لکن اخره ویر لور
اولور عجمه بر قلعه نکا طریق عام ایکن شتاده خواب اولوب غنور تقسیم
اولمق جوارندن زید ک ما عتدن عبور ایدر لر زید منعه قادر اولور **الجواب**
میری میر ایسه یا خود اول قلعه و اطرافه قهر ایله فتح اولمق ایسه امر وکی
الامر ایله طریق غنور اولور عجمه سلاطین ماضیه دن میری بر ولایت عتوه
فتح ایتدن ایکن اولان کتخدا اولان میر لری و باغ لری هر دو منعه بدل
عشر سپا هر سنه در در اقمه تعیین ایدر. الکن ایکن ایله بوانه کلجه
وجه محرر اوزن ایکن مرفه تصرف ایکن سپا هبسی قناعت ایتموب عشر
المغه قادر اولور **الجواب** اولماز اولور عجمه زید متوفان اوغلا عمره
انتقال ایدن ذکر خواب اولوب معطل اولمقله خارجه ک صاحب ارض
موقوفه ذکر من فضولان ایله عمر و کسنگ بنا سنه معرفت حاجت کله
قلع ایدر که قادر اولور **الجواب** بر معطل اولوب عمر و رسن ادا ایتموب

مستحق طلب و این بنا اتمش ایسه اولما زرای صاحب ارضه منوط در و له عجمه
 زید سپاهر رعایا دن خوب خرم برینه کلوب دو کلدن اولن دوده برین
 الورم دیو مقادیر مخالف تفسیره قادر اولور **الجواب** اولما ز و له عجمه
 محروکات زید که تفرق اولان بر کرک عشره فالد و مقاطعه باغله
 بعد زید وفات ایدوب بر لری افر تفرق ایدر کن صاحب ارض ذکر
 اولنان بر لردن مقاطعه المیوب عشر الورم دیکه قادر اولور **الجواب**
 اولما ز امری اولما کن و له عجمه ارض میر عند الشرح ارض عشره میدر یوسه
 ارض خواجه میدر **الجواب** هیچ بر دکلدر عشری و خواجه صاحب بنک ملک
 شرعی در عند الشرح ارض حوز و ارض مملکتیدر مالک بیت المال در ملک متصرف
 دکلدر و له عجمه زید سپاهر رعایا سندن عشره جو به الدقدن صکر دولوب
 سالارید و در المغنه قادر اولور **الجواب** ارضی بیت المال رعایا به ویر لکن
 حاکم سلطان اول در معین ایسه اولور و له عجمه بر قلعه که در زار
 اولان زید که خدمت معالجه سندن بر قرینه نکات خصوصاً اولوب سنه تمامنده
 زید معز اولوب عمروه توجیه اولدندن سنه سابقه نکات خصوصاً سو باکیس
 اولان بکر کنور دکن عمروم اولور دیو کلوب الیه زید خصوصاً بکر دخی طلب
 ایدر یوسه عمروم **الجواب** امر ایله عمروم دن طلب ایدر و له عجمه
 زید تفرق اولان ارض عمروه تفویض ایتدکن صاحب ارض عرض فالد
 اچون عناد ایدوب اولن و سایریم دیکه قادر اولور **الجواب** اولما ز اولور
 دکلدر و له عجمه زید متوفانک تفرق ایتد و کایری خارجدن عمروم متخذن کجا
 تفویض اتمش ایدر دیو ورثه بوزینه بینه اقامت ایله بینه سی معنوله
 اولور **الجواب** نسک اولور اولور امر سلطان اوزن و له عجمه زید
 متوفانک تفرق اولان بر لری قیر لری طوبیله صاحب ارضدن الوب
 تذکره الدقدن صکر بعض کسسه ارسر از و بر لیش بزدر زیاد ایله الورم

دیکه قادر اولور **الجواب** اولما ز وقف دکل ایسه و له عجمه زید که
 تفرق اولوب بعد ای زرع ایتد و کتا تار لاسه عمروم بیام تار لاسیدر
 دیو بلا اثبات الوب تکرار سور و اوزرینه اریه آنکه عمروه نه لازم **الجواب**
 اولور خصاده دکن بو حال اوزن قالدیه حاصل عمروم اولور عمروه
 مستحق اولور زید که تفرق اولور و له عجمه زید تفرق ایدر
 مشاع و شکر تفرق اولد قلدن بر لردن حصه شایسته صاحب ارض
 معقبله بکره تفویض ایله تفویض مرقوم صحیح اولور **الجواب** اولور عمرو
 بکر و بر دکن و بر سره الور و له عجمه زید وفات ایدوب او غلام عمرو
 و قیر سندن قالدقن تفرق اولان بر لوشانک دولاندن و اشجار سندن
 هند حصه سن المذین عمروم در وفات ایدوب اولاد اولمغله سنان بری
 طوبیله مستحق اولوب هند سپاه سندن طوبیله الدقدن صکر زید که غمی
 او غلام بکر هندک و بر دکن و بر سره و بر سره هندک ایدن المغنه قادر اولور
الجواب اولما ز بکره حصه نکت انتقال ایتد سیه دولاب و اشجار دن بر دکن
 اول مقدارده شریک اولور و له عجمه زید متوفان اولاد ذکر صفایه
 انتقال ایدن بر لری انا لری هند عمروه بر مقدار آنچه به معرفت سپاهر دخی یوقا **الکس**
 و بر سره بعد اولاد بالغ اولد قلدن بر لری عمروم کیدن المغنه قادر اولور
الجواب امر عالم ایله اولور و له عجمه بر قرینه خلقی بر طاغک او دونه
 یوز الی بیلدن بر قطع ایدن کلن کلن حالاً قرینه آخری انا لسی ذکر اولنان
 طاغی محروکات بزده جفتک قید ایتد در زور لری او دون قطع
 ایتدکن منعه قادر اولور **الجواب** اولما ز امری اولوب نغیره امر
 سلطان یوسف و له عجمه زید زمان تولدینک طوبیله مستحق اولان بر لری
 رسم طبعی الوب اخوه و بر سره اوله بعد زید تولدینک معقول
 اولوب برینه عمروم متوفان اولد قلدن ذکر اولنان بر لری افر ک الدن الوب تکرار

طوبیله اخوه ویر که قادر اولور **الجواب** حق فرار ایله ویر مثل اسیه
 عنو عدرو ویر عیبه زیدک ارض میری اوز زینه بنا اولنان دکر نه مالک
 خواب اولوب اثر بنا قالمه صاحب ارض دکر نه بر نه اخوه ایجان قادر
 اولور **الجواب** اولور ویر عیبه زید فرزنداشی عرو ایله ملک جابر لر نه
 مشاع و شترک نفر ایدر لکن فوت اولد فلن زیدک او غایب افریم
 اولغان یدی بل عروک او غایب نفر ایدوب حاصلن ال بک کلوب جابر دن
 حصه ل الدفن بشرک ضبط ایندوما حاصلدن دفر حصه ل المغه قادر اولور
الجواب اولور ویر عیبه زید تقاطعه مالک باغچه عروه بیچ ایندکن صاحب
 ارض نمندن عشر المغه قادر اولور **الجواب** وقف ایسه اهر مشاع ایچون
 تراضی کر کدر ویر عیبه اراضی میری اوز زینه عروس اولان باغچه خواب اولور
 میر لرا اول بشن سنه مقدار معطل اولوب صاحب ارض طوبیله اخوه ویر
 زراعت ایندکن اسندکن باغچه اصحابه بز اخوه نفر ایند زیدک
 قادر اولور **الجواب** تقاطعه مالک اولوب سنه بر سنه ادا ایدر لسه اولور
 دکل ایسه اولماز ویر عیبه زید نفر قن زراعت ایندوما ارض وقف اوز زینه
 موقف متویوق ایکن باغ عرس ایله بعد متوی باغی زین قلع ایند
 میر اخوه نفویضه قادر اولور **الجواب** نفر نفویض اولمش ارض
 بیت المال ایسه اولماز ویر عیبه **کتاب الرهن** زید زوجه سندن ایله
 یوز التون دکر بر استفانی استغان ایدوب عروه رهین وضع ایدوب
 بر مقدار اچیه استفاض ایندکن سندن ایدوکنه بیان ایله بعد زند افر
 دیان کندکن استفاض بیعه نه و کبل ایدی دیو عرو استفاض سکر نیک
 اچیه به اخوه بیچ ایله بعد سندن استغان کندونکر ملک اولوب زید استغان
 ایدوب رهین وضع ایندکن اثبات ایدوب استغانه ظفر یلماجی دیندن
 زیاده قیمنی عروه بیچینه قادر اولور **الجواب** بیعه سی ثبوت ملکن معتبره

دکله

دکله ملکنی غضب و استهلاک ایندوکنه بیعه سی اولیجر حق ضمان و مسومعه در
 ویر عیبه زید زوجه سندن بعضی اسبابی اذینله الوب عروه رهین وضع
 ایدوب بر مقدار اچیه الیه رهین مستقوم فلک اولمندن سندن زینون وفات
 ایدوب سایر ورثه زین سندن بعضی اسبابی سندن فلک اقسام ایند ایدر کلان
 زیدک بسیار و قدرته وار ایکن امتناع ایله حاکم واروب زین میر آنک
 ایند که قادر اولور **الجواب** اولماز سندن بیون و مغله اولماجی
 زید اظهار اچیه ایتمکه ورثه ادا دین ایدوب فلک رهین ایدر لسه دینه زید دین
 جبر ایله اولور ویر عیبه زید عرو اولان دینه مقابله سندن رهین وضع ایند
 باغ و باغچه نکر محکومنه عرو اکل و استهلاک ایله بعد زید عروه قیمنه قادر
 اولور **الجواب** اولور اباحت ایتمیسه ویر عیبه بر وقف نفوذندن بعضی
 کسینه معاملة ایله اچیه الوب اسباب رهین وضع ایدوب افر دیان کند کلان
 صکره حیات و ممالک معلوم اولیوب بیجه یللمر ویر ایدوب بر رج التتمو ایله
 وقفه کل ضرر و عذر اولسه متویوقف موقف حاکم ایله رهان مزون بی
 بیعه جواز وار سیدر **الجواب** وار در تمام دکر نه بیچ اولوب عذر اولتمو
 کر کدر ویر عیبه زید عرو دن استفاض ایندوما اچیه ادا ایدوب لکن
 مقابله ده رهین وضع ایندوما اسباب الیوب عرو کندندن ایکن بلا تعدد حق
 واقع اولوب اسباب بله یانه عروه ضمان لازم اولور **الجواب** اچیه
 ویر ویر عیبه ارض میر اوز زینه عروس اولنان باغکر رهینتی صحیح
 اولور **الجواب** اولماز ویر عیبه زید زوجه سی سندن بعضی جواهر اسبابی
 فضول الوب عروه وار رهین وضع ایله بجا بر مقدار اچیه الیوب دیکده
 عرو واروب بکر متولید بر مقدار اچیه الیوب رهین وضع ایله بعد
 زید وفات ایدوب خلفه اولماجی سندا ادا دین اولمندن اسبابی
 کندونکر ایدونکن اثبات ایدوب مجانا المغه قادر اولور **الجواب**

اولور اذنه بوعه و له عجمه زید عودن بر مقدار آنچه الدفن اخره ایجا
 اولمش و کالز بنه عروه رهن وضع ایسه صحیح اولور **الجواب** اولور اذنه
 صوت زبون و عود کالزک اجان لر بنه سنا جودن جمع و قبض ایسه بعد
 زید اصل دینه طومغه قادر اولور **الجواب** اولور و له عجمه زید عروه رهن
 وضع ایندو کجفتلک ایچین وفات ایندکن ورنه رافه دیار و ایکن
 عود رهن زبور اذن حاکم ایلیج ایوب استیفا دینه قادر اولور **الجواب**
 ورنه به توقف ایدر و له عجمه زید ما و قفدن معاملة ایله آنچه الوب کشتو کلان
 عود سوا به رهن وضع ایندکن صله زید عیت ایدر و منقطه ایله غایب اولور
 اولاسنه مقدار و قفد بچ و بر یلیوب عذر اولسه متوسا رهن مذکوری
 رای حاکم ایله ذکر هاسنه سعه قادر اولور **الجواب** اولور و له عجمه زید
 رانی عود حجه متوجه اولدکن بک فضللا زیدک دینی عروه و بر و عود اولان
 رهن قبضه نضکه زین عود اولان رهنک فک و قبض ایند و دانگ بن
 اولوم دیدکن زید رافه اولوب دینه بکه و بره بک اولور نضکه بکه طلب
 ایندکن زید فضللا ادا اینمشکس بن رهن الوب سکا آنچه و بریم دنگ قادر
 اولور **الجواب** متعارف اوزن زیددن الحق اوزن ادا ایدر زید و بر
 ایسه و بر دو کیردن اولور و له عجمه زید عوده بر مقدار آنچه و بر و عود
 رهن الودغ سفینه یا بنه عروه عاریت و بر دکن صله عود وفات ایله
 زید رهن مقوض ایکن عاریت و بر دکن ورنه بوزنه اثبات ایدر مالک
 استیفا ایدر سفینه یا قبضه قادر اولور **الجواب** اولور و له عجمه زید عوده
 هند ایلمشاع و شترک اولان اوین داینه عروه رهن وضع ایله هندک اذنه
 اولما بکن رهن زبور صحیح اولور **الجواب** هند صله سنک اتفاقا اولما
 زید صله سنک طلاف وارد رختار اذن دخر اولما عذر و له عجمه **کتاب**
الجواب زیدک صغر لر عودک مرزیه سنه کم دکن عود سوق ایدر و مرزیه

چوزکن

چوزکن ایچلر ندر بر اینک بقلوب هلاک اولسه زید قبضتی عروه نضینه قادر
 اولور **الجواب** اولور سوقدن عنفی ایله دوشوب هلاک اولیج و له عجمه
 زیدک اولور غیر حیوان لر سوسوب هلاک اینک عارنه اولمغه زین
 اولور کج صبط ایله صالحیور به دیو تنبیه اولمش ایکن بنه صالحیور کن
 عودک اولور سوسوب هلاک ایله عود اولور زید نضینه قادر
 اولور **الجواب** اولور و له عجمه زیدک و کمر ننه وارن عود اتی
 بر موضعه بغلیوب کندوسی اولور کن بک اینک یا بنه یقین وارد کن
 ات قبح ابا قبله بکیر دیوب بر قاح کوند نضکه فوت اولسه ورنه سیر
 عود دن دبت طلبنه قادر اولور **الجواب** اولما زور اولمخلک عود
 ماذون ایسه و له عجمه عودک اوینه مسافر کلن زیدک فائز جایش اولور
 ادم دچی ایکن زید سولیب بک صبی فائزک یا بنه وارد کن دیوب
 هلاک ایله زین دبت لازم اولور **الجواب** اولما زور اولمخلک طور مانه
 عودک اذنه اولیج و له عجمه **کتاب الديات** زید عودک الکنک بر سخن
 مفصلدن یوقر و اهر و ب خروج ایدر بعد البیر بر می عملدن قال
 زین نه لازم اولور **الجواب** عشر دبت کامله لازم اولور و له عجمه زیدک
 فری و قبضه دن بعید ملک جفتلک ایچین عود و محروما مقنول بولیب قانع
 معلوم اولسه دینی جفتلک ساکن زیدک مزار علیه مر لازم اولور
 بوض ساکن اولمیان زین مر لازم اولور **الجواب** امام ۴ عظم قوما
 اوزن زین لازم اولور امام ابو یوسف قوما اوزن ساکن اولنگه
 لازم اولور قول تان ایله عمل مورا ایدر طالاد ز مورا ایسه انوکله عمل
 اولور و له عجمه زید خروج جارم عود در فوت اولور کم دم و دیم
 عود دن طلب اولنه خودن دعور و طلبم یوقر دیوب فوت اولسه
 ورنه سر عودک زوج بر هند دن سن جوج ایندک دیوب دعور ایسه /

بر فریبده کس زیدک اوزرینه
شدت رحمت نانتی بر اعاج
فریب اوزرینه و شوب
فوت اولسه و اعولایت
قره خوره دن عشر دم
قادر اوزرینه حیوات اش علم
اولماز

ممنوعه
اولی اوزرینه
مدرسه

مطلبه
هند قلمه دیت کامله

مسئومه اولور **الحاج** اولور ابراهیم دکلدر و **الحاج** به فریده
ساکن زید کندر ملک منزلدن دو کون ایندنک جمعیتدن اولنلر ان برنی
مجردا مقبول بولوب قایم معلوم اولسه دینی جمعیتدن اولنلر لازم
اولور بوج زین **الحاج** لازم اولور و **الحاج** زید زوجه کرسدنک
ملک منرا ایندن مجردا مقبول بولوب قایم معلوم اولسه ایما نخله به دیت
و قسامه لازم اولور **الحاج** اولماز و **الحاج** زید بالغ عیدده اختیار
عمودک دولانه نبوب عمود و اولماز دندررکن زید و شوب با شیارسه
زید ارشیه عمودن طلبه قادر اولور **الحاج** اولماز عمودک تقدیمی
بوغه و **الحاج** به قضیه فرینک زیدک بیستی بولوب جلد و طایع غمکه
مجردا اولند و غایب نصف انقه و قات ایند و معلوم اولسه قضیه ایما
دیت و قسامه لازم اولور **الحاج** اولماز و **الحاج** زید زارا عمودک
اوپن بصوب بجایله عمود اور دقلن زوجه کرسدنک اولور
اوروب مجرد ایله زین لازم اولور **الحاج** اخذ و حبس اولور
ایکیندن بری اولورسه فضاصل لازم اولور دکمال ایسه قدر جوجه کون
ارشلر لازم اولور ثوبه ظهور ایندین افرای اولمغی لازم در و **الحاج**
هند قایم زینبی وضع محل ایندررکن مجرای بویا حوق ایروب بولون اسانه
قادر اولوب دایما جویان اینسه هنک لازم اولور **الحاج** دیت
کامله لازم در و **الحاج** به فریه ایما بسندلا به قاج کسسه و نه افری
فرینک کونزدن کجه به دک شرب خرابوب ابرته سی ایچلندن زید
مجردا کندر فریه ای فرینک واقع عمودک جابهر اوزرین مقبول بولوسه
قایم معلوم اولماجنی دیت کجه لازم اولور **الحاج** کند و فریه ایله
دیت لازم اولور ای مجلس اخذ و تقبیس اولوب فساد از نانات اولماز
ایسه و **الحاج** زید عمودک صاع قوننی قلیج ایله جالوب قول عملدن فالسه

دیتی نه مقدار لازم اولور **الحاج** نصف دیت کامله در سکه جدید
وقتی بدی یک بشوزانجه ابد و **الحاج** زید زنی عمود و بکر و نیله بشیر سلی ضرب
ایمک دیوار ایدوب انلدر خیشی ضرب ایند کلندن بشیر اول فریدن هلاک اولسه
مزبور نه لازم اولور **الحاج** ضرب ایدنک الت جارصه ایله ایسه فضاصل دکمال
ایسه دیت کامله امر ایدنه توغر شدید و حبس ایدلازم و **الحاج** زیدک فریدن
عمود بک ضرب ایدوب قتل قصدا ایندکن زید کلیص ایچون ارایه کروب بکرک
الندن اولان بجای الموعی را لا ایندکن بجاق خطا زید النذن عموده طوقنوب
مقتول اولسه دیت فسخه لازم اولور **الحاج** زیدک حرکت ایله طوقنوب
زید لازم اولور بکره لعن و حبس ایدلازم اولور و **الحاج** زید عمودک فریدن
خسته اولدقن سلیمان مخفرین عمودن قطعا ر عور و فزاعم بوقدر دیوار
ایندکن صکره فوت اولسه ورنه سی عمودن دیت طلبنه قادر اولور
الحاج کلسدن معیندر طلالان اولمغی و **الحاج** زید شیخی دایما عورت
واوغلانه تعدر ایدوب ساری اولوب قطع طریق ایله کزوب بعد الاخذ
موادک بعضی اثبات اولنوب و قطع طریق ایندکن اقرار ایدوب سجل
اولند قلا صکره مجلس شردن فرار ایندکن بعض کسسه اطونق ایچون اردن
وار دقلندن سل سیف ایدوب ایدیکل مزبور در طاشی و اعاطله زیدی
قتل ایسه دیت لازم اولور **الحاج** اولماز و **الحاج** کندر حالندن صلاح
اوزج اولان زید ضیانت ایله مشهور اولوب فساد ایله متهم اولان ضدتکا
عمود زوجه سیکه ملک اوی ایچدن او بشوب قوجش کین اوزر لینه راست
کلدکن ایکیسن بله قتل ایسه سر عازین توغر اولنور **الحاج** محل احتیاط
حاکم کمال اهتمام ایله تقبیس ایدوب واقع حال بوسوا اوزج ایسه متراض
اولمغی امر اولمغی و **الحاج** دور کسسه بر شیب قطع ایدنک خطا ایچلندن
عمودک اوزرینه بعلوب هلاک اولسه دینی باقیلر نه لازم اولور **الحاج**

مطلبه
قتل امر ایلین آرمه توغر
شدید و خفیه مدید
لازم اولدور
مطلبه
مجردا جار حقی ابر
ایندکن نصکره فوت
اولسه

هر برینه ربع دیت لازم اولور و هر که ربع حصه دیندن ساقط اولور
 و له عویمه زید و عمر و کج ایله اوروب ایجا اولور و بشیرین جوتسه زین نه لازم
 اولور **الجواب** عدا ایسه قضا ص لازم اولور و کل ایسه بیک درهم شریعی
 طغوز بیک بشیرین جوتسه در لازم اولور اول جسدن ادا ایدرسه و له عویمه
 زید و شمس بعضی بولکد اشیریکه و خارجدن بعضی کسسه اکتیدن متاع
 جوتسکن بر جوال عمر و کج ایباغنه دوشوب مجروح ایله قبل البره عمر و
 زبور کردن اجوة جراح و بنا ادریه دیوبه مقدار اقیه المنه قادر اولور
الجواب عمر و کسبدن عام ایسه نفقه و مداواته حاکم امر ایدر و کل ایسه
 ارضایه امر جائز در و له عویمه زید و عمر و کج ایسه اولان قوت
 بیک صاع النک شهادت بر ماغن اوروب مجروح ایدوب عملدن قالد
 زین نه مقدار دیت لازم اولور **الجواب** عشر قتمتی لازم اولور دیت
 اقل ایسه و له عویمه بر جماعت بری بر یله غوغا ایدوب ایکلندن زید و عمر و
 اولوب اوینه داخل اولدقدن صکره فوت اولسه قاتم معلوم اولماجی ورنه
 جامعندن دم و دیت طلبنه قادر اولور **الجواب** اولمازلر اوینه کنذی
 کرد ایسه و له عویمه زید و عمر و ضرب بشیر ایله ضرب ایدوب و جوقه ارشونه
 اولان صدید ایله قاشی اوزرینه اوروب لیم ایله عظم نایشتن اولان جلد
 رقیقه به وارخه یان ایله زین نه لازم اولور **الجواب** قوت و قضا ص لازم
 اولور و له عویمه زید به محله زین مجروح اولوب واروب اخر موضعدن
 فوت اولسه دیمی محله زنون طغنه مر لازم اولور یوخسه میت بولمان
 موضع ایلیسه مر لازم اولور **الجواب** میت بولندوغنی به لازم در
 کنذر طغیسه و له عویمه زید و عمر و کج ایله به قولایغ قطع ایدوب دوشتر
 زین نه لازم اولور **الجواب** قضا ص لازم اولور و له عویمه بر یکن ایله به
 قریه اوزناسدن جریان ایدن نه عظیمک ایچدن زید و عمر و قضا ص فصول بولن

بیک درهم شریعی طغوز
 بیک شیریون

مطلوب غوغا
 بر جماعت بری بر یله
 ایدوب بر یسر مجروح اولور
 اوینه دهنولده صکاره فوت
 اولسه قاتم معلوم اولور

مطلوب
 بر محله زین مجروح اولور
 اخر موضعدن فوت
 اولور

قاتم معلوم اولماجی اهل بلد و قریبه دیت لازم اولور **الجواب** مستقر
 اقرینه لازم اولور و له عویمه زید و عمر و شریعی اوزرینه بجای ایله اوروب
 مجروح ایله زین نه لازم اولور **الجواب** حبس اولنور و غروفوت اولور
 قضا ص ایوا اولور سه مرتبه جوجه کون ارشی لازم اولور و له عویمه زید
 زوجه بر بند عمل و علاج ایله زیددن اولان حملدن سنبل الخلقه
 سقط وضع ایله و یون اوچ دفعه ایله به بند نه لازم اولور **الجواب**
 هر بری ایچون غه لازم اولور که بشیرین جوتسه زید و عمر و کج
 صاع قونخ اوروب اموزی باشندن جوتد قلد عمر و ضرر اتمر ظنیله بشیر
 ییل تاخر ایدوب لکن افاق بولیب فعل فیکه بارنت ایندکجه قوما جوتوب
 کماکان استعمال این مزاوله زین نه لازم اولور **الجواب** حکومت عدل
 لازم اولور و له عویمه شریعی اعظمن بلا اتمه الجارحه و الخلق میت بولن
 اوز قوی طغنه دیت لازم اولور **الجواب** اولمازلر و له عویمه زید و عمر و
 و کج خالوک اونن شرب خمر ایدر لکن غوغا ایدوب خالد شریعی بجای ایله
 اوروب مجروح ایدوب خوار ایندکن زید و عمر و بشیر کتور و به وقفا
 حام کلخته بر اعوب کلخن فوت اولسه خصوص زبور بولمنوال اوزره
 اولدوغنه اقرار لری اولماجی ورنه بشیر اهل جسدن حاضر اولدکن دیت
 طلبنه قادر اولور **الجواب** خالدک اوردوغنی یا خود اونن اولدوغنی
 ثابت اولماز ایسه زید و عمر و دن طلب اولنور و له عویمه زید و عمر و قونلی
 الت جارحه ایله اوردقن عمر و اول قوما ایله بعضی اعماله قادر اولوب لکن
 کماکان فوت بولیب اعمال شاقیه به قادر اولسه زین نه لازم اولور **الجواب**
 حکومت عدل لازم اولور قوال اولسه فیتندن نه نقصان و بر سر دیتدن
 اول مقدار لازم اولور و له عویمه زید و عمر و کج ایله مجروح اولور
 عمل مانده ایله عمر و دیت بولیب زیدک قونلی قطع ایدر بر یکه قادر اولور

مطلوب
 عدا علاج ایله سنبل الخلقه
 سقط وضع ایله سنبل
 غه لازم اولدوغنی

الجواب برابر اولیٰ ممکن ایسه برابر اولیٰ قدر جرح ابتداء که قادر اولیٰ
 و له عیون زید بعد از هر که صول دین را بجایگاه او رسد بجرح اید و بطرف
 کون جرح بیمار اید و بالافه او (جرح اخذ فوت اولیٰ زین نه لازم
 اولیٰ **الجواب** اولیٰ صاحب فرایش اولیٰ ایسه قضاصل لازم اولیٰ اولیٰ و له عیون
 زید عیون که صلیغ الخ الت جارصه ایله او رسد باش بر سخی و مرصه بر سخی عمل
 مانده اولیٰ زین نه لازم اولیٰ **الجواب** حسن دیت لازم اولیٰ اولیٰ تزویج و خدای
 صکره و له عیون زید عیون که الت جارصه ایله صول قولن جلوب الی دو شکر
 زین نه لازم اولیٰ **الجواب** قضاصل ممکن ایسه قضاصل ذکر ایسه دیت
 کامل لازم اولیٰ اولیٰ و له عیون به قاج کسسه به طاعتن صید ایچون تفنگ اتر لکن
 ایچلندن زید تفنگ ایله او ریلوب فوت اولیٰ نفسی آورد و غی ثابت
 اولیٰ جرح جمله سنه دیت لازم اولیٰ **الجواب** اولیٰ اولیٰ و له عیون به قریه
 خلقنگ جمله سی استعجال اید و ملک اولیٰ ان قیوم زید جرح و مقتول بولنوب
 قایم معلوم اولیٰ ایله قریه به دیت و قضاصل لازم اولیٰ **الجواب** اولیٰ
 و له عیون زید زوجه سی هند ایله بولن کیدر کن عمر و هند فعل شیع قصد
 اید و زید چون بولم ایدرس دیدکن عمر و زیدی او قیلکه او رسد جرح
 ایله عروه نه لازم اولیٰ **الجواب** تزویج شدید و حبس مدید اولیٰ قدر
 جرح کون جراحی ویریلور توبه سی توقع اولیٰ نماز اهل فساد ایسه امر و
 الامر ایله قتل اولیٰ و له عیون اوج دور قریه او رتاسنگ جمله سنه
 او ازایشیدیلور موضعک زید جرح و مقتول بولنوب قایم معلوم اولیٰ
 جمله سنه دیت لازم اولیٰ **الجواب** اولیٰ اولیٰ جمله سی برابر ایسه و له عیون
 زیدک مدبری اولان عیون بک الت جارصه ایله او رسد جرح قتل ایله
 بکه نه لازم اولیٰ **الجواب** قضاصل لازم اولیٰ و له عیون زید هندک صلیغ
 قریه زینیه کندر ایله زهر اید و بهلاک اولیٰ زین نه لازم اولیٰ **الجواب**

مطهر
 بر قیاسه لرصد کون
 خوفند آتور ایکن ایچلندن
 سوی اور بولوب فوت
 اولیٰ قایم معلوم

مطهر
 دور قریه اولیٰ
 جرح و مقتول اولیٰ

دیت لازم اولیٰ اولیٰ و له عیون قریه ایسه به هر تقدیر تزویج شدید و حبس لزومی
 مؤرد و له عیون زیدک معلوم کون و صلیغ بک صلیغ کج ایله خطا به کوزین جرح
 عروه نه لازم اولیٰ **الجواب** زید عیون بکه ویر یا خود نصف دیتی ویر
 و له عیون هندک ملک منزلند زینب آجان ایله ساکنه اولوب هند افریه
 اولیٰ لور کن زید به کجه اولیٰ منزلند جرح و مقتول بولنوب قایم معلوم اولیٰ
 دیت هند لازم اولیٰ اولیٰ یوخسه زینیه مر لازم اولیٰ **الجواب** زینیه لازم
 اولیٰ قویا ایله عمل مامورد و له عیون زید او علی عیون که بر قوتن قلم ایله جالو
 عمل مانده ایله عمر و فولنگ دیتی زید دیم المغه قادر اولیٰ **الجواب**
 اولیٰ اولیٰ و له عیون زید مستولن سی هند اگر حکمک ظاهر ایدرسه سی بیج
 دیو خوف ایچکله هند عالم اولیٰ قتل خوفند استقاط حمل ایچون زینیه
 مراجعت اید و زینب زیدک اذ نسره هند معالجه ایدر کن هند هلاک
 اولیٰ زید زینب هندک بختی المغه قادر اولیٰ **الجواب** اولیٰ اولیٰ
 به قریه زیدی کجه ایله اشقیبا بصوب قتل ایدر کن ورنه سی زینه اوی
 ایله بسند بعضی منول زینب مرطنه اتخاذ اید و به اهل عرفه اخذ و کتجه
 ایدر دکلندن اهل عرف مر نور لورک ایکیس شیشه چوب و به برین
 قاینه صوبه قویوب قتل اید و به مالکین الی اهل عرفه نه لازم اولیٰ
الجواب قضاصل لازم اولیٰ اولیٰ و له عیون مال و دار ثریه رو ایدر بیلور و له عیون
 زید عیون مر ابعی بر ناز اولیٰ اولیٰ جرحه بجا بولداشلی ایله دیو الوب
 کید و او دون جرح لکن عمر و بوغله ورنه سی زید دیت طلبنه
 قادر اولیٰ **الجواب** اولیٰ اولیٰ رای حاکمه و له عیون استانبولن
 شارع اعظمن زید جرح و مقتول بولنوب قایم معلوم اولیٰ اهل حکم دیت
 لازم اولیٰ **الجواب** اولیٰ اولیٰ ضبط دن عیون حاکم جرح ایچون یا خود افر
 بردن القاولنم فام اولیٰ ایسه و له عیون زید عیون قصد ایدر کن معاد

من مطهر
 استقاط حمل ایچون معالجه
 هلاک اولیٰ

زیاد جوج ایدوب اول جوجان فوت اوله ورته سر زیدون دیت طلبنه
 قادر اولور لر **الجواب** اولور لر تجاوز فاحش ثابت ایسه وله عوتمه بر قاج
 کسینه اتفاق ایله عورالت جاره ایله قتل ایندکله صکره اچلندن زید
 اخذ اولونوب بله قتل ایندوکنه اقرار ایندکن زیدک زوجه کسینه اولاد
 صفارنه و صر اولان عیلمر بکر امر حاکم ایله زیدک اهل عوفه صلب ایندسه لر
 بعد ورته مصلوب زیدک سن صلب ایندوکنه دیو بگردان دم و دیت
 طلبنه قادر اولور لر **الجواب** اولور لر وله عوتمه صورت زیدون عرو
 بله قتل ایندوکنه زید اقرار ایدوب صلب اولوند قدر صکره سیر لر زید ایدوب
 اولوند قتل معاقبتلر بنیه ایله یا خود اقرار ایله ثابت اولونجه امره در فضائل
 لازم اولور لر **الجواب** اولور لر خلاصه در حاکم صفارک
 احتیاجن کور و انکرک توبه لرین فام ایدر سه دیت در زید ایله به صالحه
 امره یا خود بلوغ صفان قضا صکره تاخیره قادر در وله عوتمه بر قاج کسینه
 اکلن اچلندن زید مجروح اولوب اوز زینه ثابت و سکار کشفه وارد قلم
 جارجم عوردر غیر کسینه دلا دعور و تراجم یوقدر فوت اولور لر ایدون دعور
 اولونجه دیسه بعد فوت اولونجه ورته عورون طلب ایتموب ارباب کسینه
 طلبه قادر اولور لر **الجواب** اولور لر وله عوتمه زیدک به جوبیره در واقع
 ملک باغی اچلندن عور مجروح مقتول بولونوب فاک معلوم اوله زیدک دیت لازم
 اولور لر **الجواب** بری مفاطه ایسه اولور لر ایسه اولور وله عوتمه
 بر زیدک سکنان طائفه سنلا اولان عور و شوق زیدک اوز زینه کلوب بکاشو
 قدر اچمه ویر دیوب زیدویم دیدکن عور زیدک اغونه و ایمانه جماع
 لفظیله شتم ایندکن زید عورالت جاره ایله قتل ایله زیدک دیت لازم
 اولور لر **الجواب** اولور لر وله عوتمه زید عور و بکر ایله قتل بولونور لر
 ایدر کن زید زیدک اولان قیون اغلر نیک باتندن مجروح مقتول بولونجه عور

دیکه دیت لازم اولور لر **الجواب** اولور لر ملک لر اولور لر اهل قریبه لازم در
 وله عوتمه زید عور و شوق زید ایدوب حضورین زوجه کسینه اکلن اچلندن
 طو ندر و فرجی اتش ایله یا قسه زیدک نه لازم اولور لر **الجواب** هندی کسینه
 کون ارشی لازم اولور لر تو زید شدید و حبس مدید ایله قساد منفع ایسه
 اولونور دکلم ایسه امر و مال امر ایله قتل اولونور وله عوتمه زید ایدوب اکلن
 اور اچلندن اجیر عور مجروح مقتول بولونوب اول جینن اهل قریبه کسینه ایدوب
 ایدوب اوز زیدک قان بولسه لر کسینه ثابت اوله ورته سیر دیتن کسینه
 طلب ایدر لر **الجواب** زیدون طلب ایدر لر وله عوتمه زیدک امان ایدون
 قولن عور زیدک ایله بله واروب اخذ ایدون اکلن قول ال ویر محک ضرب
 ایدرک بغلیوب کتور دکلم صکره اول فریدن قول فوت اولسه عور زیدک
 امر بله ضرب و اخذ ایدر محک زید قوما عور و نضینه قادر اولور لر **الجواب** اولور لر
 اوزنیکه ایسه وله عوتمه زید عور و شوق بکر کسینه دیو دعوت ایله الوب کندکن
 صکره عور غایب اولوب حیات و عمانا معلوم اوله ورته سر زیدک عرو
 بولیوبه دیکه قادر اولور لر **الجواب** زید و بکر جبار اولوب اخذ بولونجه
 اتلاف ایدنکردن ایسه ورته سواخن ایدر لر وله عوتمه زید محک کندکن شاکر در
 عور در طلب الوب کیدوب در یاره کیم لر بان لوب عور بکاک اوله
 والک سر هندی صکره دک اذن ویر دم ایدر سن کعبه به الوب کسینه
 در بولون بکاک اولمش دیو کسینه زیدون دیت طلبنه قادر اولور لر **الجواب**
 صفرا ایسه اولور وله عوتمه بر دیار سر دار نامه اولان زیدک ظلم و تعد بیسی
 یوقا اکلن عور کندوبه تابع اشقیای کوندروب زیدور زارالت حاکم ایله
 زیدک اوین بصوب جمله اموال و ازراق زید غارت ایدوب بر اغلر کاکو
 بر الن در شره لر عور و زیدور نه لازم اولور لر **الجواب** تو زید شدید و حبس
 مدید اولونوب اکلن قتل ایدون مقتول قطع ایدون مفضلده قطع ایدوبه فضائل

وکل ایسه دیت بد لازم در توبه لر توبه اول نماز ایسه قدا اولینور
 و در عیون عمر اندن بعید بر قصاص زیدک ملک دگر نه فرزند اولان بول اولور
 عمر و مجروح مقتول بولنه زید دیت لازم اولور **الجواب** زید اندن
 ساکن ایسه اولور و کل ایسه دگر نه سنه لازم اولور و در عیون صورت
 مزین و دگر نهک اوسته یانند فرخ الل و دگر نه اولوب به اتم یان فاضلنگ
 خلق اول بولدن مرور ایدوب دگر نهک و ایدوب کلور لکن و زید قتل
 ذکر اولان بول طریق عام و کدر دیو زید دن دیت طلبنه قادر اولور
الجواب بود جمله اولماز طریق عام ایسه دخی اقرب اولوب اندن
 اولانه لازم اولور و در عیون قتل باش و لایتندان اولوب ایشانبولن
 ساکن اولان قتل باش عمر و ایله جک کلن عمر زیدی الت حارص
 ایله اوروب قتل ایسه عمره نه لازم اولور **الجواب** زید قتل باش فرزند
 ایسه مرتد در قتل طاهر اسلام کلمش ایسه عمره قصاص لازم در و در عیون
 زید شقی عمر و امره لواطه قصد ایدکن عمر و نفس افر طریق ایله حکیمه
 قادر اولوب بالافیه زیدی قتل ایسه دخی بدر اولور **الجواب** اولور
 و در عیون بو صورتن عمر و زیدک قصاص زورین ایشانه قادر اولوب حکیمه
 ایله صدق اولور **الجواب** اولور زید ضیانت ایله عمر و امانت ایله معروف
 ایسه و در عیون زید و عمر و بکر بشری اخذ ایدوب حاشا دیر نه به سور
 اعجاب صوفی قتل ایله لر زور لره نه لازم اولور **الجواب** قصاص لازم در
 اولور و در عیون زید بعضی کسنه ایله طریق عام و غوغا ایدوب
 زید ده بجای یان سی اولوب اوج کوندن حکم اولور اخذ فوت اولور
 عقد مجلس اولندقلن زور لرین غوغا این اعتراف ایدوب لکن زید کدر زیدوب
 مجروح ایدن دیر کلنک بینه به قادر اولدقلن تقدیم به زور لره نه لازم
 اولور **الجواب** مجروح کلنک بولند ایسه حاکم دیت الرامنه قادر در کلنک بولند

زور انقبادن ایسه اخذ و حسن اولوب طاهر تقیض اولینور و در عیون
 زید او بینه متصل اولان فرخ برنگ مجروح مقتول بولنوب قاص معلوم اولوب
 و زید سی فرخ برنگ اطرافدن اولان مار لار اصحابندن دم و دیت طلبنه قادر
 اولور **الجواب** اولماز بر سر به ایسه او ارا ایشید بلور به لازم اولور
 کوی و ارا ایسه و در عیون **کتاب الوصایا** ما قول شیخ الاسلام زید جمله عمر
 و صبا تخاری علی اولاده الضعاف بعد ما نوز عمر و الاولاد بلغوا الزم الحاکم
 ذلک الوصر بفتح مالم البهائم ولم یسلم عن رشدهم فذبح البهائم بعض اموالهم
 و اما البعض فکلان قد تصرف فیه للاستزاج الی اجل معین لم یجمل و قد قتل
 اذا طال بوهه بالبعض المذكور بله دفعه البهائم ام لا **الجواب** لایز و در عیون
 و زید بن الصوت بل صدق ذلک الوصر فیه قوله قد دفعت البعض من اموالهم
 الی احد الاستزاج باجل معین ام یحتاج الی بینه **الجواب** یصدق فیما لا یکتبه
 الظاهر و در عیون ما قول شیخ الاسلام فی صغیر بلخ ولم یرشد فی الحاکم
 و کتب فیه صکا بعد ذلک الوصره ان یسلم ماله الیه محذوفه زید
 ام لا **الجواب** لیس له ذلک ان لم یعلم و در عیون و زید بن الصوت اذا
 ادعی بعد الحی الرشد و اراد ان یتیم ماله فاقام البینه علی رشتن
 بلا حاشه الی البینه و در عیون عکر اولان اتام صفان قاضی کزید
 وصی نصب ایدوب زید اموال اتامی ضبط و حفظ اوزن ایکن قاضی بلکن
 زیدی عزل و عمر و وصی نصب ایله بعلن بینه عمر و غزل اولوب محاسبه
 اولندقلن مقتضی اولان اموال دن اتامک نفقه و کسوه سنه شوقدر
 اچه صرف ایندم و یسه یعنی ایله صدق اولور **الجواب** اولماز و در عیون
 زید شوقانک صغیر سنه وصی مختار اولان عمر و زیدک اوزرنن شوقدر التویم
 واردر دیو وارث اخر مواجه سنه اثبات ایدوب المعمله عمر و غزل لازم
 اولور **الجواب** امر معروف و کل ایسه اولور و در عیون زید و فاضلنگ

کتب شیخ الاسلام **الجواب** ان صح
 الحاکم ایضا و فی بعض النسخه

مدبرم عمده تر که در این قدر اسباب و هر ملک منزل او بر چه دیو وصیت اید
 بعد بنده طاعت محنته در راه امان اید. بعد وصیت زنون او زره
 هر فوت اولی ثلثی با عد او بجز عمر و اسباب و مترنا المغه قادر
 اولور مر **الجواب** اولور و له عوم زید او غلغل عمر و دیگر ابله او علم او
 بشر در درجه میرانن برابر اولوب املاکه وارث اولسون دیو وصیت
 ایدوب وفات ایندکن عمر و دیگر بشری میرانه دخل ایندکنه قادر اولور
الجواب اولور او غلغل حصه و دیو لسون دیوب او غلغل کبی حصه و دیو
 و اوقات المرأة و ترک زوجه و دیو عوم هند نصف مالنی عمر و اجنبی به وصیت ایدوب وفات
 و اوصت بنصف مالها لاجنبی ایله زوجی زیدون غیر وارثی او لما بچی زید حصه نه الدفد نضکره
 کان لاجنبی نصف مالها و لکن وصیت المال اجنبی بکر عمر و اجنبی به وصیت اولان اما ویر مکه قادر اولور
 ثلث المال و سدس المال بیت **الجواب** اولور عمر و ثلث الوب بیت المال اجون سدس ضبط اولسون زید
 المال لان الاجنبی یا خذ نصف ایماز و له عوم زید صغیره اما سندن انتقال ایدوب اما بابا بی عمر
 ثلث المال بلا منازعه
 یبقی ثلث المال یا خذ الزوج فنض ایدوب درت بیکه ایچ بیله زید اجون بر باغ اشتر ایدوب
 نصف ما بقی و عوم اثلث بعد عمر و وفات ایدوب زید بالغ اولدقن شره زبور قبول انیموت مال
 یبقی ثلث المال فیما خذ مرقوم بالیمان عمر و که تر که سندن المغه قادر اولور مر **الجواب** اولور و له عوم
 الاجنبی تمام وصیته و عوم اشدس بقی اشدس فیکون زید و صبسی اولدوغی هند صغیره تک خدمت لازمه چون تعیین اولان
 بیت المال ولو اوصت جاریسنه و زید کند و نفقه سنه مال صغیره دن بر مقدار مبلغ حرف ایله
 المرأة بنصف مالها لزوجها بعد هند بالغه اولدقن مبلغ مرقوم مصروفه زید تضمینه قادره اولور
 ولم یوص بوصیة اخرى **الجواب** جاریه به مصروفه اولور کندوبه اولان اولور اوج معینی دکلم ایسه
 کان جمیع مالها لزوجی و له عوم زید متولید عمر و بر مقدار وقف ایچمه الدقن زوجی سنه
 النصف بحکم الخیرات کفیل بالمال اول بعد عمر و وفات ایندکن زید مال مرقوم اثبات ایدوب
 و النصف بحکم الوصیة کفالتی نحیله هندون الدقن هند عمر و ک صغیره اولدقن و صبسی اولوب
 قاضیان فی فصل فیمین تجوز عمر و ک منقولاته اولیا بچی هند زیدک بر باغی و کمرها سنه بیع ایدوب کندوب
 وصیة و یصح لا تجوز
 من الوصایا

کفالة

کفالة النان مبلغ نور کسب خانه قادر اولور مر **الجواب** اولور و له عوم
 وصی او نضب ایدوب یوزینه اثبات ایدوب و له عوم زید و صبسی اولدوغی
 یتیمک مالنی مضاربه طریقیله عمر و ویر دکن بلا تعد عمر و ک بدکن هلاک اولور
 زید ضمان لازم اولور مر **الجواب** اولور و له عوم زید مدرسه غطینه یادک هر دن
 درت بیکه ایچمه و بر صوف چنوب زید قبض ایندکن فوت اولدقن صغیر
 او غل اجون مبلغ مرقوم و صبسی عمر و الوب قبض ایله دانکار
 و نیک چون المغه قادر اولور مر **الجواب** اولور و له عوم زید حال حقیقه
 و فامدن صکره قیرم هند صغیره به حرف بیکه ایچمه و دیو لسون دیو وصیت
 ایدوب فوت اولدقن کبیره قیرم زینب وصیت مرقوم به صحیحه ظن
 اینمکه تر که دن حرف بیکه ایچمه هند اجون نسیم ایله بعد زینب وصیت
 صحیحه دکلم البش دیو قبول انیموت مبلغ مرقوم سنه اولدقن قادر اولور
الجواب اولور و له عوم زید اسقاط ایله ساقط اولور و له عوم

زیدک بیمار زید ازین ساکن اولان عسکر خلقی بخرد عسکر بیوز دیوزین توانند
 حاصل اولان عسکر عسکرین و نفر فلان اولان جنجالک سدا بخت رسن و بر نمک
 شغافا قدر اولور **الجواب** اولماز کسه العوکر اندر
 زید بدین اتیاعه قادر اولان زید بسیار رعایا سندن عروه نفر فلان اولان بر قطعه
 نار لایکک تقویض اینترنگ سنه ضرب شدید ایله ضرب ایدرسن و بیکله عروه در
 تقویض ایدرسن زید بکره اذلا نسک ویرسه بعلن عروه تقویض مذکور و هم عروه
 اوزن اگر اه معتبر ایله اولوب یعنی اثبات ایدرسن نار لایکک بکره العذبه المنعه قادر
 اولور **الجواب** اگر اه معتبر اثبات ایدر اولور کسه العوکر اندر
 زیدک زوجه سهندک بابا عروه و فضویا سهند طرفند ^{سلسله} مهر تقفه سنی اوزرینه
 زید ایله مخالفه ایندکن سهند خلق زورور قبول اینجوب سینه نار لایکک طلب ایدر کجک
 زید در سهند زوجه اوزن نفره قادر اولور **الجواب** سهند خلق
 قبول ایندر ایسه مهر سینه طلب ایند سزایند رایسه طلاق واقع اولماز
 کسه العوکر اندر زیدک بر فریه بدیدند اولان بل در کسنگ روز کارند
 طرفه عروه او بنا اینک استندکن زید عروه در کسنگه ضرر ایدرسن دیو بنا اینکند
 منعه شغافا قدر اولور **الجواب** تمام ضرر ظاهر ایسه رای حکم ایله اولور
 کسه العوکر اندر سهند زوجه زین سنی بوشه دیو الحاح ایندکن زید سهند سندر سندن
 بنم بنک بیکله طلاق نیت اینمش اولما بجن سهند زیدون بوش اولمش اولور
الجواب اولماز کسه العوکر اندر ^{سلسله} بر کسنگه سمانه اوله عورته کافر اوله و
 حامل ایمن وفات ایله سمانه زید زیدینه مرفیه / بوشه کافر ار اسندن
 فویه **الجواب** اگر خاتونه حامله اولور ایچند اولان او غلامک کانه وار ایسه
 سمانه ار اسندن فویه / اما یوزین قبله زید بکا فویه / زید او غلامک یوز
 والی سندر آرقه / جانینه باقر اول خصوص ایچونه او غلامک یوز قبله به کله
 اگر او غلامک چانه بوشه کافر ار اسندن فویه ^{سلسله} کسه کجه الشهر معلول رال
 بعض کسره حقه معاویه لعنت ایدرسن و بکره لعنت اینجیکه لعنت دیر **الجواب** اول
 کسره نه لازم اولور **الجواب** تعزیر شدید و جس بدید لازم اولور کسه العوکر
^{سلسله}

بر کجک مضمون ثابت اولمخج اولاجن ایله عمل اولور **الجواب** نسک اولان
 مدعی ایسه اولکماز کسه العوکر اندر
 فتوا بر توفه اهره لایکک ندن در و کسره الو فو عده بر کجک مضمونک بشوئ لای
 دکله مدعی بدین اولان کجک مضمونک بشوئ لازم در اما مدعی علیه بدین
 اولان دفع شکوت جتندن بشوئ مضمون طلبه اولنماز کسه العوکر اندر

فقه لطفی المصنفی البدو لیسینه
 اعلیة فی دار السطنه العلیة
 بتوفیق و صمیمه در و اول
 شغافا سندن و چونکه نکل
 بر کسنگه خصم کسره خصوم سندن
 خلاصه اوصی خصم و حیا
 انکار ایدر ایسه حاله
 کسره مدعی بدین او کسونه
 کسره مدعی علیه بدین او کسونه
 بشوئ لازم رسن سنان لایکک
 سمول به اوله مار خور

طالاراضی به متعلق اولان قانوندر یک اول سکر تا رختن عرض
اول نوب فرط اول سکر

متوفانکه مخلول اولان بر قریبه یوق ایسه لاب از فرزنداشنه یوق ایسه
اول مخلک ساکنه قیرزنداشنه یوق ایسه باباشنه یوق ایسه والدین سکنه
بونزدان غیر از اقرار به حق طیبو یوق قدر

متوفانکه مخلول اولان بر راجح او غلنه
متوفی ذینک بر رسم او غلنه انتقال ایتدی

شترک بر نصف ایدنردن بری فوت اولدوقن یا خوردن یا حردن بر کسینه
تغویض ایتدکن شترک اخراجه و بر در میوب رسم شترک ایلد الویش سینه
حق طلب وارددر

تقطیم ایلد طیبو به سخی اولان بر رینه
طیبو ایلد منفرف سابق الور
بر تارلا یا منفرف اولان اخو زبان

کیند و اوج سینه تقطیم ایتدکن طیبو سخی اولدوقن صاحب ارض بخردن
استرسه حق طیبوسی اولانله و بر استرسه اخوه و بر وفاته کون دکله
خدا یا نابت اولان اشجار صاحب ارض طیبو ایلد و بر مگر مراد ایتدکن

مخردن استرسه فدیله منفرف اولانله و بر استرسه اخوه و بر
صغارک بر معطل قالمکله طیبو به سخی اولان
صغارک بر اخوه
و بر له بعد البلوغ اولان سینه دک الور

ایدنردن بر بالینه سینه اوج تارلا ایتدکن شترک اول تارکانه شترک
اولور اذن صاحب ارض تارلا تغویضی معتبر اولور
بر قاج سینه عشر و رسم در اولان اوج کجا اذن لازم در

تارلا تغویضی تیاره شترک اولانک بر نیک اذن کتابت ایدر
تارلا تغویضی ایدنردن علم قالدرد فذلک صکر اخو ک قیوم غریب رع ایتدرب مقدار
اچمه سن الی صاحب ارض مزبور لر رعبدن منفه قادر در

طالاراضی به متعلق اولان قانوندر یک اول سکر تا رختن عرض

بر قریه خلقنگ تصرفندن اولان بر لردن بوز و قیر قالیب زراعت اولنیمیان
بر لک اوزرنن بعض کسینه لوطو ایلرین قیددن بوزین کلکدک دیوصر ایلرنگه
قادر و کلکدر صاحب ارض در بر قاج اچمه لرین الوب یورنگه قادر اولور

خارجدن کلوب بر قریه ساکن اولن اول قریه یور و لرین الدقل کسینه لر
نه مقدار لوطو ایلر یور به کلکش ایسه رعاکندن اول مقدار لوطو ایلرین یور ایلر
بیلاق و قیشلاق در احکام سا بر اراضی کسیدر

بر تارلانک تصرف بیانن ایلرین بر کسینه اول تارلانک اوزرینه اذن سپاه ایلد
بنا احداث ایسه کلکدن اول بنا یا رفع ایتددر

بر تارلا قریبه دکرنه احداث ایدن صاحب ارض و منفرف اولانک اذن اولدین
اول تارلا اوزرنن خرق حق ایلدین

اوقاف سلاطینده اجان مجله و موطبه ایله اراضی و منا اوج دکاکین تصرف ایدن بر
بر لرینه فراغ ایتدکن یا خود یا بالور و انا لور وفات ایتدکن بلا عذر اوج ای
ایمال ایدو اذن المیوب وقف دفترنه قید ایتدیر بیجک متویا دیلد و کتبه تغویض

و ایجار ایدن دیوسک او توز درت رحیمی ایلد مورخ امر عالم وارد اولمشدر
اراضی تصرف ایدن صاحب ارض اذ نشتر فراغ اولدوقن صاحب ارض
استرسه اذن و بر استرسه سینه استرسه منفرفنه رذ ایتددر

عشر و رسم العقله رسم طیبو کقط اولور

عشر و رسم العقله رسم طیبو کقط اولور

